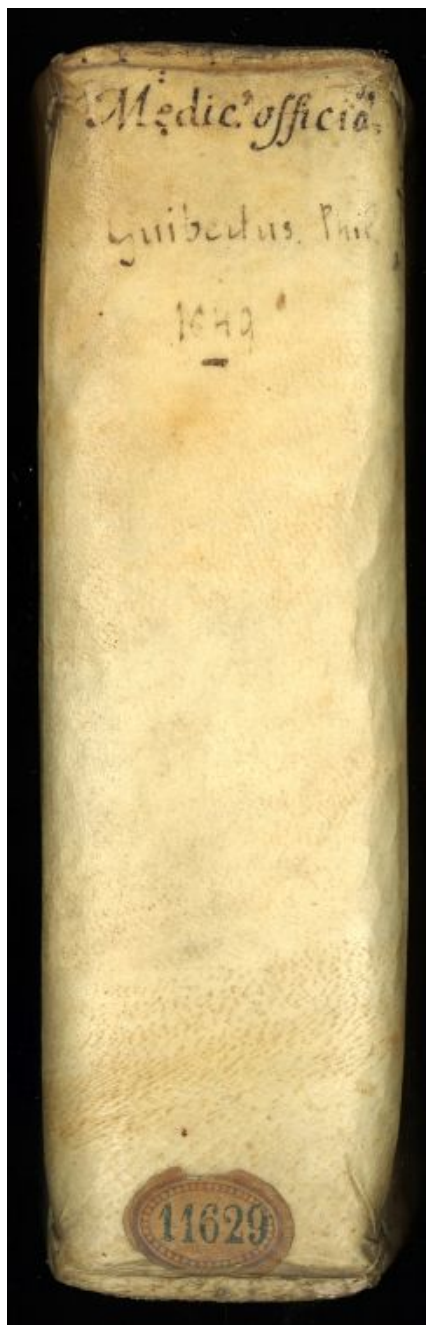
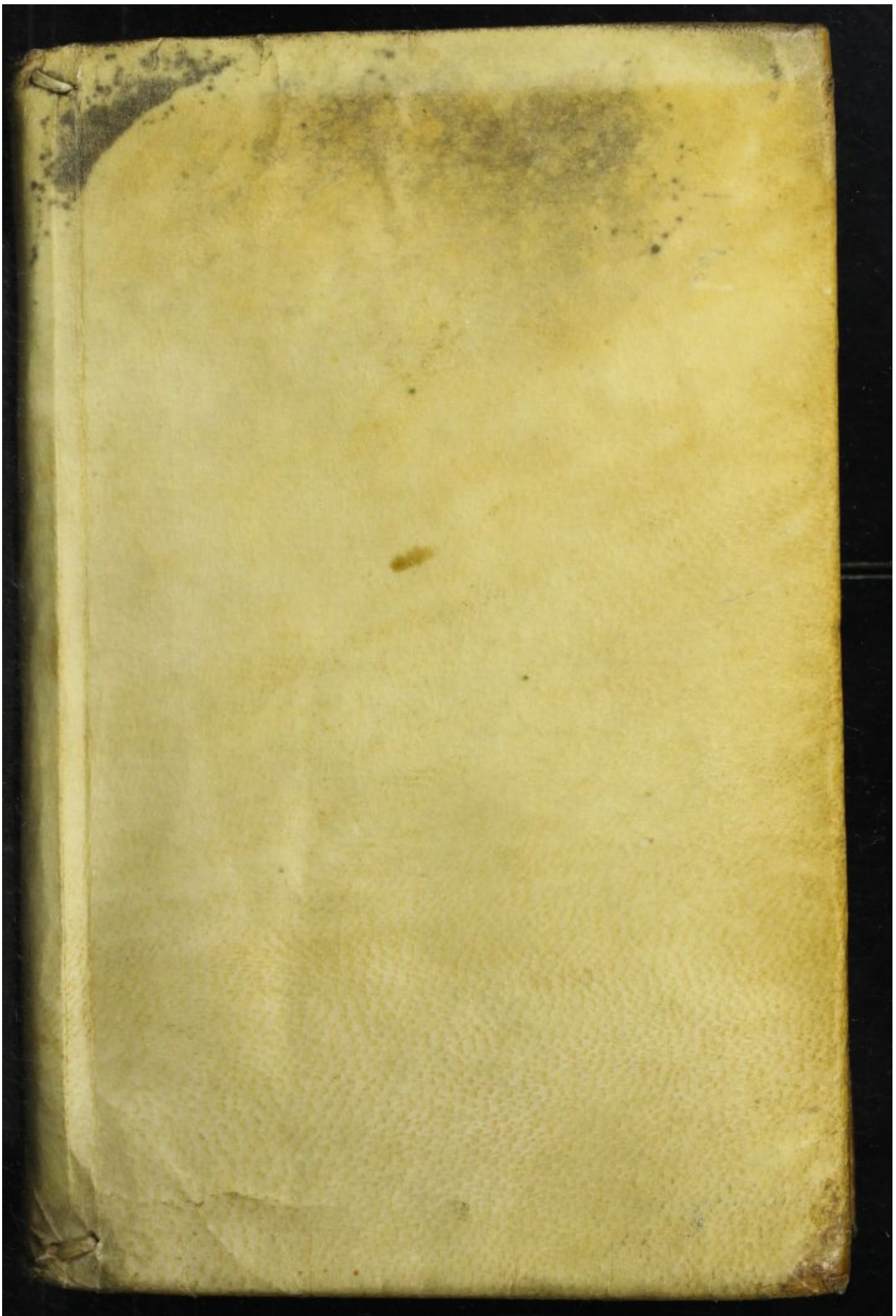
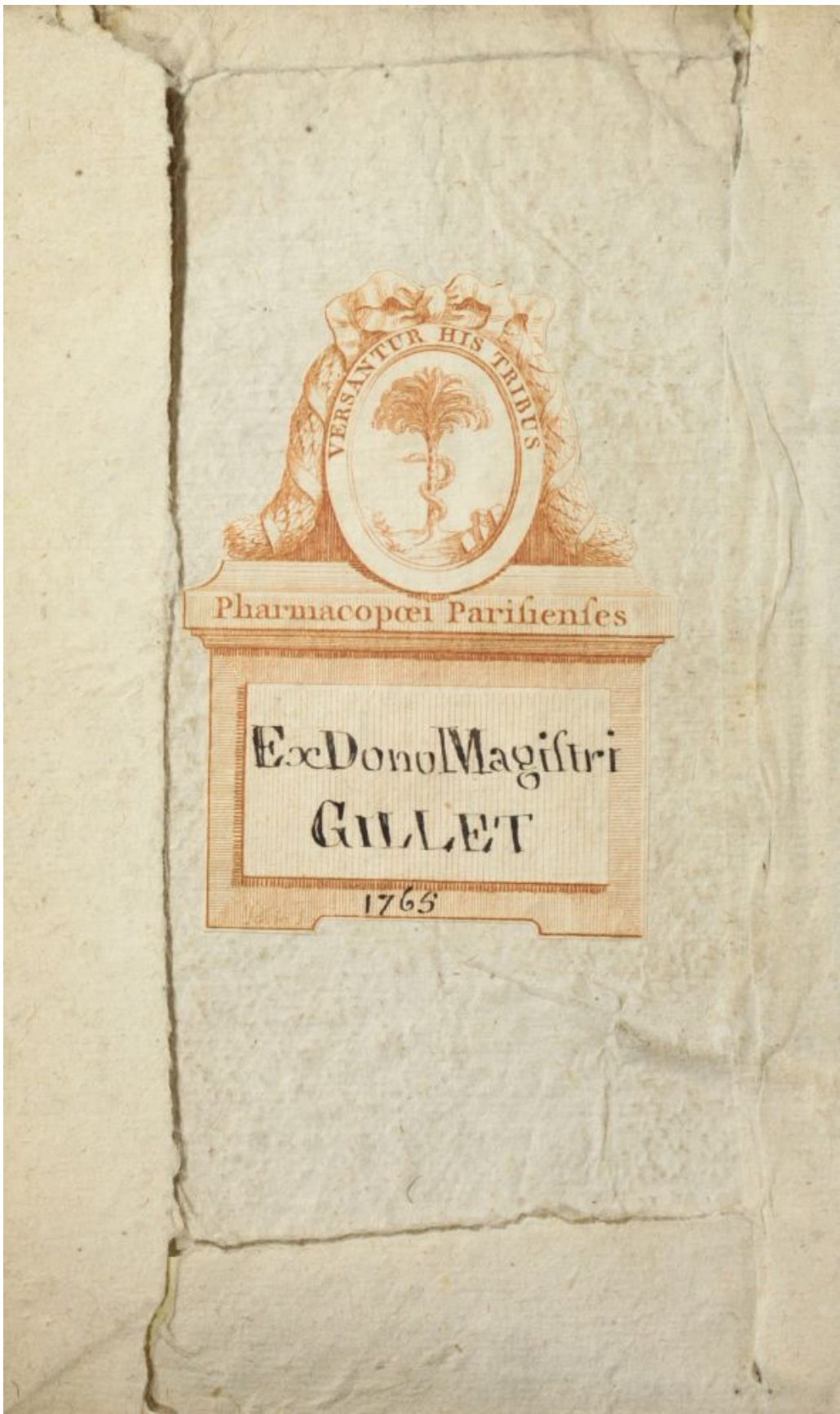

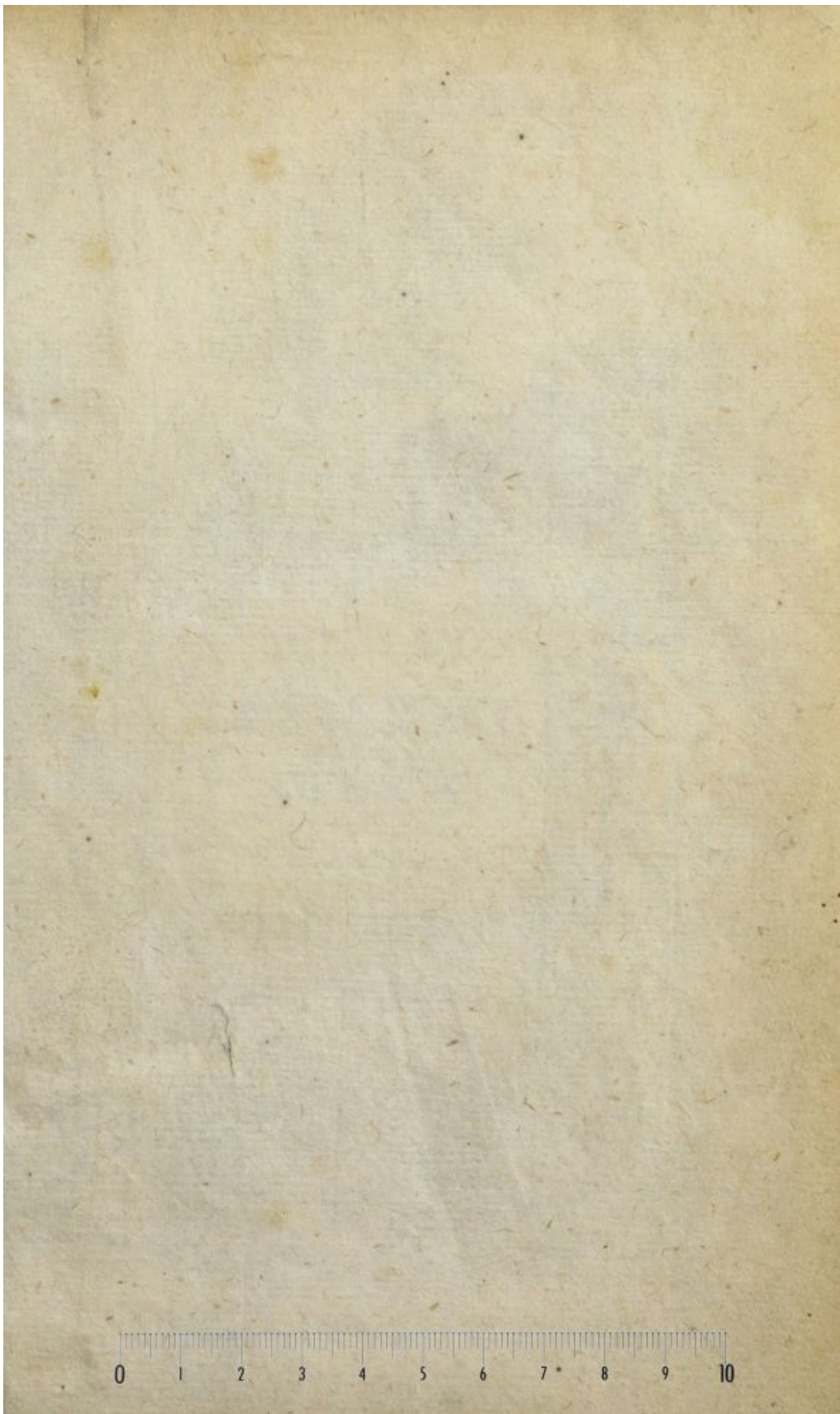
**Guybert, Philbert . Medici officiosi
Opera, viro nobili Philib. Guiberto,
doct. med. Paris. Authore ; centies
antehac gallice edita, nunc primum
latinè reddita.**

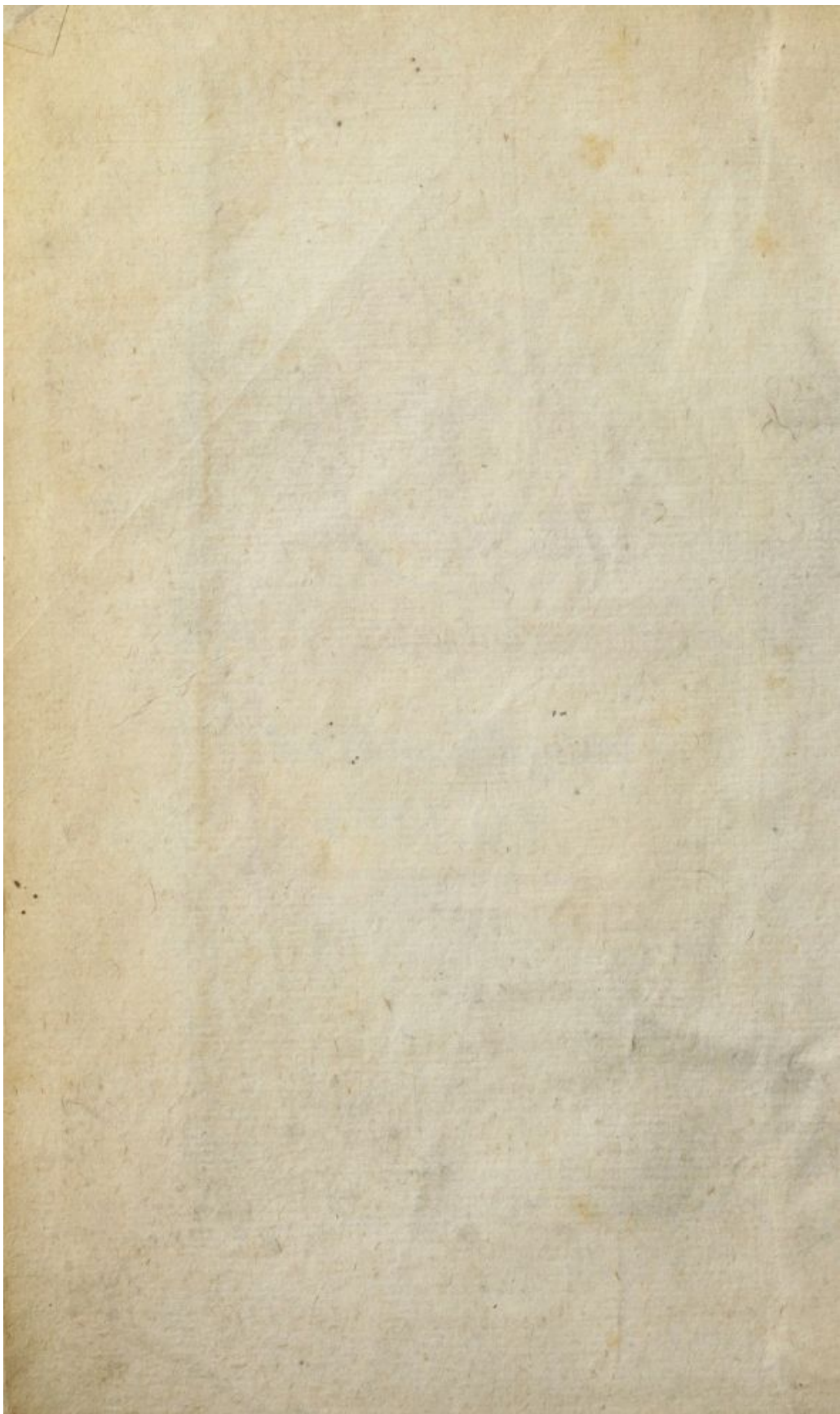
*Parisiis, typis viduæ Theod. Pepingué, & Steph.
Maucroy, viâ Citharæâ, è regione viæ Mathurinorum/
M. DC. XLIX. Cum privilegio regis., 1649.
Cote : BIU Santé Pharmacie RES 11629*

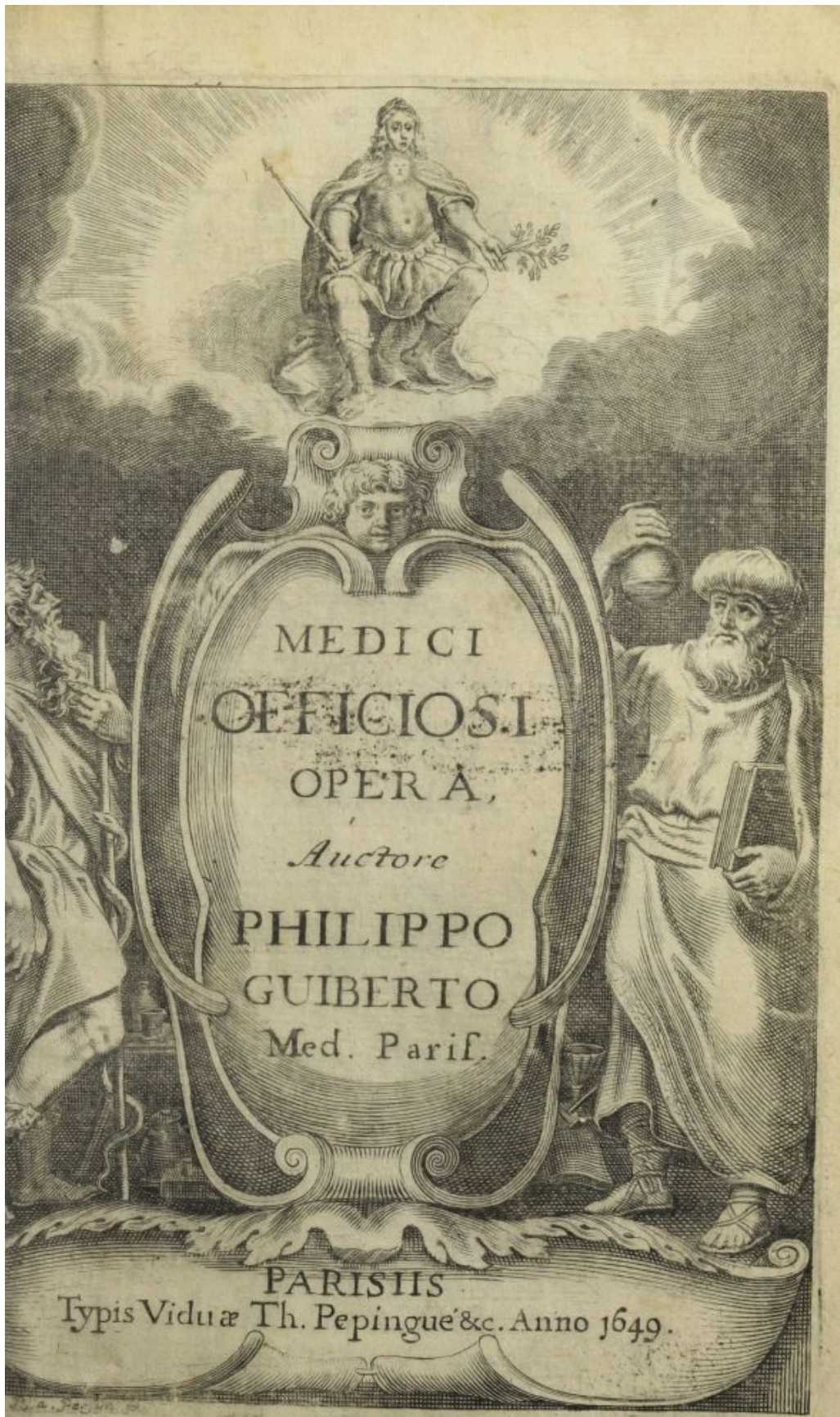

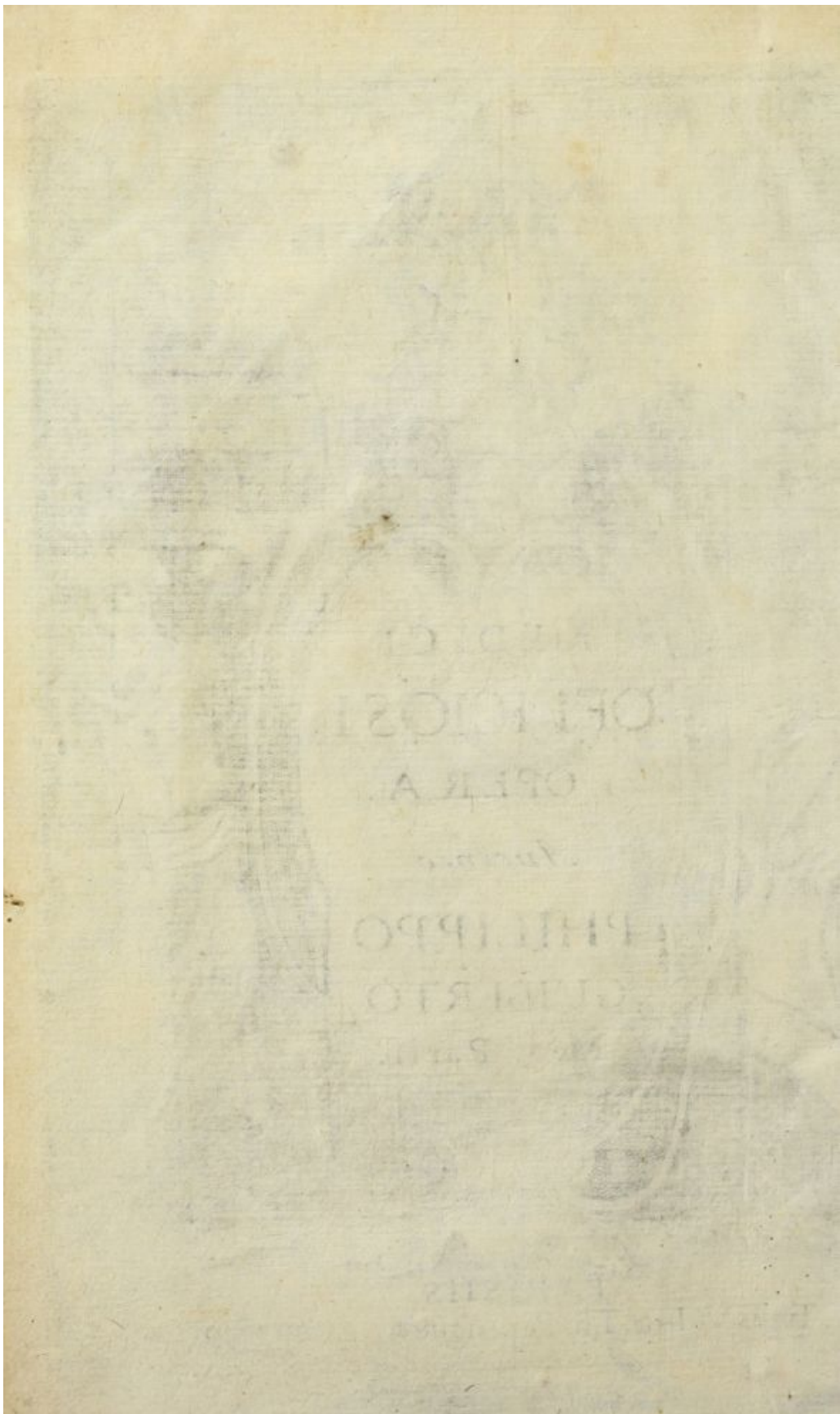

MEDICI
OFFICIOSI

OPERA,

VIRO NOBILI

PHILIB. GVIBERTO

DOCT. MED. PARIS.

AVTHORE;

Centies antehac Gallicè edita,

NUNC PRIMVM

Latine reddita.

PARISIIS,

Typis Viduæ THEOD. PEPINGVÆ, &

STEPH. MAUCROY, viâ Citharææ, &

regione viâ Mathurinorum.

M. DC. XLIX.

Cum Privilegio Regis.

*Ex lib. A Michaelis Blancard
Dono R. P. Macquari Franciscani 1660*

Hippocrates *lib. 1. de Dieta in acut.
in limine.*

Vnum vel paucis numero medicamenta, hæcque ægris congrua; laude digniora sunt pluribus, si quidem paucis numero securius satisfiat.

CLARISSIMO
ET FRVDITISSIMO VIRO
DOMINO D.
GVIDONI PATIN,
BELLOVACO, IN SALVBERRIMA
MEDICINÆ PARIS. FACVLTATE
Doctori eximio,
VETERI ET SVAVI AMICO;
G. SAVVAGEON, S.

EN Tibi munuscu-
lum offero, Vir præ-
stantissime, si vel ex
sua mole, vel ex tua
dignitate spectetur, leve; si ex
viribus nostris, mediocre; si ex
animo, maximum; si ex publi-
ca utilitate, præstantissimum.
ã ij

Epistola

Neque verò tardum dictu sit,
cur Tibi tantum inscribi de-
buerit hic Libellus, qui olim in
media Gallia natus, meâ nunc
operâ prodit in lucem Romana
donatus veste; tam multa si-
quidem concurrunt cause, ut
singula, quæ singulis passim li-
teratis hominibus ad queren-
dum suis lucubrationibus (si
quando illas publici iuris face-
re meditantur) presidium satis
sunt: ea mihi idem hodie co-
gitanti sese simul objiciant uni-
versa. Sive enim Te, aut ad
primum huius Operis Autho-
rem, aut ad me, qui verba,
non res ipsas mutavi, conver-
tas; quid (amabo) equius,
quàm ut unus amborum labor

Dedicatoria.

Tibi consecretur, qui semper es
utrumque magno pariter amo-
re complexus? Sive ad ea quæ
hic tractantur attendas; quis
ferat alteri nuncupari res Me-
dicas, quàm tibi eruditissimo
ac peritissimo Medico, salutis-
que publicæ amantissimo? Qui
si etiam illa repetas, quæ alias
cum carissimo tuo Collega Phi-
liberto Guiberto, viro optimo
& reipublicæ addictissimo, in
Civium tuorum commune bo-
num contulisti; vix supererit
aliquid propter quod mereatur
lucem adspicere. Sive denique
è clarissimo tuo Ordine deligi
debit primæ notæ Medicus ali-
quis, cuius authoritas apud bo-
nos omnes magni sit ponderis
ã iij

Epistola

adversus obirectatores, quos
habuit habebitque aureus hic
Liber; Vnus certè es, cuius si
nomen in fronte gerat, planè ob-
mutescet ista hominum turba,
qui tantum huius Libri fama
detrabendum putarunt, quan-
tum, eo evulgato, lucro, cui ut-
plurimum per fas nefasque in-
biant, detrabi compererunt.
Hæret siquidem, hærebitque
semper eorum mentibus memo-
ria illius diei, 15. Martij, æræ
Christiane ann. 1647. quo,
cùm coram Regijs in Senatu
Parisiensi Triumviris, Tibi li-
tem intendissent, ob explosas in
Scholis Medicis publico pro-
grammate quisquillas ac va-
na remedia, quibus plebecula

Dedicatoria.

Et ipsi quoque Magnates plerumque decipiuntur: Vt ab eo die urbium Regina Lutetia, multas inutiles remediorum formulas atque farragines didiscendo didicerit, Tibi tuoque Ordini (secundum Deum) gratias immortales referendo, quod constanter ubique enitatur atque perficiat, ut ars Medica ex se omnium innocentissima, sublatis (quoad fieri potest) nimis & sumptibus & machinis tum inertibus, tum noxijs, non minus in pauperum, quam divitum gratiam à Deo ipso immortalis concessa videatur. Atque hoc vestrum beneficium quam sit maximum, & viris Christianis dignum, sentiunt

Epistola

prædicantque vestri Cives, qui tuo vel tui similium consilio usi, nullo, vel quàm levissimo rei domesticæ damno, secunda valetudini passim restituantur. Neque verò ad populum Parisiensem pertinet duntaxat sancta hæc & sincera medendi ratio: sed etiam in omnes Galliæ, imò & Europæ regiones disseminata vigere iam incipit. Ut enim quicumque capessenda purioris & sanctioris Medicinæ desiderio flagrant, vulgò se Parisios conferunt, eam in suo fonte hausturi, & prælectionibus & viva voce sapientissimorum virorum & eruditissimorum Professorum ad id muneris à salu-

Dedicatoria.

berrima Facultate vestra delectorum, in qua Sparta excellenda Te quoque inter innumeros auditores triumphantem ante aliquot annos vidisse probe memini; ita quam ab optimis vestrae Scholae Magistris vident in medendo teneri viam, fere hanc ipsam insistent, ubi se in suam patriam receperunt. At quoniam frustra Medicus parabilia praescribit remedia, nisi qui solent agrotantibus assistere, ad ea pro re nata, Et ut par est exhibenda sint expediti; eam ob rem ego victus precibus quorundam exterorum enixè flagitantium, ut quando Gallicè nescirent, per me hunc Librum Latinè legere, atque adeo

Epistola

sua genti legendum tradere possent: nihil mihi visus sum facturum, aut iustius, aut honestius, quàm si Parisiensium Medicorum exemplo, aliquot dierum labore exteras gentes tãti muneris compotes participesque facerem. Minimè autem hìc moror quorumlibet malevolorum hominum sive ingenium, sive convicia, modo probi omnes intelligant nos id habuisse propositum, quod heroïcæ & illustres animæ, quibus salus populi suprema lex est, quique cuncta publicâ utilitate dimetiuntur. Quin verò & Tu, mi doctissime Patine, qui inter has eminentes, nostrum sis probaturus consilium, hoc minùs dubitare

Dedicatoria.

*mibi licet, quòd eò quoque stu-
dium & industriam omnem
referas, & me qui eo semper
fuerim animo, propterea sin-
gulariter diligas, Medicinae
etiam principes, Hippocratem
& Galenum, in humanitatis
officijs erga hospites & egenos
prestandis emulantem. Vale.
Lutetia Parisiorum 15. Kal.
Septembr. 1649.*

Lib. de
præcept.
Cap. 9. de
anim.
morb.

INDEX TRACTATVVM,
qui in hoc Volumine conti-
nentur, cum nominibus
Authorum.

Medicus Officiosus, est D. Guiberti,	pag. 1.
Pretium Medicamentorum, D. Guiberti,	71
Pharmacopœus familiaris & domesticus, D. Guiberti,	124
De electione & facultatibus medicamentorū, D. Guiberti,	258
De Sena, D. Antonij Mizaldi,	279
Modus parandi quasilibet gelatinas, D. Guiberti,	293
De Conditis, D. Guiberti,	305
De Valetudine tuenda, D. Guidonis Patini Doct. Medici Paris.	341
Quæstio Medica de Sobrietate, eiusdem D. Guid. Patini,	446
De Peste, D. Nicolai Ellain, Do-	

etoris Medici Parisiensis, qui
eum Gallicè composuit anno
1606. & obiit Antiquior
Scholæ Magister anno 1621.
suæ ætatis 85. NOTÆ autem in
illum Tractatum sunt Guid.
Patini, &c. 485

Liber de Sanguinis missione est
Galenii, Gallicè versus à Lud.
Savot, Licentiate in Facultate
Medica Paris. cum eiusdem
Præfatione, & argumentis in
singula Capita: NOTÆ verò
in quædam libelli loca sunt
Guidonis Patini, 538

Artificiosa methodus medican-
di plantas fructusque hor-
tenses, vites, carnes, vina, A.
Mizaldi, 615. & seqq.

Cadavera condiendi modus, D.
Guiberti, 700

*Quod parvo magni decedant ære repulsi
Morbi, laus cedit, prima, Guiberte, tibi.*

Roussel. ex

MODVS PARANDI CLYSTERES.

*Clyster ad purgandam alvum, quovis
tempore parabilis.*

ACCIPĒ hordei & furfuris ma-
cri, utriusque manipulū unum.
Bulliant in pinta una Parisiensi
(hoc est libris duabus) aquæ
fluvialis aut alterius bonæ, duabus vel tri-
bus ebullitionibus.

Accipe istius decocti colati citra expres-
sionem chopinam seu heminam unam Pa-
risiensem (hoc est libram unam.) In ea bul-
liat unico feruore senæ optimæ uncia dimi-
dia, cum seminis anisi aut fœniculi drach-
mis duabus. Deinde mediocriter per pan-

A

num (ut vocant) stamineum , vel lineum mundum trajiciantur. In colato iure dissolve mel, butyrum, saccharum rubrum, prout sequenti patebit exemplo.

Sumatur discus , in quem duas tresve mellis optimi uncias , & sacchari rubri unciam unam immittes , hinc prædicti decocti adhuc calentis septem vel octo cochlearia affundes, vt mel & saccharum diluantur, posteaque decocti residuum inijcies , illa accuratè cum prædictis diluendo medicamentis. Hoc peracto omnia per pannum stamineum aut lineum album mundumque trajicientur, dissolventurque in iure colato olei olivarum (commune vulgo vocant) quinque vel sex cochlearia , seu butyri recentis uncias duas. Sicque confectum enema in siphonem seu syringam infundetur , tepensque seu modicè calens inijcietur.

Si forsan hordeum duntaxat suppeteret, bulliat hordei manipulus unus in aquæ communis libra una cum dimidia , vt libra post ebullitionem superfit. Si vero pariter sit solum furfur ad manum , bulliant furfuris manipuli duo in sufficienti aquæ quantitate, obseruatis quæ antè scripta sunt.

Si nec hordeum, nec furfur præsto sint, sumatur libra una iusculi carniū euechymarum, vel ptisanæ communis aut laxatiuæ, vel feri lactis seu lactis communis libra una, modo deinceps describendo præparandum.

Quod si senam in enemate adhibere no-
lueris, sic parabitur.

In prædicti decocti libra una percolata
mel, saccharum rubrum, oleum diluetur, ad-
dendo salis communis drachmam unam vel
aliquid ultra.

Nota, in quibuslibet clysterum speciebus,
vbi mel aliudve medicamentum dissolu-
tum fuerit in decocto, omnia per pannum
stamineum vel lineum esse traijcienda, ne si
fordes aliqua crassiuscula immista foret, in
siphunculum abeat transitumque iniectionis
tempore impediat.

Alius clyster ad idem.

Accipe furfuris, hordei communis, maluæ,
bismaluæ, parietariæ, violariæ, lapathi, mer-
curialis, florum chamæmeli & meliloti, cu-
iusque manipulum unum: seminis lini &
fœnugræci contusorum, utriusque uncias
duas. Herbæ floresque cultello incidantur;
postquam mundaveris atque ablueris.

Postea accipe cacabum vel ollam figuli-
nam fatis amplam, in quam libras sex, plus
minus, aquæ immittes. In eaque primo bul-
liet hordeum duabus vel tribus ebullitioni-
bus, dein furfur injicietur cum herbis, po-
stremo flores & semina. Omnia demum bul-
liant, donec decoctum ad libras tres redeat,
pro tribus clysteribus infumendas.

Accipe prædicti decocti colati libram
unam, in eoque adhuc calente infunde sal-
tem per semihoram tres vel quatuor drach-

mas fenæ optimæ, cum feminis anisi drachmis duabus. Vbi aliquantum bullierit, percoletur exprimaturque, vt dictum est, id demum quod Medicus præscribet dissolvendo.

Aliud enema.

In superioris decocti colati librâ unam iijce fenæ optimæ unciam semissem, cum anisi drachma una. Post unam aut alteram ebullitionem; adde mellis communis uncias quatuor. Leviter bulliant ad dissolutionem. Omnia deinde percolabis exprimesque ex linteo, dissolvendo in colatura butyri recentis uncias duas.

Alius clyster simplicissimus.

Accipe lactis vaccini libram unam, vel feri lactis feruefacti colatique, in quo dissolvantur sacchari rubri uncia duæ. Sumi etiam poterit aqua hordei aut ptisanæ libra una, in qua sacchari rubri, vel mellis communis uncia tres dissolventur.

Clyster detergens.

Accipe hordei communis manipulum unum, feminis fœniculi drachmas duas. Bulliant mediocriter, sub finem iniectis mellis communis unciis tribus. Leviter iterum bulliant ad dissolutionem. Omnia deinde percolabis, & butyri recentis uncias duas in colatura liquefcere fines.

Clyster in principio dysenteria.

Accipe lactis optimi feruefacti libram unam. Dissolvantur in eo mellis communis

Officiosus. S

unciae tres vel quatuor, ovi luteo uno superaddito.

Clyster refrigerans & detergens.

Accipe seri lactis libras duas. Bulliant cum tribus quatuorve lactucis, & uno alterove manipulo portulacæ. In huius decocti colati libra una dissolue mellis uncias tres.

Clyster leniens, ex lacte.

Accipe lactis libram unam. Leviter bulliat, in eoque ovi luteum dissolvatur, deinceps coletur. In colatura dilue olei rosati uncias duas, vel butyri recentis unciam unam cum dimidia.

Clyster cum terebinthina ad dolorem nephriticum.

Accipe olei olivarum, vel butyri recentis uncias duas. Calefiant super cineres calidos. Extractis ab igne infunde terebinthinæ Venetæ optimæ unciam semissem, pariterque cum oleo vel butyro diluatur, quod porrò facillimum est. Postquam probè dissoluta fuerit, cum quopiam clysterum præscriptorum, ex Medici consilio, diluetur.

Clyster astringens.

Accipe foliorum plantaginis, verbasci, burfæ pastoris, lotorum, mundatorum & incisorum, manipulos duos: rosarum rubrarum unciam unam. Bulliant omnia suo ordine, à foliis incipiendo; in aqua chalybeata. Deinde sub finem rosas iniicies, quæ

unico feruore bullient, ut post colaturam libra una supersit. In qua olei cydoniorum uncia duæ, cum uno alterove ovi luteo dissolventur.

Alius clyster ad idem.

Accipe lactis optimi ter quaterve candente chalybe iniecto ustulati, libram unam. Traiciatur per pannum stamineum vel lineum. In colato iure dissolve oleum cydoniorum cum ovi luteis. Poterit etiam dissolvi saccharum rosatum pulveratum.

Omnia superiora enemata pro infantibus & puerulis dosi mediocri & conveniente etiam inservire poterunt.

Clyster in colico dolore à flatu.

Accipe maluæ, althææ, mercurialis, parietariæ, hyssopi, ruta, calamenti, pulegij, origani, cuiusque manipulum unum: seminum fœniculi, carui, cumini, cuiusque drachmas duas: baccarum lauri unciam unam: florum chamomillæ & meliloti, utriusque manipulum dimidium. Bulliant omnia in aquæ libris sex vel circiter, suo queque ordine, primum herbæ, hinc semina contusa, postremò flores; ad dimidias, ut ad tres sufficiat clysteres.

Accipe huius decocti colati libram unam ut minimum. In ea dissolve diaphœnici drachmas sex, benedictæ laxativæ tantundem, mellis mercurialis uncias duas, cum pari quantitate olei chamæmelini vel ruta-cæi. Inijciatur, reitereturque si dolor in-

Officiosus.

7

gruerit, ex Medici consilio.

Clyster ad apoplexiam.

Si morbus det inducias, libram unam superioris fumes decocti, in eaque dissolves benedictæ laxativæ, & hieræ diacolocynthidos Pachij, cuiusque drachmas sex, cum mellis mercurialis unciis duabus.

Quod si morbus urgeat, accipe ptisanæ communis vel laxativæ libram unam, in eaque prædicta dissolve medicamenta.

Alius clyster in dolore colico pro pauperibus.

Accipe hyssopi, satureiæ, florum chamomillæ & meliloti, cuiusque manipulum unum: serainis anisi contusi unciam semissem. Bulliant omnia in vini generosi libra una cum semisse & ultra, modò ex colatura superfit ad libram unam. In qua dissolves olei nucum, & mellis communis, cuiusque uncias tres.

Alius item pro pauperibus.

Super cineres calidos macerabis aut fervere lines vini generosi libram unam vel paulo plus, fenæ unciam semissem, feminis fœniculi recentis tantundem. In colatura post expressionem mel & oleum nucum prædicta dosi dissolventur.

Clyster nutriens.

Accipe libram unam iusculi gallinacei, vel quod præstantius, caponis, vituli, veruecis insimul coctorum, exempto adipe. In eo dissolve sacchari optimi unciam unam, cum duobus ovi vitellis.

A iiij

*Medicus**Alius ad idem.*

Accipe iusculi pulli gallinacei uncias octo, gelatinæ parem quantitatem. Misceantur cum duobus ovi luteis.

Alius pro pauperibus.

Accipe lactis feruefacti libram unam, sacchari albi seu communis optimi uncias duas. Dissolvantur in eo duorum ovorum vitelli.

Nota 1. purgandam prius esse alvum emolliente clystere, ante usum clysterum nutritium.

Nota 2. si quis prædictos clysteres parare rite calleat, eum alios quoslibet facile paraturum.

Nota 3. in puerulis dosim seu quantitatem tum decoctorum, tum medicamentorum minuendam, idque ex Medici arbitrio.

Modus parandi suppositoria, seu glandes.

Accipe mellis communis uncias duas. Bulliat in parva sartagine igne lento & claro, donec electuarij solidi consistentiam nanciscatur. Hoc facto, summoveatur ab igne, addendo (ut sit acrius) salis communis drachmas duas, vel salis gemmei pulverati drachmā unam. Misceatur optimè cum spatula, proijciaturque super chartam oleo inunctam, manibus pariter oleo perunctis; fiant suppositoria seu glandes, ad digiti an-

nularis crassitudinem; sex septemve digitorum longitudine pro grandioribus; trium verò quatuorve pro iunioribus. Vfus etiam tempore oleo communi vel butyro recenti delinientur. Imo ad eorum conseruationem in adipe vel butyro recenti indentur: aëri namque exposita liquecerent.

Aliud suppositorium acrius.

Accipe mel coctum vt prædictum est, tantisper refrigeretur, mox cum spathula salis communis pulverati & salis gemmei, cuiusque drachma una misceatur, glansque iusta concinnetur magnitudine.

Aliud.

Salis loco cum melle cocto ut decet, scammonij pulverati grana quatuor commisceantur.

In puerulis glandes ex sapone, vel scapo betæ vel mercurialis, vel ex candela cerea butyro recenti vel suilla axungia dulci delibutæ efformantur.

Nota, suppositoriorum seu glandium loco intrudi vicissim posse in anum tria quatuorve tragemata Virdunensia.

Plura hic glandium exempla congerere nolui, tum quia illorum usus fere exoleuit, tum quoniam illorum loco clysteres, vel pifana laxativa, vel iuscula cum sena exhiberi possunt, quorum parandorum modus ususque facilior.

*Remedium certum in astricta alvo, pro
iis qui clysteribus vel glandibus
uti detrectant.*

QVoniam nonnulli reperiuntur adeo
difficiles, delicati vel morosi, ut nulla
ratione ad clysterum vel glandium usum
induci possint, tum propter quandam vere-
cundiam, tum propter hæmorrhoidas siue
internas, siue externas, seu alios sedis affe-
ctus quibus conflictantur, ij sequenti utan-
tur remedio.

Accipe senæ optimæ drachmam unam,
drachmam unam cum dimidia, drachmas
duas, seminis anisi drachmam unam. In pa-
ropfidem immittatur, desuperque quatuor,
quinque, plus minus, aquæ cochlearia af-
fundantur; si vero tussis absit, aquæ &
succimali citrij par quantitas addi poterit.
Deinde operiatur paropsis, ex cineribusque
calidis vel loco calido per horam circiter
macerari omnia sinantur. Postea per pan-
num stamineum vel lineum mundum traji-
ciantur, mediocriterque exprimantur. Ex-
pressio in duplo aut triplo iusculi carni-
euchymi nec pinguis leviter cocti dissolve-
tur, sumeturque ieiuno ventriculo una vel
altera ante cibum hora.

Quod si molliusculis minus forsan gra-
tum huiusmodi iusculum, ob senæ insuavi-
tatem, videatur, in eodem rursus vnus li-

monis succus exprimi poterit. Sin adhuc fastidium creet, sena cum suo aniso, non super cineres calidos, verum frigidè infundetur per tres horas, dein colabitur, dissolveturque in iusculo unius mali citrij vel limonis succus, ut dictum; eoque modo omni carebit insuavitate.

Alvum laxabit huiusmodi iusculum, excrementa arefacta emolliendo & dissolvendo: ita vt in ani transitu hæmorrhoides non exasperet, neque dolorem ullum concitet.

Quod si propter immodicam diuturnamve ventris constrictionem, ex prædicto iusculo alvus non subducatur (quod tamen vix fieri queat) horis vespertinis, quarta vel quinta, iterandum erit, vel postridie mane.

Si quis rursus iusculum istud aversetur, illius vice ptisanæ laxativæ (posthac describendæ) haustum largiorem sorbeat, verbi gratia sex septemve uncias, mane ieiunus sumpto, altera post hora, iusculo carniū minimè pingui.

Pro pauperibus alvo constrictis.

Infimæ angustæque sortis homines qui sumptus non ferunt, cum nihil fastidiant, præsidio sequenti utentur.

Accipe senæ drachmas duas vel tres, feminis anisi drachmam unam. Macerentur una vel altera hora ex cineribus calidis, in aquæ communis septem vel octo, plus minus, cochleariis. Dein colentur exprimantur;

que per linteum mundum. Expressio in triplo vel quadruplo carnis iusculo leviter cocto dissolvatur, fumaturque ut antè dictum.

Modus parandi iniectiones.

Iniectiones ad plures parantur scopos, ut ad vulnera vel ulcera, ad penis uterique affectus : exque ex idoneis siphonibus seu syringis aquis, decoctis, alijsve liquoribus oppletis, ex Medici consilio in locum affectum intruduntur.

Iniectiones autem cum plurimum componendi modis discrepent, ob varietatem partium affectuumque quibus adhibentur : exactè & ad amissim hic describi non possunt, sed prout res exiget à perito decernentur Medico, ut earum sit certior usus. Vnum tamen alterumve pro exemplo suggeram, ut nonnullorum, tum curiositati, tum necessitati faciam satis.

Iniectio ad Gonorrhœam.

Fiet iniectio ex lactis sero, vel ex aqua hordei tepida, ineunte morbo. Deinde addetur syrupus rosarum siccarum; uncia una cum dimidia scilicet, aut uncia duæ syrupi ad uncias octo alterius liquoris.

Circa initium etiam ubi ingens erit ardor inflammatioque, fiet iniectio, æstate, ex

hordei, plantaginis, solani, nymphææ decocto; hyeme vero ex stillatitijs aquis istarum herbarum. In acerbo urgentique dolore ex lacte vaccino recenter mulcto iniectio parabitur.

Modus parandi pessaria.

Pessus sive pessarium glande crassius est, solique adaptatur utero: conficiturque ex gossipio, serico, panno lineo vel lana pexa, in quibus medicamenta immiscentur: involuunturque omnia panno lineo vel sericeo tenuissimo, deinde vino, aqua, succo liquoreve alio idoneo imbuta in uteri collum intromittuntur.

Pessi etiam ex herbis, feminibus, floribus &c. in mortario contusis (nec citra fructum) concinnari possunt, linteoque pertenui involuti aliorum more intruduntur.

Nota, in pessarij extremo addendum esse laqueum vel tæniam molliculam ut coxæ alligetur, tum ne ab utero attrahatur, tum ut facilius retrahatur.

Pessus ad ciendas menstruas purgationes.

Accipe mercurialis duos tresve manipulos. Tundantur in mortario cum pistillo, involuantur linteo tenui, fiatque pessus, qui succo eiusdem herbæ imbutus intrudetur.

Pessus ad menstruas purgationes sistendas.

Accipe sequentium herbarum folia; cen-

tinodiæ (Gallis *de la renouée*) plantaginis, pentaphylli, verbasci, cuiusque manipulum dimidium. Tundantur simul (ubi mundatæ lotæque fuerint) in mortario, fiantque pessi succo conveniente immerfi, intromittendi sicuti dictum.

Modus parandi ptisanam ad potum ordinarium.

A Ccipe hordei communis præparati (hoc est expurgati limpidaque aqua eloti) manipulum unum, seminis anisi drachmam unam. Bulliat utrumque in aquæ fluvialis alteriusve bonæ libris quatuor in vase figulino vitrato oris angusti, operculato, duabus tribusve ebullitionibus. Tum immitte unciam dimidiam, liquiritiæ selectæ, etiam præparatæ (hoc est rasæ & contusæ) exprimeturque. Vbi spumam amplius non emittet, ab igne ptisana removeatur, quæ refrigerata, erit pro potu ordinario.

Non desunt quibus liquiritia mirum in modum sapit, alij contrà quibus est fastidio: tunc augebitur vel imminuetur liquiritiæ quantitas, vel illius loco sive cum illa, adjicies oxalidis, vel graminis radicem, rasuram cornu cervi vel eboris, vel alia medicamenta, ex Medici præscripto.

Modus parandi aquam hordei.

Accipe hordei communis manipulum unum. Bulliat in libris duabus aquæ ad quadrantis consumptionem. Extracta ab igne, refrigerata, coletur per linteum mundum ad usum. Si ad potum paretur, incoquendum seminis anisi vel cinnamomi modicum.

*Aqua refrigerans & pergrata, in febribus
continuis usurpanda.*

Accipe aquæ bonæ libras duas. Diluantur in ea sacchari optimi uncia tres. Bulliant leviter, superadditis succi limonum uncis tribus; iterumque unico fervore bulliant. Deinde ab igne amoveantur, modicè refrigerata per pannum stamineum vel linteum mundum bis terve trajiciantur ad usum propositum.

Nota, sacchari vel succi limonum dosim augeri vel imminui, ex gustu & placito ægrotantis.

*Modus sumendi pulverem bezoardicum;
expresso pretio cuiusque grani.*

Quoniam hic sermo est de ptisanis simplicibus ad apparandos humores, non abs re erit modum lapide bezoardico utendi subicere. Etsi vero non fere occurrat alius quam adulteratus, commenti-

tiaque omnia existimem, quæ de illius lapidis facultatibus passim decantantur: hic tamen aliqua de eo perstringam in eorum gratiam quibus circumveniri cordi est.

Accipe lapidis bezoardici pulverati grana quatuor, sex, octo, decem vel amplius. Mittatur in cochlear ptisanæ vel succi limonis quo diluatur, modicum perfundendo; sumaturque.

Monitum lectorem velim, granum lapidis bezoardici optimi non plura uno asse valere. Quam ob rem autor sumijs, qui illum adeo ex sensu vulgi ad variolas, morbillos febresque purpuratas commendant (quod fallacissimum tamen existimo, ut singulari de lapide bezoardico tractatu docebo) ut ab aromatijs duas drachmas, vel unciam dimidiam comparent. Drachma autem tribus libris, seu assibus sexaginta monetæ Gallicæ venditur. Ea proportione uncia dimidia, quæ constat drachmis quatuor, libris duodecim væniet: impendeturque tam ad domesticos, quam externos, inopia reive familiaris angustia pressos, quandoquidem vilis adeo pretij est.

Modus parandi hydromel simplex.

Accipe aquæ fluvialis seu alterius bonæ libras quatuor, mellis uncias quatuor. Bulliant in vase figulino oris angusti vitrato operculatoque, seu alio idoneo, spuma continue

tinuò abiecta. Quo facto spumaque omni deposita, ab igne remouebitur, refrigeratusque liquor ad usum infumetur. Dosis est unciam octo.

Sunt qui mellis uncias duas ad aquæ libram unam adæquant. Verum non nisi ex Medici præscripto, vel ægrotantis gustu augenda imminuendave est mellis quantitas. Sunt enim quibus perplacet, aliis secus.

Modus parandi Hydromel compositum.

Primum fiat decoctio medicamentorum à Medico præscriptorum. Deinde in decocto colato mellis quantum satis incoquatur.

Modus parandi Ptisanam laxatiuam.

Accipe liquiritiæ præparatæ unciam unam, unciam dimidiam, drachmas sex, ex peculiari cuiusque gustu. Coquatur in aquæ libris duabus, dum spumam omnem abiecerit. Tum ab igne amoueat, in eaque per noctem maceretur senæ uncia dimidia, feminis anisi nodulo laxiore ex panno lineo mundo involuti drachma una. Postero die mane percolabitur, sumenturque in quamque dosim quinque vel sex uncia, superhausto, duabus post horis, iusculo minime pingui.

Si ptisanam efficaciorẽ expetas, pro

B

libris duabus aquæ, accipe duntaxat librâ
unam cum dimidia.

Alia Ptisana laxativa.

Accipe hordei communis præparati
manipulum unum, rasuræ cornu cervi
& eboris, cuiusque pugillum unum. Rasura
ista linteo tenui mundo includatur. Bulliant
in aquæ bonæ libris duabus. Adiice liquiri-
tiæ, vt decet, præparatæ unciam unam,
plus, minus, ex vario gustu. Vbi probè de-
spumaverit, infundatur nodulus ex sena cum
semine anisi vel fœniculi, ut dictum est.

Æstate accipe aquæ fluvialis seu alterius
bonæ libram unam. Immitte in aqualiculum
cum liquiritiæ præparatæ uncia dimidia, se-
næ drachmis duabus, feminis fœniculi drach-
ma una. Agitentur omnia duobus aquali-
culis, ex uno in alterum pluries transfun-
dendo. Dein duabus tribusve horis subside-
re sinantur, hinc ad usum percolentur.

Si ad haustum seu dosim matutinam tota
nocte infusio fiat, efficacior erit.

Isthæc ptisana æstatis tempore ex aqua
fluviali parabitur, quæ ex radiis solis veluti
percocta est.

Medicamenta infusa, si lubet, relinqui
poterunt, fietque colatura pro quaque dosi.
Poterit etiam includi in eodem nodulo cum
sena drachma una & ultra, rhabarbari optimi
minutim incisi, cum pauco cinnamomo; vel
tantundem agarici pulverati, cum tantillo
zingiberis, sed non inconsulto Medico.

Alia Ptisana laxativa.

Accipe senæ unciam semissem, seminis anisi drachmam unam, pulpe cassiæ cum acinis extractæ unciam unam. Injiciantur omnia in vas figulinum vitratum, affundendo libram unam cum dimidia ptisanæ communis adhuc ferventis. Operiatur vas, omniaque per noctem integram infundi sinantur, hyeme non procul à foco, æstate super abaco vel alibi commodè. Ieiuno ventriculo mane sumetur dosis una ampliori haustu, colata prius per linteum mundum, duabus ante cibum horis, residuo in dies sequentes servato, prout expedire Medicus arbitrabitur.

Ptisana laxativa cum sena, rhabarbaro & agarico.

Accipe aquæ opt. libram unam semissem. In ea bulliat despumeturque glycyrrhizæ uncia una, plus vel minus, ut pluries dictum. Extracto ab igne vase infundatur per noctem senæ nodulo inclusæ uncia dimidia, cum suo aniso; quo etiam in nodulo adjungentur rhabarbari concisi drachma una & dimidia, & tantillum cinnamomi; agarici tenuiter conquassati drachma una, cum modico zingibere item conquassato. Postridie colentur omnia per linteum mundum, pro duabus dosibus.

Alia Ptisana laxativa cum cassia & sena.

Accipe liquiritiæ præparatæ unciam unam. Bulliat ad integram despumationem in aquæ libris duabus. Tum injiciatur pulpa

B ij

castiæ cum acinis, ex uncijs duabus castiæ integræ extracta. Vnico fervore bulliant. Extracto ab igne vase, tota nocte procul ab igne nodulus infundetur, in quo senæ uncia dimidia cum aniso inclusa fuerit. Postridie mane amplo cyatho dosis una sumetur.

Advertendum erit (sicuti dictum est cum de ptisana cum sena agebatur) in ijs qui alvo sunt impensè astricta, si dosis matutina ventrem non solverit, iterandam aliam dosim hora quarta vel quinta pomeridiana eiusdem diei, vel postero die mane ieiuno ventriculo.

Tribus matutinis consequentibus prædicta ptisana sumi potest, vel alternis diebus, prout Medicus ex re esse iudicaverit, qui ex affectuum symptomatumque ipsi perspectorum natura medicamenta augebit, imminuet, variabit, sicut expedire cognoverit.

Cæterum hîc obiter moneo, ptisanas has laxativas esse (ut ita dicam) velut manna salutare, tum pro ditioribus, tum pro tenuioris fortunæ hominibus. Vilissimo enim pretio parantur, (licet magnæ sint efficaciam & virium) vicemque potionum purgantium & clysterum subeunt, calculique generationem prohibent. Nec adeo sunt insuaves, ob multam liquiritiam, quæ medicamentorum ingratum saporem (servata tamen virtute) lenit & eludit. Vnde non levisijs habenda gratia, qui huiusmodi excogitarunt invexeruntque remedia, nec non ijs

qui modum ea domi parandi edocent. Quanquam non temerè (ne malè cedat) inconfulto Medico ufurpanda fint.

Modus parandi aquam Caffiæ.

A Ccipe caffiæ integræ uncias quatuor. Conquaffetur. Medulla cum acinis in aquæ libras duas immittatur, addita drachma una femiffè cinnamomi conquaffati. Bulliant omnia unica ebullitione, & per pannum mundum trajiciantur; fumantur in duas faltem dofes haufu largiffimo.

Incoqui etiam poteft thamarindorum uncia una & ultra, plus minus, (cum iftæ dofes in benigniffimis medicamentis non fint rigidè obferuandæ.) Infundi interdum quoque poterit drachma una vel altera tharbari conquaffati, fed non citra periti Medici confilium.

Ea fervata methodo facilè parari poterunt decocta guaiaci, farzæ parillæ, chinæ & fimilia, ad morbos qui vulgari non debent, nec tot ministris & teftibus curari, honoris falutisque laborantium gratia, vocatis duntaxat Medico & Chirurgo, qui Hippocratico, imo Harpocratico filentio remperficiant. Difficultas feu potius industria in prædictis medicamentis adhibenda circa eorum præparationé, iuftam infufioné, & coctionem convenientem maximè verfatur, quanquam id non ægrè peragi poteft.

B iij

Alia aqua cassie.

Accipe duas tresve radices cichorij sylvestris, totidem taraxaconis, vulgo dentis leonis. Mundentur, id est laventur, detracto meditullio lignoso. Bulliant in aquæ fluvialis vel alterius bonæ libris tribus, ad tertiæ partis consumptionem, iniecta sub finem liquiritiæ rasæ & contusæ uncia dimidia, cum uncijs quatuor cassiæ fistulæ, pistillo ferreo conquassatæ. Auferatur ab igne, remissoque fervore per linteum mundum trajiciatur ad usum.

Alia aqua cassie refrigerans & astringens.

Accipe foliorum agrimonix & plantaginis, cuiusque manipulum unum: seminum portulacæ & plantaginis contusorum, cuiusque drachmas duas. Bulliant omnia in tribus libris aquæ, eo quo dictum est modo. Si ad purgationem ista aqua cassiæ uti volueris, cyathum unum ex illaumes, in eaque dissolves syrupi rosarum pallidarum, aut syrupi de cichorio compositi cum rhabarbaro, alterutrius unciam unam; sive infundes cum anisi semine fenæ unciam semissem, ex Medici præscripto.

Observandum, si cassia fistula pistillo contundatur, mundandam esse, imo ablucandam, ne sordes aliqua adhæreat. In apparatu enim medicamentorum gratia, quoad fieri potest, procuranda, quæ & per se iucunda est, & ægro conducit.

Modus parandi aquam rhabarbari.

Bulliant aquæ optimæ libræ tres in vase figulino vitrato operculato, uno aut altero fervore. In vase ab igne summoto, decoctoque adhuc calente infunde rhabarbari minutim incisi, cum pauco cinnamomo conquassato, drachmam unam, ad usum à Medico præscribendum.

Radices taraxaci, oxalidis, liquiritia, ratura cornu cervi & eboris incoqui simul possunt. In decocto autem nonnihil adhuc calente infundatur rhabarbarum cum cinnamomo.

Sunt qui rhabarbarum sic incisum aut conquassatum in nodulo laxiore cum suo cinnamomo infundant. Ut aqua rhabarbari maiorem vim purgatoriam nanciscatur, addi potest in dicto nodulo fena ea quantitate quæ instituto conveniat.

Potus singularis gratissimusque ad refrigerandum, sedandamque sitim in febribus ardentibus.

Accipe aquæ optimæ libras tres. Bulliant in vase idoneo, quale est figulinum vitratum operculo munitum, uno aut altero fervore. Amoveantur ab igne, in eoque decocto adhuc calente & in discum vel paropsidem effuso dissolvantur cum spathula vel argenteo cochleari thamarindorum uncia tres. Dein immittantur in vas prædictum cum uncijs

B iij

tribus sacchari optimi, unicoque duntaxat fervore bulliant. Hoc peractō vās ab igne extrahatur, refrigeretur, liquorque ad usum opportunum infumatur.

Pro saccharo liquiritiæ præparatæ, hoc est rasæ & contusæ, drachmæ tres substitui poterunt, saporis tamen minus est grati.

Ius senæ purgans.

Accipe senæ unciam semissem, seminis anisi aut fœniculi drachnam unam. Infunde nocte integra in aquæ unciis octo vel pluribus, addendo succum unius limonis, paropside in qua fit infusio igni non applicata. Postridie mane per linteum traicietur cum mediocri expressione. Expressum dissolvatur in iusculo non pingui, absque sale vel quam paucissimo.

Gratius autem ut iusculum istud euadat, succum alterius limonis in eo rursus exprimes, sumesque ieiuno ventriculo cum custodia.

Sunt qui senam cum suo aniso omphacio infundunt, sed minus purgat. Quia omphacium cū sit astringens, vim purgatricem imminuit. Limonis autem succus magis laxat, saltem non ita astringit, meatque liberius.

Ius senæ purgans, pro pauperibus.

Quibus non suppetit facultas iusculum exquisitiori isto modo parandi, quibusque nihil ingratum & infensum; infundant per noctem senæ cum semine fœniculi unciam semissem in aqua aut pūsana fervente.

Postridie mane levissimè bulliant, colentur & exprimantur per linteum mandum. Expressum in iusculo copioso pinguedinis & salis experte, vel cum minimo, dissolutum, sumatur cum custodia.

Modi medicamenta purgantia multifariam parandi.

Accipe senæ electæ unciam semissem, feminis fœniculi drachmam unam. Infundantur per noctem in ptisanæ communis calentis unciis sex, paropside in qua fit infusio operta, nonnihilque ab igne remota. Mane leviter fervefiat, exprimaturque mediocriter. In expresso liquore dissolve syrupi rosarum pallidarum unciam unam. Sumatur frigidiusculè ieiuno ventriculo, hausto, tribus à sumptione horis, iusculo nec pingui, nec salito, non dilato post sumptum hoc iusculum ultra semihoram prandio.

Aliud medicamentum purgans.

Accipe senæ cum aniso unciam semissem. Bulliat in aquæ aut ptisanæ communis unciis octo. Coletur ex linteo, dissolvaturque syrupi rosarum pallidarum uncia una cum dimidia, servatis quæ supra.

Aliud medicamentum purgans, cum sena, rhabbaro, agarico & syrupo rosarum pallidarum.

Accipe senæ unciam semissem, feminis anisi viridis drachmam unam. Bulliant le-

viusculè in ptisanè communis, vel aquæ hordei aut cuiuslibet alterius decocti convenientis, ex consilio Medici, unciis octo. Colentur exprimanturque mediocriter. In liquore colato infunde per noctem, loco moderatè calido, agarici minutim incisi drachmas duas, cum modico zingibere, rhabarbari electi pariter incisi drachmam unam semissem. Postridie summo mane leviter omnia ferveſcant, mediocriterque per linteum exprimantur: dissolvaturque in colatura syrupi rosarum pallidarum uncia una. Propinetur tribus ante iusculum horis, cum custodia.

Medicamentum purgans, cum decocto radicum, herbarum &c. senæ, cassiæ, rhabarbari, & syrupo rosarum pallidarum.

Accipe duas tresve radices oichorij sylvestris, totidemque oxalidis. Laventur, detraeto prius meditullio lignoso. Accipe item radicis graminis rasæ & contusæ bacillos quinque vel sex: liquiritiæ præparatæ drachmas tres, agrimonix, betonicæ, scolopendrij, buglossi, borraginis, oxalidis, portulacæ, lactucæ, cuiusque manipulum semissem, additis, si lubet, feminibus & floribus. Omnia benè mundata elotaque in aqua limpida, bulliant usque ad perfectionem in vase figulino vitrato, aut alio idoneo in aquæ fluvialis aut alterius bonæ sufficienti quantitate, suo quæque ordine, primò radices, deinde herbæ, demum flores & glycyrrhiza.

Prædicti decocti colati quantitas iusta seruetur ad catharticum sequens concinnandum.

Accipe fenæ unciam semissem, feminis fœniculi vel anisi viridis drachmas duas. Ponantur in paropside cum medulla & acinis cassiæ, ex unciis quatuor fistulæ integræ conquassatæ, rhabarbari minutim incisi drachma una, vel drachma una dimidia. Hoc facto omnia perfundantur præscripti liquoris adhuc calentis quantitate sufficienti per integram noctem. Operiatur paropsis, serueturque in loco modicè calido. Mane leuiuscule bulliant, deinde colentur ex panno lineo mundo, cum expressione mediocri. In expresso liquore dissolvatur syrupi rosarum pallidarum uncia una: Qui refrigeratus sumetur, servato superscripto regimine.

Modus alius facilior parandi medicamentum purgans superscriptum.

Accipe fenam & fœniculum. Bulliant in dicti decocti quantitate sufficienti: Vel tribus quatuorve horis infundantur in decocto illo adhuc calente, loco moderatè calido. Colentur & exprimantur ut dictum est. In colatura infundentur per noctem cassia & rhabarbarum, deinde mane trajicientur & exprimentur. In expresso autem liquore dissolves syrupum rosarum pallidarum, ut dictum est.

Magma seu materia post expressionem

residua ad clysterem fervari poterit, & in decocto conveniente, quale Medicus instituet, incoqui. Colabitur deinde, exprimetur dissolveturque in expresso mel, saccharum rubrum, butyrum seu quid aliud simile.

Medicamentum istud æquè valet efficaxque est, ac si constaret catholico duplicato rhabarbaro, vel syrupo de cichorio cum eodem rhabarbaro.

Advertendum præterea, quod si non sit commodum vel facile prædictas radices, herbas, semina & flores apparare, sumi poterit aqua hordei vel ptisana ordinaria, vel aliud decoctum à Medico probatum, in quo dissolvetur syrupus rosarum pallidarum, vel succus unius limonis.

Aliud medicamentum purgans pro delicatis.

Accipe senæ cum semine fœniculi unciam semissem, pulpæ cassiæ recens extractæ cum acinis unciam unam. Infundantur omnia per noctem in ptisanæ unciis quatuor. Postridie mane tantisper fervefient, trajicientur & exprimentur per linteolum mundum, diluendo in liquore expresso succum unius limonis. Refrigeratus sumatur.

Aliud medicamentum laxans.

Accipe senæ unciam unam, seminis anisi viridis drachmam unam. Bulliant omnia leviusculè in ptisanæ quantitate sufficienti. Colentur & exprimentur. In expresso dissolve catholici duplicato rhabarbaro accuratè præparati unciam unam semissem, dia-

phœntici drachmam unam semissem, syrupi rofarum pallidarum unciam unam. Propinetur.

Aliud haud ingratum.

Accipe senæ unciam semissem, seminis fœniculi viridis drachmam unam. Infunde per noctem in decocto oxalidis, ptisana communi vel sero lactis depurato. Postridie mane fiet colatura simplex citra ullam calefactionem, ex linteolo mundo. In colato & expresso liquore dissolvetur syrupi violati uncia una, vel tantundem syrupi de limonibus, vel succus ex iis expressus.

Medicamentum purgans pro robustioribus.

Accipe senæ cum semine anisi unciam semissem. Infundantur per noctem in ptisana vel alio decocto, ex præscripto Medici; infundantur, exprimanturque. In expresso dissolve electuarij diacarthami drachmas tres, vel unciam semissem, cum syrupi rofarum pallidarum uncia una.

Medicamentum purgans pro debilibus.

Accipe senæ drachmas duas, seminis fœniculi viridis drachmam semissem, rhabarbari optimi minutim incisi drachmā unam semissem. Ponantur simul in paropside, affusa ptisanæ sufficienti quantitate. Postero die mane leviter ferveant, dein per linteum mundum trajciantur cum expressione mediocri, in qua drachmæ duæ, tres vel uncia semis sacchari pulverati, saporis gratia,

diluantur, fumanturque duabus ante iusculum horis.

Medicamentum purgans pro pueris lactentibus.

Accipe syrupi de cichorio cum rhabarbaro unciam semissem. Propinetur per se vel in dupla quantitate ptisanæ dissolutus.

Vel totam noctem in ptisana vel aqua saccharata calidiuscula senæ drachmam unam infunde. Coletur, exprimatur & propinetur.

Vel rhabarbari optimi minutim incisi drachma una, per noctem in aqua saccharata aut ptisana infundetur, vt de sena dictum: Postridie mane trajicietur, leviterque exprimetur ad usum.

Modus preparandi bolos ex cassia.

Accipe cassiæ fistulæ uncias sex. Mundetur & extrahatur ex fumo decoctionis feminis anisi viridis, quod fiet sequenti modo.

Accipe feminis anisi unciam semissem. Bulliat uno vel altero fervore in libra una aquæ. Postea mittantur omnia in paropsidem subiectam cribro, ad cassiam mundandam & trajiciendam idoneo, in cuius extrema superficie pulpa cassiæ cum acinis imposita fuerit. Hoc facto medulla ex prædicto cribro trajicietur, eradeturque ex interiori cribri parte cum cochleari. Ex ea bolos con-

cinnabis , ad instar prunorum vorandos, pulvere sacchari optimi prius conspersos, vel obeliis aqua vel vino dilutissimo madidis involutos. Post horæ quadrantem vel semihoram sumendum iusculum pinguedinis expers, cum pauxillo sale; vel iusculum cum sena, prout sequitur.

Vespertinis horis infundes in duobus vel tribus aquæ cochlearibus & tantundem succi limonum drachmam unam, vel drachmam unam semissem; senæ electæ, cum seminis fœniculi drachma semisse. Postridie mane colatura levisque expressio fiet, quam in aliquo ex prædictis iusculis dissolves. Cibus tribus à sumpto medicamento horis differretur, servabiturque eo die custodia.

Misceri potest cum cassia pulpa rhabarbari optimi in pulverem redacti drachma una, ex Medici præscripto.

Observandum est, cassiam mundari in fumo decoctionis seminis anisi, seu illius loco fœniculi recentis : quia cum sit flatuosa, tormina doloresque generat colicos, atque etiam in cerebrum vapores emittit, unde capitis dolor (Græcis cephalalgia) in dispositis ut plurimum excitatur.

Bolus ex cassia ad purgandos refrigerandosque renes.

Mudentur traicianturque per cribrum uncia sex cassiæ fistul. ut ante dictum. Miscetur cum pulpa ab illa extracta liquiritiæ pulveratæ drachma una. Inde formabuntur

boli, ex cochleari vorandi; exactaque duntaxat semihora unum ex prædictis iusculis forbebitur, in quo unius limonis succus dissolutus fuerit.

Bolus ex cassia cum terebinthina in gonorrhœa.

Accipe medullam extractam ex unciis quatuor cassiæ fistul. Immisce ex gladij murone, vel spathula lignea terebinthinæ Venetæ electæ non lotæ drachmam unam vel duas. Inde concinnentur boli, eo modo vorandi quo supra. Iusculum non ultra semihoram differetur, radicibus herbisque refrigerantibus alteratum, in quo unius limonis succus exprimetur.

Alius bolus ex cassia.

Accipe medullam ex unciis quatuor cassiæ fistul. extractam. Admisceatur diapruni solutivi drachma una cum semisse, vel drachmæ duæ: finganturque boli, modo exposito vorandi, dilato sub hac forma ad duas horas iusculo.

Bolus pro puerulis lactentibus.

Accipe medullæ cassiæ recenter extractæ drachmas tres. Exhibeantur puerulo ad modum pultis, porrecta post quemque bolum mamma, ut exsucto lacte facilius deglutiat.

Bolus pro pauperibus.

Accipe unciam unam semissem electuarij lenitivi fideliter dispensati. Fiant boli, à quibus deglutitis iusculum pinguedinis expers

expers intra horæ quadrantem vel semihoram propinetur.

Alius pro iisdem.

Accipe catholici duplicato rhabarbaro unciam unam, diapruni laxativi drachmas duas. Misceantur ex gladij mucrone, fiantque boli, duabus ante iusculum horis deglutiendi.

Modus parandi vomitoria.

NOtandum, opportunum tempus vomitorii tuto & facile utendi, esse quum cibus ventriculus distentus est, à pastu scilicet: illis enim citra difficultatem exeuntibus, pravi quoque humores in ventriculi fundo existentes absque ulla vel saltem minima molestia consequuntur.

Vomitorium commune.

Accipe aquæ tepidæ cochlearia duodecim, olei communis tria vel quatuor cochlearia, seu butyri recentis liquefacti unam vel duas uncias. Misceantur deglutianturque, iniecto aliquanto post in gulam digito, si vomitus diutius protrahatur.

Aliud vomitorium.

Accipe raphanos bene mundatos & contusos tres vel quatuor, seminis malvæ pariter contusi unciam semissem. Bulliant in aquæ libra una ad medietatis consumptionem, in eaque dissolves oleum commune vel butyrum recens liquefactum ad pro-

C

uocandum vomitum.

Vomitorium fortius.

Accipe folia asari viridia septem vel octo.
Tundantur in mortario ad succi expressio-
nem, qui cum duplo vel triplo vini albi vel
aquæ hordei immistus, sorbeatur tepidus.

Modus instituendi masticatoria.

OMnium facillimum usitatissimumque
est ex integra mastiche, quæ simplici-
ter masticatur, & pituita è cerebro in pala-
tum destillans expuitur. Mane autem iei-
noque ventriculo id præstetur.

Aliud masticatorium.

Mastiche cera liquefacta excipiat, olei-
que modico cum pipere, pyrethro, & sta-
phisagria in pulverem redactis; fiant pi-
lulæ, quarum una masticetur, ut dictum;
ad potentius è cerebro pituitam superfluum
eliciendam.

Aliud masticatorium.

Accipe piperis & pyrethri, cuiusque drachi-
mam unam semissem. Redigantur in pulve-
rem, excipiantur melle, fiantque boli fabæ
magnitudine, in umbra exsiccandi; quibus
utendum, ut antè dictum est.

Modus parandi gargarismata.

Accipe ptisanam communem ante de-
scriptam. Ex illa tepida os & gula

colluantur, immiscendo, si lubet, in ptisanæ
libra una mellis communis unciam unam.

Aliud gargarisma.

Accipe aquæ hordei libram unam, indito
quantum opus erit aceto, ut quatuor quin-
queve cochlearia ad oxycrati formam. Vte-
re ad oris collutionem.

Aliud item.

Accipe hordei selecti, repurgati & loti
manipulum unum, agrimonie, plantaginis,
rosarum rubratarum, sive siccarum, sive recen-
tium; cuiusque manipulum unum. Munden-
tur, laventur, bulliantque herbe istæ in aquæ
libris duabus, hordeo ante herbas præmisso,
ut terno quaternove fervore bulliat, deco-
ctumque ad libram unam colatam rediga-
tur. In qua solves mellis opt. cochlearia
quinque vel sex, aut syrupi de moris parem
quantitatem. Vtere ut supra.

Gargarisma os gulamque leniens.

Accipe amygdalas dulces viginti aut tri-
ginta. Excorticentur tundanturque in mor-
tario marmoreo vel ligneo, sensim affunden-
do aquæ calentis uncias decem. Deinde in
paropsidem transfundantur, stentque per
semihoram supra cineres calidos, traiciantur
per linteum tenue & mundum leviter
exprimendo. Liquore expresso refrigerato
utendum. Si gratius gargarisma expetatur,
poterit, si lubet, saccharum adijci.

Gargarisma anodynum, pro pauperibus.

Lac vaccinum tepidum ad id aptissimū est.

Gargarisma astringens & repellens.

Accipe hordei manipulum vnum, plantaginis, polygони, oxalidis, cuiusque manipulum unum, rosarum rubrarum manipulum semissem. Bulliant omnia suo ordine in aquæ sufficienti quantitate, quæ ad libræ unam post colaturam redeat. In ea dissolve syrupi de moris uncias duas vel tres, ad palati collutionem.

Modus parandi emulsiones.

Emulsio ad refrigerandum renes, ardoremque urina mitigandum.

Accipe amygdalarum dulcium uncias duas. Excorticentur tundanturque in mortario marmoreo cum pistillo ligneo; feminum quatuor frigidorum maiorum mundatorum unciã unã cum dimidia, quæ pariter contundantur, sensim affuso sero lactis, vel ptisana seu aqua hordei calente, ad libræ unius cum semisse quantitatem. Omnia postea traijciantur ex linteo tenui & mundo, fiatque expressio. In colato liquore dissolve sacchari optimi unciam unam cum dimidia, succi limonum uncias duas. Vel pro succo limonum & saccharo, substitui poterunt syrupi limoniorum unciæ quatuor vel quinque. Sic parata emulsio in tres dividetur doses, sumendas tribus horis à cibo, duabusque ante cibum.

In immoderato renum ardore, contundantur cum amygdalis & seminibus prædictis, seminis papaveris albi uncia dimidia, sive seminis papaveris albi & seminis lactucæ, cuiusque drachmæ duæ.

Notandum est, ubi ista addenda erunt semina, in mortario prius esse contundenda, affundendo aquæ vel ptisanæ calentis modicum. Postea tundentur amygdalæ & semina frigida, prout antè dictum est. Vel sic melius.

Accipe quatuor seminum frigidorum maiorum recenter mundatorum uncias duas. Bulliant bino vel terno fervore, in aquæ libra dimidia ut mollescant. Abiecta aqua probè contundantur in mortario marmoreo cum pistillo ligneo, donec velut in formam pastæ redigantur. Addatur deinde amygdalarum dulcium mundatarum uncia una cum dimidia, pariterque contundantur. Hoc factò libras duas aquæ hordei calentis sensim affundes, in qua leviuscule bullierint sacchari optimi minutim confracti uncia tres. Omnia deinde per linteum mundum trajciantur. Colatus expressusque liquor emulsio est. Si lubet succi limoniorum duæ tresve uncia addi poterunt. Vbi autem res exiget, papaveris albi semen, simul cum prædictis seminibus frigidis maioribus bulliet, pariterque in mortario contunderetur, amygdalis mundatis postremo additis, prout dictum est.

C iij

Modus facillimus usitatissimusque.

Accipe feminum integrorum cucurbitæ, melonis, cucumeris, cuiusque unciam semissem. Contundantur probè in mortario marmoreo cum aquæ calente modico, dein addantur amygdalarum dulcium mundatarum uncia duæ, simulque tundantur, affundendo sensim feri lactis, ptisanæ vel aquæ calentis circiter libram unam cum dimidia. Omnia deinde trajciantur, dissolvaturque in colatura quod superiori scriptum est articulo.

Alius item modus.

Accipe hordei communis purgati & loti manipulum unum. Includatur in linteo albo & tenui; feminum frigidorum maiorum uncias sex. Bulliant in libris novem vel decem aquæ communis optimæ, ut redeat ad libras quatuor colatas. Scorsim hoc decoctum fervetur, abiecto hordei nodulo. Deinde femina prædicta mollificata in mortarium marmoreum mittantur, modiceque cum pistillo ligneo contundantur. Hinc adjciantur amygdalarum mundatarum uncia sex. Omnia tandiu contundantur, donec pultis vel pastæ molliuscule crassitudinem acquirant, per vices (ut res melius fiat) prædictum decoctum tepidum affundendo. Hoc facto residuum decocti prius calefacti affundetur, omnia simul probè miscendo. Postea per

lintheum tenue & mundum trajicientur. In colatura sacchari optimi unciam quatuor, cum succi limoniorum unciis decem dissolventur, bullientque levissimè in cacabo stannato vel vase alio idoneo. Emulsio sic parata in phiala vitrea vel figulina servabitur in plures doses, libræ dimidiæ pro unaquaque dosi.

Alius modus facilior.

Accipe seminis cucurbitæ, melonis & cucumeris, cuiusque unciam semissem. Bulliant in duabus vel tribus libris aquæ, ut mollescant ad faciliorem contusionem. Decocti residuum seponatur. Semina autem mollicata mortario indantur marmoreo, contundanturque. Vbi mediocriter contusa fuerint, addantur amygdalarum dulcium mundatarum unciam duam, irrigentur per vices inter mundandum, tantillo istius decocti vel aqua tepida, ut omnia ad instar pultis redigantur. Hoc facto addetur seri lactis depurati vel prædicti decocti, vel aquæ calentis ad quantitatem libræ unius cum semisse. Omnia probè commista cum pistillo ligneo, trajicientur per lintheum album tenue & mundum, addendo sacchari optimi unciam unam cum dimidia, cum succi limonum unciis duabus, vel loco sacchari & succi limonum quatuor vel quinque uncias syrupi limoniorum, ut iam antè dictum: unico fervore supra cineres calidos vel foculum in disco capaciorem bulliant, antequam recondantur.

C iij

Modus parandi lac amygdalinum.

Accipe amygdalarum dulcium mundatarum uncias tres vel quatuor. Contundantur, ut decet, in mortario marmoreo cum ligneo pistillo, aqua calente sensim affusa usque ad libræ unius & ultra quantitatem. Omnia dein traiciantur per linteum albū & tenue, fortiter exprimantur, expressusque liquor in vas fictile vitratum, vel in discum supra foculum mittatur, cum sacchari uncia una, salisque duobus tribusve granis, si lubet, acuendi saporis gratia. Deinde lento igne fumo experte coquatur, continuo agitando cum cochleari per aliquod temporis spatiū, donec iste liquor mediocrē quandam consistentiam consequatur, ut nec dilutior sit, nec crassior. Tum ab igne deponatur, fundatur in paropsidem, sumaturque ante somnum, hora nona vel decima vespertina. Sunt qui loco aquæ communis utuntur aqua hordei aut ptisana. Sed cum liquoris candorem nonnihil minuant, ideoque gratiæ aliquid illis decedat, delicatis alterutrum liberum relinquo.

Non desunt etiam, qui cum amygdalis panis siliginei medullam, ut lac amygdalinum candidius magisque nutriens evadat, contundunt; quod minimè improbo.

In ingenti renum ardore, vel excitandi somni gratia, cum prædictis amygdalis se-

minis papaveris albi drachmæ tres & ultrà si res exigat, ex consilio Medici addi poterunt. Eo casu contundendum erit semen istud ante amygdalas, ut sequitur.

Modus parandi lac amygdalinum cum semine papaveris albi.

Accipe seminis papaveris albi drachmas tres vel unciã semissem, si morbus postulet. Bulliant bino vel terno fervore in aquæ libra una cum dimidia, ut mollescant. Omnia deinde in mortarium mittantur marmoreum. Hoc facto effundetur, inclinando, decoctum istud solum in paropsidem vel aliud vas mundum, servabiturque separatim: deinde semen papaveris contundetur in mortario per semihoram cum pistillo ligneo, addendo postquam contusum fuerit, amygdalarum dulcium mundatarum uncias tres. Omnibus accuratè contusis commistisque, ad maiorem candorem & nutritum addetur panis siliginei medulla ad unciam unam vel duas, affuso per vices inter contundendum prædicti decocti modico, ut omnia ad pultis consistentiam redigantur. Hoc facto residuum decocti calentis, vel quantum satis erit sensim affundetur, omnia exacte cum pistillo contundendo permiscendoque. Tum omnia traiciantur exprimanturque per linteum mundum. In colatura dissolue sacchari unciam unam,

salis duo triave grana. Bulliat in disco ex foculo, bino vel terno fervore: dein extrahatur ab igne, exhibeaturque modicè calidus ante somnum, circa nonam vel decimam vespertinam.

Modus parandi hordeum mundatum.

Accipe hordei mundati unciam unam vel duas; & si lubet, quatuor seminum frigidorum maiorum in mortario contusorum unciam semissem. Bulliant in vase figulino vitrato, igne perspicuo, cum aquæ libris quatuor, per tres vel quatuor horas (hoc est usque ad hordei crepaturam) ut non supersit ex decocto plus quam una paropside ampliori contineri possit: illudque per linteum mundum sine hordei expressione traicietur. Accipe postea amygdalarum dulcium mundatarum tres vel quatuor uncias. In mortario marmoreo contundantur, sensim affuso calente decocto. Mox per linteum traiciantur cum expressione mediocri. Expressum liquorem in vas figulinum vitratum immittatur, cum una vel duabus unciis sacchari, dein leviusculè bulliat, exhibeaturque circa horam nonam vel decimam vespertinam.

Sunt qui hordeum ubi coctum est fortiter exprimunt, alij minime, vt annotatum,

*Modus parandi saccharum rosatum
tabellatum.*

A Ccipe sacchari albissimi optimique libram semissem, aquæ rosacæ uncias quatuor. Mittantur in sartagine medio-rem, coquantur igne lento fumi experte ad debitam consistentiam :quam agnosces primò, si tantillum istius sacchari ex spathula attollendo, filum ducat, decidensque in sartagine ab igne remotam eiusdem consistentiæ in superficie cocturæ permaneat, illudque, licet perexiguum quod in spathula adhæsit, concreseat. Secundo, si tantillum in quadram vel marmor ex spathula effusû, refrigeratum indurescat, eleueturque è quadra vel marmore citra adhæsiorem. Tertio, si paucillum in humum proiectum, statimque sublatum, humi neutiquam adhæreat. Hoc peracto ab igne remoueat, refrigescat paulisper, dein ex marmore vel mensa valde polita, conspersa prius pauco anisi polline, trans linteolum rarum exiliente, prædictas concinnabis tabellas, quas vocant sacchari rosati.

*Modus parandi frontale, ad dolores capitis
frigidos.*

A Ccipe foliorum salviæ, roris-marini, betonicæ, melissæ, cuiusque manipu-

lum semissem. Bulliant omnia in vino albo, aut in æquis partibus aquæ & vini. Deinde ubi integrè bullierint, contundantur in mortario, involuanturque inter duo linteola, fiatque frontale, calidum fronti temporibusque applicandum.

Frontale somniferum.

Accipe betonicam, rosas rubras, nenuphar, violariam, arefacta omnia; cuiusque pugillum unum, seminis papaveris albi, portulacæ, cuiusque drachmam unam vel duas. Triturentur in mortario, primò semina papaveris & lactucæ, dein folia & flores. Pulvis oxyrhodino excipiatur, includaturque inter duo linteola pro frontali, apponendo sicuti dictum.

Excipi etiam pulvis iste potest ex unguento rosato Mesuei.

Aliud frontale refrigerans & somniferum.

Accipe rosas rubras, sive siccas, sive recentes; vel magmatis rosarum destillatarum non torrefacti manipulum unum. Mittantur in mortarium cum uno aut altero cochleario oxycrati tepidi. Contundatur utrumque simul, ut fiat mistura humida, deinde duplicato linteolo includatur, fiatque frontale; tepidum applicandum, hora somni vel quolibet alio tempore, quo Medicus expedire censuerit.

Aliud frontale ad idem.

Accipe ex rosarum magmate partem minus torrefactam. Incidatur forcipe, in for-

nam frontalis, fronti temporibusque aptandi. Maceretur in oxycrati calidiusculi quatuor vel quinque unciis. Includatur duplicato linteolo mundo, appliceturque ut dictum.

Aliud ad idem.

Frontem & tempora aliquantisper illine unguento, quod populeum vocant. Deinde superponatur frontale antè descriptum, aut linteolum duplicatum, oxycrato tepido imbutum, ante applicationem exprimendum. Oxycratum vero paratur modo sequenti.

Modus parandi oxycrati.

OXycratum est mistura ex aceto & aqua. Verum quoniam acetum non est continuè æqualis acrimoniæ (est enim interdum acerrimum, aliquando imbecille, nonnunquam mediocre) facile non est iustam præscribere quantitatem aceti ad aquã. Adde quod sunt quædam corporis partes & affectus plurimum inter se dissimiles, in quibus oxycrato opus est aliàs fortiori, aliàs debiliori. Vulgare tamen oxycratum conficitur ex sex aquæ partibus & una aceti. Alij tantum aceti aquæ immiscent, ut facilè potari queat, nulloque acrimoniæ sensu linguam feriat.

Modus parandi oxyrhodinum.

Accipe olei rosati optimi cochlearia quatuor, aquæ rosacæ cochlearia duo, aceti fortissimi cochlearium unum. Omnibus unâ permistis oxyrhodinum exurgit. Illo tepido, ubi opus est, pars affecta illinitur, linteolumque superponitur, vel siccum vel oxyrhodino inbutum, seu etiam oxycrato.

Aliud oxyrhodinum.

Accipe olei rosati cochlearia sex, hoc est circiter uncias tres; aceti generosi cochlearium unum, sive unciam semissem. Miscantur ad usum.

Modus parandi hydrelæum.

Hydrelæum componitur ex aquæ partibus sex, & una olei.

Modus parandi epithemata.

Accipe oxycrati antè descripti libram unam. Calefiat modice supra cineres calidos. Linteola duplicata in eo macerentur, expressaque tepidè partibus intemperatis applicentur, superposito alio linteolo sicco duplicato, ne indusium, vel lectilinteum madefiant. Subinde renouentur immutenturque aliquoties, ubi refrigerescere exsic-

carique incipient, alijs denuo substitutis linteolis oxycrato immerfis expressisque.

Hæc epithematum mistura minimi admodum est pretij, non minimarum tamen virium, sicuti quotidiana innotescit experientia. Præstat enim epithematis compositis ex aquis destillatis (quæ semper empyreuma redolent, extraneumque calorem ex destillatione nanciscuntur) ac pulveribus inertibus, licet carissimis, qua de causa pretiosi potius vocari debeant, ut vulgo appellitantur; quam ratione facultatum, quibus carent.

Epithema refrigerans & corroborans partes abdominis æstuantis in febribus continuis.

Accipe cichorij sylvestris cum radice, agrimonix, portulacæ, plantaginis, endiviæ, cuiusque manipulum amplissimum: rosarum rubrarum manipulum semissem. Bulliant suo quæque ordine in tribus libris aquæ, ubi mundata lotaque fuerint, ut decoctum ad libram unam cum semisse post colaturam redeat, in quo dilues aceti rosati aut alterius optimi cochlearia quinque vel sex. Sicque compositum epithema universo abdomini cum linteolis duplicatis, prout dictum est, immutandis, apponetur.

Epithema regioni cordis applicandum in purpuratis, malignis pestiferisque febribus.

Accipe corticis citri, recentis vel sicci; incidatur minutim, macereturque ex calidiusculis cineribus una vel altera hora in

aquæ rosacæ libra una, dein per linteolum mundum traiciatur. In colatura dissolve unius citri vel limonis succum. Eo epithemate cordis regio ter in die tepidè fovebitur, linteolis duplicatis eo imbutis immutatisque ubi opus erit.

Aliud epithema ad idem.

Accipe ulmarix, vulgo reginæ prati, scabiosæ, morsus diaboli, cuiusque manipulos duos; feminum citri, cardui benedicti & oxalidis contusorum, cuiusque unciam semissem. Herbæ istę mundentur & laventur, bulliantque in duabus aquæ libris, addendo, tantisper post, femina; redeatque decoctum saltem ad libram unam post colaturam. In qua solves succum unius limonis, & duo vel tria cochlearia aceti rosati. Huius epithematis applicandi utendique modus idem qui supra.

Epithema ad frigiditas cordis intemperies.

Accipe vini odoriferi (quale est Aurelianense vel Burgundianum vel aliud quodvis optimum) libram unam semissem & ultra. Calefiat, eoque calente linteola duplicata vel triplicata imbuantur, quibus ubi cordis regionem foveris, illa inibi post expressionem applicabis, immutabisque quum refrigerescere incipient.

Eodem modo aqua vitæ loco vini adhiberi potest, id tamen inconsulto non fiat Medico.

Sternutatoria

Sternutatoria parandi modus.

Accipe ellebori albi vel euphorbij pulve-
rati modicum. Insuffletur tantillum in na-
res ex pennæ canaliculo.

Modus parandi suffumigia.

*Suffumigium singulare ad corrigendum aërem
noxium, odoreque suavi habitaculum
aliquod perfundendum.*

Accipe aquæ rosæ optimæ cochlea-
ria sex & ultra, caryophyllos conqua-
satos decem vel duodecim, corticis citri, seu
mali aurei tria quatuorve frustula. Mittantur
omnia simul in paropsidem supra foculum
in medio conclavis alteriusve loci suffumi-
gandi. Inde vapor exhalabit suavissimus,
qui universum afflabit locum, aëremque
noxium dissipabit.

Aliud suffumigium.

Accipe aceti rosati vel cuiusvis alterius op-
timi cochlearia septem vel octo, corticis ci-
tri quatuor vel quinque frustula, caryophyl-
los conquassatos duodecim vel quindecim.
Mittantur omnia in discum ex foculo, ut di-
ctum.

Postremum hoc suffumigium quamvis non
sit adeo exquisitum, est tamen optimum.
Notandum, non esse decoquendas prædictas
mixturas, sed eiusmodi igni superponen-
das, qui sufficiat ad liquorem in vaporem
resolvendum.

D

Ad multiplices morbos varia suffumigia concinnantur, ex decoctis scilicet radicum, herbarum, seminum, florum, gummatum, succorum, aliorumve. Quorum præparationem ubi opus erunt, Medicus ex tempore indicabit, docebitque maxima cum facilitate, sumptuque minimo.

Modus fomenta & sacculos parandi.

Fotus ad pleuritidem.

Accipe malvæ, althææ, parietariæ, salviæ, hyssopi, violariæ, florum chamomillæ, meliloti, cuiusque manipulum unum. Mundentur herbæ & flores, laventur, incidantur, decoquantur in vase figulino, vel in cacabo cû sufficienti aquæ quantitate. Sub decoctionis finem vini albi tenuissimi uncias octo adjicies, dein omnia colabis & exprimes, colaturamque in ollam immittes figulinam, in eaque moderatè calente spongiam vel linteolum duplicatum immerges, quo partem affectam calidiusculè post expressionem perfundes, fovebis apponesque, subinde immutando quum refrigerescere incipiet.

Sacculi ad pleuritidem.

Accipe descriptas superius herbas & flores post debitam præparationem, hoc est mundatas, lotas & incisas; superaddendo, si lubet, seminis lini & fœnuigræci contusi, cuiusque unciam unam. Includantur omnia

in duobus sacculis ex tela alba detrita, eius amplitudinis quam Medicus arbitrabitur, sacculis crasso modo insutis incoctisque in lacte vel aqua. Deinde ubi partem affectam prædicto decocto diu perfuderis foverisque, unum ex sacculis calentem expressumque dolenti parti applicabis, altero vicissim substituto quum primum refrigerare incipiet.

Fotus resolvens.

Accipe malvæ, bisinalvæ cum radicibus, cuiusque manipulum unum; salviæ, hyssopi, cuiusque manipulos duos, florum chamomillæ & meliloti, cuiusque manipulum semissem, seminum lini, fœnugræci, anisi & fœniculi contusorum, cuiusque unciam semissem. Omnia, ut decet, præparata suo ordine incoquenda in sufficienti aquæ quantitate, quæ post colaturam ad libram unam cum semisse redeat. Dimidiam istius decocti partem calentem in vesicam immitte suillam superne clausam: partique dolenti appones, vesicam alteram residua decocti medietate impletam primæ substituendo, quum refrigerari incipiet, decoctum vero ex sargagine aut alio vase idoneo calefiat, ut denuo in vesicas immittatur.

Quod si vesicæ non sint ad manum, spongias vel duplicata adhibebis linteola, prædictoque decocto calente immerges ad partis fotum, postque expressionem parti applicabis, renovabisque, ut toties dictum.

Si ex sacculis prædictum solventem fo-

tum parare sit animus, omnia medicamenta descripta in duobus sacculis lineis crassiore modo infutis includenda sine, quibus ut supra indicatum, utendum.

Fotus anodynus.

Accipe lactis fervefacti libram unam cum dimidia. Adhibeatur parti dolenti, sicut in fotu præcedenti.

Sacculi resolventes, pro pauperibus.

Accipe furfuris manipulos tres vel quatuor. Frigantur in sartagine, modicum vini affundendo, ne plus iusto furfur exsiccetur. Extracto furfure duos lineos sacculos implebis, alternisque vicibus parti dolenti calidos applicabis.

Sacculi ad dolorem ventriculi.

Accipe absinthij manipulum unum & ultra; incidatur minutim; rosarum rubrarum tantundem. Parvis includantur sacculis, in vino austero, oxycrato, vel aqua (prout Medicus expedire censebit) incoquendis, calidis parti dolenti imponendis alternatimque immutandis. Hyssopus, si lubet, adjici poterit.

Modus parandi cataplasmata.

Cataplasma ad apostemata & tumores.

Accipe oxalidis rotundæ vel longæ, abiectis pediculis, manipulos quatuor. Involuatur amplo brassicæ rubræ, betæ vel lapathi folio. Sub cineribus coquatur calentibus. Coctam extrahe, in paropside sive

mortario contunde, cum tantillo butyri recentis, vel axungia suillæ recentis liquefactæ. Hoc cataplasmate non operoso, sed admodum commodo uteris ubi conveniet.

Accipe prædicti cataplasmatidis calentis partem unam. Extendatur in linteolo, appliceturque tumori, sive sit anthrax, sive apostema pestilens, sive commune.

Huiusmodi cataplasma emollit, suppurat, resolvit: minimoque paratur sumptu, viribus licet eximijs. Bis in die immutabitur, mane scilicet, & vesperi.

In carbunculis, anthracibus alijsque malignis tumoribus si theriaca misceatur, efficacissimum evadet.

Cataplasma emolliens.

Accipe malvæ, bismalvæ cum radice, absinthij, parietariæ, violariæ, florum chamomillæ & meliloti, cuiusque manipulum unum; lilij radicem unam integram; seminis lini & fœnuigræci, cuiusque unciam unã. Mundentur laventurque radices & herbæ, contundantur semina, ut & lilij radix. Coquantur quæque suo ordine in quatuor libris aquæ, plus minus; quousque omnia perfecte cocta fuerint. Dein trajiciatur decoctum quâtuluncumque residuum ex cribro, superposita in extima cribri parte omnium simplicium massa tabefacta: quam contundes transmittesque ad instar cassiæ, quum huius extrahitur medulla. Hoc peracto cum medulla traiecta nonnihil butyri recentis,

D iij

vel axungia porcina liquefacte, vel olei communis adjicies ad cataplasmatum confectionem.

Si hordei, tritici aliasve farinas predicto cataplasmati indere volueris, farinae sufficiens quantitas sumetur, eamque in prescripto decocto dilues, & ad pulcritudinem rediges, eamque cum supradicta permiscebis medulla, additis demum adipibus, vel oleo.

Cataplasma, vulgo nuncupatum, cataplasma ad gangrenas & carbunculos pestilentes.

Accipe butyri recentis vel olei communis unciam unam, mellis optimi tantundem; vitellum unius ovi, cum secalinae vel triticeae farinae modico. Primum butyrum calefiat, vel oleum duntaxat incalescat: hinc ovi vitellum cum alterutro dilues, postremo farinam. Hoc cataplasmate ex consilio fidi Medici utere.

Modus linimenta parandi.

Accipe butyri recentis unciam unam, cinnamomi vel nucis moschatae in pulverem redactae drachmam unam. Butyro in paropside liquefacto predictum admisce pulverem; confectumque erit linimentum.

Aliud linimentum.

Accipe olei rosati uncias duas, cinnamomi drachmam unam, caryophyllorum pulveratorum tantundem. Misceantur ut dictum.

Ex huiusmodi linimentis unguenta si con-

ficere libeat, cum prædicto butyro vel oleo ceræ frustulum liquefaciendum est.

Vnguentum ad ambusta, cuiusdam nobilis matrone ex sancti Germani suburbij.

Accipe ceræ novæ in frustula concisæ drachmam unam, olei communis uncias duas. Cera cum oleo liquefiat. Ab igne extrahantur, misceanturque cum duobus ovorum vitellis sub cineribus calentibus induratis, ac minutissimè divisis. Aliquantisper omnia simul agitentur; fietque unguentum, cuius hic erit utendi modus.

Accipe prædicti unguenti frigidi quantum satis ad partem ambustam. Extendatur in linteolo, eo leviter duntaxat illito, pauxillum enim sat est; applicetur parti dolenti, brevique sedabitur dolor. Iteretur bis in die, renovando usque ad integram curationem, quæ nullam cicatricem relinquit.

Modus parandi ceratum refrigerans odoratum.

Accipe ceræ albæ unciam unam, olei communis uncias quatuor. Cera in frustula concisa cum oleo liquefiat; deinde refrigerentur, abluantur, pluries agitentur, hoc est duodecies vel quindecies, cum aqua limpida, subinde, effusa priore, mutata, quo usque prædictum unguentum ad modum nivis candidū evadat. Abluatur iterum ter quaterque & pluries ex aqua rosacea fra-

grantie ergò ; mittaturque in fictile vel aliud vas idoneum , aquam rosaceam immiscendo, ut præter odorem, maiorem vim refrigerandi consequatur.

Modus parandi collyria.

Collyrium ad scabiem pruriginosam , pro pauperibus.

Accipe vini albi cochlearia tria , aquæ totidem , aloes hepaticæ pulveratæ drachmam unam. Misceantur omnia, fiatque collyrium, quo tepente linteola molliuscula imbues, iisque affectum fovebis locum, relicto inibi linteolo duplicato prædicto liquore intincto.

Collyrium ad oculorum dolorem.

Accipe vitrioli albi ad fabæ exiguæ magnitudinem. Pulveretur cum tribus quatuorve aquæ tepidæ cochleariis. Vitriolo liquefacto; modo sequenti huiusmodi aqua uteris.

Accipe huius aquæ cum extremo digito; instillaque in magnum oculi canthum duas tresve guttas, bis terque in die, leviter nitendo, ut per universum oculû diffundatur.

Collyrium refrigerans & corroborans in principio fluxionis.

Accipe aquæ plantaginis & rosaceæ , cuiusque tria vel quatuor cochlearia, albumen unius ovi. Misceantur agitenturque simul in disco ; sicque fiet collyrium, quo tepido molliuscula linteola simplicia vel duplicata imbuentur, quæ affecto oculo, fronti, partibusque vicinis eiusdem lateris appones.

Vti etiam poteris aqua plantaginis vel sola, vel rosacea etiam sola, vel ambabus simul mistis tepidè, procedendo ut dictum est.

Modus faciendi vesicatoria.

Accipe cantharidum drachmam unam, vel drachmam semissem. Pulverentur in mortario. Postea hunc pulverisem cum duplo unguenti quod basilicon vocant, permisce in consistentiam cerati, ad usum qui talis est.

Accipe tantillum prædictæ confectionis. Extendatur in tela exigua aut panno serico molliusculo, fiatque emplastrum, non nisi ex Medici consilio imponendum.

Aliud vesicatorium.

Accipe cantharidum pulveratarum drachmam unam. Subigantur in mortario cum tribus quatuorve fermenti acerrimi drachmis, addito aceti generosi cochleario dimidio, ad usum qui supra.

Aliud vesicatorium.

Accipe sinapi acerrimi drachmam unam, cantharidum tantundem. Vtrumque in pulverem redigatur, qui cum uncia dimidia fermenti acerrimi, & aceti generosi cochleario uno in mortario commiscebitur.

Advertendum, aqua calida mortarium pistillumque accuratè esse abluenda deter-

gendaque, post cantharidum triturationem.

De pedum & tibiaram lotionibus.

Modus parandi decoctum huiusmodi ad somnum excitandum.

Accipe septem, vel octo, pluresque si vo-
lueris lactucas, vel pampinorum seu vi-
tis foliorum quinque aut sex manipulos, vel
capita papaveris contusa quinque vel sex.
Bulliant in lebete cum aquæ quantitate suf-
ficienti. Post tertiam aut quartam ebulli-
tionem, omnia in vas figulinum amplissi-
mum non opertum effunde; abluanturque
pedes & tibiæ prædicto decocto tepido per
horæ quadrantem vel semihoram, superne
deorsum, hoc est à summis tibiis ad pedes.
Deinde involvantur pedes & tibiæ linteolo
nonnihil calente citra exsiccationem, ægro
ad mollius quiescendum in lecto reposito,
prædictis partibus involutis ut dictum est.

De balneis.

Cum nullus ferè sit qui ignoret quomodo
aquæ tepidæ balnea, & infusus & semicu-
pia apparentur, de iis non agam, duntaxat
insinuaturus Medicos interdum ad morbo-
rum quorundam curationem præscribere
decoctiones radicum, herbarum, feminum,
florum aliarumve rerum, prædictis sim-
plicibus in amplissimum lebetem aqua ple-

num ad bulliendum immiffis, ut decoctum prædictaque simplicia in apparatus conjiciantur balneum.

Quod fpectat ad balnea ficca feu vaporaria, (vulgo fuphas ficcas) ad sudorem ciendum, plures funt officinæ in hac urbe Parifienfi, ubi adornantur maxima commoditate. Quare quibus ex ufu erunt, non nifi confulto Medico iis fe committant.

Antidotum fingulare contra peftem.

Liberali gratoque animo eximiam hîc antidotum adverfus peftem pro coronide fubjiciam; omnibus profuturam, nullis noxiam, paratu facillimam, domi etiam inque propriis laribus minimo fumptu parabilem.

Accipe malum citrium valde fucculentum ponderis quatuor unciarum. Incidatur in tenues taleolas orbiculares. Bulliant in fartagine mediocri cum unciis octo aquæ stillatiæ ulmariæ, vel cardui benedicti, vel fcabiofæ, vel earû herbarû decocti ferè ad liquoris confumptione, cavendo ne adurantur. Ideo interdum fpathula vel cochleari argenteo agitentur. Deinde in mortarium marmoreum conjicientur, piftilloque ligneo contundentur donec pafte confistentiam nancifcantur. Cum ea mifcebis contundefque accuratè confervæ rofarum rubrarum liquidæ uncias quatuor, theriacæ Venetæ & confectiois de hyacintho, cuiusque drachmam unam. Omnia egregiè commifta in vafe figulino vitrato mundiffimo recondentur ad

usum. Dosis pro adultioribus erit unius drachmæ, pro minus provectis drachmæ dimidiæ, ieiuno ventriculo, una aut altera hora ante cibum, ex cochleari cum paucis syrupo, vel succo limonis, vel mali punici acidi, vel oxycrati, vel aquæ paucis vino dilutæ; superhausto oxycrati sive aquæ cyatho pleno, cum quatuor vini cochleariis.

Omitti poterunt in ante-scripta compositione, in delicatiorum hominum gratiam, theriaca & confectio de hyacintho, satifque erit citrium præparatum cum conserva rosarum.

*Catalogus utensilium seu instrumentorum
ditiorebus necessariorum.*

PRimo duæ parandæ sunt syringæ cum suis thecis. Una cum duobus siphonibus ex ebore ad usus domesticos; quorum unus pro grandioribus, alter pro iunioribus, ad enematum iniectionem inserviat.

Vas stanneum ad recondendum calefaciendumque enema ante iniectionem.

Alia syringa, cum duplici etiam siphone buxæo, ad commodandum pauperibus, quibus hoc humanitatis officium subsidiumque gratis exhibeatur.

Duo panni staminei albi amplitudinis mediocris, longiusculi, filo in ambitu traiecto firmati: quorum unus erit ad medicamenta purgantia, alter ad decocta percolanda.

Substitui poterunt, si desint panni istiusmodi, panni linei albi & mundi.

Duo cribra seu tamisia, ut vulgo vocant. Vnum ad trajiciendam medullam cassiæ, thamarindorum, prunorum, &c. alterum ad decocta, materias cataplasmatum & alia.

Pondera maiuscula, ut libræ civilis, quæ pendit uncias sexdecim; mediocria, minuscula & minima, cum bilance & granis ex aurichalco, ad medicamenta ponderanda.

Duæ spathulæ ferreæ, una mediocris, altera minor.

Vna spathula lignea.

Mortarium marmoreum mediocre cum pistillo ligneo.

Mortarium mediocre ex metallo, cum pistillo ex eadem materia.

Mortarium minus ex metallo, cum pistillo simili.

Quod attinet ad vasa figulina, cacabos, lebetes, ahenæ, sartagine, ad paranda decocta, ptisanas; hæc ferè ditiorum domibus non desunt, cum in supellectile coquinaria numerentur. Secus, ijsque deficientibus, usus tempore Medicus de iis monebit.

Catalogus medicamentorum opulentis necessariorum, eorumque circiter pretia.

Senæ Orientalis optimæ libra una, quæ constabit quinquaginta assibus Gallicis, uncia, eâ proportione, cõstabit tribus assibus.

Rhabarbari selecti uncia quatuor; eius uncia cum constet viginti assibus, drachma tribus erit assibus æstimanda.

Agarici uncia quatuor. Vncia decem constat assibus, drachma asse uno cum dimidio.

Cassie optimæ libræ duæ, libra constat quadraginta assibus.

Thamarindorum libra dimidia, assibus octo constabit.

Electuarij lenitivi libra una. Vncia quinque assibus constabit.

Catholici duplicato rhabarbaro libra una. Vncia sex assibus constabit.

Diaphœnici uncia quatuor. Vncia sex assibus.

Benedictæ laxativæ uncia quatuor. Vncia sex assibus.

Hieræ diacolocynthidos uncia quatuor. Vncia sex assibus.

Diaprunis laxativi, uncia sex assibus.

Tabellarum diacarthami, uncia sex assibus.

Pilularum singulæ doses quinque non excedent asses.

Mellis communis optimi libræ quatuor. Libra quatuor constat assibus.

Mellis rosati libra una. Vncia duobus assibus.

Mellis violati libra una. Vncia duobus assibus.

Mellis mercurialis libra una. Vncia uno asse.

Sacchari rubri libræ duæ. Libræ sex assibus.

Sacchari albi purissimi pretium maximè variat. Vt plurimum tamen libra sexdecim asses non excedit: hacque ratione & proportionem deinceps sigillatim æstimabitur, ubi passim occurret.

Syrupi papaveris simplicis libra dimidia. Vncia tribus assibus.

Syrupi violati libra una. Vncia quatuor assibus.

Syrupi capillorum Veneris Montispeffulani phiala sexdecim assibus.

Syrupi cydoniorum libra dimidia. Vncia tribus assibus.

Syrupi de moris libra dimidia. Vncia tribus assibus.

Syrupi rosarum pallidarum ex novem infusionibus libra una. Vncia quatuor assibus.

Syrupi de cichorio quadruplicato rhabarbaro libra una. Vncia decem vel duodecim assibus.

Hordei communis modij Parisiensis pars quarta, tribus assibus.

Hordei mundati libra una, quatuor assibus.

Seminis anisi recentis uncia quatuor, tribus assibus.

Seminis fœniculi recentis uncia quatuor, tantundem.

Seminis lini libra una, quinque assibus.

Seminis fœnigræci totidem, assibus quatuor.

Seminis melonis unciæ quatuor, duobus assibus cum dimidio.

Seminis cucurbitæ unciæ quatuor, duobus assibus cum dimidio,

Seminis cucumeris unciæ quatuor, duobus assibus cum dimidio.

Seminis citruli unciæ quatuor, duobus assibus cum dimidio.

Seminis papaveris unciæ quatuor, tribus assibus.

Seminis cardui benedicti unciæ quatuor, tribus assibus.

Piperis communis unciæ una.

Zingiberis, caryophyllorum, nucis moschatæ, cuiusque tantundem.

Cinnamomi unciæ quatuor.

Amygdalarum dulcium libra una.

Cuique notissimum est harum rerum pretium.

Pyrethri unciæ una, duobus vel tribus assibus.

Asari unciæ quatuor, decem assibus.

Mastiches unciæ quatuor, sexdecim assibus. Vitrioli viridis, vulgo *conperose* unciæ una, uno asse.

Salis gemmei unciæ quatuor, quatuor vel quinque assibus.

Glycyrrhizæ selectæ libræ duæ vel tres, libra duodecim assibus.

Rosarum rubrarum libra dimidia, decem

dem vel duodecim assibus.

Florum chamomillæ & meliloti quantitas sufficiens.

Rasuræ cornu cervi & eboris uncia una vel duæ, duodecim vel quindecim assibus.

Aquæ rosacæ pinta una Parisiensis, hoc est libræ duæ, viginti quatuor assibus.

Aquæ plantaginis libræ duæ, sexdecim assibus.

Aquæ cardui benedicti libræ duæ, sexdecim assibus.

Aquæ scabiosæ libræ duæ, sexdecim assibus.

Aceti rosati acerrimi, vel alterius optimi libræ duæ.

Lapidis bezoardici optimi drachmæ duæ, vel semuncia. Porro lapis hic rarissimus est. Drachma (quæ est 72. granorum) constat tribus libris, hoc est sexaginta assibus monetæ Gallicæ. Ea proportione granum vix unum excedit assem. Sed ut liberè dicam quod sentio de bezoardico lapide, cum plurimis viris eruditis profiteor, me potius exhibiturum decem aut duodecim, plus minus, theriacæ grana febre purpurata & maligna laborantibus, superhausto oxycrati vel aquæ cyatho, in quo succus unius limonis dilutus fuerit, quam pulveris bezoardici grana triginta: quoniam theriacæ virtus in virulentis, pestilentibus, malignis affectibus, in omnibusque venenis à quamplurimis sæculis innotuit explorataque est. Lapidis vero

E

bezoardici vis adhuc est planè ambigua & incerta. Adde quod lapis quam sæpissimè adulteratur. Vbi enim credideris te sincerum germanumque comparavisse, cæmentum, terram aut gypsum emisse comperies, sic concinnatum, ut aiunt Iudæos Constantinopolitanos illum fabricare. Quod demonstraturus sum prolixius in peculiari tractatu, qui in calce meorum opusculorum adiungetur.

Verumtamen in puerulis, quibus non nisi cum ingenti difficultate & molestia theriaca exhiberi potest, ob ingratum saporem, substitui poterit pulvis bezoardicus, modo verus & sincerus sit, minimè adulteratus, qualis est qui hoc tempore prostat Parisiis, qui nullius prorsus est valoris & virtutis.

Ceræ flavæ uncia quatuor, quinque assibus.

Ceræ albæ uncia quatuor, sex assibus.

Vnguenti populei uncia duæ vel tres, uncia duobus assibus.

Vnguenti rosati Mesuæ uncia duæ, uncia tribus vel quatuor assibus.

Terebinthinæ Venetæ optimæ uncia quatuor, uncia uno asse.

Olei olivarum libræ duæ, libra septem vel octo assibus.

Olei rosati libra una, sexdecim assibus.

Olei violati libra una, sexdecim assibus.

Olei cydoniorum libra una, sexdecim assibus.

Olei hyperici libra una , sexdecim as-
sibus.

Olei chamæmelini libra una , sexdecim
assibus.

Olei liliacei libra una , sexdecim as-
sibus.

Olei rutacei libra una , sexdecim as-
sibus.

Olei nucum libra una , sexdecim as-
sibus.

Si forsan omnia medicamenta enumera-
ta non sufficiant , Medicus ordinarius de
aliis supplendis substituendisque ex tempo-
re & re nata consilium dabit , non tantum
ad salutem & usum domesticorû , sed etiam
ad opem & subsidium pãuperum , quibus
æquè gratiosos opulentos esse convenit , ac
nos officioso liberalique animo laborem
operamque nostram publicis usibus impen-
dimus & nuncupamus.

*Catalogus utensilium & medicamentorum,
à mediocris fortuna hominibus
comparandorum.*

Homines medioximi præsto domi ha-
bebunt syringam unam cum duplici
siphone, eburneo vel ligneo.

Senæ optimæ uncias quatuor vel libram
dimidiam.

Cassie Orientalis opt. libram unam.

Seminis anisi vel fœniculi uncias quatuor.

E ij

Mellis communis optimi libras duas vel tres.

Sacchari rubri libram unam.

Rhabarbari opt. uncias duas.

Agarici tantundem.

Zingiberis semunciam.

Cinnamomi unciam unam.

Syrupi rosarum pallidarum ex novem infusionibus libram unam.

Syrupi violacei libram unam.

Vbi opus erunt alia medicamenta, tam simplicia quam composita, præter commemorata, Medicus ordinarius ea ut res feret indicabit.

Admonitio ad populum.

O Peræpretium est & ferè necessarium, ut omnes quibus opes suppetunt domi & in promptu, unam syringam ad clysteres habeant, artemque & modum parandi & injiciendi enemata calleant, vel saltem homines ad id aptos habeant, tam ad morbos qui inopinato accidunt, quibus hoc remedium præsentissimum & pernecessarium est, quam quia maximum sæpe discrimen incurritur, ubi aliena seu externa adhibetur syringa, quæ forsan usurpari potuerit injiciendo enemati alicui lue venerea, peste, febre purpurata, dysenteria, morbillis, variolis, ulceribus malignis, ficis, fistulis in ano, vel alio affectu contagioso laborantibus; nec

accuratè elota deterfaque fuerit. Et certè periculofum huiusmodi incommodum fumopere fi ufpiam præcavendum, certè in magnis & populofis urbibus, ubi affectus virulenti & contagiofi grassantur; tum maximè tempeftatibus epidemicis. Quapropter iterum moneo, ut quisque fibi de ea prouideat, eamque non indifferenter commodet, nifi apprimè notis, ob rationes breviter perftrietas. Porro ante ufum diligentiffimè eluatur detergeaturque ex aqua fervente. Quod vero ad illos attinet quibus non fuppetit unde fibi opportunè comparent, aut citra aliquod rei familiaris difpendium, cuiusmodi funt ruflici, extranei & viatores; antequam clyfteres excipiant, curare debent ut fyringæ & fiphones accuratè mudentur.

Admonitio ad Medicos.

Medicus, cui ægrotorum falus artiffique dignitas cordi eft, oblectari fumopere debet, ut privatis in domibus medicamenta curiofè accuratèque præparentur, quatuor præcipuè de caufis. Primò, quia medicamenta legitima, optimaque erunt, fideliusque apparabuntur. Secundò, quia operationem quam in animo habet ac fperat, exploraturus eft. Tertiò, quia maiorem certiolemque ex iis opem ægrotans percepturus eft. Quartò, quia *cito, tuto & incundè* idemet ægrotans curabitur, tamque exi-

E iij

guis sumptibus (licet nullis quos mor-
bus exiget parcatur) ut summas supremo
Numini, Medicinæ authori & conditori, an-
sam gratias referendi habiturus sit. Id ab an-
tiquissimis primisque artis proceribus præ-
stitum, atque etiam aliis qui aliquot lustris
nos antecesserunt, quibus summæ curæ stu-
dioque fuit ægrorum salutem modis omni-
bus restaurare, eamque in magnatibus, ditio-
ribus, plebeijs, infimæ angustæque sortis
hominibus, minimis quoad potuit expensis
eorum vitam servando, pecunijsque parcen-
do. Confidat itaque Medicus, si ita officio-
sè gratanterque se gerat, à Deo opt. max.
certissima summaque beneficia, ab ho-
minibus gratiam, benevolentiam, existi-
mationem consecuturum.

F I N I S.

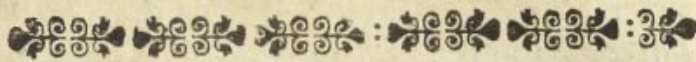
PRETIUM SEV VALOR
MEDICAMENTORVM
tum simplicium, tum compo-
sitorum, quorum usus
est in Medicina.

AD LECTOREM.

A *Quamplurimis obnixè rogatus, ut
medicamentorum tam simplicium
quam compositorum in Medicina facienda
usitatorum pretium in nostro officiosi do-
mesticique Medici libello insererem : id eo-
rum denegare votis non sustinui, utpote
rei publicæ commodis valdè proficuum.
Primo autem loco medicamentorum sim-
plicium pretium ascripsi, etiamsi non con-
stanter continuoque eodem pretio vaneant,
cum ex multiplicium circumstantiarum con-
cursu (quod in aliis quoque mercibus, præ-
cipuè exoticis, contingere assolet) sæpiuscule
immutetur. Verum quoad compositiones quas
ingrediuntur, minimum variat pretium, ut
exempli gratia quadrantis unius vel assis
(moneta Gallicæ) pro unaquaque uncia aut*

E iij

libra. Secundo loco, tam in genere quam in specie minutatimque compositionum pretium expressi, cum modo faciendi uniuscuiusque illarum, quantum contineant; si non adeo accurate, saltem circum circa. Deinde medicamentorum seu ingredientium ex quibus constent, pretium, imo usque ad impensam que in igne constando insumitur in illis confectionibus, quibus necessarius ignis est: subducto denique ex tota summa detrimento, ea singulatim aestimando, quanti constet uncia, drachma, scrupulus: idque iustissima, quoad potuit, equabilitate. Sed forsitan obijcietur, quamplurima ex enumeratis à nobis medicamentis esse inutilia & superflua. Id verum quidem esse non imus inficias: Omnia tamen describere libuit, eorumque pretium, ut multorum desiderio votisque satisfacere, indicato iusto utcunque valore (qui sapiusculè vilissimus est) quorundam simplicium compositionumque, qua tamen carissime venduntur. Ea ergo mente, Lector benevole, hunc officiosum salutaremque nostrum laborem queso excipias, qua illum sumus aggressi, publicique iuris (non citra invidiam) fecimus, editis invulgatisque prelo (quod Mercurij ministerium exaequare potest) exemplaribus.

M E D I C A M E N T O R V M

*simplicium quæ apud Aromatarios pro-
stant pretium.*

A

A Cacia libra constat	assibus 50.
Acori libra libris 5. monetæ Gallicæ.	
Æruginis libra	assibus 24.
Agarici libra	libris 8. vel 9.
Agallochi sive ligni Aloës libra	libris 12.
Aloës libra	libris 6.
Aluminis rupei libra	assibus 3.
Aluminis plumei libra	assibus 24.
Aluminis glacialis libra	assibus 20.
Amygdalarum amararum libra	assibus 12.
Ambra griseæ drachma	libris 5.
Ambra flavæ seu electri libra	libris 2.
Angelicæ libra	libris 5.
Anisi seminis libra	assibus 14.
Anthos seu florû roris marini libra	assibus 20.
Antimonij crudi libra	assibus 6.
Antimonij vitrati libra	assibus 14.
Aquæ vitæ opt. pinta Parisiensis seu libræ duæ	assibus 20.
Argentî vivi sive Mercurij libra	assibus 32.
Aristolochiæ rotundæ libra	assibus 14.
Aristolochiæ longæ libra	assibus 14.

Afari libra assibus 30.
 Aspalati libra assibus 45.
 Assæ fœtidæ libra libris 3. cum dimidia.

B

B Accarum lauri libra assibus 5.
 Baccarum myrti libra assibus 14.
 Bdellij libra libris 3.
 Been albi libra assibus 20.
 Been rubri libra assibus 16.
 Benjoini libra libris 3.
 Berberorum libra assibus 6.
 Bezoardici lapidis uncia constat libris 24.
 eaque proportione granum non excedit
 asssem unum.
 Bituminis Iudaici vulgo Aspalati libra assibus 45.
 Boli Armeni libra assibus 15.
 Boracis Veneti libra libris 3.

C

C Alami aromatici libra assibus 12.
 Camphoræ libra libris 5.
 Cantharidum uncia assibus 2. cum dimidio.
 Cardamomi minoris libra assibus 5.
 Carpobalsami uncia assibus 4.
 Cassiæ Orientalis libra assibus 40.
 Castorei uncia assibus 10.
 Cerussæ libra assibus 10.
 Cerae albæ libra assibus 18.
 Cinnamomi uncia assibus 6.
 Civetæ siue zibethi drachma assibus 50.
 Chinæ radicis libra libris 6.
 Colocynthidis libra libris 3.

Colophoniz libra	afsibus 3.
Corallij rubri libra	afsibus 45.
Corallij albi libra	afsibus 35.
Corticis citri ficci libra	afsibus 5.
Corticis citri conditi libra	afsibus 24.
Corticis radicis capparum libra	afsibus 32.
Corticis radicis tamarisci libra	afsibus 24.
Corticis mediz fraxini libra	afsibus 16.
Corticis guaiaci libra	afsibus 8.
Costi albi libra	libris 4.
Cotoniati sive Cydoniati libra	afsibus 20.
Cremoris tartari libra	libris 4.
Croci optimi libra	libris 16.
CrySTALLI mineralis libra	afsibus 50.
Cubearum libra	libris 3.
Cuscuta libra	afsibus 20.
Cyperil libra	afsibus 16.

D

D Actylorum recentium libra	afsibus 8.
Dictamni Cretici libra	libris 4.

E

E Ellebori albi libra	afsibus 8.
Ellebori nigri libra	afsibus 24.
Epithymi libra	afsibus 30.
Euphorbij libra	afsibus 16.

F

F Oeniculi feminis viridis libra	afsibus 12.
Florum stæchados Arabicæ libra	afsibus 20.
Florum rorismarini libra	afsibus 20.
Florum violarum libra	afsibus 20.
Florum huglosi libra	afsibus 20.

Florum rosarum rubrarum libra	afsibus 16.
Florum betonicæ libra	afsibus 20.
Florum borraginis libra	afsibus 16.
Folij Indi uncia	afsibus 20.
Fragmentorum pretiosorum uncia	Amethyfti afsibus 10.
Smaragdi uncia	afsibus 10.
Granatorum uncia	afsibus 10.
Hyacinthi uncia	afsibus 10.
Sapphiri uncia	afsibus 10.
Topazij uncia	afsibus 10.

G

G Albani libra	libris 3.
Galangæ libra	libris 6.
Gentianæ libra	afsibus 10.
Glycyrrhizæ selectæ libra	afsibus 14.
Granorū tinctorū five Kermes libra	libris 4.
Gummi Arabici libra	afsibus 10.
Gummi tragacanthi libra	afsibus 10.
Gummi hederæ libra	libris 5.
Gummi cerasi	afsibus 10.

H

H Ermodactylorum libra	afsibus 16.
Hypocistidis libra	libris 50.

I

I Alappæ libra	libris 3. cum femisse.
Ireos Florent. libra	afsibus 16.
Iuiubarum recentium libra	afsibus 16.
Iunci odorati libra	libris 3.

L

L Accæ gummi libra	libris 4.
Ladani libra	afsibus 40.

Lapidis calaminaris libra	afsibus 24.
Lapidis hæmatitis libra	libris 6.
Lapidis lazuli libra	afsibus 16.
Lapidis spongiæ libra	afsibus 4.
Limaturæ chalybis libra	afsibus 16.
Liquiritiæ optimæ libra	afsibus 14.
Lithargyri auri libra	afsibus 6.
Lithargyri argenti libra	afsibus 6.
Lupinorum libra	afsibus 16.

M

M Acis libra	libris 3. cum semisse.
Mannæ Calabrinæ libra	libris 6.
Mastiches libra	libris 4.
Mechoacan libra	libris 3. cum semisse.
Mellis communis opt. libræ 100.	libris 12. cum semisse.
Minij five cinnabaris libra	afsibus 18.
Moschi drachma	afsibus 50.
Myrrhæ optimæ libra	libris 6.

N

N Vcum cupressi libra	afsibus 10.
Nucum gallarum libra	afsibus 8.
Nucis Indicæ libra	afsibus 16.

O

O Esypi humidæ libra	afsibus 40.
Olei spicati libra	afsibus 28.
Olei rosati libra	afsibus 40.
Olei olivarum libræ 100.	libris 30.
Opij libra	libris 12.
Opobalsami libra	libris 3. cum semisse.
Opopanacis libra	libris 6.

P

P Enidiarum libra	afsibus 18.
Pineolorum libra	afsibus 9.
Piperis longi libra	libris 5.
Picis navalis libra	afsibus 3.
Picis Burgund. libra	afsibus 2. cum semisse.
Piftaciorum recentium libra	afsibus 16.
Polypodij libra	libris 4.
Pyrethri libra	afsibus 30.

R

R Adicis esulæ libra	afsibus 30.
Resinæ libra	afsibus 2.
Rhabarbari libra	libris 13. vel 14. optimi
selectissimique	libris 16.

S

S Agapeni libra	libris 4.
Salis gemmei libra	afsibus 16.
Salis nitri libra	afsibus 15.
Sandarachæ seu auripigmenti libra	afsibus 18.
Sanguinis draconis libra	afsibus 16.
Santali albi libra	afsibus 30.
Santali citrini libra	libris 3.
Santali rubri libra	afsibus 30.
Sarzæ parillæ libra	afsibus 30.
Sassafras libra	afsibus 30.
Scammonij libra	libris 15.
Scillæ libra	afsibus 15.
Sebesten recentium libra	afsibus 24.
Seminis Agni casti uncia	afsibus 3.
Seminis Ameos libra	libris 4. cum semisse.
Seminis Amomi libra	libris 5.
Seminis Bombacis libra	afsibus 20.

Seminis Dauci Cretici libra	afsibus 20.
Seminis Erucæ libra	afsibus 20.
Seminis Seseleos Mafsiliensis libra	af- fibus 4.
Seminis Staphisagriæ libra	afsibus 8.
Seminis Levistici libra	afsibus 2.
Seminis contra libra	afsibus 16.
Seminis Vrticæ libra	afsibus 8.
Seminis Carthami libra	afsibus 16.
Seminis Fænugræci libra	afsibus 4.
Seminis Lini libra	afsibus 5.
Seminum Perlarum seu Margaritarum un- cia	afsibus 50.
Senæ optimæ libra	libris 3.
Spicæ Celticæ libra	libris 3.
Spicæ Indicæ libra	libris 4.
Styracis calamitæ libra	libris 3. cum semisse.
Styracis liquidæ libra	afsibus 35.
Succiglycyrrhizæ albilibra	afsibus 24.
Succiglycyrrhizæ nigri libra	afsibus 20.
Sulphuris libra	afsibus 3.
Sumach libra	afsibus 3.

T

T Alcæ Venetæ pulveratæ libra	afsibus 8.
Thamarindorum libra	afsibus 16.
Terebinthinæ Venetæ libra	afsibus 14.
Terebinthinæ communis libra	afsibus 4.
Terre figillatæ libra	libris 5.
Terræ Blesensis, quæ est eiusdem facultatis cum terra figillata, libra	afsibus 40.
Thuris masculi seu olibani libra	afsibus 30.
Thuris communis libra	afsibus 4.

Turbith libra

libris 5.

Tuthiæ libra

assibus 48.

V

V Iridis æris five Æruginis libra assibus 24.
 Visci quercini libra assibus 6.

X

X Ylobalfami libra libris 3.

Z

Z Edoariæ libra libris 3.

Zibethi drachma assibus 50.

Zingiberis libra assibus 12.

Advertendum, in tota libri serie quoties fit mentio libræ, toties intelligi de libra quæ est unciarum sexdecim. Quoties uncia, drachmarum 8. Drachmæ, scrupulorum trium. Scrupuli, granorum viginti quatuor. Semi-scrupuli, granorum duodecim.

Radicum, herbarum, florum pretium, ut vulgo notissimum, dedita opera à nobis prætermisum est.

C O M P O S I T O R V M
Medicamentorum valor seu æstimatio,
& imprimis

S Y R V P O R V M.

Syrupus violatus pluribus conficitur modis, sed tribus præcipuè.

Pri

Primus isque optimus, sequenti modo paratur.

Tres fiunt infusiones ex floribus violarum mundatis in libris quatuor aquæ calentis, unius scilicet libræ pro unaquaque infusione. In ultima infusione (quæ continet libras quatuor cum semisse) colata & expressa adduntur sacchari optimi libræ quinque cum semisse, sicque confectus syrupus libras septem continet.

Florum violarum mundatorum pretium seu valor est librarum septem cum assibus decem, sacchari, librarum trium. Ignis, assium quindecim. Summa est librarum undecim cum assibus quinque.

Syrupi libræ septem, subducto detrimento, singulis unciiis excussis, redeunt ad libras sex, uncias quatuor & ultra, summatim vero ad uncias centum excrescunt. Hac proportione uncia constabit assibus duobus cum denariis tribus, seu assis parte quarta.

Secundus syrupum violatum parandi modus.

Pro unaquaque sacchari libra fere ad sacchari rosati consistentiam cocti, sumuntur succi violarum uncia quatuor, reditque ad undeviginti vel viginti uncias.

Libra sacchari assibus decem. Unciæ quatuor succi assibus triginta septem, ignis assibus duobus. Summa assibus quadraginta septem.

Prædictæ undeviginti syrupi unciæ, detrimento subducto, redeunt ad uncias octode-

F

cim. Vncia duobus assibus cū denariis octo.

Tertius modus parandi syrupum violatum.

Conficitur ex libra una sacchari, prædicta crassitudine cocti trajectique super florum violarum mundatarum uncias quatuor, in mortario marmoreo cum pistillo ligneo contusarum, lineoque mantili mundissimo impositarum; reditque ad uncias sexdecim.

Violarum uncię quatuor assibus duodecim cum semisse. Saccharum decem assibus, ignis duobus assibus, summa assibus viginti quatuor cum semisse.

Sexdecim istę uncię, subtracto detrimento, ad uncias quindecim redeunt, uncia ad assem unum cum denarijs octo.

Syrupus de tusilagine.

Fit terna infusio ex libra semisse florum tusilaginis pro unaquaque, in duabus libris aquę. Tertię infusioni colatę, expressę & clarificatę additur sacchari libra una cum semisse; conficiturque syrupus, qui pensitat 29. aut 30. uncias.

Flores assibus quindecim. Saccharum assibus quindecim. Ignis assibus quindecim. Summa assibus 45. Prædictę 29. aut 30. uncię, deducto detrimento, redeunt ad uncias 27. Vncia uno asse cum octo denariis.

Syrupus florum persicorum.

Ex novem fit infusionibus, libra una scilicet florum persicorum quaque vice in libris quatuor aquę infusa, ultimaque colata & expressa. Decoquantur sacchari librę quatuor,

fitque syrupus qui continet libras quinque.

Syrupi istius uncia, subducto detrimento, pensitat quinque vel sex asses.

Syrupus rosarum pallidarum.

Novem fiunt infusiones, unius florum rosarum pallidarum libræ pro unaquaque, earum ultima colata & expressa, quæ reddit libras quinque. Conficiturque syrupus, qui continet libras quinque.

Novem libræ florum rosarum assibus 40. Saccharum assibus 40. Ignis assibus 20. Summa libris 5. Syrapi libræ quinque, subducto detrimento, excurrunt ad libras quatuor & ultra. Vncia asse uno cum denariis quinque.

Syrupus de æluropo sive de pede cati.

Tres fiunt infusiones ex libra dimidia summitatum recentium gnaphalij sive pedis cati in duabus aquæ libris. In ultima infusione colata & expressa sacchari libra una cum semisse decoquitur, fitque syrupus qui continet 29. aut 30. uncias. Libra una cum semisse florum æluropi assibus 6. Ignis assibus 15. Saccharum assibus 15. Summa assibus 36.

Prædictæ 29. aut 30. uncia, subductis subducendis, redeunt ad uncias 27. uncia ad assem unum cum denariis quatuor.

Syrupus de papavere simplici.

Fit infusio ex unciis septem cum dimidia capitum papaveris albi, & tantumdem papaveris nigri per 24. horas in aquæ pluviae libris 4. Deinde tandiu decoquitur, dum decoctum.

F ij

colatum & expressum redeat ad librā
unam cum semisse, cum qua decoquitur sac-
chari libra dimidia & tantundem penidia-
rum. Syrupus continet uncias 20.

Capita papaveris assibus 8. Saccharum &
penidiæ assibus 15. Ignis assibus 8. Summa as-
sibus 31.

Vncia viginti, subducto quod æquum est;
redeunt ad 18. aut 19. uncias, uncia ad assem
unum cum denariis novem.

Syrupus papaveris rhæados.

Tres fiunt infusiones ex libra dimidia flo-
rum papaveris rhæados, pro unaquaque
infusione, in libris duabus aquæ. Ultimæ
infusioni colatæ & expressæ adjicitur saccha-
ri libra una cum semisse, cum sacchari rosati
unciis quatuor. Syrupus continet uncias 34.

Florum papaveris libra una cum dimidia
assibus 8. Saccharum assibus 22. Ignis assibus
15. Summa assibus 42.

Istæ 34. syrapi uncia, deducto detrimen-
to, redeunt ad uncias 32. uncia ad assem
unum cum denariis octo.

Syrupus de nymphaea seu nenuphare.

Ex una libra florum nenupharis albi pro
vice, fiunt tres infusiones in aquæ libris qua-
tuor. In ultima infusione colata & expressa
coquatur sacchari libræ quatuor. Syrupus
hic libras quinque continet.

Flores nenupharis assibus 10. Saccharum
assibus 40. Ignis assibus 15. Summa assi-
bus 65.

Prædictæ syrupi libræ quinque post detrimentum, redeunt ad uncias 72. uncia ad assem unum.

Syrupus capilli veneris.

Fit infusio simplicium in aquæ libris quinque. Deinde fit levis decoctio, quæ colata & clarificata cum sacchari libris quatuor, conficitur syrupus, qui continet libras quinque.

Simplicia assibus 5. Saccharum assibus 40. Ignis assibus 10. Summa assibus 55.

Syrupi libræ quinque, subducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia, seu uncias 72. uncia ad denarios decem,

Syrupus de quinque radicibus.

Incoquantur radices mundatæ in sufficienti quantitate aquæ. In libris quatuor decocti colati & clarificati cum sacchari libris tribus, conficitur syrupus, qui 60. uncias continet.

Radices assibus 3. Saccharum assibus 30. Ignis assibus 10. Summa assibus 43.

Syrupi 60. uncia redeunt ad 55. uncia ad denarios decem.

Syrupus de althea.

Fit decoctio radicum fructuum, herbarum, seminum in sufficienti quantitate aquæ, ut decoctum colatum redeat ad quatuor libras, cum quibus excoquantur sacchari libræ tres. Syrupus hic uncias 60. continet.

Radices, fructus &c. assibus 7. Saccha-

rum assibus 30. Ignis assibus 10. Summa assibus 47. Vnciæ istæ 60. redeunt ad unc. 55. uncia ad assem unum.

Syrupus de cichorio compositus cum rhabarbaro.

Decoctione facta secundum artem, radicem & herbarum in aquæ sufficienti quantitate, in colatura clarificata cum sacchari libris sex, conflatur syrupus ferè ad consistentiam sacchari rosati. Extrahatur ab igne, dissolvaturque cum infusione expressa unciarum sex rhabarbari, & unciæ unius spice nardi, aut cinnamomi. Continebit syrupus hic libras septem & ultra.

Radices & herbæ constabunt assibus 20. Saccharum lib. 3. Rhabarbarum libris 6. Spica nardi assibus 12. Ignis assibus 8. Summa libris 11.

Prædictæ syrupi unciæ, post detrimentum, redeunt ad uncias 100. & ultra. Vncia ad asses duos cum denarijs tribus. Si duplicetur rhabarbarum, uncia redibit ad denarios sex.

Syrupus de cichorio simplex.

Sumuntur quatuor libræ supra descripti decocti colati & clarificati, cum pari sacchari quantitate. Sicque confectus syrupus libras quinque continet.

Decoctum assibus 20. Saccharum assibus 40. Ignis assibus 5. Summa libris tribus cum assibus 5.

Quinque istæ syrupi unciæ, subducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia, seu uncias 72. Vncia redit ad assem unum.

Syrupus de endivia simplex.

Coquantur cum libris octo succi endiviæ depurati & clarificati, sacchari libræ quinque. Syrupus libras sex & ultra continet.

Succi libræ octo, libris 3. Saccharum assibus 50. Ignis assibus 10. Summa libris 6.

Prædictæ sex syrupi libræ subducto detrimento, redeunt ad libras quinque cum dimidia; uncia ad asssem unum cum denariis quinque.

Syrupus de fumarina.

Succi fumarinæ clarificati libræ duæ, cum pari sacchari quantitate excoquantur. Sicque conficitur syrupus, qui uncias 40. continet.

Succi libræ duæ assibus 5. Saccharum assibus 20. Ignis assibus 5. Summa assibus 30.

Istæ 40. uncia, detrimento subducto, redeunt ad uncias 38. uncia ad denarios 10.

Syrupus ex succo buglossi.

In libris sex succi buglossi clarificati incoquitur libra una florum buglossi, deinde colatur & exprimitur decoctum, quod reddit ad libras 5. Cumque sacchari libris quatuor conficitur syrupus, qui continet libras 5.

Libræ istæ syrupi, detrimento subducto, ad libras quatuor cum dimidia redeunt, uncia ad asssem unum cum denariis quatuor.

Syrupus ex succo oxalidis.

Decoquantur libræ sex succi oxalidis in sole depurati, cum sacchari libris duabus. Syrupus uncias 40. continet.

Vnciæ istæ fyrupi 40. redeunt ad asses 38.
uncia ad denarios 10.

Syrupus byzantinus simplex.

Coquantur, despumantur & depurantur
succo, & cum quatuor libris colatis sacchari
duæ libræ cum semisse decoquantur: sic-
que confectus syrupus tres libras & ultra
continet.

Succus assibus 40. Saccharum assibus 25.
Ignis assibus 10. Summa libris 3. & aliquid
ultra.

Syrupi libræ tres ad 45. uncias redeunt,
uncia ad assen unum cum denariis octo.

Syrupus byzantinus compositus.

In libris quatuor succorum depuratorum
descripta simplicia decoquantur. Decoctio-
ni colatæ & clarificatæ adduntur aceti vi-
ni albi libræ duæ, cum tribus sacchari libris.
Sicque confectus syrupus continet libras
quatuor.

Succi assibus 40. Simplicia assibus 5. Ace-
tum assibus 5. Saccharum assibus 30. Ignis
assibus 5. Summa libris 4. cum assibus quin-
que.

Quatuor istæ libræ redeunt ad uncias 60.
uncia ad assen unum cum denariis octo.

Syrupus acetosus.

Coquantur libræ quatuor aquæ fontanæ
cum sacchari fini libris quinque ad dimi-
dias, abiecta quæ supernatat spuma, sensim-
que aceti albi generosi libræ tres adduntur,
quæ simul ad fyrupi consistentiam coquan-

tur, continetque syrupus libras sex & ultra.
 Saccharum libris 3. Acetum assibus 6.
 Ignis assibus 10. Summa libris 3. cum 16. as-
 sib. Syrupi libræ decem ad libras quinque
 cum dimidia redeunt, uncia ad denarios un-
 decim.

Syrupus oxyacantha seu berberorum.

limonum,

granatorum acidorum,

*ribesiorum, seu grossulorum rubeo-
rum.*

Omnes isti syrupi eodem modo conficiun-
 tur, quo syrupus violatus cum succo.

Enumeratorum syruporum quæque un-
 cia ad sexdecim aut octodecim denarios re-
 dit, excepto syrupo granatorum acidorum,
 qui redit ad asses duos cum dimidio.

Syrupus de agresta.

Succi depurati & sacchari par quantitas
 simul coquitur in consistentiam paulo cras-
 siorem. Deinde ab igne extrahitur, & in
 quaque libra tres quatuorve uncia succi
 agrestæ depurati adjiciuntur, quibus dilui-
 tur reduciturque ad syrupi consistentiam.

Prædicti syrupi uncia redit ad asses quin-
 que.

Syrupus de moris.

Ex libra una cum semisse succi mororum,
 cum libra una mellis despumati, & sapæ
 unciis quatuor conficitur syrupus uncia-
 rum 25.

Succus mororum assibus 10. Mel despu-

matum assibus 8. Sapa assibus 2. Ignis assibus 3. Summa assibus 23.

Prædictæ viginti quinque unciaæ redeunt ad uncias 23. uncia ad assen unum.

Syrupus cydoniorum simplex.

Cum tribus libris sacchari libræ quatuor succi cydoniorum clarificati coquuntur, conficiturque syrupus vnciarum 60.

Succus cydoniorum assibus 40. Saccharum assibus 30. Ignis assibus 10. Summa libris 4.

Istæ syrupi unciaæ 60. redeunt ad uncias 55. uncia ad denarios 18.

Syrupus de pomis simplex.

Cum succi pomorum clarificati libris quatuor sacchari libræ tres excoquuntur: fitque syrupus, qui continet uncias 60.

Succus assibus 30. Saccharum assibus 30. Ignis assibus 10. Summa libris tribus cum dimidia.

Sexaginta prædictæ unciaæ ad 55. redeunt, uncia ad denarios 14.

Syrupus de pomis compositus.

In succi libris quinque macerantur per 24. horas senæ unciaæ quatuor, cum semuncia seminis anisi. Post secundam tertiamve ebullitionem omnia colantur & exprimuntur. In colato & expresso adduntur sacchari libræ tres. Fitque syrupus, qui continet uncias 60. In quo sub finem coctionis croci nodulus infunditur, sæpiusque exprimitur.

Succus assibus 40. Saccharum assibus 30.

Sena cum aniso assib. 24. Crocus assib. 6.
Ignis assib. 10. Summa libris 5. cum semisse.

Prædictæ 60. uncia, detrimento subdu-
cto, ad 55. redeunt, uncia ad asses duos.

Syrupus de mentha simplex.

Cum tribus libris succi depurati par sac-
chari quantitas excoquitur ad syrupi confe-
ctionem, qui est unciarum 60.

Succus libris 3. Saccharum assibus 30. Ignis
assib. 10. Summa libris 5.

Syrupi uncia 60. ad 55. uncias redeunt,
uncia ad asses 2.

Syrupus rosarum siccarum.

Fit infusio ex quatuor vel quinque unciis
rosarum siccarum in libra una cum semisse
aquæ per 24. horas, deinde fit levis ebulli-
tio, in qua colata & expressa sacchari libra
una excoquitur. Sicque conficitur syrupus,
qui est unciarum 20.

Rosæ rubræ assib. 4. Saccharum assib. 10.
Ignis assib. 5. Summa assib. 19.

Prædictæ 20. uncia, detrimento subdu-
cto, redeunt ad uncias 18. uncia ad dena-
rios 13.

Iulepus rosatus.

Sacchari optimi uncia quatuor in aquæ
rosaceæ unciis octo ad consistentiam iulepi,
id est leuiusculè coquantur.

Uncia redit ad denarios 15.

Syrupus de absinthio.

Fit infusio simplicium in vini albi libris

duabus cum dimidia, cum pari quantitate succi cydoniorum. Deinde fit decoctio, quæ colata & clarificata ad dimidias redit, cum qua sacchari libræ duæ decoquantur. Syrupus continet uncias 40.

Absinthium, rosæ siccæ, nardus Indica aßib. 15. Vinum & succus cydoniorum aßib. 30. Saccharum aßib. 20. Ignis aßib. 10. Summa libris 3, cum aßib. 15.

Prædictæ 40. uncia, detrimento subducto, ad 38. uncias redeunt, uncia ad aßes 2.

Syrupus de stœchade.

Fit simplicium decoctio in aquæ libris decem, quæ redit ad libras quinque colatas, cum quibus sacchari libræ duæ, & tantundem mellis despumati decoquantur. Sicque conficitur syrupus cinnamomo, zingibere, & calamo aromatico conditus, continetque libras quinque.

Simplicia, ex quibus conflatur decoctio & aromatizatio, aßib. 15. Saccharum & mel despumatum aßib. 30.

Ignis aßib. 10. Summa aßibus 55.

Syrupi libræ quinque, subducto quod decedit, ad libras quatuor cum semisse redeunt, quæ sunt uncia 72. uncia ad denarios 11.

Syrupus de liquiritia.

Fit infusio commemoratorum simplicium in quatuor aquæ libris, reditque decoctum ad tres expressas clarificatasque libras, cum quibus mel despumatum, penidiæ, saccha-

rum incoquantur. Sicque confectus syrupus
29. vel 30. uncias continet.

Simplicia aſſibus 3. Mel deſpumatum aſſibus 4. Penidiæ aſſibus 10. Saccharum aſſibus 5. Ignis aſſibus 8. Summa aſſibus 30.

Syrupi unciis 30. ad 28. redactis, uncia quaque ad denarios decem.

Syrupus iuiubinus.

Simplicia in quatuor libris aquæ decoquantur. Medietate colatæ & clarificatæ additur ſacchari libra una cum dimidia: conficiturque ſyrupus, qui redit ad 29. aut 30. uncias.

Simplicia aſſibus 10. Saccharum aſſibus 15. Ignis aſſibus 10. Summa aſſibus 35.

Predictæ 30. uncia, ſubducto detrimento, redeunt ad 28. uncias, uncia ad denarios 15.

Syrupus de hyſſopo.

Simplicia in libris ſex aquæ decoquantur. Bulliant in medietate decocti colata mellis deſpumati libræ duæ, cum pari ſacchari quantitate, conficiturque, pulveris ireos Florent. uncia una conditus, qui eſt librarum 3.

Simplicia aſſibus 10. Hydromel aſſibus 6. Mel deſpumatum aſſibus 16. Saccharum aſſibus 20. Ignis aſſibus 10. Summa libris 3. cum aſſibus 2.

Libræ illæ quinque, ſubducto detrimento, redeunt ad quatuor libras cum dimidia, uncia ad aſſem unum.

Syrupus de prassio.

Fit decoctio simplicium in libris octo hydromelitis multum aquosi ad medietatis consumptionem. In ea colata mellis despumati libræ duæ incoquantur, cum pari sacchari quantitate, fitque syrupus aromatizatus uncia una ireos Florent. pulveratæ. Dicitur syrupus ad libras quinque redibit.

Simplicia, assibus decem. Hydromel assibus sex. Mel despumatum assibus 16. Saccharum assibus 20. Ignis assibus 10. Summa libris 3. cum assibus 2.

Libræ quinque, subducto detrimento, redeunt ad libras quatuor cum dimidia: uncia ad assen unum.

Syrupus de raphano.

Simplicia necessaria in decem aquæ libris decoquantur, dum sex libræ supersint: cum quibus sacchari libræ quatuor, & mellis libra una, excoquantur. Fitque syrupus conditus cinnamomo & nuce moschata, qui sex libras & ultra pensitat.

Simplicia assibus 20. Saccharum assibus 40. Mel assibus 4. Ignis assibus 6. Summa libris 3. cum semisse, uncia assis circiter uno.

Syrupus de artemisia.

Fit infusio & decoctio simplicium in hydromelitis libris octo, reditque decoctum ad libras quinque colatas.

Cum pari sacchari quantitate fit syrupus, sex libras & ultra continens.

Simplicia assibus 22. Hydromel assibus 8.

Saccharum afsib. 50. Ignis afsib. 10. Summa libris 4. cum afsib. 10.

Syrupi uncia sex, subducto detrimento, redeunt ad quinque libras & amplius, uncia ad assen unum.

De Syrupis mellitis.

Oxymel simplex.

DEcoquuntur duę librę mellis in aqua, abiecta identidem supernatante spuma. Deinde paulatim affunditur aceti albi generosi libra una, ut in consistentiam liquidiorē excoquatur. Continet libram unam cum dimidia.

Mel afsibus 8. Acetum afsib. 3. Ignis afsibus 10. Summa afsib. 21.

Oxymelitis libra una cum semisse redit ad uncias 22. uncia ad assen unum.

Oxymel scilliticum.

Mellis despumati librę tres cum aceti scillitici libris duabus decoquuntur, conficiturque syrupus librarum circiter quatuor.

Mel despumatatum afsib. 24. Acetum scilliticum afsib. 30. Ignis afsib. 8. Summa libris 3.

Detrimento subducto syrupi librę quatuor ad 58. uncias redeunt, uncia ad assen unum.

Oxymel compositum.

Decoquuntur simplicia in 12. libris aquę

ad dimidias. Colentur, clarificentur, melliferae opt. librae quatuor aut amplius cum libra una aceti albi incoquantur. Conficitur syrupus, qui quatuor libras & ultra continet.

Simplicia assibus 8. Mel assibus 20. Acetum assibus 3. Ignis assibus 10. Summa assibus 41.

Predictae duae syrupi librae, subducto quod decessit, ad 30. uncias redeunt, uncia ad denarios 16.

Oxymel scilliticum compositum.

Si pro aceto communi substituas in oxymelite composito acetum scilliticum, oxymel scilliticum compositum nuncupabitur, cuius uncia ad assem unum cum semisse redit.

Acetum scilliticum.

Scillarum preparatarum libra una in phialam vitream imponitur, superfundendo aceti albi vel coloris valde diluti libras octo; quae phiala probe clausa soli ardenti aestate exponetur, aut in hypocausto vel stufa per 40. dies, vel per 7. aut 8. dies supra cineres calidiusculos, si solis opportunitas vel commoditas non adsit. Omnia postea trajiciantur, scillis valde expressis, proiectisque. Acetum porro bene depuratum in lagenâ accuratè obturata recondetur.

Scillae assibus 40. Acetum assibus 16. Summa assibus 56.

Librae quatuor ad 58. uncias redeunt, uncia ad assem unum.

Hydromel

Hydromel vinosum simplex.

In quadraginta libris aquæ, mellis optimi libræ 16. decoquuntur, donec ovum crudum impositum supernatet, aut iulepi consistentiam consequatur. Tum ab igne removebis, reponesque in cado apto, folique aliquantisper expones, hincque asservabis.

Mel libris 3. cum assibus 4. Ignis assibus 10. Summa libris 3. cum assibus 14.

Predicti mellis libræ duæ, subducto quod decessit, ad asses 14. redeunt.

Mel despumatum:

Accipe mellis puri & defæcati, cum pari aquæ quantitate, libras quinque. Si vero mel sit sordidius, fumantur libræ decem. Immittantur in cacabum, leviterque bulliant. Dein ex crassiore linteolo mundo trajiciantur. Hinc iterum bulliant, spuma cum cochleari perforato excussa, ad syrupi vel mellis consistentiam.

Mel huiusmodi redit ad libras duas cum dimidia & ultra.

Mellis libræ 5. assibus 16. Ignis assibus 6. Summa assibus 22.

De melle rosato.

Mel istud pluribus instituitur modis, ex quibus quatuor hic describam.

Primus modus. Infunditur libra una rosarum rubrarum recentium, in mortario marmoreo contusarum, cum mellis despumati libris tribus.

Vncia prædicti mellis, subducto detri-

G

mento, redit ad assem unum cum denariis duobus.

Secundus. Fiunt tres infusiones ex una libra rosarum rubrarum recentium, quaque vice cum mellis despumati libris tribus. Vncia redit ad asses duos.

Tertius. Fit infusio cum libra una rosarum rubrarum recentium integrarum, in mortario marmoreo contusarum, cum tribus libris mellis.

Vncia redit ad denarios decem.

Quartus. Fit trina infusio unius libræ pro quaque vice rosarum rubrarum integrarum cum melle contusarum. Vncia redit ad denarios 16.

Duo postremi mellis rosati conficiendi modi vulgo non usurpantur.

Mel violatum, & mercuriale eodem parantur modo.

Sumuntur, exempli gratia, succi mercurialis depurati ac colati libræ tres. Coquuntur cum pari mellis communis quantitate, ex crassiori tela (ut ante dictum est de melle despumato) trajiciuntur, coquunturque in mellis consistentiam, citra despumationem.

Vncia redit ad assem dimidium.

Sapa seu defrutum.

Libræ duodecim musti ex uvis albis valde maturis expressi ex igne fumi experte ad duarum tertiarum consumptionem percoquantur, supernatante spuma continuo abiecta, ut sapa pulchrior gratiorque eva-

dat. Ad tres vel quatuor excurrit libras.

Libræ 12. musti assibus 24. Ignis assibus
10. Summa assibus 34.

Vncia redit ad denarios decem.

De Conservis seu Conditis.

De Conserva violarum.

TVnditur libra una violarum mundatarum in mortario marmoreo, cum pistillo ligneo, addunturque sacchari libræ duæ: conficiturque conserva, in vase fictili elegantiori reponenda, insolandaque per duas vel tres hebdomadas. Prædicta conserva redit ad uncias 45.

Libra violarum mundatarum assibus 50.
Saccharum assibus 20. Summa libris 3. cum dimidia.

Vnciæ 45. detrimento subducto, redeunt ad uncias 42. uncia ad asses circiter duos.

Conserva rosarum.

Fit eodem modo quo superior, ex libra una rosarum præparatarum & libris duabus sacchari.

Continet uncias 45. uncia 13. denariis.

Conserva florum nenupharis.

Eodem modo quo præcedentes conficitur.
Vncia redit ad denarios octo.

*Conserva florum buglossi, borraginis, anthos,
& florum betonica.*

Neque modo faciendi discrepant à super-

rioribus. Vncia singularum redit ad asses unum.

DE ELECTVARIIS PVRGANTIBVS.

Electuarium Diacassia.

DEcoquuntur simplicia descripta. In decocto colato expressoque octodecim sacchari uncia in consistentiam syrapi crassioris decoquuntur, admisceturque medullæ cassiæ recens mundatæ uncia duodecim. Sicque instituitur electuarium, quod continet uncias 30.

Simplicia assibus 3. Saccharum assibus 12. Cassia libris 6. Ignis assibus 5. Summa libris 7.

Triginta uncia, subducto quod decessit, redeunt ad uncias 28. uncia ad asses 5.

Electuarium lenitivum.

Fit decoctio secundum artem, ex medicamentis enumeratis. In ea colata & expressa decoquitur saccharum ad conficiendam syrupum, cum eoque miscentur pulveres ad electuarij confectionem, quod continet 38. aut 40. uncias.

Simplicia & ignis libris 5. Vncia 38. subducto detrimento, redeunt ad uncias 36. Vncia redit ad asses tres cum denariis novem.

Electuarium Catholicum.

Ex polypodij & anisi decocto, cum saccharo colato conficitur syrupus, admistisque

cum pulpa pulveribus, concinnatur electuarium, quod continet 150. uncias & amplius.

Ingredientia cum igne libris 15. Prædictæ 150. uncia detrimento subducto redeunt ad 145. uncias, uncia ad asses duos cum denariis duobus. Si duplicetur rhabarbarum, uncia redibit ad asses duos cum dimidio, & aliquid ultra.

Electuarium diaprunis simplex.

In sufficienti quantitate decocti prunorum coquitur saccharum, ut fiat syrupus debitæ consistentiæ, cum quo miscebis pulpas ac pulveres, fietque electuarium 44. uncias continens.

Ingredientia cum igne libris tribus cum assibus sex. Unciæ 44. electuarij, subducto quod decedere potuit, redeunt ad uncias 42. uncia redit ad assen unum cum denariis novem.

Electuarium diaprunis laxativum.

In quibusque præscripti electuarij unciis duodecim miscetur scammonij præparati femuncia: tuncque unaquæque uncia redit ad asses duos cum dimidio ad summum.

Electuarium de dactylis, seu Diaphœnicum.

Miscetur ex arte pulpa dactylorum præparatorum, pulveres vero cum melle despumato: fitque electuarium quod continet uncias 36.

Ingredientia cum igne, libris 5. cum assibus 5.

Prædictæ 36. uncia, subducto detrimento,

G iij

redeunt ad 34. uncias, uncia ad asses tres aut paulo plus.

Benedicta laxativa.

Medicamenta in pulverem redacta cum octodecim unciis mellis despumati miscentur, conficiturque electuarium, quod continet uncias 23.

Ingredientia cum igne assibus 55.

Unciæ istæ 23 subducto quod decessit, redeunt ad uncias 21. & plus. Uncia redit ad asses duos cum dimidio.

Confectio Hamech.

Infunduntur decoquunturque medicamenta in sero; miscenturque in decocto colato succi pulpæ, saccharum & mel: Deinde iterum coquitur, addendo pulveres.

Dicta confectio reddit ad 44. uncias & plus.

Medicamenta & ignis libris 8.

Predictæ unciæ 44. subducto detrimento, redeunt ad uncias 42. uncia ad asses 4.

DE HIERIS.

Hiera picra Galeni.

Medicamenta ex arte in pulverem redacta miscentur cum mellis despumati libris quatuor: conficiturque electuarium, quod continet libras quatuor cum unciis quatuor, & drachmis sex.

Ingredientia cum igne lib. 8. cum assibus 13.

Prædictæ libræ quatuor, cum unciis quatuor, & drachmis sex, subducto detrimento, redeunt ad unc. 64. uncia redit ad asses tres.

Pulvis hieræ simplicis sine aloë.

Medicamenta in pulverem redacta redeunt ad drachmas 42. & ad asses 52.

Prædictæ drachmæ 42. subducto detrimento, redeunt ad drachmas 40. drachma ad assen unum cum denariis quatuor.

Pulvis hieræ simplicis cum aloë.

Pulvis continet drachmas 142. quæ redeunt ad uncias 17. cum drachmis sex.

Medicamenta libris 7. cum dimidia.

Prædictæ uncia 17. subducto detrimento, redeunt ad uncias 16. & amplius, drachma denariis 13.

Hiera picra cum agarico.

Pulvis hieræ simplicis sine aloë, cum agarico trochiscato, & aloë similiter pulverato, miscetur cum unciis novè mellis despumati.

Prædicta hiera redit ad uncias 12. medicamenta & ignis ad asses 40.

Uncia istæ 12. subducto quod decessit, redeunt ad uncias 11. uncia ad asses 4.

Hiera diacolocynthidos Pachij.

Medicamenta in pulverem redacta cum mellis despumati libris tribus miscentur, fitque confectio, quæ 47. uncias continet.

Ingredientia & ignis libris 3. cum assib. 17.

Uncia 47. subducto quod decessit, redeunt ad uncias 44. uncia ad assen unum cum denariis novem.

DE ELECTVARIIS SOLIDIS,

Electuarium Diacarthami.

PUveranda medicamenta in pulverem rediguntur, deinde cydoniatum in mortario cū pistillo ligneo contunditur, cui additur mel rosatum & manna mundatum. Deinde coquitur saccharum cum aqua in forma convenienti, cum quo adhuc calente dissolvitur cydoniatum, mel, & manna simul commista. Deinde adduntur pulveres, amoveaturque ab igne. Postquam refrigeratum fuerit, formabuntur tabellæ, ponderis semunciae quælibet, ad usum servandæ.

Prædictum electuarium redit ad uncias 14.
Ingredientia & ignis ad asses 45.

Unciæ 14. subducto detrimento, ad uncias 13. redeunt, uncia ad asses tres cum dimidio.

Electuarium de succo rosarum.

Succus rosarum rubrarum depuratus cum saccharo ad electuarij solidi consistentiam coquitur. Deinde ab igne remoto, tantisperque refrigerato, adduntur pulveres ad formandas tabellas, ponderis drachmarum duarum cum semisse.

Electuarium continet uncias 22.

Ingredientia & ignis libris 3. cum assib. 17.

Prædictæ electuarij unciæ 22. subducto detrimento, ad uncias 20. redeunt & amplius, uncia ad asses quatuor.

Electuarium de citro solutivum.

Medicamentis in pulverem redactis, cortice vero citri cum conservis in mortario marmoreo contusis, saccharum in forma convenienti cum aqua rosacea aut buglossi coquitur, ad conservarum & pulverum dissolutionem. Ex hac pasta adhuc calente formabuntur tabellæ, ponderis semunciæ.

Compositio integra uncias 15. continet, Ingredientia & ignis assibus 55.

Subducto detrimento istæ uncia 15. ad 14. redeunt, uncia ad asses 4.

DE TROCHISCIS PURGANTIBVS.

Trochisci de rhabarbaro.

Medicamenta in pulverem redacta cum eupatorij succo malaxantur, in trochiscosque rediguntur, qui exsiccantur, ad usumque asservantur. Tota trochiscorum massa 23. drachmas continet.

Ingredientia assibus 40. Prædictæ drachmæ 23. subducto detrimento, ad drachmas 22. redeunt, drachma ad asses duos.

Trochisci de agarico Banderoni.

Agaricus raspatus cum aqua vitæ malaxabitur, siccabitur in umbra, iterumque in pulverem redigetur; cumque prædicta aqua vitæ omnia denuo malaxabuntur & siccabuntur, ad usumque servabuntur.

Totum continet drachmas sexdecim.

Ingredientia assibus 28. Prædictæ drachmæ 16. subducto detrimento redeunt ad drachmas 15. drachma ad asses 2.

Trochisci Albandal.

Sumuntur uncia decem pulpæ colocynthidos à granis repurgatæ, cum forcipibusque minutissime concisæ. In mortario leniter in pulverem cum aliquot guttis olei communis vel rosati rediguntur. Postea cū parte una mucaginum gummi Arabici, Tragacanthæ & Bdellij, in aqua rosacea extractarum, formantur trochisci exigui, qui in umbra exsiccantur. Qui siccati in pulverem denuo rediguntur, & cum residuo mucaginum malaxati in trochiscosque formati & in umbra siccati ad usus servantur.

Trochisci continent drachmas 90.

Ingredientia libris octo cum dimidia. Prædictæ drachmæ 90. subducto detrimento, ad 85. drachmas redeunt, drachma ad asses duos.

Pilula stomachica seu ante cibum.

Medicamenta ex arte in pulverem rediguntur. Deinde cum syrupo rosato vel de absinthio malaxantur, fingiturque massa, quæ exsiccata continet drachmas 15.

Ingredientia assibus 11.

Prædictæ drachmæ 15. subducto detrimento, ad 14. drachmas redeunt, drachma ad denarios 10.

Pilula Rufi.

Medicamenta in pulverem redacta cum

mulso malaxantur, fingiturque massa, quæ siccata drachmas 30. & amplius continet.

Ingredientia assibus 37.

Prædictæ drachmæ 30. subducto detrimento, redeunt ad drachmas 28. drachma ad denarios 16.

Pilula mastichinæ.

Medicamenta in pulverem redacta, cum sufficienti quantitate hydromelitis vinosi, malaxantur ad massæ formam, quæ siccata drachmas 20. & amplius continet.

Ingredientia assibus 23.

Prædictæ drachmæ 20. subducto detrimento, redeunt ad drachmas 18. drachma ad denarios sexdecim.

Pilula ex tribus solutivis.

Medicamenta in pulverem redacta malaxantur cum syrupo rosarum pallidarum, fingiturque massa, quæ siccata continet drachmas 13.

Ingredientia assibus 18.

Prædictæ drachmæ 13. subducto quod decessit, ad 12. drachmas redeunt, drachma ad denarios 18.

Pilule imperiales.

Medicamenta pulverata cum syrupo violato malaxantur. Massa exsiccata continet uncias 10.

Ingredientia seu medicamenta libris 4.

Prædictæ uncia ad uncias 9. cum dimidia redeunt, drachma ad denarios 14.

Pilula sine quibus.

Medicamenta in pulverem redacta cum melle depurato, cum succo fœniculi malaxantur. Massa uncias 6. & amplius continet.

Ingredientia & ignis assibus 54.

Prædictæ drachmæ 48. subducto detrimento, redeunt ad drachmas 46. drachma ad denarios 14.

Pilula aurea.

Ex medicamentis in pulverem redactis malaxatisque cum melle rosato formatur massa, quæ exsiccata 32. drachmas continet.

Ingredientia assibus 32.

Prædictæ drachmæ 32. subducto detrimento, redeunt ad 30. drachmas, drachma ad assen unum.

Pilule de agarico.

Medicamenta in pulverem redacta cum sapa malaxantur, formaturque massa quæ continet drachmas 30.

Ingredientia constant assibus 25.

Prædictæ 30. drachmę, subducto detrimento, redeunt ad drachmas 28. drachma ad denarios 11.

Pilula coccia.

Medicamenta pulverata cum syrupo de stœchade malaxantur. Massa exsiccata continet drachmas 40.

Ingredientia constant assibus 30.

Istę 40. drachmę, subducto detrimento, ad drachmas 38. redeunt, drachma ad denarios 10.

Pilula de hermodactylis maiores.

Ingredientia in pulverem redacta cum succo brassicę malaxantur, in quo liquefacta fuerint gummi. Deinde colatur, coquitur, fitque massa, quę exsiccata continet drachmas 60. & amplius.

Ingredientia & ignis constant assibus 50.

Prędictę 60. drachmę, subducto detrimento, redeunt ad drachmas 55. drachma ad asssem unum.

Pilula aggregatiua.

Medicamenta pulverata cum succo fumarizę depurato in sole vel in igne malaxantur, unde formatur massa, quę in umbra exsiccata in pulverem denuo redigitur, cum prędicto succo malaxatur, deinde ut suprà exsiccatur. Tertio denique in pulverem redigitur, cum syrupo de fumaria malaxabitur, massaque fingetur, quę continet drachmas 40.

Ingredientia constabunt assibus 34.

Prędictę drachmę 40. detrimento subducto, redeunt ad drachmas 37. drachma ad asssem unum.

Pilula de lapide lazuli.

Lapis lazuli ex arte pręparatus, cum reliquis medicamentis in pulverem redigitur, qui in mortario cum pulvere hierę picrę commiscebitur, malaxabiturque cum syrupo regis Saboris, fingeturque massa, quę 90. drachmas ponderabit.

Ingredientia constabunt libris tribus cum assibus 12.

Prædictæ 90. drachmę, subducto quod decessit, ad 84. drachmas redeunt, drachma ad assem unum & quid amplius.

Pilula aloëphangine.

Medicamenta crassiusculè pulverata infunduntur in aquę libris quatuor per 12. horas, lenteque supra ignem coquuntur ad tertię partis consumptionem. In colatura expressa aloës pulveratę uncię 12. nutriuntur; quę exsiccat, iterum pulveratur, additurque cum eo myrrha, mastiche & crocus pariter pulverata: deinde cum syrupo absinthij malaxantur, fingiturque massa quę ponderat uncias 19. & amplius.

Ingredientia & ignis constabunt libris septem.

Uncię 19. subducto detrimento ad 18. uncias redeunt, uncia ad asses 9. drachma ad assem unum vel denarios 13.

Pilula de cynoglossa.

Medicamentis in pulverem redactis, opioque conciso & liquefacto, formatur massa cum syrupo de stœchade.

Prædicta massa exsiccata ponderat drachmas 38. & amplius.

Ingredientia constabunt assibus 40.

Drachmę 38. & amplius, subducto detrimento, ad 36. drachmas redeunt, drachma ad denarios 14.

Pilula bechica nigra.

In pulverem ingredientia rediguntur, cumque mucaginibus feminis cydonionum

extractis in aqua rosarum fiunt pilule rotundæ, & planæ vulgo sublingues vocatæ.

Totum continet uncias 26.

Ingredientia constabunt assibus 32.

Prædictæ uncia 26. subducto detrimento, redeunt ad uncias 24. uncia ad denarios 16.

PVLVERES ET TABELLÆ.

Pulvis Diamargariti frigidi.

Medicamentis ex arte in pulverem reductis, permistisque simul, totum drachmas 25. continet.

Ingredientia constabunt assibus 35.

Prædictæ 25. drachmæ, deducto detrimento, redeunt ad drachmas 23. drachma ad asses duos cum denariis 8.

Tabella Diamargariti frigidi.

Pulvis prædictus commiscetur cum sexdecim unciis sacchari, cocti cum aqua buglosi ad consistentiam idoneam; fingunturque tabellæ quæ continent uncias 16.

Pulveres, saccharum, aqua buglosi, assibus 37.

Unciæ sexdecim tabellarum, subducto detrimento, ad 15. redeunt, uncia ad asses duos cum dimidio.

Nota, in confectione tabellarum communiter unciam unam pulveris poni pro sacchari unciis sexdecim.

*Diamargaritum simplex, sive Manus
Christicum perlis.*

Sumitur semuncia margaritarum, vulgo perlarum, pulveratarum & in porphyrio preparatarum, cum aqua rosacea, dissoluta cum sacchari liquefacti unciis duodecim, coctique ut decet cum aqua rosacea, fiuntque tabellæ quæ continent uncias 11. uncia ad asses 3. cum tribus denariis.

Pulvis electuarij Dianthes.

Medicamenta in pulverem rediguntur, qui continet drachmas 20.

Ingredientia constabunt assibus 15.

Prædicta 20. drachmæ, subducto detrimento, redeunt ad drachmas 18. & amplius drachma ad assem unum.

Ingredientia & ignis constant assibus 40.

Prædictæ 12. uncia cum dimidia, subducto detrimento, redeunt ad drachmas 10. & amplius, drachma ad assem unum.

Vncia tabellarum Dianthos, subducto detrimento, redit ad assem unum cum dimidio.

Pulvis Electuarij pleres archonticon.

Medicamenta in pulverem redacta continent 20. drachmas.

Ingredientia constant assibus 30.

Prædictæ pulveris 20. drachmæ, subducto detrimento, redeunt ad 19. drachma ad asses duos ad summum.

Vncia tabellarum, subducto detrimento, redit ad asses 21.

Pulvis

Pulvis Diatragacanthi frigidi.

Pulvis 22. drachmas continet.

Ingredientia constant assibus decem.

Drachmæ 22. subducto detrimento, redeunt ad 20. drachma ad denarios sex.

Vncia tabell. subd. detrim. redit ad assem 1.

Pulvis Diaireos simplicis.

Pulvis continet drachmas 16.

Ingredientia assibus 6.

Drachmæ 16. subducto quod decessit, redeunt ad drachmas 15. drachma ad denarios 6.

Vncia tabellarum Diaireos simplicis, subducto detrimento, redit ad assem unum.

Pulvis Diaireos compositi.

Pulvis continet drachmas 28.

Ingredientia constant assibus octo.

Pulveris 28. drachmæ, subtracto quod decedere potuit, redeunt ad drachmas 26. drachma ad denarios quatuor.

Vncia tabellarum Diaireos compositi, subducto detrimento, redit ad assem unum.

Pulvis Electuarij Diacalaminthæ.

Pulvis continet drachmas 26.

Ingredientia constabunt assibus 8.

Drachmæ istę 26. subtracto quod decessit, redeunt ad 24. drachma ad denarios 4.

Vncia istarum tabellarum, subducto quod iustum est, redit ad assem unum.

Pulvis electuarij Diambre.

Pulvis continet drachmas 30.

Ingredientia libris septem cum assibus 14.

Prædictæ drachmæ 30. subducto detri-

H

mento, redeunt ad drachmas 28. drachma ad asses 5. cum denariis 6.

Vncia tabellarum de Diambra, subducto quod oportet, redit ad asses 4.

Pulvis electuarij de gemmis.

Pulvis ex omnibus conflatus medicamentis, continet drachmas 26.

Ingredientia constant libris 9. cum denariis 14.

Drachmæ 26. subducto detrimento, redeunt ad 24. drachma ad asses octo.

Vncia tabellarum electuarij de gemmis, subducto quod convenit, redit ad asses 5.

Pulvis electuarij Aromatici rosati.

Medicamenta pulverata ponderant drachmas 47.

Ingredientia constant libris 6.

Drachmæ 47. subducto detrimento, ad 44. redeunt, drachma ad asses tres.

Vncia tabellarum istarum, subducto quod decepsit, redit ad asses tres cum denariis sex.

Pulvis electuarij Diarrhodon. Abbatis.

Pulvis continet drachmas 26.

Ingredientia constant assibus 32.

Drachmæ 26. subducto detrimento, redeunt ad drachmas 24. drachma ad denarios 16.

Vncia tabellarum de Diarrhodon, subducto quod decepsit, redit ad asses duos.

Pulvis electuarij trium santalorum.

Pulvis ponderat drachmas 30. & amplius.

Ingredientia constant assibus 20.

Drachmæ 30. subducto quod iustum est, redeunt ad 28. drachma ad denarios 10.

Vncia tabellarum dicti electuarij redit ad assen unum cum denariis tribus.

Pulvis electuarij exhilarantis.

Medicamentorum pulvis continet drachmas 34. & amplius.

Ingredientia constant libris 6. cum assibus 16.

Drachmæ 34. subducto detrimento, redeunt ad 32. drachma ad asses 4. cum denariis 3.

Vncia tabellarum istarum, subducto quod iustum est, constabit assibus tribus.

Pulvis electuarij lithonriptici.

Pulvis continet drachmas 31. & amplius.

Ingredientia constant assibus 29.

Drachmæ 31. subducto quod decedere potuit, redeunt ad 29. drachma ad assen unum.

Vncia tabell. redit ad assen unum cum denariis sex.

Pulvis electuarij de Diamoscho.

Pulvis ex medicamentis constatus continet drachmas 16. & amplius.

Ingredientia assibus 45.

Drachmæ 16. subducto quod iustum est, redeunt ad 15. drachma ad asses tres.

Vncia tabellarum de Diamoscho, subducto detrimento, redit ad asses duos cum denariis sex.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

Philonium magnum.

PUverata medicamenta cum unciis octo mellis albi despumati & cocti permiscantur, conficiturque opiata.

Compositio integra continet uncias 10. & amplius.

Ingredientia constant assibus 47.

Vnciæ decem, subducto detrimento, redeunt ad uncias 9. cum dimidia, drachma ad denarios octo.

Requies Nicolai.

Pulvis ex medicamentis conflatus cum triplo iulepi rosati ad syrupi perfectionem cocti incorporatur.

Confectio tota redit ad uncias 13. cum dimidia.

Ingredientia constant assibus 28.

Vnciæ 13. cum dimidia, subducto detrimento, redeunt ad drachmas 100. drachma ad denarios 4.

Vncia Theriacæ, Mithridatij, confectio- nis de Hyacintho & de Alkermes, redeunt ad asses circiter 20.

Rosata novella.

Medicamenta pulverata incorporantur cum mellis despumati unciis 12. conficiturque compositio ad consistentiam opiata, aut electuarij mollis, quod continet uncias 15.

Ingredientia cum igne constabunt assibus 20.

Vnciæ 15. subducto detrimento, redeunt ad 14. uncia ad assem unum & denarios sex.

DE TROCHISCIS.

Trochisci viperini.

EX carne viperarum cocta & præparata, & cum panis triticeï mica exsiccata & in pulverem tenuissimum redacta, formantur trochisci, manibus ex opobalsamo vel oleo caryophyllorum vel nucis noschatae inunctis, ponderis drachmæ unius; exsicanturque in umbra supra setaceum inversum.

Confectio tota exsiccata ponderat uncias 10
Ingredientia cum igne, libris 17. cum assibus duobus.

Vnciæ 10. subducto quod iustum est, redeunt ad uncias 9. uncia ad asses 36.

Trochisci Hedyroidi.

Permiscébuntur medicamenta præparata, ut & opobalsamum aut eius succedaneum, cum vino generoso: fientque trochisci exigui, in umbra exsiccandi, ad ususque asservandi.

Compositio tota continet drachmas 67.

Ingredientia libris 4. cum assibus 10.

Drachmæ 67. subducto quod decessit, redeunt ad 63. drachma ad denarios 16.

H iiij

Trochisci scillitici.

Vnciæ 12. scillarum præparatarum & per fetaceum traiectarum, incorporantur cum farina orobi albi, omnibus in mortario malaxatis ad formandos trochiscos ponderis drachmæ unius, qui exsiccabuntur in umbra servabunturque ad usus.

Integra compositio continet uncias 10.

Ingredientia constant assibus 50.

Vnciæ 20. subducto detrimento, redeunt ad uncias 18. uncia ad asses tres.

Trochisci Cypheos.

Præparata ex arte medicamenta incorporantur cum tribus vel quatuor unciis mellis albi despumati & cocti ad formam syrupi, fingunturque trochisci.

Tota compositio continet drachmas 124. quæ conficiunt uncias 15. & amplius.

Ingredientia constant libris tribus cum dimidia.

Vnciæ 15. subducto detrimento, redeunt ad 14. uncia ad asses 4. cum denariis 8.

Trochisci de Capparibus.

Medicamenta in pulverem redacta, contusis amygdalis & seminibus, malaxabuntur cum ammoniaco in aceto liquefacto, cocto que ad mellis consistentiam, unde finguntur trochisci ponderis scrupulorum quatuor.

Tota compositio drachmas 34. continet.

Ingredientia cum igne constabunt assibus 16.

Drachmæ 34. quod decessit subtracto, redeunt ad 32. drachma ad denarios sex.

Trochisci de Eupatorio.

Pulvis ex medicamentis conflatus malaxatur cum succo eupatorij depurati & cocti ad syrupi liquidi vel leuiter cocti consistentiam, cum manna, unde formabuntur trochisci singuli drachmæ unius.

Integra compositio 32. drachmas cum dimidia continet.

Ingredientia cum igne constant assibus 35.

Drachmæ 32. detrimento subducto, redeunt ad 30. drachma ad denarios 13.

Trochisci Diarrhodonis Abbatis.

Medicamenta pulverata ex arte malaxantur cum vino albo, fingiturque massa prædictorum trochiscorum, qui formantur, efficcantur in umbra, asservanturque. Ponderant drachmas 18.

Ingredientia constabunt assibus 40.

Drachmæ 18. subtracto quod decessit, redeunt ad 17. drachma ad assem unum cum denariis quatuor.

Trochisci Alkekengi.

Medicamenta in pulverem redacta malaxantur cum succo alkekengi, in quo dissolutum fuerit opium: formanturque trochisci ponderis drachmæ unius, ad usum cum iulepo rosato vel hydromelite.

Massa prædictorum trochiscorum ponderat uncias 10. & amplius.

H iiij

Ingredientia constabunt assibus 40.

Vnciæ 10. quæ conficiunt drachmas 80.
detrimento subtracto, ad drachmas 75. re-
deunt, drachma ad denarios septem.

Trochisci de Myrrha.

Medicamenta pulverata cum gummilique-
factis, coctis & colatis malaxantur ad for-
mandos trochiscos ponderis drachmę unius,
qui ad usus asservabuntur, ut dictum est.

Massa drachmas 24. continet.

Ingredientia & ignis constant assibus 20.

Drachmæ 24. subducto detrimento, re-
deunt ad 22. drachma ad asssem unum.

Trochisci de terra Lemnia, vulgo sigillata.

Medicamenta pulverata malaxabuntur
cum succo plantaginis depurato, ex hacque
pasta formabuntur trochisci continentes
drachmas 48. & amplius.

Ingredientia constant assibus 48.

Drachmæ 48. detrimento subducto, re-
deunt ad 45. drachma ad asssem unum.

Trochisci de Camphora.

Pulvis ex medicamentis prodiens mala-
xatur cum mucilagine psyllij in aqua rosa-
rum extracta, vnde formabuntur trochisci.

Tota compositio ponderat drachmas 28.

Ingredientia constant assibus 26.

Drachmæ 28. quod decessit subducto, re-
deunt ad 26. drachma ad asssem unum.

Trochisci de Carabe.

Medicamenta pulverata malaxantur cum
mucilagine psyllij extracta in aqua rosarum

vel plantaginis, unde formabuntur trochisci.

Compositio integra continet drachmas 40. & amplius.

Ingredientia constant assibus 35.

Drachmæ 40. subducto detrimento, redeunt ad 38. drachma ad assem unum.

Trochisci de Gallia moschata.

Medicamenta pulverata malaxantur cum mucilagine tragacanthæ extracta in aqua rosarum, unde formabuntur trochisci.

Compositio pendit drachmas 6. seu scrupulos 30.

Ingredientia constant libris 18.

Scrupuli 30. subducto detrimento, redeunt ad 28. Scrupulus ad asses 23.

Trochisci ex Aipta moschata.

Ladanum conquassatum agitabitur triturabiturque in mortario calefacto, cum aqua rosacea, donec omnino liquefcat, nullusque superfit grumus, addendo styracem rubrum & calamitam, quæ etiam agitabitur, postea addetur lignum aloës pulveratum, deinde camphora, moschus & ambra simul soluta in mortario cum aqua rosacea. Ex pasta mediocriter refrigerata formabuntur trochisci.

Tota compositio pendit drachmas 47. & amplius.

Ingredientia & ignis constant libris septem.

Drachmæ 47. subducto detrimento, redeunt ad 44. drachma ad asses tres cum denariis tribus.

Trochisci albi Rhafis.

Cerussa præparata, cum aliis medicamentis pulveratis, commiscetur cum lacte muliebri, fitque pasta, ex qua finguntur trochisci eius figuræ quæ optatur, qui in umbra exsiccati ad usus reservabuntur.

Tota compositio drachmas 17. ponderat.

Ingredientia constant assibus 16.

Drachmæ 17. subducto detrimento, redeunt ad 16. drachma ad assem unum.

DE AQUIS DESTILLATIS.

A Quarū communium stillatitarum seu destillatarum ex refrigeratorio, uncia duobus vel tribus denariis constat.

Aquæ rosacæ ex eodem refrigeratorio elicita uncia constat 4. vel 5. denariis.

Uncia aquarum communium in balneo Mariæ extractarum, constat denariis sex.

Aquæ cinnamomi uncia, assibus tribus vel quatuor.

Uncia aquæ vitæ 6. vel 8. denariis.

DE OLEIS.

O Lei rosati ex unica rosarum rubrarum infusione, uncia asse 1.

Olei rosati ex triplici infusione rosarum rubrarum, assibus 2.

Olei violati ex unica infusione, redit ad denarios 10.

Eiusdem olei uncia ex infusione triplici,
redit ad denarios 18.

Reliqua olea communia, velut nenupha-
ris, chamomillæ, anethi, liliorum, rutæ, ma-
ioranæ &c. redeunt ad denarios 8

Uncia olei amygdalarum dulcium, con-
stat assibus duobus, vel assibus 2. cum dena-
riis tribus.

DE VNGVENTIS, ET
EMPLASTRIS.

Vnguenta & Emplastra non sunt æqualis
pretij.

Aliorum libra constat assibus 16. aliorum
30. aliorum 40. 50. libris tribus, quatuor ad
sumum.

FINIS.

PHARMACOPOEVS
FAMILIARIS ET
DOMESTICVS.

A quo compositorum Medicamentorum præparatio, maxima cum facilitate, minimis sumptibus, brevissimoque tempore edocetur.

AD LECTOREM.

POST emissum vulgatumque, biennio iam exacto, commodi publici causa, libellum, Medici officiosi & domestici titulo insignitum, qui maximo cum applausu non solum apud Gallos populares meos, sed etiam apud exteros, qui illum vernacula lingua donarunt, exceptus fuit: denuo à permultis non obscuri nominis viris erga publica bene affectis, rogatus sum, ut compendiarium Pharmacopœam, seu synopsis Medicamenta componendi, facile, exigua impense, brevi que tempore comprehensam, in qua Medicamenta composita, ad omnis generis morbos necessaria continerentur, compilarem. Id autem eo lubentius à nobis susce-

ptum, quod animo cernerem eiusmodi laborem
universa reipublica fore admodum proficuum,
in primis Religiosorum Religiosarumque cœti-
bus & communitatibus, alijsque numerosis fa-
milijs; Nobilibus extra urbes degentibus, qui
suis infimis egenisque subditis officiosè opitu-
lantur, atque etiam Medicina studiosis. Nul-
lus enim in arte Medica præcellere nequit, qui
Pharmaciam ignoret, nedum partem illius theo-
reticam, sed practicam etiam, & medicamenta
re ipsa componendi artem. Imo etiam illis qui
castra sequuntur, quamplurimisque alijs. His
permotus rationibus ad præsens opusculum in lu-
cem edendum adductus sum. In quatuor porro
Tractatus diuisum est. In primo utensilia sive
instrumenta ad Pharmacopœam necessaria,
deinde preparationes medicamentorum que
compositiones ingrediuntur, declarantur. Medi-
camentorum enim electio temporis progressu,
eorumque frequenti tum aspectu, tum contem-
platione perdiscitur. Medicus quippe in illis
eligendis, preparandis & miscendis non modo
interesse, sed maxime eorum dosim morbo, tem-
peramento, parti affecta, agrotantis etati &c.
convenientem præscribere debet, ne ulla fraus
errorve subrepat. In secundo tractatu docetur
modus syrupos conficiendi, tum ex saccharo,
tum melle. Verum forsitan aliquis obijciet, me
ingentem syruporum alterantium catalogum
descripsisse. Cui repono, verum id quidem esse,
præstitumque id à nobis, ut ijs obsequerer, qui
syrupos, iulapia, apozemata, veluti delicatas

cupedias, conſectantur. Si qui vero plura expectant, Authores adeant, qui de illis copioſiſſimè pertractarunt. Re enim vera ex animoque profiteor, ptiſanam accuratè paratam, vel aquam elixam cum medicamentis idoneis, alioqui non inſuavibus, gelatinam exquisitam, conſummatum curioſè conflatum, in ſculum euchy- num herbis familiaribus alteratum, longè præferenda, utpote natura magis amica; iulepis huiusmodi, ſyrupis, apoſematis, conditis, tabellis, conſervis, pulveribus, falſo cordialium nomine donatis; aliſque id generis medicamentorum miſturis ac obſonijs, Arabum ingenio, & mangonio inventis conſarcinatisque: que ut plurimum agrotantibus officiunt nauſeamque excitant, præter inſigne pecuniarum rei que familiaris diſpendium. Neque ita hic temperare me poſſum, quin obiter quibuſdam Medicis ſuccenſeam, qui cum ab agris accerſuntur, quotieſcumque eos inviſunt, prolixiſſimas medicamentorum formulas exarant, ut Pharmacopœis gratificentur, ita ut intra unum aut alterum diem abacos menſaſve agrotantium huiusmodi Pharmaceuticis mercibus onerare geſtiant. Quorſum id faciant, cogitandum relinquo. Id unum poſtularim, eoſque amicè rogatos velim, utrum his remedijs in ſemetiſſis, in uxorum, liberorumque morbis ſint uſuri? Affirmare auſim, illos ingenuè reſponſuros, nunquam vel rariffime his in caſibus uti, tantamque medicamentorum ſupelleſtilem neque ſuis, ſuorumve uſibus adornare, quin imo ſe iſ parcerè

(ut ioco veritas etiam astruatur) ut alijs affatim sufficiant. Et si cum sacris paginis ludere liceat, onera importabilia aliorum humeris imponunt, quæ ne digito quidem ipsi movere velint.

Non inficior equidem, quin sit aliquando præscribendus syrupus aliquis violatus, de papavere, de limonibus, de nymphaea, granatorum acidorum alijsve, cum ptisana, aqua elixa, vel decocto idoneo ex herbis familiaribus, aut cum aqua ex refrigeratorio, vel balneo Mariae destillata. Sed id fiat cum ratione & iudicio, non autem temerè & sine delectu. Humor enim preparatio laudabili legitimaque dieta procurari debet, ex Galeni præscripto, ad imitationem summi Hippocratis. In eodem etiam Tractatu conservas conficiendi modus describitur. In tertio modi Electuaria, Tabellas, Trochiscos, Pilulas, Pulveres (quos cordiales vocant) ex ijsque compositas Tabellas concinnandi aperiantur. In quarto methodus olea, unguenta, emplastra componendi exponitur, modusque aquas destillandi, liquoresve aquis theriacalibus & ex cinnamomo equipollentes parandi. Sciant autem quicumque libellum hunc lecturi sunt, omnes compositiones inibi descriptas, nostrismet manibus apparatus elaboratasque ad unam fuisse, cum parum in re tanti momenti de meis famulis fiderem; earumque effectus non ego modo conspexi felicissimos, sed Medicorum Parisiensium Collegarum nostrorum pars maxima huic veritati subscriptura

est. Multa porro superflua inutiliaque in harum Compositionum descriptione expuncta sunt, ad Græcorum normam imitationemque, qui uno ore prodiderunt, remedia illa esse optima, que simplicissima. Quo modo tam prompto expeditoque compendiaria hic prostat Pharmacopœa arsue medicamentaria, quam unusquisque domi ipsisque in laribus presto habere potest, exiguis impensis, intraque octo vel decem dies artem modumque singulas eiusmodi compositiones conficiendi callere potest. Qui duos etenim tresve Syrupos, unum aut alterum electuarium &c. preparare noverit, is quævis alia pari facilitate felicitateque concinnaturus est. Accipe ergo, candide Lector, grato liberalique animo, nostrum huncce laborem, non exiguo conatu, non levi studio, non tenuibus impensis adornatum, quem nihilominus gratis publicisque usibus ultro impertimur: summis votis efflagitantes, ut hinc saltem opem suppetiasque tenuis calamitosæque sortis homines indipiscantur. Vale.

Descriptarum hic compositionum dosis, eadem est quæ compositionum ab Authoribus traditarum.

Aduertendum etiam est, in toto libri discursu, ubi mentio fit de libra, intelligi de libra unciarum sexdecim: ubi de uncia, de ea qua pendit drachmas octo: drachmam, grana 72. vel scrupulos tres completi: semidrachmam grana 36. scrupulum grana 24. semiscrupulum grana 12. Quod spectat ad radices,

ces,

ces, herbas, flores, fructus &c. Lutetia apud Seplasiarios in magno foro, cui nomen les Halles, fereque in celebrioribus prostant compitis, reliqua autem medicamenta apud Aromatarios.

In alijs Gallie aliarumve provinciarum urbibus Medici satagere debent, utilitatis publica iuvande gratia, apud summos Magistratus, Seplasiaria si forte desint, instituatur, qui herbas ex tempore ad occurrentes casus in promptuque habeant. Vbi autem eorum non erit copia, Medici operam navabunt, curabuntque instrui aliquos ingenio minus rudes, de simplicium que frequentius in usum veniunt notitia. Id autem ratum habeant, non pœnitendos inde fructus ad valetudinem vitamque indigenarum firmitus incundiisque servandam, artis Medicæ splendorem & ornatum, ad maioremque Dei gloriam derivatum iri.

PHARMACOPOEVS
FAMILIARIS ET
DOMESTICVS.

TRACTATVS PRIMVS.

*Catalogus supellectilis Pharmaceutica, seu
utensilium instrumentorumve ad
officinam medicamentariam
instruendam.*

CAPVT I.

Mortarium ferreum vel æneum ponde-
ris 50. vel 60. librarum & ultra; si vel
liceat, vel libeat, cum pistillo ferreo.

Mortarium minimum quatuor vel quin-
que librarum, cum pistillo ex eadem ma-
teria.

Mortarium marmoreum mediocre cum
pistillo ligneo. Mortarium item lapideum,
cum pistillo lapideo.

Ingens rudicula lignea & mediocris.

Cylindrus ligneus ad complanandas ta-
bellas.

Bina spatulæ ferreæ grandiusculæ, duæ
mediocres, duæ minusculæ ad mundandam
cassiam aliove usus.

Duæ spatulæ lignæ.

Quadratum ligneum, cuius in singulis angulis sit clavus impactus, ad continendos pannos stamineos (ut vocant) seu lineos albos affixos extensosque ad decocta percolanda.

Fornax ferrea.

Duo grandiores cacabi ex ære rubro; alter ad decocta, syrupos &c. alter ad unguenta & emplastra.

Dux sartagine mediocres ex ære rubro, cum cauda seu manubrio longiusculo.

Instrumentum ferreum incurvum pertusum (quod vulgo *raspam* vocant) ad cydonia mala exterenda.

Duo cochlearia perforata, unum maius, aliud minus.

Duo torcularia ferrata cum suis clavis ferreis.

Refrigeratorium ex ære rubro ad aquas destillandas.

Duo tresve disci ex ferro albo.

Maiuscula bilanx cum suis ponderibus plumbeis.

Bilances minores cum libra ponderatoria, minutis seorsumque divisis instructa ponderibus.

Duo vel tres panni lanei albi palmum maiorem lati, nec filis in ambitu constricti.

Vna & altera manica Hippocratica.

Sex telæ fortiores semiulna & ultra latæ, in ambitu filis constrictæ, ad succorum & decoctorum traiectionem.

Setaceum cribrum opertum.

Duo alia cribra communia ad cernenda
medicamenta amara & alia.

Cribrum ad aloen succotrinam.

Vasa multa figlina ad asservendos syru-
pos, electuaria, conservas, olea, unguen-
ta &c.

Duo ingentia vasa terrea latioris orificij
vitrata, & totidem non vitrata.

Tria vasa figlina stricti orificij operculata,
ad decocta facienda; unum maiusculum, al-
terum mediocre, tertium minimum.

Duo vasa stannea vel figlina vitrata, ad in-
fusiones.

Lapis porphyreticus, vel marmoreus, vel
concha marina cum sua exigua mola.

Sufficiens numerus pyxidum ad medica-
menta recondenda. Poterunt autem plura
in eadem pyxide reponi, prout Medicus
præscripturus est.

Culter calceolarij.

Quatuor vascula vitrea ad pulverum,
quos cordiales vocant, repositionem.

Cochlear ingens ferreum ad plumbum
aliaque medicamenta præparanda.

Porrò locus ubi officina pharmaceutica
extruetur, temperatus sit oportet.

Si quæ alia opus fuerint, Medicus sug-
geret ordinarius.

DE CLARIFICATIONE.

Modus clarificandi saccharum & mel.

CAPVT I.

Saccharum optimum, quale est album, durum, solidum, perspicuum, splendens, saporis iucundi clarificari non debet: nullam enim vel admodum paucam spumam eructat.

Saccharum cui dotes hæ non insunt, hoc modo clarificabitur.

Sumantur, exempli gratia, sacchari libræ duæ, quæ in minuta fragmenta incidens, mittesque in lebetem vel vas figlinum, affundendo libram unam aquæ, ex decocto vel infusione, ad eorum liquefactionem: quæ antequam consumatur, sumantur duo ovorum albumina cum testis, quæ manibus confringes, mittesque in alium lebetem vel vas figlinum, agitando cum minutis virgulis ex betula simul alligatis, in modum exiguæ scopæ, aut ex manipulo iunci, instar scopæ colligati. Postea affundatur paulatim alia libra dictorum liquorum, seu tepidorum, seu frigidorum; agitenturque valde cum scopa ista exigua inter effundendum, omnia deinde cum saccharo liquefacto permisceantur.

Hoc peracto, lebes aut vas, in quod omnia sunt coniecta, fornaci superponetur, calefietque igne mediocri, interdum cum sco-

pavel spatula agitando. Vbi vero perspexeris spumam sordidam supernatantem & effervescentem, amovendus erit lebes à fornace, & ubi tantisper refrixerit, trajicietur liquor per manicam aut pannum laneum album, quatuor clavis quadrati lignei vincitum, supra aliam lebetem sive vas commodum positum, ad excipiendam colaturam.

Postquam saccharum traiectum fuerit, si non sufficienter videatur clarificatum, statim per dictam manicam aut pannum laneum transmittendum erit semel aut bis, modò adhuc caleat.

Quando saccharum vel fragmenta saccharacea sunt utcumque laudabilia, eorum clarificatio prætermittitur ad syrupos conficiendos &c. sed duntaxat sub finem coctionis, & ab igne remotis detrahitur spuma cum cochleari argenteo, vel perforato.

Nota primò, ad clarificandum saccharum vel fragmenta saccharacea, pro quaque libra sacchari ponendam esse libram unam aquæ, vel decocti, vel infusionis, ovique albumen cum testa confracta. Si verò saccharum sordidum admodum est, prædictorum liquorum ovique albuminum maior quantitas indenda erit ex sorditiei proportione.

Nota secundò, syrupos qui fiunt cum succis clarificatis, ut sunt syrupi de ribes, cydoniorum, cerasorum, de pomis, de moris & similes fieri cum saccharo optimæ notæ. Nam si denuo cum saccharo clarificarentur,

multum illis ex virtute decederet.

Nota tertio, ad conficiendos syrupos limonum, granatorum acidorum aliosque, qui fiunt cum saccharo cocto ad consistentiam, ad eam accedentem, quæ tabellis ex saccharo rosato formandis convenit, saccharum purissimum esse necessarium. Quale si non facile reperiat, clarificandū illud erit quod ad manum est, ex aqua & ovi albumine, illudque in prædictam consistentiam coquendum. Sub finem autem coctionis, & extra ignem, spuma, prout dictum est, abjicietur.

Nota denique, saccharo colato, manicam aut pannum laneum album exprimi non debere, sed solum sinere, ut sensim distillet quod imbibitum est.

Ad clarificandum autem mel, accipe mellis optimi libram unam, vel duas, vel tantum quantum sit opus. Mitte in lebetem, cum æquali quantitate aquæ, vel alterius liquoris supra fornacem. Bulliant leviter, ut simul dissolvantur. Deinde statim per pannum stamineum aut lineum crassiusculum & mundum trajiciantur. In colaturam probina quaque libra albumen ovi cum testa confecta conjicietur (prout de saccharo antè dictum est) ad eam clarificandam. Et postquã iterum leviter bullierit supra fornacem, sine mora per dictum pannum stamineum, vel per linteum crassum trajicietur. Secunda hæc colatura in consistentiam à Me-

I iiij

dico decernendam percoquitur.

Si mel valde sordidum fuerit, plus liquoris ovique albuminis cum testa ad clarificationem injicietur, ut etiam de saccharo dictum.

Nota, quum mel sic cum liquoribus commistum colatur, debere id fieri dum adhuc calet, cum econtra debeat saccharum tantisper refrigerari.

Cum despumatio sit clarificationis species, subjiciam hic, nonnullos saccharum, syrupos, & mel inter coquendum despumare. Ego vero censeo despumanda duntaxat sub finem coctionis, aut ubi ab igne extracta sunt, si puriora fuerint. Sin minus, inter coquendum despumare satius fuerit, si spumam multam sordidam rejiciant.

Modus clarificandi seorsim decocta & infusiones absque saccharo.

CAPVT II.

NON debent per pannum stamineum aut laneum, vel manicam infusiones & decocta ferventia trajici, sed postquam mediocriter fuerint refrigerata, sic exempli gratia procedendo. Sumitur albumen unius ovi cum testa confracta, conjicitur in lebetem, agitaturque & commiscetur cum exigua scopa, cum libra una decoctionis aut infusionis, tandiu agitando ut spumescant, prout dictum est capite præcedenti. Deinde

residuum dictarum infusionum vel decoctionum paulatim infundetur, eas movendo agitandoque dum id peragitur. Omnia probe commista supra fornacem imponuntur, ut leviter bulliant. Cum autem spumam æstare conspexeris, à fornace amovenda erunt, ut mediocriter refrigescant, & per pannum laneum album trajiciantur.

Nota, vulgo semel duntaxat per pannum laneum album trajici decocta & infusiones quæ clarificantur, quia ulteriori colatura aliquam suæ facultatis iacturam subeunt.

*Modus clarificandi Apozemata, Syrupos,
& serum lactis.*

CAPVT III.

Apozemata clarificantur sic. Accipe libram unam cum dimidia decocti simplicium colati & clarificati ex albumine unius ovi cum testa; conjiciaturque in lebetem supra fornacem. Cum fervere incipit, inditur misceturque syrupus. Spuma abiecta lebes ab igne removetur, dum modicè refrigescat. Dein liquor per pannum stamineum colatur bis, ter, quater, quousque Apozema clarum evadat. Si sit condiendum seu aromatizandum aliquo ex illis pulveribus, quos vulgo cordiales vocant, sic fiet. Antequam per pannum laneum album trajiciatur, quantitate pulveris convenienti inspergendus erit, transmitteturque liquor

sine mora ter aut quater supra huiusmodi pulverem. Sicque clarificatum aromatizatumque habebis Apozema.

Advertendum, in quatuor, verbi gratia, decocti clarificandi unciis, unciam unam syrupi indendam esse, atque in iterata per filtrum traiectione, quadrantis ad minimum iacturam fieri.

Sic clarificatur lactis serum. Accipe seri minimè acidi libras quatuor, sacchari fini libras quatuor cum unciis quatuor. Mittantur simul in leberem aut aliud vas idoneum. Saccharo dissoluto leviter bulliat, addendo succi limonis aut citri sex vel septem uncias, iterumque leviter bulliat. Deinde ab igne amoveatur: cumque tantisper refrixerit, bis aut ter per Hippocratis manicam transmittetur. Sicque habebis serum præclarum, prædulce & pergratum. Si ulteriorem sacchari quantitatem, ut quinque vel sex uncias addere libeat in gratiam molliculorum hominum, id licebit. In ardentibus tamen febribus prior sacchari modus non excedatur.

Si serum non adsit, illud cum coagulo sic conficies.

Accipe lactis optimi libras sex. Mitte in vas figlinum vel stanneum operculatum. Coagulum fabæ maiuscula magnitudine ex tribus vel quatuor seri cocti cochleariis in paropside dissolutum, cum sero in vase contento miscabis: vasque super cineres calidos

duas, tres, quatuorve horas collocabitur. Prædictum lac in ferum faceffet, quod bis, terve per linteola alba & munda trajicies, ut casei cremorisque partes immista secernantur. Deinde præparabis ut est dictum.

Alius modus clarificandi serum.

Accipe feri lactis libras duas, cum succo duorum limonum, & unciis duabus sacchari. Bulliant omnia leviter, deinde refrigerent, colenturque bis aut ter per Hippocratis manicam; habebisque serum præclarum gustuque iucundum.

Clarificari etiam potest, ut de Apozematis declaratum est, dissolvendo scilicet saccharum in una parte feri, aliam vero partem ex ovi albumine cum testa clarificando; deinde ea simul mista in lebetem supra fornacem mittantur. Cum autem fervere incipiet, succus duorum limonum adjicietur, bullietque tantisper. Deinde nonnihil refrigeratum, bis aut ter per Hippocratis manicam trajicietur.

Modus extrahendi succos.

CAPUT IV.

SVCCI radicum eryngij, herbarum plantaginis, lactuæ, betonicæ, apij, artemisiæ, mercurialis aliarumque recentium & viridium, modo sequente extrahuntur.

Mortarium ferreum, vel æreum radice

vel herbarite mundata & lota, si res exigat, impletur, pistilloque ferreo fortiter contunditur. Optimè contusa, tela superne funiculo ligata torculari includetur, exprimeturque succus, qui vase figlino vel stanneo subdito excipietur.

Nota verò, quum postea aliam radicem, herbam vel fructum, succi eliciendi gratia, contundes, mortariū & torcular aqua calida vel frigida esse mundanda, prout simplex expressum postulabit, ne succus ex alio extrahendus, viribus forsan & facultate à precedenti dissidens, eas retineat. Conandum tamen est, quoad fieri potest, ut succi sinceri proliciantur.

Modus extrahendi succum cydoniorum.

CAPUT V.

Comminuenda sunt ex instrumento ex ferro albo perforato incurvo (raspa vulgo vocato) mala cotonea. Hoc enim modo succus copiosior extrahitur, quam si integra vel in frusta in mortario marmoreo vel lapideo contunderentur. Postea sic comminuta sindone crassiuscula inclusa torculari committentur, succusque exprimetur, ut dictum.

*Modus extrahendi succos è rosis rubris &
pallidis.*

CAPVT VI.

SVmuntur duntaxat flores rosarum, qui
standiu in mortario marmoreo contun-
dentur, donec in pastam ferè redigantur.
Hinc in tela fortiore inclusis succus expri-
matur.

*Modus extrahendi succum ex grossulis
rubeis, seu ribesitis.*

CAPVT VII.

FRuctus Arabibus *ribes* vocatus, in mor-
tario marmoreo contundetur, deinde
ex tela fortiori per torcular succus proli-
cietur.

*Modus extrahendi succum ex oxyacantha,
seu berberis.*

CAPVT VIII.

EOdem quo præcedens modo exprimi-
tur.

Modus extrahendi succum è moris.

CAPVT IX.

SVfficiens mororum nondum maturo-
rum quantitas sumitur. Inclusis in tela

fortiori ex torculari succus exprimitur.

Modus extrahendi succum è cerasis.

C A P V T X.

SVmitur copia cerasorum, detractoque nucleo, ex tela fortiori per torcular succus prolicitur.

Modus extrahendi succum è malis punicis.

C A P V T XI.

DEtrahitur cortex (qui vulgo malicorium vocatur.) Interanea autem, grana scilicet & pelliculæ illa involuentes, torculari ex sindone crassiori exprimuntur.

Modus extrahendi succos è citriis & limonibus.

C A P V T XII.

Citria & limones per medium scinduntur, deinde cultello cernuntur. Quod cretum est tota pulpa est, quæ torculari ex dicta tela comprimitur.

Vel, Citria seu limones per quadras inciduntur, cortexque è pulpa secernitur, ex eaque modo dicto succus exprimitur.

Porro quoniam isthæc pulpa non adeo exactè exprimi potest, quin aliquid succi in ea remaneat, non ab re erit si illam aqua ge-

lida humectes, iterumque torculari committas. Illud vero quod sic extrahetur, ad diluendum in iusculis, vel ad alios usus servabitur.

Lutetiæ Parisiorum in vico vocato *de la Coffonerie*, prope emporium maius, in multis mercatorum officinis prostat succus optimus è limonibus expressus, iusto pretio, ex quo syrupi conficiuntur.

Modus clarificandi prædictos succos.

C A P V T XIII.

EXtracti, modo dicto, succi in sua quæque lagena seu phiala ex vitro fortiori ad solem expositi, vel loco alio commodo, residere sinentur duos, tres pluresve dies, si opus sit, ut fæces fundum petant. Deinde singuli per filtrum leviter trajicientur, ne fæces quæ subsederunt commisceantur liquoremque turbent, qui non nisi limpidas transmitti debet. Verum si ex tempore iis uti occurrat, ut in conficiendis syrupis aliisque compositionibus, apprime convenient. Sin autem asservandi sint, in phiala ex fortiore vitro recondentur; quæ illis ita impleatur, ut solum duobus transversis digitis in summitate vacua remaneat, ad superfundendum oleum olivarum, transversi digiti crassitie. Deinde obturata phiala loco temperato reponetur.

Vbi autem in usum vocandi erunt, stupa

vel gossipio oleum exfugendum erit. Sicque habebis succos perspicuos & limpidos, quos iterum per filtrum transmittes ad perfectissimam defacationem.

Succus mororum sic defacatur.

Extractus in patella ex ære rubro mediocri, aut in lebete unico fervore bulliat, dein calens semel tantum, idque stillatim per filtrum coletur; ex colato autem syrupus cum saccharo conficitur, modo quo in syruporum tractatu dicitur.

Vel accipe prædictum succum mororum, statimque in vas fictile orificij angustioris injice, residereque per duos dies sinatur: deinde per Hippocratis manicam vel filtrum trajicies, syrupumque cum saccharo conficies, ad proportionem pro quaque succi libra trium sacchari quadrantium.

Succus cerasorum defacatus ad solem, per filtrum trajicitur, & ex colato cum saccharo conficitur syrupus, ut in tractatu de syrupis dicitur.

Modus extrahendi succum è pomis, illumque defacandi.

C A P V T X I V .

POma eodem modo & instrumento comminuenda, ceu de cydoniis dictum est; magnaue copia succus extractus una aut altera ebullitione fervere debet, dein per filtrum colari. Colatus in phialam mittendus,

duo, solique vel loco aliquo commo-
dus, ut faeces fun-
dum leniter petant. Postea iterum per fil-
trum mundissimum trajicientur, ut inde sy-
rupus vel quidvis aliud conficiatur. Sin au-
tem asservare libeat, in phiala ex vitro for-
tiore reponetur, oleumque in summitate
affundetur, ut capite precedente dictum est.

Notandum, dictos succos per hycinem in
cella vinaria esse servandos.

*Modus coquendi saccharum in consistentiam
idoneam, ad tabellas sacchari rosati
conficiendas.*

CAPVT XV.

Accipe libram unam sacchari, aut quan-
tum volueris, duas, tres libras, cum a-
que libra una. Coque ad eam consistentiam,
quam ex sequentibus lignis intelliges.

Primò fumus qui è dicto saccharo in pa-
tella aut lebece minore existente elevatur
valde paucus est; quum coctus est ut decet.

Secundò, si tantillum ex dicto saccharo
sumas cum spatula, statimque in humum
projicias, inter projiciendum floccus veluti
laneus in aëre effingitur, illudque quod in
humum decidit, digitis citra adhæsi-
onem sustollitur: ut etiam quum in planum ali-
quod politum, quale est marmor, pauxil-
lum seu guttula injicitur, si non adhærescat
ubi refrixerit.

K

Tertiò , si ex dicto saccharo cum spatula vel argenteo cochleari tantillum extrahas, tantisperque cunctari sinas, ex alto fundendo longum tenueque filum formetur, cuius parte una delapsa, altera versus spatulam vel cochlear retrahitur, deorsum exiguam velut bullam fingens, tenueque filum contorquetur. Hoc ubi apparet, indicium est ad legitimam consistentiam coctum esse, ideoque ab igne removendum.

Manifestè etiam sufficienter coctum apprehendes ex crassiori spissiorique sacchari ab igne extracti, tantisperque refrigerati consistentia.

Modus saccharum vilius coquendi, ad tabellas cum pulveribus concinnandas.

C A P U T X V I.

AD fingendas huiusmodi tabellas, si forsan saccharum optimù non suppetat, quod præsto erit illud coques, cumque fere excoctum fuerit, spuma abjicietur. Ad iustam porro consistentiam, velut ad saccharum rosatum formandum, dictum saccharum non coques, sed paulo minus. Quod explorabis, si guttulam ex spatula attollas, atque ubi parum refrixerit, ex alto fundas, filumque quod effingitur, non adeo in longum ducatur, ac illud quod ex saccharo rosato sufficienter cocto formatur, velut supra demonstratum est; sed longitudinis me-

dietatem solum æquet. Cumque ex isto filo pars una divulsa est, altera versus spathulam retrahitur, in illiusque fili parte extrema bulla effingitur.

Vt verbo dicam, accurato iudicio perspicaciâque opus hîc est. In tabellis enim, in quas pulveris drachmæ duæ pro sacchari unciis duabus ingrediuntur, saccharum non adeo coqui debet, ac ad tabellas Triasantali aliasve formandas, quæ pro unciis duabus sacchari unam tantum pulveris drachmam admittunt.

Notandum, tabellas sicciore in loco servandas esse, veluti prope focum: aliàs in humidiori loco emollescerent, in pastamque abirent.

Modus coquendi saccharum ac mel ad legitimam consistentiam, ad electuaria mollia conflanda.

C A P V T X V I I .

Accipe saccharum cum decoctione vel infusione. In lebete simul coquantur, supra ignem ex carbonibus accensum, ad consistentiam debitam, absque vlla despumatione, tam initio quam sub finem. Quod intelliges, si guttulam cum argenteo cochleari vel spathula ex illo apprehendas, in planumque aliquod politum projicias, inclinatoque plano, vix ac ne vix quidem diffuat, digitisque apprehensa valde visco-

K ij

fa sit. Præterea, si quod cochleari spatulæ
ve adhærescit, non nisi ægrè divellatur.
Denique, si quod in plano refrixit, colle-
ctum ex altoque proiectum in frustula craf-
fescit.

Mel etiam ad eandem consistentiam co-
quetur, quam ratione sequenti nancisce-
tur.

Mel clarificatum (eo quo capite primo
huius tractatus dictum est modo) atque in
lebetem coniectum ad consistentiam coqui-
tur idoneam : quæ dignoscitur, si paxillum
ex dicto melle cum spatula vel argenteo
cochleari apprehendas, superque aliquod
planum refrigerari sinas : refrigeratumque,
inclinato plano, non nisi ægrè diffluat. Tunc
ab igne amovendum, ad usumque destina-
tum infundendum. Sin autem asservandum
illud sit (ubi tantisper refrigeratum fuerit)
in vas idoneum conjicietur, chartaque
quam plurimis foraminibus pertusa operie-
tur, ne qua sordes intrò subeat, vel muscæ
eò penetrent. Deinde, postquam perfectè
refruxerit, charta duplici contegetur, tem-
peratòque loco reponetur.

Quoties autem eo utendum erit, quan-
titas expetita ponderabitur, atque in lebe-
te vel patella excalefiet.

De infusionibus ad syrupos parandos.

C A P V T XVIII.

AD infusiones syruporum ex floribus, sumendæ sunt quatuor unciaë ex istis pro quaque libra aquæ valdè calentis, ut descriptione de his tradenda patebit. Fieri autem debent infusiones in vasis fictilibus simplicibus vel vitratis, vel in stanneis argenteisve oris angustioris, non autem in vasis æreis vel ex aurichalco.

Notandum, vas in quo fit infusio, obturari debere, ne medicamento vis exhalet.

Notandum etiam, quum plurimæ fiunt infusiones deinceps & consequenter, ut in syrups; opus esse ut prima infusio fiat in aqua fervente superinfusa, reliquæ autem consequentes in calefacta duntaxat.

Note seu signa coctionis syruporum.

C A P V T XIX.

Observandum primò, in syrups ex decoctionibus vel infusionibus parandis, tres interdum sacchari partes præ decocto vel infusione injici. Ut verbi gratia duodecim sacchari unciaë pro libra una decocti vel infusionis; nisi ubi succi sunt amari, in quibus saccharum æquat infusionis aut decocti liquorem. Syrups tamen sunt

K iij

aliqui, in quibus minus : alij, in quibus plus sacchari imponitur, ideòque regula generalis dari nequit, ut infra patebit.

Observandum secundò, si saccharum rubrum in syrups conficiendis adhibeas, melioris notæ esse eligendum, & probè exsiccatum. Illudque cum infusione, decoctione, vel liquore dissolutum, inter coquendum ex cochleari pertuso repurgandum : cuius ope muscæ etiam & sordes auferentur, quæ sæpissime cum huiusmodi saccharo admiscuntur.

Porro syrups debent leniter supra fornacem igne perspicuo ex carbonibus accenso coqui, deposita sub finem & extra ignem spuma cum spatula, perforato cochleari vel argenteo.

Quum autem syrups incipit coqui, fumus erumpens copiosus est. Verum quum coctionem omnimodam vel propè attigit, fumus valde paucus levisque est: Sed ut certius exploretur, tantillum ex illo cum spatula vel cochleari apprehende, ubique extra ignem, refrigerandi gratia, tantisper amoveris, illud ex alto projice : & si filum ducat, coctum esse affirma.

Aliud rursus inde sumes indicium, si guttula inter pollicem indicemque vel digitum medium imposita, filum ducat : coctum esse scias. Si etiam pauxillum in planum cum spatula vel cochleari iniectum, non effundatur nec diffluat, sed concretum

hæreat, refrigeratumque, planum inclinando, paulatim fluat, colligendoque cum spatula vel cochleari, ex altoque dejiciendo, filum ducat.

Denique si ex cochleari tantillum haurias, in eoque refrigerari sinas, fit in superficie tenuis cremor, qui undiquaque in cochleari agitato, si non diffluat divellaturve, coctionis absolute argumentum exhibet. Tunc ab igne amovendus, & dum tantisper refrigerat, in lebate sinendus: deinde in vas idoneum, quale est figlinum politum & mundum, infundendus, quod charta perforata contegetur, ut nihil extraneum intrò subeat, quandiu refrigerat. Refrigeratus demum charta duplicata & pergamena madefacta operietur, custodieturque in loco minimè udo, situm enim contraheret; nec sicciori, quia exaresceret & candesceret, sed bene temperato.

*Quomodo emendandi reformandive syrupi
nimium vel parum cocti vel candefacti.*

CAPUT XX.

SI ex incuria syrupi ulteriorem coctionem obtinuerint, tantum eius decocti, infusionis, vel succi unde constant, adjiciendum erit, quantum ad illos diluendos & decoquendos, ut ad iustam redigantur consistentiam, opus erit.

Si dilutiores parciusque cocti fuerint, su-

K iiij

præignem iterum ad debitam crassitudinem coquendi.

Vt vero syrupus decandescat, excutendum erit quod arefactum est in lebetem vel patellam, sufficienti quantitate eius decocti, infusionis, vel succi, ex quo paratus est prius calefacti, in vas ubi asservabatur iniecta, ut residuum diluatur, spatula probe agitando, vase etiam ipso in ferventem aquam immisso: ut tum liquoris in eo inclusi, tum calentis aquæ ambientis beneficio id commodius peragatur. Postquam decanduerit, omnia in dictum lebetem vel patellam effundenda, leniterque ad iustam consistentiam coquenda.

*Modus extrahendi pulpam ex dactylis, ad
Electuarium Diaphœnicum.*

C A P V T X X I.

SVmantur uncia decem dactylorum recentium, exteriori forde (si qua insit) repurgatorum: ex quibus pellem extimam, intimamque albescentem cultello eximes, nucleum abjicies, deinde in frustula concides, in paropsidem stanneam vel fictilem vitratam immittes, affusis vini albi generosi & tenuis quinque, sex pluribusve uncis. Tres dies in eo macerentur, paropside operta procul ab igne per æstatem; per hyemem prope ignem, velut in foci angulo

locata. Triduo hoc exacto, leniter supra foculum effervescent, dein omnia in mortarium marmoreum effundantur, pistilloque ligneo subigantur, donec in pultis formam vel pastam molliusculam redigantur, quæ per setaceum commune ad instar cassiæ traicietur, subdito disco ipsi setaceo: tum ad excipiendam pulpam quæ inter traiciendum elabi potest, tum illam quæ vi transmittitur. Sin autem transmissa pulpa dilutior foret, exsiccanda erit perinde ac tamarindorum, prunorum & cassiæ pulpæ, prout capite sequenti exponetur.

Modus extrahendi pulpas cassiæ, prunorum, tamarindorum, easque ad electuaria mollia apparandi.

C A P V T XXII.

PAuci sunt qui ignorent, quomodo cassiæ mundari traicique debeat per setaceum commune. Ad extrahendas tempore commodo prunorum pulpas, sumentur pruna damascena matura, dulcia, recentia; alio verò tempore pruna vetera optima, quantum expetes, quæ in aqua bulliant dum percocta sint. Hoc peracto, supra setaceum proiicienda sunt, liquor vero qui effluet id temporis, disco excipiat. Deinde pulpam eodem quo cassiæ extrahes modo, altero disco prius subdito, ut de dactylis di-

Etum. Si ob nimiam exsiccationem (ut fe-
re sit) pulpa non facile permeet, servato
seorsim liquore humectanda erit: vel si non
sufficiat, ex aqua tepente.

Ad pulpam è tamarindis, quia viscosi &
crassi sunt, proliciendam, arte sequenti
emolliendi sunt.

Sumatur expetita tamarindorum quan-
titas. Immittantur in mortarium marmo-
reum, affusa aquæ vel decocti tepentis
quantitate sufficienti. Contundantur, mol-
liteque pistillo ligneo subigantur, ut ad
formam, ceu extractæ cassiæ, molliusculam
redigantur, traicianturque per setaceum,
ut de prunis dictum.

Notandum, quia cum prunorum tamar-
indorumve pulpis superest liquor, in quo
decocta & mollificata fuerunt; pulpis istis
seorsim extractis, singulas in discum stan-
neum supra foculum ex carbonibus fumi
expertem immittendas, spathulaque hinc
inde agitandas: ut excrementitia humiditas,
quæ acorem vel corruptelam electuariis in-
de parandis conciliare posset, absorbeatur ac
dissipetur, pulpæque ad iustam consisten-
tiam redigantur.

Idem in cassiæ pulpa observabitur, si
liquor quispiam ad illius traiectionem adie-
ctus est.

His peractis, dosis seu quantitas ad ele-
ctuarium necessaria ponderabitur, impen-
deturque: residuum vero servabitur, vel in

rem præsentem (ex præscripto Medici) adaptabitur.

*De medicamentis quæ in pulverem rediguntur,
ac primùm de sena.*

C A P V T X X I I I .

Acciꝑe senæ Orientalis optimæ mundatæque libram semissem. Seminis anisi vel fœniculi recentis (quo sena corrigitur) uncias duas. Pulverentur hoc modo.

Primò semen anisi vel fœniculi in mortarium ferreum vel æreum imponatur, contundaturque. Contuso senam adiace, fortiterque contunde. Probe omnia trita per opertum setaceum trajiciantur. Crassiusculum vero quod transire non potuit, in mortarium rursus immittatur, denuo conteratur, perque setaceum trajiciatur: tandiuque hoc iteretur, dum totum pene contritum sit.

Illud exiguum quod supererit, non carebit suis usibus, aut ad medicamenta purgantia, aut ad clysteres.

Notandum primò, quæ ad compositiones pulverantur medicamenta, cuiusmodi sunt sena, mechoacan, turbith, semina anisi, fœniculi, santala & alia, ponderari exactè & ad momentum non debere, sed perquam liberaliter, ut post triturationem &

trajectionem per setaceum iusta expetitaque quantitas suppetat. Minima enim debet esse cura de toto ad unguem conterendo: quia illud quod non probè tritum superabit, in charta servari poterit ad aliam triturationem, vel eiusdem vel aliarum compositionum.

Hic author sum, ut quatuor, quinque vel plures uncia sene pulverata semper adsint, ad electuaria, pilulas vel aliud quodlibet, cum salubris istius medicamenti usus necessitasque toties occurrat, citraque virtutis detrimentum sene pulverata servari possit.

Notandum secundo, quoties deinceps in electuariis, pilulis &c. sene dosis occurrerit, eam intelligendam de sene cum suo correctivo, ut vocant, præparata.

*Modus exsiccandi nonnulla medicamenta ad
faciliorem triturationem.*

C A P V T X X I V .

Rosæ, violæ, crocus, si humidiora sint, nec satis sicca, soli exponentur, aut igni, charta inclusa: quæ undiquaque convertetur, tum ut exsiccentur, tum ne torreantur. Postea enim in mortario facillimè pulverabuntur.

Radices & herbæ non convenienter exsiccatae in clibanum, pane extracto, im-

mittantur ; adhibita cautela ne torrefiant.

Vel aliquanto ante quam in usum vocentur, in exiguos manipulos colligandæ erunt, suspendendæque in aëre liberiore soli non exposito.

Modus pulverandi aloën, myrrham, rhabarbarum, crocum & assam fœtidam.

CAPVT XXV.

OMnia ista medicamenta seorsim in pulverem redigentur. Antequam autem in mortarium imponantur, aliquot olei communis guttæ, ad proportionem medicamento pulverandi, in mortarium injiciendæ sunt, pistillique extremo illius fundum leniter illinendum. Postea medicamentum immittes, quod facillè pulverabitur, nec pistillo, nec mortario adhærebit.

Rhabarbarum antequam in pulverem redigatur, non ab re erit in frustula concidere, ad promptiorem triturationem. Pulveratum autem rhabarbarum sic ad usum adhibetur, nec per setaceum transmittitur.

Assa fœtida, si sicca est, eodem modo pulveratur.

Aloë si spuria sit & sordida, postquam pulverata est per cribrum, quo medicamenta acria cernuntur, transmittitur : idque in aliis medicamentis sordidis observatur, quæ

per peculiaria setacea trajicientur.

Modus pulverandi benjoinum.

Sumatur quantavis benjoini quantitas.
Pulveretur in mortario, leniter conterendo.
Dein per cribrum commune cernatur, ut
festuca & sordes commistæ separentur.

Modus pulverandi scammonium.

CAPVT XXVI.

IN pulverem tenuem facillime redigitur,
scu prædicta medicamenta, si mortarij
fundum pistillique extremum aliquot olei
guttis illinas.

Advertendum vero est, per setaceum trans-
mitti non debere, ut neque rhabbarum.

Modus pulverandi mastichem.

CAPVT XXVII.

ANtequam mastiche mortario commit-
tatur, eligenda quæ optima, dein mor-
tarij fundum pistillique extremum pauca
aqua rosacea vel communi humectanda
sunt. Pulverata mastiche per opertum seta-
ceum transmitti potest, si res exigat.

Modus pulverandi trochiscos de agarico.

CAPVT XXVIII.

EOdem modo quo mastiche in pulverem
redigendi sunt, madefacto mortarij fundo

pistillique extremo ex aqua rosacea, vel communi; vel etiam oleo communi quod aptius est, ut de rhabarbaro & scammonio dictum. Pulvis hic per setaceum ad usus non transmittitur.

Advertendum porro, fundum mortarij pistillique extremum aqua rosacea, vel communi, seu oleo humectari, antequam medicamenta pulverentur: tum ne mortario inter triturandum adhæreant, tum ad partium tenuiorum exhalationem prohibendam.

Modus pulverandi camphoram.

CAPVT XXIX.

Acci pe amyli scrupulum unum. Leniter in mortario pulveretur. Deinde camphoræ optimæ drachmam unam adjicies, molliter utrumque terendo: sicque facile in pulverem abibit.

Vel, unam duasve amygdalas dulces cultello mundatas accipies, eas in mortario tundes, drachma caphuræ adiecta, quam terendo in pulverem facile rediges.

Vel rursus facilius, mortarij fundum pistillique ferrei extremum amygdala cultello excorticata perfricato. In eo deinde caphuram molliter terendo contundito. Oleum commune vel amygdalarum æque etiam ad istam inunctionem adhiberi potest, ut de rhabarbaro & cæteris dictum. Sicque procedendo, quantum caphuræ libuerit, in pul-

verem rediges, aucto vel imminuto oleo vel amygdalis, ex proportione caphuræ pulverandæ.

Modus pulverandi cinnamomum.

CAPVT XXX.

Cinnamomum in mortario tritatur; cum aliquot amygdalis dulcibus; ut odorem non amittat. Trituratum fetaceo operto trajicitur, ut de fena dictum est cap. 23.

De infusione oleorum.

CAPVT XXXI.

Pro unaquaque olei libra, vulgo florum vel foliorum unciæ quatuor infunduntur, ut in tractatu de oleis docebitur; præterquam in aliquot oleis compositis.

Modus dignoscendi oleorum coctionem.

CAPVT XXXII.

Facta oleorum infusione, in lebetem ad id destinatum immittuntur: in quo supra fornacem ex carbonibus accensam ebulliant.

Dignoscetur autem, omnem fere simplicium ex quibus olea suam vim eliciunt, humiditatem exhalasse, si ex lebetis fundo guttulam spatula extrahas, in ignemque conjicias, statim accenditur cum exiguo strepitu:

Tura

Tum ab igne deponere, tantisperque refrigeratum ex tela fortiori trajicito cum expressione mediocri. Deinde in vas fictile vel aliud idoneum immittito, chartaque perforata operito. Vbi omnino refrigerit, vas prædictum charta duplicata & membrana pergamena madefacta contegatur ad usus.

De oleorum in balneo Mariae seu diplomate coctione.

CAPVT XXIII.

CAcabus capacitatis convenientis accipiat, cuius in fundo tegula mediocris latitudinis applicetur, huicque vas, in quo infusio continetur, imponatur, funiculo superne cacabi utriusque ansæ uncino alligato, ne hinc inde vacillet. Sunt qui vas in cacabo immersum stamine substernunt, & ambiunt loco tegulae, quod præbo.

Nota primò, dictum vas non ita debere impleri, quin in summo restet vacuum, quatuor circiter digitorum transversorum spatium, ne inter ebulliendum oleum foras exiliat. Hoc factò, immittetur aqua in lebetem, quæ distet ab ollæ summitate quatuor saltem digitorum amplitudine, lenteque coquatur supra fornacem igne perspicuo ex carbonibus accenso, donec omnis prope humiditas exhalarit; quod ex indicio superiori capite descripto innotescet. Hoc peracto, ab igne deponatur, tantisper refrigeratum

L

percoletur, modice ex tela fortiori exprimatur, abiecto magmate, quod seruetur ad usus.

Nota secundo, quandiu infusio coquitur, si res exigat ut alia aqua in lebetem denuo immittatur, priore ferè absumpta, calefiat necesse est, priusquam injiciatur: quia si gelida infunderetur, vas disrumperetur, infususque liquor efflueret.

Modus dignoscendi emplastrorum coctionem.

CAPVT XXXIV.

COctio emplastrorum perfecta dignoscitur, si portione dicti emplastri in gelida ad refrigerandum immersa, dein digitis tractata in manusque vola extensa non adhaereat, sed integrè abscedat. Tunc ab igne auferatur, modicè refrigerescat, magdaleonesque inde concinnentur.

Notandum, emplastrorum magdaleones manibus aqua gelida madefactis effingi, quoties oleum dicta emplastra ingreditur. Sin minus, oleo perunctis manibus concinnantur.

Modus lavandi adipem suillum ad unguentum rosatum.

CAPVT XXXV.

ACcipe unum aut alterum hepar suillum recens. Detrahe membranas illud vestientes, quas in frustula concides, liquefa-

ciſque in modica aqua ſupra fornacem, igne mediocri, in lebete ſtannato, ſpathula lignea ſæpius agitando. Liquefactus ad eþ colatur & exprimitur per linteum mundum, modiceque refrigeratus in ollam fictilem infundetur, eius capacitatis, ut media ollæ pars vacua remaneat, dein refrigerari ſinitur. Vbi refrixerit, aqua calens, ſeu paulo plus quam tepida, affundenda, ita ut olla non omnino impleatur: deinde lignea ſpathula utrumque ad ſolem, vel ignem per horam circiter, idque ſæpius verſandum. Poſtea ſubſidere ſinatur. Vbi autem reſederit coieritque, aqua per inclinationem effundenda erit, hoc eſt ollam inclinando. Effuſa hac aqua, calens alia immitteretur, fietque ut dictum, novies aquam immutando. Hoc facto, abluenda ruruſum toties erit eodemque modo aqua gelida limpidaque; niſi duas ultimas ablutiones ex aqua roſacea celebrare libeat. Toties autem dicta axungia eluitur, ut omnem penitus unctuoſitatis pinguedinisve odorem deponat. Sic porro elota in uſu inſumetur, prout dicetur, cum de modo unguenti roſati parandi agetur.

Modus ceruſſam abluendi.

C A P V T X X X V I.

Accipe ceruſſe quantitatem ſufficientem, exempli gratia libram unam vel duas, plus minus. Conſtrica in cribro ſetaceo

L ij

inverso, subdita inferne charta alba ad pulverem traiectum excipiendum. Vbi quantum expetis transmiseris, in discum stanneum, vel fictilem vitratum imponendum erit, affundendo aquæ frigidæ puræ & limpidæ quantum satis, ita ut multum dictam cerussam superemineat. Postquam spatula lignea agitata fuerint, subsidere sinantur, ut cerussa cum aqua commista separetur, imumque petat. Aqua autem supernatans leviter discum inclinando effundetur, aliaque clara denuo affundetur, idque novies deciesve iterabitur. Postrema aqua effusa, cerussa in disco ad solem vel ignem exsiccabitur, operata linteolo mundissimo. Probè exsiccata vel ex tempore insumetur, vel in pyxide charta munita reponetur ad usus necessarios.

Modus parandi lithargyrum.

CAPVT XXXVII.

SVmantur lithargyri auri libræ duæ, vel quantum libuerit. Teratur in mortario æreo vel ferreo. Pulverata per setaceum commune trajiciatur: & quod transmitti non potuit, in mortarium rursus imponatur, & post triturationem trajiciatur, totiesque id iteretur, donec non nisi crassissima portio in setaceo remaneat, verbi gratia una aut altera uncia, quæ projicienda erit. Postea omnis lithargyrus pulveratus & cribro traiectus in mortarium inditur, quod aqua limpidissima

fere impletur, pistilloque ferreo per aliquod tempus subigitur, ut probe eluatur. Deinde aqua uniuersa in lebetem ingentem vicinum effundetur: tumque simul lithargyri portio præterfluit. Quæ uero in mortarij fundo remansit, pistillo rursus versatur, iterumque tantundem aquæ ac prius inicitur, utrumque pariter subigendo ut dictum. Deinde uno impetu aqua in lebetem effunditur, idque toties iteratur, donec omnis lithargyrus simul cum aqua effluerit. Hoc facto aqua cum lithargyro in lebetem per noctem atque etiam diutius relinquuntur, donec aqua valde limpida appareat, uniuerso lithargyro in fundum præcipitato. Deinde omnis aqua effunditur, lebetem molliter inclinando, ut præter lithargyrum nihil in fundo remaneat, qui exsiccandus ad solem vel ignem exponitur. Exsiccatus ad usus seruatur.

*Modus plumbum urendi ad triturationem,
abluendique ad unguentum
pompholygos.*

CAPVT XXXVIII.

Accipe plumbi libras duas vel tres, seu quantum libuerit. Mittatur in paropsidem fictilem vitratam, vel in amplum cochlear ferreum, supra ignem ex carbonibus accensum. Vbi liquefactum fuerit, continuo spatula vel ferrea rudicula agitandum erit,

L iij

duas & amplius horas, donec in pulverem
 flavescens redigatur, plumbique forma
 penitus dispareat. Hoc facto, amoveatur ab
 igne, refrigereturque.

Pulvis autem iste ut abluatur, ex illo re-
 frigerato quantum volueris assumes, atque
 per cribrum (in quo aloë cernitur) trajicies.
 Traiectum vigesies, imo trigesies, aqua lim-
 pida elues, eodem quo cap. 36. de cerussa
 dictum est modo. Lotus tandem ad solem
 vel ignem exsiccat, ad usumque servatur.

Modus facilior plumbum pulverandi.

CAPUT XXXIX.

Accipe plumbi limati quantum libuerit.
 Maceretur per 24. horas in aceto gene-
 roso, dein exsiccet. Siccatus in mortarium
 æcum imponatur, leniterque teratur, cum
 facile in pulverem abeat. Pulvis per cri-
 brum transmittatur. Quod crassiusculum
 transmitti nequit, rursus tunditur, tritura-
 tur, totiesque trajicitur, quousque pulvera-
 tum universum fuerit. Sic pulveratum plum-
 bum amplius elui non debet ad dicti un-
 guenti confectionem.

Modus tuthiam parandi.

CAPUT XL.

Accipe tuthiæ quantum satis. Mittatur
 in crucibulum in fornace ardentissima,

qualis est artis fusoria, dum penitus cremata fuerit: quod certo tempore perficietur, pro ignis ardore & vehementia, illudque ex tuthia colore innotescet, qui rubens admodum conspicietur. Tunc ab igne amovebitur, parum refrigerata in mortarium æreum aut ferreum ad triturationem indetur. Pulverata supra lapidem porphyreticum aut marmoreum vel concham marinam, ex aqua rosacea aliave idonea apparabitur, ad instar fragmentorum pretiosorum. Istud autem sic perficitur.

Tuthia pulverata supra porphyritem vel concham marinam imponitur, aqua conveniente irroratur, mola exigua teritur, subindeque dum exsiccatur irroratur: totiesque illud iteratur, quousque pulvis impalpabilis, ut vulgo dicitur, evadat, hoc est si manui affricato nulla inæqualitas asperitasve persentiat. Tum in trochiscos concinnabitur, in umbra supra cribrum inversum exsiccandos, hinc in pyxide loco commodo servandos. Vbi autem in usum vocandi erunt, in mortario pulverabuntur.

Modus vitriolum Romanum calcinandi.

CAPVT XLI.

IN figlino vitrato, vel in ampliore cochleari ferreo igne mediocri exsiccatur, donec perfecte candescat, continuo fortiterque spathula vel rudicula ferrea versando, ne

L. iiij

plus iusto mortario adhæreat, aut lapidescat. Postea per horę quadrantem ignis augeatur, vitriolumque prærubrum evadit; tuncque colcothar vocatur. Tum ab igne extrahitur, leviterque refrigeratum in mortario æreo pulveratur, ut de tuthia dictum. Verum non amplius ex porphyrite lævigatur (ut de tuthia dictum) ad emplastri palmei confectionem.

Modus cremorem & salem tartari parandi.

CAPVT XLII.

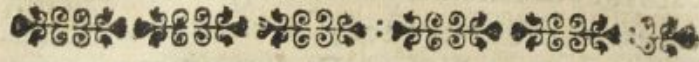
Accipe tartari albi Monspeliensis optimi libram unam. Pulveretur in mortario, tritum per setaceum trajiciatur. Traiectum in lebetem cum aquæ quantitate copiosissima immittetur, leviterque bulliet. Deinde ter omnia ex Hippocratis manica trajicientur. Colatura in fictili amplissimo excepta in loco frigido per 24. horas collocabitur, quibus elapsis supernatans cremor cochleari argenteo everritur, in figlinamque paropsidem imponitur. Cremore ablato, aqua leniter per inclinationem effunditur, hinc sal omne vasis parietibus adhærescens ex cochleari deraditur, præcipitaturque in fundum. Postea septies octiesve gelida limpida abluitur, manu aquam versando. Sal iste sic elotus ad solem vel ignem exiguum ex carbonibus fumi expertem exsic-

cabitur, cochleari subinde agitatus. Exsic-
catus candidus evadet, sed candidior ad so-
lem, quam ad ignem. Demum in mortario
pulveratus, ad usus servatur.

Cremor tartari abluitur, exsiccat, eo-
dem modo teritur, seorsimque servatur.

*Modus alius parandi cremorem aut
crystallum tartari.*

Accipe tartari albi quinque, aut sex li-
bras. Crassiuscule in maiore mortario
pulveretur. Hinc probe elotus pulvis in
figlinum vitrarum amplissimum cum mul-
ta aqua, ita ut quinque sex digitis super-
emineat, immittatur. Bulliat una vel alte-
ra hora. Deinde vase in loco frigido collo-
cato, cremor in superficie ad instar crystalli
concreset, quem cochleari perforato se-
parabis: multotiesque tum bulliet, tum re-
frigerabitur alternatim, ut unaquaque vi-
ce cremor abradatur: quem porro in loco
frigido concretere, sub dioque perfectè ex-
siccari fines.

TRACTATUS SECVNDVS.

DE SYRVPIS.

Modus parandi syrupum violatum ex succo.

CAPVT I.

Accipe violarum recentium, parte herbacea purgatarum, uncias duodecim. Mittantur in mortarium marmoreum, pistillóque ligneo probe contundantur: dein exiguo sacculo lineo mundo, superne ligato includantur, præloque exprimantur. Ex earum expressione quatuor vel quinque succi uncia prodibunt, quem in phiala sepones.

Hoc peracto, sacchari boni uncias viginti, cum aquæ communis unciis octo vel decem in lebete vel sartagine ex ære rubro, fere ad consistentiam sacchari rosati coques, sub finem ex cochleari argenteo spuma abjecta. Tum ab igne deponetur, confestimque succum violarum immittes, omnia simul cochleari argenteo vel spatula permiscendo. Sicque habebis syrupum extimum, quem aliquantum in lebete refrigerescere permittes, spuma si qua supernaret detracta.

Deinde in fictile aut aliud vas idoneum mundissimum effundes, charta perforata contegendum. Perfec̄te refrigeratum, charta duplici pergamenaque madefacta contegetur, temperatoque loco ad usus asservabitur.

Modus conficiendi syrupum violatum ex mantili.

CAPUT II.

Accipe sacchari libras duas. Coquatur ad crassitudinem, quæ accedat ad sacchari rosati dum concinnatur consistentiam, idque in aqua communi. Interea accipe violarum parte herbacea mundatarum libram dimidiam. In mortario marmoreo pistillo ligneo contundantur. Contusæ in mantile utrinque duorum ministrorum manibus apprehensum immittantur, desuperque bina ternave projectione dicti sacchari cocti calentisque quantitas affunditur, permiscetur, versatur, spathulaque vel argenteo cochleari comprimitur, ut violarum vis & tinctura cum saccharo incorporentur: quod interea in syrupum redigitur, violarum humore temperatum, perque mantile transmissum disco subdito excipitur. Universum saccharum effusum transmissumque dicto modo, illud quod in mantili continetur fortiter exprimitur, atque etiam syrupus qui in mantilis ambitu adhæret, cochleari argenteo

deraditur. Omnia denique una cum syrupo disco excepta in vase commodo reponuntur.

Magma in mantili remanens projiciendum non est, quippe saccharo adhuc permistum. Eam ob rem soli exponetur, tractabiturque, prout de violarum conserva infra dicetur. Erit autem loco conservæ ad frontalia, citra alterius adiectionem.

Modus syrupum violaceum ex tribus infusionibus parandi.

C A P V T III.

Accipe libram unam rosarum recentium parte herbacea mundatarum, hoc est flores solos. Mittantur in urnam aliudve vas fictileoris angustioris vitratum, affundanturque de super aquæ calentis libræ quatuor, commisceantur, spathulaque lignea subigantur. Deinde per 12. horas in camini angulo infundi sinantur, obturato rite vase, ne violarum vis dissipetur.

Illis exactis, prædicta infusio in vas fictile vitratum vel stanneum amplissimum imponatur, ut tantillum supra fornacem calefiat; deinde ex tela fortiori percoletur, fæxque per torcular exprimatur, quæ velut inutilis projiciatur.

Interea ad secundam infusionem tantundem violarum mundatarum in dictum vas inditur. Infusio calefacta in violas effunditur, statimque commiscetur, spathulaque lignea

agitatur, obturato (ut dictum) vase, in caminique angulo reposito, ut inibi per alias 12. horas infundatur; à quibus prædicta iterum infusio in vas ad id destinatum effunditur, supraque fornacem (ut prius) calefit, deinde colatur & exprimitur. Calefactaque in parem violarum recentium copiam projicitur, quæ tertio scilicet, in dictum vas immisæ sunt. Infusio tantundem temporis celebrata, calefit, colatur, exprimitur.

Infusio isthæc tertio colata & expressa quatuor libras cum dimidia, seu 72. uncias continet. Ex qua si ex tempore syrupum parare velis, sex uncia de illa in phiala seponantur, ad usus de quibus postea. Residuum (quod est quatuor librarum cum unciis duabus) in lebetem ex ære rubro immittitur, cum libris quinque cum dimidia sacchari boni, in frustra comminuti. Fitque syrupus, qui leniter supra fornacem ex accenso carbone, fumi experte, coquitur.

Prædictus syrupus in consistentiam iusto paulo crassiorem percoquendus, ut illico ex unciis sex infusionis sepositæ diluatur. Quæ infusio una effunditur, simulque permiscetur, unaque aut altera ebullitione coquitur, ut ad syrupi iustam redigatur crassitudinem.

Hoc peracto, auferatur ab igne, modiceque in lebete refrigescat, abiecta, quæ supernat, cum cochleari argenteo, spuma. Deinde in vase idoneo recondatur, charta perforata contegendo, perfecte refrigescat.

Refrigeratus charta duplici membranaque pergamena madente superiniecta (ceu singuli syrups contegi debent) operiatur, locoque temperato ad usus recondatur. Sic confectus violaceus syrupus vim tincturamque toto anno servabit.

Notandum, in syrupo huiusmodi violaceo parando plus sacchari præ infusione adijci, ad illius colorem, efficaciamque servandam; nec diuturniori opus esse coctione, cum infusio viscosior sit, longiorique ebullitione color imminuatur. Quamobrem ad diuturniorem custodiam, sepositæ infusionis unciis sex diluitur decoquiturque, quod isti duntaxat syrupo peculiare est.

Itaque moneo, ut in syrupo hoc violaceo conficiendo, ad quamque infusionis libram sacchari uncia viginti addantur.

Sic autem dictas infusiones syrupumque parandum dixi, ut violarum vis colorque illibata perseverent. Ideoque pro spatula ferrea, ex qua nigrescere potuisset, spatulam adhibui ligneam. Neque etiam infusionibus calefaciendis lebete æreo, præterquam in secus confecto syrupo; sed fictili vitrato cochlearique argenteo usus sum, ob eandem causam: eoque fine sex infusionis uncias seorsim servandas, ad syrupum diluendum decoquendumque, coloremque violarum vividum, ex coctione utcumque imminutum, conciliarem.

Porro non tanta arte accuratoneque vulgo paratur. Tres equidem celebrantur infusiones (prout à nobis dictum est) in fistiliorificij angusti vitrato: spathulaque lignea versantur, illisque calefaciendis lebes adhibetur, non autem figlinum. Syrupus etiam conficiendo ultima infusio colata torcularique expressa impenditur, in lebetemque cum dicta sacchari quantitate inditur. Sicque simpliciter syrupus paratur, non dilutus decoctusque cum seposita infusione, prout à nobis declaratum est.

Hac ratione postrema syrupi sequentes, ex tribus scilicet aut pluribus infusionibus, ceu deinceps describentur, conficientur.

Alter modus parandi syrupi violati.

Tres fiunt infusiones ex violis integris, hoc est floribus foliisque virentibus ambientibus: cumque pari infusionis saccharique copia, vel sacchari quarta parte detracta, conficitur syrupus.

Si ex novem infusionibus syrupus elaboretur (ad instar syrupi rosarum pallidarum de quo postea) cum infusionis libra una, sacchari duodecim duntaxat uncia incoquantur, fietque laxatius.

*De violarum rosarumque pallidarum
mucaro.*

C A P V T I V.

Violarum rosarumque pallidarum mucarum nihil aliud est, præter ultimam infusionem colatam expressamque, in anum in figlino oris angusti vitrato servandam, affuso in summitate oleo communi ad unius digiti crassitudinem, ne ab aëre externo corrumpatur, contactoque vase ex charta duplici membranaque pergamena madente, loco temperato reposito. Vbi autem occurret utendi occasio, supernatans oleum gossipio exfugetur.

Modus parandi syrupum de tussilagine.

C A P V T V.

EX floribus tussilaginis cum adiuncta viriditate tres sunt infusiones, ex libra dimidia pro quaque infusione in libris duabus aquæ, hoc modo. Dicti flores in urnam oris angusti fictilem vitratam immittuntur, iisque ferventis aquæ libræ duæ affunduntur. Vas probè contactum in camini angulo per duodecim horas ad infusionem collocatur, deinde igni fornacis ex carbonibus accenso, fumique experti applicatur, donec infusio percalefacta fuerit, quæ tum ex tela fortiori per toreular traicietur exprime-
turque.

turque. Colatura & expressio in lebetem ad calfaciendum immittuntur, effundunturque in aliorum florum parem quantitatem. Tandem temporis modo dicto infusa in lebetem iterum conjiciuntur, atque ad alteram colaturam expressionemque calefiunt. Tertio demum in prædictum vas novi flores immittuntur: infusio, colatura atque expressio eodem quo præcedentes modo peraguntur. In expressione vero ex ovi albumine cum testa clarificata (prout cap. 2. tractatus 1. declaratum est) semelque per filtrum transmissa ponderataque, sacchari optimi triens seu partes tres induntur, sicque syrupus hic instituitur.

*Alius modus parandi syrupum de
tussilage.*

Ex tribus equidem celebratur infusionibus, verum sola pars lutea florum, abiecta viridi ambiente, assumitur, ut syrupus cum tinctura efficaciam maiorem nanciscatur.

Modos infusionum parandarum tum hoc capite, tum præcedentibus de syrupo violato, iusto forsan prolixius descripsi. Porro id de industria à nobis præstitum, ut res melius pateret, & ne idem in aliorum syruporum, qui ex multis fiunt infusionibus, confectione tradenda ad nauseam iteraretur.

*Modus parandi syrupum de floribus persicorum
ex novem infusionibus.*

CAPVT VI.

Modo supra exposito novem dictorum florum infusiones perficiuntur. Martio igitur mense pro quaque infusione in urnam figlinam imponitur libra dimidia florum persicorum recens collectorum, cum libris duabus aquæ calentis. Ultima vero infusio colata & expressa, ovi albumine cum testa clarificatur, semelque per pannum lineum transmittitur: parique sacchari quantitate adiecta, conficitur syrupus, ad usus reponendus.

Modus parandi syrupum ex folijs persicorum.

Syrupus hic eodem modo paratur, quo syrupus rosarum pallidarum. Accipe itaque in fine Maij, aut initio Iunij dicta folia recens collecta. Modice in mortario tundantur, fiantque ex iis novem infusiones. Ex quarum ultima, per residentiam 24. horarum spatium clarificata, parique sacchari quantitate, parabitur syrupus purgans, lumbricos interimens, nec insuavis.

Eodem modo foliorum persicorum, quo rosarum pallidarum mucarum asservatur.

*Modus parandi syrupum rosarum pallidarum
laxativum ex novem infusionibus.*

C A P V T VII.

NOVEM fiunt infusiones ex libra una rosarum pallidarum recens collectarum, pro quaque infusione (detracto luteo quod in meditullio est, foliisque virentibus ambientibus) in libris quatuor aquæ. Ultima infusio percolata expressaque libras circiter quinque continebit, citra aliam clarificationem, quàm per residentiam: hoc est, postquam ultima infusio colata expressaque est, in urnam mittitur, qua operta subsidere aliquantulum sinitur, ut fæces fundum petant.

Postea leniter in lebetem effunditur, cumque pari sacchari quantitate syrupus excoquitur, spuma sub finem & extra ignem ex cochleari perforato abiecta. Vbi utcumque refrixerit, in vas idoneum indetur, chartaque perforata contegetur. Perfectè refrigeratus charta duplici pergamenæque membrana madefacta munietur, temperatoque loco custodietur.

Quod si pro unaquaque infusionis libra tres tantum partes sacchari incoquas, syrupus erit magis purgatorius.

*Modus parandi syrupum rosarum pallidarum
cum agarico.*

C A P V T VIII.

Accipe, exempli gratia, agarici optimi, in frustula minutissima concisi, drachmas undecim, zingiberis rasi & contusi sive incisi drachmam dimidiam. Macerentur in disco per 12. horas cum sufficienti rosarum pallidarum mucaro. Dein leuiter bulliant, colentur, exprimantur per pannum stamineum. Misceaturque dicta expressio cum libra una syrupi rosarum pallidarum plus iusto cocti, ut decoquatur. Sicque paratus syrupus cum aliis asservabitur.

*Modus parandi syrupum de hispidula, vulgo
de pede cati.*

C A P V T IX.

TRes fient infusiones ex una libra pro qualibet infusione florum hispidulæ in aquæ communis libris duabus. In tertia colata, expressa, clarificata cum ovi albumine, triens sacchari addetur, fietque syrupus.

Modus parandi syrupum papaveris rhæados.

C A P V T X.

TRes pariter fiunt infusiones ex dimidia libra pro unaquaque, florum papa-

veris rhæados recentium in libris duabus aquæ. In ultimam colatam, expressam nec clarificatam tantundem sacchari indito, fiet syrupus, abiecta demum sub finem & extra ignem spuma.

Modus julepum rosatum parandi.

Accipe sacchari optimi libram unam. Coquatur in aquæ rosacæ pari quantitate, paulo citra syrupi crassitudinem. Sicque confectus julepus rosatus suis usibus aptabitur.

Modus parandi syrupum de nenuphare.

C A P V T X I.

EX floribus albis nenupharis tres fiunt infusiones, ex una scilicet libra dimidia pro unaquaque infusione in aquæ communis libris duabus. Infundantur more aliorum ante descriptorum per 12. horas. Ultima infusio colata expressaque clarificatur ovi albumine cum testa confracta semelque traiecta per filtrum. Ex ista colatura cum pari quantitate sacchari syrupus conficitur.

Modus parandi syrupum capilli Veneris.

C A P V T X I I.

Accipe capilli Veneris, aut eius vice adianti & polytrichi, cuiusque manipu-

M iij

los duos; scolopendrij manipulum unum, liquiritiæ rasæ & contusæ unciam unam. Cum saccharo fiat syrupus, eo qui sequitur modo.

Herbæ mundatæ atque lotæ, per 24. horas infundantur in aquæ calentis libris tribus, in fictili vitrato vel stanneo vase. Quo temporis spatio elapso omnia in lebetem immittantur, bulliantque duabus tribusve ebullitionibus. Colatura deinde ovi albumine cum testa clarificata, coquetur cum sacchari triplo ad syrupi crassitudinem.

*Modus parandi syrupum oxymeliti simplici
equivalentem.*

Accipe prædicti syrupi capilli Veneris, uncias tres; succi limonum, unciam unam cum dimidia. Misceantur. Saporis est per-jucundi.

Vel, syrupi capilli Veneris uncias duas, aceti unciam unam. Misce & utere.

Nota, augeri vel minui acetum, ex Medici arbitrato; pro ratione efficaciam aut imbecillitatis aceti.

*Modus parandi syrupum iuiubinum
simplicem.*

C A P V T XIII.

Accipe iujubas selectas per medium incisas, citra ullius rei detractionem, numero centum.

Bulliant cum aquæ libris tribus in lebete ad medietatis consumptionem. Cum decocto colato & ex fortiori tela citra clarificationem expresso sacchari triplum incoquitur, conficiturque syrupus.

*Modus parandi syrupum iuiubinum
compositum.*

CAPVT XIV.

Accipe hordei cortice exteriori mundati, unciam unam; iubarum selectarum, numero sexaginta; liquiritiæ rasæ & contusæ, unciam unam; capilli Veneris vel adianti, & polytrichi, cuiusque manipulum unum; seminum cydoniorum, papaveris albi, melonis, lactucæ conquassatorum, cuiusque unciam dimidiam. Cum saccharo sic parabitur syrupus.

Mittantur in lebetem aquæ communis libræ quatuor, una cum hordeo mundato. Bulliant per aliquod tempus, deinde iubarum per medium incisæ citra ullam detractionem adjiciuntur. Post quarum primam ebullitionem dicta semina indentur, sub finem vero liquiritia, capillus Veneris & polytrichum injicientur. Hoc facto, ab igne lebes amovebitur. Decoctum modicè refrigeratum colabitur, ex tela fortiori manibus exprimetur, ex ovi albumine cum testa clarificabitur, semelque per pannum laneum album traicietur. Cum cola-

M iiij

tura triplo sacchari adiecto syrupus absol-
tetur.

Modus parandi syrupum de althæa.

C A P V T X V.

Accipe radicum althææ præparatarum
unciam unam cum dimidia, cicerum
rubrorum unciam unam, radicum aspara-
gi præparatarum, liquiritiæ rasæ & contu-
sæ, cuiusque unciam dimidiam, summita-
tum althææ, maluæ, parietariæ, pimpinel-
læ, adianti, polytrichi, cuiusque mani-
pulum semissem; seminum melonis, cucu-
meris, citrulli, cuiusque unciam dimidiam;
sacchari libram unam cum dimidia, fiat sy-
rupus arte sequenti.

Radices althææ elotæ filamentisque am-
bientibus mundatæ, meditullioque nervo-
so detracto, radices asparagi pariter lotæ &
contusæ, cum libris quinque aquæ in le-
bete coquantur. Vbi per aliquod tempus
bullierint, cicera in mortario conquassata
adiiciantur, & paulo post summitates al-
thææ, maluæ, parietariæ, pimpinellæ &
denique adiantum, polytrichum & liqui-
ritia: ita ut prædictum decoctum colatum,
expressum, ex ovi albumine clarificatum
ad duas redeat libras, ex quibus sacchari
que libra una & dimidia conficitur sy-
rupus.

*Alter modus parandi syrupum de althea
facilior & prestantior.*

Accipe althææ cum radice, radicum asparagi, radicum eryngij, parietariæ, cuiusque manipulum unum; cicerum rubrorum in mortario conquassatorum, uncias duas; seminum quatuor frigidorum maiorum etiam contusorum, cuiusque unciam dimidiam; liquiritiæ rasæ, unciam unam; sacchari boni, libram unam cum dimidia, sic conficiatur syrupus.

Radices althææ, eryngij, asparagi præparata, hoc est mundata & contusa, in aquæ sufficienti quantitate coquuntur, additis hinc parietaria, althææ summitatibus, ciceribus, seminibus frigidis, demum liquiritia contusa, ut decoctum ad libras duas colatas & ex tela fortiore expressas redeat. Cum quibus saccharum ad syrupi crassitudinem coquitur, servaturque more aliorum.

*Modus parandi syrupum de cichorio
triplicato rhabarbaro.*

C A P V T XVI.

Accipe hordei communis manipulum unum, radicum asparagi, dentis leonis, vulgo taraxaci, cichorij, cuiusque uncias tres; foliorum lupuli, fumaræ, polytrichi, agrimoniæ, adianti, cuiusque manipulum unum cum dimidio; seminum melonis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ, cuiusque un-

ciam dimidiam; liquiritiæ rasæ & contusæ,
unciam unam; rhabarbari optimi uncias
quinque cum dimidia; sacchari libras duas.
Conficiatur syrupus hoc modo.

Mittantur in lebetem aquæ communis li-
bræ octo, unâ cum hordeo, bulliantque sal-
tem per horæ quadrantem. Hinc injiciantur
radices cichorij, dentis leonis, asparagi sic
preparatæ. Abiectis filamentis ambientibus,
capitibusque durioribus extirpatis proie-
ctisque, nerveoque meditullio detracto,
abluantur. Radices cichorij in mortarium
marmoreum immittantur, iisque pistillo li-
gneo conquassatis dehiscentibusque, chor-
da illa lignosa facile eximetur; idem de ra-
dice taraxaci fiet. Asparagi vero radices in
mortario tantummodo tundentur, quia non
sunt adeo crassæ. Detrahitur tamen chorda
si lubet, eodem modo. Hoc facto, bulliant
cum hordeo per horæ circiter quadrantem.
Deinde adjiciantur folia dictarum radicum
cichorij & dentis leonis, si tunc temporis vi-
geant, cum lupulo, fumaria, agrimonia, pro-
bè mundatis & lotis; deinde semina in
mortario marmoreo conquassata, demum
adiantum, polytrichum & liquiritia: ita ut
decoctum ad quatuor libras redeat, quod in
figlinum immittes, omniaque per horas 24.
macerati fines, colatis prius ex dicto deco-
cto unciis duodecim, affusisque calentibus in
uncias quinque cum dimidia rhabarbari op-
timi, in frustula calceolarij cultello ex quadra

lignea comminuti, iniectique in urnam fictilem charta contegendam, ne rhabarbari vis exhalet. Postea per aliquod tempus, ut semihoræ; super cineres calidos prædictam infusionem impones. Deinde extrahatur, reponaturque in camini angulo, ubi stet per horas 24.

Quibus exactis prædicti decocti residuum colatur, exprimitur, tres ex illo libræ clarificantur ex duorum ovorum albuminibus vnâ cum testa. Decoctum clarificatum perque pannum laneum album transmissum ad duas libras redit, quæ cum pari sacchari quantitate, ea fere crassitudine qua saccharum rosatum percoquuntur.

Interim dum syrupus coquitur, rhabarbari infusio cineribus calentibus applicatur, deinde per pannum stamineum aut lineum mundû ex torculari exprimitur. Expressum quod ad uncias circiter octo redibit, seponetur. Cum autem prædictâ consistentiâ percoctus fuerit, ab igne amovebitur, pauloque post dictum expressum spathula lignea vel cochleari argenteo permiscebitur. Hoc infuso syrupus diluetur decoqueturque, ut ad iustam consistentiam redigatur. Imo, ut melius cum syrupo, si paulo liquidior sit, commisceatur, supra fornacem unico fervore bulliet, confestimque ab igne deponetur. Refrigeratus (ut de præcedentibus dictum) in fictili mundissimo, loco temperato reponetur.

*Modus parandi syrupum cum rhabarbaro
laxativum.*

CAPVT XVII.

Accipe libras tres decocti betonicæ, cichorij, buglossi cum radicibus. Macerentur per noctem in dicto decocto calente medicamenta sequentia; rhabarbari in frustula comminuti unciæ duæ cum dimidia, fenæ mundatæ uncia una cum dimidia, violarum manipulus unus, cinnamomi in mortario conquassati drachmæ duæ, seminis fœniculitantumdem, liquiritiæ rasæ & contusæ uncia dimidia.

Postridie omnia unico fervore bulliât, colentur, exprimantur. Cum expresso sacchari triplum incoquatur, additis sub finem syrupi rosarum pallidarum unciis quatuor. Sicque paratus syrupus more aliorum custodietur.

Alter modus præstantior & gratior.

Accipe hordei communis manipulum unum, betonicæ tantundem; buglossi, cichorij cum radicibus, cuiusque etiam manipulum unum. Hordeum in primis, tribus quatuorve ebullitionibus ferveat, hinc addantur radices præparatæ eo quo dictum est modo, postremo folia.

Huius decocti colati sumantur unciæ decem, in eo fenæ mundatæ uncia una, cum seminis fœniculi vel anisi drachmis duabus

per 12. horas macerentur, sub finem unico fervore bulliant, dein colentur & exprimantur. In expresso infunde per noctem rhabarbari in mortario eodem tempore conquassati drachmas undecim.

Accipe huius decocti colati libram unam. Maceretur in eo tantundem temporis liquiritiæ rasæ & cōtusæ uncia dimidia. Postridie mane infusum istud liquiritiæ unico fervore bulliat, statimque coletur. In colatura sacchari libra una ad consistentiã quã ad syrupum paulo crassiorẽ coquetur. Interim dum saccharũ coquitur, dictũ rhabarbari infusum calefiet, colabitur, exprimetur. Vbi vero prædicta crassitudine percoctum fuerit, lebes ab igne deponetur, statimque rhabarbari infusum injicietur, cum syrupi rosarum pallidarum unciis duabus, spatula omnia versando, ut syrupi crassitudinem subeant; qui gratissimus erit, suosque ad usus servabitur.

Modus parandi syrupum de papavere simplicem.

CAPVT XVIII.

ACCipe libram dimidiam capitum papaveris albi recentium, capitum papaveris nigri etiam recentium, tantundem. Commi nuantur per quadras digitis vel cultello. Injiciantur unã cum seminibus in pelvem stanneam, vel in fictile. Affundantur desuper aquæ ferventis libræ quatuor. Contegantur

linteo duplicato. Macerentur in angulo tami-
mini per horas 24. Iis exactis in lebetem im-
mittantur, unoque fervore supra fornacem
bulliant. Dein colentur fortiterque ex tela
crassiori exprimantur. In expresso tot rursus
capita papaveris albi & nigri (apparata ut
dictum) per 24. pariter horas macerentur.
Sub finem uno alterove fervore in dicto le-
bete bulliant, colentur, ex tela fortiore ex-
primantur. In colatura ita expressa triplum
sacchari adjicietur, fietque syrupus citra cla-
rificationem. Sunt tamen qui illum clarifi-
cent, semelque duntaxat per pannum la-
neum album transmittant. Verum (ut alias
à nobis declaratum est) clarificatio non nisi
adimit de medicamentorum vi & energia.
Quod si papaveris capita sint valde arida ceu
hyeme; in frustra confracta cum seminibus
macerabuntur, quaque vice (duplex enim
fit infusio perinde ac recentium ad syrupum
conficiendum) per biduum, hoc est per bis
24. horas.

Modus parandi syrupum de ribes.

CAPVT XVII.

Libra una sacchari primæ bonitatis cum
libra dimidia aquæ fere ad sacchari ro-
sati consistentiam coquitur. Extracto ab igne
succu ribesiorum ad solem depurati septem
vel octo uncia commiscentur, quibus di-
luitur redigiturque ad syrupi consistentiam.

Modus parandi syrupum ex succo granatorum acidorum.

CAPVT XIX.

Syrupus hic eodem modo quo syrupus de ribes conficitur.

Modus parandi syrupum limonum.

CAPVT XX.

Syrupus limonum eodem modo, quo duo præcedentes præparatur. Notandum vero si succus limonum non sit rite defæcatus, syrupumque turbidiorem efficiat; cum saccharo cocto permistus uno fervore bulliat, despumeturque cochleari argenteo, candidus, pellucidus, pergratusque evadet.

Modus parandi syrupum cydoniorum.

CAPVT XXI.

Accipe libras duas succi cydoniorum per residentiam clarificati, statimque per pannum lineum transmissi, ne denuo clarificetur. Cum sacchari libra una cum semisse fiat syrupus, aliorum more custodiendus.

Modus parandi syrupum de fumaris.

Accipe libras duas succi fumaris per residentiam depurati, bis terve per pannum lineum vel Hippocratis manicam transmissi, cum sacchari pari quantitate fiat syrupus.

Alter modus facilior.

Accipe fumarix probè lotæ manipulos octo. Coquantur in libris quatuor aquæ. Ex colatura (quæ erit circiter librarum duarum) cum pari sacchari quantitate fiat syrupus.

*Modus parandi syrupum de fumarix
compositum ex sena.*

Accipe senæ mundatæ uncias duas, cum drachmis quinque, seminis fœniculi vel anisi drachmas tres. Pulverentur, *ut cap. 23. tractatus 1.* est traditum. Deinde in discum, citra transmissionem, mittantur, de superque affundatur ptisanæ calentis aut feri lactis libra dimidia ad senæ contemperationem, reponaturque per noctem in camini angulo.

Accipe item fumarix manipulos quatuor. Coquantur in sufficienti aquæ quantitate, donec decoctum redeat ad libram unam colatam, ex telaque fortiori expressam.

Cum ea tantundem sacchari incoquatur, libra una videlicet, ad consistentiam quàm ad syrupum paulo crassiorem.

Interim dum decoctio perficitur, infusio ex sena unico fervore ebulliet, colabitur, exprimetur per pannum stamineum, permiscebiturque syrupo, illius diluendi gratia, prout supra dictum est, leviterque bulliet ut melius commisceatur.

Modus

*Modus parandi syrupum Saboris, seu de
pomis compositum.*

CAPVT XXIII.

Accipe libram unam cum semisse succi pomorum fragrantium clarificati, transmissisque bis consequenter per pannum lineum. Infundantur in eo per 24. horas senæ mundatæ uncia duæ, cum seminis anisi drachmis duabus. Vnico fervore bulliant, colentur, exprimantur per pannum stamineum. Expressum uncias circiter septemdecim continebit, cumque sacchari unciis duodecim conficietur syrupus.

Quod si dictum syrupum magis purgantem efficere volueris, pro duabus senæ unciis, seminis anisi drachmis duabus, tres senæ uncias, seminisque anisi drachmas tres adjicies.

Si senæ infusionem cum succi pomorum, & succorum buglossi & borraginis depuratorum partibus æqualibus parare libuerit, id non improbo.

Modus facilior prestantiorque parandi syrupum de pomis compositum.

Accipe poma curtispindula aut renetiana, numero duodecim; buglossi manipulos duos, borraginis cum radicibus tantundem. Laventur omnia ex aqua limpidissima.

Deinde poma in quadras, citra pellis de- tractionem, dividantur. Bulliant omnia in

N

lebetē cum aquæ quantitate sufficienti, ita ut decoctum colatum expressumque ex tela fortiori ad duas saltem libras cum dimidia redeat. In eo per 24. horas uncia quinque fenæ mundatæ, cum seminis anisi aut fœniculi drachmis decem macerentur, post unam ebullitionem colentur, exprimanturque ex dicta tela. Cum expresso sacchari libræ duæ incoquantur, fiatque syrupus, cum aliis asservandus. Syrupus hic non est iniucundus, cum una duntaxat drachma fenæ maceratæ syrupi cuilibet uncia insit.

Modus parandi syrupum ex moris.

CAPVT XXIV.

Accipe libras duas succi mororum hortensium, non omnino maturorum. Clarificetur, trajiciatur per pannum laneum album, cum libra una & semisse sacchari fiat syrupus.

Notandum, succum istum per residentiam clarificari posse, expressis scilicet moris, prout *cap. 9. de succorum clarificatione* est traditum. Mittitur in urnam figlinam aut aliud vas probè contactum per 24. horas. Hinc conficitur syrupus, prout dictum est.

Modus conficiendi syrupum cerasorum.

CAPVT XXV.

Accipe succi cerasorum ad solem clarificati libram unam. Trajicito per pan-

num album, cumque sacchari unciis duodecim syrupum parato.

Modus parandi syrupum rosarum siccarum.

CAPVT XXVI.

Accipe tres vel quatuor uncias rosarum rubrarum siccarum selectarum. Indantur in urnam fictilem, de superque affundatur aquæ ferventis libra una cum semisse. Contegantur macerenturque in camini angulo per 24. horas. Deinde infusio in lebetem immittatur, ubi uno aut altero fervore bulliat. In colato expressoque sacchari libra una incoquatur, fiatque syrupus, more aliorum servandus.

Modus parandi syrupum de absinthio.

CAPVT XXVII.

Accipe libram unam absinthij Romani, quod nostras est, comâ scilicet exiguâ, plurimisque Gallix in locis colitur, minus amarum, magis stypticum & aromaticum est. In frustula concidatur.

Accipe item nardi Indicæ drachmas tres, eodem modo incidatur; rosarum rubrarum uncias duas. Infundantur omnia calidè per 24. horas in libris duabus vini albi veteris generosi, & succi cydoniorum in camini angulo clarificati pari quantitate. Hoc tempore

N ij

exacto coquantur, decoctumque colatum, expressum, clarificatum ad duas redigatur libras, cum quibus tantundem sacchari percoquetur in syrupum.

Modus parandi syrupum de artemisia,

CAPVT XXVIII.

Accipe radicem eryngij, seu cardui centipitidis, uncias quatuor; hyssopi, artemisiæ, cuiusque manipulos duos; nepetæ, polytrichi, adianti, marrubij albi, cuiusque manipulum unum; seminum rutæ, nigellæ, cuiusque unciâ dimidiam. Cum duabus libris sacchari conficiatur syrupus modo sequenti.

Abluuntur mundanturque radices eryngij, exciduntur capita seu summitates, projiciunturque. Dein in mortario marmoreo pistillo ligneo conquassantur, ad eximendum meditulliû lignosum, quod etiam abjicitur. Ex radicibus ita præparatis quatuor unciaz ponderantur, conquassantur in mortario, coquantur in aquæ libris quinque. Aliquanto post adduntur artemisia, hyssopus, nepeta, marrubium, & semina conquassata, & demum adiantum & polytrichum, ut decoctum redeat ad libras duas colatas, expressas, clarificatas. Cumque sacchari pari quantitate conficitur syrupus.

Alter modus facilior.

Accipe artemisiæ, hyssopi, cuiusque manipulos duos; nepetæ, sabinæ, cuiusque

manipulum unum ; sacchari libram unam cum dimidia. Fiat syrupus.

Prædicta simplicia mundata lotaque in aquæ quantitate sufficienti percoquentur, ita ut decoctum redeat ad libras duas colatas expressasque ex tela fortiori, cum quibus saccharum ad syrupi confectionem incoquetur.

DE SYRVPIS MELLITIS.

Modus parandi mel despumatum.

CAPVT XXI X.

Accipe mellis sufficientem copiam. Præparetur, ut i. cap. tractatus i. est ostensum. Coquatur in lebete supra fornacem, dum mellis crassitudinem nanciscatur; quod dignosces, si guttulam in quadrum seu marmor effundas refrigerarique sinas. Vbi eò devenerit, ab igne depones despumabisque. Refrigeratum cum aliis servabitur syrupis.

Modus conficiendi mel rosatum.

CAPVT XXX.

Mel rosatum multis paratur modis. Sed qui sequuntur præstantia & facilitate reliquos superant.

Primus modus. Tres fiunt infusiones perinde ac in syrupis; ex libra una rosarum rubrarum explicatarum recentiumque in aquæ

N iij

communis libris quatuor, unaquæque infusio per horas duodecim. In ultima colata expressaque tantundem mellis despumati, vel communis optimi incoquitur ad syrupi consistentiam, abiecta sub finem coctionis spuma, vel extra ignem.

Secundus modus. Dictæ infusiones fiunt ex rosarum rubrarum parte media, & tantundem pallidarum recentium commistarum, ambarum ad libræ unius quantitatem, in aquæ communis libris quatuor, ut dictum est. Cum ultima infusione colata expressaque par quantitas ex alterutro melle incoquitur; sicque mel prædictum conficitur.

Tertius. Accipe, exempli gratia, libras tres vel quatuor rosarum pallidarum recens collectarum. Contendantur optimè in mortario marmoreo pistillo ligneo, donec digitis insensiles seu impalpabiles evadant. Deinde in figlinum oris amplissimi indantur, pari quantitate mellis laudatissimi immista, spatium liberiore ad mellis ebullitionem quæ in altum irrumpit, relicto. Contecto probè ex membrana pergamena vase, per duodecim vel quindecim dies soli exponetur ut percoquatur, spathula interdum illud versando ut perfecte incorporetur. Hoc exacto tempore mel sic confectum asservabitur.

Modus parandi mel violatum.

CAPVT XXXI.

MEl violatum eodem modo quo rosatum paratur. Ex libra enim una violarum recentium integrarum (hoc est florum & partis herbaceę ambientis) tres fiunt infusiones in aquę communis libris quatuor. Cum tertia & ultima infusione colata expressaque tantundem mellis despumati vel communis optimi incoquitur despumaturque. Sicque confectum mel cum aliis custoditur.

Modus parandi mel mercuriale.

CAPVT XXXII.

Accipe succi mercurialis, extracti prout *cap. 4. tractatus 1.* traditum est. Bulliat uno fervore, mox per 24. aut amplius horas subsidere sinatur. Deinde vel inclinato vase, vel per linteolum transmittetur. Colaturam ponderabis, in eaque mellis communis optimi parem quantitatem immittes in lebetem, coquesque donec omnia ad syrupi consistentiam redigantur. Post despumationem refrigerationemque ad usus reponitur.

Vel accipe succi mercurialis recens extracti, mellis communis, cuiusque partes æquales. Vnico fervore in lebetem bulliant, hinc ex crassiore linteo colentur. Postea in lebetem elotum mundatumque iterum indantur, coquanturque ad syrupi consistentiam.

N iiii

Alter modus præstantior mellis mercurialis parandi.

Extribus etiam decoctionibus mel mercuriale confici potest.

Accipe mercurialis recentis copiam sufficientem. Probè mundata multiplicique aqua in mortario ampliore, pistillo ferreo contundatur, mittaturque in lebetem, cum pauciore aqua quam ad aliarum herbarum decoctionem, quia post coctionem exprimitur. Percocta colatur exprimiturque ex tela fortiore per torcular. Deinde cum expressione par quantitas mercurialis ut ante præparatæ, incoquitur. Cocta, colata, ut dictum est, expressa; cum secunda ista colatura & expressione tantundem mercurialis præparatæ, tertio adjicietur, coquetur, colabitur, exprimetur, ut toties dictum. Demum cum hac expressione par mellis quantitas immiscetur, conficiturque mel mercuriale, perinde ac mel rosatum, absque ulla despumatione.

DE CONSERVIS.

Modus parandi conservam violarum.

CAPVT XXXIII.

Accipe libram semissem violarum à parte herbacea mundatarum: Contundantur in mortario marmoreo, cum pistillo ligneo, donec in pastam abeant molliusculâ, ita ut nulla inter tractandum inæqualitas

percipiatur. Commisceatur sensim libra una sacchari pulverati, vel in frustula comminuti, tundatur, incorporetur cum violis. Hoc præstito, conserva confecta erit, quæ in vas fictile mundissimum indetur, charta non perforata tegetur, soli per 30. aut 40. dies exponetur, bis terve quaque hebdomada spatula versabitur, ut à solis calore undequaque percoquatur.

Modus parandi conservam rosarum.

CAPVT XXXIV.

Accipe libram dimidiam vel libram integram rosarum rubrarum non explicatarum, forcipe incisus ungticulis (pars est lutea in imo flore.) Tundatur in mortario marmoreo pistillo ligneo, duplo sacchari addito, ut in violarum conserva ostensum est.

Modus parandi conservam nenupharis.

CAPVT XXXV.

Accipe libram dimidiam florum alborum nenupharis recentium. In mortario marmoreo perinde ac præcedentes tundatur, sacchari duplo adiecto. Exponatur soli ut dictum.

Modus parandi conservam tussilaginis.

CAPVT XXXVI.

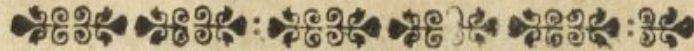
EX floribus tussilaginis pars duntaxat lutea assumitur, tunditurque in mortario

cum duplo saccharo, ceu præcedentes.

*Modus parandi conservas borraginis, buglossi,
rorismarini, & betonica.*

C A P V T X X X V I I .

Eodem prorsus modo quo superiores
conficiuntur.

T R A C T A T V S T E R T I V S .

D E E L E C T V A R I I S .

*Modus parandi Electuarij lenitivi pro
divitibus.*

C A P V T I .

Accipe polypodij quercini conquassa-
ti, uncias tres; feminis fœniculi viri-
dis, unciam semissem; betonicæ, agri-
monix, adianti, polytrichi, scolopendrij,
cuiusque manipulos duos; feminis anisi vi-
ridis, unciam semissem; pulpæ cassiæ, pul-
pæ tamarindorum, prunorum, cuiusque
uncias sex: senę cum aniso pulveratæ, uncias
quatuor cum dimidia; sacchari libram unam.
Fiat electuarium arte sequenti.

Prædicta simplicia mundata & lota in
aquæ sufficienti quantitate coquantur. Pri-

mò scilicet polypodium mundatum, cum femine fœniculi per horæ quadrantem & amplius; deinde betonicam & agrimoniam, polytrichum, adiantum, scolopendrium.

Prædicti decocti colati accipe libram unam. Macerentur in eo per 24. horas senæ mundatæ uncia duæ, cum seminis anisi aut fœniculi semuncia: tantisperque ante huius temporis finē extrahentur singulæ seorsum, pulpæ cassiæ, tamarindorum, & prunorum, prout est demonstratum *cap. 22. tractatus 1.*

Hoc factò senæ infusio unico fervore bulliat, coletur, exprimatur per pannum stamineum. Cum expresso libra una sacchari in lebete coquatur ad consistentiam *cap. 17. tractatus 1. traditam.*

Syrupus hoc modo confectus in pelvem stanneam vel vas fictile vitratum effunditur. In lebetem vero extra ignem pulpæ tamarindorum & prunorum injiciuntur, & cum rudicula probè permiscetur, addita etiam post cassiæ pulpa.

His peractis syrupi aliquantum refrigerati tertia pars prædictis pulpis probè permiscetur, deinde senæ cum correctivo pulveratæ tertia pars inspergitur, ut demonstratum est *cap. 23. tractatus 1.* exacteque quoad fieri poterit cum pulpis & syrupo permiscetur.

Deinde syrupi, ut & senæ pulveratæ partes residuæ, indentur, rudiculaque probè versabuntur & subigentur. Omnibus exqui-

sitè permistis conflatur electuarium, quod antequam refrigerat, in vase idoneo charta perforata contexto reponetur. Refrigeratum charta duplici munitum more syruporum servabitur.

Si inter parandum dictum electuarium syrupus refrigeret, supra fornacem erit calefaciendus, procedendo ut dictum.

Nota, pulveres nunquam esse miscendos cum syrupo fervente, quoniam adurerentur; sed eo aliquantulum refrigerato.

Vnum duntaxat modum syrupi conficiendi descripsi, qui quatuor reliquis sequentibus inserviet: præstantissimus quippe est, ut evidentissime patet.

*Modus parandi Electuarium lenitivum
pro egenis.*

C A P V T II.

Accipe libram unam decocti prædictorum simplicium colati, ad senam cum aniso, ut dictum est, macerandam; senæ mundatæ uncias duas; feminis anisi aut fœniculi viridis unciam dimidiam; pulpæ prunorum & tamarindorum, cuiusque uncias novem; senæ cum aniso pulveratæ uncias quatuor cum dimidia, sacchari libram unam. Conficiatur electuarium modo ante descripto.

Omissa autem est cassiæ pulpa ob sumptum, sed ad illius defectum compensandum

prunorum & tamarindorum pulpæ dosis adaugeta est. Si forte aliqua cassiæ paulo ante extractæ recrementa nondum evanida præsto adsint, per dictas 24. horas cum sena infundi poterunt.

Modus parandi Catholicum.

CAPVT III.

ACcipe decocti prædictorum simplicium ad senæ & anisi infusionem, uncias viginti; senæ mundatæ uncias duas: seminis feniculi viridis, semunciam; pulpæ cassiæ uncias quatuor; pulpæ tamarindorum & prunorum, cuiusque uncias sex, senæ pulveratæ cum aniso, uncias duas cum drachmis duabus; rhabarbari pulverati uncias duas; sacchari libram unam cum dimidia. Fiat electuarium arte sequenti.

Primo infundetur sena cum aniso, ut dictum.

Rhabarbarum pulveratur, ut ostensum est *cap. 25. tractatus 1.* simulque cum eo sena cum aniso pulverantur, totusque iste pulvis seponitur.

Tamarindorum, prunorum, & cassiæ pulpæ præparatæ etiam seponuntur.

Syrupus ex prædicta senæ infusione in cacabo seu lebete cum saccharo coctus, in vas idoneum effunditur, deinde in lebete extra ignem simul permiscentur pulpæ tamarindorum, prunorum & cassiæ. Hinc conse-

quenter (ut toties dictum) syrupus & pulveres accurata subactione commiscentur. Sicque confectum electuarium ubi refrixerit, cum aliis custodietur electuariis.

Qui senam duplicare voluerit (ut fit de rhabarbaro) pro duabus unciis cum drachmis duabus senæ pulveratæ, quatuor uncias cum dimidia adjiciat, minusque saccharum coquatur, habita ratione pulveris adaucti.

Modus parandi Diaprunum simplex & compositum.

C A P V T I V.

Accipe libram unam decocti prædictorum simplicium colati, ad infundendam senam, senæ mundatæ uncias duas; seminis anisi viridis sem unciam; pulpæ prunorum, libram dimidiam, pulpæ tamarindorum, uncias quatuor; rosarum rubrarum drachmas tres; sacchari libram unam. Concinnatur electuarium eodem modo quo præcedentia, vocaturque Diaprunum simplex.

Quod si compositum efficere volueris (ut vulgo fit) sic procedes.

Cum prædicto electuario confecto adhuc calente, vel si non caleat, supra fornacem aliquantum calefiat; scammonij optimè pulverati, ut traditum est *cap. 26. tractatus 1.* drachmæ novem inspergantur, exacteque rudicula permisceantur. Sic confectum electuarium Diaprunum compositum nuncu-

patur, servaturque in vase idoneo ad usus.

Nota, nullum hic à nobis describi Catholicum ad clysteres. Illius enim loco electuaria præcedentia inservire possunt cum certiori utilitate.

Electuarium vice confectionis Hamech, incundius molliusque purgans.

C A P V T V.

Accipe ultimo descripti decocti ad infusionem senæ & anisi libram unam; senæ mundatæ, uncias duas; seminis anisi vel fœniculi viridis, unciam dimidiam; pulparum cassiæ, tamarindorum, prunorum, cuiusque uncias quatuor; senæ pulveratæ cum suo correctivo uncias duas cum dimidia; rhabarbari pulverati unciam semissem; agarici trochiscati pulverati, unciam unam; sacchari, libram unam; scammonij, drachmas novem. Fiat electuarium.

Sena cum aniso in dicto infundentur decocto, cum pulpæ cassiæ recrementis, ad syrupum postea conficiendum.

Rhabarbarum & trochisci agarici seorsum in mortario pulverabuntur, ut *cap. 25. & 26. tractatus 1.* demonstratum est. Vtriusque pulvis cum sena pulverata permisceatur, seorsumque in charta servatur.

Scammonium in mortario pariter pulveratum, ut demonstratum est, in alia charta separatim reponetur.

Hoc factò, pulpæ tamarindorum & prunorum rudicula in cacabo commiscebuntur, deinde cassia simul cum syrupo & pulvere. Omnibus exquisitè mistis calentibusque superinspergitur permisceturque scammonium, ut antè traditum, ubi de diaprino composito agebatur. Sic elaboratum electuarium cum aliis asservabitur.

Modus parandi electuarium de dactylis, vulgo Diaphœnicum.

C A P V T VI.

Accipe pulpæ dactylorum uncias sex, turbith gummosi uncias duas, amygdalas aliquot dulces excorticatas 18. vel 20. zingiberis cultello rasi, macis, seminum anisi, fœniculi, cuiusque drachmas duas, scammonij drachmas sex. Cum unciis decem mellis despumati, ut ostensum est *cap. 17. tractatus 1.* fiat electuarium.

Pulpa dactylorum præparata, ut patuit *cap. 2. tract. 1.* seponitur.

Deinde pulvis hac arte conflatur.

Primum in mortarium immittitur turbith, zingiber & amygdalæ, ad illorum exhalationem inhibendam, simulque contunduntur. Semipulveratis macis, anisum & fœniculum injiciuntur. Omnia in pulverem redacta trajiciuntur per incerniculum contentum, modo *cap. 23. tractat. 1.* descripto, ubi de sena sermo erat.

Tres

Tres pulveris uncia extractæ in charta seorsum reponuntur.

Scammonium pariter pulveratur, ut demonstratum est; separatimque servatur.

His peractis, pulpa dactylorum in cacabum imponitur, rudicula aliquantisper agitur, dein adjicitur mellis despumati calentis tertia pars, permisceturque cum prædicta pulpa. Deinde inspergitur commisceturque prædicti pulveris pars tertia, dein reliqua pars mellis; hinc pars reliqua pulveris, demum residuum mellis & pulveris, eodem modo quo in electuariis præcedentibus.

Omnibus probè subactis calentibusque scammonium pulveratum adjicitur, ut dictum superius. Eo exquisitè permisto electuarius absolutum est, quod refrigeratum aliorum more custoditur.

Modus parandi benedictam laxativam.

C A P V T VII.

Accipe turbith, hermodactylorum rasilorum, cuiusque drachmas sex; amygdalas excorticatas 18. aut 20. rosarum rubrarum, drachmas tres; zingiberis rasi, macis, cuiusque drachmam unam; seminum milij solis, saxifragiæ, anisi, apij, cuiusque drachmas duas; scammonij drachmas quinque; mellis despumati uncias quindecim. Fiat electuarius.

Notandum, in hoc capite atque præceden-

o

te pondus medicamentorum pulverandorum liberalissimum esse debere (præterquam scammonij, quod iustè ponderari debet) quia non cernuntur transmittunturque integrè per setaceum. Sed ubi expetita dosis expleta erit, residuum ad aliam præparationem, vel ad usus à Medico suggerendos asservatur.

In mortarium primo immittuntur turbith, zingiber, hermodactyli, ex quibus cultello pulvis aut terra adhærescens prius excussa fuerit. Amygdalis modicè pulveratis adiunguntur semina, demum macis & rosæ rubræ siccæ.

Omnia pulverata per setaceum contactum transmittuntur. A quibus ubi tres pulveris uncias exemeris, in charta seorsum reponentur.

Scammonium pulveratum etiam separatim servatur.

His peractis, tertia pars mellis despumati calentis in cacabum immittitur, cum parte tertia pulveris superinspersi exquisiteque permisti. Deinde reliquæ mellis pulverumque partes eo ordine subiiciuntur, quo in electuariis præcedentibus, rudiculaque accuratissimè permiscentur.

Electuario denique vel adhuc calente, vel calefacto, scammonium permiscebitur, ut dictum.

Modus parandi hieram simplicem.

CAPVT VIII.

Accipe cinnamomi optimi, fantalicitrini, asari, nardi Indicæ, croci, mastiches, cuiusque drachmas sex; aloës non lotæ uncias duodecim cum dimidia; mellis despumati uncias quinquaginta unam, seu libras tres cum uncis tribus. Sic instituatür compositio.

In mortario simul pulverantur cinnamomum, fantalum citrinum in minuta schidia seu fragmenta incisum, asarum & nardus Indica concisa, dein per setaceum tectum transmittuntur. Pulvis (qui quatuor uncias cum dimidia pendere debet) seorsum reponitur. Pulveranda etiam mastiche, crocus, aloë, unumquodque seorsum. Deinde omnes isti pulveres in mortario commiscentur, ita ut totum ex illis conflatum uncias 17. ponderet. Quod cum libris tribus, tribusque uncis mellis despumati ad consistentiam syrupi cocti, modiceque calentis exactè permiscetur, cacabo ab igne deposito.

Notandum, prædictum mel non admodum coquendum esse: ingenti enim aridiorum pulverum copia mel satis exsiccat in crassaturque, licet levius coctum quam ad electuarium.

℞ ij

Modus parandi hieram picram cum agarico.

CAPUT IX.

Accipe drachmam unam ex pulvere citriusque ex primis sex medicamentis in hieræ simplicis descriptione enumeratis : hinc addantur pulveris agarici trochiscati drachmæ sex, aloës non lotæ uncia una cum dimidia, utroque prius seorsum pulverato.

Mox universus pulvis, qui est trium unciarum, commisceatur, incorporeturque in cacabo cum unciis novem mellis despumati, ad syrupi crassitiem cocti, modicè refrigerati, & ab igne remoti. Sicque confectâ compositio cum aliis antè descriptis ad usus reponetur.

Tabella ex Mechoacan, qua tabellis Diacarthami equivalent.

CAPUT X.

Accipe Mechoacan, hermodactylorum rasorum, turbith, cuiusque drachmas duas; rosarum rubrarum, drachmam unam; zingiberis rasi drachmam dimidiam; amygdalas dulces excorticatas, tres aut quatuor; scammonij, drachmas duas. Cum libra dimidia sacchari soluti coctique in aqua communi, fiant tabellæ pondo unciaë semissis.

Mechoacan in mortario contuso, adjici-

tur turbith , hermodactyli & zingiber rasum , cum amygdalis ad illorum exhalationem inhibendam. Denique rosæ rubræ sicæ induntur.

Omnia pulverata per setaceum transmittuntur. Inde postquam pulveris drachmas septem cum dimidia exemeris , residuum in charta repones.

Scammonium seorsum etiam pulveratur, illiusque pulveri in mortario simul drachmæ septem cum dimidia pulveris prædicti admiscuntur : adeo ut totum conflatum drachmas novem cum dimidia contineat, quod in charta reponitur.

Pulvere sic apparato, saccharum in sartagine mediocri ex ære rubro, cum unciis quatuor aquæ ad consistentiam *cap. 15. tractat. 1.* indicatam excoquitur. Coctum ab igne deponitur, spatulaque fortiter agitur, dum refrigescat. Refrigerato prædictus pulvis inspergitur, probeque spatula cum saccharo cocto incorporatur : ita ut pasta tandem fiat legitimæ consistentiæ, deterso collectoque quod sartaginis fundo parietibusque adhæserit. Quæ pasta adhuc calidiuscula in chartam albam, modico oleo amygdalarum dulcium vel communi delibutam, vel confriatam ex amygdala dulci cultello excorticata, ne chartæ adhæreat, effunditur, radio terete oleo illito, extensionis gratia, percutitur, multoties circumvoluto comprimitur & complanatur. Hinc inuncto

O iij

cultello dividuntur, fiuntque tabellæ pondō semunciæ. Quæ refrigeratæ in pyxide, charta superne inferneque munita, loco sicco (ut supra asserem in camini angulo) reponuntur.

Si quid vero sartagini tenacius adhæserit, spatula ferrea deradetur, cum dictis tabellis in charta reponetur, eiusdemque erit usus qui tabellarum.

DE TROCHISCIS.

Modus parandi Trochiscos de agarico.

C A P V T X I.

EX instrumento ex ferro albo incurvo undiquaque forato (quam vulgo rasparam vocant) exterendæ sunt agarici albi, levis & friabilis uncia duæ, vel quantum expedierit : mittendæ in mortarium marmoreum, affusa subinde aquæ vitæ quantitate sufficienti : tundendæ, subigendæ pistillo ligneo, in pastam cogendæ, ex qua trochisci plani seu alterius figuræ effingentur, in umbra super setaceo inverso charta operti, ne sorde aliqua inficiantur, exsiccandi.

Exsiccati rursus in mortario pulverabuntur, & ut prima vice, cum aqua vitæ malaxabuntur, ut in pastam coëant. Hinc in trochiscos aptabuntur, qui denuo ex setaceo siccabuntur, ut dictum. Quod tertio iterabis. Demû in vase idoneo ad usus recondentur.

Huiusmodi Trochisci confici etiam possunt cum vino albo tenuissimo, in quo maceratum fuerit zingiber rasum contusumque in phiala optime obturata per 24. horas hoc modo.

Accipe vini albi generosi tenuissimi librā dimidiam. Macerentur in eo per 24. horas zinziberis rasi & contusi drachmæ tres, in phiala scilicet probe clausa. Ex dicti vini parte una trochiscos (ut dictum est) effinges, ritè iterum obturata phiala, ut bis eandem præparationem subeant.

Modus parandi trochiscos Albandal.

CAPVT XII.

PRimo macerentur per quatuor vel quinque dies gummi tragacanthæ drachmæ tres, cum aqua rosacea, in vase stanneo bene contexto. Interea accipe pulpam colocynthidos à seminibus repurgatam. Forficibus in frustula tenuissima concidatur, in mortario pulveretur, illius fundo pistillique extremo oleo rosato prius inunctis. Ex ea probe lævigata fingentur trochisci cum gummi prædicto soluto, qui ex inverso cribro sicabuntur. Exsiccati in mortario rursus teruntur cogunturque in trochiscos, servandos ut dictum.

Modus parandi trochiscos de Myrrha.

CAPVT XIII.

ACcipe cinnamomi, feminis nigellæ, aloës, myrrhæ, cuiusque drachmas duas. Ex rutæ vel artemisiæ succo per residentiam depurato, formentur trochisci.

Prædicta medicamenta pulverantur, à cinnamomo incipiendo; seorsum servantur, ut *cap. 30. tractat. 1.* declaratum est, per incerniculum trajiciuntur. Deinde nigella pulveratur, eiusque semuncia & amplius pro drachmis duabus adjicitur: quæ pulverata per setaceum opertum cernetur. Vbi vero drachmas duas exemeris, residuum vel servabitur, vel projicietur; cum semen istud vilissimi sit pretij. Hinc myrrha teritur, tum aloë, ut *cap. 25. tractat. 1.* dictum. Cum aloë pulverata in mortario adhuc existente, reliqua omnia medicamenta in pulverem rediguntur. Accuratè permistis prædictus succus affunditur: ex ijsque subactis finguntur trochisci, in umbra supra inversum setaceum exsiccandi.

DE PILVLIS.

Modus parandi pilulas stomachicas, ante cibum dictas.

CAPVT XIV.

Accipe aloës drachmas sex, mastiches, rosarum rubrarum, cuiusque drachmas duas. Cum syrupo rosarum pallidarum probe subactis, massa concinnetur.

Accipe mastichem selectam. Teratur leniter, madefacto prius mortario pistilloque pauca aqua rosacea vel communi, seponaturque. Rosæ rubræ etiam pulveratæ seorsum servabuntur.

Demum cum aloë prius pulverata & adhuc in mortario existente, mastiche & rosæ rubræ permiscentur. Ex iis omnibus, syrupo rosarum pallidarum adiecto, exquisitè subactis, formatur massa, quæ ex charta per 10. aut 12. horas in umbra exsiccatur. Hinc aluta alba oleo delibuta involuitur, servaturque in vase idoneo, quale est fictile vel stanneum.

Modus parandi pilulas sine quibus.

CAPVT XV.

Accipe aloës unciam dimidiam, rhabarbari, agarici trochiscati, senæ pulveratæ, cuiusque drachmam unam cum dimidia,

scammonij drachmas duas cum dimidia.
Cum syrupo rosarum pallidarum concinnetur massa.

Sena seposita, scammonium & aloë separatim pulverantur, dein cum sena in mortario miscentur. Probe permista in charta reponuntur. Hinc caro cydoniorum in mortario dissolvitur, adiecto syrupo rosarum pallidarum tantillo. Postea universus pulvis in mortarium immittitur. Sufficienti syrupo ad totum subigendum quantitate affusa formatur massa, more aliarum servanda.

Modus parandi pilulas de agarico.

C A P V T X V I.

ACcipe aloës, agarici trochiscati, cuiusque drachmas tres; cydoniati, drachmam unam; scammonij, drachmas duas cum dimidia; cum syrupo rosarum pallidarum concinnetur massa.

Sena seorsum posita, trochisci de agarico, scammonium & aloë seorsum unumquodque pulverabuntur, deinde in mortario cum sena miscebuntur, bene mista in charta reponentur. Hoc facto, caro cydoniorum in mortario dissolvitur, syrupo rosarum pallidarum tantillo addito: mox universus pulvis indetur, tantundem pariter syrupo affuso, quantum ad omnia malaxanda opus erit, & ad fingendam massam, aliarum more asservandam.

Modus parandi pilulas ex tribus purgantibus.

CAPVT XVII.

Accipe rhabarbari, aloës, agarici trochifcati, cuiusque drachmas tres. Cum syrupo rosarum pallidarum formetur massa. Medicamenta seorsum pulverata cum pistillo in mortario commiscebuntur: deinde cum syrupo subactis, fingetur massa aliarum more apparatus & custodienda.

Modus parandi pilulas de rhabarbaro.

CAPVT XVIII.

Accipe rhabarbari unciam unam, cinnamomi, liquiritiæ pulveratæ, cuiusque drachmam dimidiam. Cum syrupo fiat massa.

Rhabarbaro pulverato admiscetur in mortario cinnamomum & liquiritia simul, prius cum amygdala pulverata; cumque aliquo syrupo idoneo, ex Medici præscripto, pulvis subigitur formaturque massa, cum aliis custodienda.

Pilula somnifera.

CAPVT XIX.

Accipe myrrhæ drachmas tres, thuris masculi drachmas duas cum dimidia, feminis hyoscyami, opij, cuiusque drachmas

duas; croci, castorei, cuiusque grana 54. hoc est cuiusque drachmam semissem cum granis 18. Cum syrupo rosarum siccarum formetur massa.

Medicamenta seorsum tum pulverantur, tum servantur.

Primo thus masculum pulveratur, & per cribrum trajicitur. Sed notandum, supra dosim nonnihil adjiciendum; exempta enim dosi, residuum ad aliorum præparationem servatur.

Crocus etiam cum amygdala cultello excorticata ad impediendam dissipationem, teritur. Hinc myrrha, demum hyoscyami semen & castoreum simul contunduntur, cum iisque pulveratis reliqui omnes pulveres miscentur, mixtique in charta servantur. Opium tenuissime incisum in mortarium imponitur, colliquaturque cum syrupo qui inter conterendū sensim affunditur. Vbi liquefactum fuerit, prædicti commiscentur pulveres, sufficienti syrupi quantitate indita accurate subiguntur, massa concinnatur, servatur ad usus.

Notandum, prædictam massam seorsum loco idoneo servandam esse, ponderandamque ab ipsomet artifice dosim. Cum aliis enim reposita, posset casu ab alio quoquam sumiliarum pilularum vice, idque cum gravi periculosoque errore, unde mors certa consequeretur.

Pilula de terebinthina sola, vel cum rhabarbaro.

CAPVT XX.

Accipe terebinthinæ optimæ (qualis est Veneta) unam duasve uncias , vel quantum volueris. Bulliat in aquæ libra una sex & amplius ebullitionibus , ut rite coquatur. Quod dignosces , si guttula in paropsidem gelida plenam iniecta digitisque contrectata non adhæreat , coctam esse affirmabis; quod si adhæreat, iterum coquenda erit. Vbi legitimè cocta fuerit, ab igne deponatur, atque in discum aqua frigida plenum indatur, ex qua partem effundes, alia superaffusa, ut ex aquæ frigiditate incrassetur. Hoc ubi factum, dictam terebinthinam manibus frigida madefactis accuratè tractetur, in massam cogatur, in aluta oleo communi illita more aliarum custodiatur.

Quod si rhabarbarum addere volueris, sic fiet. Ad unamquamque terebinthinæ sic præparatæ unciam, rhabarbari pulverati scrupuli quatuor exacta manuum contrectatione commisceantur, formeturque massa, aliarum instar servanda.

Modus terebinthinam potabilem efficiendi.

CAPVT XXI.

Accipe vini albi tenuissimi tres quatuorve uncias, cum lutei medietate. Impo-

nantur in discum supra foculum cum igne exiguo, probeque spathula vel argenteo cochleari commisceantur. Hoc facto diluatur simul terebinthinæ Venetæ uncia dimidia, donec in liquorem abeat. Tum ab igne discum deponito, ut refrigescat. Verum quia potio ista ob terebinthinam admodum insuavis est, ex uno alterove limone succus expressus, vel syrupi limonum uncia duæ admiscebuntur.

*De pulveribus & tabellis cordialibus dictis,
& corroborantibus.*

CAPVT XXII.

OPeræ pretium existimo ut præmoneam, medicamenta sequentia in pulverem redacta, ad prædictos pulveres tabellasque concinnandas, potius per setaceum tamisium contactum, quam per sericum transmittenda, quia celerius trahuntur, nec tantum negotij facessunt. Adde quod plus de suis viribus retinent. Alioquin ut per sericum incerniculum transmittantur, diutissima trituratione opus habent: fierique non potest, quin tanto temporis spatio plurimum de illorum virtute depereat, quamvis semina aliaque medicamenta exhalationem cohibentia simul admisceantur. Nec objiciendum est, non ita elegantes futuros pulveres illos, nec ita prompte intimas corporis venas permea-

turos. Ad primum respondeo, in Medicina bonitatem utilitatemque spectandam potius esse, quam elegantiam. Neque tamen sua gratia carent, cum tabellæ ex iis concinnatæ, proportionem unius drachmæ ad uncias duas sacchari consistentia legitima cocti, elegantissimæ sint & iucundissimæ. Ad secundum respondeo, si quatuor semina quæ à pastu vorantur, sanguisque fibris refertus, angustissimas corporis venas transmeent: potiori longè ratione pulveres istos sic apparatus intima quæque facile pervasuros. Ego equidem pluris facio iusculum aliquod è carnibus succulentum, vel consummatum ritè confectum, ptisanam idoneam, aut aliud quodvis præsidium, ægrotantis naturæ familiare, morboque contrarium, cuiusmodi est vinum, succus granatorum, acidorum, limonum, ribesiorum, & similibus, quam omnes huiusmodi pulveres, tabellasque ex illis conflatas. Nihilominus triplices describere libuit, quæ fere reliquarum omnium facultates complectuntur.

Pulvis trium santalorum, qui inservire potest pro pulvere Diarrhodonis Abbatis, Diamargariti frigidi & Triasantali.

CAPVT XXIII.

Accipe santalorum albi, rubri, citrini, ligni aloës, cuiusque drachmas duas. Seminum oxalidis, endiviæ, portulacæ, car-

dui benedicti, terræ sigillatæ seu potius terræ Blesensis quæ æquivalet, cuiusque drachmam unam. Fiat pulvis ex istis medicamentis, arte sequenti.

In exigua fragmenta santala lignumque aloës incidantur, imponanturque mortario cum seminum parte media, ut illorum lentore tenuiorum partium exhalatio prohibeatur. Hinc simul terantur contundanturque. Iis ad mediocritatem contusis, seminum pars reliqua adjiciatur, simulque teratur. Pulvis hinc conflatus, per setaceum opertū trajiciatur. Quod trajici non potuerit, in mortarium rursus mittatur, teratur, per setaceum transmittatur, donec pulveris drachmæ decem habeantur. Residuum servetur, reponaturque ad aliam pulveris compositionem. Quæ decem drachmæ in charta separatim includantur. Postea terra sigillata vel Blesensis, quæ terræ sigillatæ nativæ æquipollet (terra enim illa sigillata quæ ad nos convehitur ut plurimum adulterata est) in pulverem redigatur, reliquis medicamentis commisceatur, servetur in vitro duplici idoneo, operculato, loco temperato ad usus opportunos.

Tabella Triasantali cum rhabarbaro.

CAPVT XXIV.

PRædicto pulvere Triasantali cum rhabarbaro, si quis ad tabellas uti voluerit, universo

uniuerso pulveri rhabarbari pulverati scrupuli duo adijciuntur. Si vero triplicare rhabarbarum sit animus, pro scrupulis duobus duæ drachmæ addentur, & cum sacchari optimi unciis duodecim, in aqua ad scopum accommodatâ soluti, ad legitimamque crassitudinem cocti, fient tabellæ, ceu aliæ custodiendæ.

Pulvis Diambra, qui vicem pulverum Diambra, Aromatici rosati, & trochiscorum de gallia moschata subire potest.

CAPVT XXV.

ACcipe cinnamomi selecti, macis, fantalorum albi, rubri, citrini, ligni aloës, rosarum rubrarum, cuiusque drachmanam unam; ambrae, moschi, cuiusque grana duodecim. Ex iis sic fiat pulvis.

Primum fantala & lignum aloës in minuta fragmenta concisa, ut minore negotio in pulverem redigantur, mortario indantur, mox cinnamomum & macis, cuius lentore aliorum exhalatio sistetur.

Notandum, si in dictorum lignorum tritura aliqua exhalatio efferatur, guttulas aliquot aquæ rosaceæ affundendas, ut dissipatio validius cohibeatur. Ultra dimidium pulveratis rosæ rubrae siccae adijciuntur, simulque terentur, hinc per setaceum operculatum trajectentur. Ex pulvere trajecto ubi quinque sexve drachmas exemeris, in charta alba reponantur.

P.

His peractis ambra & moschus in mortariū marmoreum immittantur , cum una pulveris prædicti vel circiter drachma , simulque pistillo ligneo vel ferreo terantur. Probè trita commistaque , pulveris residuum sensim injicitur: permisceturque ita omnia, ut ambra & moschi facultatem odoremque penitus retineant. Sic apparatus pulvis vase commo probe obturato recondetur.

Pulvis Diatragacanthi:

C A P V T X X V I .

Accipe gummi tragacanthæ, gummi Arabici , cuiusque drachmas tres ; radicis ireos Florentiæ , liquiritiæ , seminum papaveris albi , portulacæ , oxalidis , cuiusque drachmas duas. Ex iis conflabitur pulvis hæc methodo.

Exempta à gummi tragacanthæ candidiora mundioraque granula , sic in pulverem redigentur.

Primò mortario ferreo vel æreo incensi carbones immittentur, illiusque fundum ita calefiet, ut carbone cinereque eiecto manu tangi citra ustionem non possit; pistilli extremo ita etiam calefacto, ut fere candescat. Mortario pistilloque linteo mundo deterfis, dictum gummi tragacanthæ injicies, linteo loque in medio perforato ad transmittendum pistillum conteges, dictumque gummi ita conteres , ut in pulverem abeat. Mox

per setaceum trajicitur. Quod transmeare non potuit, mortario rursus indatur, denuo pulveretur, trajiciatur.

Quod si dictum gummi viscosius etiamnum videatur, ita ut commodè in pulverem redigi nequeat, mortarij fundum pistillique extremum rursus ad illius trituram calefiant. Ex co contrito drachmæ duæ per setaceum transmissæ in charta seponantur, residuo in aliam occasionem reservato.

Gummi Arabicum eodem modo pulverabitur, drachmæque duæ per cribrum trajectæ eximentur, residuo etiam reservato.

Notandum primò, mortarium pistillumque ad utrumque gummi terendum esse calefacienda: quia cum sint admodum humida, pulverari nequirent, si mortarij pistillique calore intenso summa illa humiditas non absorberetur.

Notandum secundò, linteos in medio perforato mortarium contegi, ad intromittendum pistillum, quia inter terendum granula, potissimum extragacantho, extra mortarium profilirent.

Notandum tertio, pro singulorum dictorum medicamentorum drachmis duabus, tres esse ponendas, ut duæ saltem supersint, prout sæpius dictum; quia inter terendum trajiciendumque per setaceum, nonnihil ex illis exhalat.

Gummis sic pulveratis sepositisque, simul in mortario conterantur radix ireos

P ij

Florentiæ, liquiritia sicca rasa, contusa, in frustula super quadra lignea cultello calceolarij concisa. media pars seminum, ut pariter conterantur. Vbi mediocriter pulverata erunt, partem reliquã seminum adjicies, conteresque. Hinc omnia per setaceũ operculatum trajicies. Quod trajici non potuerit, rursus mortario indatur ad ulteriorem pulverationem, & traiectionem, ut toties dictum; donec pulveris unciam unam extraxeris.

Hoc facto prædicta pulveris uncia in pilam mittetur, cum gummi tragacanthi & Arabici pulveribus: eosque pistillo commiscbis, vaseque idoneo ad usus repones.

Notandum denique, in pulveribus eiusmodi conflandis de industria uniones seu perlas, fragmenta lapidum pretiosorum foliaque auri à nobis esse prætermissa, quia pretium duntaxat & sumptum, non virtutem augent.

Pulvis glycyrrhizæ.

C A P V T XXVII.

QVoniam in facienda Medicina frequentissimus usus est pulveris glycyrrhizæ, sic eius descriptionem attingere non pigebit.

Accipe glycyrrhizæ siccæ uncias duas, seu quantum volueris. Mundetur, radatur, minutim cultro calceolarij ex quadra lignea concidatur, in pila ærea vel ferrea teratur,

trajiciatur per setaceum, prout de aliis est declaratum.

Sic traiectus pulvis vase vitreo exiguo includetur, reponeturque cum alijs.

*Modus parandi tabellas ex prædictis
pulveribus cordialibus.*

CAPVT XXVIII.

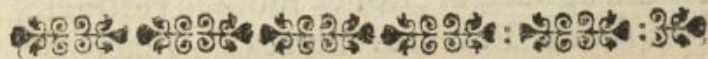
Solvuntur, exempli gratia, præscriptorum pulverum drachmæ duæ cum saccharicocti unciis quatuor, prout *cap. 16. tractat. 1.* indicatum est, methodo sequenti.

Saccharum in aquæ rosacæ vel alterius cordialis unciis duabus in sartagine minori ex ære rubro, ad dictam consistentiam coctum, ab igne auferetur, ferreaque spathula tandiu agitabitur, donec modice refrigeratum fuerit. Pulveres enim calenti saccharo immisti adurerentur. Inspargendi autem exquisiteque permiscendi sunt cum saccharo cocto, quod velut in pastam coëat, hinc in chartam albam effundatur vel in marmor oleo amygdalarum dulcium illitum, vel amygdala cultello excorticata affricatum, ut *cap. 9. huius tractat.* est dictum, ubi de Tabellis ex Mechoacan. Postquam in exiguos rhombos drachmarum duarum pondo divideris, in pyxide loco sicco asserventur.

*Admonitio circa confectiões de Hyacintho,
Alkermes, & Theriacam.*

C A P V T XXIX.

Quod spectat ad confectiões de Hyacintho & Alkermes, iusto satis pretio ab institoribus Monspeliensibus comparabuntur. Theriacam vero Venetam præ aliis tibi procurabis. Venetiis enim solenniter preparatur coram Reipublicæ Optimatibus, assistentibus Medicis, spectante plebe. Adde quod non est immodici pretij. Ea tamen, quamvis ex sese præstanti, citra periti Medici consilium nunquam utendum, propter varia pericula, quæ illius usum consequi possunt.

TRACTATUS QVARTVS.

Modi varij parandi oleum rosatum.

C A P V T I.

Primus modus. Accipe rosarum rubrarum nondum perfecte explicatarum libram unam. Terantur in pila marmorea cum pistillo ligneo. Mittantur in hydriam fictilem vitratam. Affunde olei communis libras quatuor. Spathula lignea versentur, com-

miscantur, charta simplici tegantur, uno alterove mense insolentur, vel in camini angulo reponantur, subinde spathula agitentur. Hinc in usum oleum adhibetur, remanentibus etiamnum rosis. Vel tempore illo exacto, omnia in cacabum conjiciantur, leviterque feruefiant, Deinde oleum ex tela fortiore in torculari inter duos exiguos aseres trajicitur exprimiturque. Refrigeratum in eadem hydria aut vase alio idoneo ad usus opportunos custoditur.

Secundus. Conteratur in mortario marmoreo rosarum rubrarum non adhuc explicatarum libra dimidia, rosarum pallidarum tantundem. Hinc in hydriam mittantur, iis quatuor olei communis libræ affundantur, spathula versentur. Hydria charta operta cineribus calidis applicetur per semihoram & amplius. Insolentur postea sex vel septem dies, vel in camini angulo collocentur, spathula lignea interdum agitentur. Elapso illo tempore dicta infusio in cacabum effundetur, unaque aut altera ebullitione feruefiet. Deinde ex tela fortiore colabitur, exprimeturque per torcular.

Hæc interea peragendo, rosarum rubrarum & pallidarum recentium parem quantitatem in dictam hydriam immittito, oleumque prædictum colatum & expressum desuper affundito, cineribus calidis imposito, deinde illud vel insolato, vel in camini angulo per temporis iam ante dicti spatium

collocato. Postea in cacabum effunditur, leviter feruefit, colatur, ex prælo exprimitur, ut dictum.

Interea tertio tantundem rosarum in hydriam injicitur, eademque methodo proceditur.

Ultima infusio in lebetem aut in diploma ad ebulliendum conjicitur, ut omnis fere humiditas absorbeatur, quod ex signis *cap. 32. & 33. tract. 1.* propositis intelliges. Hoc existente, omnia colantur ex telaque fortiore per torcular exprimuntur, oleumque colatum, expressum, refrigeratum cum aliis custoditur.

Tertius. Tres pariter fiunt infusiones, eo quo præcedens modo, sed ex rosis duntaxat pallidis, libra scilicet una ex illis recentibus contusis, in olei communis libris 4. infusa.

Quartus. Primò rosæ tum rubræ, tum pallidæ integræ, flores scilicet & peculum in pila marmorea contunduntur, dein tres celebrantur infusiones cum olei communis quadruplo, ut dictum.

Oleum violatum.

C A P V T I I.

NON nisi ex una paratur infusione, ad instar olei rosati, ex rosis rubeis integris compositi, ut capite patuit præcedenti.

Notandum, florem cum parte herbacea simul macerari, abiecto tantummodo pedi-

culo; libram videlicet unam florum recentium contusorum in libris quatuor olei.

Oleum nenupharinum.

C A P V T I I I.

EX florum alborum nymphææ seu nenupharis libra una duæ fiunt infusiones, ut antè demonstratum est.

Oleum chamæmelinum.

C A P V T I V.

Eodem modo ex summitatibus chamæmeli tenerioribus, hoc est ex floribus recentibus, foliis, surculo tantillo (hoc est duos digitos ultra folia) in pila contusis duæ fiunt infusiones cum olei communis quadruplo.

Oleum liliaceum.

C A P V T V.

EX lilio flores duntaxat candidi, detracto luteo intus existente, sumuntur, fiuntque duæ infusiones, ut ante dictum est.

Oleum hypericinum.

C A P V T V I.

Oleum hoc eodem quo chamæmelinum modo paratur, carptis scilicet hyperici summitatibus, hoc est floribus recentibus, foliis & surculo tantillo, contusis & maceratis.

*Oleum anethinum, rutaceum, sampsicinum,
de absinthio pontico.*

C A P V T VII.

HÆc olea parantur ex suarum herbarum summitatibus recentibus contusis, ut præcedentia.

In confectione olei de absinthio multi absinthium ponticum exile præferunt, quia maiori adstrictione pollet.

Oleum mastichinum.

C A P V T VIII.

Accipe mastiches uncias tres. Terantur in mortario, bulliant in lebete cum olei rosati unciis duodecim, & vini rubri optimi unciis sex fere ad vini consumptionem. Coletur, ex tela fortiore exprimatur, servetur cum aliis.

Oleum cydoniorum.

Accipe libram unam cydoniorum acerborum, comminutorum prout *cap. 15. tractat. 1.* est insinuatum; olei communis libram unam cum semisse. Mittantur in hydriam non ita plenam, quin tribus quatuorve digitis vacua in summo relinquatur. Contegatur, insoleatur, vel in camini angulo per octo vel decem dies collocetur. Iis elapsis dicta infusio in balneo Mariæ excoquetur, dum pene succus sit exhaustus; quod ex signis *cap. 32. tract. 1.* expressis conspicuum erit. deinde coletur, ex tela crassiore exprimatur, expressum in dictâ

hydriam cum cydoniorum item extritorum pari quantitate indatur. Vbi postquam tantundem temporis maceratum fuerit, in balneo Mariæ (ut dictum) percoquetur, colabitur, ex tela fortiori exprimetur.

Oleum myrtinum.

Oleum myrtinum ex myrti foliis viridibus paratur, eodem plane modo quo oleum nenupharinum.

Oleum myrtillorum.

Accipe baccatum myrti recentium si sint ad manum; sin minus, ficcarum in mortario contusarum uncias quatuor; vini albi austeri libram dimidiã, olei communis libram unam. Bulliant uno alterove fervore in lebete, hinc in hydriam fictilem probe contegendam immittantur, octiduum in camini angulo macerentur. His elapsis dicta infusio in lebetem infundatur, leviter bulliat, coletur, ex tela crassiuscula exprimatur. Expressum denuo cum eadem myrtillorum contusorum quantitate in hydria alios octo dies infundito, usq; exactis infusionem prædictã in lebetem immissam coquito, ut *cap. 32. tract. 1.* dictum. Colata item expressaq; cum aliis fervabitur.

Oleum de capparibus.

C A P V T I X.

Accipe corticis radicum capparum, unciam unam; corticis medianæ tamarisci, cyperi, seminis agni casti, ceterach, cuius-

que drachmas duas; foliorum rutæ drachmam unam; vini optimi & aceti generosi, cuiusque uncias duas; cum unciis 12. olei communis, fiat oleum sequenti methodo.

Cyperus in frustula incisus in mortario ferreo vel æreo teritur. Mediocriter trito cortices capparum & tamarisci, cum seminibus agni casti, & sub finem ceterach & ruta adjiciuntur.

Omnia probè trita in hydriam mittuntur, de super affunditur vinum, acetum & oleum, quindecim dies insolantur, vase charta simplici contecto: subinde spathula agitantur. Postea dicta infusio in lebetem effundatur, bulliatque fere ad vini & aceti consumptionem; quod ex indicio *cap. 32. tractat. 1.* proposito dignoscetur. Demum omnia trahentur, ex tela fortiori exprimentur, oleumque colatum & expressum in vas idoneum immittetur.

Oleum de castoreo.

CAPVT X.

ACcipe castorei ficci tenuissime pulverati unciam unam; aquæ vitæ seu vini generosi uncias duas; olei communis uncias duodecim. Bulliant omnia in diplomate usque ad tertiæ vel dimidiæ partis aquæ vitæ seu vini consumptionem.

Notandum, castoreum, ob substantiæ tenuitatem, longam non ferre coctionem.

Prædictum oleum colatum pannoque stamineo vel lineo expressum in vase commo- do bene clauso cum aliis asservatur.

Oleum lumbricorum.

C A P V T X I.

A Ccipe lumbricorum terrestrium libram dimidiam. Probe primum aqua, deinde vino albo eluantur; in vas fictile indantur, alio vino albo superfuso. Stent 12. horas in angulo camini, ut limum quo nutriuntur deponant. Hinc vinum abjiciatur, lumbrici septem vel octo dies in camini angulo, vel in sole cum olei communis libra una, & vini rubelli generosi unciis quatuor infundantur. Deinde igne lento in diplomate fere ad vini consumptionem bulliant; hinc ex linteo trajiciantur, manibus duntaxat exprimantur, vasi que idoneo committantur.

Oleum amygdalinum dulce & amarum.

C A P V T X I I.

A Ccipe amygdalarum dulcium non rancidarum quantitatem sufficientem. Tundantur fortiter in mortario marmoreo pistillo ligneo, dum lævigentur, peneque in pastam abeant, ex telaque fortiori seu setacea, per torcular inter duos asserculos molliter, citra vim, exprimantur.

Extracto quantum licuit, magma seu residentia in sartagine supra ignem medio-crem imponitur, probe spatula lignea agitur, irrigaturque pauca aqua, ne torrefiat: qua absumpta, ex dicta residentia adhuc calente telaque inclusa per torcular exprimitur oleum, quod seorsum servari debet ad unguenta & emplastra, ubi calor suspectus non est.

Modus alter præstantior oleum ex amygdalis dulcibus extrahendi.

Accipe amygdalarum dulcium libram unam. Tundantur primùm cum aqua tepida, dein accuratissime in mortario marmoreo cum pistillo ligneo donec in pastam abeant, quæ in tela laxiore inclusa ex prælo molli-ter citra conatum exprimatur. Huiusmodi oleum præcedenti longè præstantius est.

Ex unaquaque amygdalarum libra olei uncia duæ vel tres extrahuntur. Ex magma-te vero manibus comminuto præparatoque prout dictum est, ex telaque rariore, per torcular compresso, duæ aliæ uncia eliciuntur, ad unguenta & emplastra adhibendæ.

Oleum amygdalarum amararum eodem extrahitur modo.

DE VNGVENTIS.

Modus parandi unguentum Basilicon.

*

CAPUT XIII.

Accipe picis navalis seu nigræ, resinæ bonæ, ceræ flavæ, cuiusque uncias sex,

Olei olivarum libram unam cum semisse.
Fiat unguentum.

Cera in frustula conciditur, pix & resina in tenuissima item fragmenta conquassantur, simulque in lebete ad unguenta & emplastra destinato colliquantur. Omnia liquefacta ex linteo mundo crassiore percolata loco temperato in vase fictili vel stanneo servantur.

Unguentum aureum.

C A P V T X I V .

Accipe olei communis uncias triginta, ceræ flavæ uncias sex, terebinthinæ claræ uncias duas, resinæ, colophonix, cuiusque unciam unam cum semisse; thuris, mastiches, cuiusque unciam unam; croci drachmam unam. Fiat unguentum methodo sequenti.

Primò thus & mastiche pulverantur, seorsumque per setaceum tum trajiciuntur, tum seponuntur. (Notandum dosim thuris & mastiches paulo largiorem esse debere, ut post traiectionem per setaceum, optata dosis suppetat, residuo si supersit servato.)

Deinde cera in frustula conciditur, resina & colophonia tenuissime supra membranam pergamenam vel telam cum pistillo ferreo teruntur, simulque cum oleo in lebete liquantur.

Liquefacta ab igne amoveantur, statimque

terebinthina immiscetur, omnia continuo spathula ferrea versantur, donec omnino refrixerint. Tum mastiche cum thure injiciuntur, probeque dicta spathula commiscuntur; demum crocus exsiccatu leniterque pulveratus ad colorem flavum vel aureum unguento conciliandum, quod vase idoneo ad usus servatur.

Unguentum Egyptiacum.

C A P V T X V.

Accipe mellis communis uncias septem, aceti generosi uncias tres cum dimidia, æruginis uncias duas cum dimidia. Fiat unguentum arte sequenti.

Imprimis plusculum æruginis supra dosim adjicitur, in mortario æreo pulveratur (inter terendum autem os & nasus linteolo obturanda sunt) per setaceum trajicitur. Iusta dosi ponderata sepositaque, residuum servabitur.

Hoc facto in sartagine mediocri ex ære rubro mel & acetum leviter fervefiunt, adiecta protinus æruginis pulverata: simul percoquantur, leniter spathula ferrea omnia agitantur, donec unguenti crassitudinem nanciscantur, mediam scilicet inter unguentum molle & durum, ut turundæ eo facilius illinantur. Quod intelliges, si aliquantulum in quadram vel marmor ex spathula effundas, refrigerarique sinas. Tum ab igne auferes & recondes.

Notandum,

Notandum, postquam æruginem in mortario contriveris, perque cribrum transmiseris, aqua calida mortarium cum pistillo, cribrumque esse abluenda, pannumque lineum, qui pro tamisio in setaceo ad æruginem trajiciendam adhibitus est, projiciendum esse.

Unguentum mundificativum ex apio.

C A P V T X V I.

Unguentum hoc in officinis non proficit, quia quovis tempore parari potest, ex Medici & Chirurgi consilio: qui adjiciunt quæ parti affectæ, ulceri & tempori expedire arbitrantur.

Unguentum album Rhafis.

C A P V T X V I I.

Accipe ceræ candidæ uncias tres, cerussæ lotæ uncias sex, olei rosati uncias duodecim, albumina ovorum tria, camphoræ drachmam unam. Fiat unguentum hac methodo.

Cerussa lota siccataque, rursusque in mortario marmoreo pistillo ligneo pulverata, seorsum servatur. Deinde cera in frustula diuisa cum oleo rosato in vase fictili vitrato vel stanneo, non autem æreo liquatur. Liquatâ vas ab igne removeretur, spathulaque vel pistillo ligneo probè agitantur dum mo-

9

dicè refrixerint. Quod intelligetur, cum in² crassescant aut spatulæ adherere incipient; statim cerussam admiscebis, eam accuratissime quoad fieri potest incorporando.

Ferè refrigerata mixtura, camphora pulverata permiscebitur, demum ovorum albumina. Sicque confectum unguentum ad usum servabitur.

Unguentum desiccativum rubrum.

C A P V T X V I I I .

Accipe olei rosati uncias duodecim, ceræ albæ uncias quinque, lapidis calaminaris, boli armenæ, cuiusque uncias quatuor; lithargyri auri præparati, cerussæ, cuiusque uncias tres; camphoræ drachmam unam. Fiat unguentum hac methodo.

Lithargyrum & bolus armena seorsum pulverata, seorsum etiam per cribrum cernentur. Cerussa quoque seorsum & pulveratur, & seponitur, ut & camphora. Isti omnes pulveres, præterquam caphuræ, simul mortario induntur, & postea seorsum servantur. Hoc factò, igne modico cera alba in frustula concisa in cacabo cum oleo rosato liquatur. Liquata ab igne aufertur, spatulaque lignea rite agitatur. Mediocriter refrigerata dicti pulveres accuratè commiscentur. Sub finem vero ubi omnia penè refrixerint, admiscetur camphora. Unguentum sic confectum ad usum cum aliis asservatur.

Unguentum pompholygos.

CAPVT XIX.

Accipe olei rosati uncias viginti, succi solani uncias octo, ceræ albæ uncias quinque, cerussæ lotæ uncias quatuor, plumbi loti & usti (verum non lotum tenuissimè-que pulveratum præstantius est, prout *cap. 38. & 39. tractat. 1.* est ostensum) tuthiæ præparatæ, cuiusque uncias duas; thuris unciam unam. Fiat unguentum arte sequenti.

Plumbi pulverati dosis præscripta ponderabitur.

Tuthia præparata rursus molliter in mortario lævigabitur, seorsumque servabitur. Demum cerussa lota & ficcata, cum eaque reliqui pulveres leniter cum pistillo in mortario permiscebuntur. Thus etiam pulverabitur, trajicietur per cribrum, ponderabitur, seponetur.

Hoc factò, solani succus cum oleo rosato coquitur ad succi fere consumptionem. Id vero dignoscetur ex indiciis *cap. 30. tractat. 1. expositis.* Tum ab igne amovebuntur, per crassius linteum trajicientur, rursus in cacabum prius mundatum imponentur, simulque cera in frustula concisa liquabitur. Liquata vero cacabus ab igne deponetur, omnia spathula dum refrixerint versabuntur, quod innotescet signis expressis in descriptione unguenti albi Rhasis. Tum;

Q. ij

que pulveres adjicientur, illos continuo
spathula agitando. Cum fere refrigerata fue-
rint, thus accuratè commiscebitur. Sicque
conflatū unguentum cum aliis custodietur.

Unguentum populeum.

C A P V T X X.

Accipe seminum populi nigrae uncias
novem, axungia suilla uncias octode-
cim, aceti generosi; aqua rosacea, cuius-
que uncias sex; foliorum hyoscyami, solani,
sempervivi, cuiusque uncias quatuor; la-
ctuca uncias tres. Fiat unguentum hac me-
thodo.

Mense Martio dicta populi germina decer-
pta, solitaria in pila marmorea cum pistillo
ligneo contunduntur. Exactè contusis addi-
tur axungia suilla recens membranis purgata,
lotaque. Post longam contusionem agita-
tionemque in vase fictili vitrato usque ad
mensum Iunium seponuntur. Tum prædi-
cta herba recens collecta & mundata mi-
nutim inciduntur, singulas in pila marmo-
rea cum pistillo ligneo seorsum contunden-
do. Contusa omnes cum axungia & germi-
nibus commiscebuntur, adiectis aceto &
aqua rosacea.

Operiantur charta, macerentur in sole
per octiduum, interdum spathula lignea
versentur. Iis exactis, omnia in cacabum ef-
fundes, percoquesque ad absolutam liquo-

ris consumptionem. Quod intelliges, si guttula marmoris effusa, refrigerata non diffluat. Tum ab igne deponito, colato & ex tela fortiore per torcular exprimito. Si forsan expressio liquidior æquo fuerit, denuo in cacabo coquatur, dum unguenti consistentiam obtinuerit, quod ex dicto indicio manifestum euadet. Refrigeratum unguentum vase commodo ad usus servabitur.

Unguentum rosatum Mesuei.

C A P V T X X I.

Accipe axungia suillæ lotæ (prout *cap. 35. tractat. 1.* declaratum est) uncias octodecim. Rosarum rubearum recentium tantundem. Tundantur rosæ in pila marmorea cum ligneo pistillo, iisque contusis axungia suilla diuturna agitatione commisceatur. Hoc facto in vas fictile vitratum oris angustioris immittantur. Vas charta contectum per hebdomadam ad solem exponetur, vel per triduum cineribus calidis applicabitur. Hoc tempore exacto vas igni imponetur, ut uno alterove fervore bulliat. Deinde omnia calentia per linteum mundum & crassum transmittentur, exprimenturque per torcular, magmate proiecto.

Interea aliæ rosæ rubæ recentes pariter contusæ in prædictum vas figlinum indentur, axungiam expressam adjiciendo, spathulaque lignea commiscendo. Deinde vas

℞ iij

probe obturatum denuo insolabitur, vel cineribus calidis tantundem temporis imponetur, dein una aut altera ebullitione ad ignem effervescent, colabitur, exprimetur ut dictum.

Hec facta colatura & expressio in cacabum imponuntur, cum iisque succi rosarum rubearum depurati uncię novem, olei amygdalarum dulcium uncię tres admiscuntur: leniterque omnia supra fornacem, fere ad humiditatis rosarum illarumque succi consumptionem, coquuntur: quia satius est ut una alterave uncia succi supersit, quam si ita exhauriantur, ut axungia atque oleum calorem, rosarum frigiditati contrarium, acquirant.

Sed ut libere promam quod sentio, æquè æstimo ceratum Galeni, descriptum in opusculo nostro, cui titulus est *Medicus officiosus & domesticus*, ac unguentum istud rosarum modo pluries tum aqua limpida & frigida, tum aqua rosacea lotum fuerit. Facile enim & quovis tempore, exigua aut maiore quantitate, modico æris temporisque dispendio parari potest, nec viribus unguento rosato inferius est.

Unguentum stypticum seu astringens, quod unguento comitisse substitui potest.

CAPVT XXII.

Accipe nucum cupressi, gallarum, baccarum myrti, corticis mali punici, vul-

go malicorij, cuiusque unciam unam cum drachmis duabus, olei rosati uncias sex, cere albe uncias duas. Fiat unguentū ex arte.

Nucibus cupressi in mortario conquassatis adjiciuntur gallæ, dein myrti bacca & malicorium. Pulverata omnia per setaceum trajiciuntur, ita ut uncia quatuor cum dimidia eximantur, quæ charta includantur, residuo ad aliam præparationem servato. Postea in cacabo vel sartagine mediocri ex ære rubro cera in frustula divisa cum oleo liquabitur. Liquata ab igne auferetur, modiceque refrigeratæ pulvis commiscebitur, continuò spatula omnia agitando, donec refrixerint. Sicque apparatus unguentum cum aliis servabitur.

DE E M P L A S T R I S.

Modus parandi emplastrum Diachylon album.

C A P V T XXIII.

Accipe olei communis uncias triginta sex. Lithargyri auri præparati uncias octodecim; radicū althææ mundatarum, feminis lini, cuiusque libram unam; feminis fœnugræci uncias duodecim. Fiat emplastrum methodo sequenti.

Ad expeditè hoc emplastrum parandum candidiusque efficiendum, aër lucidus perspicuusque eligendus est, radicesque althææ exquisitè mundandæ abluendæque, filamentis eas ambientibus meditullioque ligneo

Q iij

detractis. Quarum radicum sic mundatarum libram unam assumes, & in frustula concides. Hinc lini & fœnugræci semina mundata cum prædictis radicibus in mortario contundes.

Deinde omnia in figlinum mittentur (aquæ ferventis sufficienti quantitate desuper affusa spathulaque lignea agitabuntur. Vas linteo contegatur, stetque in camini angulo per 24. horas. Quibus exactis una aut altera ebullitione ferveant, fiatque colatura & expressio ex tela fortiore; extrahunturque mucaginum libræ duæ cum unciis quatuor: quarum una portio ab initio coquetur cum oleo lithargyroque præparatis (ut *cap. 37. tract. i.* insinuatum est) in cacabo amplissimo ex igne mediocri: continuoque omnia spathula lignea latiore agitabuntur, alioquin lithargyrus suo pte pondere fundum peteret, ac torresceret, nec cum oleo nutriretur ut decet. Parte prædicta mucilaginum fere consumpta (quod evidens erit, si inter fervendum paucas excitent bullas) illarum residuum desuper affundetur, sensimque consumi permittetur. Indicium perfectæ coctionis *ex cap. 34. tract. i.* petendum. Eam ubi emplastrum assequutum fuerit, ab igne deponetur, modicèque refrigeratum, manibus aqua frigida madefactis, fingentur magdaliæ charta involuendæ, ac loco temperato servandæ.

Emplastrum Diachalciteos.

CAPVT XXIV.

Accipe vitrioli Romani uncias quatuor, axungie suille veteris libram unam cum dimidia, lithargyri auri præparati, olei veteris, cuiusque uncias triginta sex. Fiat emplastrum.

Lithargyrum præparatum nutrietur, coquetur igne lento cum oleo & axungia, continuo lignea spathula agitabitur; ubi emplastrum exactè coctum erit vitriolo præparato, ut *cap. 41. tract. 1.* ostensum est, pulveratoque commisto. Emplastro utcunque refrigerato, magdaliæ concinnabuntur, aptandæ custodiendæque more præcedentium.

Emplastrum divinum.

CAPVT XXV.

Accipe lithargyri, olei communis, cuiusque uncias octodecim, ceræ flavæ uncias octo, magnetis uncias quatuor, ammoniaci uncias tres cum drachmis tribus, bdellij uncias duas, galbani, myrrhæ, cuiusque unciam unam cum drachmis duabus; thuris unciam unam cum drachma una, mastiches, opopanax, aristolochiæ longæ, æruginis, cuiusque unciam unam. Fiat emplastrum modo sequenti.

Primò macerantur gummi, ammoniacum videlicet, bdellium, galbanum, opopanax in quantitate sufficienti aceti, ita ut acetum su-

pernatet; per 24. horas, vel donec prædicta gummata soluta fuerint, idque super cineres calidos. Deinde ex linteo colata expressaque super foculum coquantur, ea cum spatula ad humiditatis consumptionem agitando, quod intuenti conspicuum est, ubi scilicet dicta gummata increffata sunt, ad mellisque crassitiem redacta.

Dum prædicta infusio solutioque celebratur, lithargyrum præparatum ponderatur separaturque in charta.

Deinde medicamenta sequentia pulverantur, singulaque seorsum transmittuntur, magnes videlicet, myrrha, thus, mastiche, aristolochia, ærugo, per setaceum traicta. Hoc præstito, lithargyrum continuò cum oleo in cacabo agitabitur cum spatula lignea, dein igne lento coquetur, sine intermissione movendo ne torreatur. Post cera alba minutim concisa adjicietur. Liquata cera, depositoque ab igne cacabo, gummata admiscebuntur, hinc paulo post pulveres aristolochiæ, magnetis, myrrhæ, mastiches, thuris, & denique ærugo. Omnia pene refrigerata in magdalias effingentur.

Emplastrum de ianna.

CAPVT XXVI.

Accipe succi betonicæ, plantaginis, apij, cuiusque uncias duodecim; cere flavæ, picis navalis, resinæ, terebinthinæ, cuiusque

uncias sex. Fiat emplastrum ex arte.

Mittantur in cacabum succi & cera flava in frustula comminuta, resina, pix nigra conquassatę. Coquantur ad succorum consumptionem. Quod manifestum erit, si aliquantulum ex fundo cum spathula extrahendo in ignemque projiciendo, exiguum excitet strepitum. Vel si tantillum in marmor vel corpus aliquod politum effusum refrigeratumque, facile sustollatur, extensumque in vola manus minime adhæreat. Tum addenda terebinthina, probe cum spathula agitata, quę leviter uno alterove fervore bulliat. Deposito demum ab igne cacabo refrigeratoque fingentur magdalię.

Modus parandi telam Gualteri.

CAPVT XXVII.

Accipe olei olivarum libram dimidiam, cerę flavę odoratę uncias quatuor, lithargyri argenti præparati uncias quatuor. Sic concinnetur.

Cera minutim concisa in cacabo cum oleo simul liquabitur. Liquata lithargyrum præparatum admiscebitur, calefietque citra ebullitionem igne mediocri. Omnia, maxime lithargyrum, quod in fundum facile precipitatur sine intermissione spathula ferrea agitentur, ut cum oleo & cera perfectè uniantur. Quod intra semihoram, vel tres horę quadrantes absolvi poterit. Deinde au-

gebitur ignis ut omnia bulliant, quæ picis instar nigrescent, coquenturque ad emplastri crassitiem, ut *cap. 34. de medicamentorum preparatione*, est demonstratum. Auferatur ab igne.

In eo modicè refrigerato lintea sicca detrita immergantur, hinc super mantile aqua frigida madefactum tabulæque impositum extendantur, poliantur utrinque cum vitro aut rudicula cylindrica crassiore, aqua pariter madefacta; dein commodo loco ab igne remoto ad usus serventur.

Modus emplastrum in unguentum redigendi.

Accipe emplastri cuiusvis uncias duas. Concidatur in exilia fragmenta, mittaturque in paropsidem cum olei cuiuslibet uncia una super foculum cum igne exiguo. Prædictum emplastrum liquefcet abibitque in unguentum. Sic dissoluitur emplastrum diachalciteos cum oleo rosato, & sic de aliis, à quibus describendis supersedeo, tum ne tardio sim; tum quia Autores de iis videri facile possunt.

DE AQVARVM DESTILLATIONE.

C A P V T XXVIII.

Simplicium ex quibus aquæ eliciuntur destillatio multis modis celebratur. Inter quas, duas duntaxat usitatas facilesque describam. Prima refrigeratorio ex ære rubro & balneo Mariæ administratur. Quæ enim

plumbeo alembico perficitur, non est laudanda. Destillatio igitur seu extractio aquarum ex simplicibus, quæ refrigeratoriij ope eliciuntur, duobus celebratur modis.

Primò succus herbarum elicitur, ut *cap. 4. tract. 1.* est indicatum. Sufficienti quantitate extracta, mittuntur in situlâ seu vas aquariû, quinque sexve digitis tantû non repletum; citra tamen ullam depurationem. Deinde fornaci cum igne mediocri imponûtur, cacabusque superpositus aqua frigida impletur, ad refrigerandum condensandumque ebullitionis vaporem, qui è rostro destillat. Vbi autem duas tertias succi destillandi extraxeris, conquiesces, residuumque in situla contentum abjicies.

Secundò, quia nonnulla simplicia non admodum humida in mortario tunduntur, in amplissimasque hydrias fictiles vitratas vel stanneas induntur, affusa aquæ calentis aut alterius liquoris ponderati sufficienti quantitate, ut ibi biduum vel triduum macerentur. Quibus exactis universa infusio in dictum refrigeratorium effunditur, ut ostensum est; extrahunturque duæ partes aquæ immixtæ, aliaque, si lubet, aqua affunditur.

Nota, quum aqua quæ in cacabò est subdito, calet, ex canaliculo qui refrigeratoriij rostro appositus est, eam esse vacuandam, novamque frigidam infundendam.

Aqua rosacea arte sequenti prolicitur.
Situla vel aliud vas idoneum ad duas ter-

tias rosas pallidas recentibus est implendum, affundendaque aquæ calentis sufficiens quantitas, ita ut rosæ sex vel septem horas in ea macerentur, destillenturque, ut est demonstratum. Vbi autem duas tertias extra-xeris, ut & aquam quam mensus antè fueris: refrigeratorium ab igne depones, transmittes, exprimes ex torculari quod in situla continetur. Interea tantundem rosarum recentium rursus injicietur, desuper affundendo prædictam colaturam & expressionem mensuratam, pariterque calentis aquæ quantitatem sufficientem, procedendo ut dictum. Sicque prodibit aqua rosacea elegantissima & fragrantissima, quæ charta contacta mensem integrum insolabitur, hinc bene obturata loco temperato servabitur.

Alter destillandi modus balneo Mariæ vel diplomate instituitur:

Extracti herbarum succi citra depurationem alembicis vitreis aut fictilibus vitratis, cum capitellis vitreis induntur, fitque destillatio ad aquæ ferventis vaporationem. Etiam si ex præceptis hic descriptis destillationis modi satis conspicui sint, operæ præ-tium nihilo secius erit artifices opus exercentes observare, cum facilius expeditiusque ex inspectione, quam ex lectione ars isthæc ingeniosa operosaque perdiscatur.

Nota, aquas sic destillatas in fictilibus lagenis mundissimis, charta simplici contactis integrum mensem insolandas; dein accura-

tè obturandas, & loco temperato fervandas.
Hyeme dictæ aquæ in cella vinaria reponen-
dæ, ne congelentur.

De aqua theriacali.

CAPVT XXIX.

PRO aquis theriacalibus ex variis materie-
bus immodicique pretij ab Autoribus
descriptis, theriacam aliquam optimam
(qualis est Veneta) prætulerim. dissolutam,
si febris absit, vel in aqua scabiosæ, cardui be-
nedicti, & id genus aliis: vel si adsit febris,
in aqua oxalidis, nenupharis, portulacæ, aut
communi, modico limonum succo diluta.

Modus parandi aquam cinnamomi.

CAPVT XXX.

ACCIPE cinnamomi selecti libram unam.
CONQUASSSETUR macereturque 24. horas
in vase vitreo, cum aquæ rosacæ optimæ li-
bris quatuor, & vini albi libra dimidia, su-
per cineres calidos, vel in loco calido, vase
bene obturato. Dein omnia in alembicum
vitreum conjiciantur, ut in balneo Mariæ
destillentur. Prædicta aqua in lagena ex vi-
tro densiore probe clausa loco idoneo ser-
vabitur.

Alia aqua ex cinnamomo.

CAPVT XXXI.

CASU urgente pro aqua ex cinnamomo,
cinnamomi optimi unciam dimidiam

vel drachmas sex assumes, in pila conquassabis, in aquę communis libra una ad mediętatıs consumptionem coques, colabis ad usus opportunos.

*Modus parandi vinum Hippocraticum
eximium.*

C A P V T X X X I I .

Accipe sacchari optimi libram unam, cinnamomi selecti unciam unam, zingiberis drachmas duas. Cum vini albi aut rubelli generosi libris tribus, sic conficietur Hippocraticum nectar.

Saccharum minutim concisum, cinnamomum & zingiber seorsum in mortario conquassata, in vas stanneum vel figlinum simul conjiciuntur, mox vinum affunditur: commiscenturque omnia cum cochleari vel spatula. Hoc factõ, dictum vas rite contegitur, reponiturque in camini angulo per noctem. Postero die mane quinquies sexiesve per manicam trajicitur.

Nota, si limpidissimum Hippocraticum liquorem expetas, antequam ex manica percoletur, in eum lactis cochlear unum esse injiciendum.

Modus alter dictum nectar parandi.

C A P V T X X X I I I .

Accipe vini generosi libras duas, sacchari optimi libram semissem, cinnamomi conquassati

conquassati unciam unam, unciam dimidiam, drachmas duas, ex peculiari eorum, pro quibus paratur, gustu. Omnia per noctem macerentur in camini angulo in vase fictili aut stanneo, linteo duplici obstructo. Postridie per manicam quinquies sexiesve trajiciantur; habebisque Hippocraticum crama iucundissimum, iniecto (ut dictum) ante colationem lacte, ad maiorem perspicuitatem.

Modus parandi Hippocraticum aquenm.

C A P V T XXXIV.

Accipe sacchari optimi libram dimidiam, cinnamomi conquassati drachmas duas, aquæ optimæ libras quatuor. Misceantur omnia, reponaturque vas per noctem in camini angulo. Postridie mane omnia per manicam quinquies vel sexies transmittantur.

Vel accipe sacchari & aquæ quantitatem præscriptam. Macerentur simul in vase commodo per noctem. Postero die mane bis terve ex manica trajiciantur. Traiecto prædictum cinnamomum conquassatum indito, rursusque aquam istam saccharatam quinquies vel sexies ex manica trajicito. Sicque habebis liquorem Hippocraticum iucundissimum, biliosis convenientissimum, ventriculumque confortans.

R.

DE ELECTIONE
ET FACULTATIBVS
Medicamentorum simplicium
in Medicina usitatissimorum.

AD LECTOREM.

EXtremam meis Opusculis manum cum imposuisse crederem (prout primi voluminis initio testatus sum) identidem pluriesque à quamplurimis non infima sortis hominibus, obnixissime rogatus sum, tum huius urbis incolis, aliisque popularibus hinc inde nostris, tum etiam extraneis, nec non etiam à Medicinæ studiosis discipulisque meis (semel enim atque iterum Medicinæ, ut vocant, cursum in Scholis nostris publicè & ex suggestu maxima auditorum frequentia & celebritate peregi) ut de delectu medicamentorum simplicium, usu frequentiore celebratorum compendiarium aliquem tractatum conscriberem, in quo de sena mentio fieret, eos redarguendi confutandique gratia, qui de tam salutari pretiosoque medicamento obloquuntur. Præterea modum domi parandi modico sumptu, gelatinas ex carnibus, piscibus & cardiacas in gratiam tum divitum, tum egenorum. Artes denique multigenas

confectiones accurandi. Quod altero hoc volumine eo lubentius prestitum à nobis est, quo in dies innumeris gratiarum actionibus palam privatimque ob prægressos libellos in lucem editos cumulamur, ob innumera quæ ex illorum doctrina, methodo & usu emolumenta dimanant.

De Prunis.

CAPVT I.

Pruna sicca, vel acida sunt, vel dulcia. Ex utrisque eligenda succulenta & solida, nucleo exiguo, nigricantia, non elota, non rancida, aut pulverulenta. Quod si alvus laxanda sit, sumenda sunt pruna damascena, aliaque calida humida, potius quam acida: dulcia enim ventrem laxant, acida vero & acerba astringunt. Ex recentibus ad Diapruni laxativi aliorumque medicamentorum compositorum confectionem pruna damascena nigra assumentur.

Pruna humectant, refrigerant, alvum emolliunt & lubricant, maximè dulcia. Acida enim, utpote styptica, ex vi quadam terrea eam constringunt, ut dictum.

De Tamarindis.

CAPVT II.

Optimi tamarindi recentes esse debent, pingues, pulposi, dulcacidi, prævaleat

R ij

ramen aciditas; nigricantes, nonnihil pellucidi, tenuibus veluti filamentis nerveis contexti, grano plano & duro, pulpæ extrinsecus concolores, intrinsecus albicantes, minimè aridi, pulpa prunorum non adulterati, quod ex gustu odoreque prunorum dignoscitur.

Tamarindi alvum leniter solvunt, humores calidos biliososque contemperant & leniunt, sitimque compescunt.

De Myrobalanis.

CAPVT III.

MYROBALANORUM quinque sunt species; citrini, chepuli, Indi, emblici, bellerici.

Myrobalani citrini, omnino flavi, utcumque virentes sint oportet, solidi, ponderosi, inter frangendum gummosi, crassi, cortice etiam crasso & solido, nucleo perexiguo.

Ex myrobalanis chepulis optimi sunt solidiores, colore fusco rubescente, ponderosi, ita ut in aquam missi fundum confestim petant. Myrobalani chepuli ad condita aliis omnibus præferuntur, magis enim sunt pulposi. Vulgo ex urbe Memphitica exportantur.

Myrobalani Indi primæ bonitatis sunt qui valde crassi, graves, solidi, absque nucleo. A quibus notis quo magis absunt, eo deteriores.

Myrobalanorum emblicorum præstantissimi sunt crassi, ponderosi, pulposi, solidi, nucleo exiguo. Qui enim pulpa sunt flaccidiore, omnium virium sunt exortes, quales sunt qui ex Syria advehuntur.

Bellericorum ij optimi, qui crassi, ponderosi, multæ pulpæ admodumque solidæ.

De myrobalanorum notis indicijsque differentes, præcipua alijsque fructibus communia duntaxat afferimus. Fructus enim omnes optimæ notæ succulenti esse debent, crassi, multæ carnis, solidæ, compactæ, & proinde nucleo, ubi adesse debet, exiguo. Myrobalani enim Indi nucleo carent, ut dictum. Quoad alia vero indicia, quæ à nuclei colore figuraque desumuntur, exigui sunt momenti.

Myrobalanis vis inest valde imbecilla primam corporis regionem purgandi, idque cum astrictione. Quamobrem iis non utendum, nisi ubi post levem purgationem alvus est comprimenda.

De Dactylis.

CAPVT IV.

DActyli sunt fructus palmæ in Creta & Iudæa vulgo crescentis. Optimi ex Palæstina afferuntur, præcipueque Hierichuntina regione. Crassi enim sunt, flavescetes, molliusculi, rugosi, carnis modicè compactæ, circa corticem rubescentis, circa

R iij

nucleum albicantis : non perforati, non carioli : sapore vinoso : qui concussi nullum strepitum edunt. Dactyli enim exiles, flaccidi, duri, excarnes, verminosi, pediculo detracto cavi & vacui, profus sunt evanidi.

Dactyli astrictoria facultate sunt præditi, tantulæque caliditatis participes. Ventriculo pectorique conferunt. Verum sunt concoctu nonnihil difficiles.

De Iuibis.

C A P V T V.

Iuibæ (quæ & zizipha dicuntur) præstant quæ recentes, maturæ, saltem quæ integræ, crassæ, oblongæ, flavæ, minime aridæ, nec rugosæ, carne abundantes, succi plenæ, dulces & vinosæ, ponderosæ, sapore dulci & grato, nucleo exiguo. Aridæ vero, rugosæ, putridæ vetustateque nigrescentes, pulverulentæ, fragiles excarnesque ablegari debent.

Iuibæ adversus sitim, spirandi difficultatem, gutturis arteriæque vocalis asperitatem apprime profunt. Humoribus enim respirationis organis dicatis impactorum coctioni & expectorationi, plurimisque pulmonum atque pectoris affectibus, ab acris præcipuè & tenuibus humoribus oriundis conducunt.

De Rosis.

CAPVT VI.

Rosæ rubæ sunt astringentes, recentef-
que fere odore carent. Ex illis elicitur
succus ad electuarium de succo rosarum &c.
Ex siccis eligendæ fragrantiores, colore exi-
mio, minime flaccidæ, ex quibus conficitur
syrupus rosarum siccarum &c.

Rosæ incarnatæ seu pallidæ primas inter
medicamenta purgantia tenent, ex ijsque
syrupus rosarum pallidarum, unguentum
rosatum, aqua rosacea conflantur.

Rosæ plurimorum sunt in Medicina
usuum. Ex illis enim oleum, syrapi tum pur-
gans, tum alius; conserva, mel, unguentum,
oleum rosatum componuntur. Quorum
omnium facultates suo quæque loco vi-
deantur.

De Violis.

CAPVT VII.

Nihil de violarum delectu dicam, ex
quibus syrupus violatus, conserva, plu-
rimaque alia lippis atque tonsoribus nota
conficiuntur, de ijsque iam à nobis actum
est in eo libello, cui titulus est *Medicus offi-
ciosus & domesticus, tractatu 2.*

Violæ Martiæ recentes frigidæ sunt & hu-
midæ, unde somnum conciliant, dolores à
causa calida mitigant, inflammationes extin-

R iij

guunt, bilem flavam purgant, æstum temperant, gutturis pectorisque asperitates leniunt, præ cæterisque mirificè lateris pulmonumque doloribus atque inflammationibus opitulantur, sitimque sedant.

Viola sicca non perinde refrigerant humectantve: sed hepar deobstruunt, ictero medentur, inflammationes mitigant: pulveratæ drachmæque unius pondere paulo ante cibum, ex pisorum iusculo mediocriter cocto alvum blandè laxant.

De Cassia.

CAPVT VIII.

Cassia optima quæ recens, quæ concussa nullum edit strepitum, cuius fistula longa, modicè crassa, extrinsecus nitida pelliculadaque, medulla pinguiori, nigra, subdulci, laudabilis consistentiæ, hoc est nec plus æquo humidioris, nec ficcioris.

Cassia primam corporis regionem renesque blande expurgat, bilis æstum temperat, gutturis, pulmonum, pectorisque inflammationibus confert, illasque partes leniendo sitim demulcet.

De Rhabarbaro.

CAPVT IX.

Rhabarbarum primæ notæ foris colore rubro nigrescente, intus nucem mos-

chatam referens, ponderosum, pro illius substantiæ ratione: maceratum liquorem flavo colore inficiens & velut saturans.

Rhabarbarum obstructions tollit, clementer bilem flavam, pituitamque educit, eam potissimum quæ in ventriculo atque hepate continetur. Vnde fit ut ictero, hydrophi, lienis tumori, febribus putridis ac longis, pungentibusque ilium doloribus medeatur.

De Agarico.

CAPVT X.

Agaricus commendatur qui albus, levis, friabilis, saporis primum dulcis, dein amari.

Agaricus calidus est primo gradu, siccus secundo. Choleram seu bilem flavam & atram expurgat, sed maximè & primariò pituitam. Infensus autem est ventriculo, nauseam & vomitum inducens, ingratoque amarore os eius superius vellicat (si per se in substantiaque sumatur.) Agaricus trochiscatus tum pilulas ingreditur, tum in conveniente aliquo liquore infusus minutimque cum zingibere contuso contractus vim habet urinam, menses ciendi, lumbricos necandi &c.

De Scammonio.

CAPVT XI.

Scammonium laudabile perspicuum est nitidumque, spongiosum, non admo-

266 *De Medicamentorum*

dum ponderosum, tenerum, friabile, pulveratumque facile, linguam leviter adurens; illique impositum, vel aliquo liquore madefactum, instar lactis, statim albescit, boni nativique odoris, non autem molesti & ingrati. Scammonium quod ex Syria & Iudæa affertur, quod scilicet gravius compactiusque est, reprobari debet. Mesue tamen scammonium Antiochenum multum commendat. Verum si gustatum linguam adurat, indicium est certissimum succo tithymali lactescente adulteratum esse.

Scammonium catharticum est vehementer calidum violentissimumque, ideoque admodum periculosum, nisi iusta dosi, tempore & loco opportunis, eoque modo quo à perito fidoque Medico prescribi debet, administretur. Medicamentum enim est naturæ valde adversum, tum ob acrimoniam vellationemque, tum ob malignitatem, qua tota substantia hepatis, cordi, ventriculo infensum est.

De Aloë.

C A P V T XII.

PRæferenda est pinguis, sincera, omnis spurcitiei expers, arenæ potissimum lapillorumque, flavescens, friabilis, liquatu facilis, admodum amara, concretaque ad instar carnis seu parenchymatis hepatis. Aloë enim nigra queque ægrè dissolvitur, omnino

improbanda. Aloë duplex est, socotrina, hepatica nuncupata, & caballina.

Aloë socotrina sic indigitata est, quia ex Insula Socotora prope Ormus defertur. Dicitur etiam hepatica, quia hepar exsiccatum refert.

Aloë caballina fordibus scatet, eamque veterinarij equorum purgationi adhibent, indeq; caballinae nomenclaturam sortita est.

Aloë ventriculum intestinaque satis leviter purgat. Sed cum sit calida sicca, his qualitatibus intemperato hepatis infensa est, ex Galeni recentiorumque Medicorum auctoritate.

De Polypodio.

C A P V T XIII.

Polypodium laudabile recens sit oportet, natum ex quercubus alijsve arboribus glandiferis solidioribus, nodis pluribus interstinctum, nigricans, extra rubescens, intus virescens, sapore primum subdulci, cum aliqua asperitate, tandemque nonnihil amaro, cum levi odore aromatico.

Polypodium catharticum est valde benignum, lienis affectibus præcipuè accommodum.

De Sena.

C A P V T XIV.

Sena optima siliquas habet ex nigro virescentes, nonnihil amaras, cum levi astri-

Etione, ante collectionem maturæ, recentes, semine intus crassiusculo compressoque. Omnium pessimæ albescentes, decerptæque ante absolutam maturitatem. Siliquarum penuria folliculis utimur, modo pleni viridesque sint, minimè albescentes & exiles; odore utique grato dum olfiunt, sive in acervo, sive manu ventilati.

Folliculi in acutum desinentes primas tenent, vocanturque senæ Orientalis folliculi. Scapi festucæque ventri laxando sunt inertes: eam ob rem passim à Medicis præscribitur sena à scapis, festucis, foliisque vitiatibus purgata.

Inter omnia medicamenta purgantia prima laus debetur senæ, nullumque omnino est, quod æque blande primam secundamque corporis regionem expurget, ventriculum, hepar, lienem, cerebrum roborando; sensus acuit & exhilarat, iuvenilemque ætatem veluti innovat, senectutem prorogat, plurimisque aliis commodis tempestive prudenterque utentes afficit.

De Turbith.

CAPVT XV.

Turbith eligendum cortice foris extuberanti, coloris cinerei, læve, intus vacuum cavumque instar arundinis, fragile, seu non ægrè frangibile, recens, gummosum. Ex se quidem non est gummosum, sed

arte & mangonio. Indis enim cum sit exploratum turbith gummi expers à nobis vilipendi, scapum seu caulem contorquent, aut pluribus in locis incidunt, ut succus erumpat concrescatque in superficie. Quo facto post aliquot dies decerpunt, reponuntque ut postea divendant.

Turbith intus nigricans, perforatum & cariosum prorsus eliminandum.

Turbith crassam viscidamque ventriculi, pectoris, nervorum, articulorum, partiumque distantissimarum pituitam expurgat. Verum lentè id agit, ventriculumque perturbat & subvertit, quamobrem zingibere corrigi debet.

De Hermodactylis.

C A P V T X V I.

Hermodactyli commendantur qui candidi, crassi, pleni, ponderosi, minime cariosi.

Hermodactyli vehementissime & cum torminibus purgant. Præterea excrementitia humiditate abundant flatulentaque ventriculo infensa, unde ut plurimum vomitus consequitur. Quæ vis inimica zingibere corrigenda.

Hermodactyli quia crassam articulorum expurgant pituitam, ideo articularibus conducunt affectibus.

De Mechoacan.

CAPVT XVII.

Radix Mechoacan & bryoniæ, colore sunt pene similes, sed sapore multum absimiles. Radix enim bryoniæ seu virescens, seu arida, præamara est. Radix vero Mechoacan suavis, insipida omnisq; acrimoniæ expers est. Ad nos radix hæc in taleolas confissa convehitur. Eligatur autem recens & albicans. Admodum candida, aut nigra, putrida, cariosa flocci facienda.

Radix Mechoacan valde benignum est catharticum, minimè ingratum, nulla qualitate sensibili molestum: quod omni hominum generi, omni ætati, iis maximè qui ab aliis assuetisque medicamentis abhorrent, indifferenter exhiberi potest.

Præ cæteris aqueis humoribus serosisq; evacuandis cõducit, hepatis lienisq; obstructionibus tollendis, unde ictero, cephalææ seu capitis dolori antiquo, scrophulis, epilepsiæ, arthritidi, colico dolori tū flatuoso, tum humoralis, spirandique difficultati auxiliatur.

De Jalappa.

CAPVT XVIII.

In nostras regiones etiam comportatur radix quædam in taleolas dispersita, nomine *jalappa*, adeo radici Mechoacan similis,

ut primo intuitu eadem videatur: crassitie enim, coloreque admodum conveniunt: Jalappa tamen colore est obscuriore, lineisque circularibus in orbiculorum seu taleolarum summo signata. Aliqui arbitrantur Jalappam esse scammonij radicem.

Jalappa iisdem est facultatibus ac Mechoacan, sed aliquanto calidior vehementiorque est.

De Colocynthide.

CAPVT XIX.

Colocynthis cucurbitæ sylvestris fructus est. Æstimatur crassa, rotunda, pomi mediocris crassitie analogæ (ideo pomum nuncupatur) maturitate exacta, gustu præamaræ, porosa, spongiosa, & proinde levis. Colocynthis alba continuò levis est, vocaturque femina.

Colocynthis catharticum est tertio gradu calidum, violentum & malignum, humores noxios è longinquiribus proliciens partibus, potissimum è capite. Eo autem nunquam utendum, nisi cum maxima cautela & consilio.

De Saccharo.

CAPVT XX.

Saccharum illud optimum quod durum, compactum, ligni instar sonitum edens, ubi turbinatæ ex eo metæ, seu ut vulgo vo-

cant, panes adinvicem colliduntur; leve tamen, ob siccitatem, prædulce, apprimè album nivisq; modo tralucens, nec facile friabile.

Saccharum album lenit, ventriculo familiare est, deterget, resolvit, febricitantium linguam palatumque lenit, verum dentes nigrefacit, frequentiorique usu manifestissime calefacit.

De saccharo rubro, vulgo Cassonada.

C A P V T XXI.

CAssonada quo candidior, eo melior, quæ siccior, dulcis, omnis improbi saporis, sorditiei, miscellæque alienæ, ligni, aceris, muscarum &c. expers.

Cassonada bonitate virtuteque saccharo inferior aliquantò est, eiusque vicem penuriamve tantummodo supplere debet.

De Manna.

C A P V T XXII.

ELigendum valde album, recens, dulce, mundum, sincerum, minimè sordidum, collectum ex plantis fragrantibus, hominique minimè infensis, quale est quod excerpitur ex larice, quæ nihilominus hac tempestate magnopere estimatur. Manna in annum servari potest. Nullum fere aliud manna in usum venit præter granuloseum. Omnium pessimum colore est fusco, sordibus scatens, vetustum,

vetustum, adulteratum ex saccharo senæ-
que siliquis. Verum artificium pervium est.
Manna enim hac arte alteratum molliuscu-
lum evadit, temporisque tractu colliquescit.

Manna temperatum est, aut aliquantum
calidiusculum est, unde gulam ventriculum-
que lenit, sitim mitigat, bilem flavam pur-
gat. Aliis valentioribus purgantibus admix-
tum eorum actionem promovet, quia sapo-
re dulci quo excellit, ea naturæ magis amica
efficit. Idcirco Galenus iubet, ut scammo-
nio adiungatur. Quod Medici recentiores
non probare modo, sed aliis etiam in casi-
bus, ut in turbith, colocynthide &c. æmu-
lari debent.

Manna Calabrinum cuivis alteri præfe-
rendum.

De Melle.

C A P V T XXIII.

LAudatur mel flavum, purum, pelluci-
dum, odore, sapore iucundum, in fila
longiora ductile ubi digitis tangitur, vel
portio aliqua ex cochleari vel spathula su-
stollitur. His prærogativis ornatum paucam
spumam inter coquendum eructat. Mel al-
bum nihilo secius minime improbandum,
modo descriptis insigniatur dotibus; eiuf-
modi est Hispanicum & Narbonense, quod
aliis omnibus præcellit. Durum compactum-
que liquidiori præstat, quod alterius liquo-
ris admixtione vitiatur. Mel vernum longè
præstantius est.

Mel alvum lubricat, nec ventriculo inferum est : vesicæ renumque affectibus conducit, maximeque detergenti facultate pollet.

De Myrrha.

CAPVT XXIV.

MYrrha commendatur recens, levis, concolor : quæ fracta venas quasdam albicantes unguibus similes, læves, in granula concretas edit : sapore amara, acris & aromatica. Eximia præ cæteris est Troglodytica nuncupata, quippe admodum virefrens, perspicua, pellucida ; gustu mordicans, grati odoris : minime adulterata, sincera. Myrrha quæ exilis, quæque contrectata mollescit, bdellij modo, secundum bonitatis gradum obtinet : odore tamen vehementiore præcedentem exuperat. Nigricans picis que colorem affectans, gravis, sicca, minime oleaginea, rancida penitus ableganda.

Myrrha calefacit, exsiccat, constringit, consolidat, aperit : utero obstructo, tussi veteri, spirandi difficultati à crasso præsertim phlegmate opitulatur.

De Camphora.

CAPVT XXV.

OPtima Caphura seu Camphora candida est, pura, splendens, translucida, odore gravi, quæ pani calenti imposita madef-

cit. (Caphura enim impura adulterataque siccescit :) Crassiuscula , nigricans , ligneis schidiis infecta vilior longe est : inter lini vel psyllij semen, vel in pipere ad custodiam reconditur , ne scilicet aëri expositæ vis exhalat aut evanescat.

Camphora temperamento est admodum vario atque ambiguo , variorum tum caliditatis , tum frigiditatis graduum ratione ex partium heterogearum miscella. Idcirco nonnulli calidam in tertio gradu arbitrantur. Alij frigidam affirmant. Nec rationibus pars utraque destituitur, quas brevitatis ergo prætermitto: hoc duntaxat moneo, quam plurimis frigidis calidisque conducere affectibus, cum sit qualitatis mixtæ, quæ scilicet odore vehementi partiumque tenuitate calorem ; reliquis qualitatibus frigiditatem declaret.

De Mastiche.

CAPVT XXVI.

MAstiche quæ legitima, vermiculorum Millorum qui noctu splendescunt modo relucere debet, & albedine ceram Tuscam emulari, quæ est odore grato & friabilis. Virescens inferioris multo est pretij.

Ad plures mastiche usus adhibetur, sed maximè ad ventriculi affectus: sumpta enim illius dolores mitigat, fastidium, nauseam compescit, illius vim coctricem iuvat, sanguinem spuentibus tussique veteri mede

tur: suavem conciliat halitum, blandè cerebrum expurgat.

De Opio & Meconio.

C A P V T XXVII.

Optimum opium ponderosum est, solidum, amarum, sumptumque soporem inducens, quod aqua facile liquefcit; albicans & læve, minimè asperum, aut grumis inæqualibus refertum: percolatum ceræ modo non adhærescens, quod ellychnio affusum ad solem liquatum, nigricantem flammam non emittit, extinctoque suus odor non deperit.

Opium lacryma est mense Maio ex papaveris capitibus incisus stillans.

Meconium verò nihil aliud est præter succum mense etiam Maio ex foliis scapisque papaveris nigri expressum concretumque. Opium quo hac tempestate utimur, Meconium potius est, quam verum opium: ideoque Meconium nigrius est, sordidum, foliis ex quibus expressione vel coctione extractum est, refertum.

Opium & Meconium pro eodem hodie obtruduntur, parumque viribus discrepant, cum sint eiusdem plantæ partes diversæ sobolesque: quin etiam quod pro opio hodie nunc temporis ab institoribus venditur, Meconium est, idque valde impurum. Vtrūque facultate pollet narcotica, gravi & ve-

hementi, quæ tamen suis non caret usibus, si rectè apparetur, maturoque peritioris Medici consilio administratur; somnum enim inducit, acerbos dolores mitigat, fluxiones compefcit.

De Castoreo.

CAPVT XXVIII.

Castoreum testiculi sunt castoris seu fibri. Commendandi qui velut gemini, hoc est ab ortu coniuncti, intus liquore ad ceram vel mel accedente oppleti, fragili, odore gravi, fætido, acuto, à natura pluribus tunicis convestito.

Castoreum medicamentum calidissimum est, quod sternutamentum ciet, dosi legitima muliebres purgationes, fætum secundinasque expellit, flatus dissipat, singultum, ventris tormina compefcit.

De Terebinthina.

CAPVT XXIX.

Optima est quæ alba vel ad cæruleum seu vitreum colorem vergens; perspicua, odorata terebinthum redolens, gustu subamara, palatum gulamque vellicans, quibus potissimum dotibus quæ ex Chio insula advehitur, præpollet.

Resinarum omnium terebinthina præstantissima suavissimaque est, usitatum vulnerum balsamum. Modicè calfacit, emollit,

S iij

deterget, renes purgat, urinam movet, salutareque admodum medicamentum est; eiusque virtutis testes locupletes esse queant, qui à moribus venereis latrantibusque ab inguine monstris impetiti sunt.

De Liquiritia.

CAPVT XXX.

Liquiritia seu glycyrrhiza optima foris est colore buxco, ligno flexili, ægrè fragili, intus admodum flavo aut croceo colore; quæ mansa sitim sedat, gustu substringens, licet dulcis; sunt qui existiment, nigricantem & flexilem esse commendabiliorem illa quæ coloris est buxei, & fragili. Improbanda quæ intus albicat aut nigricat, succi expers, vetusta, quæ orbiculatim frangitur, napi aut raphani modo, quæque inter frangendum pulverulenta est.

Liquiritia asperam arteriam lenit, pectoris, ventriculi, hepatis ardores temperat, renum dolores mulcet, sitim restinguit.

De succo Liquiritiæ, eiusque extrahendi modo.

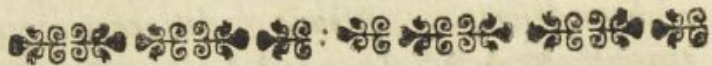
CAPVT XXXI.

Glycyrrhizæ succus qui ex Creta affertur, omnium est præstantissimus: prædulcis enim est, recens, molliusculus, viscidus, nigerrimus, inter frangendum pellucens, lingue applicitus aliquanto post colliquescens. Hoc autem extrahitur modo. Mense Julio

glycyrrhizæ radices sumuntur, eliguntur recentissimæ humidissimæque: quæ probè purgatæ in pila accuratè teruntur, dein in cacabo aquæ incoquuntur dum hæc crassescere incipiat. Colantur, exprimuntur ex tela fortiori per torcular: expressus succus insolatur, vel igni ad exsiccandum exponitur.

Liquiritiæ succus iisdem viribus pollet ac basis unde extrahitur, eminentiori intensiorique tamen gradu.

Hæc breviter compendioque de Medicamentorum in operibus medicis frequentissimorum electione & viribus descripta pro opere & tempore sufficiant. Qui plura volet, Sylvium aliosque adeat, qui de hoc argumento prolixissime egerunt.

TRACTATUS DE SENA.

Planta inter omnes nobilissima
& saluberrima.

*Q*uia nullum hodie purgans medicamentum simplex tam frequens habetur in ore & opere; non dicam universo Medicorum ordini, sed etiam omni fere populo, quam sena: idcirco pretium opera facturum me putavi, si illius historiam, usum, facultates & præstantissima auxilia à Græcis Medicis, Arabibus & Latinis fideliter accepta, & hæctenus magno mortalium commo-
modo probata, hic, pro mea tenuitate, paucis per-

stringerem. In eorum maxime gratiam, qui vel Medicina non sunt initiati, vel alijs studijs & occupationibus ita sunt distracti, ut Medicorum libros eis legere non liceat.

Quibus nominibus vocetur sena apud varias gentes.

C A P V T I.

PLanta, Græcorum Medicis iunioribus (nam antiquiores eam ignorarunt) *σινα*, ut etiam Latinis nuncupata, vel ut Hermolao placet fenna, Gallis *Sené*, Germanis *Senet*, Hispanis *sen d' Alexandria*, Italis *Sena*; Africanis, Arabibus ac Mauritanis Medicis *Sené*. Persis, teste Damasceno Mesue, *Abalzemer* patrio vocatur nomine.

Sena descriptio, pictura & delineatio.

C A P V T II.

Sena herba est foliis constans glycyrrhizæ, subpinguibus & crassis, caule cubitali, à quo flexiles lori modo exeunt ramuli. Flores illi adsunt aurei veluti brassicæ, purpureis venulis intercurfantibus: quibus falcati succedunt folliculi, tenui pediculo è ramulis pendentes: adeoque natura compressi, ut inferior membrana superiori adhæreat. Maturescentes impetu ventorum facile deturbantur, contento intus semine, quod ex nigro subvirescit & uvarum vinaceis usque adeo simile habetur, ut non facile alterum ab altero, prima oculorum observatione distingui possit. Serapio Arabs Medicus, lunatas fili-

quas & oblongas illi ascribit, in quibus semina per ordiné digesta clauduntur, & ab opilionibus, impinguandis ovibus ubi deciderunt, diligenter leguntur. Planta hæc frigoris summè est impatiens, unde Maio mense debet feri: nec ultra Autumnum viget. Prius sata facilè perit, serius hyemem non sustinet.

Senam non esse eandem cum Colutea, & de utriusque discrimine & pictura.

CAPUT III.

FAlluntur qui arborem eam quam Theophrastus Coluteam appellat, senam esse ob id arbitrantur, quod folliculos habeat saginandis ovibus à pastoribus summe expetitos, ut de lunatis siliquis senæ, paulo ante scripsisse diximus Serapionem: Verum id discriminis inter utramque intercedit, quod Colutea vocata, arbor sit & non herba. Cuius descriptionem, qualem ex ipsa arbore mihi licuit in quodam horto amœnissimo excipere, hic proponere non gravabor. Itaque Colutea arbor est, in hoc Parisiensi agro, ut etiam in aliis frequens: De cuius stipite prodeunt rami quamplurimi furculos admodum tenues ac flexiles hinc inde spargentes, è quibus exeunt folia fœno-græco vel glycyrrhizæ non multú dissimilia, æquali vtrinque serie, & numero (ubique fere undenario) perbellè discreta, sed sub autumnum flavescentia, levique ventorum

agitatu vel aliter cum suis furculis decidua. Ex eorum alis, maximè ad ramorum cacumina, suo tempore emergunt virgulæ quædam, agnata dicas, foliis ubique viduæ: quæ summa & extrema sui parte, flavos & aureos diffundunt flores: singulos alicubi, binos alibi, ternos, quaternos & quinos vel plurimos senos glomeratim. Qui genistæ modo, in faculæ vineaticæ & lunulæ formam paulatim desinentes, totidem vesicularum, quot illi fuerunt, rudimenta expriment. Quæ quidem vesiculæ, ex pediculo admodum fragili, sigillatim pendulæ, in ventrem & carinatum gibbum pedetentim excrefcunt: viridi primum & herbaceo colore; tum demum subrubescente & rufo. In iis pars carinata, gibba & convexa, nervo ceu septo quodam oblongo & veluti diaphragmate, in duas partes dirimitur, æquè ac sima & concava: re vera peram pastoralem vel piscatoriam naviculam esse dicas, sese hinc inde proferentibus à cauda & capite, ceu à prora & puppi, quibusdam appendiculis, quæ ligamentorum vicem ac modulum præ se ferunt. Dictæ vesiculæ, vel, si mavis, utriculi & folliculi crescentes, usque adeo distenduntur & pellucet, ut immisso flatu, quis factum fuisse non temere sibi persuadeat: cum tamen natura, non arte id fieri certo constet, spiritumque distendentem ibi inesse palam arguat crepitus erumpens, ubi pedibus vel manibus, aut aliter, instar vesti-

cularum in piscibus premuntur. Membranei huiusmodi folliculi tandem flaccescunt, semina includentes, ad rectam lineam miro ordine utrinque digesta, parva & ubi maturerint atra ac rotunda, lentis effigie. Sed in Coluteæ pictura & descriptione versatum fatis.

Quod ad plantam senæ attinet, non habeo quod in præsentiarum de illius historia & delineatione aliud proferam, quam quod paulo antè ex Andrea Matthiolo dictum fuit. Nam hæcenus vivam & in sua radice vigentem herbam videre mihi non licuit. Ut ut fuerit, in eo discrepat sena à Colutea, quod pressis & lunatis, folliculis siliquetur, qui nec turgent, nec distenduntur ac pellucent, ut in Colutea: & semen, ut scripsimus, includunt, uvarum vinaceis & granulis sane quàm simile. Quibus addes, quod sena paucorum mensium est herba: Colutea vero multorum annorum arbor, semine & ovillo fimo præcipuè nascens, ut tradit Theophrastus: quo etiam autore, feri debet sub Arcturi occasum præmacerato semine, & cum in aqua pullulare cœperit. Cæterum etsi Colutea Alexandri Magni ætate non temerè alibi quam in Lipara nascebatur, iam diu tamen in Gallia multis ut diximus locis viget, ac nomine *Bagnenaudier* omnibus innotescit. Errant itaque meo iudicio, qui ei facultates omnes innoxie tribuunt, quas una sena sibi peculiariter vendicat.

Nam præterquam quod vomitiones, non fecus quam genistæ semen, promovet; Colutea etiam ventriculo summum negotium faceffit, & tormina multa excitat: necnon flatus & intestinorum rugitus: quorum omnium expers est sena, ut paulo post ostendemus.

Quibus partibus sua planta sit præstantior, efficacior, & purgantior sena.

C A P V T IV.

Scribit Ioannes Mesues Damascenus, in Arabicorum Medicorum collegio summus & celebris, senam folliculo quam foliis efficaciorē esse, præsertim si is ex viridi nigricet, sit modicè amarus, subastringens, recens & semen continens amplum ac pressum, nam vetustate exanimatur. Qui subalbidus est folliculus & imperfectus, non probatur: folia viridia meliora subalbidis, & crassa tenuibus, furculi vero inutiles. Hactenus Mesues. Qui, ut audivistis, senæ folliculos in dejicienda alvo foliis longè efficaciores ac præstantiores facit: reclamante, non dicam Manardo Ferrariensi, sed etiam diuturna & assidua Medicorum experientia: etsi Braslavolus, qui Mesuem tueri videtur, contrarium sentiat. Actuarius siliquoso fructu, à Barbaris vocato, uti videtur. Andreas Matthiolus suis in Dioscoridem doctissimis Commentariis, hanc controversiam, sane

quam rectè, mea sententia, ad hunc modum componere satagit: Sciendum, inquit, quod senæ folliculi, qui siccati asseruantur, duorum sunt generum. Vnum per se caducum, & in sua planta arefactum, è quo semen eximunt nigrum & prorsus evanidum: Huic nullas vel saltem parvas facultates tribuunt. Alterum ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum & succo prægnans: Quod tegetibus expansum, in umbra venundandum exsiccat. Huic, inquit Matthiolus, sicuti millies periculum fecimus, non minor vis deiectoria inest, quam foliis. De eo itaque sensisse videtur Mesues. Cui de experimento subscribit idem Matthiolus, affirmans se aliquando integrum senæ campum sevisse (quales in Hetruria, & præsertim in Florentino agro quamplurimi visuntur) ut illius folliculos virentes & succi plenos decerperet: mox siccatos experiretur: num eadem vis eis inesset quàm foliis: quod tandem ita esse facile agnovit. Qui itaque folliculis commodè & salubriter uti voluerint, Matthioli exemplo, senam serant, ut illos & optimos, & recentes in manu habeant, vel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi reperiri poterunt: sin minus, foliis utantur selectis, ut passim fieri solet. Nam hodie nullum ferè præscribitur purgans medicamentum, quod illorum misturam non admittat. Non temerè itaque Manardus senæ folia, folliculis caducis & arefactis pur-

gantiora esse sustinuit. Ioannes Fernelius in
 omni parte Medicinæ, citra controversiam,
 summus, Mesuem & Arabes sequutus, senæ
 folliculos foliis anteponit. Cui Iacobus Syl-
 vius sane quam libenter subscribit. Vt cum-
 que fuerit, nam unguem non verterim, qui
 folliculis uti volet, quales ante scriptum
 fuit, sibi comparet: cui vero folia magis ar-
 ridebunt, recentia & ampla seligat, à quis-
 quiliis, paleaceis sordibus & surculis, qui-
 bus scatet diligenter repurgata: in quo Phar-
 macopœi plerique oscitanter, ne dicam tur-
 piter, peccare mihi videntur, dum indiscri-
 minatim omnia, vel coquendo, vel mace-
 rando confundunt.

Sena bonitas, electio, & præstantia.

C A P V T V.

QUod attinet ad bonitatem & excellen-
 tiam senæ, ea præstare fertur quæ ex
 Alexandria Ægypti, vel Syria adfertur.
 Hanc enim summis laudibus tam Latini,
 quam Græci Medici iuniores efferunt. Ia-
 cobus Sylvius, Indicam & Ægyptiam valen-
 tiorē esse scribit parte media, quam sit Ap-
 pula & Ligustica: & rursus postremam no-
 strate Colutea; quæ ut diximus, falso & per-
 peram pro legitima sena à multis usurpatur.
 Vtravero præstantiora sint, folia an folliculi,
 paulo antè disputatum est.

Quo pondere & modo exhibeatur sena, Arabis, Græcis, ac Latinis Medicis.

CAPVT VI.

Serapio senæ tritæ seu pulveratæ drachmam unam, coctæ vero semunciam, vel drachmas quinque imperat. Mesues infundit ab aureis tribus, hoc est à semuncia vel drachmis quatuor cum semisse, ad unciam unam. Ex Græcis unus Actuarius, pulveris exhibet drachmam unam: in decocto verò semunciam. Ioannes Fernelius dat pulveris ad drachmas duas, decocti à drachmis tribus ad drachmas sex: diluti verò ab uncia dimidia ad unciam unam. Quæ omnia ad sumentium naturam & medicandorum vires, ætatem, corporis habitum, sexum & alios scopos, prudenter sunt referenda & coaptanda.

Facultates & probata sena præsidia, ex Græcis Medicis.

CAPVT VII.

Actuarius, qui solus inter Græcos Medicos, quantum extat, senæ vires descripsit, memoriæ mandavit illam & bilem, & pituitam, denarij pondusculo dejicere, absque ulla corporis & facultatum eius noxa & molestia: secundum hos humores, retorridam atramque bilem, etiam modestissime

purgat, & illarum suffusiones ex gallinaceo iure clementer expellit. Insuper vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus & impetigini succurrit, sed modicè fervefactæ senæ iusculum potius quam tritæ farina propinatur: internas etiam obstructions referat.

Facultates & auxilia senæ, ex Arabibus Medicis.

C A P V T V I I I .

IOannes Mesues Damascenus, de senæ facultatibus & præsiidiis ad hunc scribit modum. Sena terget, expurgat & digerit: ob id melancholiam & bilem ustam à cerebro, sensoriiis organis, pulmone, corde, hepate & liene dejicit. Proinde morbis dictarum partium ab huiusmodi humore proficiscentibus succurrit, ut melancholicis febribus & antiquis. Gaudium gignit, sublato humore absque causa tristante, & floridum corpus efficit, obstructionsque viscerum aperit. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, nervos ac cerebrum lotionem roborat. Eadem quoque sena, modo quovis usurpata, visum & auditum firmat. Cuius purgatio si tarda fuerit & imbecilla, mistis acribus celerabitur: ut zingibere, sale gemmeo, sale Indo & similibus. Ne vero stomachum lædat, cardiaca & stomachica ei sunt miscenda, & largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carniū coquenda, ut citra molestiam purget:

purget: vel sero lactis infundetur cum spica, deinde parumper fervebit. Aut pulvis foliorum eius ex lacte dulci fumetur. Sunt qui decocto eius cum prunis, & spica feliciter purgent. Cæterum mediocrem sustinet coctionem. Hactenus Mesues.

Serapio Arabum Medicus, hæc de facultatibus senæ posteritatis memoriæ reliquit. Sena mirifice prodest delirio, amentia, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phtiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu & epilepsia. Cor etiam roborat, modo iis commisceatur medicamentis, quæ ipsum maxime confirmant.

Quibus succurrat morbis sena, & quæ præstet auxilia hominibus, ex Latinis Medicis.

CAPVT IX.

Ioannes Fernelius senā & eius auxilia his commendat verbis. Sena melancholiam tetorridam, nec non bilem, & crassam pituitam commodissime purgat: non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene; deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochondriis & mesenterio: in quibus est omnis eluviei sentina. Ex iis enim sedibus vix aliud quidquam æque validè corruptos humores prolicit, aut obduratos tumores evacuat, aut in tenues venas subiens, veteres earum obstructions expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahare potest. Div.

I

turnorum atque lentorum morborum, quos viscerum impuritas, aut vetus obstructio genuit, singulare est præsidium: ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis, & omnis denique impuritatis. Sensus pariter exacuit, cor exhilarat, torsionibus sæpe molesta: non quod flatulenta sit, sed quod firmiter hærentes humores, & plerumque acres, nequeant sine sensu doloris avelli. Nunquam tamen deprehensum est, vel intestina corradere, vel sanguinem proritare: blandè alioqui, sed tamen lentè purgans: nulla qualitate infensa, nisi quod ventriculo aliquantum gravis: pueris ac senibus utilis, neque prægnantibus adversa. Permiscenda ei sunt quæ ventriculum roborent, simulque tardiores vim extimulent: cuiusmodi sunt zingiber, cinnamomum aut spica: & quæ leniendo sine torsionibus, facile deducant. Qualia sunt iura pinguis, pruna, iuiubæ, uvæ passæ, viola, althæa, polypodium: & qui ex his fiunt syrapi.

Jacobus Sylvius de senæ auxiliis in hunc scribit modum. Sena folliculis latis, sed falcatis, & in his semine, utilior purgando humori melancholico & morbis ab eo pendentibus & prodeuntibus. Multis torminosa est, aliis clemens, pro varia sumentium natura. Tutius tamen est mastiche, vel caryophyllis, & alio (ut cinnamomo, semine anisi) corrigere: foliis non est inefficax. Ve-

teribus omnino indicta est planta.

Manardus Ferrariensis se expertum dicit, senam præter iam dicta, & contra Averrhois sententiam, pituitam etiam purgare: ex Actuarij Græci Medici, ut antea monuimus, opinione & experimento. Ad hæc, valere adversus luem Hispanicam: Aquas etiam purgare sæpenumero visa est.

Andreas Matthiolus Dioscoridis interpretis ad unguem factus, de sena hæc ex multis tradit. Nostrate sena, inquit, adhuc in agro virente, & rosarum diluto, ego quotannis syrupum parare consuevi, qui tuto & largè omnes purgat humores. Daturque commodè prægnantibus ac pueris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quam decoctum: quia nulla ex parte exhalat. Cuius uncix quinque vel sex alvum sine molestia solvunt. Quod tuto dari possit prægnantibus & pueris, experientia docuit: cui suffragatur Actuarius, senam citra noxam purgare tradens. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præstantius atque valentius, si castia nigra, aut manna, aut rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco (quod officinæ syrupum rosatum solutivum vocant) commisceatur: aut si maceretur sena caprino sero. Viscerum obstructions aperit, auget iuventutem, senium retardat, animi hilaritatem adfert: & pleraque alia commoda præstat, de quibus antea.

T ij

*Compositio præstantissimi diluti è sena, eodem
Andrea Matthiolo præscribente.*

CAPVT X.

SVmantur foliorum electissimæ senæ drachmæ sex : zinziberis aut cinnamomi contriti, drachma una : florum buglossi, drachmæ duæ. Misceantur omnia, & fictili vitrato, aut stanneo vase angusti orificij excipiantur : affusisque ferventis aquæ, vel feri caprini unciis decem, vasis osculum adeo occludatur, ut nullus omnino spirandi pateat exitus. His peractis, pulvinaris plumis anserinis farcto, ignique calefacto vas involvatur, & in arca ubi pernoctet, reponatur. Sic enim calore servato, omnem in se facultatem dilutum recipiet, & summè efficax habebitur ad omnes paulo antè memoratos affectus, absque ulla molestia, & corporis noxa.

Vinum è sena medicatum, ex Ioanne Mesue.

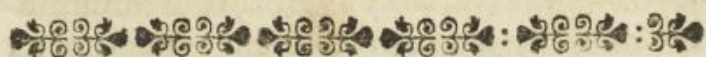
CAPVT XI.

VIno musteo albo, inquit Mesues; miscbat quidam magnam vim senæ, post tres menses potandum dabat : sicque purgabat cerebrum & sensoria organa, nec non gaudium augebat, ac lætitiā.

Si quis alias formas componendi huiusce vini medicati, & aliorum item quorum-

cumque scire cupit, legat quæ haud ita pridem à nobis scripta sunt in Opusculo de variis artificiis & facili methodo componendorum olerum, radicum, fructuum, uvarum & vinorum, quæ diversis morbis iucundè & absque ulla noxa clementer succurrant, illic inveniet quod didicisse iuuet.

Hæc sunt quæ in præsentiarum de senæ viribus & præstantia scribere visum fuit. Cuius multigena auxilia qui attente observabit, illam, revera, non amplius senam, sed sanam herbam per metonymiam & synecdochen perappositè nuncupabit. Fruere, Lector optime, & propitio cælesti illo Æsculapio (sine quo est omnis medicina venenum) feliciter utere: ut sano, è sena, sit mens in corpore sana.

MODVS PRIVATIVIM

facili negotio, modico sumptu, parandi gelatinas tum carni-um, tum piscium, cordialesque vocatas, in divitum pauperumque gratiam.

Gelatina pro opulentis.

CAPVT I.

Accipe caponem optimum frumentatione pastum, vel gallinam valde suc-

T iij

culentam, non vero gallum annosum (ut quibusdam in usu est, illius enim iusculum exigui admodum est alimenti) cum binis pedibus vitulinis, vel unicum pedem cum coxula vitulina. Evisceretur capo vel gallina, foris intusque, bis terve aqua mundissima abluatur : protinusque in ollam fictilem satis capacem immittes, modico sale ingesto, verbi gratia, drachma una, adjicieturque rasura cornu cervi in sindone alba & tenui inclusa. Aquæ sufficiens quantitas affundatur, quia non est deinceps alia ingerenda. Vbi spuma exquisitè detracta fuerit, tantum inter coquendum ex argenteo cochleari extrahetur adipis supernatantis, quantum licebit, tandiu dictas carnes percoquendo, dum ab ossibus abscedant, ita ut decoctum seu iusculum calens ex mantili albo mundoque citra carnis expressionem traiectum ad tres heminas Parisienses, hoc est libras tres redeat, fictili vitrato excipiendas, fortiter priùs expresso rasuræ cornu cervi nodulo, si quidem adiectus fuerit. Modum autem, quo iusculi ad tres libras aliasve mensuras reductionem dignoscas, sub huius opusculi finem edocēbimus. Iusculo sic traiecto quietoque, detrahetur iterum cum extrema pennæ alâ, pinguedo supernatans accuratori quoad poterit studio. Deinde vas operietur, commodoque reponetur loco ut concreseat : æstate scilicet æstuque vigente, in cella vinaria : hyemę vero loco sal-

tem temperato. Vbi concreverit, argenteo cochleari accuratissimè extans adeps dera- detur. Mox universum iusculum in caca- bum vel sartagine[m] supra ignem perspi- cuum fumique expertem imponetur. In pri- misque cum tribus aut quatuor dicti iusculi calentis in paropside effusi, cochleariis tan- tillum croci, verbi gratia scrupulus dimi- dius, dissolvetur, contentoque in vase iuscu- lo commiscebitur. Deinde cinnamomi con- tusti drachma una vel drachma dimidia, si- mulque sacchari optimi comminuti libra di- midia conjicientur. Pariterque in disco agi- tabis scopa iuncea, vel tribus quatuorve betulæ virgulis colligatis tria ovorum al- bumina cum testis confractis, donec spu- ma affatim elevetur, quæ protinus dicto iusculo commiscebis, scopa vel virgulis om- nia probe versando. Postea cacabum vel sartagine[m] igni iterum applicabis: dum- que calefiet, duo rursus ovorum albumina cum testis confractis, in Hippocratis mani- cam conjicies. Vbi iusculum igni imposi- tum fervere spumareque incipiet, statim per dictam manicam calens trajiciendum erit, hunc in modum procedendo.

Dimidio disco transmissio (quia primæ & aliquot deinceps colaturæ obscuræ turbidæ- que sunt) toties per manicam trajiciendæ, usque dum iusculum perspicuum limpidum- que conspiciatur. Tum stillans è manica li- quor duobus tribusve catinis alijsve vasis

T iij

idoneis excipietur, æstate loco frigido ut congeletur reponendis, sicque confecta gelatina saporis erit iucundissimi.

Nota, hyeme statuque cæli frigido, ubi dictum iusculum calens in manicam coniectum fuerit, duos, tresve foculos circumponendos, ne iusculum in manica concreseat. Commodius verò ut trajiciatur, atque etiam æstate, non ab re erit foculum cum igne mediocri manicæ applicare, tum præcipuè cum iusculum ultra dimidium traiectum fuerit, ut iusculi foveatur calor, residuumque facilius permeet. Quod etiam in aliis gelatinis colandis pariter observabitur.

Prolixiores aliquantum fuimus in describendo primo gelatinæ conficiendæ modo. Sed qui hanc elaborare probè calluerit, quæ deinceps describentur illisque assimilés facili negotio minusque operosè paraturus est. Itaque non adeo in sequentibus immorabimur, necessaria tamen (sepius licet repetita) non prætermitemus, cum concisa ieiunaque brevitatis in rebus arte faciendis obsecritatem erroremque inducere soleat.

Gelatina pro tenuioris fortis hominibus.

C A P V T II.

Accipe armum vervecinum vel vitulinum optimum, cum duobus vitulinis pedibus lotis purgatisque. Mittantur in ollam fictilè vitratam, cum aquæ sufficienti quantitate,

addita post spumam ablatam salis drachma una, & si lubet, rasuræ cornu cervi nodulo inclusæ uncia una. Coquantur omnia donec caro ab ossibus separetur, iusculumque mantili mundo transmissum ad libras tres redeat, expresso, ut iam dictum, nodulo, carne seposita. Percolato iusculo leviterque refrigerato emiens adeps auferetur, dein operto & loco idoneo ut concreseat reposito, cochleari argenteo restitans pinguitudo deradetur. Deinde in cacabum ut denuoliquescat supra ignem imponetur. In iusculi istius liquati cochleariis aliquot modicum croci diluetur, in cacabum conjicietur, una cum drachma dimidia plus minus, ex ægri cupedia, vel Medici consilio, cinnamomi in mortario contusi, sacchari libra dimidia, duobus ovorum albuminibus cum testis, agitatis spumescentibusque; dein igni rursus omnia applicentur. Interim dum calefiet, duo iterum ovorum albumina cum testis agitabuntur, in Hippocratisque manicam infundentur, quum iusculum fervorem ac spumam edere incipiet: statim calensque in manicam injiciendum, totiesque trajiciendum, quousque clarum evadat. Tum loco frigido ad condensationem reponetur.

Albus, ut vocant, cibus pro ditioribus.

CAPVT III.

ACcipe caponem frumento pastum, vel gallinam bene succulentam, cum uno

pede vitulino; apparentur ut dictum. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ. Detraeta spuma salis drachma una adjicietur, coquenturque donec iusculum mantili mundo bis traiectum (citra carnis expressionem, sepositis unciis duabus carnis ex caponis vel gallinæ pectore) ad libras duas redeat. Nonnihil refrigerato iusculo supereminens adeps eximetur, dein loco frigido ut coeat collocato, iterum pinguedo cochleari argenteo deradetur.

Hoc peracto in mediocri sartagine igne claro liquefcet. Liquatum calensque in discum stanneum amplissimum effundetur. Hinc micæ panis albissimi uncia una, præter propter, aqua limpida frigidaque lota manuque expressa, in pila marmorea cum duabus unciis carnis gallinacæ sepositæ minutissimeque concisæ, contundetur. Vtrumque dicto dilutum iusculo per horam in camini angulo reponetur. Interea amygdalarum dulcium excorticatarum uncia quatuor in mortario tundentur, quæ exacta dicta hora, cum aquæ rosacæ uncia una permiscentur, iterumque per horam infundi sientur. Quæ elapsa omnia trajicientur exprimenturque mantili mundo: expressumque in sartagine cum sacchari optimi unciis quatuor immitteretur ut leviter ferveat, mox in unum alterumve discum effundetur. Posthac ius concretum per vices exhibebitur.

Eos ferre non possum, qui gelatinas ægro-

is administrandas ex solis pedibus poplitibusque bubulis vel vitulinis etiam expressis conficiunt, turpi ne dicam criminosa parsimonia. Huiusmodi enim carnes cum crassæ viscidæque sint, crassum, viscidum, excrementitium succum generant, tum sanis, tum ægris minimè salutarem.

Quapropter iterum moneo, ut privatis in ædibus parentur. Præterquam quod minimi constant, delictum erit ex carnibus euchymis iis exquisitè lauteque parandis, unde maiori commodo ægrotantes afficientur, tum ex succo laudabiliore, tum ex culto mundoque apparatu.

Gelatina ex piscibus in gratiam opulentiorum.

CAPUT IV.

Accipe cyprinos (vulgo carpiones) lucios, truttas, percas, maxime fluviales, non lacustres aut palustres. Eviscerentur, capitibus findantur, ter quaterque aqua limpida intus & foris abluantur. Ex iis siccatis tres libras ponderabis, ut tres decocti seu iusculi libræ inde constentur. In segmenta dividito, in ollam fictilem vitratam cum vini albi & aquæ pari quantitate immittito, ita ut dictus liquor quatuor digitis superemineat; igni apponito. Post despumationem cornu cervini libram dimidiam cum salis drachma una injicito, tandiu

coquito, dum iusculum colatum expressumque ex linteo seu mantili, ad tres libras redeat. Dein probè contegatur, & loco comodo concresecat. Hoc facto, adipem superstantem si qui sit, pennæ alatæ extremo eximes, atque in cacabum aut sartagine ad liquefendum effundes. Liquatum ab igne auferetur, cum tribus quatuorve dicti iusculi cochleariis momentum croci, ut in carniū gelatina, dilues: mox universo iusculo admiscebis, simulque cinnamomi optimi conquassati drachmam unam, sacchari albi libram dimidiam, cum tribus ovorum albuminibus agitatis. Deinde cacabum seu sartagine igni impones, interimque duo rursus cum testis confractis ovorum albumina quassabis conjiciesque in manicam. Iusculo quam primum fervescente, omnia in manicam calentia immittentur, tandiu trajicienda, donec iusculum limpium perspicuumque fiat: tum duobus tribusve catinis liquor stillans excipietur, loco ad concresecendum idoneo ad usum reponendis.

Nota, si omnes ex enumeratis piscibus ad manum non sint, eos qui ex illis occurrerent sumendos, prout facultas suggeret. Quibus (ut ostensum est) præparatis, trium librarum pondus assumetur, ad gelatinam conflandam.

Rondeletius truttam ægrotantibus interdicit. Qua ratione motus, non video. Salu-

bris enim est, cum limpida in aqua degat, pisciculis, vermiculis tenuioreque arena vitet, unde inter silices lapillosque potissimum delectatur, ita ut præ cæteris aquarum dulcium piscibus, saxatilis nuncupari possit. Palato iucundissima est, tum maxime siccalens esitetur, nec diu fervetur. Quam ob rem inter ægrotantium fercula iure accenseri potest, non modo ex gelatina, sed etiam per se, & ut aiunt in substantia, quum Medicus ordinarius conferre arbitrabitur. Tincam non solum ab ægrotantium, sed etiam sanorum tricliniis ablego, cum limo pascatur in eoque volutetur, degatque in aquis lutosis, palustribus & stagnantibus. Ideo crassum succum, viscidum, excrementitium, minime salubrem procreat.

Cornu autem cervi rasura in gelatinæ mixtura adiecta est, non modo ad iusculi coagulationem, sed maximè quia vi eximia cardiaca ac roborante excellit.

Gelatina pro pauperibus.

C A P V T V.

SOli fumantur cyprini, utpote vilioris pretij, præ cæteris in piscium salubriorum censu recensitis: ex iisque præparatis pondus indicatum, tres scilicet libræ, cum vini albi & aquæ pari quantitate, rasura cornu cervi, sal, crocus, cinnamomum, ovorum albumina cum testis, liquoris depurandi gra-

tia; & pro saccharo primæ notæ, tantundem cassonadæ selectæ, omnibus ordine supra descripto celebratis, ut par gelatinæ quantitas prodeat.

Gelatina cardiaca ex cornu cervi rasura.

C A P V T VI.

A Ccipe rasuræ cornu cervi uncias sex: Bulliant in cacabo vel sartagine igne perspicuo, qualis est ex carbone accenso, fumi experte, cum libris quatuor aquæ, ut decoctum colatum mantilique mundo expressum, ad libram unam redeat. Concretum ubi fuerit, in cacabum seu sartagine de novo effundetur, cum sacchari albi unciis duabus, unius ovi albumine cum testa agitato & spumescente, duorum limonum succo vel tantundem granatorum acidorum, vel omphacio, omnia permiscendo ignique applicando. Interea alterum ovi albumen cum testa agitatum in colum seu manicam Hippocratis conjicietur, vel super pannum stamineum album mundumque, huic duntaxat rei & usui, lacti amygdalino, emulsionibus alboque cibo transmittendis vsurpandum. Vbi iusculum primùm fervere & spumare incipiet, statim per colum transmittendum erit, ter quaterve traiectiones iterando, donec liquor perspicuus prodeat, ut in præcedentibus patuit gelatinis.

Alia gelatina ex cornu cervi cardiaca, dysenterijs alviq̄ue fluxibus accommodatissima.

CAPVT VIII.

Accipe rasuræ cornu cervi uncias sex. Bulliant ut dictum, dum decoctum colatum & expressum ad libram unam redeat. Concretum coagulatumque in sartagine immittatur cum unciis tribus seu sex septemve aquæ rosacæ cochleariis, sacchari fini in frustula comminuti unciis duabus, duorum ovorum albuminibus cum testis, agitatis spumescentibusque, commistis simul omnibus, ignique applicitis. Interea in colum unius ovi albumen cum testa (ut dictum) præparatum conjicietur. Vbi fervere incipiet, sine mora trajicietur, coagulatumque suo usui adhibebitur.

Advertendum primò, recentia tenuiaque cervi cornicula ad hoc esse præstantissima, cum succo plurimo scateant.

Advertendum secundo, ut dignoscas iustam utcunque reductionis iusculi quantitatem, sive ex carne, sive ex piscibus; seu decocti ex cornu cervi rasura, colati & expressi ad gelatinam parandam superstitis, hunc in modum procedendum erit.

Primò carnem, pisces, rasuram; in ollam, cacabum, sartagine; immitte. Dein, exempli gratia; si iusculi colati & expressi libras tres habere expetis; affundes primò tres li-

bras liberalissima mensura, seu tres libras cum dimidia liquoris, sive vini & aquæ, seu aquæ solius; cum bacillo liquoris altitudinem dimetieris, eamque confestim digitis remetieris. Hoc facto liquoris infundendi residuum immittes, coquesque. Postquam vero liquor absorptus fuerit ad dictam altitudinem, quod intelliges, si bacillo digitisque earemetiaris: tum ab igne amovebitur, colabitur, exprimetur, ut demonstratum est, sicque quantitatem exoptatam præter præter invenies.

Denique si ampliorem quantitatem gelatarum seu albi cibi parare volueris, augenda sunt ingredientia; si pauciolem, imminuenda, non tamen sine prudentis Medici consilio, qui dicta ingredientia iusta præscripturus est dosi, ea immutando vel alia adjiciendo, prout laboranti conducere arbitrabitur. Soli enim Medico tum ab ægroto, tum ab assistentibus fides est habenda, non autem quibusdam lucronibus temeratoribusque, qui pro Medicis se gerentes, sibi que plus æquo tribuentes ægros nimium credulos præmaturo fato sæpe sæpius è medio tollunt.

DE CONDITIS.

PRÆFATIO.

PLantarum partes quadruplici de causa condiuntur. Primo, ut sumentium palato sint iucundiores. Secundo, ut earum vis diutius conservetur. Tertio, ad virtutem illarū ignaviolem acuendam augendamque aliarum permistione. Quarto, ad frenandam aut penitus eximendam contrariam aliquam facultatem nostris consilijs infestam, prout in tractandorum serie patebit. Quod attinet ad universum conditurae argumentum, adeo vastum prolixumque est, ut non nisi ex arbitrio restringendum sit. Quo ad materiam particularem, circa salem, acetum, mustum, sapam, saccharumque versabimur, ut pote apud nos communissimam.

De mellitis autem salsisque conditis nullam mentionem faciemus.

De conditis salsis, primumque de Olivis.

CAPVT I.

AD rite condiendum Olivas, crassiores carnosioresq; sunt eligendæ, virescen-
tes, nondum maturæ, confestimque in ca-
dum aut vas aliud idoneum oris amplioris

Y

cum vino diluto seu posca, ut liquoris istius vi olivarum amaritudo obliteretur. Maccarentur tempore sufficienti, quod certe longius esse nequit, etiamsi sex septemve mensium, modo in dicta posca non evanida aut alias corrupta immergantur, atque ad munditiam vas continuo probè obturetur; quod eo commodius est, quo plus temporis ad eas condiendas suppetit.

Vbi ergo consilium erit exinde ad condituram olivas depromere, singulis incisiones aliquas infliges, ut sal citius penitusque eas subeat; immitteque in ollas vitreas aut fistiles vitratas, sale minuto insperfas, perstrata, & ut aiunt stratum super stratum olivas & sal componendo, fœniculi surculis interjectis: desuperque aquam frigidam ad vasis oppletionem affundes. Quo benè conrecto obturatoque ita remanebunt olivæ, ut intra quatuor vel quinque menses ad esitandum commodæ sint: sicque ultra annum integrum servari innoxie poterunt.

Alij olivas non incidunt, sed integras condiunt. Quod magis probo, quia sic, olivæ crassiores iis præstant, quæ incisæ fuerunt, cum non nihil virium illac exeat, corrugatæque evadant. Verum olivæ integræ longiore indigent elaboratione, cum non nisi post duodecim à conditura menses, ad vesendum sint apparatus, ut sali tempus conveniens ad penetrationem concedatur, cum sine medio apertioneque per se olivæ cutem

permeare debeat. Hæc ad amiffim tamen, nec adeo rigidè fervanda; nam intra tam diuturni temporis spatium olivæ ex voto evafuræ sunt, qualvis pulchritudine præstantiaque longè superaturæ, dummodo folerti qua decet cura studioque decerpantur.

Alius modus.

Virescentes nec dum maturæ olivæ in muria aut aqua salsa tandiu macerabuntur, donec amaritudinem fere depofuerint. Qui ad ufus proprios, non divendendi gratia, eas condiunt, vas prius, ad opus accelerandum, incidunt.

Continuo in muria olivæ conditæ immacerandæ, ut ne minimum quidem exsiccentur, muriam, ubi imminuetur, novam affundendo: curiofe cavendo, ne manus muriæ intingatur, aut ferrum, aut æs, vitandæ corruptionis gratia (quod in univerfum in omnibus conditis falsis observandum.) Verum cochleari ligneo ad ufus extrahendæ erunt. Hac enim arte olivarum penus in plures etiam fervabitur annos.

De Capparibus.

C A P V T II.

IN vase figlino aut alio quovis Cappares Imulto fale absque vlllo liquore infernuntur. Opportuno tempore in dies, non expectata alia maturitate, carpuntur: unde paulatim, dum formantur contrectanturque,

V ij

leguntur, statimque cum sale comminuto permiscentur, imbibitoque sale per diu exsiccatae servantur. Quod earum comminatio commodissimum est, cum in canistris citra liquoris iacturam (cum nullus insit) exportari convehique possint.

De Conditis cum aceto.

De Capparibus.

C A P V T III.

Cappares cum aceto & sale, sunt multo jucundiores, quam cum sale solitario: quia acetum prohibet, ne plus iusto salis cōbibant; quod certè citra aceti mixturam cōtingit; ita ut quum edendæ veniunt, necesse sit ad eximendam salituram eas aliquo tēpore in aqua macerare, unde ex nativa bonitate nonnihil deposita, non ita gustum appetentiamque cient, ac si aceto prius conditæ forent. Eius enim beneficio non modo capparum sapor conservatur, verum etiam gratia quædam conciliatur, qua palatum magis feriunt. Sic autem condiuntur.

Condiendæ cappares (prout antè dictum est) dum adolefcunt, nec multum crassæ (minutulæ enim crassiusculis præstant) carpuntur. In vas vitreum aliudve idoneum cū aceto generoso, saleque copioso recentes cappares statim ac ex frutice leguntur, citra lotionem immerguntur, tandiu in dies continuando, quandiu frutex suppeditabit. Po-

stea vas loco sicco, soli minime pervio, reponitur, accuratè prius obturatum, ne capparès ex difflatione vitientur: sicque diutissimè integræ servabuntur, exactis quatuor vel quinque diebus eas inspiciendo. Si forsitan accidat, ut in aceti superficie quid mucidum insit, cochleari argenteo eximetur, salisque manipulus in acetum conjicietur, ad humorem superfluum à fructu prodeuntem emendandum, inspectionem remediumque toties iterando, quoties opus erit.

Portulaca condita.

CAPVT IV.

Portulaca hunc in modum condiatur. Portulaca antequam semen emittat, colligatur. Teneriores, ampliores foliisque densioribus scapi, exemptis radicibus, assumantur. Diligenter abluantur, ut arena terraque inhærescens detergeatur. Aliquantum exsiccentur, dum flaccescere incipiant. Hinc in exiguo cado vel fictili vitrato variis ordinibus stratisque componantur, illorum singulis sale satis multo conspersis. Vbi vas repletum erit, sufficiens aceti quantitas affundatur. Hoc peracto, vas loco sicco reponatur, minimeque udo, ne conditum mucorem contrahat. Accurandum autem, ut abundantè in salsamento portulaca immergatur. Utendi tempore aqua tepida vel vino prius abluatur, dein oleo olivarum adiecto esitetur.

Melones cucumeresque exigui eodem parantur modo; eosque teneriores virescentesque fumes (indurati enim huic embammati sunt inertes.) Integri citra incisionem contusionemque in acetum injiciuntur, unde, sine vlllo detrimento potissimum viriditatis, extrahuntur. Verum sale tantopere perfunduntur inebrianturque, ut antequam edules esse possint, in aqua prius macerari ad salis depositionem necesse sit.

Vigente etiam hyeme in acetariis usurpantur caules lactuæ capitatæ in aceto (foliis virescentibus detractis) macerata, quorum candor & firmitas maximè adlubescunt. Caules quidem capitati in quadras secantur; lactuæ vero bipartiuntur, si crassiusculæ; si exiguæ, integræ relinquuntur. Hoc modo eas acetum intimè penetrabit, maximeque conservabit.

De conditis cum sapa sine musto.

C A P V T V.

Musto etiam quamplurima condiuntur. Mustum autem sit ex uvis exquisitis, vite annosa decerptis, solo sicciore, foliisque exposito. Improbandum enim penitus est conditum ex musto ab uvis acidis, acerbis, non generosis expresso. Præterea uva recentissime esse debent, ne si quam minimum fermentur vis expetita in vinum abeat. Ideoque huiusmodi conditum non nisi vindemiarum tempore parari potest.

Conditum Cydoniorum cum musto.

CAPVT VI.

Accipe cydonia quoad fieri potest optima, perfectè matura, numero duodecim. In quatuor sexve segmenta dividantur. Subtilissime excorticatis semina detrahantur, leviter in aqua limpida, uno scilicet fervore bulliant, hinc inter duo lintea exsiccantur. Interea mustum in cacabo ex igne carbonum bulliat. In quod perfectè despumatum fervensque cotonea mittantur, tandiu percoquenda, dum paulo ultra dimidias mustum imminuatur. Tum unum ex cydonij segmentis bipartiendo, mustum meditullium usque subiisse, rubeumque illi colorem insuffisse comperies. Ad quod nonnihil contulerit modicum vini rubri crassiores, sub finem coctionis in mustum coniecti. Tum ab igne deponantur, mittanturque in fictile vitratum, singula cotoneorum segmenta cinnamomi bacillo configendo ut aromatizentur. Præterea musto cocto aliquot cinnamomi pulverisati uncias permiscebis, cuius beneficio cydonia virtute integra diutissime servabuntur, vase cæteroquin optimè tecto atque obturato.

Vnum hic minime prætermittendum arbitror, ne indiscriminatim condita soli exponantur, cum paucissima sint quæ solem expetant, licet quamplurimis secus videatur. Custodiantur ergo potius loco aliquo temperato. Si quæpiam sit ex regula hac gene-

V iij

rali exceptio, suo loco exponetur.

*Condita pyrorum, persicorum, duracinorum,
prunorum, ex musto.*

C A P V T VII.

PYra omnis generis in musto modo expo-
sita, condiuntur, dummodo eorum ma-
tunitas musto contemporanea sit, hoc est in
vindemiarum tempestatem incidat. Præ cæ-
teris pyra Bergamia, cum sub hoc tēpus ma-
turefcento, opportunissime, ut & quæ id tem-
poris maturitatem assequuntur, condiuntur.
Crassiora per medium vel in quadras divi-
duntur, excorticantur, acinis purgantur. Mi-
nutula integra, nec excorticata condiuntur.
Omnia vero cuiusvis generis sine discrimi-
ne leviter in aqua limpida, priusquam in mu-
stum conjiciantur, præbulliant: in eoque re-
liquam præparationem consequentur. De in-
de cinnamomo aromatizata, cydoniorum
instar, ad id aptatis vasis reponentur.

Perfica, duracina, pruna cum musto etiam
condiuntur, in eoque in totum annum fru-
ctus huiusmodi perbellè servantur. Quos
cinnamomo, ceu præcedentes, configere ne-
cesse non est mustoque permiscendum aro-
matizandi gratia. Fructus hi non usquequaq;
maturi, sed utcumque firmiores assumendi
sunt, integrique citra corticis detractionem
in mustum conjiciendi, variis tamen locis li-
gneo mucrone prius fodicati, dein aqua ca-
lente macerati.

De Conditis in sapa.

Modus sapa[m] parandi.

CAPVT VIII.

OMnis generis uvæ quovis solo provenientes, sapa[m] conflandæ non sunt idoneæ, verum palato duntaxat iucundæ acceptæque, albæ potius quam nigræ, calidiori ficciorique solo ortæ: cæteræ vinum, licet ex arte accuratum, non nisi acerbum austerumque eructant, adeo ut dentes illius haustu stupeant hebetenturque. Selectæ eiusmodi uvæ exquisitè maturæ sereno sole tres quatuorve horas illustratæ, exhausto scilicet intempestæ noctis humore decerpentur. Quinque sexve diebus ex cratibus soli interdium exponentur, noctu tecto committentur, nerori deciduo pateant. Hinc in labrovinario exprimantur, mustique inde provenientes suprema tenuissimaque pars assumenda, relicta quæ in imo est parte crassiori. Illinc in lebetem, igni perspicuo fumique experti impositum, diligenter ad tertiæ partis consumptionem bulliat. Tum ab igne auferatur, moxque refrigeranda in labrum vinarium mittatur, antequam in vase recondatatur. Inter coquendum autem spuma accuratè detrahetur, omnique sorditie purgabitur, remotaque ab igne ex ingentibus ligneis cochlearibus ventilabitur, susque deque in lebete versando, ut promptior fiat

evaporatio. Locus huic negotio opportunissimus chors aliqua fuerit aëri pervia. Quia cum vini huiusmodi nidor magnopere officiat, in loco concluso gravior multo inferiorque est.

Sapa perfectè refrigerata cadis mundissimis cella vinaria recondendis, includetur, sedula cura adhibita, ne eventilentur difflecturve. Lebes vel cacabus æneus musto excoquendo inservire poterit, modo vinum post ebullitionem in eo non immoretur.

Sapa ex uvis apianis, vulgo moschatis, bene maturis conflata, tantum excellere comperietur, quantum id uvarum genus cuivis præstare notissimum est.

Modus autem sapa ad condita utendi, idem est cum præcedenti, servato, (ut & in omnibus liquoribus condiendo destinatis) ut sapa fructus condiendi meditullium partesque intimas ad illius conservationem pervadat: quod obtinetur, fructum in primiscoctione in aqua clara emolliendo, mox in sapa igne lento ad extremum percoquendo.

Denique in sapa cinnamomum pulverisatum permiscendum esse, omittendum non est: minutè vero concisum, ad fructus nonnullos ad aromatizationem eo confingendos.

Modus defrutum parandi.

CAPVT IX.

SApam sequitur defrutum, quod sic paratur.

Accipe uvarum nigrarum generosarum & maturarum quantitatem satis ingentem. Abiectis petiolis manibus premantur, in cacabum vel sartagine cum succo mittantur, bulliant igne lento usque ad tertiæ partis consumptionem, continuo cochleari vel spatula lignea agitando, quominus in imo torreantur. Postea ex colozneo vel fictili vitrato, exiguis foraminibus pertuso, transmittantur. Magma ex mantili rariuscule ad residuum succum exprimendum trajiciatur. Succus omnis expressus in cacabum seu sartagine effundetur, bulliet, despumabitur, subinde cochleari vel spatula agitando, potissimum sub finem cum crassescere incipit, ne (ut dictum est) aduratur, donec guttula cochleari sublata quadræque imposita refrigerataque fixa maneat, nec ullo modo diffluat, ut mox capite sequenti in syrapi conditorum liquidorum cum saccharo præfatione dicetur. Hoc peracto in vasa figlina vitrata immittetur, ritu conditorum apparanda.

Huiusmodi defrutum duos tresve annos citra corruptelam seruari potest.

Si accidat ut uvæ sint utcunque acerbæ,

cas edulcandi gratia duæ sacchari pulverati in secunda coctione libræ adjicientur.

De Conditis liquidis cum saccharo.

Observanda in liquidis Conditis cum saccharo.

C A P V T X.

VArij novique Condita liquidiora cum saccharo conficiendi modi in dies emergunt. Hoc tamen laudandum, quod certatim quisque hoc in negotio excellere nititur.

Ne multoties eadem iterentur, quæ sequuntur observanda sunt.

In Conditis coquendis sartagine cacabique ex ære rubro potius quam flavo usurpabuntur.

Ignis ex carbone selecto, fumi expers in fornace accendetur.

Fructuum succi ex tela vel panno stamineo albo mundoque, vel manibus exprimentur; imo etiam ex prælo ad succum integrè extrahendum spathulæ & cochlearia lignea erunt, vel argentea, non ferrea vel ænea.

Saccharum si sit sincerum, non est clarificandum: sin minus, albuminibus ovorum cum testis manu contractis à sordibus expurgabitur. Videatur agendi modus cap. I. tract. I. libelli nostri, inscripti *Medici officiosæ & domestici* titulo.

Syrupi ad condita debent perfectè coqui. Quod faciliè intelliges, si syruipi guttula cochleari sublata quadræque ad refrigerandum imposita, neutiquam divellatur, sed compacta maneat. Satius enim est, ut syruipi ad condita candefiant ab ulteriori coctione, quam si à leviori mucescant: cum ex primo sapor palato non iniucundus resultet, nonnullaque condita, quæ ex superfluo quo turgent humore, qui coctione dissipari penitus non valuit, dilutiora evadunt. Inutile vero insipidumque est quicquid mucidum. Adde quod condita candefacta seu ulteriori coctione indurata, trifariam decandescere seu dilui possunt.

Primum, vasa ordine disponenda, desuperque mantile aqua frigida madefactum leviterque expressum extendendum, ne ulla intro subeat aqua; relinquiturque dum prædicta condita dilutiora evaserint.

Secundò, biduum vel triduum loco frigido, ut cella vinaria, reponenda.

Tertiò, modicum aquæ tepidæ affundendum. Verum licet hoc modo decandescant, intra breve spatium consumenda sunt.

Nota, primo condita inter coquendum esse accuratissimè despumanda, vasaque quibus reconduntur, fictilia mundissima vel vitrea, vel ex alia quavis eleganti materia, ut sunt pyxides alienæ, esse debere.

Nota secundo, ubi condita in vasis repo-

lita fuerint, multusque syrupus ad ea operienda tutandaque affusus, calentia non esse contegenda, verum per 24. horas esse refrigeranda. Conteguntur autem, ne sordes ulla, vel muscæ, vel quidvis in vasa decidat, charta fortiori vel membrana pergamena, temperato loco reconduntur.

Cerasa condiendi modus.

C A P V T X I.

Accipe sacchari libras duas, aquæ libram unam. Bulliant simul uno alterove fervore, saccharo interim ex cochleari argenteo despumato. Mox cerasorum maturorum selectorumque, petiolis abiectis, libræ tres injiciantur, simulque coquantur, donec syrupus integrè coctus fuerit. Hoc facto, amoveantur ab igne, apparenturque ut in cap. superioris præfatione declaratum est.

Modus condiendi cerasa frambesiata.

C A P V T X I I.

Accipe succi fructus rubi Idæi, vulgo *frambesij* libram semissem, aquæ tantundem. In iis sacchari fini libræ duæ modicè bulliant, dein cerasorum nucleis petiolisque reiectis, libræ tres injiciantur, bulliantque, donec syrupus absolutè coctus fuerit, reliquis, quæ præmissa sunt, observatis.

Syrupus cerasorum absque saccharo.

CAPVT XIII.

ACcipe cerasorum maturorum libras duodecim. Nuclei petiolique detrahantur, succus extrahatur, moxque citra calefactionem, ex Hippocratica manica trajiciatur. Colatum ex cacabo ad libram unam coquatur, calensque in vas fictile perelegans, vel vitreum immittatur, reponaturque conditorum more.

Syrupus iste ad refrigerandum sitimque mitigandam maximè confert, cum aqua cocta vel cruda, iusta dosi, ut cochlearij unius ad uncias tres aquæ, accurateque permixtus.

Frambesia condita.

CAPVT XIV.

ACcipe sacchari fini uncias viginti, seu libram unam cum quadrante. Bulliat ex cacabo cum aqua communi, dum syrupus penè coctus fuerit. Deinde ab igne amoveatur, moxque simul tantundem rubi Idæi fructus, vulgo *frambesij*, acerbioris, & paulo ultra dimidium maturi commisceatur, macereturque per semihoram. Qua elapsa bulliant omnia donec syrupus percoctus sit.

Cerasa acidiuscula seu agriota condiendi modus.

CAPVT XV.

Accipe cerasorum acidorum seu agriotorum maturorum, pediculis nucleisque detractis, libræ unam. Extrahatur succus, in cacabum cum aquæ unciis octo, saccharique optimi in frusta comminuti libris duabus, immittatur, coquaturque integrè. Tum libræ tres agriotorum maturorum selectorum, petiolis reiectis, non vero nucleis, ingerantur, percoquanturque, donec syrupus coctus fuerit.

Modus alius.

CAPVT XVI.

Accipe libras tres succi cerasorum acidulorum, detractis nucleis petiolisque. Mittantur in lebetem cum sacchari optimi pulverati libris duabus. Bulliant omnia ad syrupi perfectionem. Tum in prædictum syrupum cerasorum maturorum, petiolis tantum abiectis, libræ tres conjiciantur, bulliantque ad syrupi perfectam coctionem, dein apparentur custodianturque more aliorum.

Quovis tempore & morbo cerasa concedi possunt, tum ob saporem palato acceptum, tum salubritatem: ventriculi enim æstum temperant, hepar roborant, febribus biliosis opitulantur.

Modus

Modus condiendi agrestam.

CAPVT XVII.

Accipe sacchari optimi libras duas. Mittantur in lebetem cum unciis duodecim aquæ, bulliantq; ad syrupi crassitiæ. Deinde granorum uvæ acerbæ seu agrestæ libræ duæ injiciantur, coquantur, cochleari argenteo inter coquendum despumentur, abiectis qui eminebunt acinis. Syrupus ad consistentiam coctus ab igne amovebitur, reponeturque cum aliis.

Modus alius.

CAPVT XVIII.

Cultro agrestæ grana per medium dividuntur, detrahunturque acini. Dein saccharum ad syrupi consistentiam cum pauca aqua coquitur, statimque cum agresta permiscetur, simulque coquantur, ut dictum.

Modus item alius.

CAPVT XIX.

Accipe granorum agrestæ integrorum, petiolis reiectis, libras duas. Mittantur in lebetem cum aquæ libra una. Coquantur igne claro, leviterque bulliant, dum emollita fuerint. Tum ab igne deponantur, cochlearique argenteo vel ligneo universa

agresta (relieto tamen in lebete decocto) extrahatur, acinique omnes accuratè auferantur. Duæ interim sacchari optimi libræ in dictum immittantur decoctum. Saccharo liquato, simul dictas pulpas injicies, unaque ad syrupi perfectionem percoques. Febricitantibus præstantissimus erit ex tempore exhibendus, si sacchari medietas solum immittatur, ad duas scilicet agrestæ libras, sacchari libra una: acidior namque erit palatoque acceptior.

Conditum ex agresta morbis omnibus calidis conducit, cum inflammationes temperet, humorum vitiosorum malitiæ obsistat, sitim sedet, cor, ventriculû, hepar confortet.

*Modus condiendi grossula rubra,
officinis ribes.*

C A P V T X X.

Accipe succi ex grossulis rubeis extracti libras duas. Cum sacchari optimi libra una cum semisse syrupus perfectè coquatur. Dein grossulorum item mundatorum libra una cum dimidia injiciatur, coquanturque usque dum syrupus rite percoctus fuerit.

Multas dotes fructus hic præstat, tum sanis, tum ægris; refrigerat enim, appetentiam excitat, alvi fluxum immoderatum cohibet, vi cardiaca insignis est, maximè in febribus purpuratis & pestilentibus.

Modus condiendi mora.

CAPVT XXII.

Accipe succi mororum paulo maturiorum
 quam ad condiendum, libram unam,
 sacchari libras duas. Fiat syrupus, in quem
 mororum non plene maturorum libræ duæ
 conijciuntur. Igne forti coquantur ad legi-
 timam syrupi consistentiam.

Modus condiendi mala Armeniaca.

CAPVT XXIII.

Accipe sacchari libras duas. Coquantur
 paulo citra syrupi crassitiem. Interea in
 discum stanneum satis capacem malorum
 Armeniacorum nondum plene maturorum,
 excorticorum, per medium sectorum, ab-
 iecto nucleo, libræ duæ immittantur, in sy-
 rupum adhuc calentem conijciantur, in eo-
 que per 24. horas loco temperato mace-
 rentur. Quibus exactis, omnia in cacabunt
 effundentur, fortiterque bullient, donec
 syrupus ad debitam redigatur cōsistentiam.

Nota, præmissio modo mala Armeniaca
 constitutione anni sicciore condienda esse.
 Verum si pluviosa fuerit, modo qui sequitur
 condienda.

Accipe saccharum tenuissime in pila mar-
 morea pistillo ligneo pulverisatum. Dein
 sume discum stanneum amplissimum, in quo

primum sacchari stratum impones, dein malorum Armeniacorum excorticatorum, per medium divisorum, nucleis abiectis, stratum superimpone; alteri rursus sacchari strato malorum Armeniacorum stratum aliud superstruatur. Sic omnia vicissim sacchari malorumq; Armeniac. condiendorum strata digerendo, dictus contegatur discus, temperatoque loco per 24. horas aut amplius collocetur. Quibus exactis saccharū ex malorum Armeniac. humore liquato diffluens, in cacabum ad syrupum conficiendum immitteretur. In eo debite cocto mala Armeniaca disponentur, fortiterque bullient. Cumque mala aliquot Armen. sufficienter cocta conspiciuntur, extrahentur, blandeque inter cochlearia argentea exprimentur ad elicendum syrupum, vasisque idoneis imponentur, superiecto postmodum syrupo, servatiffque quæ præmissa sunt.

Persica condiendi modus.

C A P V T X X I V .

Accipe persicorum penè maturorū libras duas. Bulliant in tribus aquæ libris, donec emolliantur. Deinde extrahantur abiecta aqua, crati, vel tamisio, vel quadræ disco obversæ imponantur, tum ut aqua restitans imbibitaque effluat, tum ut refrigerentur. Interea sacchari optimi tantundem, duæ scilicet libræ, cum aquæ libra una & semisse co-

quentur. In syrupum semicoctum dicta mala Armen. injicies, coquesque dum syrupus legitimam consistentiam nactus fuerit.

Persica, pavia Lutetia vocata, condiendi modus.

CAPVT XXV.

ACcipe paviorum nonnihil acerborum, excorticatorum, nucleis abiectis, libras duas; (alij integra cum cute & nucleis condiunt.) Bulliant in ingenti aquæ quantitate, exempli gratia in libris quatuor; cum sacchari libris duabus, quoad syrupus integrè coctus fuerit.

Persica malaque Armeniaca ventriculo sunt acceptissima, & susque deque concitatum illius motum impetumque cohibent.

Pruna condiendi modus.

CAPVT XXVI.

ACcipe sacchari optimi libras duas, aquæ libram unam cum semisse. Bulliant plusculum ultra mediam syrupi coctionem, dein prunorum utcunque acerborum excorticatorum libræ duæ incoquentur, donec probè sint condita. Tum ab igne removeantur, stentque 24. horas in syrupo; hinc extrahantur in vasisque disponantur. Postmodum dictus syrupus igni ad crassitiem iustam coquendus apponatur, conditum contegatur, apparetur ut dictum.

In tanta prunorum quæ passim occurrunt varietate, optima duntaxat, ad condiendum accommoda, seligenda: cuiusmodi sunt pruna damascena, violacea, perdigonia, imperialia &c.

Pruna in genere multa qua redundant humiditate alvum blande laxant, bilis fervorem mitigant, grato sapore ventriculum recreant.

Pyra condiendi modus.

C A P V T XXVII.

Accipe sacchari libras duas. Liquefiat, leviterque in aquæ libris duabus bulliat, expumetur. Injiciantur pyrorum excorticorum, detractis acinis, per medium divisorum, persicorumque instar apparatusum libræ duæ. Coquantur dum syrupus legitimam crassitiem attigerit.

Pyra autumnalia hybernaque condiendi modus.

C A P V T XXVIII.

EX autumnalibus hyemalibusque pyris, equalia sunt bonchristiana, Dagobertiana & similia, paratur facili negotio conditum suavissimum, sed non ultra duas tresve septimanas durabile.

Pyra excorticantur, acinis mundantur, per medium vel quadras, pro fructus magnitudine dividuntur, in ollam fictilem vitra-

ram, nullo adiecto liquore, ingeruntur. Con-
 texta dein accurateque obturata olla ex pa-
 nis syncomisti seu confusanei pasta, ita ut
 nullo modo perspiret, in clibanum immit-
 titur, tandiuque relinquitur, quandiu panis
 coquendus. Fructus isthic percoquitur, sy-
 rupuſque nativus exstillat, cuius copia sa-
 porque saccharo & cinnamomo adaugentur;
 immisso rursus fructu, ubi obturata fuerit
 olla, in clibanum per 2. horas ab extractione
 panis, ut inibi stet calidiuscule, saccharumq;
 cum cinnamomo liquatum fructum penitiffi-
 sime subeat, gratiamque illi inurat.

Pyra ventriculum confortant, postremis
 sumpta epulis concoctionem iuvant, vapo-
 res ex ferculis elatos deprimunt.

Iuglandes virides condiendi modus.

C A P V T X X I X .

Accipe iuglandium viridium, quantum
 libuerit. Excorticentur, ligneo mucro-
 ne secundum longitudinem transverseque
 fodientur, protinusque in aquam conji-
 ciantur, illicque per novem dies maceren-
 tur, mutata singulis diebus, ter, quater aqua,
 ad illarum amaritudinem emendandam. Po-
 stea in alia coquantur aqua, donec teneres-
 cant. Deinde linteo mundo exsiccentur,
 configanturque garyophyllis & cinnamomo
 in longum inciso, immisſis in foramina mu-
 croe efficta. Sunt qui cinnamomum dunta-

X iiij

xat transfigunt. Hoc facto par sacchari & iuglandium copia sumitur, coquiturque in aqua ad syrupi dilutioris consistentiam. In eo deinde iuglandes confixæ ad syrupi consistentiam percoquantur.

Alius modus iuglandes virides intra biduum condiendi.

CAPVT XXX.

Iuglandes virides cultro excorticatæ in longum & extranverso duobus tribusve locis mucrone ligneo vel acu crinali fodicatæ dum præparantur in aquam (ceu præcedentes) conijciuntur, in eaque biduo vel triduo integro macerantur, quinquies sexiesve quoque die mutata aqua.

Hoc tempore elapso, in aqua limpida duabus tribusve fervescunt ebullitionibus. Dein aqua effunditur, totidemque ebullitionibus in nova aqua coquuntur, quinquies sexiesve id iterando, tum ut restibilem deponant amarorem, tum ut tenerescant. Post ultimam ebullitionem super tamisio reponentur, ut aqua imbibita exstillet. Hoc peracto garyophyllis ac cinnamomo configentur, adactis in foramina mucrone formatis. Hinc æqualis sacchari copia sumatur, in cacabo cum pauca aqua liquefeat, adiectis iuglandibus. Bulliant usque dum syrupus sit integrè coctus.

*Modus condiendi iuglandes virides, ita ut
alba continuo persistat, idque intra
unum diem.*

CAPVT XXXI.

Accipe iuglandes virides quantum libue-
rit. Cultro usque ad albū excorticentur.
Mucrone ligneo fodientur, pluribus aquis
pluries lavetur. Quinquies sexiesve ferveāt,
vice quaq; duabus tribusve ebullitionibus,
aqua subinde mutata. Dein garyophyllis &
cinnamomo configantur, coquanturque
cum multo saccharo ad syrapi perfectionē.
Nuces conditæ ventriculi imbecillitati
mirum in modum conferunt, illius coctio-
nem promovent, flatus dissipant.

Modus condiendi cydonia per quadras.

CAPVT XXXII.

Accipe cydonia prægrandia & matura.
In quatuor sexve portiones dividantur,
excorticentur, seminibus, membrana, seu
pellicula interna, omnique substantia lapi-
losa mundentur, duarum librarum pondo
sumantur, ut emolliantur ex cacabo in aquæ
ferventis copia conveniente coquantur.
Deinde extrahantur, super tamisio refrige-
rentur, illicque imbibita extillet aqua, de-
cocto seorsum servato. Postmodum sacchari
confracti libræ duæ in cacabo cum dicto de-

cocto duabus tribusve ebullitionibus coquantur. Hinc cotonea, aqua effluxa, injiciantur, lento igne lenique fervore bulliant, hinc inde versando ut undique rubeum indipiscantur colorem. Syrupo ad integritatem cocto, aliorum conditorum ritu aptabis. Aliqui in gratiam ventriculi imbecillioris, garyophyllos & cinnamomum in nodulo unà cum saccharo incoquant.

Modus parandi cydoniatum.

CAPVT. XX XIII.

A Ccipe cydonia utcunque acerba. Excorticentur, bulliant in cacabo cum multa aqua ad usque crepaturam. Dein per cribrum vel telam densiorem transmittantur, ita ut pars duntaxat crassissima supersit, quæ projicienda. Cum libris octo dictæ pulpæ seu medullæ traiectæ, sacchari pulverisati libræ quatuor permiscebuntur. Sunt qui tres sacchari quadrantes, imo libram unam pro quaque pulpæ libra ponant. Omnia cacabo imponantur, ex prunisque igne exiguo coquantur, spathula lignea latiori probè agitando dum perfecte cocta fuerint, minimeque torrefiant. Perfecta coctio dignoscetur, si cydoniatum vasi vel spathulæ non adhæserit. Si aromata (cuiusmodi sunt cinnamomum, caryophylli, nux moschata, macis) adjicere libeat, id fiat sub coctionis finem spathulaque misceantur. Refrigeratum py-

xidibus abiignis seu vasisaliis idoneis recondatur.

Modus alius parandi cydoniatum.

C A P V T XXXIV.

CYdonia egregia integra, non excorticata, ex clibano tandiu coquuntur in fictili humiliori, orificio latiori, quandiu panis coquendus. Probè cocta excorticantur, tunduntur, per cribrum vel telam novam mundissimam traiciuntur: hinc præparatio perficitur cum saccharo pulverato, pro libris quatuor cum semisse traictæ pulpæ, sacchari pulverati libras tres immiscendo: fitque coctio, prout dictum est. Extractum quamprimum ab igne vasis fictilibus, vitreis vel abiignis ad usus opportunos reconditur.

Ne autem nativa illa restitans in fructu humiditas (ut fieri potest) cydoniati elegantiam & virtutem imminuat, dicta vasa triduum vel quatrimum aëri exponentur, à sole tamen cavendo. Illa enim exsiccata cydoniatum solidum compactumque, quale expeti potest, servabitur.

Nonnulli cydonia per cribrum non cernunt, verum ex furno quamprimum extracta, cortice & seminibus abiectis conficiunt: sed cydoniatum paulo inde crassius rudiufque evadit.

Modus item alius.

CAPVT XXXV.

CYdonia excorticata integraque citra sectionem in aqua munda bulliant, donec sponte mollescant in pastamque redigantur. Tum per cribrum traiciantur. Demum in cacabo vel sartagine cum saccharo pulverato ea proportione & ordine ut supra percoquantur, adiecto sub coctionis finem cinnamomo pulverisato, saporis gratia, tantilloque moschi cum cinnamomo permisto, si odorum halituque fragrans, ob idque iucundius cydoniatum expetis.

Modus etiam alius.

CAPVT XXXVI.

ACcipe cydonia generosa. In quadras citra ullius rei detractorem incidantur, in aqua ad crepaturam usque coquantur, ex tela fortiori trajiciantur, ne aliquid præter liquorem, vel cydoniorum partem tenuiorem excernatur, abiecto post magma. Cum sacchari æquali mole, ad integram syrupi crassitiem percoquitur, dein refrigeratum pyxidibus ex abiete reconditur.

Concinnatur etiam quoddam cydoniatum, insigniter rubicundum & pellucidum, ex solo videlicet corticis seminisque cydoniorum in aqua decocto, cum æqua vel cir-

citer sacchari portione, coquiturque ad syrapi plenè cocti consistentiam.

Si inter coquendum cacabus contegatur, longè rubicundius, gratusque cydoniatum erit. Vnde quamplurimi roseum huiusmodi colorem inurere minime gnari, ad succum cydoniorum confugiunt ut talem præsentent, vocitantque cydoniatum dilutum, vel cydoniatum Aurelianense, quoniam assimile vulgo Aureliæ paratur.

Cydoniatum præstantissimum ad alvi fluorem.

CAPVT XXXVII.

Accipe cotonea grandiora & minora; forba, cornella, singulorum parem quantitatem. Coquantur seorsum in sufficienti aquæ copia, per cribrum etiam seorsum trahantur, pulpæ commisceantur, cum pari sacchari quantitate; coquantur ut præmissum.

Cydoniatum à cibo sumptum coctionem iuvat, vapores ab escis sublatos deprimit, halitum suave-olentem præstat, venenis ad-versatur.

Præstantissimum equidem in alvi fluore, ventriculi subversione, vomitu, appetentia deiecta præsidium est. Verum cum ad ventris fluorem usurpatur, cibus præmittendum: cum ad vomitum compescendum, cibos claudere debet.

Cydoniatum laxativum.

CAPVT XXXVIII.

Accipe cydonia feminibus mundata. Diuidantur in quadras citra cutis detractionem. In aqua accuratè coquantur, ex linteo mundo transmittantur, diligenter exprimantur. Cum saccharo rursus coquantur, addita interim rhabarbari pulverati quantitate convenienti.

Cydoniatum istud purgat ventriculū, hepar corroborando. Pro rhabarbaro adjici poterit fena, agaricus trochiscatus pulverata, vel quodvis aliud purgans medicamentum blandum, quod tutissimum est; sive violentum, quod non adeo tutum: sed neutrum citra Medici consilium.

Cydoniatum Lugdunense.

CAPVT XXXIX.

Huiusmodi cydoniatum acuitur scammonio, quod est medicamentum purgans vehementissimum, quo nullus inconsulto Medico uti præsumat, multoque minus alio cydoniato à circulatoribus temerariisque quibusdam empiricis cum antimonio parato, quod violentissimum perniciosissimumque est medicamentum, inter venena iure meritissimo recensendum, cum symptomata excitet horrenda, partesque nobiles insigni-

ter lædat, nimium credulos interdum in exitium præcipites agendo. Ideo ex animo valetudinis vitæque studiosos cohortor, ut huiusmodi medicamentum ceu venenum fugiant, utpote naturæ infensissimum. Tenuioris vero fortis hominibus, quibus ad saccharum emendum facultas deest, author sum, ut ab artificibus conditariis syrupos ex fructibus cum quibus condita concinnant, comparent: syrupum exempli gratia ex cerasis, ad condienda cerasa: ex prunis, ad pruna condienda, sicque de aliis conditis liquidis. Pro libra enim sacchari, syrupi libras quatuor habituri sunt.

De Gelatina ex Cydoniis.

CAPVT XL.

AD eximiam ex cydoniis gelatinam faciendam, in primis cydonia egregia integre matura comparentur, seminibus mundentur, in tenuia fragmenta, absque corticis detractioe, dividantur, quia ex cortice fragrantia superadditur. Interim dum mundantur incidunturque, è vestigio in peluem aqua plenam conjiciantur: quamprimum enim incisa, nisi aqua macerentur, nigrescunt. In satis ingenti aquæ quantitate bulliant, dum ad pultamenti consistentiam propè redacta sint. Hoc facto, ex tela nova crassiori trajiciantur, fortissimeque univrsum decoctum exprimatur. Expresso deco-

cto sacchari pulverati quadrantem adijce; bulliatq; ex prunis igne modico, quoad sub finē valde exhaustū agnoscas. Tum coquatur igne exiguo, ne in ambitu torreatur, indeque gelatinæ pravus odor accedat. Legitimè pleneque coctum intelliges, si cochleari præ lentore adhærescat. Tum ab igne deponatur, vasisque reponatur idoneis.

Modus alius.

C A P V T X L I.

CYdonia in minuta segmenta, citra corticis seminumque detractionem, incisa in prægrandem sartagine cum ingenti aquæ copia statim à coctione conjiciantur, ne aëre afflata nigredinem contrahant. Cortex autem, ad odorem, utpote cydonij pars coctione longè elaboratissima; semina, ad fructus concretionem accelerandam conferunt, cum præ cæteris partibus facilius promptiusque congelentur. Tandiu igne perspicuo coquantur, quousq; ad pastæ fere consistentiam redigantur. Tum ex tela nova mundiore fortissime colentur, tum ut tota materia exeat, tum ut ad concretionem aptissima fiat, qualis est non quæ sponte primoque impetu exilit, sed quæ non citra vim exprimitur, ob insignem illius visciditatem. Isti decocto pulverati sacchari trientem vel paulo minus admiscebis. Hinc igne exiguo perspicuoque ex prunis bulliant, ut undique

ex

ex æquo gelatina coquatur, quam ab omni exeunte spuma diligenter purgabis, ut quoad fieri poterit elegantissima præstetur. Ne vero aduratur, continuo lignea spathula versabitur: statumque coctionis identidem explorabis, ut ab igne tempestivè extrahatur. Ex marmore aut quadra istud deprehendes, si guttula in alterutrum effusa dum refrigeratur concreseat, manifestum integræ coctionis dabit indicium, si facile instollatur, & nullomodo adhærescat. Hac arte gelatina conflata, solida compactaque erit, colore, instar rubini, rubicundo, perspicua pellucensque, oculo & gustui pergrata, diu durabilis: eamque vasis fictilibus vitratis vel vitreis committes ad usus opportunos.

Gelatina ex cerasis acidiusculis, agriotis, grossulis rubeis & agresta.

CAPUT XLII.

QVandoquidem de gelatinis sermo incidit, gelatina cydoniorum per excellentiam intelligenda venit. Nihilominus tamen ex cerasis, grossulis rubeis (officinis *ribes*) agresta eximia concinnantur gelatinæ, tum sanis, tum ægris salutares.

Cerasa acida, vulgo agriota, selecta maturatione, pediculis nucleisque detractis tunduntur exprimunturque ex linteo mundissimo, atque etiam ex torculari. Succus figlino exceptus saccharo pulverato confestim

Y

permiscebitur, pro una scilicet succi libra, sacchari triens; coquenturque in sartagine igne exiguo quoad concrecant, ut præmissum.

Accuratè autem inter coquendum despumata, ut sordibus mundetur, igni in sartagine ambitu semper æquali existente, gelatina prodibit elegantia, salubritate, colore rubeo, pelluciditate, sapore præstantissima.

Eadem arte ex grossulis rubeis agrestaque gelatinæ elaborantur, adiecto (ut dictum) ad quamque succi libram sacchari pulverisati triente: easque cum præcedente, (utpote inter omnes gelatinas longe commendatissimas) exiguis vasculis vitreis vel fictilibus ad id concinnatis, includes ad occurrentes usus, tum sanis, tum ægrotantibus usurpandas.

Gelatinæ huiusmodi iisdem quæ fructus unde prodeunt, dotibus sunt eximia.

DE CONSERVIS.

Et primum de Conserva Rosarum.

C A P V T XLIII.

Conservæ sunt conditorum species, de quibus breviter agemus.

Cum opusculo cui titulus est, *Pharmacopœus familiaris & domesticus cap. 1. tract. 2. volum. 1.* modum eam parandi tradiderimus, illuc recurratur.

Conserva Rosarum liquida non solum cephalica, cardiaca stomachicaque est, verum etiam calorem extraneum temperat fluxionesque compescit.

Conserva Rosarum pallidarum laxativa.

CAPVT XLIV.

HAc etiamnum tempestate rosarum pallidarum conserva paratur, eadem qua præcedens consistentiâ, parique sacchari quantitate. Quod spectat ad eam quæ minus sacchari admittit, tantum scilicet rosarum, quantum sacchari; maiori quidem vi purgatrice pollet, sed minus diu durat, citiusque multo quam alia flavescit.

Conserva isthæc forma boli ab iis usurpatur, quorum ventriculus humorum coluvie scatet, ita ut cibos continere non valeat: atque ab iis qui medicamenta purgantia averfantur.

Conserva violarum, buglossi, nenupharis.

CAPVT XLV.

Conservæ violarum, buglossi, borraginis, nenupharis eodem modo quo conserva rosarum liquida conficiuntur. Unguim vero rosarum loco, pars virescens seu herbacea, quæ violis, nenuphari, buglossi & borragini inest, detrahenda.

Y ij

Conservæ huiusmodi refrigerant & humectant, partium nobilium ardorem immodicum contemperant, cordique amicissimæ sunt.

In conservis istis liquidis cum saccharo parandis, fucum exquisitiusque artificium minime confectati sumus, cum primum institutum studiumque nostrum fuerit, ut dumtaxat ægrotis prodesse: Summis sincerisque votis efflagitantes, ut supremi Medicinæ conditoris gloriæ cedant, publicæque utilitati deserviant.

LIBER DE VALETVDINE TVENDA,

Per rectam vivendi normam, usumque
legitimum rerum ad bene
salubriterque vivendum
necessariarum.

Index Capitum huius libri.

- I. De Aëre.
- II. De Cibo.
- III. De Potu.
- IV. De Somno & Vigiliâ.
- V. De Motu & Exercitio.
- VI. De Quietè.
- VII. De Excrementorum evacuatione.
- VIII. De actu Venerico.
- IX. De Purgatione menstrua muliebri.
- X. De excrementorum ventris, urinae ac sudorum evacuatione.
- XI. De Animi Pathematis.
- XII. Operis conclusio.

Y iij

DE TVENDA
VALETVDINE.

AD LECTOREM.

EX omnibus Medicinæ partibus ea quæ de valetudine tuenda agit, alijs longè præstare, tum necessitate, tum difficultate videtur, ob ingentem rerum quæ in illa tractantur multitudinem. Ut autem multo facilius incundiusque est moderato aëris salubris, alimentorumque laudabilium quæ passim occurrunt, ab arbitrioque nostro pendent usu valetudinem tueri, quam tot remedijs exoticis impensè calefacientibus, immodicè violenterque purgantibus, rei que familiari ob pretium gravibus assuescere, præterquam quod maximo sunt fastidio; tamen illorum usus in morborum curatione necessarius existat. Hac de causa præ reliquis Medicinæ partibus, ea merito præferenda, quæ verum germanumque eorum edocet usum, quæque benigno facilique regimine valetudinem sartam tectamque tutatur. Quoniam vero ingentis esset laboris omnia quæ ad hoc argumentum spectant in unum congerere, utpote quæ prolixo volumini conslando sufficerent, rem qua potero brevitate perstringam, ac velut in compendium contraham, ut

quibus sua valetudo cura est, quæ eò conferunt maximam partem hic reperiant, ubi regula saltem generales præcipuaque documenta traduntur, quibus optatum illum finem assequi valeant. Si quis vero purgantia remedia suis usibus expetit, non nisi fido peritoque Medico eiusmodi in re confidat, minimè vero Barbitonforibus, Pharmacopœis, Operatoribus, Empiricis, Circulatoribus, Paracelsistis sufflonibus, Antimonij propinatoribus, arcanorum præconibus alijsque eiusmodi medicamentorum propositis temerarijsque architectis, artis quam profitentur prorsus ignaris, qui nimia magistratus licentia de corio humano impunè ludunt. Iusta exactæque formulæ de ijs quæ ad vitam hominum conservandam necessaria sunt, ab huiusmodi imperitorum hominum dititione longissimè exulant proscribunturque. Hunc igitur, candidissime Lector, libellum grato queso excipias animo, multis nominibus tibi profuturum, tum ad blandiorem diuturnioremque vitam, tum ad tædia vitanda, animum recreandum, variaque curiosarum utiliumque rerum, quæ ad hoc argumentum attine, suppellectile instruendum.

De Aëre.

CAPVT I.

PArs illa Medicinæ, de qua hoc opusculo agere nobis est propositum, vulgo Sani-

Y iij

tatis Regimen nuncupatur, constatque sex rebus non naturalibus, sic vocatis, ad rerum naturalium septenario numero comprehensarum differentiam: eæque sunt elementa, temperamenta, partes, humores, spiritus, facultates & functiones: utque à rebus præter naturam, morbo scilicet, eius causa & symptomatis distinguantur. Res non naturales vocantur, quæ nec sunt causæ, nec principia nostræ essentiæ, ceu res illæ naturales supra enumeratæ; nec temperamentum nostrum evertunt, sicut res illæ præter naturam: sed medium inter utrasque obtinent, mixto scilicet indifferentique usu. Bene utentibus enim salubres ac beneficæ: malè utentibus insalubres & noxiæ evadunt. Definiri autem convenienter possunt, *Res qua temperamentum nostrum diathesimque nativam legitimo earum usu tuentur.* Res istæ numero senario continentur; Aër scilicet nos ambiens, cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, evacuationes & suppressiones excrementorum, animi perturbationes. Aër & aqua, ut sunt corporis nostri partes, ad Physiologiam spectant, censenturque inter res naturales: sed ut extra nos existunt, aëremque ad caloris innati temperiem novorumque spirituum generationem inspiramus; aquam, tum ad humectationem, tum ad alimenti quo in dies utimur vehiculum, potamus; non naturales existimari debent. Vtrumque etiam res præter

naturam dici potest, si aëre scilicet intemperato, vel aqua putrida utamur quoniam hoc modo nos lædunt, ut causæ morbificæ, quam ob causam ad Pathologiam pertinent.

Operæpretium autem cum sit in iis describendis, ab Aëre auspicabimur, quem continua inspiratione transpirationeque attrahimus. Quippe qui ad vitam adeo sit necessarius, ut ne temporis quidem momento eo carere possimus, cum perennem spirituum dissipationem iugiter restauret, cordisque æstuantis ardorem & incendium moderetur & temperet.

Aër ergo bifariam considerari potest, tum ut alimentum, tum ut medicamentum. Si primo intelligamus modo, sincerus, suaveolens, vel saltem omnis pravi odoris expers sit oportet, minimè putridus ac graveolens, ut docet Galenus 12. *Methodi*, cap. 5. His enim præditus dotibus, spiritibus generandis aptam suggerit materiam, qua ratione alimenti naturam subit: alimenti quidem nomine satis improprie sumpto, cum spiritus, si exquisitè loqui velimus, non nutriantur, sed reficiantur duntaxat reparenturque.

Duabus igitur præcipuè causis cum tanta sit aëris necessitas, ad refrigerium scilicet spirituum, fuliginosique excrementi calori nostro puro æthereoque infensi expulsionem: in eo attendenda substantia & qualitas. Substantia quidem, ut sit salubris, qua-

tuor ornatus esse debet qualitatibus: perspicuus enim, purus, non inquinatus; omnis putredinis expers esse debet.

Aër serenus, purus, perspicuus recteque temperatus spiritus illustrat, sanguinem attenuat, cor exhilarat, prompteque per corpus universum distribuitur. Nihil igitur est, quod hominem alacriorem vegetioremque efficiat, quam si in aëre perspicuo, tenui, salubrique vento diffuso degat. E contra aër caliginosus crassusque, spiritus obscurat, humores incrassat, corpus gravat, calorem nativum obtundendo alimentorum excrementorumque expulsionem remoratur.

Secunda aëris proprietas ea est, ut sit nitidus; hoc est purus nulloque vapore inquinatus: impurus enim, eius rei qua permixtus est qualitate naturaque, cordis partiumque aliarum principum laudabilem temperiem immutat & evertit.

Tertia, ut non sit infectus aut corruptus; vel à corporibus insepultis (ut post cruenta prælia) à paludibus aquisve stagnantibus ac torpentibus, ex quibus vapores adeo perniciosi efferuntur, ut animantia illac permeantia suffocentur; aut profunda atque opaca quapiam specu tetram exhalante mephitim, ut in aliquibus Italiæ locis; unde fit ut amœnissima illa regio, quæ Paradisi terrestris nomine gloriari utcumque posset; adeo pestilentia sit obnoxia.

Quarta conditio ad aëris salubris substantiam necessaria, est, ut omni vacet putredine, qualis à cloacis dimanat, à fimitis, culinis, cœmeteriis, aquisque in quibus linum cannabifve emolliuntur: qui denique nulla animantium, herbarum, leguminum, arborum venenatarum vicinia aut contagio conspurcetur.

Aëris qualitas nunc expendenda venit, quæ vel à sole, vel à luna dimanat, vel à regionis situ & temperie. Sed, præter diurnum nocturnumque circuitum, quatuor anni creat tempestates, temperie inter se admodum dissimiles. Vere enim, maximè in medio extremorum, aër est calidus humidus: æstate, calidus siccus: autumno, frigidus siccus: hyeme, frigidus humidus. Eadem fere est ratio singularum diei partium, quæ anni tempestatum. Matutinum enim tempus, cum sit calidum humidum, veri respondet; cumque sanis & valentibus iucundissimum sit, sic male affectis laborantibusque, præcipuè febricitantibus, pariter admodum est propitium. Tempus meridianum æstatem refert: vespertinum, autumnum: nox denique, hyemem.

Luna etiam aërem suis quadrantibus immutat. Primus enim quadrans ab ineunte luna usque ad diem septimum, veri est assimilis. Secundus usque ad plenilunium, æstati respondet. Tertius, decrescantis scilicet lunæ, autumno. Quartus deni-

que , hyemi analogus est.

Aëris conditio ex regionis situ & temperie, quatuor anni tempestatibus aliquatenus alteratur. Nonnullæ enim regiones temperatæ sunt, aliæ æstuosæ, aliæ gelidæ, aliæ humidæ, aliæ siccæ, prout variis ventis sunt obversæ: quibus licet vis insit maxima regionum immutandi temperiem, ne tamen prolixior sim, de illis filebo.

Verum si aër consideretur, quatenus est medicamentum, eligitur interdum calidus, interdum frigidus; modo ficcus, modo humidus, ex varia morborum natura. Sin autem qualis expetitur non occurrat, temperies apta illi quoad fieri potest concilianda, ut docet Galenus 10. *Methodi cap. 8.* Caliditas aëris procurabitur, si laborantis cubile meridiei obversetur, editoque locetur conclavi, accenso ex lignis odoratis igne, cuiusmodi sunt laurus, iuniperus, cupressus, rosmarinus, pinus, abies, terebinthus; suffuzigiis aromaticis & suave-olentibus, quorum beneficio aër non modo incalescit, verum etiam expurgatur. Sponte refrigerabitur aër, si Septentrionem cubile spectet, loco minus sublimi, à paucisque hominibus frequentato. Arte vero frigiditas imprimetur strato refrigerantibus herbis conclavi, quales sunt nenuphar, plantago, lactuca, portulaca, oxalis, solanum, quodque omnibus præstat, asperfo ex aqua gelida, unà cum aceto rosaceo, cubiculi solo. Aër ficcus mari-

timis in locis montosisque: humidus vero in decliuis, profundis & palustribus maxime viget. Cæterum animadvertendum est aëris mutationem quibusdam in morbis plurimum habere momenti, maxime in capitis pectorisque, ac præ cæteris in pulmonis affectibus. Quod quotidiana demonstrat experientia in iis, qui ob aliquod pulmonis vitium aërem solumque mutant, ut tradit Galenus *lib. 5. Meth. medendi*, ubi ait sibi in more fuisse phthisicos pulmonumque ulceribus obnoxios Româ ad Stabianum montem (locum prope Neapolim valde temperatum) ablegare, in quo ægrotantes lacte pariter utentes mirum in modum recreabantur, tum ratione aëris siccissimi qualis illic erat, tum plurium herbarum valde exsiccantium affatim inibi crescentium, unde eiusmodi affectuum curationi lac opportunissimum efficiebatur. Consilium istud ab Hippocrate *lib. 6. Epid.* mutuatus videtur Galenus. Ibi enim in universum ait, in omnibus morbis longis solum mutare conducibile esse.

De Cibo.

CAPVT II,

Solidioris corporis substantiæ reparandæ, quæ continuo perennique fluore dissi-

patur necessitas hominem ad comestionem adigit. Eam ob rem alimenta maximè consentanea eligere debet, in tam numerosa, qualis in hac rerum universitate occurrit, varietate. Ut autem demonstravimus aërem bifariam considerari, ita etiam alimentum. Aliud quippe est quod mere alimentum est, aliud quod simul etiam medicamentum, hoc est quod partim nutrit, partim alterat spiritus vel humores qualitate quapiam prædominante. De alimento hic non agemus medicamentoso, verum de simplici meroque alimento: quod nullum finem alium habet, quam substantiæ nostræ reparationem, viriumque ad actionum integritatem necessariorum conservationem. A duobus autem petitur principiis, nempe ab animantibus, & vegetantibus seu plantis.

De alimento à plantis mutuato illud in genere pronuntiandum, longè minus nutrire, quam quod ab animantibus desumitur, plusque excrementi, quam alimenti suggerere, si filiginem, hordeum aliaque cerealia unde panis conficitur excipias: cum ex Galeno plurimum copiosumque nutritivum suppeditent. Quod de pane maximè intelligendum, qui ex optimo succulentoque tritico elaboratur: sin minus, plus inest excrementi ob furfuris copiam, quam alimenti.

Secundo opus est ut sit purissimus, paucò admisto furfure, probè fermentatus, rite subactus, caloreque moderato excoctus. De

pane huiusmodi loquuntur Galenus & Alexander Aphrodisiensis *in problematis*, dum ait, præ omnibus eduliis plurimum alere; ob idque Homerum præcipere, famelicis panem præcipuè offerendum, cui nimirum succi nutritij plurimum insit. Ipsemet Aristoteles *problem. 13. sect. 21.* sic intellexisse videtur, dum ait homini panem nunquam fastidio esse, quoniam triticum ut peculiare edulium homini concessum est, quod plurimum enutriat. Ut autem triticum & ita sunt genera, sic ingens varietas conflati inde panis exurgit, tam materiæ, quam præparationis ratione. Panis ex siligine, aliis omnibus præstat, multumque alit. Alij non æquè, cuiusmodi sunt furfuraceus, secalinus, miscellaneus, hordeaceus, auenaceus. Ex panibus, quibus Parisini victitant, *panis capitularis* vulgo dictus cæteros antecellit; dein panis quem vocant *à la mode*: panis molliusculus, Gonetianus, civicus seu cibarius. Omnium pessimus est *panis reginæ* vulgo nominatus, multis de causis. Primò, quia panis azymus est insalubris, cum ægrè concoquatur obstructionesque pariat. Panis tantillum salitus, non salito melior, ob saporem & gratiam. Qua in re Lutetiæ multum peccatur, ob salem pani non admistum, cum plurimi inde morbi, quibus multitudo conficitatur, procreentur. Nec abs re una ex primariis causis, cur Parisini præ cæteris orbis nationibus calculis renum ac vesicæ

adeo sint obnoxij, illinc peti potest, quod panem salis expertem esitent, ipsomet astipulante Galeno de vi eiusmodi causæ.

Panis recenter ex furno extractus adhucque calens noxius admodum est, tam ob coctionis difficultatem, quam quia ventriculum inflat, obstructionesque in tota aluina regione ingenerat.

Panis pridem coctus, improbandus etiam si quartum quintumve diem excedat: quia difficulter conficitur, quia aridus saporisque expertus, unde facetum illud ex trivio adagium, *Ovum unius horæ, panis unius diei, vinum unius anni, &c.*

Panis medulla melioris est succi, faciliorisque coctionis, quam crusta, quæ aridior est: unde laudandi veniunt, qui summam panis crustam cultelli acie excutiunt; tamen crusta non adeo sit improbanda, ut aliqui autumant, utpote quæ ventriculo calorque valenti, quali robustiores abundant, valde conveniens sit cibarium.

Huc dulciarium omne panificium referri posset, quod in genere pravum est edulium, si biscoctum panem exceperis, cum nulla sit ex huiusmodi cupediis quæ noxa vacet. Inter eas sunt farcimina, placentæ, rhyemata, itria, sexcentaque id genus mellita, saccharata, lactaria, ovata panificia, ventriculo hepaticque infensa, cum manifestissimè calefaciant, obstruant, visceraque offendant. Plura de pane attexere nobis

nobis esset perfacile, sed summa illa delibasse capita impræsentiarum sufficiat.

Exacto breuiusculo de pane tractatu, de pane, qui ex aliis atque aliis frugum generibus componitur, quique præstantissimum alimentum est quod à plantis decerpitur, nonnulla de fructibus herbisque perstringenda sunt: duo enim ista institutæ præiactæque divisionis postrema membra sunt; alimento in genere diviso in id quod ab animantibus, & quod à plantis desumitur.

De fructibus hoc in universum affirmari potest, multum scilicet humectare & refrigerare, modicum nutrire, alios tamen plus, alios minus.

Fructus prope omnes qualitate aliqua prava laborant, flatus generant, parumque sunt commodi, præterquam à longo itinere fatigatis & percalefactis. Verum plurimum obsunt affectibus ab obstructione nati, febribusque putridis. Ex fugacibus fructibus, quique facile corrumpuntur; humidiores eligendi, primisque dapibus præmittendi. Eiusmodi sunt pruna, cerasa, mora, persica, uvæ. Solidiores vero qui magis astringunt, nec ita promptè putrescunt, postrema mensa sumi debent: inter ea sunt cydonia, pyra, amygdalæ, castanæ, nuces & avelanæ.

Certissima regula est & pro canone stabi-
lienda, omnes arborum fructus qui igne
percoqui possunt, pravam fere succum præ-

Z

creare si crudi vorentur. Quod ipsemet Galenus in seipso adhuc iuvene, non citra incommodum, expertum se fuisse profitetur, morbisque continuo fuisse obnoxium, dum fructus esitavit crudos; postquam vero ab iis temperavit, sanum valentemque deinceps deguisse.

Meo quidem calculo, cerasa uvæque apianæ, vulgo moschatæ, bene maturæ primam inter fructus laudem merentur, si modo tempestivè moderateque usurpentur: hinc pruna damascena, grossulæ rubræ, Officinis *ribes*; fraga, poma matura, maximè renetiana, curtispendula, calvillea, mala armeniaca, persica, nuces.

Melones, cucumeres, citrulli aliquo modo biliosis conferunt: plurimum enim refrigerant & humectant. Verùm succum crasum, frigidum coctuque difficilem generant. Ob id ventriculo hepaticque fervidioribus biliosisque potius conveniunt, quam aliis contrario temperamento præditis, quibus penitus sunt insalubres. Platina in *Pontificum Romanorum historia*, scribit Paulum II. hora ab occasu Solis secunda, apoplexia correptum protinusque suffocatum, cum solus in conclavi staret, neque die prægresso, de ullo conquereretur incommodo. Eius tam repentini interitus nulla alia deprehendi causa potuit, quam quod ultima cœna duos ingentes melones devorasset. Id anno 1471. contigit. Per illustris Curie Parisiensis

Præses Augustus Thuanus, *tomo 2. elegantissima Historia*, sub Carolo IX. narrat Antonium Goucaum, Poëtam ea ætate non incelebrem; magnum Philosophum, Iurisperitum clarissimum, Taurini obiisse anno 1565. ex immodico melonum usu, calore nativo ab illorum frigiditate humiditateque suffocato. Non paucos Imperatores summosque alios viros idem excessus è medio sustulit. Munsterus *in Chronologia* scribit Albertum Austriacum Germaniæ Imperatorem ab itinere Hungarico defessum, melonem sedandæ sitis gratia comedisse, hinc in dysenteriam incidisse, qua 27. Octobris anni 1439. è vivis ereptus est. Eodem fato duo alij Imperatores occubuerunt, Fridericus III. & Henricus VII.

Cardanus ait huiusmodi fructus tribus de causis esse eliminandos ac proscribendos. Primò, quia immodicè refrigerant. Secundò, quia plus iusto humectant. Tertio, quia quam facillimè in ventriculo corrumpuntur. Cardano non invitus subscripserim, obiterque hic adnotaverim, melones ventriculo frigido humidoque plurimum adversari, germanumque noxæ ab usu melonum impendentis antidotum, esse vinum dilutum, dummodo hepar non sit impendio calidum, obstructionibusque opportunum. Vinum porro sincerum merumque à fructibus sumptum, quàm plurimas cruditates in venas rapit, easque infarcit, unde non pauci

postmodum morbi procreantur. Proinde perperam illi agunt, graviterque in proprium peccant caput, qui ab immodicamentorum cucumerumve ingluvie, indemnes se præstare confidunt, si merum largis propinent haustibus, ad concoquendum digerendumque (ut aiunt) ingestos cibos, cum aliàs vinum immoderatè sumptum à ventriculo quicquid incoctum occurrit, abripiat, statimque grauiorem obstructionem ingeneret. Vnusquisque ideo ventriculi temperiem potentiamque explorare debet, illique consentanea dignoscere, non autem præfidenter eius abuti obsequio, illorum pravo exemplo, qui ventriculi roborandi obtentu susque deque, nullo ordine, omnis generis sese ingurgitant cibariis, ab eorum noxa egregie sese vindicare rati, si copiosioribus largioribusque vini generosi poculis, Helvetiorum more, indulgeant, unde hepar, pulmo, cerebrum partesque aliæ exardescunt labefactanturque: hincque hydrops, apoplexia, arthritis, catarrhi sexcentaque alia perniciofa cooriuntur symptomata, quibus ingruentibus ad Medicos confugere identidem coguntur, ab illorumque auxilio pendere; præcipitique ut plurimum fato abripiuntur, nec illorum ætatem attingunt, qui intra temperantiæ limites se continere.

Pyra, cydonia, mespila, cornela, sorba
ab hominibus sanis non nisi post epulas esi-

tari debent, modicaque quantitate; ut astrictoria facultate ingestos cibos deprimant, ventriculumque cogendo coctionem iuvent, superhausto demum aquæ cyatho.

Ex fructibus, qui è Prouincia ad nos deferuntur, malum citrium præ cæteris commendaverim, cardiacisque quibusvis præsidii officinalibus anteposuerim, cardiacis inquam nomine potius quam re: ideoque pretio immenso vaneunt, quod per mare, per terras ad nos cõvecta sint. Verum enim vero si ingenue liberèque loquendum sit, in omnibus morbis malignis, febribus putridis pestilentibusque certius auxilium ab aliquot malis citriis vel limonibus, quam ex universo Orientis Bezoardico lapide, expectandum est, qui revera aliud non est quam lapis factitius, à Iudeis Constantinopolitanis aliisque impostoribus fabrefactus, morborum curationi prorsus ineptus, indignusque qui in medicamentorum censu annumeretur. Theriacam Mithridatiumque præ malo citrio etiam minimi facio, licet utraque hæc opiata adversus venena passim ab Empiricis Circulatoribusque velut efficacissima super astra extollatur. Tametsi huiusmodi merces vendentium oculis ære implendis, visceribusque credulorum ægrotantium inflammandis duntaxat inserviant.

Quod in dies oppido verissimum elucescit, cum nullus sit (nisi ex iis qui in huius-

Z iij

modi medicaminum mercimonio quæstusque suas res augere moliuntur) qui affirmare sincerè valeat vllum unquam à Theriaca vel Mithridatio in quopiam epidemico, maligno aliove morbo levamen senserit : quin potius ingentem æstum, sitim, capitis dolorem aliaque molestissima symptomata à calore immodico alterutrius ex istis confectionibus inducta. Quæ etenim nunc temporis Theriaca elaboratur, non solum Lutetiæ, Lugduni, Mompessuli aliisque Gallia locis, sed & in Germania Italiaque, imo (audacter dico) in toto orbe Christiano, iis viribus neutiquam pellet, quibus Theriaca à Galeno tantopere decantata : tum ob plurima nobis penitus ignota simplicia quæ Theriacam ingredi debent, aliorumve plurium penuriam : tum ob negligentiam, imperitiam avaritiamque artificum. Reges enim Imperatoresque suis olim sumptibus Theriacæ conficiendæ provinciam suscipiebant, omni alio negotio curaque postposita : eamque postmodum populo laboranti, prout affectus exigebat, ex Medicorum consilio dispartendam curabant, ut innuit Galenus. Hic plura non addam, longè prolixius de ea alibi acturus, ubi demonstraturus sum adversus morbos pestilentes huiusmodi compositiones, nedum utiles esse, quin potius noxias. Ad interruptum de malis citriis sermonem redeamus, experimentisque confirmemus (modo probandi certissimo po-

entissimoque, fructum hunc virtute cardiaca strenuiore ornatum esse quovis alio sive indigena, sive peregrino medicamine. Duorum reorum quibus aspidum virus officere nequicquam valuit, ob præmansa mala citria, satis commonstrat, quo loco fructum hunc habere debeamus, præ Theriaca, Mithridatio, Bezoardico lapide, cornu Monocerotis, aliisque Arabicis mercibus, omnis facultatis cardiacæ expertibus, ab iisque tantummodo iactatis, qui res suas ex illis agunt. Historiam autem, quia verissima elegantissimaque est, ex Athenæo lib. 3. Deipnosophist. hic exscribam. Prædonibus igitur paratum theatrum ingressuris caupona quedam mulier, eorum miserata, utrique malum citrium edendum in via tradidit. Hi postea horrendis crudelissimisque animalibus proiecti & ab aspidibus percussi, nihil denique passi sunt. Dubius fuit dudum sanè princeps, atque militem eorum custodem si quid edissent vel bibissent interrogavit. Ut verò citrium illis traditum eodem die fuisse cognovit, huic postero die citrium dari, illi autem nequaquam iussit. Is demum qui citrium prius comederat, nihil rursus passus est, at ille morsus statim interiiit.

Huic & aliam attexam historiam non ignobilem. Theopompus lib. 38. ait Clearchum Heracleotam Regem Ponti veneno quamplurimos necasse, plures perempturum, si citrio bonis avibus ceu antidoto non se præmunissent: supra scriptæ historiæ à fidelissi-

mis gravissimisque authoribus depromptæ manifestissimè docent, citria præstantissima esse cardiaca, longe cuius aliorum farragini præferenda, quæ in cardiacorum album impudens Arabum superstitio (ne dicam quæstuosa negotiatio) referre molitur, virtutesque occultas específicas arrogat, quæ meræ otiosorum hominum nugæ sunt figmenta que chimerica, ab iis in Medicinam, in artis sanctissimæ nobilissimæque dedecus, publicamque iniuriam, ægrotantiumque perniciem introducta.

Cæterum malum citrium mixtæ est temperiei, propter partium heterogeneitatem. Cortex calidus & acer est, iustam excedens temperiem; secundo gradu siccus. Semen siccum est & aridum, ita ut tertio exsiccanrium ordine numerari possit. Caro substantia que crassior, frigida & humida est. Odor quovis tempore suavissimus est, putredinemque ac corruptionem arcet. Qui plura de admirandi huius fructus virtutibus expetit, videat Matthiolum *cap. 31. lib. 1. Commentar. in Dioscor.* Dalecampium *lib. 3. historie plantarum, cap. 5.* Plinium *lib. 12. cap. 3. histor. natur.* Theophrastum *lib. 4. cap. 4. sub finem histor. plant.*

Mala punica, aurea, limones, ponce-ria ad mali citrij facultatem proximè accedunt, illiusque vim cardiacam æmulantur, cum valenter etiam putredini, venenis pestilentiaque, partium principum cuilibet

imbecillitati, cardialgiis, obfistant, ut auctor est Fernelius *libro 5. methodi, capite 21.*

Cappares & olivæ satis ægre concoquuntur, in hoc laudandæ, quod appetentiam excitent, ventriculum sua aciditate corroborent.

Avellanæ atque amygdalæ temperatæ fere sunt, & inter bellaria non improbandæ.

Pineoli & pistacia non nihil calefaciunt, sed hepar debile utcunque roborant.

Castanæ sanguinem crassum procreant, flatu generant, alvum constringunt, nec facilè coquuntur.

Omnia legumina quibus passim utimur, non admodum laudanda. Fabæ flatuosæ sunt, sensus perturbant, crassioris sunt succi, difficilis coctionis, pauci nutrimenti.

Pisa ad fabarum accedunt qualitates, aliquanto tamen deteriores. Pisa porro acerbius infectari non libet, cum res notissima sit, primariis mulieribus pisa viridia in deliciis esse, huiusque vrbs Medicis id non esse detrimento.

Cicera paulo copiosius nutriunt, renæque facultate diüretica exonerant: eaque de causa conferre censentur renum calculo obnoxiiis. Satius tamen est non nisi parcissimè uti, nec citra Medici consilium; cum eorum indiscreto usu non pauca nec levia

exoriri possint symptomata, perinde ut ex quovis alio diüretico medicamento intempestivè sumpto.

Lentes non nisi ægre conficiuntur. Ventrículum, caput, nervos, pulmoneſque lædunt, succum crassum & melancholicum generant, alvum cohibent, pauci sunt nutrimenti. Error certè abususque est non ferendus, iam pridem à mulierculis agyrtisque in Medicinam intrusus, huius leguminis decocto puerilium exanthematum virus è centro in corporis ambitum expellendi facultatem tribuentibus. Commentum istud ex Arabum prodiit officina, ut sexcenta alia de qualitatibus specificis: quandoquidem quampiam huiusmodi facultatem in quolibet alio medicamento deprehendere non licet, nedù in aquis quas cardiacas vocant; nec in Bezoardico lapide, nec in Monocerotis cornu; puris putis decipulis ad plebeculã inescandã. Tantum abest, ut eiusmodi vis lentibus insit, qua aperire, corpusque febre estuãs putridaque materia infarctum refrigerare ac ventilare valeant, quod in exanthematis necessarium est: quin potius poros meatusque obstruunt, quibus putredinis in corpore contentæ exhalatio dissipatioque fieri posset. Certè si præsidium ullum exanthematum eruptioni, putridæ virulentæque materiæ, unde perniciosus adeo affectus fovetur, expulsionì opportunum reperiatur, phlebotomia dubio procul est, tempestivè celebrata,

maximè antequam aliquid in cutem erumpat : tametsi per se à pustularum eruptione necessaria etiam esse possit. Verum ex prudentis peritque Medici arbitrio decerni debet divinum istud præsidium, ex ægri viribus, symptomatumque conditione toties iterandum, quoties è re esse videbitur, sive ineunte, sive vigente morbo: nequam vero ex sententia aut libidine Pharmacopœorum, seu potius pharmacorum pocillatorum, muliercularum, circulatorum, ignarorumque empiricorum, qui omnes salutare istud auxilium increpaturi sunt, ut suam bezoardicam mercem introducant, ex Arabum barbara exortam colluvie, mentitis nixam experimentis, nullo evidenti firmatam eventu, imo exhibentium dedecore, utentiumque detrimento infamem. Quæ enim (amabo) vi humoris in exanthematis morbifici excretioni lentes efficaces esse possunt? Responsuros agyrta præsumo, sudoris provocatione id contingere, pustularumque unà cum sudore eruptione. Gratis vero id dictum, perinde ut absque ratione celebratum remedium. Primo quidem lentes quoquo modo exhibeantur, sudorem per se cire nequeunt, cum sint temperamenti remediis sudorificis penitus contrarij: quod tum ratione, tum experientia, veritati consentaneum deprehenditur. Secundo, quod nullo modo ex artis regulis morborum huiusmodi initio sudorifica propinare liceat, cum

crudi plane sint humores, nullaque salutaris evacuatio tum fieri possit: ineunte quippe morbo nulla unquam crisis laudabilis contingit. Præterea impostores illi, vel ratione, vel experientia probare deberent, medicamenta quæ sudorem extra corpus dispellunt, eodem tempore & impetu coniunctam exanthematum materiam exigere. Quod nequaquam præstabunt, quia ex eodem loco sudor humorque morbificus non prodeunt, cum præsidiorum calidiorum vi ille accelerari valeat, hic vero nunquam nullave arte; quippe cuius excretio à caloris nativi beneficio omnino pendeat, quã ex virium modulo in ægrotantis commodum quoad valet, emolitur. Lentes sunt pravi succi, paucum sanguinem generant, eumque melancholicum, frigido siccoque sunt temperamento, cum astrictione multa; unde falsa Arabum eorumque sequacium opinio manifestissimè arguitur, qui ad faciliorem exanthematum eruptionem lentes conducere existimant. Præterea, primum (ut aiunt) lentium ius alvum laxat, secundum vero constringit. Neutrum autem exanthematis propellendis prodesse valet, cum à corporis ambitu ad centrum primi iusculi virtute attrahantur humores per alvum secessuri: secundo incrassentur, intimisq; in corporis partibus magis impingantur, unde multo ægrius prodeunt, quin potius novo damno egros afficiunt, obstructions augendo, vasaque implent quæ

inanienda forent. Denique si lentes succum crassum ac melancholicum procreent, si sint flatuosæ, qua de causa capitis dolores vertiginisque, convulsiones, epilepsiasque interdum commovent, ut ab Autoribus observatum est; quis asserere audeat exanthematum excretioni posse esse commodas, quæ facilius promptiusque Chirurghi scalpello obsequitur, eliciturque, modo opportune id fiat; quam ulla medicamentorum, ab empiricis circulatoribusque administratorum farragine atque colluvie quæ à distantissimis exportari regionibus deprædicant, ut splendidius venundentur? Valeant proculque hinc huiusmodi technæ, procul lentium perversus superstitiosusque usus.

Oryza hordeumque mundatum præstantissima sunt omnium leguminum, quoniam plus nutriunt, minusque excrementitia sunt. Vtrumque modice astringit stomachum roborando, nec ægre concoquuntur.

Opportunissimus hic locus foret de fungis agendi, si modo id mererentur. Verum cum nulla illis insit laudanda facultas, Lectorem duntaxat monebo, iure meritissimo idem de illis, quod de cucumeribus dici posse, probè coctos, egregie conditos, bellè versatos, ad aliud commodos non esse, quam ut è fenestra foras non gustati projiciantur; vel quod de caseo dicitur, optimum esse deterrimum, nulliusque utilitatis. Plinius fungos satis luculenter sugillat *lib. 22. cap. 23.*

In earum rerum censu que à mensis ablegari prorsus debent, fungos non iniuria reposuerim.
 Agrippina Imperatrix fungos infamavit, illis ad Claudium Imperatorē coniugem filiumque Neronem eius loco sufficiendum abusa: fungis enim voratis, aliis mox, urgente fato, aditus præclusus est eduliis. Clemens VII. Pontifex Maximus, è Medicæa familia, fungorum tantus erat helluo, ut in singulas cœnas plenum fungis discum voraciter exhauriret. Edicto quippe per universam ditionem sanxerat, ne ullus fungos, præterquam ad eius mensam palatumque, legeret. Breve namque intra temporis spatium fatis concessit, illiusque obitus docuit, quantum prava diæta humanæ vitæ carceres contrahat. Nec solum in fungorum esu Pontifex ille nimius erat, sed & immodicè effræateque melonibus indulgebat. Eam ob rem Curtius cubicularius illius Medicus, eruditissimus licet peritissimusque, ab interitu vindicâte eum non valuit, qui anno 1534. contigit.

Non me latet, fungos distingui in venenatos, & non venenatos. Sed isthæc diuisio non valet, quandoquidem optimæ etiam notæ fungi mensæ apponi prorsus non mereantur. Hoc edulij genus Coquorum arte ad inventum concinnatumque, herili palato delicatioribus mollioribusque huiusmodi obsoniis patrocinantium. Hac admonitione præmissa caveat qui voluerit.

Tubera, quæ Plinius ait à tonitru gene-

rari, Plutarchus à pluvia; Galeni testimonio sunt succi deterrimi, & à substantia terrena crassi ac melancholici. Ventriculū obledunt, apoplexiam & paralyfim, ingentes coli cruciatus ob indigestionem inducunt. Tubera porrò porcis potius saginandis, quam hominibus alendis esca commodissima sunt.

Passim in Gallia bulbosa nunc temporis succrescit radix, vulgo *Toupinambous* vocitata à natali solo; quam *Chrysanthemum tuberosum Indicum* indigitare liceat, de qua idem quod de tuberibus sentiendum, utpote quæ omnino cum tuberibus quadret. Vertigines quippe, capitis dolores, sitim, cruditates flatuque generat. Itaque author hic sum, ut barbarum istud edulium iis relinquatur, qui eo usque infaniunt, ut non nisi exoticis pascantur. Valeat ergo radix illa peregrina, cum aliæ longè salubriores iucundioresque nobis in promptu sint.

Fructuum tractationem herbæ consequuntur. In genere omnes herbæ parum alunt, facultatibusque alterantibus potius insigniuntur, quàm alimentariis. Calefaciunt enim, refrigerant, humectant, exsiccant; obscure vel manifestè; sive in decoctis, sive in acetariis, sive quovis alio modo. Præ cæteris herbis Galenus lactucam extollit, ceu succo alibili admodum refrigerante præditam. Illius calculo aquæ fontanæ frigiditatem humiditatemque æquare videtur. Inde sitim sedat, seminis fluxum cohibet, partes

genitales apprime refrigerando somniis pollutionibusque nocturnis adversatur (ideo venereo percitis æstro commodissima) somno conciliando singularis.

Post lactucam in refrigerantium herbarum serie numerantur oxalis, cichorium, portulaca, spinachia, quæ in usus quotidianos non insalubriter usurpantur.

Inter calefacientes herbas recensentur cinaræ, raphani, asparagi, lupulus, nasturtium, petroselinum, fœniculum, eruca, salvia, hyssopus, thymum, satureia, pimpinella, costus, allia, cæpæ, porri, quibus non nisi parcissimè utendum.

Antequam huic de herbis sermoni coronidem imponamus, & de carnibus differere aggrediamur, aliqua de iis quæ condiendis fervandisque carnibus inserviunt prælibanda sunt.

Mel calidum est & acre. Saccharum proximè accedit, tantillo minus calidum, & siticulosum, iucundius, ventriculoque familiarius.

Sal calidus est & siccus, perinde ut omnia aromata, maximè zingiber, piper, caryophylli, nuxmoschata, cinnamomum.

Sinapi calidissimum est & siccissimum.

Oleum olivarum temperatum est, hoc est calido frigidoque æquabiliter mixtum.

Acetum ambigui est temperamenti. Quatenus acetum, frigidum est. Quatenus ex corrupto

corrupto confectum vino, gradus aliquos caloris retinet, qui aceti acrimonia deteguntur. Frigiditas tamen caliditatem superat. Præterea exsiccat admodum, appetentiam promovet, ventriculum roborat, obsoniis acetisque quibus admiscetur saporem conciliat.

Vvarum acerbarum, vulgo agrestæ succus, seu omphacium aceti facultatem utcumque æmulatur; ast nullo modo calefacit, constringit magis. Eapropter perperam illi agunt, qui senam in agrestæ succo seu omphacio macerant: quia cum qualitate sit astringente, senæ vim purgatoriam retundendo imminuit, quæ in aqua pura infusa validior esset. Aqua etenim cum simplex sit liquor, omnisque alienæ qualitatis expers, præ omnibus aliis liquoribus purgantium in ea maceratorum vim melius prolicet. Cæterum condimentis iusculisque omphacium immiscetur, saporis, refrigerationis sitisque sedandæ gratia.

Alimentum quod ab animalibus petitur, ad carnes & ova reducitur.

Caro vel ex piscibus, vel volatilibus, vel gressilibus desumitur.

Ex piscibus saxatiles, qui circa scopulos cautesque degunt, Galeno *lib. 3. de aliment. facult. cap. 28.* maximè commendantur.

Marini fluviatilibus præstant, fluviatiles iis qui lacustribus stagnantibusque gaudent aquis, piscium omnium ideo pessimis.

In genere masculi feminis meliores, iuniores (non tamen omnino pusilli) vetustioribus. Vulgare enim adagium non moror; *caro iuvenula, piscis vetulus.*

Pisces omnium optimi sunt, trutta, lucius, solea, rhombus, plica, rubellio, barbata; hinc quadratulus, alaufa, cyprinus, scombrus, perca, raia, anguilla. Tinca, ostrea, mituli, testudines, gammari, limaces, difficilioris sunt coctionis, ventriculum gravant, ideo in ultimo bonitatis gradu locantur.

Pisces vel elixi, vel frixi, vel assi manduntur. Elix minus boni sunt, ob nimiam qua abundant humiditatem (quæ in aliis atque aliis maior minorve est) quæ huiusmodi præparatione adaugetur. Frixi meliores, utpote minus humidi. Assi optimi, quippe siccissimi. Inter duos discos percocti, improbi, cum multas procreent cruditates: Imo ferunt venenatos evadere: facile enim in ventriculo corrumpuntur, lentaque colluvie illum oblinunt, sitimque validam inducunt.

Circa volatilium animantiumque gressilium carnes, in iis eligendis multa in universum expendenda sunt. Primum, *etas*; juvenilis enim vetulæ præeligenda, non tamen recens natorum: Vetulorum enim animalium carnes modicum nutriunt, nimiaque siccitate non nisi ægrè conficiuntur. Quamprimum autem natorum perexiguum corpori suggerunt alimentum, alvumque lubrificant, utpote succo mucoso excrementitio-

que scatentes. Secundum *nutricatus* seu *pabulatio*. Animalium enim carnes, quæ probè aluntur, præstantissimæ sunt ac suavissimæ. Tertium, *locus modusque educationis*. Animantium quippe in montibus pascentiû carnes perfacile coquuntur, secus aliæ, ceu palustribus in locis altorum. Carnes animalium domesticorum cicurumque carne sunt molliori, magisque humectant: contra sylvestrium ferarumque; duriori sicciorique. Quartum, considerandum an castrata, vel secus. Castratorum enim animalium caro iucundior, saporisque minus ingrati, quam non castratorum: horum namque caro hircû olet pravi que est odoris. In specie vero volatilium caro minus alit, quam quadrupedum, licet facilius conficiatur. Inter eas prima laus perdici montanisq; avibus debetur: hinc rusticulæ, merulæ, columbæ, phasianis, quibus pulli gallinacei caponesque adiungendi. Pavonum caro ultimo locatur ordine, velut vilissima.

Animaliû quadrupedû carnes multas obtinēt differentias, varieg; ex necessitate usuq; multiplici eliguntur. Sapore & succo nutritio capreoli, agni, veruecis, vituli, præ aliis sunt eximie. Caro suilla multum potenterq; nutrit, sed validum desiderat ventriculum, cum non nisi ægerrimè conficiatur. Suillam carnem valde commendat Galenus, eamque aliis omnibus præfert. Caro bubulæ paulo etasior est suilla, ideoque plus succi melan-

cholici ingenerat. Ovilla caro bubulam sequitur, utpote deterior: hanc caprina, omnium deterrima, cum pravum vitiosumque sanguinem procreet.

Præterea, quod attinet ad nutricatum qui ab animalibus nobis sufficitur, non modo animalium delectus habendus, sed certarum in iis partium. Qui enim copiosum sanguinem generare cupiat, partes eligat carnosas; qui corporis molem augere, viscidas. Multiplex etiam est carniū apparatus. Elixantur, assantur, friguntur. Sed sciendum imprimis est, si exsicandum sit, carnem assam præferendam elixæ: si humectandum; elixam, quæ ad promptam etiam conducit refectionem, ut in extennatis convalescentibusque. Ex carnis enim elixis iusculum conflatur, quod citra ullum masticationis negotium sorbetur, facile alteratur, promteque per corpus distribuitur, satisque nutrit, cum ex Galeno 3. *de aliment. facult.* elixæ carnis vis omnis in iusculum migret. Unde Aristoteles affirmat humore alieno carnes elixas humescere, non autem nativo ac substantifico, qui à iusculis elicitur.

Ad cibariorum præparationem utcunque etiam pertinent, quæ illis condiendis admiscentur. Verum quoniam fere cibi temperamentum immutant, eumque aliquatenus medicamentosum efficiunt, de his agere supersedebo, præterquam de sale, ob saporem cibus omnibus admiscendo. Exacto de pisci-

bus, volatilibus, animalibusque terrestribus tractatu, de ovis aliquid subdendum, quorum optima sunt gallinacea, phasianorum, perdicum; anserum vero pessima. Debent autem esse recentia. Sciendum porro in genere tremula & sorbilia præ cæteris facilius coqui & digeri: dura ægrius. Præterea, si alvum ex ovorum usu laxandi sit propositum, sorbenda esse: à quibus tamen ob nimiam cavendum dulcedinem, Galenus *comment. in 1. acut.* monet, ei qui vomitui obnoxius fuerit.

Ovorum præparandorum ratio multiplex admodum est. Cum testa enim & sine testa coquuntur. Si cum testa, in aqua elixantur, sub cinere coquuntur, aut inter duos discos. Si absque testa, vel in aquam ferventem immerguntur, vel suffocantur coquanturque ex butyro, vel in sartagine friguntur. Ova tremula ferventique aqua excocta omnium præstantissima, à quibus omphacio diluta, continuoque inter coquendum ex cochleari versata non illaudanda. Sub cinere vero percocta frixaque pessima: stomacho enina gravia sunt, ructus cient, non nisi difficulter coquuntur, cibos corrumpunt, sanguinem vitiosum generant, tetros ad palatum ac cerebrum vapores emittunt.

Præter ova, ab animantibus alia etiam mutuantur; lac scilicet, butyrum, caseus, sanguis, betuli, hilla, &c.

Lactis temperamentum, animalis unde

Aa iij

mulgetur varia temperie varium etiam est. Lac in universum tribus constat substantiis; aquosa & liquida, ex qua serum: crassa & terrea, ex qua caseus: pinguis & oleosa, ex qua butyrum componitur, Quæ tres substantiæ peculiariter variant, pro animalium lac suggerentium varia specie. Lac vaccinum plus habet butyri, unde copiosius nutrit, minusque refrigerat. Ovillum plus casei, ideo minus bonum. Asininum omnium serosissimum, qua de causa ad refrigerandum humectandumque convenientissimum est. Caprillum medium locum inter omnia lactis genera, & in omnibus dotibus medium est, coctionis scilicet facilitate succique alibilis probitate.

Butyrum nonnihil calefacit, parum nutrit, sed laxat, mollit & lenit.

Caseus improbi est succi crassiorisque, ideoque facile obstruentis, difficilis coctionis; maximè infensi iis qui renū calculo sunt obnoxij. Saluberrimum itaque fuerit à caseo abstinere, vel saltem parcissime, à postremisque epulis uti. Secus sumptus stomachum gravat, coctionem interpellat, flarus, obstructions aliaque multa parit incommoda, qualia superiora, ut adagium verissimum sit.

Caseus ille bonus, quem dat avara manus.

Sanguis omnis ægre coquitur & parum nutrit. Sanguis quo crassior, eo periculosior, cuiusmodi est bubulus.

Circumforanei Agyrtæ Empiricique miras nonnullarum animantium sanguinibus facultates arrogat, sed ut plurimum commentitias frustraneasque. Galenus non inficiatur, aliquot esse certis in Medicina usibus accommodatos, ceu Dioscorides nonnullique alij ex veteribus ante Galenum scripserant. Apertè tamen profitetur, se proprio deprehendisse experimento, maxima ex parte eorū quæ de his iactabantur, falsa fictitiaque esse. Ut exempli gratia nocturæ sanguinè ebibitū ad asthma valere: Vespertilionis, puellarum mammas impedire ne excrescant, ut & pilos, ea in parte ubi applicitus illitusve fuerit. Fictitium pariter est, quod de agni venditur sanguine, epilepsiam scilicet curare: quod de ranarum viridium sanguine, palpebrarum cilia ne renascantur prohibere: turturis & columbæ, cranij fracturis opitulari: galli gallinæve, stillantem è cerebri membranis cruorem sistere: crocodili terrestris, visum exacuere. Sed hæc omnia gerris Siculis vaniora.

Erroneum etiam & plusquam anile commentum, quo Circulariores Empiricique de hirci sanguine iam pridem deblaterant, cum videlicet lapidem in vesica existentem confringere. Sed longè magis miror Iulium Cæsarem Scaligerum, virum alioqui gravissimum, vesanæ huiusmodi opinioni suam calculum porrigere, *Exer-*

cit. 344. *advers. Cardan. num. 8.* ubi de leporis sanguine idem asserit. Verum excusandus vir ille maximus, Philosophicis in rebus, quam in Medicis longe doctior, in quarum operibus, & ut aiunt praxi, sæpe hallucinatus est: existimoque de illo re vera dici posse, quum mirandas præstitas à se curationes deprædicat, quod de quopiam veteri Medico optimus ille senex Gordonius dictitabat, *multos ab illo quidem agros curatos; eo tamen morbo, de quo tam gloriose triumphabat extinctos: cum ipse (Scaliger inquam) falsissimis periculosisque de morborum quorundam curatione opinionibus adhæferit.*

Aiunt nonnulli, cervi & vulpis sanguinem vesicæ calculum conterendi vi poltere. Hic autem Lectorem rogatum velim, ne tam turpiter decipi circumveniri que se patiat, neve credat ulla esse in toto terrarum ambitu præsidia, quibus huiusmodi insit facultas. Ex frustratis Empiricorum experimentis opinionis nostræ fides elucescit, quorum notissima exempla proferre perfacile foret, si modò exspatiari liceret. Si materia huiusmodi, qualis est prædictorum animalium sanguis, ea proprietate ornata esset, calculosis male consultum esset operationis Chirurgicæ tormento sese subdere

non citra manifestum vitæ periculum , cum isthæc præsidia ita sint parabilia & ubique ad manum: in hac præsertim vrbe eximii illis non esset opus artificibus , qui mira solertia, ingenio, dexteritate felicitateque operationem istam qua lapis è vesica extrahitur, exercent : quales sunt hîc hodie D. Bonnet , Colo, Giraut , Ruffin, Tevenin, Ianot, aliique . quorum conatus Deum rogo ut in dies bene fortunet, ad immortalé sui nominis gloriam , atque ad reipublicæ utilitatem. In hoc vera certa que consistit doctrina, nullum esse præsidium sumptum admotumve lapidi in vesica frangendo satis validum. A præclarissimis eruditissimisque id didici præceptoribus, maxime verò à duobus, (quos honoris & grati animi causa nominatos volo) Nicolao Pietreo, Facultatis Medicæ Parisiësis columine, facileque inter primos totius Orbis eruditione præstâtes viros numerando , & Renato Moreau, Doctore etiam Medico Professoreque Regio celeberrimo, in doctissimis commentarijs in *Salernit. scholam pag. 568.* ubi validissimas contra huiusmodi imposturas rationes adducit, quendam alium confutando, qui tam inscitè quam impudenter iactabat sese calculos in plerisque ægrotantibus officulorum quæ in mespilis reperiuntur beneficio confregisse. Ea pariter Galeni fuit sententia pluribus locis, præcipuè *comment. 5. in 6. Epid. Hippocr.* his verbis: *Lapis autem vesicæ non ab æta-*

*tis permutatione, sed à sola manuali opera san-
 tur.* Hancque secuti sunt opinionem Medi-
 ci omnes, quotquot post Galenum scripse-
 re, quorum locupletissima testimonia au-
 ctoritatesque huc congerere exscribereque
 operosum perinde ac frustraneum esset.
 Hoc duntaxat ab æquissimo Lectore enixè
 postulo, sibi ut persuadeat tanquam explo-
 ratissimum, nullum esse in tota na-
 turæ sphaera remedium ad conterendos re-
 rum aut vesicæ calculos satis efficax: ha-
 bendumque pro sycophanta ac impostore,
 quisquis de huiusmodi præsidio arroganter
 gloriari præsumpserit. Neque maior Para-
 celsistis istis habenda fides, quorû ratiuncu-
 læ meræ nugæ sunt ad fucum faciendum,
 credulosque ægros inescandos compositæ.
 Exemplum, desidero sanationis, non autem
 mortiferæ curationis, vel potius carnifici-
 næ, quam temeraria eorum exercet medi-
 catio. Pro regula canoneque certissimo, &
 quasi ex tripode habendum, quod in hanc
 rem scripsit mirabilis ille magni Hippocratis
 genius, Mag. Ludovicus Duretus, Pari-
 siensis Medicus longè eruditissimus. *Temeraria est omnis Medicina, pestifera & sæpe
 mortifera, qua frangendo vesica calculo adhi-
 betur. Cui profuerit vidi adhuc neminem: per-
 multos autem quibus exitio illa fuit.* Idem Du-
 retus *Comment. in Hollerium*, historiam
 adfert admodum insignem, quæ impostores
 omnes evidentissimè coarguit, & à sacris

Medicinæ pomœriis cum suis recantatis ar-
 canis procul amandare valet. *Abhinc tribus*
annis cum in sectione illustrissimi Principis Con-
dei filij convocatus essem cum meis collegis, peri-
clitator quidam interfuit, qui asseveranter re-
tulit, se curaturum sine sectione: sed quia Illu-
strissimus Cardinalis à Borbonio noluit fieri peri-
culum in nepote, adductus est puerulus calculo-
sus decennis, in quo fieret periculum. Ille peri-
clitator exhibuit remedium; interijt exulcera-
ta vesica & ventriculo. Inuenti sunt duo lapides
crassiusculi integri, neque vllomodo vi medica-
menti, etiam si acerrimi detriti. Ecce historiam
fide dignissimam, citra vllam calumniæ sus-
picionem, ad refellendam circulatorum
hodiernam temeritatem, qui nobis mira de
suis medicaminibus pollicentur. Alteram
item, non minoris admirationis quam veri-
tatis, relata ab ipsomet Hippocrate; viro
omni sæculorum memoria adeo singulari
præcellentique eruditione ac probitate exi-
mio, ut ab antiquis hoc elogium prome-
ruerit, quod scilicet falli nec fallere potuit,
ait Macrobius. Historia illa habetur 5. Epi-
dem. textu 18. In Larissa Theophorbi filius ve-
sicam scabiosam habebat, & viscosam urinam
mingebat: & dolebat dum & inciperet minge-
re, & dum desineret: & confricabat puden-
dum. Hic quum bibisset pharmacum, urinam
ciens acre, in vesicam quidem nihil procesit, ve-
rum multum purulentum & bilem evomuit, &
deorsum alia huiusmodi egerat, & ventrem

dolebat, & intrinsecus ardebat. Reliquum vero corpus frigidum erat, & totus resolutus est, & nihil assumere valebat. Huic exulceratus est venter fortiter ab acrimonia medicamēti: & mortuus est tertio post potionem die. Hinc patet, novum non esse, tot hodie agyras circumforaneosque in Medicinam irrumperere, quando quidem iam ab ipsius incunabulis illius opera attentarint. Porro res commiseratione dignissima est, quod à Magistratibus in nefarios huiusmodi grassatores, ob clades quas ex suis carnificinis passim edunt, animadversio nulla instituitur. Quinetiam stupendum, nonnullos existere viros alioquin honestos, non levi optimarum rerum eruditione præstantes, versatissimosque in publicarum rerum usu, qui tum erga se, tum erga communem utilitatem minùs æquos se exhibent circa rem Medicam, quod probis exercitatissimisque Medicis nonnullos sufflones Chymicos, Empiricos & theatricos agyras, quos irata genuit Natura, illiteratos homines, Thessalios asinos, sublestæ fidei, rationis methodique expertes, nulla auctoritate fretos antepone; qui quo in pollicendo sunt procaciores, eo maiorem virtutis opinionem apud credulos adipiscuntur, facileque reperias, qui ne teruncium quidem planis huiusmodi & sycophantis commodare annuat, suummet vero caput vitamque omni fortuna atque nobiliorem postmodum illis commif-

sutus. Verum intermissam de sanguine orationem prosequamur. Ex hominis sani brachio detractus sanguis urgente necessitate cibive alterius inopia, nutritus satis laudabilis esse posset, modo in ventriculo non concresecat, cui noxæ sanguis, perinde ut lac, facile est opportunus. Ea de causa (si sanguis in usum forsan veniet) salis, sacchari vel mellis modicum ei injiciendum, protinusque à venæ exitu sorbendus, vel si refrigit coquendus, vel ex axungia aut adipe frigidus, eodem plane modo, quo ex animalium mactatorum sanguine, additis adipe, cæpa & aromatis botelli concinnari solent. Quamquam id genus non ultro, imo nunquam usurpandum, nisi in extrema annonæ penuria: cui alius etiam sanguis substitui potest, modo ex animali temperato, vel quod non longè à temperie abludat; qualis est vervecinus, suillus, & id generis. Velut etiam ad emplastrum contra rupturam, in cuius compositione veteres aliqui artifices sanguinem adhibebant humanum: neoterici vero quemvis alium, modo ex animali domestico bene sano temperatoque, usurpant.

Historiæ aliquot seu potius fabulæ, ex quibus inverecundus & procax ille ac factiosus sycophanta Paracelsus mutuatus est, tradunt, humanum sanguinem è iugulati hominis venis prodeuntem calentemque protinus haustum ad lepram plurimum valere. Nonnulli aquam ex sanguine in eun-

dem usum eliciunt. Verum apage has tech-
 nas, horrendæ impietatis labe execrandas.
 Non desunt & alij adeo deliri, ut sibi in ani-
 mum inducant, prædictum lepræ affectum
 balneo ex infantulorum sanguine percurari.
 Sed merum figmentum est, insigni cum cru-
 delitate impietateque coniunctum, pror-
 fusque indignum quod ab hominibus Chri-
 stianis proferatur. Etsi id quondam factita-
 tum in Regum aliquot Ægyptiorum mor-
 bo illo laborantium gratiam, Plinius *cap.*
i. lib. 26. histor. natur. referat, modo illic ut
 sæpiuscule, non hallucinetur. Superstitio-
 sus ille prisorum Ægyptiorum error, iam
 pridem sepultus, à Circulatoribus profanæ-
 que doctrinæ Paracelsicæ sectatoribus inno-
 vatus invulgatusque fuit, qui imperiti inep-
 tique magistri vestigiis inhærentes, ad epi-
 lepsiam sanguinem ex hominis capite trun-
 cati prodeuntem adhucque calentem com-
 mendant. Quodque maximè mirum & pro-
 pudiosum, nonnulli fuere adeo creduli, ne-
 dicam hebetes, Medici, qui id præsidiorum
 genus suis ægrotantibus consuluerint: cum
 alioquin non intelligant in huiusmodi po-
 tibus tantum esse temeritatis, crudelitatis
 ac superstitionis, ut quisquis virtutis probi-
 tatisque studiosus fuerit, abominabilem il-
 lorum usum, ab Empiricis Agyrtisque tanto-
 pere decantatum abhorrere iure meritissimo
 debeat. Quam in rem eruditissimi Dureti suf-
 fragium textumque, non in Auctore tan-

tum, sed ubique legi dignissimum exscribam. *Superstitio est (inquit) vel ostentatio celebrare eiusmodi remedia ebriosis illius fanaticique athei Paracelsi, quorum iam pridem explorata est commendatio à schola Hippocratis, exultatque apud hypocritas Medicos & veteratores, quos nulla res præter versutam quandam hypocrisin commendare potest, & quorum vanitas ambagibus tantum solertissima esse solet. Immo Tertullianus ipse edicit, ex sanguine humano apparatus pharmaca, exitialia & à cacodæmone ad hominum perniciem inventa. Ego certè tam absurdorum huiusmodi medicaminum usum semper eiuravi: ab illisque efflagito, quibus pietas aliqua humanitasve cordi est, ne ad illorum unquam usum consentiant, quandoquidem Deus opt. max. summus naturæ auctor & conditor, tot certis, salutaribus, genuinisque nos beaurit cumularitque remediis, ut his officii veteratoriisque pharmacorum formulis opus neutiquam sit. Cognita iudicio constant, incognita casu.*

Quod ad Tauri sanguinem spectat, Dioscorides, Matthiolus, omnesque Auctores conveniunt, ebibitum venenum esse certissimum, mortemque præsentaneam subita suffocatione inferre, quod de calente adhuc copiosèque deglutito intelligendum. Huius pharmaci adeo exitialis usum non nisi à mente captis, energumenis, vel longioris vitæ pertæsis usurpari unquam posse persuad-

sum mihi utique est.

Sanguis leporinus ab aliquibus commendatur liguritoribus ad leporariae viscerationis edulium condimentarium, quorum palato sapit, ob peculiarem genuinumque ferinae saporem, improbum sit licet alimentum.

Sanguis suillus omnium usitatissimus est, quippe ex illo, cum adipe & intestinis, botuli Lutetiae & alibi passim concinnantur: ex quibus non nisi vitiosus suggeritur succus ægréque coctilis, unde alui fluores, vomitiones pravaeque alia nascuntur symptomata. Hilla non multo laudabiliora existimanda.

In Cibis, in universum, substantia, quantitas, qualitas, utendique modus consideranda veniunt.

Ratione substantiae, cibus boni vel mali succi, crassi vel tenuis, facilis vel difficilis coctionis esse perhibetur.

Sub quantitate comprehenditur paucitas, copia, vel mediocritas.

Penes qualitatem vel calefacit, vel refrigerat, vel humectat, vel exsiccat, &c.

Utendi modus varium apparatus, cibationum numerum, tempus opportunum, ordinem sumendorum, consuetudinem denique complectitur. De quibus singulis breviter agemus.

Quoad Cibi substantiam, exploratissimum est, crassiorem iis qui multum exercitantur conducere, tenuiorem vero quietam & sedentariam

dentariam vitam agentibus accommodam. Quapropter cibum unusquisque eligere debet, qui multum alat, facile conficiatur, boni succi, habita virium, morbosorum affectuum, aliarumque cautelarum ratione. Ovarrecentia, vinum, gelatina, iuscula euchyma, (qualia vervecina, vitulina, galinacea) inter probi succi alimenta primas tenent.

Quantitas vix ac ne vix quidem in genere definiri potest, singulis peculiarem fere exigentibus. Certissimum tamen est, *intemperantiam esse Medicorum nutriculam, pluresque à gula quàm à gladio periri.* Plato, ex Medicorum in vrbe aliqua multitudine intemperantiam luxuriosorumque hominum numerum aestimabat. Maiores nostri (inquit Galenus) rarius leuiusque ægrotabant, quoniam temperantius, frugaliusque vivebant. Hippocratis ætate mulieres & eunuchi podagra non laborabant. Sed vtrique hac tempestate huius affectus non sunt immunes, cum illius causam ingluvie & crapula sibi accersant. Socratis servandum præceptum, *edendum ut vivamus, non vivendum ut edamus.*

Tantum bibendum edendumque, quantum tutandis viribus conservandoque habitui opus est. Mediocris saltem cibus ad fovendum occupandumque calorem nativum sat est. Appetentia non integrè satianda, non nihil ad alium partem reservan-

Bb

dum. Nimitas quoad fieri potest vitanda : quia interpellata coctione cruditas necessario exoritur, indeque debilitas & morborum seges.

Ciborum qualitas ex propria illorum natura æstimatur : eaque vel illis connata est, dignosciturque temperamento & ætate : vel acquisititia, diuturna præsertim consuetudine, de qua deinceps. Verum in prædictacibi qualitate attendenda est regio, tempestas, temporis constitutio, quæ singula non æquabiliter eodemque modo expendenda, verum peculiari in unoquoque fere individuo indigent distinctione.

In utendi modo multiplex imprimis ciborum apparatus explicandus est. Melancholicis & biliosis carnes elixæ commodiores. Pituitosis contrà, assæ. Sanguineo temperamento præditis omnia conveniunt, modò moderatè utantur. Melancholici vino exhilarantur, aqua diluendo, ut fluxilius fiat, partesque exsiccatas humectet. Biliosis vinum non multum conducit. Si vero illud appetant, illique assueverint, eis duntaxat concesserim, ut vini tantillum in aquam infundant, quæ genuinus biliosorum potus esse debet, ut inde humectentur, refrigerentur, æstuanisque eorum calor temperetur : vel quod tutissimum, vino prorsus abstineant. Sanguinei ex laudanda consuetudine saltem ad medias vinum aqua temperabunt, si illius noxas præcavere voluerint. Pitui-

tosi præ cæteris meracius bibant, pauxillum-
que lymphæ injiciant, eo solum ut promptius
subeat partesque remotissimas attingat.

Penes quæstionem, *quoties in die mandu-
candum*, ea in genere decidi non potest, ob
numerosissimam temperamentorum varie-
tatem. Legisse me cuiusdam Jurisconsulti
librum memini, qui Jurisprudentiam lon-
gè Medicinæ esse anteponendam assererat
ratione æque imbecilla ac absurda; *Me-
dicos hæcenus convenire non potuisse, pleneque
determinare de his quæ ad hanc difficultatem
spectant, adeo* (inquit ille) *illorum ars
inconstantia incertitudinisque plena est.* Sed
bonus ille Doctor perperam argumentaba-
tur, contrariumque potius inde inferen-
dum erat. Medicinam scilicet eo esse cer-
tiorum, quod nihil de hac quæstione de-
creverit, habita ratione multiplicium cir-
cunstantiarum passim occurrentium, in
unoquoque individuo prope singularium:
germanamque veritatem ex sequentibus in-
telligere poterit diorismis.

Pituitosis qui ieiunium facilè ferunt, se-
mel in die comedere sat esse potest. Bilio-
si vero qui ieiunio facilè læduntur, pasum
& sæpe: ientare, prandere, cœnare, ast
sobriè Platónicoque more, cuius cœna non
officiebat sequentis diei appetentiæ. San-
guinei in omnibus insignem adhibere de-
bent mediocritatem. Melancholicos ter in
die aliquid sumere convenit, ad exuperan-

tem in iis siccitatem humectandam atque temperandam. Verissimum equidem est primævos homines longè nobis in diætâ fuisse parciores, ideoque vitam diutius protraxisse, validiores, agiliores, speciosiores, procerioresque fuisse. Non propterea tamen credendum sola glande victitasse, ut Poëtarum fabulæ perhibent; sed omni fructuum, leguminum & carniū genere. Sacræ enim paginæ docent, primos parentes, postquam è terrestri Paradiso proscripti fuissent, terram excoluisse victimasque mactasse, quarum carnibus visceribusque vesci poterant.

Sed multo difficilius operosiusque est cognitu, quoties in die comederent. Vero enim simile est bis in die comedisse, cum legamus Abraham *Genes* 18. tres Angelos ut considerent ac domi suæ esitarent, rogasse. *Ponam, inquit, buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis.* Quod dubio procul non præstitisset, si in more non fuisset aliquid mane comedendi ad vires fovendas. Et revera consuetudo inter Iudæos erat prandendi & cœnandi. Legimus enim Tobiam prandium reliquisse, ut mortuum sepeliret, solumque post occasum solis comedisse. Scribit Iosephus Essenos circa meridiem prandere, vespertinisque horis cœnare solitos. Plura ad hoc probandum non afferam testimonia, cum ipsemet Christus apud Dium Ioannem dicat, *quando pran-*

deis vel cœnatis. Refert Xenophon, Persas primis temporibus semel duntaxat vesci solitos, matutinis scilicet horis, ut in reliquum diem labori incumbere valerent; sed posteris temporibus prandere & cœnare assuetos. Ab Homeri ætate cibos in prandium & cœnam Græci dispertiebantur: memoriæque prodidit Athenæus, quam-plurimis inter Græcos binos in die non suffecisse pastus, sed quater esitasse. Prævalente tandem luxu, quintum adiecisse pastum, qui noctu iniebatur. Qua in re Græcos plenè æmulati sunt Romani, tam in primo, quam in postremo victitandi instituto. Primis quippe temporibus frugali temperantiæ addictos, hinc vtcunque in laxiorem diætam dilapsos, demum ingluvie effusoque luxu immerfos corruptosque historiarum monumentis comperimus. Nostrorum etiam temporum homines antiquorum vestigiis ritibusque adhæserunt. Alij enim quater in die pascuntur; alij pluries, alij rarius, alij semel tantum, sed protractis totum in diem epulis. Nihilominus si de eo quod frequētiori in usu est loqui velimus, quamplurimi duobus partibus contenti sunt, prandio scilicet & cœna: alij ientaculum adjiciunt: Mulierculis merenda peculiaris est, ut & pueris, operisque nonnullis laboriosissimis.

Verum quæret aliquis, utrum præter pluries, an semel tantum in die cibum su-

Cc iij

mere? Respondeo, bis quam semel vesci tutius esse, cum ex hoc ultimo cibandi modo plura maioraque consequantur incommoda. Ideo prandium circa decimam anteeridianam, cœna circa sextam vespertinam, somnus circa nonam decimamve horam instituenda atque ineunda. Postero die circa quintam vel sextam matutinam surgendum.

Rursus alia difficultas occurrit, *utro scilicet in pastu plus vel minus edendum? an in prandio, an in cœna?* Hæc quæstio utrinque maximè agitata iam pridem est, eoque progressa contentio est, ut nonnulli inter Italos Medici integros libros ea de re conscripserint. Mea quidem sententia est, quam breviter expono, *parcius cœnare saluberrimum esse*, tum ob rationes quæ stant ab hac parte, tum ob celeberrimorum virorum qui huic adhærent autoritatem, tum denique ob frequentissimam infinitorum prope hominum experientiam, qui levi ex cœna summam utilitatem maximaque commoda persenserunt. Porro ne aliquis mihi vulgatum illud objiciat, *erubescat Iurisperitus sine lege, Medicus sine ratione loqui*, meque omnibus probationum adminiculis, præterquam experientiam, destitutum clamitet, rationes proferam, quæ ad hanc partem tuendam me adigunt. Primò, ex levi cœna minus gravatur ventriculus, indeque somnus facilior, placidior, citra molestiam & laborem ineatur, cæ-

Torque innatus minus fatigetur. Secun-
 dō, stertores, sopores molesti, oppres-
 siones corporisque iactationes præcaven-
 tur, quæ à copiosiori cœna importunius
 divexare solent. Tertio, fluxionibus, ca-
 tarrhis, capitis doloribus, vertigini,
 alijsque symptomatis, quibus obnoxij sunt
 qui largius cœnant, materia præciditur.
 Quarto, ex parciori cœna maior postriedie
 sentitur alacritas, cum nativus calor, ob
 minorem penes alimentum occupationem,
 excrementitiorum humorum coctioni in-
 cubuerit. Addē, coctionem promptius
 elaborari atque perfici. Denique, ex so-
 bria cœna alimenti distributio acceleratur
 promoveturque. Ventriculus enim ultra
 modum gravatus, exercitationis, quæ
 noctu ut interdiu non suscipitur privatio-
 ne, ab importuno immodicoque escarum
 onere citra negotium sese expedire non va-
 let: vnde graves oriuntur obstructions
 succis in viis cunctantibus, sexcentis affe-
 ctibus materiam suggesturis. Aristotelis in
problem. sect. 3. problem. 11. adductæ su-
 pra rationes confirmantur, auctoritate
Actuarii lib. 2. cap. 10. & Galeni *5. de sanit.*
trend. cap. 4. ubi diætam Antiochi Medi-
 ci, Telephique Grammatici refert, qui ob
 leviolem toto vitæ cursu cœnam felicem
 exegerunt senectutem, centesimumque
 fere annum compleverunt. Itaque qui
 longioris vitæ voluptate commodisque frui

voluerit, bonos illos senes æmulari curet, parciore frugaliorque cœnæ assuescendo. Non me fugit, nonnullos permultis distinctionum tricis in hac quæstione enucleanda uti, dicentibus alijs consuetudinis habendam rationem: alijs eos excipientibus, qui morbofo aliquo affectu præpediuntur, velut catarrhis, fluxionibus in oculos, pulmonem &c. Verum huiusmodi ratiunculæ imbecillæ admodum sunt ac singulares, cum hic conclusione universalissima opus sit, quæ si non in omnibus usquequaque, maiori saltem ex parte quadret. Nullus enim fere reperitur, qui aliquo peculiari vitio vel incommodo non laboret, quippe cui levando levior parcioreque cœna conveniat. Concesserim equidem hominem sanum beneque temperatum nullis severioribus legibus obligandum, æquabiliterque tum in prandio, tum in cœna cibandum. At quoniam paucissimi huius eximiæ classis exquisitique temperamenti existunt, iterum inculco, satius esse largius prandere parciusque cœnare, moderato inter utramque refectionem interposito exercitio.

Penes ciborum sumendorum ordinem, docet experientia, permultum interesse quisnam præmittatur, cum dentur cibi qui ventrem sistant, si prima mensa; eam vero laxent, si postrema sumantur: alios nauseas vomitusque ciere, si ut decet, non ingerant.

tur. Quapropter quæ ventrem emolliunt, præmittenda, quæ succi non adeo boni, quæ facile in ventriculum delabuntur, in eoque facilius alteratur: hinc quæ alvum constringere valent, difficilius concoquuntur, tardius è ventriculo secedunt, meliorisque sunt succi. Nam si is non fervetur ordo, postremaque mensa quæ alvum laxant sumantur, orificij superioris fibræ relaxabuntur, unde nausæ, vomitus aliaque accidentia coctionem interpellantia consequi poterunt, naturalisque subverti œconomia. Si vero prima fercula difficilioris sint coctionis, quod deinceps assumetur, in ventriculo diutius hærebit & corrumpi periclitabitur, eo vitio reliquis cibariis communicato. Quamquam autem inficiari non possumus, omnia quæ comedimus coctionis tempore in ventriculo permisceri, non tamen credendum, omnem prorsus ordinem immutari; verum coctu faciliora primò sumpta, prima etiam statim, ac concocta exire, vel quum calor innatus ex iis gravatur, vel alicuius corruptionis periculum imminet.

Huc & altera spectat difficultas, *an à potu, vel cibo pastus inchoandus?* A potu primo inchoandum videtur, cum liquidiora sint primò sumenda, utpote quæ citius coquantur celeriusque distribuuntur. Præterea cibi coctio perinde in ventriculo perficitur, ac cruda caro in olla percoquitur. Vnde Aristoteles primam hanc coctionem

elixationi æquiparat. Primum autem in ol-
lam aquam immittimus, deinde carnem.
Potus ergo præmittendus, hinc esca soli-
diorve cibus. Scholæ Salernitanæ auctores
suo calculo sententiam hanc confirmant.

Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Quod de rebus liquidis, ut iusculis, intelli-
gendum. Antiqui, referente Plinio, po-
tum cibo præmittebant. Verum multis de
causis ritus hic exolevit, ex prudenti Medi-
corum consilio. Vinum ante cibum sum-
ptum nervosum genus oblædit, arthritidem-
que excitat: adde quod fluctuationem in
ventriculo ciet, unde omnis coctio pertur-
batur. Ea de causa Galenus *lib. 7. Meth.* vult
ut cibus potum præcedat. Censeo equidem,
iusculum, si præsto est, semper esse præmit-
tendum, hinc nonnihil solidioris cibi su-
mendum, dein potandum, ut omnia ex æquo
in ventriculo permisceantur. Nunquam ve-
ro absoluto pastu fructus ullus crudus esi-
randus, ut passim factitatur; verum co-
ctus vel conditus ad palati gratiam modice
assumetur, ne coctio perturbetur gravetur-
que stomachus.

Quoad consuetudinem, non imus infir-
cias, sanos valentesque nullis obligari debe-
re legibus: ne si forsitan primam abdicare con-
suetudinem cogantur, in aliquod discrimen
vel incommodum incurrant. Consuetudi-
nis enim in vitæ instituto vis maxime elucet,
unde in ventriculo alijsque partibus habitus

inducitur : hinc longo tempore assueta , et si minus commoda. meliora videntur ob consuetudinem, tantam vim in nos obtinet ! Id Hippocrates astruxit *Aph. 50. sect. 2.* Sed luculentissimè id historiarum nonnullarum confirmant, ut de aliquibus, qui elleborum, citra ullam noxam, ingenti dosi hauserunt, ex Theophrasto *lib. 9. histor. plantar. cap. 18.* Galenus etiam *lib. 3. simplic. cap. 18.* cuiusdam Atheniensis vetulæ meminit, quæ tractu temporis cicuta assueta, tandem prægrandi copia absque incommodo devorabat. Mithridates Rex Ponti ita venenis assueverat, ut postea illis ad consciscendam sibi mortem usus, irrita frustraneaque expertus fuerit, coactusque unius ex copiarum suarum ducibus manum eò implorare, ne in Pompeij victoris manus vivens deveniret, illiusque triumphum Romæ exornaret, ut tradunt Appianus Alexandrinus, *in bello Mithridatico,* & Martialis *lib. 5. Epigr.*

*Profecit poto Mithridates saepe veneno,
Toxica ne possent seva nocere sibi.*

Avicenna, alijque ex illo, de quadam puella mentionem faciunt, ab incunabulis veneno educata; quæ quosvis ad se proximè accedentes interimebat. Albertus Magnus perhibet puellam à se Colonia Agrippinæ visam, quæ araneas avidissime vorabat, nulloque alio cibo victitabat: quod eo magis mirum, quod animalia eiusmodi venenissima sint, solumque vinum, in quo suffi-

cata forte aranea fuisset, gustatum, vitæ discrimen nonnullis intulerit. Porum Indorum regem serpentum esu adeo delectatum per totum vitæ curriculum ferunt, ut universo corpore venenatus evaserit, soloque halitu ad se accedentes extingueret, perinde ac si ipse serpens anguisve foret. Hominum genus quoddam in Hellesponto est, qui solis pascuntur serpentibus, unde *Ophiogenes* vocitantur, quasi ex serpentibus geniti atque. Pfyli Marisque olim in Italia non longe istis absimiles, utpote qui serpentum morsus minimè reformidarent. Quod confirmavit cuiusdam nomine Exagon, ex illa stirpe oriundi, historia, qui nudus imperante Consule Romano in dolium serpentibus oppletum coniectus inclususque, nullam ne minimam quidem noxam perferens, referente Plinio: quin imo æquè alacer vegetusque inde exiit, ac ingressus fuerat. Memoriam aliqui commendarunt, quempiam, nomine Lysim, Opij semunciam una dosi identidem citra ullum damnum deglutivisse. Iul. Cæsar Scalliger Turcas asserit Opio (quod *Amsiam* vocant) frequentissime uti, quo in præliis tum Martis, tum Veneris sint animosiores. Renodæus Facultatis Parisiensis Medicus doctissimus, vidisse se Nemorsi feminam memorat, quæ quotidie Opij drachmam semissem, citra offensam ullam, esitabat. Antonius Musa Brassavolus in *simplic. medicam. examine*, de quodam à se viso perhibet, quod scam-

monij drachmas duas impune deglutiebat, ex ijsque quater duntaxat quinquiesve alvo secedebat. Fallopius *tractat. simplic. purgant. cap. 48.* Ferrariae se novisse quendam Germanum studiosum scribit, qui scammonij unciam integram citra alvi laxationem vorabat. Denique ferunt, in Creta olim Insula familiam quandam extitisse, ex qua oriundi, quotquot conspicerent, eos fascinarent, maximè vero pueros, qui modico post tempore tabe confecti deperibant. Quà ob causam verissimum mihi esse persuadeo quod à quamplurimis scribitur, eos scilicet qui toto vitæ progressu veneno pasti sunt, venenatae noxæ penitus esse immunes: quodque Galenus post Aristotelem de consuetudine ait, alteram esse naturam, vnde accidit, ut res plurimas, quæ primo intuitu difficiles horridæque videntur, familiares temporisque tractu ac assuetudine faciles experiamur. Quod nos certè adigit, ut illi cedamus condonemusque aliquid, adeo ut toto vitæ curriculo eam sæpe retineamus, cum suas in nos vires exercuit, suoque nos subdidit imperio. Nisi forsan accidat ut vitiosa damnosaque sit. Tumque totis viribus conniti debemus in ea mutanda, non uno impetu, sed sensim ac pedetentim, cum omnis subita repentinaque mutatio naturæ sit inimica. Duo præterea in prava consuetudine cum profectu immutanda necessaria. Quorum primum est, mutationem

hanc in constitutione ætateve imbecilla vel infirma non esse aggrediendam, verum in firma valetudine ætateque virili: quoniam sanum robustumque corpus mutationis incommoda facilius perferre potest. Secunda conditio est, ut id fiat in omnimoda negotiorum vacuitate, ut omnia requisita tempore & loco peragantur. Illi enim qui negotiis occupationibusque distringuntur, certis legibus ad vitæ mutationem necessariis irriteri minimè sustinent. Quare cum hominis vita infinitis casibus qui prævideri nequeunt sit obnoxia, nihil suscipere debet, quod illi offensionem esse possit, si tum omnia non suppetant media ad resistendum idonea. Hoc autem monitum ætatis inclinantis hominibus senibusque utilissimum futurum est, qui facile induci non debent ad pravam aliquam consuetudinem emendandam, vivendique modum innovandum in ætate adeo imbecilla, ne pro sperato bono, peius illis contingat, ut sapiuscule videre licuit.

De Potu.

CAPUT III.

DE Potu idem pronunciandum quod de aère & alimento, bifariam id considerandum esse, vel ut alimentum, seu alibilis est; vel ut medicamentum. Potus qui in statu salubri usurpatur, multiplex admodum est, ex vario bibendum appetitu, tempera-

timento atque usu. Alij puram aquam bibunt, potum quippe frequentissimum passimque obvium, *usus communis aquarum est*, ait Poëta. Quo solo pueri fere omnes contenti sunt, maiorique ex parte mulieres, etiamsi non nutriat. Alij, ut maior virorum numerus, non nisi vino ut plurimum diluto utuntur, Platonis innixi doctrina, asserentis nihil melius vino naturam mortalibus concessisse: Galenique testimonio, qui ait, vinum præter calorem ac robur quod corpori ingerit, promptè valideq; præ omnibus nutrire.

Nonnulli populi in vini penuria ficera ex pomis pyrisve confecta utuntur, unde neotericis vinum fructuariū nuncupatur: isque potus Normanis familiarissimus est. Alij magis Septentrionales, ut Belgæ, Angli, Germani, qui vino non abundant, cerevisia utuntur, quã acrem admodum generosamq; efficiunt, addito melle, saccharo, cinnamomo, caryophyllis, alijsque aromatis. Huiusmodi cerevisia calefacit, & turbat sensus, caput calidis replet vaporibus, æque potenter inebriat ac vinum. Nonnulli rustici tenuioris fortunæ, maximè in aliquibus Picardiæ regionibus, alium usurpant potum, quem vernaculè vocant *du boiillon*, id est iusculum; componuntque ex aqua cum furfure cocta, in dolium cum modico fermento immissa; Potum certè parum gratum, minusque salubrem.

Multa porro sunt aquarum genera, quarum optima fontana, hinc fluvialis, dein

putealis. Palustris seu stagnans pessima, ob
nimiam crassitiem, limum, torporem motus-
que privationem.

Nam vitium capiunt, ni moveantur, aqua.

Aqua simplex, non modo non alit, verum
etiam facultatis terrestris crassiorisque ra-
tione in ventriculo hypochondrijsque diu-
tius moratur, amarescitque in biliosis, ex
Hippocrate *lib. 3. de ratione vict. in morbis
acut.* ubi eam improbat, quod sitim non se-
det, bilescat, præ longa in ventre mora pu-
trescat, in temperamentis calidis æstuosa
evadat, hepar inflat, alvumque non laxet.
Aqua alias laudabilis optimum est alimen-
ti vehiculum, in iis quibus illius usus fami-
liaris est, laudabilis inquam, cuiusmodi est
pura, saporis omnis odorisque alieni ex-
pers.

Huiusmodi puro, simplici, innocuo po-
tui si assuescerent, quibus vinum adeo esse
infensum luculentissime commonstratur ex
tot calamitatib⁹ stragibusque, quæ à crapula
vini que effrænato usu emergunt, melius bi-
baculorum huiusmodi publicæque saluti
consultum foret. Optandum etiam esset, ut
vites quibusdam in regionibus nunquam
excultæ fuissent, solique fontium, flumi-
numve patriorum latices quamplurimis ho-
minibus familiares essent, quam tot ebrio-
rum lymphatorumque, non à lymphis, Nym-
phisve, sed Bacchi æstro percitorum pas-
sim spectare catervas, qui præ infami hoc
viti

vitio Dei hominumque odio atque furori se propinant, suoque propudioso luxu rem familiarem dilapidant, existimationisque suæ, tum suorum iacturam turpissime incurrunt.

Potus aquæ ad tot tamque immania non impellit facinora, nec mentem æque perturbat atque à sua sede dimovet, ceu vinum, quo tot infortunia tragædiasque excitari quotidie spectamus. Aquæ potus saluberrimus est, homines sobrios, solertes, industrios præstat, corpori robur, laudabilemque temperiem subministrat. Aquæ potum infirmi non excipiunt morbi, qui vini usum consequuntur. Aqua cerebrum non commovet incenditve: tremorem, paralysem, lethargum, apoplexiam, vertiginem non excitat: ophthalmiam, arthritidem, calculum, hydrophem, rheumatismum, hæmorrhoidas, sexcentasque alias morborum carnificinas, quibus singulis penè momentis eiusmodi affectibus correpti inmaniter excruciantur. Aqua ventriculum roborat, appetentiam inducit: aquæ enim potores plus comedunt, melius coquunt, olidis vacant ructibus qui à vini immoderationis haustu exurgunt. Egyptij Israëliticique Reges eorumque sacerdotes non nisi aquam potabant. Aristoteles simplicis aquæ potum nutricibus ac pueris concedit, vinumque, ut rem admodum exitialem, interdicit. Plato literarum studiosis vinum pariter prohibet. Demosthe-

nes, Atheniensium totiusque Græciæ oratorum facile princeps, vinum abdicavit, quamprimum arti oratoriæ, foro rostrisque se consecravit. Athenæus quosdam præstabiles commendat viros, quibus aquæ potus assuetus adeo fuit, ut alij toto vitæ spatio sola aqua usi fuerint, alij maximam partem à vino abstinuerint. Persidis Regum Choaspis fluvij iuxta urbem Susam labentis lympha potui delicijsque inserviebat, eamque ob id Regia à Tibullo vocitata est. Secundus Ægypti Rex, cognomine Philadelphus, cum filiam Berenicen Regi Syriæ nuptui tradidisset, ingenti sumptu aquam ex Nilo haustam illi identidem submittebat, qua sola ad potum uteretur. Iulianus Palmarius, Medicus Parisiensis celeberrimus, pro eximia in arte Medica claritudine alter Galliæ Fernelius cognominatus, postquam pluribus annis Fernelij, viri omni laude maioris, discipulus fuisset, nullum certius præsentiusque præsidium ad sistendam fluxionem in pectus pulmonemque illabentem expertus est, quam omnimodam vini abstinentioniam, continuumque toto reliquo vitæ cursu, qui 30. annos postea excessit, aquæ potum. Rondeletius, inter Medicos Monspelienses eruditione notissimus, cum deprehendisset ex vino quamvis dilutissimo sibi caput percelli, cararhis fluxionibusque tentari, seu (ut inquit Laurentius Ioubertus in vita Rondeletij) ut duos graves affectus, à quibus sibi

metuebat, epilepsiam & arthritidem; sive calculum nephriticofque dolores, ut alij existimant, præcaveret, vinum ab anno ætatis vigesimo quinto abdicavit, toto deinceps vitæ progressu sola aqua ad potum usus. Præclarus illustrisque vir Salmasius, Gallia nostræ decus insigne, præ grandium rerum notitia inter Europæ Christianæ viros eruditionis eminentia præstabiles citra controversiam computandus, solidissimis comprobavit rationibus, omni exceptione maioribus, libro perlepto anno 1640. in Batavia edito, de calculo, ad Ioannem Beverovicium Medicum Dordrechtanum, calculo obnoxios non nisi paucissimo vino tuti debere, lymphæque usum ad potum ordinariū cuius longe esse præferendū, cum omni excremento vitioque careat, calculo procreando idoneo: ideoque tutissimè ab iis usurpari posse, qui à natura ad calculum opportuni sunt, vel quibus quoquo modo suspensus metuendusq; est eiusmodi affectus. Vinum vero econtrâ maximam vim habere calculum generandi vel accelerandi, tum exsiccante immodicoque calore, tum permisto in vino tartaro, aptissima ad arenulas congerendas materia, ex quibus coagmentatis calculus tandem conformetur. Aquæ potus visum acuit. Alexander Aphrodisiensis in *Problematis* ait aquam, sensus omnes vegetiores efficere, hepar refrigerare, meatus expedire, renes & vesicam detergere.

Eligenda autem est suis ornata dotibus, perspicuitate scilicet, tenuitate, puritate, levitate, nitore, saporisve cuiuslibet experts. Illius bonitasprehenditur, si citò calefiat, ac ab igne amota citò refrigeretur, si in ventrem facilè permeet, citra ventriculi gravitatem aut molestiam, si denique per alvum promptissime secedat.

Porro aquarum aliæ species non modo in Gallia, sed & in omnibus prope Christiani orbis provinciis existunt, quas Medici minerales vocant, quarum facultates multarum affectionum contumacium fereque deploratarum curationibus adeo sunt insignes, ut cum Propheta Regio exclamare liceat, *Mirabilis in aquis Dominus*. Quanquam autem ex eiusmodi aquis in quibusdam affectibus inveteratis eventus conspiciamus felicissimos, præsertim in frigidis, quales sunt deflexiones quædam & paralysis: illorum tamen opinioni adherere nequeo, aquas istas minerales (ceu Forgenses in Normania, Pugenfes in agro Nivernensi, Spadenses prope Leodium, Vicecomitenses & Sammionenses in Alvernia, & similes) ad tot morbos esse commodas, ad quot passim deprædicantur: tum maximè quia in singulis illis aquis calida acriaque insunt metalla, hepatis probæ temperiei cæterorumque nutritionum viscerum evertendæ idonea. Forgensibus aquis ex sapore ferrum, argentum, bitumen, nitrum, sulphur, vitriolum inesse

conjicitur: quæ res omnes metallicæ æstuo-
sæ sunt, ex magni Hippocratis auctoritate
libro de aëre, locis & aquis. Galenus ulterius
progreditur. Afferit enim vitriolum medi-
camentum esse admodum malignum ac ve-
nenosum, & quodammodo vitæ nostræ
principiis infensum. Pugenses aquæ vitrio-
lum, nitrum, ferrum, sulphur, ex peritissi-
morum examine, admittunt. Spadenses vi-
triolum & sulphur. Omnes autem eiusmo-
di aquæ potentiali, ut vocant, occultoque in-
eminentigradu calore insignes sunt, quo
nativam viscerum œconomiam eucrasiam-
que labefactant, caloremque extraneum
inurunt, indeque ad hydropem perducunt,
ut peculiari in Epidemiis exemplo adnota-
vit Hippocrates: nosque etiam quotannis ex
aquis istis hydropicos non paucos redire
conspicimus, quibus in posterum nulla arte,
nulloque præsidio succurri potest. Quare iis
consulo, qui aquas istas ex aliorum laudibus
estimant, ne plus iis credant quam expediat,
neve iis utantur, nisi præhabito prudentio-
rum peritiorumque Medicorum consilio,
qui rite de aquarum istarum delectu earum-
que viribus, tum de affectibus quibus con-
ferunt dijudicent. Licet enim qui de iis scri-
pserunt mira de earum facultatibus depræ-
dicarint, inter alios Dominus Cusnotus Lu-
dovici XIV. Archiater de Aquis Forgensibus
in Normania; DD. Pidulcius, Bernardus du
Fouilloux, Raimundus Massacus, Stepha-

nus Flament, & Augustinus Corradus Me-
 dicus Regius, & S^{mæ} Poloniæ & Sueciæ Re-
 ginæ Medicus primarius de Pugenſibus: Phi-
 lippus Gherinx & Henr. de Heer, *de fontibus*
acidis Spadensibus: Ioannes Landerey Parisi-
 nus de Aquis Vicecomitenſibus in Alvernia:
 Ioannes Aubery *de Thermis Borbonianis, tum*
Lancianis, tum Archimbaldicis: Petrus Gaſ-
 ſen de Plantino, & Petrus de Rignolio *de*
Aquis Encauſſianis in Pyrenæis: Nicolaus
 Dortomannus *de Thermis Balerucanis*: Ioan-
 nes Baptiſta de Cabias *de Thermis Aqueuſi-*
bus in Sabaudia: D. Berthemine *de Thermis*
Plumberiis in Lotharingia: S. Richardus &
 T. de Lantaret *de Thermis Dinensibus in Pro-*
vincia: & Ioannes Banc Molinenſis Boius *in*
libello de mirandis Aquarum mineralium vir-
tutibus, ubi de omnium prope Gallia aqua-
 rum mineralium facultatibus agit: plurimi-
 que alij Medici doctiſſimi variarum Regni
 Gallia provinciarum.

Verum ſpecioſis eiufmodi præconiis ſplen-
 didiſque pollicitationibus nemo tam facile
 credat, ut temere inconſultoque in manife-
 ſtiſſimum alterius, deterioris forſan morbi,
 periculum ſe præcipitem agat. Faxit Deus,
 ut officioſo hoc noſtro conſilio plerique fa-
 cti cautiores, periculofis iſtis aquis non ſe te-
 merè committant, quibus non pauci inau-
 ſpicato uſi non impunè tulerunt.

Vino certe vires inſunt longè inſigniores,
 à quibus vox ipſa non abludit, uſuſque lucu-
 lenter commonſtrat cardiacum præſidium

esse eximium, ex ipsomet Galeno, qui etiam in morbis vinum administrabat adversus syncopen & cardiogmon, & in febribus continuis; neutiquam vero ineptam tabellarum, opiatarum, pulverum cordialium, quæ hac tempestate ægris porriguntur, farraginem. Ex quibus vix, diuturno spatio, ingenti sumptu (sæpius frustraneo) id præstatur, quod cito, facileque à vini tantillo præstaretur. Vinum est lac senum, telluris gratiofus succus, hominum genuinum alimentum, venenorum omnium longè certius antidotum fictitio lapide Bezoardico seu Monocerotis cornu emetito, interque omnes poculentos liquores præstantissimus, si modice riteque usurpetur.

Plerique vinum velut noxium condemnarunt, gravesque illi noxas affinxerunt, hominum infortuniû, luxuriæ impudiciæque illicitum & fomitem appellitantes. Alij præterea flagitiorum criminumque quamplurium, ut illi odium horroremque conciliarent, vinum infimularunt, innumerorum malorum quæ ex intemperantia prodeunt principem veluti causam, hominis cicutam, terræ sanguinem, fel urinamque cacodæmonum contumeliosè nimis vocitantes. Turcis à pseudopropheta Mahomete vinum interdictum, quippe qui suadere illis voluerit, vinum liquorem esse demoniacum. Nonnulli non solum verbis, sed etiam verberibus vinum furiose adorti sunt. Hispanus quidam dolium ex quo extractum vinum patrem necaverat,

flagris cecidit. Anglus lagenā qua inebriatus fuerat cōfregit. Verum huiusmodi vindictæ sunt admodū absonæ, ne dicam insanæ. Omnes illæ noxæ flagitiaque, quæ ex vini intemperātia accidūt, bibentium vitio ascribenda sunt, non autem liquori per se innoxio. Non me fugit, innumeros hinc oriri abusus, quibus prohibendis necesse esset, ut apud nos lex vetus Locriorū (quæ vini potores morte plectebat) in eos renovaretur, qui fæde se vino ingurgitant: vel cū Lycurgo sentiendū, potiori scilicet ratione vites extirpari excindique posse, quā primitus cōsitę fuissent. Patriarcha Noachus, qui vitē primus conseruit, malè ex illa mulctatus est, vinumque largius epotum, illius vi nondum explorata, imprecationis in Chanaan alterū ex tribus liberis pronunciata causa fuit, quæ in omnes Chanaan posteros dimanavit. Itaque novæ non sunt tragœdię, quas vinum edit, cum suomet auctori minimè pepercerit, qui proprio filio se deridendum propinavit.

Bene consulti Principes, ut populorum tumultibus factionibusque occurrerent, de vitibus extirpandis edicta sanxerunt, vini que usum inhibuerunt, præcipuam defectionum rebellionumque causam illud reputantes. Carolus IX. Gallia Rex, si diutius regnasset, Ruppellensium vites excidi imperasset, inde rebellionis contumaciæque fomitem subtrahendū, animosque sedatiores proclivioresque ad obsequiū fore suspicatus. Reges Ægyptij perditæ

à vino etiam in sacrificiis abstinuerunt. Aqua Niliaca eorum poculis inferviebat. Ægyptij etiam sacerdotes sacrificulique à vino abhorrebant, extradita à maioribus opinione, vinum aliud non esse, quam Typhonum & Gigantum aliorumque Tyrannorum qui bellum diis intulerant, cruorem existimantes, quod terræ admistum, vitem germinasset, ut Plutarchus in *Osiride* refert; credebantque eos, qui ex crapula è potestate mentis exibant, id ex capite, diis inimico sanguine perfuso, accidere, vnde vinum nuncupare solebant, *sanguinem gigantum perduelliumque adversus deos*. Nonnulli veteres, non sine convitio, vitæ humanæ pestem venenumque vinum vocitabant, rem ex abusu perperam criminantes, ob frequentissimas cædes, excidia, strages, quæ ex immodica vini computatione consequuntur. Manichæi hæretici rabie perciti vinum à malo principio inventum derivatumque esse autumantes, cacodæmonis principium illud vocabant. Verum calumniatores illi improbi vinique osiores, iis persimiles sunt, qui mel ideo averfantur, quod apum stimulis confixi aliquando fuerint: vel sicarios emulantur, qui postquam ferro hostiliter furiosèque sunt abusi, eos omnes devovent, qui ferramentorum armorumque cudendorum inventionem usumque tradiderunt. Vino crimen nequaquam imputandum, ut nec ferro, sed iis qui perperam utroque

utuntur, si vino quispiam ingurgitatus flagitium aliquod admittat, culpanda duntaxat intemperantia est. Vino condonare, lagenam vero (ut vulgo dicitur) suspendere (bibaculum intellige) æquo iurique convenientius est. Perinde de vino statuendum, ac de quavis alia re, cuius, quantumvis optimæ, perniciosissimus abusus est. Quis enim nescit, *rerum optimarum pessimum esse abusum?*

Verum ad carceres redeamus, vini que genuinum ingenium expendamus. Vinum ut sit optimum, sincerum purumque esse debet, non recens, perspicuum, ex uvis bene maturis expressum, colore, odore, sapore gratum, album vel rubellum nil refert, urinam ciens seu diureticum, capiti non grave, non infensum.

Ex vario vini temperamento, viribus indoleque bibentis, usus eventusque vini varius admodum est. Alios in furias & rabiem agit, alios facit disertos, alios hilares. Alit, calefacit, humectat, purgat, roborat. Narrat Plutarchus, pestem illam immanem, quæ Iulij Cæsaris in Africa exercitum populabatur, nulla alia ope, quam vino generosissimo militibus propinato cohiberi potuisse, protinusque, quasi operante numine desisse. Admiranda prodigiosaque est vini potestas. Mithridatium enim Theriacamque: Venetâ licet Monspeliensemve, longe exuperat. Despicabilis certè utraque illa anti-

dotus præ cardiaco illo pereximio.

Vinum denique per se ea propemodum omnia efficit, quæ quævis alia præsidia simul. Quare pueris, mulieribus, iisque qui vino assueti non sunt, author sum, ut vino moderatè utantur, commodum non pœnitendum inde relaturo.

Sicera ex pomis vel pyris conficitur. Illa huic præferenda. Poma vero debent esse bona, matura, tempestivè collecta, citra aquæ admixtionem. Sic confecta sicera instar vini calida est, largiusque epota inebriat, nisi perinde ac vinum, lymphâ diluatur.

Pyraceum stomachum plus iusto refrigerat, coctionem interpellat, meatusque obstruit, quos pomaceum aperit.

Conjicere nequaquam possum, qua per motus ratione Autor quidam asserere ausus est, siceram elephantiasim inducere, cum in regionibus illis ubi sicera largissimè bibitur, nulli vel quam rarissimi lepra infecti conspiciantur. Secus vero apud Tectosagos & Prouinciales, ubi quam plurimos elephanticos passim reperias, licet sicera ne quidem apud illos nominetur. Valeat ergo hæc erronea opinio, nulla ratione firmata, experientiaque falsi comperta.

Zythum non adeo frigidum est, ut sibi plebecula persuadet, nec, ut autumat, refrigeratoria facultate pollet. Zytho simplicissimo plus caliditatis quam frigiditatis inest. Zythum Anglicanum seu in Anglia ipsa

paratum vino calidius est, licet non æquè salubre vel gratum. Zythum aliquantum nuerit, sed difficilè coquitur, crassiorisque est succi, quo obstruit & inflat, præter arenulas, dolorem colicum, urinæ ardorem, renum & ventriculi dolorem aliaque symptomata quæ inducere natum est. Dioscorides ipse zythum apertissimè damnat, cum diureticum quidem esse perhibet, sed renes nervosque offendere, maximèque cerebri membranas; pravos generare succos, elephantiasimque creare. Dioscoridi Galenus astipulatur, zythumque pariter improbat. Vnde valde miror aliquos reperiri, qui illud adeo commendent, atque inter alios Autorem quendam, qui zythum vino præferre ausit, cum nulla utique facultate ornatum sit, qua vino nedum æquiparari valeat, quin potius prorsus inferius sit, ut paucis demonstrabo. Sanctus Patriarcha Noachus spiritu Dei afflatus, post eluviam universalem vinum invenit exultaque vite suscitavit, ut hominum vires insigniter imminutæ recrearentur. Contra non nisi ex inopia vel alio malo aliquo genio zythum adinventum est. Christus ipsemet vinum potavit, zythum ne gustavit quidem. Vinum, attestante Scriptura sacra, cor hominis lætificat, zythum contra mæstos morososque homines efficit, ex Cardano. Vinum probam hominis valetudinem, firmamque corporis molem tuetur, ait S. Ambrosius. Zythum

utrumque evertit. Vinum ex Platone adversus senectam præfidium est, vnde lac senum lepide appellatur. Zythum è contra senectutem accelerat. Vinum, ait Aristoteles, facundum eloquentemque: Zythum balbutientem, cæspitantemque hominem efficit. Vinum ingenium exacuit: Zythum hebetat & obtundit. Vinum spiritus attenuat: Zythum crassos torpentesque efficit. Vnde evidentissimè patet, ne minimam quidem bonitatis guttulam gradumve zytho inesse, quo vino conferri possit, vino (inquam) rei inter omnes à natura productas optimæ, quo nullum auxilium maius mortalibus concedere potuit, si qua decet, moderatione usurpetur.

Iusculum supra commemoratum parcissimè nutrit, plus tamen aquâ purâ, præsertim assuetos; in assuetis tormina parit, detergente nihilominus facultate ventrem lubricat.

Potus non unius modi est, qui ægrotantibus administratur, ex morborum, appetentiæ, consuetudinis, saporis, temperamentorum varietate. Aqua pura crudaque aliquibus in deliciis est, licet sæpiuscule noxia, ob rationes à Galeno allatas. Alij excoquant, quod melius, cum hinc tenuior evadat, ventriculo minus gravis, minusque in hypochondriis cunctetur, quod, ex Hippocrate, aquæ bonæ indicium est. Alij aquæ hordeum incoquant, vnde aqua hor-

dei dicitur. Alij aquæ & hordeo percoctis liquoritiam adjiciunt, plus, minus, ex ægrotantis gustu: tuncque ptisana est, communissimus hac tempestate ægrotantium potus, qui tamen plurimum ab antiquorum ptisana discrepat, licet eodem nomine veniat. Vetus enim illa ptisana hordeo nostro mundato assimilabatur, mandebaturque: nostra vero sorbetur, eique viscera refrigerandi, sitim sedandi, urinam modicè ciedi vis inest. Radices, herbæ, fructus ad maiorem refrigerationem humectationemque superaddi possunt; quamquam inconsulto Medico ordinario liberiùs id faciendum non sit, ut delectus dosisque singulorum ingredientium, prout æquum erit, instituantur.

Complures etiam sero lactis ad refrigerium utuntur, alij simpliciter, citra vllam præparationem, alij post levem ebullitionem serum excolant, modicumque sacchari indunt. Illud magis refrigerat, sed minus gratum est. Hoc iucundius, sed minus refrigerat minusque aperit.

Est & alius potus in ægrorum tricliniis usitatissimus, vulgo *limonata*, seu *aqua mali citrii succo condita*, ex aqua limpidissima cum mali citrii succo saccharoque albo vel cando concinnata, vocaturque per excellentiam *potus divinus*. Is autem viscera placidè refrigerat, stomachum roborat, pergrati saporis est, putredini obstitit, renes vesicamque per urinas expurgat.

Ad hanc seriem referri potest œnomel, hoc est potus ex vino & melle constans, hydromel simplex & vinosum ex melle & aqua; oxymel, apomel, iulepus rosatus, Alexandrinus, aliaque potuum genera, quæ ferè apud ægotantes nostros exoleverunt, rarissimeque à Medicis, nisi insolita urgente necessitate, præscribuntur, eorumque loco iulepi & apozemata hodierno tempore à quamplurimis substituuntur, sed ea certè profusione, ut multo satius foret ea in totum proscribere, quam exitialem eorum abusum tolerare. Potiones namque eiusmodi maxima ex parte, non aliud sunt ab aqua saccharata, ægotantiumque oculis exhaustiendis, quam pravis viscerum humoribus apparandis educendisque aptiores. Deum sinceris votis obsecro, ut perversa ista gens aliquando resipiscat, artemque suam maiori cum religione probitateque exerceat, atque hinc Medicinæ decus splendidius elucescat: vel Vir quispiam nobis exoriat, qui sua prudètia & autoritate omnes profliget exterminetque qui in artem nobilissimam irrepere abusus. Medicos nonnullos reperias, qui ex nimia seu audacia, seu indulgentia, pro quovis potu ægris vinum, modò dilutissimum, concedunt. Quod in calidis morbis minimè licet, neque etiam in quibusdam frigidis, præsertim ubi capitis dolor adest. Tum enim non nisi maximo cum iudicio vinum, licet lymphatum, indulgen-

dum est, quia caput facillimè à vini vaporibus in omni morbo pulsatur. Quamvis non plane inficior, longioribus morbis, in quibus vires ad diurnitatem custodiendæ sunt, tantillum vini plurima aqua diluti concedendum esse, maxime Medico ordinario annuente, quo inconsulto nihil tentandum, nihil moliendum, nihil in eius præceptionibus immutandum.

De somno & vigilia.

C A P V T IV.

Somnum atque vigiliam summa cum prudentia moderari debet, quisquis valetudinem factam tectamque tueri desiderat, exploratumque habere quomodo, quando, quantum, somno vigiliaque indulgere debeat.

Somnus placidus, profundus, mediocris esse debet. Laudabilis enim non est, si inquietus, perturbatus, brevis & interruptus. Qui prolixior vitiosus pariter, cum prohibeat, ne corpus suis tempestivè expurgetur excrementis, quin potius ea retineat eorumque proventum augeat, cerebrum refrigeret humectetque, caput gravet, mentis sensumque torporem inferat.

Somni duratio ex ingesti alimenti concoctione digestionemque definienda. Quamvis enim non expediat ut omnes tantundem dormiant, cum alij promptissimè coquant,
alij

alij tardissimè : in genere tamen ferè constat somnum septem vel octo horarum, vel circiter esse debere. Attamen vt certius determinetur, spectanda sunt temperamentum, ætas, nutritus, labor, seu vitæ institutum. Biliosis enim, quam pituitosis, senibus quam iuuenibus, copiosiore cibo expletis, laboreque seu animi, seu corporis exercitatis, quam frugaliter sobrieque pastis, otiosis, seu leviter exercitatis somno opus est longiore.

Situs in dormiendo commodior est, si primùm in latus dextrũ decumbatur, ut esca ventriculi fundum citius petat : hinc in latus sinistrum, ut alimenti coctio promoveatur, hepate in ventriculum inclinato & quasi incumbente : absoluta demum coctione, rursus in latus dextrum reclinandum, ut chylus facilius distribuatur deferaturque ad hepar. Adde quod situs alternatim facta permutatio defatigationem non parum subleuat : supinus plane decubitus non est salubris, ut nec integrè pronus, ijs præcipuè, qui oculorum fluxionibus tentantur.

Tempus nocturnum, duabus tribusve à cœna horis, somno opportunissimum est, nocte ad id maximè conferente, ob humiditatem, frigiditatem, silentium, strepitus cessationem. Præterea nox somno aptior est, quia ad coctionem absolvendam satis longa est, cum ad negotiorum executionem minimè opus sit exurgere, & somnus diut-

D d

nus, vt noxius ab omnibus improbatur, quia cerebrum nimia humiditate perfundit, quæ vigiliis potiùs exsiccanda foret. 2. Quia ad ciborum coctionem perficiendam breuior est. 3. Quia somnus diurnus nocturnum impedit. 4. Quia tunc fit violentus contrariusque naturæ motus; quippe lux diurna foras spiritum caloremque euocat: somnus è contra vt rumque intrò compellit. Obseruatione tamen dignissimum est, quod Galenus (Homeri auctoritate nixus, qui scribit, Nestorem post epulas somno tantisper indulgisse) senibus somnum concedat: arbitrorque etiam ego assuetis id condonandum; quod complurium Religiosorum exemplo usuque liquet, qui nocturno somno ad diuinum officium interrupto, citra incommodum per aliquod tempus interdium obdormiscunt. Sciendum tamen est, vt qui debili sunt capite, statim à pastu somnum non ineant, quia in huiusmodi hominibus, vt ait Galenus, *lib. 4. Aph. 67.* copiosis vaporibus oppletum cerebrum perturbatur, obscuraturque, capitis doloribus aliisque symptomatis impetitur.

Porro vt homini necessarium est maximam in somno moderationem adhibere, non minori cura vigilia gubernanda. Nam vt somnus immoderatus cerebrum plus iusto refrigerat & humectat: sic immodicæ vigiliæ cerebri temperiem alterant, sensus debilitant, vires destruunt, coctionem distur-

bant, cruditates plurimas generant: quia in pervigilio calor innatus cum sanguine spiritibusque foras profilit, indeque admodum dissipatur exhauriturque: atque ut interdiu dormire, parum salubre; sic pro valetudine est, vigilare. Ideo interdiu vigilare, noctu somnum capere præcepit Hippocrates: quia nocturno somno natura in coctione cibi occupata eam melius peragit: diurna vero vigilia alimenti distributio excrementorumque expulsio promovetur perficiturque. Adde animalem facultatem ad actiones melius obeundas luce & calore diurno excitari.

De motu & exercitio.

C A P V T V.

MOtus omnis corporeus in naturalem & voluntarium diuiditur. Ventriculus, intestina, venæ aliæque corporis partes alimentum ad se trahunt, cor & arteriæ indefinenter pulsant, idque motu naturali. Voluntarius motus exercitationis genus omne, quod ex electione voluntatisque arbitrio suscipitur, comprehendit, eiusque differentia sunt multiplices, ut currere, saltare, tripudiare, fodere, temigare, onus gestare, venari, equitare, &c. Multis usibus exercitatio commoda est, sed præcipue calori innato augendo, spiritibus excitandis, solidis cor-

Dd ij

poris partibus roborandis. Tempus exercitationi convenientissimum est, quod cibum antecedit, matutinum & serotinum: incommodissimum statim à cibo, nunquam tunc ineundum, ut Hippocrates edixit 6. *Epidem.* ubi accuratissimam regulam in labore seu exercitio, cibo & potu, somno, veneris servandam tradit. *Labor, inquit, cibus, potus, somnus, Venus, omnia mediocria.* Exercitationes quæ modum excedunt, corpus emaciant & exsiccant. Exercitationis privatio nimiae quies hebes ignavumque corpus reddit. Prudenter itaque mediocriterque in hoc se gerendum, ne in valetudo morbusve aliquis inde exoriat, unde salus firmitasque expetitur. Exercitationis autem modus esto, dum corpus incalescat, floridus in corpore color eniteat, levis sudor excutitur, corpusque lassari & turgescere incipiat.

De Quietē.

CAPVT VI.

MOtui opponitur quies, qua spiritus reparantur, novæque vires lassatis fatigatisque ex prægresso labore membris sufficiuntur: partes quippe corporis diu citra quietem persistere nequeunt. Sicut enim post longas vigilias somno, ut rei prorsus necessariæ, incumbendum: ita à labore

exercitationeque quieti vicissim indulgendum. Sicque motus & quies prodesse & obesse nobis possunt ex varia vtriusque ratione. Prodesse quidem, ut valetudinis sunt præsidia. Obesse, ut causæ morbificæ.

De excrementorum evacuatione.

CAPVT VII.

VNum ex valetudinis tuendæ primariis præceptis est, ut corpus excrementis onustum exoneretur expurgeturque, ne iis retentis male afficiatur. Excrementorum alia benigniora, quæ sola quantitate excrementa duntaxat sunt, ut semen & sanguis menstruus. Alia minus benigna, ac prorsus inutilia, quæ bifariam rursus dividuntur, in generalia scilicet & particularia. Excrementa generalia sunt, quæ ab una parte singulari non procedunt, sed ab universo corpore; qualia sunt trium coctionum excrementa, infimi scilicet ventris, urina & sudor. Particularia sunt, exempli gratia; pituita mucosa, cerebri; humores viscosi, pulmonis; excrementum melancholicum, lienis; biliosum, vesiculæ fellis; (quæ duo postrema per alvum cum deiectionibus quotidianis in corporibus sanis expurgantur,) hæmorrhoides, & purgationes menstruæ in mulieribus. Paucis de horum singulis suo ordine agen-

D d iij

dum nobis est, ut cautior quisque circa isthæc evadat.

De actu Venereo seu seminis evacuatione.

CAPUT VIII.

IN seminis excretionem summa adhibenda imoderatio, ne liberalior profusiorve sit. Huius excrementi quamvis utilis, retentio periculo non vacat; quia retentum putrescit, venenique naturam æmulatur, præsertim in mulieribus, unde iuvenes viduæ hysterice præfocationibus sunt maximè obnoxia, ut Gal. lib. 6. de loc. affect. cap. 5. demonstrat. Materia enim isthæc spermatica corrupta eo deteriora inducit symptomata, quo familiarior perfectiorque est. Gravioꝛ longè noxa est ab excretionem si profusior fiat, quippe quæ vitæ magis incommodet, quam si centupla sanguinis evacuatio fiat. Vnde fit, ut omnia animalia ad Venerem propensiora, brevioris sint vitæ, ut passer, qui alterum non excedunt annum; maresque quoniam salaciores, feminis citius intereunt. Itaque cui firma valetudo cordi est, præ cæteris ab inordinato immodicoque Veneris appetitu sibi temperet, ea duntaxat lege & modo, ut naturæ huiusmodi excremento oppressæ satisfaciatur, non autem ut voluptati indulgeat habenasque laxet: se-

men namque cum benignum sit excrementum, è corpore expelli non debet, nisi sola copia exuperet atque officiat: tunc enim ex opportuna illius vacuatione (ex Galeno) cor exhilaratur, respiratio liberior evadit, mœstitia discutitur, bilis mitigatur, somnus pervigilibus inducitur.

Vt autem iustior, quoad fieri potest, genituræ excretio fiat, temperamentum, ætasque attendenda sunt. Melancholici enim ac pituitosi multo gravius ex impensiore seminis profusione, quam sanguinei & biliosi offenduntur. Penes ætatem, qui in virili vigenteque sunt ætate officio venereo longè melius minorique noxa perfunguntur, quam senes, frigidi, & extenuati.

Porro ex immodica genituræ evacuatione innumeracalamitosaque exoriuntur symptomata, cuiusmodi sunt totius corporis imbecillitas, spirituum viriumque dissipatio, mentis torpor, oblivio, visus debilitas, tarda pravaque ventriculi coctio & cruditas, oris fœtor, convulsio, apoplexia, epilepsia, tremor, paralyfis, omne arthritidis genus, çhiragra, ischias, gonagra.

Cum superius dictum fuerit, istius excrementi, quamvis utilis retentionem periculo non vacare, iuvenilemque ætatem ad Venerem magis esseabilem: ne illinc iuvenes argumentum arripiant in libidinem sese effundendi, quasi eos ad lasciviam impudicitiamque incitare nobis sit animus. Absit,

D d iij

vt eos iam sua sponte, mala educatione nimiaque parentum indulgentia ad luxuriam pronos accendere velim, eis ansam occasionemque suggerere lasciviendi, cum religionis offensa discrimen valetudinis omnino evertendæ subeundi, fœdam exitialemque labem forsan contrahendi, qua in calamitosam ærumnosamque vitam se condemnent. Mea enim hæc sententia, proborum Auctorum suffragio nixa, intelligenda venit de mulieribus iuuenibusque viduis, in quarum corpore semen, utpote magis aquosum, minus fœcundum, paucioribus spiritibus refertum, facilius vitiatur corrumpiturque quã virile semen: ex cuius retentione, licet diuturna, pravum ullum exortum symptoma vix est compertũ; licet suo seculo cultissimus eruditissimusq; scriptor *Angelus Politianus Florentinus*, posteris id persuadere voluerit in epitaphio illo, quod *Michaëli Verino*, ingenuo adolescenti *Hispano* hoc disticho posuit, quod hic infero, ceu pertritum, vt erroneam viri opinionem palam faciam.

*Sola Venus poterat lento succurrere morbo,
Ne se pollueret, maluit ille mori.*

Vbi Lectorem moneo, allegatam illam Michaëlis Verini obitus causam, nimiam scilicet seminis copiam, falsam esse ac erroneam, enunciationemque eiusmodi ab homine rerum Medicarum rudi atque ignaro confictam, cum probus eruditusque Medicus, cuius ob oculos Dei reverentia obversetur

(prout quemque bonum decet) nec præscripserit præscripturusve unquã fuerit actum venereum illicitũ. quasi præsentaneum unicunque ad lethalis morbi curationem præsidium, ut Poëta ille commentus est.

Cuique valetudinis studioso ratum esse debet, quod Plutarchus tribus protulit verbis de cibis, exercitatione, & Venere: *Vesci citra saturitatem: impigrum esse ad laborem: vitale semen conservare, tria saluberrima.* Hæc tria capita sedulo observata quibuscunque alijs longè prævalent, licet regula generalis, quæ omnibus quadret, præscribi non possit. Epicuri opinioni, existimantis venerea nullatenus valetudini tuendæ esse necessaria, adhærere satius foret, quam necessitatis obtentu in turpem infamemque lasciviam corruere ac immergi, cum parum verisimilia videantur (aiebat sæculi antea acti vir quidam philosophus) quæ de commodis ex actu venereo, moderatissimè licet usurpato, antiquis memoriæ prodita sunt. Quis enim nesciat illum nunquam citra agentis debilitationem exerceri? Quis pariter non sentit experiturque in dies sollicitos anxiosque nos esse non debere in materiæ istius seminalis eiectione promovenda, cum natura ipsa sese exonerandi modum perbelle caleat exequaturque, quum illius copia opprimitur, interque dormiendum irritatur: imò aliquibus etiam inter vigilandum sponte effluat. Valeat ergo absona illa perniciofaque disciplina.

Monitos iterum iuvenes velim, qui totos voluptatibus, præsertim venereis, se dedunt, ex suis libidinibus propudiosisque excessibus his mulctandos præmijs. brevior vita, sexcentorum morborum dolorumque acerbitate & carnificina, uno verbo effrænatam voluptatem calamitate ærumnisque terminandam. Subeat, quæso, illis in mentem Nicolai Leoniceni Medici præstantissimi responsum, qui annum agens 93. interrogatus, quo modo eam attingisset ætatem, tanto vigore firmitateque præditus, liberè respondit, *quod castam iuventutem virili ætati tradidisset.* Nec non etiam salutarem Michaëlis Montani Nobilis Galli, *exercitationibus Gallico idiomate conscriptis*, observationem recolant; lasciviam venercamque libidinem, in quam huius temporis iuvenes effrænatè se præcipites agunt, brevioris nostrorum hominum vitæ causam esse præcipuam: productiorem vero maiorum nostrorum prægressis sæculis vitam eorum continentia adscribendam: cuius ratione maximam iuventutis partem à venerea intemperantia liberam immunemque transigebant, huic non nisi virilem ætatem firmiusque robur adepti indulgentes, atque ut plurimum cum moderatione.

Plura de his dicere supersedeo, Theologisque relinquo. Ut huic capiti coronidem imponam, inculcabo duntaxat circa res venereas maximam prudentiam mediocrita-

temque esse adhibendam, rationemque habendam virium præsentium, tempestatis anni, temperamenti, aliarumque cautionum. Paucissimis verbis id ab Hippocrate sedulò commendatum. *Labor, cibus, somnus, Venus, omnia mediocria.* Epicurus ipse veneream voluptatem adeo parvi pendebat, ut, referente Galeno, eam noxiam valetudinique infensam reputarit. Quod verum absolute non est, modò citra excessum debilitatisque sensum usurpetur, cum, ut iam insinuatam, alacritate maiore liberioreque respiratione excipiatur.

Penes tempus velitationis venereæ committendæ, commodum illud est, quum corpus in omnium circumstantiarum iusta commodatione existit, hoc est non impensius plenum, vel vacuum, vel incalescens, vel refrigeratum, humoribus onustum, vel extenuatum. Præterea, id à cibo potius fiat, quam ante: non statim tamen à cibo, verum quinque sexve horis post, somnusque desuper incundus. Convenientissimum opportunissimumque tempus præ cæteris est post quatuor vel quinque horas somno impensas coctioneque peracta, somno iterum postea aliquot horis concessis, ut nova fiat virium restauratio, corpusque prægressa evacuatione fatigatum sublevetur. Adde quod, ob alias causas postremus hic somnus feminæ utilissimus est.

Quod ad temperamentum spectat Veneri

magis idoneum, sanguinei pancreaticè ad hoc valent, hoc est naturaliter calidi humidi: illis enim vix venereum exercitium obest, nisi insigniter excedant. Biliosi minus sunt idonei, utpote sicciores, cum sanguis hinc incalescat bilisque exacuatur. Pituitosi sunt iusto humidiores, illisque admodum nocet, nisi quam moderatissimè eotantur. Melancholicis frigidis & siccis præceteris omnibus Venus infensissima est, quia ultra modum eos refrigerat exsiccaturque.

Victus calidus humidus semini procreando aptissimus est, præsertim si vino condiantur, quod ea de causa *lac Veneris* & *incentivum libidinis* appellatum est.

Inter anni tempestates tempus vernalis opportunissimum est, propter temperiei æqualitatem sanguinisque tum vigentis prædominium. Hinc hyems, tum quia calor innatus tunc vegetior est, tum quia copiosius ingeritur alimentum. Deinde Autumnus. Æstas vero nullo modo idonea est, ob spirituum viriumque à calore externo dissipationem.

Quoad ætatem, nulla est convenientior iuventute & ætate virili. Adolescentia quippe infirmior, humidiorque est, necdum perfectum incrementum adeptæ. Senectus aridior est, humoreque illo prolifico destituta, qui ad venereum comæatum necessarius est.

Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Frequentes oppidò senum, qui iuvenes duxerant uxores, mortes satis declarant, quantum Venus illis, vitæque principijs sit inimica. Ad id comprobandum Itali illius solo nitar epitaphio, *qui cum*, (referente Paulo Iovio in illustrium virorum Elogijs) *plane senex, & articulorum dolore distortus, ab etate formaque florentis iuvenis toro dignam duxisset uxorem, aliquanto prolis, quam vita cupidior, lethalis intemperantia pœnas dedit.*

*In fovea qui te moriturum dixit Aruspex,
Non mentitus erat, coniugis illa fuit.*
Vel aliud eiusdem ab alio Poëta conscriptum.

*Hic nunc clare iaces, & quem Podalyrion esse
Vidimus, annosum sustulit ipsa Venus.*

Si venerea voluptas cum omnibus requisitis admittatur, corpore superfluoꝝ humorum copia liberato, alacrioreque reddito, animæ etiam prodest, tædio cogitationibusque melancholicis discussis, in ijs maximè, qui Erotomania seu amore infano divexantur, ut insinuavit Hippocrates libro de virginalibus.

De mulierum menstrua purgatione.

C A P V T I X.

MVlieres omnes huic sunt evacuationi Mobnoxia, singulis mensibus in sanis

valentibusque perficiendæ, in pueribus, quinquagesimum annum non supergressis, non gravidis, nec nutricibus. Iure meritissimo ab Hippocrate pronunciatum, morbos omnes muliebres ab uteri cacopragia enasci, *aut in utero, aut ab utero*. Quamprimum enim mulier morbo corripitur, eiusmodi evacuatio, ut causa suspecta ut plurimum arguitur, siue profusior sit, siue parcior, siue non statim tempore fluat. Quare sollicitæ admodum mulieres esse debent, ut isthæc evacuatio mense quolibet rite procedat. Si enim exuperet, præter sanguinis largioris profusionem syncope, animi deliquio, convulsione, hydrope, alijsque lethalibus symptomatis mulier obnoxia est. Si vero præter naturam supprimatur, nullum morbi genus est, quod ab huiusmodi causa excitari non possit. Sanguis enim ille vitiosus in partes superiores recurrens uteri præfocationes, icterum, hydropem, inappetentiam, pulmonis inflammationem, pravosque alios affectus inducere potest. Eam ob causam eis auctor sum, ut tempestive prudentem peritumque aliquem Medicum consulant, qui morbi causa probè explorata opportuna præscribat remedia, nec muliercularum agyrtarumve nimium credant pollicitationibus, quibus unicum præsidium suppetit, quo ut plurimum inauspicato in ægrorum abutuntur perniciem, uno calopodio (ut dicitur) contenti. Illas etiam monitas

velim, ne ita facile liberéque (vt hodie fit) sanguinis ex infernis venis detractionem procurent, cum sæpiusculè ad id nil conferat, nisi tempestiuè celebretur : ideóque, nisi experitioris Medici consilio, huiusmodi sectio non administranda.

*De alvi excrementorum, urina & sudoris
evacuatione.*

C A P V T X.

EX tribus publicis coctionibus, ea quæ in ventriculo perficitur, quæque prima est, chylosis vocata, ingentem excrementorum proventum, nostræ valetudini gravem, cumulat, si certo naturæ ordine vel arte deorsum quotidie non elabantur forasque eiiciantur. Quapropter singulis matutinis sellam cacatoriam inire quisque debet, ut naturam ad officium invitet, qua in re, ut in qualibet alia; moderatio adhibenda. Alvus enim si impensius laxetur, corpus admodum debilitatur, simplexque alvi fluor in dysenteriam degenerare potest, graviaque parere symptomata. Contra si astrictior sit, exarefactis corruptisque excrementis tetri malignique vapores in cerebrum efferruntur, unde hemicranîæ, alique capitis dolores exoriuntur. Quibus præcavendis curandisque ad ptisanam laxativam ex fena,

aut cassia, ad prunorum iusculum, ad iuscula euchyma, lactis serum, suppositoria, clysteres recurrendum.

Vrinæ excretio, quæ secundæ coctionis in hepate celebratæ excrementum est, necessaria pariter est, propter periculosa quæ ex urina suppressa superveniunt accidentia, cuiusmodi sunt lethargus, apoplexia, paralysis, hydrops, &c. præter acerbissimos dolores, quos huiusmodi suppressio invehit. Non facile tamen est in univèrsum remedia huic affectui consentanea præscribere, cum singulis urinæ suppressæ causis peculiare debeat præsidium. Quum ob rem eos monitos velim, qui hoc affectu tentantur, ut quamprimum Medicum consulant, qui causa perspecta iustum opportunumque auxilium suggeret.

Sudor, tertiæ coctionis excrementum, non tanti est momenti, tum quod ex pauciore materia generatur, quæ ferè per insensibilem transpirationem, citra ullum incommodum, resolvitur: tum quia nonnulli, non sine ratione, existimant, *integre sanos nunquam sudare*; resolutio scilicet ac exhalante illo excrementi genere seroso vi caloris innati.

Sanitatis etiam pars est singulis matutinis nares emungere, caputque pectere, ut suis fordibus caput cerebrumque expurgentur. Sputi quoque expectoratio ad pulmones exonerandos procuranda.

Quod

Quod spectat ad hæmorrhoides, cum hodierno die affectus frequentissimus sit atque acerbissimus, operæ pretium foret aliqua de iis earumque curatione perstringere in plurimorum hoc permolesto symptomate divexatorum gratiam. Verum quoniam hoc ad Medicinæ praxim pertinet, neque locus adeo prolixam patitur tractationem, qualem id argumenti genus postularet, aliquot monita duntaxat subijciam.

Imprimis vnumquemque in universum hortor, ne huic hæmorrhoidū evacuationi, quoad fieri poterit, & quàm tardissimè assuescat, neve quovis modo eas aperiri patiatur, hoc est ex ficus foliis, vel alia re asperiore, nec adacto scalpello, nec admotis hiru-
dinibus, quæ nonnisi optimum purissimumque eliciunt sanguinem, vitiosumque in venis relinquunt, ex quo inibi concluso putrescenteque ingentes atrocissimique dolores suboriuntur. Hæc quippe sanguinis per anum evacuatio vi facta planè præter naturam est, cum illac non nisi purus vel serosus sanguis extrahatur, impuro corruptoque in vasis relicto, unde gravissimi molestissimique suscitantur dolores, qui nullis cedunt remediis, nisi sanguine pluries detracto, purgationibusque causa mali sum-
mota, quod non nisi generatim determinari hic potest, decisione peculiari cæteroquin Medico ordinario relicta, omnia affectus symptomata circumstantiasque accuratissi-

E e

me expensuro. Obiter tamen amicéque fugerám, quod millies sum expertus, idoneis fultus vtique rationibus, in hæmorrhoidum affectu ubi dolor urget, absente licet febre, multo magis præsenté, præcipue cum calore & plenitudine in vasis, ab utroque potius brachio sanguinem detrahendum, quam ex pedibus, pluriesque & plurimum vitiosumque exilire, cum ex infernis venis non nisi purus paucusque vt plurimum prodeat, quod Galeni auctoritate *Comment. in Aph. 25. sect. 4.* confirmatur.

Secundò, hæmorrhoidibus vexatis, iisque obnoxiiis consulo, ut cum purgandi sunt, pilulis abstineant alioue medicamento, quod aloen admittat, cum ex eo hæmorrhoides excitentur referenturque cum ingenti acerbique dolore.

Tertiò, ut quamplurimis topicis anodynisque adminiculis, quæ vulgari sunt in usu, non confidant, cuiusmodi sunt unguentum rosatum, populeum, oleum amygdalarum dulcium, aliaque, quæ cum sint pingua & oleosa, nedum dolorem temperant, imo adaugent, novo superaddito calore atque inflammatione, unde increscit dolor; quin potius utantur cataplasmatibus ex simplicibus emollientibus, cuiusmodi sunt malua, bifmalua, violaria, parietaria, mercurialis, aliaque id generis, absque oleo butyrove; vel simplici fotu ex aqua tepida, ablegato opio & quovis alio narcotico, quo maxima Em-

piricorum pars perperam abutitur, cuius vi deleteria gangræna facillimè excitari potest, indeque mors, cum acerbo animi morfu & stupore, ob præstitam temerariæ curationi fidem.

Postremò, si me audiunt causarij huiusmodi homines, hæmorrhoidumque doloribus vexari consueti, laudabilem vitæ normam servabunt, vt ab huiusmodi acerbitate vel liberentur, vel subleventur; quæ in hoc maximè consistat, ut frugalissimè seu maxima cum temperantia degant, à falsis atque aromaticis; operibusque dulcariis abstineant, tantillo biscocto si allubescat, interdum concesso: vinum fugiant, vel parcissimè utantur, equitationem quam rarissime ineant, ventris lubricitatem procurent, ter, quaterve, imò pluries in anno sanguinem è brachijs, nunquam vero è pedibus detrahi satagant, ne in partem affectam fiat attractio: purgationem præcavendi gratia quinquies sexiesve quotannis celebrent, ex senæ & cassiæ infuso, vel ex senæ per se in ptisana infusa: mœrorem, tædiumque melancholicum, quoad fieri poterit, eliminent: quin potius corpus animumque exhilarent, moderatumque aliquod exercitium subeant. Plura impræsentiarum cumulare non vacat, auctariumque Medicò ordinario relinquo, qui exiudicio quæ è re videbuntur scitè commonefaciet.

Sunt & aliæ evacuationes, ceu phlebotomiae

Et ij

tomia, purgatio, vomitus, narium hæmorrhagia, &c. à quibus hic abstinebo, cum propositum simplicemque vivendi rationem excedant, quarum ratione necessitateque urgente consilium subsidiumque medicum implorandum.

De animi pathematis.

CAPVT XI.

IN postremo rerum non naturalium ordine animæ perturbationes recensentur, quarum principes sunt timor, tristitia, ira, gaudium, pudor. Huiusmodi affectus minimi sunt usus, excepto gaudio, cum ex illo cor lætificetur, calorque natus exsuscitetur. Tristitia iis conducit, qui effusiori gaudio exultant aut lasciuiunt: ira ingeniis lentis torpentibusque commoda: timor temerariis, pudor perfrictis frontibus convenit.

Ab aliis affectus animi aliter dispertuntur, ex varia boni vel mali, præsentis vel futuri apprehensione. Ex boni præsentis opinione gaudium, invidia, & malevolentia oriuntur. Ex boni futuri apprehensione spes, amor, atque ira emergunt. Ex mali præsentis opinione mæror, tristitia ac misericordia: ex futuri opinione timor, verecundia ac desperatio exurgunt. Illi autem omnes affectus impetuosus sunt violentique motus animi, extra rationis limites egressi,

quibus nihilominus pro causarum varietate moderatio imperanda, eoque maiori studio & cura, quo corpori anima præstabiliior est, huiusque pathemata maximo intervallo momentoque omnibus corporis affectibus, quantumvis gravibus, præponderant. Eorum etiam tanta vis est, ut non solum corporis constitutionem indicent, verum etiam non leves in eo mutationes inducant, ob insignes caloris innati tum foris, tum intus commotiones. Ex animi perturbationibus aliæ corpus vehementer percellunt, aliæ blandè & leniter: inter quas gaudium primas tenet, quod ubi moderatum est, sanis omnibus conducit, ut & ægrotantibus: quia diffuso foras calore, cum sanguine & spiritibus; omnium facultatum vim suscitatur, corporis habitum nutrit atque humectat, vividum huic colorem accersit, cor dilatat ut præsentis bono potiatur oblecteturque. Verum si gaudium sit immoderatus, syncopen animique defectum sæpiusculè creat, aliquibus etiam mortem repentinam inferre potest, senibus præcipuè, mulieribus, aliisque delicatioribus & molliusculis, in quibus ex substantia spirituum dissipata maxima facultatis vitalis dissolutio consequitur. Id historiarum attestantur quamplurimæ. Dominus à Langey Gallus Nobilis *lib. 2. memorandarum observat.* scribit, Leonem decimum Pont. Max. ex Medicæ familia oriundum, gaudio expirasse, audito Gallos ab urbe Medio-

Ee ij

lanensi expulsos anno 1521. Daubignæus (Autor Calvinianus) idem cuidam feminæ Delphinati contigisse asserit, cum reducem ex pugna Moncororiensi sospitemque coniugem cerneret, in qua periisse illum crederat anno 1569. Livijs etiam autor est, Romanam quandam matronam gaudio sublata, conspecto filio, quem in Cannensi prælio occubuisse audiverat. Dionysius Senior, Sicilia Tyrannus, idem fatum expertus est. Propitia quippe semper fortuna, singularique modestia usus, cum palmam se in Tragedia tulisse accepisset, ex tempore præ gaudio exanimatus est. Diagoras Rhodius, Chilo Philosophus, eodem extincti sunt modo, liberos scilicet exosculando, in Olympicis ludis palmæ gloriam adeptos, referente Plinio, *cap. 32 li. 7. hist. natur.* Idem de Sophocle poëta Cicero in *Tusculanis* narrat. Philemon poëta, conspecto Afino ficus ad prandium apparatus comedente, tanto effusus est risu & cachinno, ut derepentē expiravit. Plutarchus, *tractatu de mulieribus illustrib.* egregiam affert historiam de illustri matrona Polycrita nomine, quæ animam eodem modo egit, quæ cum ex vi eloquij formæque decore à Diogene Erythræorum Duce, qui Naxum urbem cinxerat, ut obsidionem solveret impetrasset, ex castris in liberatam urbem se reciperet, ad portasque appelleret, ab universis civibus obviam procedentibus excepta, coronis capiti impositis, illiusque

laudibus decantatis, cum inmodica adeo lætitia, ut corde eam perferre non valente, subito præforibus interierit, ubi honorificus illi extractus tumulus est; adeo ut gaudium illi vitam eripuerit, quæ suorum civium sospita fuerat. Historiæ denique tum prisce, tum recentes istiusmodi sciant exemplis.

Gaudio è diametro tristitia opponitur, quæ vix ulli prodesse potest, nisi forsan obestulis, segnibus, somnolentis nimiaque lætitia diffluentibus; quia ex illa calor sensim intrò colligitur, eaque ratione corpus refrigeratur exsiccaturque, vultus pallescit, pulsus immittitur ex cordis constrictione calorisque nativi oppressionem, unde nova spirituum generatio inhibetur, interdumque etiam febris excitatur à distillatione impedita, quæ putredinem invehit: nonnunquam etiam mors inducitur, calore nativo præfocato, ut Plinius *lib. 7. cap. 36.* de Marco Lepido narrat, qui animi ex angore ob repudiatam uxorem quam deperierat, extinctus est; & de Publio Rutilio, qui derepente ex ingenti dolore interiit, postquam audit fratrem à Consulatu repulsum fuisse. Historia sacra eandem fidem de Heli summo Iudæorum Pontifice ac Iudice facit, qui tristi nuncio de prospera adversariorum Palæstinorum fortuna audito, qui Arcam invaserant, filios occiderant, Iudæorum aciem everterant, prægrandi repentinoque tædio ac mœrore è sede regia cecidit, cervicem

Ec iiij

perfregit, ex tempore mortem cum vita commutavit. Avicenna etiam *cap. 6. de viribus cordis*, ait ex tristitia duo consequi, imbecillitatem scilicet facultatis naturalis, ex caloris extinctione; humorum ac spirituum incrassationem, ex refrigeratione, unde fucus procreatur melancholicus, qui mœstos, morosos, cogitabundos, anxios homines efficit.

Timor de repente calorem circa cor attrahit, unde sit ut partes externæ refrigerentur, palleant, tremant, dentes fremant, vox intercipiatur, vires deficere videantur, alvus laxetur, urina effluat, ex facultatis retentricis imbecillitate, musculorumque resolutione, ex Aristotele *in Problematis* mens etiam debilitata à sede dimovetur; nonnunquam etiam febres exoriuntur putidæ ex humorum commotione; vel morbi longi, ceu epilepsia, interdum etiam solvuntur, ut febris quartana, quæ non raro ex subito vehementique terrore desit; mors etiam ipsa subsequi visa est, ex suffocato calore nativo, teste Alexandro Aphrodisæo *in Problematis*.

Ad timorem reducitur pudor, germanum bonæ indolis indicium, quo calor, ob frigus primum intro recurrit, dein vi rationis foras emicat: unde partes extremæ incalescunt atque rubescunt, ob sanguinis affluxum, qua de causa pallentibus decoloribusque conducit. Aliquando tamen quum ultra

modum præceps repentinusque est, mortem infert, ut Plinius de *Diodoro Dialectico* refert, qui pudore interiit, quod ex tempore faceret cuiquam quæstioni à Stilpone factæ, respondere non potuisset: & Valerius Maximus de Homero, qui ex pudore & animi angore sublatus est in insula, in qua ænigma à piscatoribus quibusdam propositum, quid nempe egissent piscationis horam præstolando, explicare nequivisset.

Ira brevis est furor, & quidam caloris circa cor fervor; seu potius validus facultatis irascibilis motus, calidis naturis temperamentisque valde adversus, eo quod primò calorem intrò compellit, hinc ocys foras trudit, pulsus celerat atque auget, sanguinem spiritusque accendit, bilem acuit, febres inuehit ephemeræ, atque etiam putridas, ubi corpus pravus scætet humoribus, ut docet Galenus *lib. 6. de sanit. tuenda, & 1. de febr. differ.* Nonnunquam tamen ira temperamentis frigidis utilis esse potest, utpote quæ ad partes extimas calorem nativum expandat. Si modum excedat ira, rationem vincit & disiciit, hominem extra se rapit, sui que impotem efficit: quanquam ex ira, quantumvis præcipiti atque violenta, neminem unquam derepentè exanimatum compertum sit: ast graves equidem periculososque subortos ex ira morbos, præ spirituum impetu & validissima commotione, calorisque innati dissipatione immodica.

Ex omnibus illis pathematis præcipuisque illorum effectibus, liquidissime arctissima corporis animæque sympathia elucescit, utque alterum bene habere neutiquam valet, male habente altero. Vnde unusquisque erudiri debet, nullam animæ perturbationem violentam rationisque limites excedentem negligendâ esse: quin potius intra quandam legitimam mediocritatem, rationisque gyrum coercendam, seu Philosophiæ præceptis atque disciplina, si ex ignorantia, pravaque educatione oriatur, animique imbecillitate; seu Medicinæ subsidio, si ex humorum vitio corporisque impuritate oriatur.

Operis conclusio.

CAPVT XII.

PAucula hæc dicenda habui de valetudine tuenda sex rerum non naturalium legitimo moderatoque usu. Huic autem sartæ rectæque servandæ, ceu pretiosissimo thesauro, studeamus, ut manantia inde commoda degustemus, vitamque ab infortunio ærumnisque quæ ex afflictâ valetudine succrescunt vindicemus. Vivamus ergo, amantissime Lector, *medicè & modicè*, hoc est, ex Medicinæ præceptis atque legibus, cumque honesto moderamine, ut vitæ salubris fines promoueamus. Quicumque

enim, ex *Fernely*, nunquam satis laudari axiomate, vitæ bonæque valetudinis fundamentum fecerit temperantiam & continentiam, nulla unquam calamitate vel ærumna premetur.

MONITVM INTERPRETIS
ad Lectorem.

HVICCE de tuenda Valetudine
Opusculo, elegantis & amœnæ le-
ctionis, feliciter & appositè succedet *Thesis*
Medicaterfissima & elegantissima, in Scho-
lis Medicorum Parisiensium discussa anno
Domini 1647. & ab eo tempore (adeo quam
multis placuit) iam quater typis mandata,
quctore viro cruditissimo & omnigenæ le-
ctionis & literaturæ Magistro Guidone Pa-
tin Doctore Medico Parisiensi: qui an-
te annos viginti prælibatum Tractatum
primùm in lucem emisit. Tota quidem illa
est de Sobrietate. Sed sub hoc titulo uni-
versam penè Hygieinẽ cõtineri facilè com-
periet quisquis eam attentè & a quo animo
legerit. Lege igitur, Lector, utere, & fructe
no vo isto Thesauro, quem tibi candidè offero.

QVÆSTIO MEDICA.

*Cardinalitius disputationibus mane
discutienda in Scholis Medicorum,
die Iouis XIV. Martij, M.
Guidone Patin, Doctore Medi-
co, & Chirurgiæ Professore, Præ-
sede.*

*Esine longa ac iucunda vita tuta certaque
parens Sobrietas?*

VIVERE omnes diu iucundèque vo-
lunt, sed ad pervidendam quid eius-
modi vitam efficiat, penè omnes cæcutiunt,
adeo nullius rei difficilior, quàm rectè vi-
vendi scientia. Vix ulli quàm bene vivant,
quàm diu, cuncti curant, cum vnicuique
integrum sit, ut bene, ut diu, paucis. Sanè
huius vitæ isthmus perbrevis est, ac velut
umbrae transitus: sed nostrâ sapius, quàm
Naturæ culpâ. Ab aliis quidem hæc pro iu-
re suo citiùs, ab aliis tardiùs debitum exi-
git: ut Iudex eos primùm plecti iubet, qui
minus flagitij admisere, sic plerisque inno-
centissimos, sive hac in parte benignior, sive
rigidior, antè cogit mori quàm cæperunt

vivere, in ipsoque vitæ apparatu, nihil aliud
finit, quàm lucem prospicere. Aliorum in
ipso flore cursum interrumpit, alios adducit
ad extremam usque ætatem, quæ quanta-
cumque sit, paucorum annorum circuitus
est. Nobis verò tametsi tantum patuit, quan-
tum potuit, rapidè tamen videtur decurre-
re, quia vel inter errores conteritur: aut ni-
hil, aut aliud, aut malè agentibus elabitur.
Pecuniam agrè quis alteri dividat; tempus,
cuius unius honesta avaritia est, & totam
propè vitam cuivis ultro impendimus: atque
ita dissipatam dum terminum providemus,
& quota ex parte nostra fuerit, reputamus,
breve fuisse conquerimur. Satis longa fo-
ret, si tota bene collocaretur, si plusquam
reliquias sanis consiliis destinaremus. Quid
quod plerumque nostræ ipsi salutis prodi-
tores sumus, & pessimo victus genere sani-
tati decoquimus. In vitia, pravi, dociles,
alter alterum trudemus: & quæ communis
est insania, priores malè iter ingressos, pe-
cudum more, non quæ eundum est, sed quæ
itur sequendo, alienis perimus exemplis. Sic
paucis contingit longa vita, sed & pauciori-
bus adhuc iucunda. Ab hac longè absunt
quibus alliduum est cum morbis negotium,
qui miseram trahunt animam tot in dies tor-
menta trahentem. Nescimus quàm multo-
rum sit personata felicitas, quibus inter
ærumnas Cor ipsum exedentes, necesse est
agere felices. O si Tyrannorum mentes re-

cluderentur, quanti possent laniatus & ictus aspici! ut corpora verberibus, ita saevitia, libidine, ultionis cupiditate, malis consultius animus dilaceretur! Quàm multi ob id unum miserrimi, quod ne aliquando miseri sint, semper timent. De grege illo sunt qui totam spirantes Arabiam, auro argentoque ornati, & ad instar parietum suorum extrinsecus culti, intus sanæ mentis hilum non habent: & quos strenua exercet inertia, ac velut in mari lento tranquillitas iners detinet, vel otium negotiosum, beatissime dixerit, quisquis sapit? certè hilaris & optima vivendi ratio corporis animique pace continetur: nec tamen bonis corporis metienda, alioqui pecudis conditio melior quàm hominis. Nuda & ratione defecta vita muscarum ac vermium bonum est, hominis verò, rectè valere & sapere: nec enim verè feliciterque vivimus, nisi cum omni corporis molestia vacui, bonæ menti laboramus: æger est qui corpore validus, minùs valet animo: tunc tantùm perfecta sanitas est, cum partis utriusque veluti iunctorum ad bigas equorum quædam æquabilitas est; neutra incumbit alteri: tanti verò boni cum tam rara sit, quàm fugax possessio, an abs re vita brevis & ingrata iudicatur?

Fata fugiendo incurrimus, & ut alios occyus, alios seriùs comprehendant, neminem tamen prætereunt. His vel invitè colla submitunt qui sibi populos tanto tu-

multo subijciunt, nemo impunè refragatur. Omnes quidem simili ratione nascimur: Verùm vt modo dissimili, sic ætate dispari mortem oppetimus: plures immaturi decedunt, ex Naturæ necessitate pauci. Nullus ultra pensum vivit, nec fixum cuique terminum gratia aut industria ulterius unquam promovit. Huic ne momentum quidem adijciat ipse Æsculapius; multò minùs auro suo portabili (putabili) Chymista fumivendus. Sæpe tamen quem interitus diem victus error accelerat, prudens Medicus consiliis suis retardat. Vt quis longissimum vitæ spatium sanus compleat, is necesse est puro sanguine, & copia nativi caloris, humido primigenio probè temperati circumfluat: neque tamen quisquis utroque abundat, diutissimè vivit: quanquam & id in manu nostra est, modò ne salutarem hunc humorem diripi affatim sinamus, vel obrui. At quæ nihil minùs curamus, ferè & ante diem obrepit mors, quæ ubique in insidiis est, iuvenibus in propinquo, senibus in limine; scilicet agunt eius negotium multa quæ nos assiduè circumstant incommoda, quibus ceu turbulentis externarum, procellarum fluctibus iactati huc illuc traducimur: nec minùs favet, quæ nos ad omnem ictum exponit, innata imbecillitas: nempe frigore, æstu, labore offendimur, ipso rursus situ & otio corrumpimur; non omne cælum ferimus, fames & sitis mortem minantur, nisi remedium adhi-

beas; cum interim potus & alimenta, quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpimur, sapor, odor, vigilia, somnus, & cætera sine quibus moriendum est, non rarò sint mortifera, vt mirum sit tot iniuriis patere hominem, vix unius patientem. Sed ut ex his tuti emergamus, quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? aut quem si moderatrix temperantia sedulò conservavit, casus aliquis non obterit? quosdam incautos momèto interimit venenatum animal, perit ille alter Italo perfusus aceto: Hos mare, alios fulmen, alios assumit terra, bello permulti cadunt, & hos bello superstites, opprimit domus. delet ignis, usque adeo certæ mortis incertus est dies ac locus, nec ut hanc vitet, unquam homini satis cautum est in horas. Tot ac tam variis brevioris ævi causis accedunt & multò frequentiores morbi, nostro ut plurimum vitio nati: hos sequitur languor, & minor annorum numerus, si fortè non sequatur interitus: cuius ubi periculum propiùs admotum est, dum stolidè ad illos concurritur, apud quos sua cuique vœnalis vita promittitur, magno plerumque mors emittur: pyxidibus quæ titulo ostentant remedia, intus venena, aut ut ferè fit, nihil planè præter muscerdâ recondentibus. Ab his ubi crumena, nō ægritudo levior facta est, videas ægros Medicorum genua tangentes, suaque omnia, sed serius paratos impendere, ut mortis laqueis expediti vivant,

&

& novis vsque suppetant doloribus: ita nos una catena hîc alligatos tenet, amor vitæ: si tamen aliter quàm nomine vita est, profus reipsâ labor, aut lenta mors, tanto plus aloës quàm mellis habet. An verò nihil habet homo quo has possit abstergere molestias? magnam quidem earum partem facile declinaremus, nec paucorum annorum, imò & dierum accessionem votis turpiter mendicaretur, si tantum in præcavendis morbis, quantum in iis dum nos exercent, profligandis, operæ poneremus. Sed tanta nos valetudinis negligentia tenet, ut quanti faciendæ haud aliter quàm perdendo cognoscamus: amissam ægrè recuperaveris, etiam si adhibeas preces argenteas: ut sine impediis præsentem retineas, facilis est & compendiaris via, modò bonis auspiciis ineatur: tota puncto res constat.

Vis te beatum facere? frugi ac sobrius esto: disce quod maximæ artis est, inter epulas esurire: fuge *à Mordax*, & varios missus qui excitant alliciuntque veluti præstigiis, captam appetentiam. Ad cibum & potum, ut vitæ, sic mortis viaticum, non tanquam ad vas implendum accedito, sed ut sumas parcâ quod satis est, manu, nec tam eorum usu sis, quàm temperantia lætus. Summum bonum est nullo alimento egere, ab hoc proximum, quam minimum requirere. Saluberrima vitæ forma est secundum naturam vivere: exiguum hæc desiderat, immensum

opinio. Furor est cum tam exiguum capias, cupere multum: cogita quam paruum tibi sit corpus: sensus licet augeatur, non id tamen laxabitur: nos saepe maiorem habemus famem quam ventrem: hunc cum sale panis latrantem leniet, vel prima iratum facile placaverit esca: si bene institutus est, non erit molestus interpellator: parvo dimitte- tur: si das illi quæ debes, non quæ potes, aut petit omnia: ne malè paret, ipsi noverca sis oportet; ferè enim in hunc solâ peccatur clem- entiâ. Hoc unum est & quidem summum Medicorum præceptum, per quod semper careas Medico, nempe os regi patiens, do- mino pro centum Medicis est. Hac una ra- tione quasi divina quadam virgula differ- tur, ac demum floridior contingit votis vel malignis nulli non optata senectus, quam suis *καταπραχτες υπηρημοσι*, Panaceâ, Mumiâ, & herbis Hermeticis, incombustis oleis, vi- uidis laticibus, arcere falsò prædicant æquè mendaces ac creduli, putidique ciniffones Chymistæ. Huius præsidij vim adversus cuncta vitæ incommoda, nec Moly Home- ricum, nec Plinij Theombrotion, aut Do- decatheos unquam æquaverint: nihil in il- lum licebit morbis, qui ultra quod suadet Sobrietas, nihil sibi licere putaverit. Non opus est tot glutire catapotia, tot lambere syrupos, tot pharmaca, ac penè tot exhauri- re pharmacopolia, ut fœda humorum sabur- ra ingluviei soboles, & morborum parens

exhauriatur coccis Cnidiis, helleboratis, scammoniatis, antimonio (diabolico inter remedia monstro) & aliis infensis, peregrinis, ac sæpe adulteratis medicamentis, quæ purgari potius debeant, quàm ut tutò nostra purgare queant corpora. Intemperantium ista sunt, qui ceu lintea dum sapone & nitro detergentur, citiùs pertunduntur, cathartica sæpius sorbendo, celeriùs deteruntur. Qui sobriè degit, nisi fortè sit ab ortu *ἀλλοιωτός*, & quasdam habeat causarias partes, tam vacat omni morbo, quàm humorum cæno; ut proinde nullo egeat medicamento. Si qua ex ictu vulnera, indèque ulcera facta sint, & citò & sponte coëunt. Pestis ipsa morborum caput quantumcumque sæviat, æquè illum habebit eximium, quàm olim Athenis temperantem penèque divinum Socratem: scilicet aëris, loci, frigoris, æstus, externarùmque causarum vis omnino elanguescit, ubi nihil adiuvant inquilini hostes, cibus & potus. Quinetiam sub hoc tranquillo corporis statu quæ sensuum iudicio iucunda sunt, magis oblectant, videnturque suaviora: quippe ut serenitas Alcyonibus, sic sanitas voluptatibus commodum præbet ortum: neque solùm à parciori victu perbellè habet corpus, sed & optimè habet anima. Subtilis animus molem ventris refugit, & corpore meliusculè habito ad cognatas illi actiones inclinatur: mens sicco corpore fulget ut stella nitido celo; quòque

Ff ij

ipsi minus est cum corpore commercij, minus inest & vitij: non disrumpitur irâ, non movet iurgia, nō coquit seditiones placidus & sui compos animus: non æstuat habendi desiderio, quem sustinet cibus nec corpori gravis, nec patrimonio: non illum venus erubescendis adurit ignibus, qui vix libatis epulis, silentium indicit indignanti stomacho: amica castitati fames panem cogitat, non adulteria. Hanc morum innocentiam, innocenti victu tuebantur olim Christiani Anachoretæ (ut in Palæstina Esseni, gens æterna, in qua nemo nascitur) ipso adhuc anno centesimo sani: veniebat in cibum panis aut palma, quæ & vestitum præbebat: nam cocti aut calidi aliquid comesse, intercupedias erat, in potum hausta è proximo fonte frigida: à vino tam procul aberant, quàm ab urbibus. Eiusdem frugalitatis tenacissimi primi, & à Deo recentes homines nongentos annos vivebant, carnis perinde ac fraudis nescij, sed his quæ Natura sponte tribuebat, contenti: nondum enim cogebatur suum sitientibus fundere sanguinem. Nos tam rigida ac pertinaci abstinence, quæ priscos illos penè acernos & χαλκιντέρος efficiebat, prætendimus mundi senium, sub quo nostra hæc tractari molliùs ætas imbecilla velit. Adeo nempe nostram amamus intemperantiam, eam ut excusare quàm excutere malimus: sicque plures interimat gula quàm gladius.

In victu qui modum tenere nescit, & morbo tenetur, & vitio. Ut mollis educatio nervos omnes mentis & corporis frangit, sic utriusque alacritatem minuit attentior parsimonia, quâ nonnulli malignè famem extinguendo mugilis vitam agunt, glorian- turque se non pasci toto asse. Squallorem appetere, faciles odisse munditias, vesci tetrus & horridis cibis, eius est qui Gratis litavit nunquam: res delicatas prosequi, luxuriæ est; usu receptas, nec magno parabiles fugere, dementiæ: frugalitatem exigimus, non pœnam. Parca sit, sed nitida cœna, cuius præcipuum condimentum sit amicus, cum quo riges diffundâsque amicitiam, minùs ventre quàm animo conviva. Cibus tibi sit panis, si non alius, vulgi, & si licet, procerum. Obsonia si lubet, inferantur aliqua, non hominum opinione cara, non per artem voluptatémque corrupta, sed stomacho magis quàm palato amica: sua illis non deerit gratia, modò non desint Spartana aromata, his quæ ab Indis advehuntur, longè salubriora: nihil contemnit esuriens, nec est ambitiosa fames, ipsa tibi cômendabit quodcumque comprehenderit. Vis mente & corpore acutiùs cernere, vis sapere, omnemque stultitiæ mixturam effugere? bibas aquâ, Sapientiæ fomitem: nutrit illa, coctioné iuvat, vividos facit sensus, acre iudicium, limpidû & studiis aptum ingenium, adeoque ut animantibus, imò & viventibus omnibus, sic

cuiuslibet ætatis, sexus & temperamenti hominibus *ævis dei*. Vinum convivij coagulum, lac veneris, hilaritatis seminarium, quo nihil est iucundius, quo nihil melius dedit Natura hominibus, voluptatis, non necessitatis potus est, sed dolosus luctator, hepar caprat primùm, mox caput atque pedes: splendet color eius, sed statim mordet ut coluber, & tãquam regulus venenum suum in totum corpus diffundit. Ab eo non solos Reges, sed etiam, si quisque sibi rex esse debet, ceteros homines abstinere satius foret: quamquam conferre creditur aliquibus eximio quidem ingenio, sed dum sicci sunt, minùs audaci, & quasi coniecto, qui cùm ad pocula ventum est, tanquam mimati Ioves, thuris in morem à calore correpti exhalant. Merum nulli non noxium, quò potentius, hoc nocentius: mel est ori, fel capiti, sapit in ore, ardet in ventre, fumat in capite, sui que amantissimis tandem iugulum petit. Mirum quod cùm vix ferendo sint sanorum robustissimi, nonnulli tamen qui pari inscitia & impudentia Medicorum auctoritatem arripiunt, ægris quasi per se non satis officiat, etiam venenato stibio infectũ propinant: ac si qui fati ope evaserint, ceu bina hæc venena iuverint (ô mores! ô tempora!) inter remedia, si Diis placet, annumerantur. Quæ virgo nymphas deserit amore Bacchi, dat tibi certum brevi peritura virginitatis indicium: & quæ ætatis florem marito prostituit, quò magis vino de-

ditā, hoc minūspudica: pueris & infantibus
ne dilutum quidem dederis. Senes quò æta-
te provectiores, tantò dilutiùs bibant, tan-
démque metæ proximi, solam aquam. Ado-
lescentibus & iuvenibus suave toxicum est,
quo liberaliùs epoto, eorum medullæ velut
ad motis facibus inflammata, Æthnæo amo-
ris igne æstuant: tunc placet iucundum ne-
fas, oculi institores exactoresque libidinis,
ad omnem lasciviam vagi evolant, petulan-
tissimæ manus omnem verecundiæ legem
perfringunt, tunc rabie iecur incendente li-
bido, quâ visum est, sese impingit, nec iam
furtim, sed palam illa fiunt, quibus abscon-
dendis nulla sit satis alta nox: tam præceps
est gradus à Libero patre ad lumbifragam
Venerem, solâ vini fugâ, & gulæ castigatio-
ne domandam. An verò accuratam hanc vi-
ctus rationem quam Principum Medicorum
lex sanxit, quisquam nunc ad unguem obser-
vat? quotusquisque iam in vitæ suæ rationē
inquit? Rara nunc constans & firma sani-
tas, quia rara Sobrietas, quantūque nostro
seculo in hoc vnum ingenioso succrevit lu-
xus, tanta & morborum incubuit cohors. In
tam amabili ferculorum serie si quis iam est,
qui non rapiatur extra metas necessitatis, is
profectò magnus est. Totus orbis duo Numi-
na colit, Edaliam & Potinam: lurcones iam
passim grassantur innumeri, quorum corpus
est in fagina, animus in macie. Afello similes
eor habent in ventre, ad omnia fercula ma-

nibus involant: summa curarum est, quid
 edant, quid bibant, vel eorum insomnia cibi
 sunt: perinde vorant, ac si lupum in alvo ge-
 rant, cum cruditate dissiliunt, ac penè satura-
 tate crepant: quærunt irritamenta, quæ pi-
 gritiam nauseantis stomachi erigant, & fes-
 sum os, in novos morsus excitent. Tanto alij
 languore solvuntur, vt per se scire non pos-
 sint, an esuriant: adspice quàm tangant malè
 singula dente superbo, quàm difficilis cres-
 cat inter molares cibus: his opus est quid-
 quid habet artis, expromat coquus: ut obtu-
 sus appetitus famis aliquid sentiat, ut per
 deceptum guttur trajiciatur alimentum, hac
 qua intraverat, facilè rediturum, sed non sine
 bile regustandum. Tantum negotij exhibet
 pessimum corporis vas, cuius causâ maxima
 pars mortalium vivit, & petit miserè. Heu,
 prodigia gulæ! feris ad alimoniam solitudo
 sua, multis elephantis una sylva sufficit: ho-
 mo terrâ pascitur & mari: imò sibi bene esse
 non putat, nisi ad delicias totum mundum
 irretiat. Est ubi provinciarum tributum uni
 homini una cœna sit, nec satis lauta videtur
 mensa, supra quã nō recognoscit omnium gē-
 rium animalia, è singulis certa tantum ele-
 cturus membra, adeo nulla his est nisi ex fa-
 stidio pax. Non sapit caro bubula, agnina,
 ovilla, hædina, vitulina, nisi exotico iure
 perfusa: lepus, dama, pygargus, aper, cervus,
 & quidquid animalium sylvas & agros per-
 errat, in mensas extrahitur; advolant & om-

nis generis alrilia, Scythicæ volucres, at-
gen Ionicus, perdices, meleagrides, gallinæ
Numidicæ, Africanæ ficedulæ, gallinagines,
quibus & comes est, pinguibus ficis pastum
iecur anseris albi. Aque ipsa suppeditare iu-
betur, quos celat pisces, lucium, barbatulū,
mullum, rhombum plusquam Cæsareum, &
paucorum hominum Acipenserem, reliquos
denique non tam sapore, quàm parandi dif-
ficultate pretiosos, sæpe in plenum carnibus
ventrem dejiciendos. Etiam ostrea maris tu-
bera, naufragio exquiruntur; nec admodum
placent nisi Lucrina: neque dubiis cœnis de-
sunt ancipites fungi, quibus vel pratensibus
malè creditur; cum id voluptuarij veneni sœ-
vit in præcordiis, ne ferendo quidem sint
dura messorum ilia. Ne non omni ex parte
Cupediæ parentetur, hæc opiparas mensas
claudunt fructus innumeri, crudi, cocti, con-
diti, multo saccharo adulterati: unde mole-
sta bilis congeries, & novus excrementorum
proventus, melimela, artolagana, scitamen-
ta mellita, & aliæ nebulæ, stomacho graves,
& coctioni impares. Quòd si tanta in cibo li-
cētia, non minor est in potu. Servatur algor
æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus
cælestis aquæ spuma nix algeat: eò processit
vitiolorum solertia, ut compertum sit quæ ad-
modum aqua quoque inebriaret, quanquam
maior pars hominū vini dulcedine capti, non
aliud vitæ præmium intelligunt: pauci nunc,
& qui ferè rideantur, abstemij, multi popino-

nes & *καλίων ἐφεταί*, tanquam ad perdenda
vina geniti, pecude deteriores, seipfos ad bi-
bendum stultiffimè cogunt: isti hominèsne,
an potiùs amphoræ, rapere se vitam prædi-
cant, dum falsa inter gaudia, totos sæpe dies
ac noctes sedent ad pocula, hesternæ temu-
lentix novam adijcientes, sed crapulam cra-
pulâ vt aiunt, discussuri: Iuvat hilarem insa-
niam insanire, ac per iocum furere. Ad hæc
Bacchi pervigilia sacramento dexterarum fi-
dem suam obligant, ne quis exeat, & signa
deserat, standum & pugnandum ad usque
guttam ultimam: in hoc Dionysiaco agone
certa bibendi lege contenditur: qui possunt
vincere, laudem merentur ex crimine: pal-
mam referunt qui inter plures ultimi fiunt
ebrij, qui se præbent meri capacissimos, hoc
solum tristes quod ab ipsis vincantur dolius.
Sed ô barbaram libidinem! ô monstrum
penèque incredibilem ebrietatis amorem! &
ipsi populi vitibus vinoque carentes in-
briantur, Indi, Persæ, Massagetæ, Tartari,
Sinenses, Americani, novis quibusdam po-
tuum generibus excogitatis, ebrietatem in-
ducentibus, etsi vino careant: adeo ut nulla
mundi parte videatur cessare ebrietas. Quid
quod homo sacra res, & *θεὸς ἐπίπυτος* potitan-
do seipsum iugulat; ac sæpe anginâ vinariâ
præfocatus conditur tumulo, antè toties de-
cumanis meri fluctibus obrutus. Planè vino
nihil inest boni præter veritatem, cui dete-
genda lene tormentum est, scelerum alioqui

malorumque omnium metropolis, & parens quarumlibet ægritudinum, quibus plerumque sola medeatur mors, nisi prius medeatur abſtinentia.

Bono itaque loco ſunt res eorum qui ab ingluvie, quæ nulla hominum generi capitalior peſtis, & à pernicioſo gulæ obſequio liberi, non plus indulgent corpori quàm tuendæ valetudini ſatis eſt; quippe ut intemperantiæ culpam pœna premit comes, cæternata videlicet morborum ſeries, aut tam merita quàm immatura mors; ſic pro frugalitate meſſem opimam metunt, verùmque robur colligunt ſobrii, qui corpore animoque præſtantes, voluptatem quæ inter cibi potuſque delicias capitur, brevem, exitu fœdam dolorique cognatam penſant longa iucundaque ſanitate. Præluceſcit in eorum vultu totòque corporis habitu, color quidam eximius, nitòrque virens, & ſenij neſcius, mens ipſa læta & alacris ſuum vigorem veluti transfundit in corpus, omnibus vitæ muniis optimè comparatum; nullus moleſtiæ, nullus dolori locus. Tam procul abſunt ab omni ægrotandi periculo, ut ſi qua olim morbi ſemina à parentibus vel natura invalidis, vel parum cautè viventibus traxerint, contranitente partium robore, & legitima victus lege vaniſcant. Hos ne ſenectus quidem quæ ſolvit omnia, frangit, in ipſo ætatis portu vegetiſſimi apparent, oculi puro lumine vigent, pedes certa imprimunt veſtigia, liquidus eſt & penetrabilis auditus, dentes candidi & im-

moti, vox sonora, corpus solidum succique plenum, cani cum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiunt non memoriæ tenacitatem antiquior senectæ dissolvit, non calidi acumen ingenij frigidus sanguis obtundit, non tremula manus errantem incerto tramite stylum ducit; adolescentiam mentiuntur in senectute, à qua solam habent prudētiam. Ad bonæ valetudinis conservationem non tam multa requiruntur: Natura paucis contenta est: homini sapere cupiēti panis & aqua sufficiunt: quibus si quid exiguū addideris, poterit ille cū Iove de felicitate certare. Polyphagia & Polyposia, crede mihi, consuetudinis res est, non Naturæ. Qui paucō vino utitur, eoque dilutissimo, ille vitam suam amat, & infinitis seipsum beat commodis: ex eius abusu, maximorum morborum ilias profluit, calidi innati substantiam minuendo, humidum primigenium dissipando ac exorbendo. Vinum dubius est amicus, & anceps Proteus. bonum præsens exiguum, malum emergens gravissimum: vitam facit alacriorem ac vegetiorem, sed breviorē: idemque præstat corpori quod calx ad arboris radicē conspersa, fructum quidem accelerat, arborē autem perimit, ita vinum suscitato calore, spiritus facultatesque erigit, mortē verò maturat, dum infinitos affectus inuehit, nullā ferè Herculis clavā debellandos; apoplexiam nullo emeticorum usu curabilem; epilepsiam (quæ propriè non est convulsio) nullā præoniā, nullo amuleto superabilem:

paralyfin, quæ nullis iuvatur sudorificis: ephialtem, falsò dæmonas mentiētem: rheumatismum, qui fit per *ναυσίωσιν* ἢ *φλεβῶν*, anti- quis penè ignotum, cuius ut & synochorum Galeni, summa remedia sunt venæ sectio & frigida potus: Anginam, cui non meliùs succurritur, quàm iugularium sectio: pestilentes, purpuratas malignasque febres, quibus nihil auxiliantur bezoïar, idolum fatuorum: Theriaca, compositio luxuriæ; Mithridatium, herbarum deforme chaos, rudis indigestaque moles multorum simplicium, nimio fervore, acrimoniâ vel malignitate, nativo calori adversantium: confectio Alkermes & de Hyacintho, Diamargaritum, & aliæ putidæ Arabum quisquiliæ, quæ non magis profunt ad eiusmodi affectuum curationem, quàm calx aut cinis, inanisque pulvis, cùm sint meræ nugæ, ab ignaris nebulo- nibus confictæ, & in sanctissimæ nostræ Me- dicinæ sacrarium malis artibus & infaustis avibus deportatæ: peripneumonicos affe- ctus, nullis cedentes Arabum syrupis, be- chicis frustra nuncupatis: phtisin nullo la- cte, nequidē muliebri, sanabilem: asthma, in quod aquarij nihil possunt aselli; imò pluf- quam aselli sūt, qui præscribunt: hydropem, ut plurimum à causa calida, nec semper ab hepate, qui nullo hydragogorum usu tolli- tur, ut nec paracentesi: calculum renum, quem dum caput ureteris tentat, doloresque ciet atrocissimos, nihil promovet diuretico-

rum vis ignea: aut vesicæ, qui nullis imminuitur aut frangitur lithontripticis: dysenteriam, quam irritant rheum tostum & myrobalani, tollit autem venæ sectio: fluxum hæmorrhoidalem, quem aquæ potus imminuit, purgatio tollit: chiragram & podagram, τὰ ἐκ γοῦνα ἢ κακῶς ἐχόντων. Quod si tandem eò venerint, quò vel cunctantibus veniendum, tam placidè è vivis excedunt, ut obdormire, non emori videantur, per beatam & auream frugalitatem, famosæ illius veterum Principum, à tam multis frustra concupitæ, δὲ σαυασίας participes facti. Quid multa? non solum nobis, sed & posteris quoque nostris temperanter vivendo consulimus: nam & spem vegetæ proles auget hominum bona nutrix Sobrietas, ut si creandis liberis incumbatur, dum validum fœcundumque semen, & tenacem reddit uterum pulchra ac numerosa prole beatos faciat parentes, postquam ipsi sani diutissimè vixerint, suis adhuc in liberis diu victuros. Denique, nulla calamitate vel ærumna premetur unquam, qui vitæ fundamentum iecerit Temperantiam.

Est igitur longe ac incunde vita tutacertaque parens Sobrietas.

Proponebat Lutetiæ Parisiorum IOANNES
DE MONTIGNY, Abrincensis, Anno
R. S. H. M. DC. XLVII.

TRACTATUS
DE PESTE,
EIVSQUE PRÆCAVENDÆ
modo.

*Cui nonnullorum medicamentorum,
ab Empiricis Agyrtisque circum-
foraneis inuectorum, censura
adjuncta est.*

VI de Peste rumor, re ipsa
maior, pervagatur, præ-
grandi stupore terroreque
quamplurimos perculit. Cui
malo omni cura sollicitudi-
neque vitando avertendo-
que incumbendum, tum maximè in pesti-
lentibus constitutionibus: quia ex vehe-
mentibus animi perturbationibus sanguis
commovetur, spiritusque adeo dissipantur,
ut vis illa divina, quæ humores regit, viole-
tur, adeo ut ab illius custodia destituti alte-
rentur pravamque qualitatem nanciscantur.

Quoniam vero multitudini inconditæ citra causam pavorem terroresque panicos (ut aiunt) incutere à ratione humanitateque alienum est, ita non adeo temerè fidendum, ne ex nimia confidentia in exitium præceps ruat. Tutissima hic præcautio est, blandaque de periculo admonitio præmittenda, consilia politica præsidiaque salutaria suggerenda, quibus tam horridus funestusque affectus devitetur.

Morbis infestantibus medicam auxiliatricèque porrigere manum, egregium quid certè est. Sed longè præstabilius certiusque fanitatem incolumem tueri à morbisque vindicare. Sicut navarchus, qui à procellis, scopulis cæterisque periculosis offendiculis navem indemnem præstat, maiori dignus est cômédatione, quàm si ex tabula à pelagi tempestate post naufragium sospes emergat.

Sublimia egregiaque ingenia è Medica Parisiensi Schola, velut ex equo Troiano, prodierunt, hodiernoque etiam tempore inclarescunt, quæ magnis illis priscisque Philosophis Medicisque conferri meritò possint, quorum providentia industriaque natale solum patriaque regio ab exitiali huiusmodi calamitate liberata aliquando fuerunt. Nec dubitandum, si Hippocrates, Empedocles, Acron Agrigentinus, alijque id genus inter vivos degerent, non minimum nacturos negotij in huiusmodi officio exequendo, ex quo sua tempestate tantas laudes præconiaque

coniaque reportarunt. Modis tamen artibusque omnibus præcellentes illi viri, quibus Apollineus ille chorus refulget, incitandi, ut salutaribus eorum adiuti consiliis labem perniciemque communem à civium nostrorum capitibus, divino favente Numine, avertamus atque profligemus. Hunc breviculum Tractatum eò aggressi sumus, ut aliquorum stylum ad idem pensum, ad commune bonum provocaremus.

Causas interim Pestisque signa perpendamus, ut ijs perspectis illius quæ in hac Lutetia Parisiorum vrbe grassari occipit ortum essentiamque intelligere possimus, præsidiaque adhibere, quorum beneficio occurrere illi valeamus.

Pestis causam Theologi hominum sceleribus flagitijsque adscribunt, quibus plectendis huiusmodi instrumento supremum Numen uti aiunt, præsertim quum obstinata refractariaque contumacia sacrosanctis legibus præceptisque obniti non desinunt, cum nefario evangelici verbi, illiusque præconum contemptu ac contumelia. Cuius rei non pauca licet in monumentis sacris exempla conspicere. Hoc supposito, summum præsidium in erratorum nostrorum agnitione atque emendatione, in divineque iustitiæ placatione consisteret. Cui expiationis modo Christianos, vero illustratos lumine, eò ardentius insistere decet, quo Ethnici, cymmerijs plusquam tenebris im-

merfijerga pseudo-numina ad huiusmodi remedia in paribus necessitatibus confugerunt; non neglectis interim ad mali præcautionem curationemque auxiliis, quo cælesti benignitate huic calamitati maleficioque refragari creduntur, ex eorum consilio, quos huic ministerio præfecit, administrandis.

Quoniam verò à supremo mundi Conditor hęc rerum universitas miro concinnoque ordine digesta est, ut res omnes natura constantes inter sese connectantur ac pendeant, causas aliquas evidentes perscrutari fas est, ijs utique prætermittis quæ occultæ ac supra naturam sunt, secundas duntaxat naturalesque Pestis causas ab artis Medicæ proceribus observatas persequemur.

ANNOTATIO I.

De causis Pestis.

INter omnes calamitates infortuniaque, quibus summus Nature author in rebellionis pœnam hominẽ subdere decrevit, nullum insignius evidentiusque conspicitur, quam tot morborum quibus in dies conflatur multiplex: in quibus nullum adeo præcipitem perniciosumque cernere liceat, quam Pestem ipsam, tribus præsertim de causis. Primò, ob cacœthiam sive malignitatem. Secundò, ob seva horrendaque symptomata. Tertiò, ob summam curationis difficultatem eo gradu præcellentem, ut cuiuslibet

alterius affectus medicationem exuperet. Eamque ob rem Pestis causam maxima pars veterum in suprema corpora reulit, Theologice, ut antè dictum, cœlestem penitus agnoscunt, immediateque à Deo manare autumant, qui Pestem, tanquam flagellum ad offensionum flagitiorumque humanorum expiationem, adhibeat, ut ex illustribus Scripturae sacrae testimonijs elucescit, præ cæteris in Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, Ieremia, Ezechiële, Amos. Cuius veritatis conspicuus adeo splendor est, ut Gentiles, citra ullam fidei lucem, eam agnoverint. Inter alios Galenus proœmio in 1. lib. Epidem. Pestes (inquit) appellant morbos perniciosos, mittuntque sapius ad deos de eorum curatione consulturi. Plutarchus in vita Romuli, Titus Livius lib. 6. Astrologi etiam Pestis causam pravis constellationibus malignisque planetarum influxibus, quibus aëris qualitas immutetur atque corrumpatur imputant: adeo ut inspiratione attractus cor innatumque calorem vi deleteria, quæ Pestem constituit, inficiat. Observata enim interdum sunt adeo universales lateque patentes constitutiones pestilentes, ut orbem fere omnem populata fuerint. Quarum causam astris potius ascribendam aiunt, illorumque configurationibus, quam alicui primum infecto, à quo propagari non potis sit in innumerabilem hominum immensis intervallis inter se distitorum seriem eiusmodi contagies. Bocæius, & Guido Cauliacensis illius quæ anno 1348. grassata est

exemplum adducunt. Neoterici vero eius quæ anno 1524. sævit, ex Martis Saturnique coniugio exorta. Verum quoniam omnes ista causa generaliores remotioresque sunt, nec ulla Medicæ artis ope ac subsidio averti emendarique valent, noster Author hic duntaxat singulares proximioresque Pestis causas attingere voluit.

Pestis causæ internæ sunt, vel externæ. Internæ sunt putredinalis calor, innato ex natura sua planè infensus, materiaque putrida & maligna, ex qua humorum omnium ingens confusio, corruptioque inducitur, putredoque summa, quæ quamlibet præcellenter exuperet. Causæ externæ sunt aëris corruptio & contagio.

Expendendum modo superest, quænam sit Pestis, quæ Lutetiæ viget, causa, præsidiaque ad eius præcautionem invenienda.

Morbi eorumque causæ signis, ut vocant, diagnosticis internoscuntur, prognosticisque prævidentur. Pestis quæ ab internis causis, ut & quæ ab externis proficiscitur, signis quæ comitantia nuncupantur, evidenter innotescit, cuiusmodi sunt anthraces bubonesque pone aures, sub axillis inguinibusque prodeunt. Illam vero quæ à causis exoritur internis prævideri posse non autumo: neque asserti posse hunc vel illum ad huiusmodi affectum ratione contagij aliove modo esse dispositum atque obnoxium: licet in genere pronunciare Medici possint, quædam hominum genera, quædam ætates, sexus,

temperamenta magis minusque esse ad suscipiendum idonea.

Insignis istiusmodi putredo in corporibus concepta ac genita, meo quidem iudicio, facile prævideri, prædici, dignosci que nequit, nisi ex eventu.

Inter morbos pestilentes, à causis externis dimanantes, qui à malignis proficiscuntur constellationibus prævideri dignoscive nequeunt, nisi ex eventu, ut eximus quidam huius sæculi Medicus, Scholæ Parisiensis splendidissimum lumen, fidem facit, qui genuinæ simplicisque pestis aliam causam non agnoscit, quàm maleficorum planetarum combinationem. Nihilominus tamen concedit, arcanæ huius scientiæ notitiam ad prædictionem (Græcis prognosin) præcautionem (seu prophylaxim) curationemque huius morbi maximè conducere.

Pestis, quæ ab aliis externis causis ortum ducit, pestilensque à Medicis habita, coniecturis prævideri potest, antidotisque causa morbificæ consentaneis præcaveri, ut prævisa olim, prænunciata alioque translata fuerit celebrium sagaciumque virorum tum Philosophorum, tum Medicorum antè nominatorum prudentia atque solertia.

Pestis causam, vndecumque procedat, suis signis proprijsque accidentibus innotescere. Quæ ab aëris proficiscitur corruptela, vel à contagio, nonnullis prævijs signis profert se

prodit: inter quæ Planetarum maleficorum conjunctiones numerantur, sidera retroactis temporibus minimè observata, cometæ, ingentes eclipses, terræmotus, annus bissextilis, pestis vicinas infestans regiones, & aliæ huiusmodi. Quæ signa sigillatim seorsimque sumpta levissimas tantum præbent coniecturas. Simul vero conjunctimque, nullam necessitatem inducunt, si modò duo exceperis; maleficam scilicet constellationem, à qua magnam perniciem illatam fuisse observatum aliquoties: & pestem, finitimis in locis sævientem, ex qua dubio procul ingens ex contagio periculum emergere potest.

Omnia porro antecedentia illa signa expendamus, diligenterque discutiamus, utrum ex aère corrupto Pests quæ nostros impetit cives, proficisci queat.

Nonnullæ equidem infensæ siderum conjunctiones à Philosophis observatæ sunt, quas tum Pests causas, tum signa asseruerunt. Nostri Astrologi nullam eiusmodi in sideribus pravam neque hoc, neque retro elapsis annis configurationem agnoscunt, quæ hanc labem portendat. Et revera illæ Pests, quas ex malignis illis conjunctionibus consecutas esse creditum est, tantam stragem ediderunt, ut pars hominum maxima è medio sublata fuerit, ut historiæ memorant. Eiusmodi fuerunt, quæ sub Vespasiano & Commodo grassatæ sunt: quæ anno 1348. toto orbe tanta cum inclementia

debacchata est, ut dimidiam hominum partem internecioni dederit, cuius causam fuisse aiunt cuiusdam conjunctionis trium superiorum corporum Saturni, Iovis, & Martis dispositionem; quæ item anno 1345. quæque avorum nostrorum ætate anno 1450. sævijt, quæ in Asia exorta, hinc in Italiam per Illyricum, seu Sclavoniam & Dalmatiam propagata, in Galliam Hispaniamque per Germaniam adeo funesta, ut tertia vix hominum pars illius immanitatem effugere potuerit. Ea vero, quam hac in urbe gliscere aiunt, ne tantulam quidem cum superioribus labem affinem habet, summo Dei opt. max. beneficio, cui obnixissimis votis precibusque supplicandum, quatenus illam à nobis avertat.

Astrologiæ periti in nostro hemisphærio nullum hoc anno, minimè antea observatum sidus agnoscunt, ab illo quod anno 1572. apparuit quod amplissimam scribendi segetem suggestit, luctuosissimamque pestem prægressum est, quæ primum Tridenti anno 1574. emicuit, annisque sequentibus Venetiis, Patavij, finitimisque locis pervagata est. Exorto primum illo sidere ab illius maleficio quoad pestem Gallia exors fuit. Verum non minus exitioso infortunio percussam se sensit, furore scilicet populari, quem funestissimæ clades exceperunt.

Paucis ab annis observatus Cometes. Hunc tres consecutæ eclipses, duæ lunares,

Gg iij

solaris altera, quas tamen subsecutæ labis nec causam, nec signum fuisse credimus, quia in nostro hemisphærio maiori impetu ac vehementia irrumperet, superius à nobis memoratarum more.

Terræ motus pestis nonnunquam consequitur, quia ex tetræ exhalationibus è terra prodeuntibus gravis in aëre putredo excutitur, ut in urbe Pompei in Regno Neapolitano contigit, ubi sexcentarum ovium à pestiferis vaporibus à terræ motu eructatis grex coinquinatus interiit. Labeque illa progressa ulterius fuisset, suamque vim in homines exercuisset, si dirus ille vapor validior fuisset, nec ab aëris regionis illius salubritate devictus emendatusque. Nulli porro terræ motus præcesserunt, quibus Gallia pervia neutiquam est, summo supremi Numinis beneficio, ut neque Ægyptus, propter prædominans in illa frigus, in hac calorem exuperantem.

Penes illud quod annus bissextilis inter pestis signa recensetur, annus currens 1606. bissextilis non est. Adduci vero non possum ut credam, diem mensi Februario quarto quoque anno superadditum, ut annus hic iusto solari circuitui adæquetur, pestem vel inducere, vel significare possit, quamvis quidam nostræ ætatis Medicus non ignobilis inter signa pestem præcurrentia annum bissextilem annumerarit. Huius effati rationem aliquam luculentam desidero. Nec facile

arbitror finistrum bissextile anni præfagium ex vulgari Gallico adagio incongruo corruptove, his oculis concepto captari, *qu'il y a du bissextile*; quasi diceret *aliquid esse bissextile*, ubi malum aliquod omen infortuniumve significare vult. Quod ab antiqua Romanorum superstitione profectum forsitan fuerit, qui bissextilem diem Romanæ Reipub. infaustum existimarent. Eaque de causa Valentinianus Imperator bissextili die foras non prodibat, velut ominosum, diem illum exosus.

Pestis qua finitimæ regiones infestantur in prodromorum seu præcurrentium signorum serie iure computatur, quoniam ex mutuo commercio facile contrahi potest. Adde, ut neotericorum scriptis constat, quum primum aër corruptus vitiatumque est, plures ex contagio, quam aëris vitio occumbere.

Duo alia signa pestis à vitiatò aëre antesignana superaddi possunt: quorum alterum est, (ex prisca cuiusdam testimonio) quum lupi magnam stragem hominibus inferunt. Inde argui etiam posset, multo potiori iure ex pernicio à cane domestico animali ad humanumque obsequium nato illata pestem quidpiamve sinistri portendi posse. Nunquam autem ex hominum memoria rabidos tot sævuisse canes ferunt, quot annis his duobus tribusve proximè elapsis, impetitis hac etiam in urbe illorum morfu noxaque quam plurimis hominibus, magnamque præterea

vicinarum aliquot regionum pecoribus cladem intulisse. Quibus respondeo, flagranti Caniculæ æstu canem in rabiem maximè agi, eosque canes, qui pro rabidis annis proximè exactis habiti sunt, non tam pestem, quam dominantis in aëre caloris siccitatisque exuperantiam portendisse, quæ qualitas ultima cuilibet putredini validissimè obstitit. Adde quod deleteria illa labes à nativa illorum intemperie humorumque cacoëthia proficitur: qui humores in canū corporibus generantur, vel ex nimio rerum salutarum usu, aut ex potus à labore intenso abstinentia, aut ex alio simili potius excessu, quam ab aëris inclementia.

Alterum signum ex temporum prava constitutione ducitur, nimirum quum genuinam minimè sortiuntur temperiem. Quinetiam quum præter perversum illum temporum statū, dies singuli inconstantes inæqualesque admodum sunt, unde morborum inordinatorum, pravis symptomatis stipatorum recidivorum, quorum eventus ambigui & perniciosi, periculū portenditur. Verum temporum huiusmodi inæqualitates non continuo causæ signave pestilentis in aëre corruptionis certa sunt ac necessaria, quia non semper habent τὸ θερμὸν πολέμιον, καὶ κτείνον στυγερὰ δυνάμεις, in quo est regnum pestilentiae, prout Gallicus inquiebat Hippocrates, sui sæculi decus, splendidissimumque Scholæ Parisiensis sidus. Plures sæpissimè à peste

immunes in Gallia cernimus annos, quorum tamen tempora temperiesque immoderata inordinataque valde sunt, ut ex inconstantibus inaequalibusque illorum qualitatibus manifestissime experimur, fructuumque noxia, qui benigniori calidiorique temporis statu proveci, si frigore pruinave postmodum corripiantur, perdantur, aduruntur vel præpostere maturescunt. Quorum utique fructuum pestem vocitare quis posset, sed quæ rarissimè ad homines dimanat.

Prisci Medicinæ proceres indicia quædam prodiderunt, quibus intelligatur, an ex aère pestifero labes exoriat, cum scilicet pars plebis maxima eodè morbi genere propriis comitato symptomatis ante expositis conflictatur. Communissima etenim causa cum sit, effectû communissimum esse necesse est. Ab aère corrupto exorta pestis in omnes regiones, in quælibet hominum genera, in quavis ætates, sexus, temperamenta indiscriminatim propagatur: cuiusmodi præcæteris fuerunt, de quibus supra meminimus, quæ sub Imperatore Commodo, quæque annis 1348. & 1450. sævierunt. Apollonius Tyaneus Ephesijs pestem, qua correpti postmodum fuerunt prænuñciavit: prædictionemque non in tempestatum inordinata constitutione stabilivit, sed in eo quod ipse optimam alioqui sortitus temperiem, exactissimamque vivendi ratione usus, insolita nihilominus quateretur in valetudinæ,

unde aëris inclementiæ mutationem illam adscribendam fore collegit. Anni 1580. moderata utcumque, satisque bene habita fueret tempora, æstas siccissima (qualitas ad putredinem arcendam aptissima :) sævientis tum nihilominus pestis causa ad aëris corruptelam iure meritissimo referri potuit : quia pestis illa immanis fuit, plures longè lateque pervagata regiones, catarrhum epidemiam in pectus prolabantem, à quo quam paucissimi immunes fuerunt, subsequuta. Cum ferina illa destillatione (vernaculè *coqueluche*) febricula, cephalalgia, cardialgia, inappetentia conjungebantur, omnesque naturæ beneficio sudorem madoremve cientis convalescebant. Popularem illum affectum, alioquin salutarem, ex aëris quapiam constitutione atque alteratione peculiari potius, quam ex corruptione exortum pestifera labe postmodum excepit, quæ signis antè declaratis protinus emicuit, interneque prægrandi, qua furenti calamitate alij omnes morbi Lutetiæ filebant, & si forsan alius suboriretur, ut febris tertiana simplex, tertiana duplex, mox in pestem degenerabat. Ex eoque signo aëris vitium à Medicis incusabatur. Multiplices alios dispersosque (Græcis sporadicos) morbos hic vigentes conspicamur, omnimoda labe vacuos. Erysipelata, tertianas febres, ephemeræ cum bubonibus cernere licuit, quibus laborantes Medici interdum ut suspectos deseruerunt,

qui tamen post 40. vel circiter horas convalescebant.

Si pestiferæ quæ hic serpit noxæ causa ex aëris vitio non pendet, alia utique perveltiganda est.

Causa communissima (ut supra innuimus) morbos parit communissimos. Vero igitur consentaneum est, minus communem effectum à causa minus communi proficisci.

Venena humanis in corporibus generari posse asserimus, cuiusmodi est malignus ille humor, unde epileptica hystericaque exurgunt symptomata. Eadem ratione insignis illa putredo, unde morbi pestilentes minus communes excitantur, quibusdam in corporibus ex peculiari dispositione potius, quam in aliis procreari potest, cuius alia externa causa, aëris improba diathesi minus latè patens, afferri potest.

Prava vitiosaque diæta, tenuis angustæque sortis hominibus familiaris pestilentem morbum excitare potest, ijs præ ceteris communem, qui eandem vivendi rationem tenuerunt: qui affectus gliscente postea contagio in alios diffunditur. Huius rei locupletes Medicos veteres testes habemus. Anno 1590. observatum fuit in hac urbe ab exercitu Henrici 1^v. undique cincta obsessaque, eos qui pane avenaceo, pulmentis nescio quibus, alijsque infirmis pravisque victitarent edulijs, atrophiam cum coxendicum, tibiærum totiusque interdum corporis

inflatione elanguisse. Contagiosus nequam erat huiusmodi affectus, ijs tantum communis, qui ad vitiosa illa fercula adacti fuerant. Hippocrates ipse aliquot eiusmodi incommoda in Aeno apud Thraciam ijs contigisse in *Epidemijs* scribit, qui in annonæ penuria leguminibus usi fuerant.

Non modo Historici, sed & Medici (ut Galenus & Avenzoar) fidem faciunt morbos pestilentes ab annonæ angustia sæpius originem duxisse, ex qua misera plebecula vitiosis usæ cibarijs pravos succos generantibus in morbos malignos ac pestiferos incurrebat.

A contage etiam labes hæc suscitari potest, quæ postea pullulat, diffunditur, insignemque infert perniciem, nisi diligenter præcaveatur. Mercatoris cuiusdam extranei historia in mentem subit, qui cum anno 1579. in hanc urbem ex loco infecto venisset, pestiferam labem suo diversorio intulit. Mali istius progressus Magistratus politici diligentia utcumque repressus tota hyeme delituit. Verum flante à regionibus inquinatis per totam æstatem consequentem austro, tanta inducta corruptela est, ut Magistratum operam industriamque pene superavit.

Maxima pars eorum, qui pestifera labe divexati hætenus sunt, ex ærumnosa est plebecula, paucissimi que ex honestioris commodiorisque sortis hominibus eam persen-

ferunt. Anni duo sunt, cum affectus istius, qui hac in urbe tum minus sæviebat, causam inquirerem, præ cæteris rescivi, labem in quadam urbis regione ab unius hominis in-valerudine, ex subito terrore vel prava exhalatione ex reclusa terra prodeunte contracta, incepisse. Nullus tum de peste rumor. Verum effectis brevis se prodidit. Extincto illo homine pestifera lues in viciniam quamprimum irrepsit. Diffidendum itaque non est à vehementi terrore pestem excitari posse, interdum à tetris telluris exhalationibus, ut de urbe Pompei superius adnotatum: literisque proditum est, volucres Averni lacum in Regno Neapolitano supervolitantes eneectas fuisse: pestemque vicinis in locis sæpius ingruisse, ex putredine ab illo teterimo sinu erumpente. His rationum momentis adductus sum ut crederem, à causa communissima, qualis est aër, nostri infortunij causam non esse petendam, sed à minus communi, cuiusmodi esse possunt iam iam commemoratæ, prava scilicet vitiosaque diæta, rei familiaris penuria, commercij cum infectis communicatio atque frequentatio, aliæque huiusmodi.

Ex quibus intelligere sperareque occæpi malum (divino favente auxilio) ulterius non progressurum; euentusque conceptam spem comprobavit. Iisdem causis parem (Numine pariter propitio Magistratusque politici ad id deputati sollicitudine vigilan-

tiaque) fortunam auguramur.

His accuratè pensitatis, mea sententia est, in aère infensum illum calorem internecionamque putredinè non consistere, ad eamque pestiferam calamitatem non esse referendam. Minimè tamen velim, ne hinc tanta fiducia captetur, ut præsidia ad præcautionem alioquin necessaria negligentur. Fieri etenim poterit, ut aër, qui exoriète Canicula incalescere poterit, in corpora male ex se vel alia ratione, ceu contagio, affecta incurrens huius corruptelæ particeps efficeretur, eoque facilius si minimè perflaretur, ventove aliquo salubri non expurgaretur, qualis est Cæcias, vulgo *Nord-est* vocatus, aut Etesius vento solenni. Metuendum quoque foret, ne infectarum regionum venti nostro aèri suam labem imprimant. Ut si (exempli gratia) Africus (vulgo *Sud-ouest*) diutius forsan spiraret, ab Africa (ubi malum æstuat) hinc ad nos labem ingeminare posset, ut anno 1580. contigit, velut id etiam factum imperante Commodò, atque etiam anno 1348. Historici prodiderunt. Quod mihi memoriam renovat famosæ illius à Thucydide adeo graphicè descriptæ pestilentiæ, quæ in Æthiopia enata Ægyptum, Libyam, Persidem transuecta Athenas usque appulit, ubi mirum, quantum debacchata fuerit.

*Nam penitus veniens, Ægypti finibus ortus,
Aëra permensus multum camposque natantes,
Incubuit*

Incubuit tandem populo Pandionis.

Quamobrem ad avertendam impendentis pernicipis calamitatem, populo hic author sum, ut se quovis ingenio, quavis arte indemnem præstet, ut primum ad Deum (supremum malorum averruncatorem) confugiat, illiusque opem pio sinceroque animo imploret, Magistratus iussis fidelissimè obtemperet, peritiorum consiliis obsequatur: hoc est vitam moresque ex legibus divinis, politicis, medicisque (quoad fieri potest) moderetur, Divi Pauli præceptum exequendo; piè, sobriè iusteque vitam transigat.

Bifariam porro Pestis considerari potest. Primò, ut morbus communis est. Secundò, ut privatus, qui singulos adoriri potest:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Ad præsidia quod attinet, præcautionem præsertim spectantia, (quam curationi prævalere diximus) partim à Magistratus, qui salutis publicæ præfectus est providentia, partim à singularium quorumvis studio, cum unicuique sua salus curæ esse debeat, dependent.

Percuperem vero, ut omnes intelligant, quantum debeamus Augusto supremoque Senatui, Reipub. præsidi, propugnatori, salutis mentisque publicæ principi, præ cæterisq; illustrissimi illius cætus sapientissimo supremoque Præsidi, qui tanta cum dignitate integri-

H h

rateque non modo ius dicit, sed publicæ salutis tanta cum sollicitudine incumbit, de signis, causis, præcautione, curatione peritos curiose percontatur & consulit, populoque necessariis instantissime invigilat.

A vobis porro (nobilissimi proceres) quibus ex Senatus decreto isthæc provincia demandata est, ingenuis precibus efflagito, ut mihi per vestram benignitatem liceat, summa aliquot capita ad vestram administrationem spectantia, huiusque calamitosæ labis præcautioni, curationi, ingruentis incendij extinctioni conducentia delibare: etsi non me fugiat id generis præceptiones regulasq; non modo iam pridem propositas, verum etiam sancitas, atque ex parte observatas, ex parte neglectas, ob multiplicia, quæ in urbe adeo populosa & in morbis istiusmodi occurrunt, dissidia.

Binæ imprimis, in alio atque alio urbis suburbiis, ædes commode (Medicis probato) situ ægrotantibus excipiendis adornantur. Periculosum namque fuerit salutique communi valdè noxium, in publicum Nosocomium, iuxta primarium maximeque frequentatum fanum, in urbis meditullio situm, peste infectos compellere, indeque in Trinitatis cæmeterium extinctos longo urbis tractu, transportare. Urbs hæc nostra, suapte natura salubris, tum quia admodum pervia & perflatilis, tum ex arecente arenosoque solo, amœnissimique Sequanæ fluvij, eana

bifido productoque cursu præterlabentis, sordes illuc devolutas eluentis & abripien-
tis, commoditate : longè maiori salubritate
fruetur, si pauperum multitudini pesteque
correptis excipiendis, de habitaculo com-
modo provideatur.

Hæc officio administrationeque vestra
(viri sapientissimi) cura dignissima est. Ea
utique gratia à Rege nostro Christianissimo,
augustissimoque Senatu quam liberalissimè
concedetur. Successorum vestrorum diligen-
tiam, gloriamque ab illis, eo maiorem ex
publica urbis salubritate reportandam, quo
amplitude, opulentia, splendore totius or-
bis civitates sine controversia præcellit, oc-
cupate. Exploratum habeo neque per ve-
stros antecessores, neque per vos stetisse,
quominus illa saluberrima institutio execu-
tioni mandata fuerit : solumque instrumen-
tum (magnis conatibus cæptisque perfici-
ciundis necessarium) defuisse. Verum ab ho-
nestiorum virorum, ditiorumque (quorum
numerus amplissimus est) munificentia ex-
pectandum, tam eximio salutarique operi
facultates suppeditatum iri, aliquot huius
Regni urbium dignitate, & opibus longè in-
feriorum, honesta æmulatione. Mihi que fa-
cilè persuadeo quoddam æris subsidijque
genus existere, quod huic negotio, vel No-
socomij necessitatibus legitimè impèdi pos-
set. Egregiis inceptis ad finem perducendis
nunquã impedimenta defunt. Difficultates

H h ij

porro obstaculaque hic occurrentia, ubi de salute publica agitur, animosè superanda. *Salus populi, suprema lex esto.* Sed manum de tabula, ne extra propositos iustosque limites evagari videar.

Quandoquidem Nosocomij mentio incidit, ab illius Rectoribus enixè postulamus, ut consilium nostrum (quod rationi consentaneum communique bono utile arbitramur) approbent. Ut in magno Nosocomio pharmaceutica officina, pharmacis compositionibusque ægrotantium subsidio necessariis ornatissima instruat, illique Pharmacopœus præficiatur, prout alias observatum audivimus. Singulis mensibus Dominis Administratoribus expensi rationes Pharmacopœus reddere, præscriptiones schedasque à Medico subsignatas exhibere teneatur: qui Medicus, loco vacante, à dictis Administratoribus, citra ambitum & gratiam, huic provinciæ habilissimus eligatur. Id vero eò profero, quoniam ad id muneris, sordida præfatione, nonnullos irreperere velle subaudio. Pudendum certè, cum vix in animum inducam, in honestissimo Parisiensium Medicorum, qualis hæctenus extitit, cœtu, aliquem existere posse, qui illiberali huiusmodi ratione eam provinciam affectet. Medicum quippe non ultro se ingerere, sed legitimè vocari decet. Qui alio se gerat modo, sui ordinis honori, artusque dignitati non levem infert iniuriam.

Vt vero nominatus Medicus officio rite perfungatur, ea autoritas à dictis Dominis illi impertienda, ut omnibus Valetudinarij ministris imperet, cum illius officij sit, quæ ad Pharmaciam, Chirurgiam, Diætamque pertinent præscribere. Ingens etiam inde commodum rebus domesticis accessurum est, prout ab annis 35. contigisse memini, probo quodam prudentique Medico hoc munus obeunte. Quoties ægrotantes invisit, janitorem vel alium domus ministrum sibi adungere debet, eique præcipere, ut mendicantes validos, eosque qui eò tantum se intrudunt, ut languentium ægrotantiumque victû defraudent abliguriantque, expellat. Rei etiam publicæ aliud inde emolumentû emergit, si dicto Medico concedatur, ut Medicinæ Baccalaurei, quoties infirmos invisit, comites adesse possint, ut Theoreticæ Medicinæ præcepta ad usum artisque opera deflectere perdiscant: ea tamen conditione, ut soli Medico liceat remedia discernere schedasque subscribere, ceu Senatusconsulto (quod Arestum vocant) sancitum est.

Hospitio, ut dictum, commodo, infirmi languentesque excepti Christiano zelo atque obsequio diligentissime tractentur, omnibusque artis Medicæ officis præsidisque accuratissimè sublevantur. Ad quod rite perficiendum multa veniunt expendenda.

Primum, peritissimos Medicos, Chirur-

Hh iij

goique, ob morbi magnitudinem, (quoad fieri poterit) eligendos, non autem in arte rudes, ut ferè fit, maximè in Chirurgiæ ministeriis, tyrunculis ad id muneris ut plurimum adhibitis. Adducor vero ut credam, illos quibus isthæc provincia demandata est, fidos, honestos, peritosque esse; contra quàm alias factitatum fuit, illò admittis, pestiferis, imo peste ipsa deterioribus hominibus, quibus id tantum studij erat propositum, ut magistralem, ut aiunt, licentiam, citra ullum aliud artis specimen tyrociniumve editum indispicerentur, quamvis scientia bonisque ut plurimum moribus vacui.

Laudem sanè merentur egregiam Parisienses Chirurghi Barbitonsores, qui ante biennium, in pari necessitate, collata vitæ pecunia ad elocandos ex suis aliquos huic operi adimplendo, ut ea ratione ignaris huiusmodi imperitisq; ad Magisterium aditus præcludatur. Eam ab illis pragmatiam institutam audio, ut quatuor recenti magisterio donati ad peste correptos curandos astringantur. Æquitati parum consonum arbitror ad id aliquem adigere. Eligendi potius ex illorum ordine in artis operibus exercitioque insigniores, unà cum binis Medicis apprime etiam exercitatis, splendido ad id honorario provocatis. Medicos olim Romæ peste vexatos invisisse, eorum pulsum explorasse, omniaque morbo necessaria, citra periculi formidinem ullam, præscripsisse

creditur. Experientia certè constat periculum esse gravissimum, contagisque eam esse truculentiam atque immanitatem, ut Medicis non magis parcat quam aliis.

---in ipsos seva medentes

Erumpit clades, obsuntque autoribus artes.
Vix hodie reperias, qui Malmédiorum (apud Turcas) æmulentur zelum, qui ultrò gratisque huic periculosa se se objiciant alex. Liberali igitur præmio Medici Chirurgique in arte versati ad id incitandi, ut passim alibi fit.

Illi qui infirmos invisunt vel quoquo modo frequentant, veste cilicina (vulgo cameloto,) panno Atrebatensi, serico tenuiori vel undulato, aliisque huiusmodi induantur. Quorum vero curta supellex fuerit, hircinocotio, telave nigra crassiore, qualis est Germanica, contegantur.

Quibus opes suppetunt, ut intra proprias ædes curari valeant, de Medicis Chirurgisque peritis, de custodibus, de cibariis aliisque necessariis ita provideant, ut omnes qui eorum obsequio vacaverint, nullo cum vicinis commercio misceantur.

Qui incolumes evaserint, ad salubria quæpiam per tempus aliquod loca amendantur, antequam populum frequentent: vestibisque novis induti, rebus omnibus aëris noxij capacibus, quibusque durante ipso morbo usi fuerint, abdicatis.

A nonnullis huius urbis Medicis scriptis

Hh iiij

proditum est, quoniam ex fœcibus ad acetum conficiendum adustis tetri expirant vapores, longius ab urbis pomœriis esse ablegandam huiusmodi confectionem, contra quam in hac urbe factitatur.

Observatum etiam est, gravem ex coriariorum officinis prodire fœtorem qui nihilominus in urbis medietate habitant. Mansiones illis iuxta amnem assignari possent, ut qui eos in hoc munere antecesserunt, lanienam illic collocarunt, & ab aliquot annis macellum novum instituerunt. Certissimum enim est, cum pestifera lues in materias huiusmodi unctuosas viscosasque incidit, perniciosissimam maximeque contagiosam evadere. Succurrit mihi memoria, anno 1580. cuiusdam candelarum sebacearum propolæ pestem ædes subisse, in quibus quâ plurimi erant inquilini, eosque pene omnes extinctos.

Providendum etiam foret circa urbis cloacas, quia teterrima inde dimanât anathyriasis, maximè è Templi & S. Martini regione, borea flante, quo pravi halitus in urbem retorquentur, qui borealis ventus nobis alioquin salutaris foret. Cum deprehendisset Empedocles, pestem quæ in urbe Salernia apud Siciliam sæviebat, à fluvij cuiusdam spurcissimi fœtore enasci, promptissimo opitulatus est præsidio. Propriis enim expensis ex aliis vicinis amnibus aquas limpidas variis fluentis in fœdum fluvij illius

alveum corrivavit, atque ita aquarum illarum commixtione, quæ prius torpida putidaque, nitida, pellucida, fluida evasit, pristino fœtore sordibusque ex aquarum affatim confluentium exuberantia expurgatis, huncque in modum pestis desijt.

Sanciendum pariter, ut lutis vicorum eluendis præfecti, illa undique diligentius frequentiusque everri auferrique curent, aurigis arctè iniungendo, ne plaustra adeo cumulent atque oppleant, ut diffluant qua transeunt. Athenas à peste tutas Toxares Medicus præstitit, sordibus omnibus ab urbe eliminatis, singulisque urbis semitis viculisque vino conspersis. Agamemnon, cum castra pestis invasisset, exercitum nihilo secius lustrabat, omnia perpurgari sordesque in mare projici satagens.

Singuli cives summo mane præ foribus aquas effundi curent, ut quicquid sordidum cœnosumve fuerit in rivorum alveos deturbetur: qui ideò, ubi vicorum strata reficiuntur, maxime declives efficiantur.

Qui equos in stabulis habent, ea sæpius curiosiusque mundari fimumque exportari curent, ne diutina mora putrescat.

Si prohiberi possit, ne in urbem ab infectis regionibus aliquid adferretur, ad præcautionem maximi momenti foret. Verum fieri vix ac ne vix quidem id in hac urbe potest, quæ est velut communis parens, totiussque Galliæ, ne dicam orbis appulsus atque emporium.

Inchoatum à D. Francisco Myrone urbis Prætoris & Præfecto aquæ-ductuum opus absolvendum, quorum ope aquis fontanis in urbem deductis infima inopsque plebecula pravas devitet aquas, quarum usus quantum exercitiis etiam noxam intulerit, satis est exploratum.

Balneæ (vulgo stufæ) tempore pestilenti interdiciendæ. Non ignobilis quidam Medicus Canonicusque Parisiensis, qui anno 1457. tertio Januarij die obiit, scriptum reliquit se balneatorum odium ex suggesto huiusmodi consilio incurrisse.

Mendicantes ablegandi, & aliquò compellendi, suppeditandusque victus, ne hinc inde divagentur. Si malum ingravesceret (quod avertat Deus) ad aëris corruptelam emendandam, ignis, ut singulare præsidium, commendatur. Hippocratem ignis ope Atticam pestem cohibuisse ferunt, atque etiam Empedoclem & Acronem Agrigentinum. Historici produnt, milites Tornaci à peste immunes evasisse, bombardis bellicis, noctu & sub crepusculum matutinum solo tormentario fartis pulvere, absque globis, explosis. Nullum fugit, ignem quovis tempore saluberrimum esse, lepidumque poetam Martialem inter cæteras beatæ vitæ dotes *focum perennem* recensuisse. Verum cum penes ignis usum plurima distinguenda occurrant, præsidium istud Medicis inconsultis minimè usurpandum. Generales regulæ

si indistinctè accipiantur, sunt ut plurimum periculosa.

Peste extinctorum corpora altè, locisque à populi commercio remotis, defodienda. Pestem olim Carthagine exacerbata fecerunt tum à cadaverum inhumatorum fœtore, cum ea præ contagij metu tangere omnes refugerent, tum à paludis urbis vicinæ putore. Venetiis pestiferam etiam labem mirum in modum recruduisse memorant, quia peste exanimatorum corpora per urbem & in ædibus insepulta vespillonum penuria iacebant, & quia in antiquo valetudinario cadavera cremabantur, ex quibus diffusus in urbem fumus aërem conspurcabat.

Ædium infectarum instrumentaria suppellectilis venditio prohibenda; cavendumque ne surripiatur, ut ante biennium in quadam domo contigit. Si vero mali sævitia invalesceret, inventaria, instrumentorumque subhastationes prorsus interdicenda forent, cum non levia labis fomenta in illis delitescant, supraque innuerimus plus contagium, quàm corruptum aërem obesse.

Ab huius urbis seniore mihi que consanguineo audivi, fabros quosdam murarios, qui ædium prope ponticellum restorationi operam navabant, omnes peste occubuisse, ob extractas à rimis infectas stupas, quæ illuc à septennio & ultra coagitate fuerant, cum citiori tempore pestis Lucretiæ non incubuisset.

Sacrificulus ex veteri lege omnem vestem lancam, lineam, pelliceam cremare tenebatur si lepram pungentem animadverteret. Eo exemplo supellex omnis, quæ peste correptis usui fuit concremanda, etiam lignea, præsertim perforata vel cariota. Senatus Veneti decreto numerosa supellex variaque instrumenta ad usus domesticos inservientia à sarcinariis compositoribus vespillonibusque sæviente peste collecta combusta sunt, ut novæ contagionis fomes tolleretur, unde omnimoda securitas consecuta est.

Quod spectat ad domorum infectarum parietes, frigidi licet solidique sint, optimum tamen est eos exasciare & de novo oblinere, maxime si vetusti sint, caduci vel rimis dehiscentes. Eam ob causam sacrificulo apud Iudæos præcipiebatur, ut domus lepra infectæ parietes de novo illinerentur.

Penes privatorum munia unusquisque munditiæ studeat, laxiorique, quoad per facultates licebit, habitatione fruatur. Pericles, ab Atheniensibus pestis qua infestabatur causam in illū conjiciētibus, insimulatus fuit, quod ingentem inconditorum rusticorū catervam in urbem accersivisset eisque mansiones constituisset. Creditum etiam est numerosam populi multitudinem strictius ac confertim Romæ habitantem pestiferā luem L. Æbutio & P. Servilio Consulibus commouisse. Ratum etenim est, urbes minus celebres minusque frequetatas non ita pesti

esse obnoxias, quæ à contagio, vel oritur, vel fovetur.

Si qua labes in aëre existit, suo contrario est emendanda. Si ab Austro manet, fenestram huic perviam occludendam: quæ Septentrionem spectant, recludendam. Si tempestas sit humidior, luculentus ignis excitandus. Dum pestis illa immanis (quam supra attigimus) Romæ inardesceret, Commodus Imperator, consulentibus Medicis, Laurentum secessit (ubi lucus erat lauris confitus) tum ob loci amœnitatem, tum ob laurorum fragrantiam, quas corruptioni avertendæ accommodas salutareseque esse aiunt.

Peste correptorum eisque quoquo modo assistentium societas, rerumque infectarum contrectatio prorsus declinanda.

Ad pestis antidotum commendant nonnulli graveolentiam seu virosos pravosque odores, quales ex hirco eiusque urina exhalant. Contra quos disputare eorumque opinionem refellere, propter antiquorum qui id scriptis mandarunt, & eruditorum aliquot neotericorum illis subscribentium reverentiam, detrecto. Verum eos rogatos velim, ut æqui bonique consulant, si hac in re ab illorum opinione discedam, existimemque suaves odores ad aëris noxij susceptionem impediendam magis esse opportunos, eo quod facultatem animalem vitalemque confortent, ob eamque causam cuilibet corruptioni facilius obsistant.

Poma quædam exigua odorata, imperante iam aliquoties memorato Commodo, adversus pestem (cuius sæpius etiam memini) manu gestabantur. Antiquitus ad vestes conservandas putredinemque ab illis arcedam cortices citri cistis includebãtur. Munitiei & nitore, quoad potest, studendum, vestesque parandæ ex materia aëri noxi excipiendo minime habili, (ut antè scriptum) cuiusque instituto & facultatibus conveniente.

Exercitationes sint moderatæ. Immodica calefactio vitanda, ne copiosi aëris attrahendi adsit necessitas.

Omnes animi affectus violentæque perturbationes fugiendæ, atque imprimis ira, tristitia, pavor, ut supra iam insinuatum. Sicut enim vinum, vigente Canicula, soli expositum facile in vappam facessit, vel accescit, quia fæx ab ingenti calore attracta vino commiscetur: eodem plane modo in mœrore, terrore, melancholica perturbatione sanguinis fæx è sua exiliens sede, sincerisque permixta succis, eos perturbat, alterat, atque deleteriæ corruptioni excipiendæ idoneos efficit. Cura, sollicitudo, anxietas in pestilenti constitutione eliminanda. Observarum aliquoties, nonnullos Chirurgo, qui animo hilari & vacuo infirmos peste correptos visitabant curabantque, à periculo immunes evasisse: eosdem vero postea uxorum, liberorum, rerum domesticarum solli-

citudine curaque confectos, inter primas
sæpiuscule curationes morbo correptos in-
teriisse. Græcos milites cantilenis pestem ex
castris profligasse aiunt, Thaletamque Cre-
tensem musicis cantibus Lacedæmonios ab
illa servasse. Hinc intelligimus, placidè hi-
lariterque vitam esse transigendam. Anima
etenim corporeque exhilaratis obfirmatis-
que mali insultui alacrius validiusque obfi-
stetur.

De venereis voluptatibus id unum Le-
ctorem monebo, ut memoriæ infigat, quod
olim responsum est sciscitanti, quando ve-
neri indulgendum esset, *quoties*, inquit, *de-
bilio fieri voles*. Venerei enim actus finis is
esse debet, virium incolumitas atque con-
servatio.

Accuratam vivendi normam unusquisque
servare debet, probis uti alimentis facilif-
que coctionis, omnem exuperantiam tum in
copia, tum in qualitate, maximeque fructus
recentes devitare, ex quibus pravi generan-
tur succi, eosque qui brevi vitiantur & mar-
cescunt, quos horarios & fugaces appel-
lant. Cerasa excipio, quorum moderatus
usus saluberrimus est.

Vt pars sanitatis est cultum elegantiam-
que in vestibus supellectileque domestica
confectari, sic etiam corporis qua foris, qua
intus munditiei puritatisque incumbendum.
Quapropter ij, qui certis in valetudinibus vi-
tiosisque succis cumulandis obnoxij sunt,

ventris laxitatem procurent, lenibus interdum medicamentis purgantibus, ex Medici ordinarij consilio, usurpatis.

Verum enim vero, quoniam præsidia prophylactica, in pauperum gratiam (qui humaniter ac benignè ab huius urbis Medicis, quoties illos adituri sunt, excipiendos se fiant) à nobis hic postulari video: quædam medicamenta paratu facilia minimique sumptus, quibus ad præcautionem uti poterunt, describam.

Expedit igitur, ut quisque corpus mundum, nitidum & perspirabile sibi præstet. Edaces, comedones, multum sanguinis generantes, hepate calidi, sanguinis novem vel decem uncias sibi detrahi curabunt. Bis terve singulis mensibus blandè purgabuntur, pluvioso exempli gratia cælo (quale hætenus viguit) pilulis utentur sequentibus.

℞. *Pilularum Russi* ℥. ℞. *Malaxa cum syrupo conservationis citri. Fac pilulas tres. Da mane paulo ante iusculum.*

Calidiori vero sicciorique constitutione, sequens medicamentum robustioribus exhibeatur.

℞. *Foliorum sene mundat.* ℥. ℞. *Infunde & coque in decocto pectorali. In colatura dissolve Catholici duplicati & syrapi rosar. pallid. laxativi veteris, an. ℥. j.) Fac dosim. Da tribus horis ante iusculum.*

Prædictorum medicamentorum loco, maiorique

majorique facilitate & commodo, accipiat-
tur uncia dimidia senæ, infundatur bulliat-
que tantisper in carniū vel prunorum iu-
sculo, dein ex linteolo mundo traijciatur.
Duabus tribusve ante prandium horis pro-
pinetur. Ditiores pulpæ cassiæ uncia una,
vel mannæ uncijs duabus una ante cibum
hora uti poterunt.

Cardiacorum præsidiorum usum non
equidem improbo. Verum in eorum usu
delusa sæpius speciosa cardiacorum nomen-
clatura plebecula, præcautionis primaria
negligit remedia, quæ in expellendo humo-
re, à quo insignis memorata putredo, pestis
causa continens, generari potest, consistunt.
Ab ijs igitur auspicandum præsidis, quæ vi-
tiosos exhauriunt succos, dein ad ea pro-
grediendum, quæ pravam temperiem alte-
rant atque immutant: partesque nobiles ad-
versus eiusmodi putredinem roborandæ.

ANNOTATIO II.

De præsidijs Cardiacis eorumque abusu.

Insigni adeo probitate animique candore no-
ster Author præcelluit, ut ab huiusmodi me-
dicamentis laudandis abstinnerit (de quorum
facultatibus in morbis epidemicis malignisque
plerique tantopere confidunt) priusquam po-
pulum de immani eorum abusu prudenter

benignèque commonefecerit. Verum enitè profiteri si liceat, mera commenta sunt, quæ de Cardiacorum iactantur facultatibus, ab Empiricis aliisque id genus excogitata, qui solo lucri stimulo perciti speciosis his mercibus, res miras, quæque vim omnem naturalem superant miseris agrotantibus, vel periclitantibus, vel morbum expavescentibus pollicentur, ut eorum oculis (velut pisces hamo trahuntur) eas callidè eliciant. Isthaec remedia ab Hippocratis Galenique scriptis longè exulant, ab illis in morborum curatione nunquam adhibentur, atque etiam hodierno tempore eruditissimisque Medicis ut fallacissima odio sunt: à solis vero sufflonibus Empiricisque in reipubl. credulorumque infirmorum exitium in usum vocantur. Vitiosis tam intra quam extra venas corpus scatens humoribus, imprimis sanguinis missione, mox purgatione opus habet, utroque presidio sæpius interdum iterato, prout Medicus ordinarius expedire censuerit, ad imminenti contagionis periculum arcendum; non neglecta vitæ ratione consentanea, temporis anni, ætatis, temperamenti, regionis aliarumque circumstantiarum (quarum is unus arbiter est) ratione habita. Hac tria scitè prudenterque administrata quibuslibet prævalebunt præsidys, nec locus erit damnosis illis prophylacticis, ab impostoribus plebecula passim venditatis. Vivendi ratio legitime instituta opiatas auro illitas, tabellas, cardiacosque pulveres in officinis adeo ventilatos antecellit. Cui phle-

boromiam blandamque purgationem ex Auctoris consilio adiungant, qui à vaporibus contagij malignis reformidant.

Præsidia cardiaca vocata, sunt vel interna, vel externa. Quod ad interna spectat, tenuis fortunæ homines vero Mithridatio uti possunt, tum ob antiquitatem valde commendato, Principisque illius authoritatem, à quo & inventum, & sæpius usurpatum fuerunt, tum ob facilem præparationis modum, paucitatem vilitatemque simplicium, maximamque efficaciam. De victo Mithridate compositionis scheda ipsius manu exarata, in scriniolo inter res curiosissimas à Cneo Pompeio deprehensa est. Misturam istam à Pompeio minimi æstimatam aliqui memorant, quod paucissimis passimque obvijs simplicibus constaret.

*Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Consociata modis, sed magnus scrinia Regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit:
Bis denum ruta folium, salis & breue granum,
Iuglandesque duas, totidem cum corpore ficus:
Hæc oriente die parco conspersa Lyeo
Sumebat metuens, dederat que pocula tutor.*

Vt superscriptis versibus liquet, duabus iuglandibus aridis, totidem ficibus, viginti rute foliis, cum salis grano probè contusis compositio illa conflabatur, in lemmate vi illi adscripta, ut qui ieiunus illa uteretur, à veneno totis 24. horis tutus esset. Ea con-

fectionis quantitas in tres quatuorve doses matutinas exhiberi potest.

ANNOTATIO III.

De Mithridatio illiusque compositione.

C*um* Auctori propositum foret complures Cabusus qui in Medicinam irrepserunt emendare, utilitatis publicæ studio permotus, edocet hic, ut quisque verum Mithridatium ex paucis obviusque ingredientibus, aridis scilicet ficibus, ruta folijs, salisque pauxillo parare valeat. Quæ simplicia simul iuncta insignem adversus putredinem, primariam pestis causam, vim obtinent. Apud omnes fere Auctores extat eiusdem nominis compositio, longe numerosioribus calidioribusque consarcinata medicamentis, quorum aliquot incognita sunt, plurima inventu difficilia, pleraque depravata adulterataque. Variorum adeo simplicium coagitata mixtio supervacanea inutilisque videtur congeries, quæ utentium spem non solum frustratur, sed ut plurimum visceribus calorem imprimit, nulla fere alia prerogativa insignis. Eam non solum intelligo, quam ex publicis theatris triviusque Agyrtæ plebecula venditant, sed illam etiam, quæ in Pharmaceutarum officinis prostat, cui nulla alia vis energiaeque inest, quam apprimè calefactoria. Sperata autem cardiaca vires certius promptius-

que à sexcentis peruisque simplicibus obtineri poterunt. Imo vinum ipsum tempestivè exhibitum ipsi Damsocratis Mithridatio longè præferendum, saporis, caloris tenuitatisque partium ratione. Unde liquet, oleum & operam perdere, qui merces eiusmodi exoticas cœmunt, sumptuosas alioquin & caras, incertas, eumentitas, neglectis vernaculis & indigenis, vilioris pretii & securioribus. Quæ securitas etenim à Mithridatio expectari potest, quod plurima venenata simplicia subeunt, quorum non iusta dosis gravia symptomata, atque etiam interitum inducere potest? Papaveris nigri lacryma, quæ vulgo pro Opiohabetur, huius fidem facit certissimam, quippe quod perperam exhibitum præsentaneam mortem inferat. Laudata vero ab Autore Antidotus indubias utentibus conciliat utilitates, cum nices, ficus, ruta & sal nedum ullam ex se prævam qualitatem, sed exsiccantem tantummodo corroborantemque habeant facultatem. Adeo ut magnus ille Rex Ponti Mithridates, nullum aliud adversus venena, quibus illius, dum iunior esset, vita tentata est, præstantius alexipharmacum adinvenerit, cui nomen indidit, ob insignem virtutem in eo compertam. Eius elogium Martialis etiam attigit:

Profecit poto Mithridates sepe veneno,

Toxica ne possent seva nocere sibi.

Si cuiquam antidotus illa Mithridatica
simplex non arrideat, quotidie mane ante-
quam foras prodeat, sequenti utatur Opiata.

℞. Conservarum buglossi, borraginis, nents-
pharis & rosarum, an. ℥ ij. conserva calendu-
la ℥. x. Malaxa cum syrupo de limonibus, &
fac Opiatam. De qua utatur mane ad quanti-
tatem nucis avellanae, superbibendo parum vini
albi.

Huiusmodi Opiata temperatissima est,
nullum calorem noxamve, sed certum fru-
ctum levamenque allatura, levi ceteroquin
pretio comparanda.

Penes externa cardiaca, nonnullorum
Medicorum (quorum nihilominus crudi-
tionem veneror) opinioni favere non pos-
sum, qui supra cordis regionem sacculum
Arsenico plenum gestandum præcipiunt,
hac nixi ratione, quod Arsenicum humidi-
tatem putrefacientem vi exsiccante absor-
beat: ad experientiamque provocantes, Ale-
xandri VI. Pontificis maximi exemplum af-
ferunt, qui ad Pestis cautelam huiusmodi
præsidio utebatur. Ad quæ perfacilis re-
sponso est, Arsenicum scilicet calore immo-
delico funestoque desiccare. Prudentem vero
Medicum ex uno atque altero experimen-
to subsecutam securitatem nequaquam in-
ferre debere, quæ aliunde etiam dimanare
potuerit. A nostris autem partibus mili-
tat totus Medicorum Parisiensium Colle-
garum meorum chorus, à quibus succeden-
tibus identidem temporibus multiplices
exitialis istius medicaminis effectus ani-
madversi sunt, inductæ in quibusdam assi-

duæ palpitationis, in alijs præcipitis interitus; in nonnullis cor vietum, aridum exsuccumque inventum. Præ cæteris Nobilem quendam referunt, qui supra cor venentum illud antidotum appenderat pestis præcavendæ gratia, pila palmaria ludentem è vestigio exanimem corruisse, cujus aperto cadavere, siccum, nigricans ulceratumque cor comparuit. Minime enim dubium est ab excalecto corde veneni noxam attractam fuisse, cum ex omnium Medicorum calculo Arsenicum ad summum caliditatis gradum pertingat, causticumque sit, eaque de causa venenum putetur, cordi prorsus infensum. Suspiciari non possum, undenam error iste manare potuerit, nisi ab Arabum scriptis, in quibus, ex idiomatis Arabici ignorantia, pro *Arseni* vocabulo Cinnamomum Arabicè significante, vox Latina illi affinis, *Arsenicum* scilicet, accepta fuerit, indeque concinnari pulvis ex Arsenico potuerit, pro pulvere ex *Arseni*, hoc est Cinnamomo, in sacculo recondi, instarque periapti, pectori è cordis regione apprimi. In eum porro lapsum nonnulli Medici impegerunt, plausibilemque isthunc usum astruxerunt, ut omnia fere nunc temporis Medicinæ dogmata velut problematica habentur! Sed bona illorum venia huic erroneæ periculosæque opinioni adhærere non possum, quin potius ad tam perniciosum abusum convellendum Medicâque è praxi eliminandum multis de

ANNOTATIO IV.

*De Arsenico ex collo suspenso ad pestis
prophylaxim.*

Non possum quin Autorem debitis laudibus exornem, qui adeo ingeniosè detexit, unde Arsenici ex collo suspendendi abusus manarit in peste præcavenda; immanis certè atque exitialis, quemque Medicos, quotquot sunt, ex re nata refellere ac oppugnare deceret, cum ab illo tot etiamnum homines circumveniri conspiciamus. Absurdissimum enim videtur, cor, primarium vite principium, fortissimamque caloris innati arcem, cum Arsenico quolibetve alio veneno familiaritatem gratiamve ullam inire posse. Duo enim corpora ex diametro opposita planeque inimica sunt, Cor & Venenum. Res certe est exempli eventusque perniciosissimi. Siculus quidam Medicus eruditione clarus, refert invenem pila palmaria ludentem derepente in sphaisterio extinctum, cui ex collo sacculus Arsenico plenus dependebat. Patavinus Medicus, doctrina pariter spectabilis, scripto prodidit, Iurisperitum qui huiusmodi sacculum gestabat, cum incaluisse, in febrem malignam ardentem incidisse, qua ad extrema fere perductus est ex pravis symptomatis à venenato illo sacculo in-

ductis. In quibusdam observatum Aulicis, qui huiusmodi venenum cordis regioni applicuerant, toto pectore erupisse pustulas ex vi Arsenici caustica atque maligna. Visi sunt alij animi deliquijs passim corripri, ex gestato inibi deleterio illo amuleto, qui eo ablato, protinus convaluere.

Ex omnibus rationibus, quae ad intoxicati huiusmodi sacculi usum defendendum afferuntur, ne una quidem mihi arridet. Alij dicunt, cor hac ratione venenis assuescieri. Verum alterius difficultatem, alteriusque impossibilitatem non attendunt. Accedit, ob id pestis periculum non devitari. Alij causantur, Arsenicum venenum esse siccissimum, quod sua siccitate pravos humores pestem facile inducturos absorbeat. Quibus respondeo, si ob siccitatem id tantum contingat, pumicem mixtumve aliud siccissimum non venenatum potius accipiendum, eiusque usum quam Arsenici longe fore tutiorem. Alij ad experientiam provocant, aiuntque Adrianum VI. Pont. Max. à peste, quae Romae anno 1522. saevit, istiusmodi sacculi beneficio servatum. Argumentum hoc ineptissimum est. Arsenicum ex collo suspensum gestavit, ergo à peste immunis fuit. Vtrumque credo: sed non ut alterum ex altero, seu alterum causam alterius fuisse. Quamplurimi etiam alij ex illa pestilentia evaserunt, qui eiusmodi periapto carebant. Alij denique ignarorum Agyptarum Empiricorumve more, ad qualitatem occultam confugiunt, quavis alia ra-

tione valida destituti. Quibus ex Galeno satisfactum volo, hoc ijs familiare esse, quibus, ut aiunt, heret aqua, insolitis inusitatique uti vocabulis, vel qualitates huiusmodi obtinere occultas: quæ mera nuge sunt, ab ignorantis excogitate, ut suam inscitiam specioso tegant velo, plebeculamque his prestigijs circumveniant.

Ex Hydrargyri usu, ob qualitatem illius infensam, noxam inferri etiam posse autumo, minorem tamen quam ex Arsenico, popularesque inter errores illius administrationem quoquo modo, ad pestis præservationem, accenseo.

Superioribus dictum paginis, graves pravosque odores ineptum à nobis adversus pestilentiam antidotum reputari. Spiritus enim suavibus cum reparentur odoribus, vero admodum simile est, illos ab olidis virosisque halitibus offendi. Præsidium huiusmodi ab aromaticis petitum irritum minime fore arbitror, si modo anathymiasis adeo blanda sit, ut caput non gravet, impleat aut calefaciat, quin potius cerebrum roboret ac recreet, spiritusque animales & vitales amica suavitate foveat. Eoque sertum ex hyacinthis concinnatum, malum aureum vel citrium manu continuo gestari poterit.

Si quispiam erga huiusmodi præsidij speciem magnopere afficiatur, sacculum vel scutum cordi regioni imponendum, pulvere sequenti, modico pretio parabili, fartum,

fabricari curabit.

℞. Rosarum rubrarum siccarum, florum violarum, bugloss. meliss. an. ℥. ℞. Santali citrini ℥. ij. myrrhæ, thuris, ligni aloës, & ligni Rheldij, an. ℥. ℞. corticis citri ℥. ij. Omnia contundantur, pulverisentur, & includantur inter duas sindones interbastatas ad formam scuti pro regione cordis.

Inter laxantia & cardiaca auxilia Rhabarbari, syrupi de cichor. cum Rhabarb. moschi, ambræ, perlarum, auri, coralij, cornu Monocerotis, lapidis Bezoardici, Mithridatij, Theriacæ, confect. alkermes, de hyacintho, aquarum theriacalium, imperialium, marcipanum, manuschristi perlatarum, pastarum regiarum, conditorum cordialium, sexcentorumque aliorum, tam simplicium quam compositorum mentionem non feci, cum ea solum ad divitum usus & cupedias, ob pretij excessum impendi debeant. In usum tamen inconsultis Medicis minimè vocanda, qui ex morbi idea, temporis constitutione, temperamento, ætate, sexu, regione plurimisque aliis circumstantiis ea appositè præscripturi sunt.

ANNO TATIO V.

*De Perlis, Auro, cornu Monocerotis,
Bezoardico lapide, Mithridatio, The-
riaca, confectioe Alkermes,
de Hyacintho, &c.*

Æquitatis lege me devinctum sentio Le-
ctorem monendi, ut seriò superioris pa-
gina lectioni incumbat, in qua cardiacorum
medicamentorum sumptuosiorum splendidio-
rumque maxima pars enumeratur, quibus ad
pestem præcavendam plerique utuntur. Auto-
ris equidem mens ea non erat de his prolixio-
rem sermonem habere, cum argumentum id
non promereatur, ideoque ab illorum refuta-
tione, in quorum manus illius scriptio perveni-
re poterat, intelligeretur. Satis illi fuit nullam
id genus remediorum formulam præscribere,
lectoremque ab illorum usu deterxere, quippe
qua inutilia sunt, potiusque ad questum, quam
ad salubritatem inventa. Audacter id pronun-
cio, omnes illas mixturas ab Arabibus in Me-
dicinam introductas, nullum verum legitimum-
que usum habere, sumptuosum, luculentum-
que in illis luxum superstitionemque inesse, ad
plebeculam decipiendam utentiumque loculas
emungendos, sub speciosa subsidij ostentatione,
cum immodicum quo vaneunt pretium, aliuni
morbum, priore peiorem, illis qui temere istis

confidunt, accersant. Eo usque vero progreditur, qui penes eorum administrationem admittitur abusus, ut quos aliorum fraudes prevenire avertereque æquum artisque dignitati consentaneum foret, ipsimet in illum turpiter impingant. Exploratissimum mihi est, eiusmodi medicamenta ab Autore nunquam probata fuisse, & tot annorum, qui 40. ut minimum fuerunt, spatio quibus Medicinam in illustrioribus huius urbis familijs exercuit, ne semel quidem ex ijs ullum prescripsisse. Porro quia illa interdicens nullam rationem protulit, ut omnes intelligant, me omni affectu vacuum, soloque publici commodi studio instinctum de ijs mentionem facere, primarias hic edisserans causas, quibus odio mihi sunt Arabum illa prestigia, Aoyrtarumque fraudulente merces. Neque Rhabarbarum, neque Syrupum de cichorio compositum hic insimulare animus est, cum egregij quique Medici utrumque in usum quotidie advocent: sed duntaxat Moschum, Ambram, Perlas, Aurum, Cornu Monocerotis, Bezoardicum lapidem, Theriacam, Mithridatium, Confect. Alkermes & de Hyacintho, Aquas theriacales, imperiales, manus-Christi-perlatas, aliasque id genus quisquilias exagitare, de quarum singulis paucula, ut pro mea virili aliquid conferam ad abusus, qui in dies in Medicinam irrumpunt, proscribendos, perstringemus.

De Moscho.

Nullus unquam vim aliquam alexiteriam

ad pestem præcavendam in Moscho deprehendit. Nullus inter nominatos Autores facultatem illi putredini obsistendi ascripsit, utpote calidiori atque ficciori. Quamobrem cavillantur & ineptiunt, qui eò Moschum adhibent. Sertum ex rosis concinnatum longè ad id præstantius, tum maxime si generosa, que morbi causam profligant, præsidia non negligantur.

De Ambra.

Idem censeo de Ambra, ob affinitatem qualitatum, ceteroquin inertium ad ingens Pestis incendium extinguendum, insignemque putredinem illius fomitem oppugnandam, cum & ipsa calore longè Moschum superet.

De Perlis.

Hæc una est ex antiquissimis absurdissimisque technis, quas Arabum fraudulenta cohors in Medicinam invexit, quum cardiacam virtutem perlis arrogavit. Non nisi ex duobus cor potest roborari, sanguine scilicet vel spiritu. Perla neutrum præstant, cum non alant, neque in alimentorum censu (quibus solis id concessum est) ullo modo reponantur. Insaniunt igitur, qui imposturis eiusmodi Arabicis deludisse sinunt, à vera Philosophia penitus abhorrentibus. Vnius lucri illicys splendida hæc medicatio in egrorum triclinia irrepsit. Succulentarum carniùm insculum, bene apparatusa gela-

tina, vel vini dilutissimi haustus longe validius agrotantis corculum fulcire recreareve possunt, quam perlarum sumptuosissima 50. seu 60. aureorum dosis, eorum cum immani ludibrio, qui portentosa huiusmodi tolerant iacrosinia.

De Auro in Medicos usus non
adhibendo.

Ratio articulo superiore in Perlarum censura allata, nihil cordi roboris afflare posse, quod vim alimentariam non habeat, eadem contra aurum etiam militat, quod in Medicos usus nequaquam venire, neque remedium, (si proprie loquendum sit) nuncupatione donari fas est. Cum remedium omne pati debeat, ad actumque deduci à calore innato, aurum eiusmodi esse nequit, calore in illud non agente, cum immutato colore, eodemque quo voratum est pondere, minime ob soliditatem densitatemque diminuto, excernatur. Id sapiuscule ex eorum exemplis patet, qui aureos numos ceu pilulas deglutiunt, quos postmodum citra ullum ponderis detrimentum deiciunt, nulla ne minima quidem portione in corporis alendi nutrimentum abeunte. Iudaorum quorundam id quoque historia confirmatur, quorum reclusis intestinis devoratum aurum integrum repertum est. Adde, metallis omnibus sulphureum quendam maximeque foetidum halitum, vite nostrae inimicum, inesse. Chymistarum etiam calculo, asse-

rentium, sulphur & hydrargyrum metallo-
rum gemina principia, venenata esse. Remedi-
um omne vel corroborans est, vel alterans,
vel purgans. Aurum non corroborat, quia
non nutrit, ex Aristotelico in Meteoris effato;
& Galeni Comment. in lib. 1. Hippocr. de ra-
tione vict. in acut. Corroborans igitur presi-
dium reputari non potest. Nec alterans, tum
quia natus calor qui blandus est, in auri so-
lidam compactamque substantiam agere non
potest: tum quia nec calefacit, nec refrigerat,
nec exsiccatur, nec humectat. In alterantium igi-
tur classe non numerandum. Purgatoriam vim
auro inesse nullus hactenus pronuntiavit, ne
somniauit quidem. Nec valet, quod vis nutri-
tia ab aliquibus auro attribuitur, quandoqui-
dem id falsissimum est rationibus ante addu-
ctis, eaque quam ex Iul. Cas. Scaligero exer-
cit. 27. in Cardan. mutuabor. Inter illud
quod alit & corpus quod alitur similitudo ali-
qua intercedat necesse est. Atqui inter aurum
& corpus humanum nulla est, cum ab humana
natura auri essentia maximè discrepet. Au-
rum igitur alere neutiquam valet, ac proinde
vires deperditas recreare, atque restaurare
prorsus inhabile est. Si quibuspiam egrotanti-
bus aurum opitulari valeat, melancholicis
certè, non ut Arabs ait Avicenna, ex pul-
vere seu portione exhibitum, sed gravi mole
porrectum, hoc est si afflictas eorum res opu-
lenta aliqua fortuna subleuet, vel si deplora-
tis rebus suspendio vicini, ut quidam olim con-
tigisse

zigisse narratur, ad arboris radices, quam ad
suspensum elegerant, flavi illius metalli in-
gentem deprehendant molem, unde exhilaren-
tur melancholicoque mœrore & tadio vindi-
centur. Longior hic non ero, ijs qua dicenda de
auro supersunt, ad caput singulare in meo Erro-
rum popularium libro prope diem (cum Deo)
edendo reservatis.

De Monocerote.

Ut portentosus extitit, qui ex commentitio
Monocerotis cornu manavit abusus, sic pluri-
morum Medicorum laudanda consilia, qui
identidem suo quisque tempore, solidissimis ra-
tionum momentis illud expugnarunt, omnique
experimentorum genere proscribere aggressi
sunt: dubioque procul amandatum prorsus
fuisset exolevissetque, si male cautum vulgus,
cuius facile luditur ingenium, fraudem non
adiuvisset promovissetque, maiori fide Empi-
ricis Agyptisque commodata, quam Medicis,
qui eiusmodi ludionum inventum profligare se-
rio moliti sunt. Verum (Dei benignitate) irri-
tus non fuit illorum conatus. Nam si usque-
quaque sublatus abusus non est, valde certè
attritus peneque extinctus est, veteratorum
opprobrio, quibus technas fraudesque proroga-
re volupe est. Quamobrem hic de eo multis non
agam, aliquot duntaxat adductis rationibus,
qua curiosis satisfacere poterunt, ut ultimam
huic monstro mactando manum adhibeam.

K K

Primo maxima discrepantia dissensioque est
 inter scriptores penes Monocerotis essentiam.
 Secundo in eiusmodi cornibus non sapor, non
 odor, aliave qualitas existit, qua luculentum
 ullum salubritatis effectum prodere valeat.
 Tertio, cum cornuum materia siccissima sit,
 male affectum corpus minimè nutrire, nisi for-
 san exsiccando, valent; quod longè commodius
 ex boum arietumve cornibus passim obvius effi-
 ceretur, quàm ex id genus supposititio, ex ma-
 ri (ut aiunt) rubro transvecto, ut splendidius
 vaneat, & auro contra pendatur. Quarto, ne-
 que Hippocrates, neque Galenus aliisque Me-
 dicinæ alicuius nominis autor, ullam unquam
 virtutem cornu Monocerotis ascripsit. Si quid
 vero ab aliquibus de eo scriptum, id ex auditis
 aliorumque relatu hæsitanter affirmatum. In
 re autem tanti momenti, Agyrta, ex men-
 dacio fraudibusque lucrum captantibus, ne-
 que peregrè advenientibus temerè credendum
 est. Quapropter unumquemque candidè hor-
 tor, ne ab huiusmodi captiosa merce ludificari
 se patiat, cum longè efficacioribus, præ hoc
 mentito, cornu Cervinum, viribus antestet.
 Eruditissimorum Medicorum autoritate no-
 stra sententia fulcitur, maximè DD. Capella-
 ni, Dureti, Petrei, Altini, Scholæ quondam Pa-
 risiensis Doctorum; Mercurialis, Baccij, Sylva-
 tici Italorum; Thoma Erasti, Germani; sexcen-
 torumque aliorum, quorum rationum momen-
 ta diffusus aliàs sumus enucleaturi. Quod si
 qui adhuc sint, qui fucum sibi fieri aveant, ma-

linterque vesanis improbisque nebulonibus, quaestum inde aucupantibus; quam consultissimis candidissimisque hominibus, ex animi sententia rerumque peritia de eo monentibus credere: eis saltem autor fuerim, ut periculum faciant: tumque suo comperient damno, quacunque de eiusmodi cornu mirabilibus memorantur, meras esse nugas: tumque respondere poterunt, quod Apollonius Damidi sciscitanti, num crederet mirandis virtutibus, quae vasculo ex cornu Monocerotis conflato tribuebantur, festiviter respondit: Credam, inquit, ubi rescivero ditionis illius Regem esse immortalem. Sed hac satis de Monocerotis suppositio cornu. Qui plura velit, Paracum lib. 21. Chirurgiae legat, ubi strenuissimis rationibus experimentisque anilia de illo ludicro amuleto deliramenta perdoctè refutantur.

De Bezoardico lapide.

Si Gallicus Democritus iure merito laudandus veniat, quod molam ceteris omnibus anteponat lapidibus, ob illius usum generi humano adeo necessarium: vice versa potiorique ratione Bezoardicum lapidem insectari mihi liceat, cum eo velut instrumento Empirici sordidique Pharmaceutae tot hominum myriadas misere circumvenerint, ex quo lapis iste offensionis adinventus est. Lapis, inquam, offensionis, in quem iampridem legitima abdicata medendi methodo viaque regia ab Hippocrate & Galeno comonstrata, turpiter adeo impactum est. Falsis infandisque

Kk ij

experimentis fide temerè habita. Infandus lapis, à quo tot fere offensi sunt, quot à strenuissimis remedijs aucti. Facile planumque mihi foret, solidis celeberrimorum Autorum auctoritatibus, velut validissimis machinis, extructum dudum ex isto fabuloso chimericoque lapide edificium diruere. Sed quia inveteratus iste abusus, lucrionum sordibus & dotis introductus, exolescere incipit, egregio Medicorum, tam infami mangonio infensorum, studio & opera, tum quia proprium illi in Erroribus nostris popularibus caput est assignatum, non ita hic multus ero, adde quod Medici officiosi & familiaris Autor nonnihil de huiusmodi versutia pralibavit. Hic porro duntaxat demonstrabo, Bezoardicum lapidem merum esse figmentum, nihilque de eo ab Autoribus antiquis memoria proditum, solumque à 50. vel circiter annis in Medicinam introductum, eorum prestigijs, qui continuo satagunt, ut apud vulgus plus equo credulum nova medicamenta intrudant, ut immeritorum periculo questum inde expiscentur. Vafrities equidem ingeniosissima, egregium Agyrtarum inventum omni ratione destitutum, nullo experimento firmatum, muliercularum fabulis innixum, vel profligata audacia hominum, quos contra animi conscientiam id asserere, quod nunquam animadverterunt, minime pudet! Fallaci duntaxat fraudulentoque veteratorum Alchymistarum testimonio suffultum, qui pro fictitij lapidis granis aliquot, purum putumve aurum ex agro-

rum oculis eliciunt : quibus maiori longè est
 quaestui , quam famosus ille lapis Philosophicus
 Alchymistis. O improbum hominum genus !
 Num tandem ad meliorem frugem redibitis ?
 Num aliquando vanis fictisque remedijs popu-
 lo illudere , eiusque oculos sanationis specie e-
 mungere desinetis ? Enixè sinceroque animo
 Deum precor , ut saniora vobis suggerat con-
 silia , ad ingenuè palamque profitendum adi-
 gat , nullum vos unquam laudabilem ex chi-
 mERICI illius lapidis usu effectum conspexisse ,
 speratoque vos semper fraudatos fructu : ve-
 strisque solum sordibus atque auri sacra fame
 inter egregia Medicinae praesidia intrusum fuisse.
 Cedite tempori , cedite rationi , qua edocemur ,
 nulli omnino lapidi ne tantillam quidem vim
 cardiacam inesse , longè minus fictitio adulte-
 ratoque. Quin etiam , si natus revera fo-
 ret , prout Agyrta & Sycophanta in India ex-
 tate , contra rei veritatem , astruunt ; non ma-
 ioris esset virtutis , quam creta nostra , vel
 gypsum Montis-Martyrum. Humano in cor-
 pore nec sanguinem , nec spiritus generare va-
 let. Nullius ergo ad alendum confortandum-
 que momenti est. Quod si ab illo sumpto su-
 dor forsitan aliquis prodijt , ab ullo lapide non
 posse id praestari pro re compertissima haben-
 dum , effectumque id esse vel febris , vel natu-
 ra imbecillis , vel potius cuiuspiam calidi sudo-
 remque movere potentis , cuiusmodi est aqua
 cardui benedicti , vel ulmaria , quo cum propi-
 natus est , quamvis id perraro contingat. Si

obijciatur, sumptis aliquot pulveris Bezoardici granis puerorum variolas morbilloſve erupisse: abſit ut effectum illum lapidi vestro, sed calori innato tribuatis, ex prægresso quopiam legitimo præsidio incitatum, quale fuerit, vel enema, vel phlebotomia tempeſtivè instituta. Vester ille lapis, ô boni! materia crassa terreſtrique conſtat, quæ ultra ventriculum progredi non poteſt, & quacumque permearit, non niſi noxam creare poteſt: tantum abeſt ut laudabilem aliquam noxi corruptique humoris intra venas contenti, prout revera eſt in fædo huiusmodi affectu, evacuationem moliri ac promovere valeat. Obſervate, Medicos, qui etiamnum hodie illum exhibent (qui pauciſſimi ſunt) in mentis conſcientia agnoſcere, ſupervacaneum iſtunc eſſe lapidem, eò tamen illum præſcribere, ut agrotantium affinibus gratiſcentur, quibus de illius viribus mirabilia depradiçaſtis. Ut ſuſpicionem calumniamve à ſe amoliantur, eorum interitus, qui illo uſi fuerint, licet ſumentibus noxam ſemper aliquam, nullum vero unquam commodum derivatum exploratiſſimum ſit. Rationis cedite potentia, tot eximiorum Europa Medicorum à Domino Guiberto in prædicto Medici officioſi & domeſtici libello curioſè citatorum. Illis cedite, quos hic ſuccenturiabo, ut intelligatis, unam eſſe æquabilemque toto orbe de eo ſententiam. Nicolaus Baccangelinus Hispanus eruditiffimus, Imperatorius Medicus, in tractatu februm malignarum & peſtilent. cap. 17. eius uſum his

verbis condemnat. Cardiacis nonnulli pulveribus ex lapide Bezoardico, unionibus, coraliis, terra sigillata conflatis utuntur: ast turpiter errant, quia omnia huiusmodi medicamina obstructions, unde febris creatur, adaugent. Adde, pulveres istos, cum ex materia crassa terrenaque constent, in fundo ventriculi inhærescere, venas obstruere mesaraicas, ac prohibere, ne tetripestilentesque febris vapores ab his partibus exhalent. *Hieronymus Rubens Ravennas Clementis VIII. Medicus nominatissimus* comment. in caput 7. lib. 3. *Celsi, huius lapidis fallaciam his exprimit verbis.* Non diffiteor in febribus malignis, magnatibus virisque illustribus quamplurimis lapidem Bezoardicum me sæpiusculè præscripsisse ad 8. 10. 16. grana: verum nihil unquam laudabile exinde subsecutum, observatum est, neque sudorem, neque vomitum, neque alvi fluorem, nullumve subsidium aut emolumentum: etsi splendidè lapides isti coempti fuissent, pro veris nativisque haberentur, ab opulentis & eminentibus viris comparati. Præterea operæ pretium facturum arbitror, si moneam lapides illos fictitios esse & adulteratos, quod nobis innotuit in Clementis VIII. Pont. Max. felicis memoriæ, morbo, in quo ex lapidibus istis supra quadraginta ad nos allatis, ne granum quidem legitimum optimæque notæ deprehendere licuit. *Martianus Medicus Romanus* Commentariis in Hippocrat.

qui, nihil præter nomen atque opinionem ex lapide Bezoardico nobis superesse, ait, citra ullum successum; quod verissimū ex notis ab autoribus illi assignatis experientiaque comprobatur. *Rodericus à Fonseca, Professor Patavinus celeberrimus*, tractatu de febribus malignis, *ingenuè fatetur* nullum unquam memorabilem ex lapide Bezoardico, sæpe sæpius in febribus malignis à se exhibito, effectum conspexisse. Præterea, lapides omnes Bezoardicos hodierno die adulterari, ita ut nulli genuini reperiantur. *Ioannes Colla Bellunensis, Italus eruditione clarissimus, Ducisq; Vrbinatis Medicus cubicularius*, libro cui nomen *Cosmitor Medicæus*, longiusculo de lapide Bezoardico tractatu, illos sugillat, qui illius usum citra rationem deprecant, quique passim omnibus in morbis eo promiscue utuntur, propter lucrum inde dimanans. *Theodorus Angelutius lib. 3. de febr. malign. curat. eum sic improbat.* Omnibus Medicis consulo, ne eiusmodi credant lapidi, neve ullo modo in usum vocent, cum certissimè constet, nullum extare qui adulteratus non sit: multique viri egregij fideq; dignissimi profitentur, atque etiã egomet audacter affirmo, ex illius usu nulli unquam ægroto optatum fructum successisse. *Hinc colligi evidentissimè potest, quam tutum sit rem adeo incertam & ludicram agro febre maligna periculosè divexato pro remedio certo probatoque prescribere.* *Thomas Minadous, Medicus Italus*

etiam clarissimus, his astipulatur libro de febr. malignis cap. 15. Nec admitto (ait) nec in Bezoardico lapide vim ullam occultam deprehendo, qua febris opitulari possit malignis: meaque sententia est, commenta esse anilesque fabulas, quicquid ab Arabibus de eo scriptum, & à recentioribus etiamnum ventilatum est. Pluries enim variisque in agrotantibus illum præscripti, sed frustraneo semper eventu. *Aloisius Mondella* in medicam. simplicium examine; *Medicum* quendam ait sibi notum, qui lapidem ex hydrargyro & auro fabricaret, quem Bezoardicum nominabat, ex cuius usu plurimi interibant. Item unius Hispani, septemque Italorum Medicorum celeberrimorum de egregio illo lapide assertiones: ex quibus inferendum, nullam ei fidem adhibendam, quippe qui spurcius suppositivusque sit ac usus periculosus, quique nihil eorum præstet, qua ambitiosè fallaciterque ab Empiricis illi affinguntur. In his solidissimis conquirere possem auctoritatibus, nisi ut fraudes luculentius innotescant, que huius lapidis abusu perpetrantur quam locupletissime demonstrare vellem, Medicos non tantum exoticos, Italos, Hispanosque, verum etiam Gallos eidem veritati suffragari; lapidem scilicet Bezoardicum, qualiscumque sit, puram putamque esse fallaciam, sive ex Oriente, sive ex Occidente allatum; optimuraque nullius prorsus esse momenti. *Paracelsus* lib. 21. cap. 44. assertorem advoco, omnesque Bezoardicos Pa-

ranympfos & Chymicos ad unum provoco, ut adductis inibi rationibus satisfaciant, Chirurgus licet duntaxat ille fuerit; hinc D. Ludovicum Guyonum Dolensem variar. lection. tom. 1. cap. 10. lib. 1. Riolanum patrem, Parisiensem Medicum eruditissimum Comment. in Fernel. cap. 17. lib. 2. Andream Laurentium Henrici IV. Gallorum Regis Archiatrum Consil. cap. 1. & 14. Quod ad me attinet, de lapide Bezoardico nequaquam bene ominari possum, si ab illo meliora, quam triginta retroactis annis, intueri non detur: seu, si mercatores in Indijs negotiantes nobis hic vivum spiransque animal ex quo extrahitur, non sistant. Gnarus quippe sum, omnes huius lapidis propolas planos esse vafrosque impostores, speciosaque illa acroamata, qua de illius virtutibus palam iactantur, meras esse nugas, ad sordes & questum, vulgique, nimis utique creduli, dispendium concinnatas.

De Theriaca & Mithridatio.

Iustum de ijs qua contra ambas hasce compositiones, ab Agyrtis ignarisque Empiricis tantopere celebratas, obisci possent, volumen compingere per facile esset, tot tanteque absurditates, discrepantia, contradictionesque in Opiatis istis examinandis pullularunt, ut nuspiam gentium extare appararique satius esset, propter frequentissimos abusos atque infortunia, utentibus saepe saepius inde emergentia.

Integrum mihi esset utramque minutim, singulis simplicibus excussis, refellere, nisi utrique caput proprium in Erroribus meis popularibus brevi (si Deus volet) emittendis non destinarem. Vbi planos faciam multiplices prægrandesque abusus, qui in augustissimam artem (Medicinam intelligo) irrepserunt, quibusque populus ludificatus est, blanda sanationis spe prolectatus. Illicque luculentissime demonstrabo, hodiernam Theriacam unicum prisce illius famoseque confectiois nomen retinuisse, eique penitus esse dissimilem. Hic interim rationum molem summatim congeram, quas sigillatim illic (Deo dante) enucleaturum me spondeo, quibus ad medicamen istud exagitan- dum adducor, quantolibet apud improbos at- que ignaros nomine pretioque cluat: succincte- que id (quoad potero) exequar, ad compen- sandam superioris articuli prolixitatem, in re- futandis technis & fraudibus, que in dies in lapidis illius fictitij mercimonio admittun- tur, impensam.

Duo sunt duntaxat, que eiusmodi præsi- diorum usum suadere possint, authoritas sci- licet & ratio. Sub authoritate experientia continetur, que nihil aliud est, quam pro- batio seu periculum à gravibus aliquot vi- ris fide dignis ex illis factum. Princeps ma- iorisque ponderis autoritas, qua Theriacam legitimam esse probari possit, hæc est (quam nulli Empirici medicaminis istius præco- nes omittunt): à Galeno Theriacam adeo

commendatam esse, ut de ea geminos conscripserit libros, ad Pisonem, & ad Pamphili-
num. Respondeo, autoritatem hanc nihili esse, cum uterque ille liber Galenicus non sit, licet illius nomine signatus. Quod apertissime elucescit, tum ex stylo & ratiocinatione, qua ab ordine methodoque Galenica penitus abludunt, tum propter insolita inusitataque vocabula, qualia in alijs Galeni operibus minimè reperiuntur. Præterea opiniones maximè erroneas, absurdas, atque à germana Galeni doctrina abhorrentes inibi legere est. Exempli gratia, ubi de absinthio, &c. verba facit; ut verisimile omnino non sit, Galeno unquam in mentem eos conscribendi venisse. In eo plurima verba à Galeno nusquam usurpata, fabulosa aliqua, & stylus totus pene diversus reperiuntur, ait doctissimus Mercurialis.

Etsi vero constaret librum illum Galenicum esse, enixè contenderim, hodiernam Theriacam frustraneam esse, non in Peste modo, verum & in alio quovis morbo, cum ab illic descripta penitus discrepet. Nullamque aliam rationem velim ad Theriacam, qua nunc temporis varijs in locis conficitur, refellendam, quam conditiones ab eiusmodi libri Autore ad legitime Theriaca confectionem requisitas. Nullum admittit succedaneum. E contra nullibi in Gallia parari potest, quin duodecim ut minimum succedanea substituuntur. Præ cæteris imperat, ut optimum habeatur Cinnamomum, in quo (ait) quamplurimi aromatarij hallucinati sunt:

hodie vero nuspiam reperitur, cum Canella (ut vulgo vocatur quæ exquisitum Cinnamomum non est) etiam optima non sit inventu facilis, insignis adeo vesanaque est extraneorum mercatorum avarities & improbitas! Idem Autor addit; in rectè conficienda Theriaca nullum erratum, ne quidem in simplicium minimo admitti debere: vitium enim unius medicamenti totam compositionem evertit. Peritiorum huius urbis Pharmacopœorum iudicium appello, num revera in simplicium electione supra viginti errata insignia committantur, quoniam alia nobis prorsus incognita sunt, alia desunt, nec unquam huc adferuntur. Unde adducor ut credam, non leve in illius usu subesse periculum. Nullus fere est, qui ab usum ignoret, qui in viperarum delectu subest, quingentisque plusquam retro annis in usum minimè venisse, imo nec cogitas fuisse, quarum vice serpentes virosissimi substituebantur. Porro si in re tam pervia adeo turpiter periculosèque peccatum est, quæ securitas in vero balsamo & malabathro longè pretiosissimis, à remotissimisque regionibus convehendis? Hodierno tempore nativo opobalsamo Ægypti maiorem fidem quam ulli remedio adhibent, quod tamen nec occurrit, nec nuspiam adinveniri potest; de eiusque præstantia postquam probi Autores mira decantaverunt, demum concludunt, sed nusquam reperitur. Myrrha etiam nostra, odore excepto, in nullo convenit cum myrrha à Dioscoride descripta. Caremus opobalsamo, costo vero, schæ-

nantho, dictamno cretico genuino, amomo, chalcitide, terra lemnia, carpobalsamo, vino falerno. Hodiernum opium neque etiam purum est, legitimumque, attestante Matthiolo; penitusque discrepat ab opio à Dioscoride descripto, licet absolute necessarium sit, cum basis sit Theriaca. Abstineo à classicis Autoribus citandis, in quorum monumentis improbat, res enim fieret infiniti laboris. Plinius ipse Theriacam, ceu prævum medicamentum, insectatur. Theriaca vocatur (inquit) excogitata compositio luxuriæ: fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Recentiores eam damnant, ut inconditam numerosorum simplicium absque ordine & methodo farraginem, quorum maxima pars incognita est, alia frustranea sunt, pestique sanande penitus inertia: Vnum duntaxat dicam, hodiernam Theriacam perniciosum esse remedium, perperam apparatus, præcalidum, febrem in paratis corporibus facile accensurum, quodque deterrius, inimica estuosaque facultate exitiale incendium visceribus promptè impressurum. Indignum prorsus, quod inter Antidota reponatur, nulla quippe virtute præditum, qua pestilitatis præservationi curationive opitulari valeat, à quo abhorreat (amabo) quisquis ab illius noxa indemnem præstare se voluerit.

De Mithridatio.

Mithridatium, quod hodierno die in offi-

cinis prostat, cum ad Theriacam maximè accedat, iisdemque vitiis laboret, iisdem etiam rationibus oppugnari debet: quamplurimis enim similibus constat simplicibus, illiusque perinde exitialis est usus. Et si à Mithridatio, fervidum mordacemque calorem excipias, quo impensissimè obesse potest, nulla alia superest qualitas, qua adversus pestem malignosque alios affectus commendandum veniat. Quamobrem cuique amicè consulo, ut ab eo caveat, fidemque omnem vanis Empiricorum encomiis Mithridatium impudenter iactantibus derogat.

De Confectionibus Alkermes, & de Hyacintho.

Confectio Alkermes compositio in primis est ab Arabibus perverso admodum ordine descripta, fraudibus superstitionibusque referta, quales sexcenta alie in artem Medicam ab ijs inverte sunt, nonnihil à recentioribus, Arabice disciplina sequacibus, emendata & interpolata. Nihilque aliud est, quam confusa inordinataque plurium medicamentorum externorum congeries, in qua nullam vim cardiacam (ut quotidiana constat experientia) dispicias, quicquid venality pracones de ea garriat. Nulla arguiratione potest, aliquod ex simplicibus quibus conflat, ulla vi praecellenti ornatum esse, qua putridarum februm malignarumque causis

ac symptomatis adversari valeat, si saporem odoremque, quem à pomorum fragrantium succo, ab aqua rosacea, moscho, ambra, ac saccharo habet, illi ademeris. Cum enim omnia hæc calida sint, febricitantibus infensissima sunt. Imo florum suaveolentium fasciculus cor cerebrumque vi gratiore salubrioreque perfundit, quam confectionis alkermes libra integra, à qua si quinque proximè enumerata simplicia detraxeris, vix unum supererit, quod medicos in usus venire mereatur. Nec me ab ista opinione divelli unquam patiar, donec egregium aliquod ac conspicuum specimen exhibeant serici crudi abunde immisti, lapidis lazuli venenosi, corrosivi, vomitivi, purgantis, hodieque adeo rari, aromatariorum totius Europa primipilis etiam asserentibus nusquam illum reperiri, cuius loco marcastiteum substituant, marmore albo conspersum, proinde nocentissimum. Quod ad lignum aloës, mercatorum fidem attestor, qui sæpe sæpius in rebus minoris momenti nobis imponunt. Perle atque aurum nulla vi pollent cardiaca, ut supra demonstratum, solumque ad splendidiorum fucum lenociniumque adyiciuntur.

Quibus permotus Rondeletius, Medicus Monspeliensis eruditissimus, quanquam peregrinis simplicibus aliis addictissimus, confectionis huius parum tutum usum esse admonuit. Quod alterius Monspeliensis Medici calculo comprobatur: aitque quendam virum non ignobilem sibi notum; ab illa in gravem fœdamque

que dysenteriam incidisse. Quod minime mi-
 nor, expensa acriusculorum simplicium ex qui-
 bus constat virtute. Simplici plebecula, us-
 que qui varietate delectantur, persuadetur,
 eximium quid huiusmodi confectionem esse ob-
 admistum aurum. Verum ludibrium merum
 est. Aurum quippe ore sumptum nullius est usus
 & efficacia: subdolumque inventum est homi-
 num, Arabum more viventium, ne dicam præ-
 dantiæ, ut miserabilium agrorum illis plus
 æquo confidentium è loculis numos callidius
 eliciant. Angerius Ferrerius, Tolosanus Me-
 dicus eruditus in Methodo, confectionem Al-
 kermes ex compositione improbat, Medicosque
 citra ingentem necessitatem, alioque fine quam
 quo instituta est ea utentes, incusat. Aromatarij etiam Auxitania, ubi ut plurimum cudi-
 tur, indeque ad nos adfertur, illius ligurito-
 res naso suspendunt. Autor collationis utrius-
 que Pharmacia id amplissime patefacit, sigilla-
 tim adamussimque excussis peccatis omnibus,
 que in hac compositione admittuntur, à quorum
 ventilatione ne tadio sim, supersedeo.

Confectio de Hyacintho in multis cum supe-
 riori colludit, in eo præsertim, quod non mi-
 nus vitiosa sit, nullaque facultate cardiaca præ-
 dita. Empirici nostri recentiores de illa pariter
 mira deblaterant, ob fragmentorum pretioso-
 rum aurique bracteolas aliquot que eam in-
 grediuntur, quorum simplicium vano iner-
 tique fulgore, non tam oculos quam mentem
 aegrotorum obsequentium sub specie medela pet-

stringunt & ludificant; hic necessitas me adigit, ut exclamem, ô nuge! ô fallacia! ô caligo! Tenuia quippe eiusmodi fragmenta, omni colore fulgoreque vacant, spiritusque nostri ea ratione quam idiotis suadere nituntur, minime opus habent. In illis fragmentis ne tantilla quidem vis alexiteria residet, quin potius feruida noxiaque, ideo ex finibus usibusque Medicis eliminanda, cum nihil eorum penitus exequatur, que de illa iactantur. Ac stylum ea de causa abrumpam, multiplicesque illius compositionis abusus intactos relinquam.

De Aquis Theriacalibus, Imperialibus, Marcipanibus, Manus-Christi-perlatis, Pastis-regijs, &c.

De omnibus id generis medicamentis idem pronuntiandum, quod de vitiosis libris existimo,

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falsa, quandoquidem frustranea omnia sunt, meraque figmenta ab Arabibus eorumque asseclis ad crumenam egrotantium exhauriendam, viscerumque intemperie adaugendam inventa. Si ingredientia, ex quibus conflantur flocci nihilique sint, ex ijs composita quo loco (quaso) pretiove habenda in pestifera labis eiusque causarum expugnatione? Mistura ista omnes calidiuscula sunt, splendide vancunt, perperant susque deque permista, nullo locuplete testimonio autoritateve suffulta. Solis enim in Agyr-

rarum buccis percrepant, citra ullum evidens experimentum, nullusque inde in pestis, tum preservatione, tum curatione felix successus unquam est animadversus. Quapropter Autoris vestigijs inhaerendo, unicuique consilium suggero, ut fidem omnem istis quisquibilibus derogat, quin potius ad Deum opt. max. confugiat, summum agritudinum omnium Medicum, qui peste nos corripit ad scelerum nostrorum, expiationem patitur: dein ad Medicos phisicos, qui ex artis regulis consentaneam indicabunt remedia, cuiusmodi sunt magna illa & generosa phlebotomia & purgationis, cum legitima vivendi norma, ex quibus vera pestis pendet praecavio, à qua Deus sua benignitate & gratia tueri nos velit.

Quantum ad curationem spectat, eam attingere nolui, quia periculosissimum est ex solis universalibus regulis curationem instituere, idemque calopodium singulis quibusque adaptare. Iurisperitorum effatum est, Theorias generales non informare animum practicum, qui consistit in singularibus. Si hæc propositio in Iure vera existit, potioem locum in Medicina habere debet, in affectu præsertim adeo anomalo atque insolenti, cuius, ut Protei, nunquam facies eadem est. Nulla enim pestis alteri, nisi in uno, similis est, quod scilicet ea correpti maximam partem intereant. Constans opinio est, tot fere species morborum pestilentium esse, quot annorum, quibus in vulgus gra-

fantur. Varianda proinde curatio ex affectus, causarum, symptomatumque varietate: ratioque habenda temporis, regionis, sexus, ætatis, temperamenti, peculiarisque cuiusque naturæ (quam Græci idiosyncrasiam vocant) pluriumque aliarum conditionum à Medico expendendarum. Insignis igitur abusus foret in peste curanda eadem uti methodo. Quamobrem iterum inculco, prudentes peritosq; Medicos ac Chirurgos in eiusmodi negotio esse adhibendos. Non deerūt illis libri ab antiquis & recentioribus in hanc rem conscripti, in quibus si aliquid vel in præceptis canonibusque generalibus, aut circa mali tum grassantis medelam specialem deficiat, abunde compensari poterit extemporanea cuiuspiam ex eruditis facultatis nostræ Medici scriptione, qui quam libentissime laborem hunc bono salutique publicæ impertiturus est.

Plurium medicamentorum inconditorum congerie has onerare paginas non fuit animus. Verum simplicissima, paucissima vilissimaque si pretium spectes, selegi; utilissima vero si virtutem, ad pestem præcavendam, ad subsidium solatiumque pauperum, in quorum præcipuè gratiam hunc Tractatum conscripsi, insertis nonnullis universalibus Antidotis, quæ in cuiusvis generis affectibus pestilentibus continuè inservire possint, quia universalem pestis essentiam undelibet illa excitetur, oppugnant. Eæ sunt regulæ,

tum à Politico Magistratu, tum à privatis ferè observandæ, quibus pro re nata aliæ consentaneæ adijci quoque poterunt. Exempli gratia duæ sequentes Antidoti, quarum usus quavis in peste ad præcautionem securissimus est, earumque descriptio huic sermone velut corollarium superaddetur.

Prima est potio vini, quod sua tenuitate facilè permeat, substantia viget cardiaca, promptè spiritus reficit, cor aliasque partes principes confortat. Hoc ab antiquissimis eruditissimisque scholæ nostræ Medicis (quorum memoriam posterosque veneror) summi cardiacique præsidij loco habeo. *Cardiacum* quippe *Cardiacorum* ab ipsis per excellentiam nuncupabatur: illudque ipsemet expertus sum, plus mihi (non sine Dei munere) etiam in lotionem profuisse, quam ulla alia, qualitatibus (ut vocant) occultis tantopere commendata. Moderatè tam intus, quam foris ad manuum vultusque lotionem usurpatum commodissimum est, eo præcipuè uti assuetis, aliisque etiam, quibus peculiari aliqua de causa interdictum non est.

Alteram, electuarium est de tribus adverbis indigitatum; *citò*, *longè*, *tardè*: hoc est, citò à loco affecto discedendum, longè recedendum, tardè redeundum, de quibus hoc distichum compositum est.

Hæc tria tabificam pellunt adverbia pestem;

Mox, longè, tardè; cede, recede, redi.

Ex summi Medicinæ dictatoris primariique

L l iij

artificis officina compositio isthæc prodiit, quippe qui ab aëris pravi diathesi creatis morbis saluberrimam esse aëris lociq; mutationem pronunciarit. Latinus Interpres aliquot ad pestis præcautionem traditis præceptis, peregrinationem imperavit. Antiqui Æsculapij templum extra urbes exædificabant, ut indicarent campestem aërem urbico semper esse salubriorem.

Anno 1580. Parisiensis civitas à maxima parte personarum illustrium & ditiorum quæ rus secesserant, ob sævientem tum pestiferam luem fere derelicta est. Peculiari Dei favore nullum signum elucescit, quod adeo sinister eventum, qualis antè expositus est, portendere possit. Quod si contingeret (quod Deus avertat) summum ad cautelam præsidium foret, quamprimum, quibus id commodè liceret, in locum quempiam salubrem commigrare, indeque duntaxat reverti, ubi Aquilo, orbis abstersor, aëris inquinamenta expurgarit. Vel quibus in civitate commorandi necessitas incubuerit, regulas superius expositas, remediaque à Medicis ordinariis præscribenda observare curent. Præ cæteris autem locos infectos fugiant, eosque homines, qui quocunque modo infirmos peste laborantes frequentant, cuiusmodi sunt qui Medicinæ ministerium aliquod exequentur, tum curando, tum assistendo. Hic fas non est strenuitatem generositatemque præ se ferre, primisque insul-

tibus se exponere. Verum sanum consilium est in postrema acie & inter triarios & impedimenta stare, procul ab ictibus, & pro insignibus illud Comici militis gestare, *Hic ero post principia.*

Hac postrema carcerum meta Deum opt. max. enixissime oro atque obsecro, ut à nostris omniumque civium nostrorum capitibus tam funestam calamitatem avertere velit, salutemque publicam factam tectamque præstare. Hoc breviculum monitum (Lector humanissime) æqui bonique consulas rogo, & *Candidus imperti meliora, vel utere nostris.*

GALENI
DE RATIONE
CVRANDI
PER SANGVINIS
MISSIONEM LIBER.

Ex Græco in Latinum versus.

Cum præfatiuncula in modum Epistolæ nuncupatoriæ ad inclytos Parisienses Medicos, de causis, ob quas non adeo frequenter liberaliterque aliis in locis regionibusve sanguis detrahitur, atque Parisiis: & quibus etiam rationibus nonnulli Medici in huiusmodi sanguinis mittendi usum invec̃ti sint.

INCLYTIS VENERANDISQVE
FACULTATIS MEDICÆ
PARISIENSIS DOCTORIBVS.

Ruditissimi Domini,

*Paucis retroactis diebus cum
cuiusdam natalibus illustri viro
aſiderem, cui unus ex vestro ordine Medicus
phlebotomiam iteratò in ischiadico dolore
praſcripſerat, iſque ad eam non niſi agrè
acquieſceret, ob praconceptam de largiùs
profuſuſque à Medicis Parienſibus cele-
brata ſanguinis miſſione opinionem; ille vir
illuſtris à me ſciſcitatus eſt, à me inquam,
veſtrae Scholae & dogmatum alumno, cur
tam liberaliter Lutetiae Pariſiorum ſanguis
detraheretur, cum alijs in locis longè rarior
ſit phlebotomiae uſus. Illi reſponſum à me eſt,
mirandum potius eſſe, quamobrem alijs Me-
dici in ſanguine mittendo ſint adeo parci &
timidi, quandoquidem Medici Parienſes in
eo exhauriendo ſunt liberaliores: cum Lute-
tia Pariſiorum ſit Academiae (quas vulgo*

*Universitates vocant) matrix & antesigna-
 na, celeberrimorum clarissimorumque totius
 Europa ingeniorum sedes, in qua Medicina
 studia accuratius maiorique tum professo-
 rum, tum studiosorum sedulitate assiduita-
 teque vigent, exquisitiori methodo doctrina
 Medica instituitur, gradus maiori diutur-
 niorique disquisitione, probatione, rigore
 conceduntur, experientia commodiori faci-
 litate acquiritur, praxis frequentioribus ca-
 sibus & consilijs confirmatur, totius Regni
 illustrissima capita curantur, in qua denique
 innumerabilium morborum exempla sub-
 inde pronascuntur. Adeo ut potentissima
 ratio qua afferri posset ad novum aliquem
 morem alicubi inducendum (si quid iudico)
 foret, si id Lutetia in usu esse dicatur.
 Responsum istud (eruditissimi Domini) apud
 illustrem virum multum equidem ponderis
 habuit. Sed quia generalior erat hæc ratio,
 magis que specificas ac proprias efflagitabat,
 à phlebotomia causis desumptas; subjeci, esse
 in Medicina remedia à primis Autoribus
 magnorum nomine donata, ob immensum
 morborum, præsertim magnorum quibus o-
 pitulantur numerum: interque illa sangui-
 nis missioni eum esse locum, ut antiquissi-
 mi maximique Medici eam ceteris omnibus*

praesidijs anteposuerint. Verum enimvero magna isthaec remedia, velut promptam certamque exhibent opem, cum à perito Medico administrantur: ita praesens ut plurimum exitium afferunt, si praeposterè perperamque adhibeantur, morbo videlicet qui ea exigat non bene perspecto. Nullus porro in temporum notitia adeo rudis est, quem lateat, cum Imperij Romani ruina bonarum artium studia ita elanguisse, tantamque subsequenter seculis ignaviam & barbariem regnasse, ut quarumlibet disciplinarum authores cultoresque vix ulli reperirentur, qui supra temporum illorum ruditatem sese erigerent. Vnde factum est, ut Hippocrates & Galenus, in quorum monumentis totius Medicina splendor sublimitasque versatur, in scholis legi desierint, indeque acciderit, ut illarum aetatum Medici, quippe salutari eiusmodi doctrina non imbuti, magnorum remediorum usum abdicarint, ob cautelarum in ijs adhibendarum ignorationem, quae non nisi ex divinorum illorum authorum lectione intelliguntur. Quod in causa fuit, ut à phlebotomia, inter insignia primaque remedia praestantissimo, abstinuerint, vel adeo exigua quantitate sanguinem detraxerint, ut morbo ple-

nitudiniq̄ue minimè analogâ esset, redactâ
 evacuatione à Galeno sæpissimè ad sex libras
 celebrata, ad sex unciarum modulum. Sed
 à centenis vel plusculum annis cum se in-
 genia excitassent, litteræque primum Lute-
 tiæ Parisiorum sub Rege Francisco I. disci-
 plinarum parente & restauratore, emerfis-
 sent, ob accersitos maximam illam in urbem
 præstantissimos totius Europæ, omnibusque
 scientiis illustrissimos viros, Hippocrate &
 Galeno hoc pacto in Scholam Parisiensem
 admisis, illius ætatis Medici horum doctri-
 na instructi, magnorum præsidiorum ia-
 centem usum sensim invexerunt, quem sæ-
 culorum Gothicorum negligentia & caligo
 proscripserant. Phlebotomia verò maximè
 omnium frequentata est, cum in se cõditiones
 omnes in summo perfectoque remedio expe-
 titas contineat, tutò scilicet, citò & iucun-
 dè curando. Nam sola inter valida præsidia
 cum paucioribus opitulatur accidentibus,
 conceditque Medico eam ad libitum sistendi
 vel ampliandi, prout expedire iudicaverit.
 Quod ad operationis illius benignitatem atti-
 net, nullum medicamentum est, quod minori
 cum dolore agat. Effectuum qui phleboto-
 miam excipiunt celeritas eiusmodi est, ut
 levare quod Galenus per illam olim præ-

stabat, humana curatio non videretur, sed potius incantatio: ipseque non ut Medicus, sed fascinator & demon haberetur, adeo præsens erat subsidium in agros inde dimanans. Ea (inquam) ratione (vir illustrissime) methodus Medicorum Parisiensium liberalius sanguinem mittentium mira videri non debet, quin protinus Galenica doctrina admirationem commoveat, quæ Lutetia religiosius audaciusque observatur. Quæ alias si ad amussim in hac materia non teneatur, in hoc certè, quod non ea quantitate qua à Galeno, sanguis auferatur. Adduci enim nequeo ut credam, ab ullo unquam Medicorum Paris. ad 12. sanguinis pelviculas una vice institutam esse phlebotomiam, ut de Galeno legitur; atque in eo, quod pueris ante 14. annorum sanguis detrahatur, quod Galenus suo adhuc tempore ausus non fuerat. Verum non apud solos Medicos Parisienses, sed & apud omnes Europæ nominatos Medicos hæc methodus invaluit, ut tum ex aliorum monumentis, tum ex aliorum praxi in proparulo est. Calumniarum quæ in phlebotomiam proceduntur causa, à duobus hominum generibus, Medicorum etiam titulo sese venditantibus, proficiscitur. Quorum alij Ens-

pirici nuncupantur, qui phlebotomiam damnant, quia universam Galeni doctrinam insectantur. Alij sunt Medici rationales, sed qui extra Lutetiam quavis alia disciplina potius quam Galenica imbuti sunt, ita ut de barbara praxi plurimum retinentes, quæ non nisi in levium futiliumque medicaminum farragine sita est, mirum alienumque Græcorum magnum istud præsidium reputent: vel ubi Medicos Parisienses eruditissimos, exemplo Galeni in omnibus fere morborum generibus sanguinem minuere viderint, eosque imitari studuerint, non exploratis alioquin, Galenicæ methodi ductu, horum generum peculiaribus speciebus quæ phlebotomiam exigunt, sperata ope frustrati sunt. Quod Medicis Romanis olim etiam contigit, qui cum Galenum Hydropicis, Epilepticis, Paralyticis, Apoplecticis, Arthriticis, Melancholicis, Rheumaticis sanguinem affatim detrahere animadvertissent, ipsi quoque sanguinem, sed improspere, in quibusvis horum morborum speciebus mittebant. Illustris ille vir, eruditissimi Domini, in stuporem raptus est, cum audiit praxim illam antiquam esse, atque à Galeni doctrina desumptam. Antea enim crediderat, inventum esse nuperum &

aliquot Medicorum magni nominis Parisiensium commento inductum, qui huic presidio famam conciliassent. Imo res nostro colloquio eò de venit, ut mihi suggererit, operæ pretium me commissurum, rei que publicæ consulturum, si palam aliquo scripto facerem, eum sanguinis detrahendi morem ab antiquis mutuatum, prorsusque eius doctrinæ conformem, cuius authoritati omnes boni Medici, velut Dei, summa fide adherent. Quod melius commodiusque fieri non posse ratus sum, quam si publici iuris facerem libellum, quem de hoc argumento ipsemet Galenus suis operibus inseruit, quod si vestri clarissimi nominis tutela & auspicijs aggredi audacia mihi incessit. Illud autem consilium eo alacrius susceptum à nobis est, cum in mentem subijt, iuvenem quempiam Galeni tempestate, cui ipse eiusque doctrina maxime cordi erant, tantum ad promovendam Romæ sanguinis missionem profecisse, quamplurimis exemplaribus scilicet libri à Galeno contra Erasistratios de sanguinis missione conscripti, illic sparsis, ubi solenniter de eruditis rebus disceptationes agitabantur, ut exinde Romani Medici, qui viue. vocis Galenicæ oraculo suaderi nequiderant, illius scriptio-

nis beneficio luculentissimè instructi fuerint. Pari ratione hodierni Medici, si qui in sanguine mittendo hætenus igna vi & inertes fuerint, ob non delibatas aut non probè in scholis intellectas rationes, quæ hoc præsidium suggerunt, hac data occasione, summi huius Medicinæ dictatoris paginas contemplando, sententiam mutare poterunt. Secus, non levi illorum dedecori cessurum est, si ipsi, qui Galenicorum nomen sibi arrogant, hac in re maiorem pervicaciam, quam olim Erasistrati, qui disciplinam contrariam tuebantur, ostentarent. Fiducia etiam ducor, alios non paucos, tam Medicinæ candidatos, quam quosvis alios huiusmodi lectionis alioqui planè beneficio, non poenitendum fructum inde percepturos. Vobis vero, eruditissimi Domini, non minimum decus & splendorem accessurum, cui, quantum in me est, symbolam conferendam de vincetum me sentio, ut

Humillimus, obsequentissimusque
discipulus vester & servus,
L. SAVOT.

GALENI,
DE RATIONE
CVRANDI PER
sanguinis missionem
liber.

*Qua ad phlebotomiam rite admini-
strandam attendenda.*

CAPVT I.

His qui de sanguinis missione con-
templationem instituunt, una
quidem & prima est speculatio,
ut qui affectus corporis vacuatio-
ne egeant considerent. Dein altera, quinam
ea quæ per sanguinis fit missionem. Quippe
multi sunt affectus, qui alia quapiam vacua-
tione, non sanguinis missione indigent. Ter-
tia post has consideratio est, ut dijudicent
qui hanc vacuationem citra noxam ferre
queant. Nam nonnunquam quidem affe-
ctus reperitur, qui sanguinis missionem re-

Mm

quirit, at qui ægrotans eam tolerare non potest: idque aut propter ætatem, aut anni tempus, aut regionis naturam, aut oris ventriculi vexationem, quod nomine abutentes sæpe stomachum appellant: quemadmodum sane nunc etiam per totum hunc librum, brevitatis gratia, hac appellatione utimur. Sed sunt quoque qui ob universi corporis habitum sanguinis missionem non ferunt, etsi, quod ad morbum attinet, ea maxime egent.

Quæ ubi quis definiert, ea quæ est de occasione succedit consideratio, uti in alio quovis auxilio. Deinceps vero ea quæ est de venis quas incidere oportet. Quippe de istis abunde quæsitum est, nihilne utique referat, quam quis incidere venam volet, quum omnes omnibus affectibus æquè profint: an, quemadmodum Hippocrates, & probatissimi medicorum quique consueverunt, plurimum intersit hanc præ illa incidere. Cæterum hac quoque consideratione definita, succedit de scopis sermo, quibus videlicet animum intendens, vacuationis mensuram coniectura assequatur. Post hæc vero omnia, in quibus utique semel auferre præstat, in quibus vero repetitam vocatam ablationem fieri convenit, & quos ad animi usque defectionem vacuare, in quibus autem hanc, veluti maximum detrimentum, caute expedit. Hæc itaque considerare eum, qui rectè hoc præsidio uti volet, necesse est.

Alios suorum operum locos indicat, ubi de sanguinis missione iam egerat. Sophistarum circa phlebotomiam cavillationes. Qui præ cæteris phlebotomiam insectati sunt. Discipulorum Erasistrati subtilitas, qui sanguinis detractionem prohibere non valentes, suadere nitebantur suum præceptorem eam in morbis omnibus probasse, in quibus dietam præscribit. Eam opinionem in opere practico esse periculosam. Cur hunc librum conscripserit, cum de hoc argumento alias egerit.

CAPVT II.

ET de omnibus istis in tractatione de Medendi ratione dictum est, quemadmodum & privatim adversus Erasistratum, quod ipse perperam ab hoc præsidio abstinuit. Deinde alium rursus librum conscripsimus adversus eos Erasistratæos, qui virum hunc usum esse hoc auxilio affirmant. Proinde odio digna est scelestorum sophistarum tum vafritia, quod quum mentiri se sciant, præ studio tamen novarum rerum dolosè agunt: tum sapientiæ vanæ tractatio, quod optimarum rerum ignari, contraria verbis comminiscantur. Horum enim alterum Chrysippo Cnidio accidit, qui venæ sectionem è numero medicinalium præsidiorum prorsus sustulit. Sequuti sunt illum

Mm ij

discipuli Medius & Aristogenes, clari & ipsi apud Græcos. His vero magis Erasistratus ad splendidissimam euectus gloriam Chryssippi sententiam retinuit. Huius deinceps discipuli, omnes initio præceptoris dogmati insistebant, progressu autem temporis quidam horum ab eo defecerunt, pudore confusi impudentissimo. Nam quid aliud dicam in eos, qui asseverare audent Erasistratum venæ sectionis præsidium admittere, quum tamen nusquam in suis commentariis ullo in malo hoc consulere videatur? Verum consentaneum erat, inquit, ut ei qui inedia tanquam vacuatorium auxilium recipit, multo magis venæ sectione vacuet. Qui vero hæc dicunt, omnes venam incidendam esse in iis, quibus Erasistratus inedia præcepit uti, censent. Quum igitur ipse in libro de Febris in morborum principiis inedia adhibendam esse tradat, sequitur hunc omnibus sanguinem mittere illo utique tempore, quemadmodum etiam ipsi loquuntur. Verum maximum id malum est, si ita faciendum artem discuntibus iuuenibus persuaferint, multoque etiam peius, si non alia quoque quæ definire convenit, consideraverint. Quapropter alio in libro ea exponere coactus sum, ac iuuenibus demonstrare, Erasistratum nequaquam venæ sectione usum: præstat enim hoc credere, quam omnibus quibus ille uti inedia præcepit ordine incidere venam, maximumque ægrotanti-

de sanguinis missione. 551

bus ex hoc præsidio commodum fieri, si quis eo rectè utatur. Non igitur, mea quidem sententia, aliud quicquam me de venæ sectione scribere oportuit, quod scilicet huius auxiliij usus in opere de Medendi ratione sit expositus, quemadmodum etiam in libris de Tuenda sanitate. In duobus vero libellis, quorum alter adversus Erasistratum inscriptus est, alter contra Erasistratos Romæ agentes, ea quæ ille non rectè est opinatus à me sunt demonstrata. Verum cum crebrò à me multi amici Medici, quos piget, ut mihi videtur, Medendi libros perlegere, efflagitarent, coactus tandem sum ad præsentem explicationem redire, ne scilicet invidere illis videar, ac subinde conveniente ordine omnia de hoc præsidio narrare. Atque iam quidem tempestivum est ordiri sermonem.

Affectus vocabuli significatio explicatur, quoque sensu in hac tractatione usurpatur. Primum affectus qui evacuationem in genere exigunt demonstraturum se, deinde eos qui speciatim phlebotomia indigent. Via mediæque, quæ omnes homines in ratiocinando observant. Secuturum se Mathematicorum methodum, pluribus suppositis iam declaratis ad sequentem demonstrationem. Illud vero quod supponetur, maximè necessarium scitu est ad sequentem orationem capiendam.

M m iij

Affectus quidem vox, quemadmodum alibi quoque nobis dictum est, ab affi-
ci verbo deducta, similiterque de multis ef-
fertur rebus. Verum nunc mutationes in
habitum præter naturam, qualescunque fue-
rint, affectus per uniuersum hunc librum
nominamus. Quæremus autem primo quot,
qualesque sint affectus vacuationem poscen-
tes; dein vero quinam illorum venæ sectio-
nem postulent. Quum autem omnia, quæ
in quæstionem veniunt, duo inventionis in-
strumenta obtineant, nempe rationem & ex-
perientiam, idque in omnibus artibus, nec
minus per uniuersam vitam, necessarium esse
puto, & nunc aut sola ratione, aut sola ex-
perientia, aut utrisque, ea quæ proposita
sunt invenire. Quoniam vero ratio ipsa par-
tim ex communibus duntaxat notionibus
incipiens invenit & demonstrat: partim au-
tem & ijs quæ ex illis inventa sunt ad de-
monstrationem utitur, utraque ratione
omnes uti artes nobis demonstratum est.
Et nos quidem in præsentia utra earum uti-
lis reperitur, illam deligemus. Priore qui-
dem ratione omnes per uniuersam vitam ho-
mines utuntur, altera vero non omnes, ad
artifices enim tantum pertinet. Nam Geo-
metra primum suæ artis theorema per solam
priorem rationem demonstrat. Deinde in
secundo non sola priore utitur, sed ad de-

monstrationem eius, quod ex primo probatum est, coassumit. Quanto autem plus à primo theoremate recedit, tanto etiam magis à prima ratione discedit, ac postremo quidem paucissimis utitur, per ea quæ demonstrata sunt alia demonstrans, & per illa rursus alia, & deinceps iterum per illa alia, ut tandem demonstratio eorum ad ea quæ plebeijs incredibilia sunt, progrediatur: Solis nimirum, Lunæ & Terræ non solum magnitudinis, sed & distantia cognitionem. Ex quibus utique inventis horologia constituant, & clepsydras, qui hac via incedentes, Solis Lunæque deliquia prædicunt. Pari ratione nostra quoque arte procedens oratio multis quæ in alijs operibus demonstrata sunt utetur, ut quod aliquæ sint facultates quæ animantia gubernant, quarum alias naturales, alias animales nominant. Cæterum principia generationis in omnibus rebus materiam habent quatuor elementa, quæ tota invicem misceri, & mutuo inter se agere consueverunt. Quapropter nullam Asclepiadis mentionem in hoc libro faciemus, ut eius elementa esse falsa in decimo tertio de Demonstratione commentario, & in opere de Placitis Asclepiadis, in quo quintus & sextus liber elementorū eius confutationem habet, ostendimus. Demonstratum vero & in commentario de Elementis Hippocratis, de effectricibus qualitatibus, quarum nomina caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas,

& de humorum tum differentia, tum generatione. Dicta quoque sunt de medicamentis singulos humores purgantibus, pauca quædam in libro de Elementis, & singulatim in alio commentario. Vtilis etiam ad præsentem sermonem tractatio de Temperamentis, quæ eam quæ est de Elementis sequitur. Omnium vero maximè liber de Plenitudine, in quo monstratum est duplicem esse plenitudinem, unam quidem ad vires, alteram vero ad vasorum, in quibus hæc continetur, amplitudinem. Vocatur autem hæc plenitudo à Medicis Græcis $\alpha\tau\tau\tau$ τὸ ἐγγύμα, id est ex infusione. Optimum est igitur, ut ij qui scienter scrutari ea quæ in hoc libro dicuntur volent, de plenitudine librum perlegerint, Quæ vero ille antea esse perlecta requirit, ipse iudicabit. Nemo vero miretur, si tot opus sit nobis ut rectè de venæ sectione consideremus. Non enim ad huius modo præsidij inventionem, sed ad aliorum etiam omnium necessaria est iam comprehensorum cognitio. Proinde si citra illorum notitiam rectè curare liceret, haud tam accuratè ea prosequeremur. Hæc itaque præfari necesse fuit.

Considerationem affectuum qui evacuatione indigent aggreditur. Quibus rationibus eorum omnium quibus evacuatio opus est, numerus invenitur. Munus Medici quæ

de sanguinis missione. 555

præcedere debeant. In quo consistat sanitas. De duobus plenitudinis generibus, quæ evacuationem postulant. De indiciis utramque demonstrantibus. In una corporis parte nonnunquam perinde contingere, atque in toto corpore. In utroque repletionis genere sanguinis missionem non esse absolute necessariam.

CAPVT IV.

CÆterum iam tempus est ordiri sermonem, considerando quot sint affectus qui vacuatione indigent. Si igitur eos quispiam experientia collectos recenscat, sola ad enarrationem opus est memoria. Quod si vero rationali via, commune & universum inveniatur genus necesse est. Ex illius deinde in species & differentias sectione usque ad extremas species, numerum affectuum, qui evacuationem indicant, investigare oportet. Sic enim constare omnia quæ per viam ratione utentem inveniuntur, demonstravimus. Quum itaque medicæ artis officium sit, omnium partium corporis quæ secundum naturam sunt actiones, si quidem percunt, recuperare: tueri autem, ubi salvæ fuerint, hæque constitutionem naturalem sequantur: hanc quidem præsentem tueri, intereuntem vero recuperare necesse est. Postquam igitur demonstratum est, primarias actiones à similaribus corporibus perfici, ab instrumentariis vero secundarias, con-

siderandum erit tibi, quam utilitatem aut
 noxam humores qui in corpore continen-
 tur partibus eius afferant. Quum itaque in
 libro de Plenitudine ostensum sit bifariam
 fieri & dici multitudinem, uno quidem si-
 gnificato ad vires, altero vero ad amplitudi-
 nem vasorum humores continentium, quam
 nonnulli καὶ τὸ ἔγχυμα, hoc est ex infusione
 nominant: utriusque vacuatione opus est, siue
 in aegrotante homine, siue sano evenerint.
 Quemadmodum enim qui onus gestat non
 protinus ubi gravatur ac fatigatur, iam con-
 cidit & victus ab eo est: ad eundem modum
 ubi virtus à plenitudine gravatur, fieri po-
 test ut nondum aegrotet homo. Siquidem
 nonnulli qui consueta etiamnum munia
 obeunt, sentire se graves, pigros, segnes, &
 aegrè mobiles dicunt, ea ipsa est plenitudo
 ad vires: veluti etiam quum ab exercitiis
 tendi videntur, ut Erasistratus dixit, im-
 plentur brachia & cubitus: haud exigua est
 alterius plenitudinis, quam καὶ τὸ ἔγχυμα, hoc
 est ex infusione vocari dixi, eo quod ex hu-
 moribus in vasa infusis consistit & intelli-
 gitur, nota. Dictum vero est in libris de sani-
 tate tuenda, ubi in universo corpore fit ulce-
 ris sensus, potissimum vero per moriones
 ipsas, hunc affectum vitiosi humoris esse so-
 bolem. Attamen hoc ipsum non paucis etiam
 dum consuetas obeuntibus actiones accide-
 re apparet. Interdum etiam in partibus qui-
 busdam corporis, non in universa eius mole,

signa conspiciuntur illis in partibus consistentium affectuum, similia ijs quales utique in toto corpore consistere diximus. Quippe caput aliquando solum gravari, aut ulceris quendam sensum habere, vel temporum musculos tendi, idque simpliciter, aut cum plurimo calore. Sic etiam in iecore, liene, ventriculo, costis & transverso septo gravitatem sæpenumero sentimus. Pari ratione in ore ventriculi aut gravitatem, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fastidium, aut absurdam appetentiam percipimus. Ad hæc fixi in parte aliqua dolores, idque aut propter humorum confertim ingruentem multitudinem, aut flatuosum ob spiritum, vacuationem indicant, perinde atque ij dolores, qui ob acrem humorem partem exedentem rodentemque excitantur. Sunt verò nonnulli qui ab intemperie nascuntur, & horum ipsorum quidem alij à nuda citra humores intemperie, alij verò cum humoribus. In omnibus itaque iam dictis, infestantium humorum, aut vaporum vacuationes, hominem à malis liberant. Non tamen omnino venæ sectione opus est, sed sufficit etiam purgatio, frictio, balneum, & inunctio discutientis alicuius medicamenti. Qui igitur sint affectus quos sanguinis missio iuvat, deinceps dicantur.

Cui usui sit sanguis. Collatio sanguinis cum ligno, calorisque vitalis cum calore externo. Quomodo calor vel frigus præter naturam in corpore generentur. Quas alterationes in eo inducant. Succi quomodo calidi vel frigidi evadant. Prava concoctionis signa, & que inde prodeant incommoda. Cause alimenti corruptela in distributione sanguinem ubi putrescit calidiorem quam prius fieri. Quomodo febris ex huiusmodi putredine excitetur. Alij affectus ex sanguine profecti, quum, antequam putrescat, affatim in aliquam partem decumbit. Quicquid præmissum est, hypothesim esse ad deinceps dicenda. Quamprimum in utraque repletionem, cuius meminit, sanguinem mittendum esse. Signa se non expositurum ad utramque illam repletionem dignoscendam, nec curandi modum. Hunc sermonem non nisi ab amicis inductum conscripsisse.

CAPUT V.

Non solum partes animantis ex sanguine aluntur, sed & natus calor mansionem ex sanguine obtinet, perinde atque ignis qui in foro est ex lignis ad ardendum idoneis, à quo totas ædes calefactas conspiciamus. Quemadmodum igitur ignis ille offenditur, interim quidem ei iniectis lignis,

interim vero tamen non multis, tamen admodum humidis, nonnunquam autem omnino non impositis, aut profus exiguis: sic calor qui in corde existit vel propter sanguinis copiam, vel propter multam indigentiam, vel ob qualitatem frigidam seipso minor efficitur. Interim vero maior, aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut ob exiguum defectum. Quicquid autem cor per caliditatem, vel frigiditatem patitur, huius etiam confestim aliæ partes corporis participes fiunt.

Fit autem & una aliqua in parte nonnunquam præter naturam tum caliditas, tum frigiditas, quemadmodum sæpius à nobis in aliis commentariis est demonstratum. Harum vero generatio bifariam accidit, interim propter humores calidos, aut frigidos, interim etiam ob solam intemperiem. Cæterum particulares caliditates & frigiditates, quæcunque parti malè affectæ vicina sunt simul alterant, in totum verò corpus, priusquam cor alterent, haud extenduntur. Eundem in modum & corpus cordis duplici ratione alterari ostensum est, vel per intemperiem, vel ob calidos, aut frigidos humores, vel propter alicuius horum indigentiam.

Porro humores calidos frigidosque fieri demonstratum est propter eorum quæ comeduntur & bibuntur quantitatem, & ob plurimam animi corporisque tum motio-

nem, tum quietem. Quemadmodum autem in ventriculo pravæ concoctiones frequenter eveniunt, ijs quæ assumpta sunt pituitosis aut biliosis effectis, aliamve quandam præter naturam corruptionem perpessis, aut crudis, & alterationis expertibus multo tempore manentibus, & in flatum versis: ita etiam ubi sanguinis procreatione defraudamur, humorum in arteriis venisque affectus proportionem ijs quæ à frustrata in ventriculo concoctione fiunt, respondebunt. Quoniam verò calida & humida omnia facillimè putrescere apparent, potissimum quando in calidis continentur locis, necesse erit alimentum quod ex ventriculo distribuitur, ubi à natura non vincitur, inque sanguinem bonum haud mutatur, aliàs aliam perpeti putredinem. Atqui quum quæ ex calida materia putrescunt, calidiora fieri contingat, calidior proinde erit pars in qua putrescit. Quoniam verò à sensibilibus calidis quæ vicina sunt unà incalescunt, sic utique affectis partibus quæ circumquaque sunt omnia unà incalescent, idque mordaci & acri calore. Eiusmodi enim est qui à putredine proficitur. Si igitur pars quæ ita incaluit effatu digna fuerit, caloremque suum ad cor usque protendere valuerit, idque vel quod vicina sit, vel quod princeps, vel quod calida, unà quoque ipsum accendet, utpote natura calidissimum. Quod si vero semel illud accensum fuerit, prompte iam totū ipsius corpus

simul incalescet; perinde atque à foco aliquo ingentem flammam habente quæ illum continet domus. Vocant autem id malum corporis febrem. Verum interdum priusquam sanguinis multitudo putrescere incipiat, in partem aliquam confertim decumbens aut prorsus eam extinxit, ut actio aboleretur; aut non contemnendam noxam acciperet. Siquidem ad hunc modum apoplexiæ fiunt, multo nimirum sanguine in principium animantis confertim irruente. Proinde ubi in aliam partem cum impetu ruit, tumorem in ea præter naturam efficit. Ex hoc genere est phlegmone. Vbi vero crassior magisque melancholicus fuerit sanguis eò decumbens, durus fit tumor: sicuti ubi pituitosior fuerit fluxio, laxus. Biliosa vero existente fluxione, erysipelas efficitur. Sed hæc omnia exquisitè discriminata habes in ijs quæ modo diximus operibus.

Verum nunc, ut dixi, ea quæ demonstrata sunt hypothesium loco in hoc libro assumens, congruenter illis sermonem de sanguinis missione demonstro. Quum itaque plenitudo sit duplex (optimum enim est ab ea auspicari) & ea quæ vires prægravat, in putredinem promptè incidat, & nonnunquam etiam in partes quasdam impetu aliquo decumbat, inibique tumores præter naturam efficiat: altera vero quæ ad vasa nominatur sæpe in partes ingruat, ac tumores excitet, imo & apoplexias, venarumque

ruptiones molliatur, cum protinus vacuare tentandum est, priusquam magnum aliquod malum in homine creet. Atqui plenissime quo pacto utraque mala & dignoscere, & sanare oporteat, in tractatione de sanitate tuenda dictum est. Sicuti ubi febris, vel sanguinis reiectio propter plenitudinem, vel apoplecticorum morborum aliquis invaserit, quomodo & illis mederi conveniat, in Medendi ratione ostensum est: ideoque hoc scriptum supervacaneum esse censeo. Nam si perinde atque in illis libris scripsi, & hic scribam, bis eadem de re differere cogar, & propterea sermonem admodum producere. Si vero in compendium librum hunc contraham, duorum alterum accidere periculum erit, ut vel obscuritas aliquid, ob brevitate, dicam, vel distinctionem aliquam utilem præteream. Sed cum non meo consilio hunc librum aggressus sim, si quod iam dictorum in eo delictum occurrat, illi culpam ferent, qui ut onus hoc susciperem aucthores fuerunt: sicuti si rectè eveniat, utilisque appareat, laudem illis omnem concedo.

Qui sint quibus sanguis detrahendus. Quarum rerum ratio habenda ante phlebotomiam. Ratio quantitatem qualitatemve repletionis dignoscendi. Quibus indicijs trium facultatum robur eincefeat. Signa primaria phlebotomiæ

phlebotomia necessitatem vel secus indicantia. In repletionem quæ est cum gravitate non semper esse sanguinem demendum. Incommoda ex perperam celebrata vena sectione in huiusmodi plenitudine. Quo pacto isthac repletio curanda. Remedia calidiora esse formidanda, & cur.

C A P V T V I.

HOc igitur deinceps orationis sit exordium. Quibus utique dum consueta ad huc obeunt munia, aut pars aliqua princeps, aut universum corpus gravatur, vel tenditur, ijs quidem necessaria est vacuatio. Si vero ætate nec pueri adhuc fuerint, nec senes, de sanguinis missione consilium inito, primos hosce maximè scopos intuens, nempe plenitudinis tum quantitatem, tum qualitatem, & virium robur aut imbecillitatem, deinde naturalem universi corporis habitum, tempusque & regionem victumque præcedentem, num scilicet qui sic affectus est plurimis cibis & potionibus, & præsertim multum nutrientibus, usus sit. Ad hæc consueta & inconsueta, quos motus exercuerit, quasque excretiones habuerit, aut præter consuetudinem retentæ sint, ad omnia vero hæc num gracilior, aut crassior evaserit.

Cæterum utriusque plenitudinis quantitas è propriorum signorum magnitudine

N 2

definietur. Quanto enim gravior sibi homo videtur esse, tantum etiam plenitudinem ad vires auctam esse manifestum est. Ad eundem modum, quantum tensionis sensus augetur, tantum etiam altera plenitudo, quam à nonnullis *τὸ ἐγγύμα* vocari dixi, aucta erit. Verum utriusque plenitudinis qualitatem partim è colore dignosces, memor colorem humorum esse, si quidem universum corpus in calore & frigore externo mediocriter se habeat, partim ex ijs quæ humorum naturæ insunt. Frigidiores namque frigidior totius corporis sensus sequitur, calidiores autem calidior, & eos quidem qui in venis coacervantur humores, tumor & tensio vasorum: qui vero in carne sunt, eos sensus aut gravitatis, aut tensionis, sicuti etiam caloris in illa comitatur. Porro gubernantium nos facultatum imbecillitatem & robur propriis indicari functionibus monstratum est: voluntariis quidem, ea quæ in nervis, & horum principio cerebro est facultas: ijs vero quæ per pulsus fiunt, ea quæ in arteriis & corde. Verum per bonam & profus abolitam nutritionem, tum colorem bonum & vitiosum, tertia facultas, nutritrix nimirum, quam ex iecore proficisci demonstravi, dignotionem sortita est.

Vbi igitur præsentibus plenitudinis signis facultates robustæ fierint, sanguinem mittes, videlicet in affectu tensionis nulla adhibita distinctione, magisque etiam in phleg-

de sanguinis missione. 565

monoso. Si vero degravans plenitudo infestat, non semper sanguis detrahendus est. Fieri enim potest ut crudus per corpus sit coacervatus humor. In quo exquisitè attendere oportet quantum valeat virtus, & quantum ipsius humoris sit genitum. Quippe prius exoluta ab eiusmodi affectibus virtus, per sanguinis missionem in extremum malum recidere solet, ut nequaquam ipsa postea reparari queat. Quod si factū fuerit, periculum hand leve sequitur, præsertim si estiva constitutione stomacho malè habente febris accesserit, aut universo corpore natura molli, & temperamēto humido existente. Hi enim promptè discutiuntur, celerrimeq; animi deliquium incidunt, etiamsi magna febris hāud accedit. Si vero horum nihil fuerit, cæterum hyems, vel regio natura frigida sit, aut hominis natura frigidior, ijs per sanguinis missionem & totum corpus refrigeratur, & accidunt nonnulla quæ ad vehementē refrigerationē sequuntur symptomata. Qui sic affecti sunt, hos sanguinis missione vacuare non convenit; sed frictionibus, & mediocriter calefacientibus unctio- nibus, potionibusque crassitudinem humo- rum incidentibus, ac mediocriter calefa- cientibus. Quæ enim valenter calefaciunt, confertim admodum vires noxam contraxe- rint. Quæ propter tum ciborum, tum potio- num humorum crassitudinem incidentium, calefaciendi facultas mediocris esto.

N n ij

Quibusnam sanguis detrahendus: quive purgandi præcautionis ergò vere ineunte. Succorum coacervatorum qualitatem attendendam. Moderata post curationem diæta utendum esse. Medicum non multum prodesse victu intemperato utentibus, eosque ideo non curandos.

CAPVT VII.

SI qui sanguinem excrearunt brevi admodum curati sunt tempore, cæterum eam nunc in partibus thoracis & pulmonis sortiuntur constitutionem, ut si paululo plus coacervent sanguinis, rursus vel vasis alicuius osculum referetur, aut rumpatur: ijs etsi nullum in corpore etiamnum symptoma est, initio veris sanguinem mittere oportet. Similiter & ijs qui facillè in comitiales morbum incidunt, aut apoplexiam. Ad eundem modum si reliquorum morborum alicui obnoxium esse hominem perspectum habuerimus, verbi gratia, aut peripneumonix, aut pleuritidi, aut anginx: committendum non est ut expectemus dum evidens aliquod plenitudinis symptoma appareat, sed antevertere sanguinis missione præstat. Pari ratione etiam quibus hæmorrhoides suppressæ sunt, maxime ubi natura magis melancholici fuerint. Et qui singulis annis æstate plenitudi-

nis morbis laborant, etiam hos ineunte vere vacuare oportet. Eodem modo & eos qui vere ipso morbis eiusmodi capiuntur. Sunt vero nonnulli oculis imbecillioribus, aut vertiginosis obnoxijmalis, qui & ipsi veris initio vacuari postulant.

Prius autem à nobis considerandum est quale sit hoc quod coacervatur. Si quidem nonnulli amaræ bilis humorem plus cæteris acervant, alij melancholicū aut pituitosum, alij ex æquo omnes, in quibus sanguis redundare dicitur. Hos igitur omnes vacuabis, quemadmodum etiam podagricos & articulorum dolore conflictatos, veris initio, dato nimirum aut medicamento purgante, aut misso sanguine. Equidem complures qui tribus aut quatuor annis per intervalla pedum doloribus molestati sunt, ego sanavi, aut redundante humore veris initio purgato, aut sanguine detracto. Manifestum autem est quod tales in universa ratione victus moderati sunt. Proinde incontinentes, ebriosque ac gulæ deditos neque purgatione, neque sanguinis missione magnopere iuvabis. Nam per victus intemperantiam crudorum humorum multitudinem celeriter coacervant. Verum ut hos cures ne studere quidem oportet. Vbi autem obediunt, summo opere eos iuvabis, si veris initio primum quidem vacuans, deinceps ad exercitia, victusque rationem salubrem perducas. Cæterum quæ de istis dixi, hæc tibi de omnibus

qui prædictis paulo antè malis, nempe comitiali morbo, apoplexia, vertigine, sanguinis spuitione, aut melancholia capi apti sunt, dictum esse putato.

Sanguinem esse detrahendum, tamen si non adsit plenitudo. Quo pacto fluxiones affectusque rheumatici creentur. In quas potissimum partes fluxiones decumbant. Quenam partes ut plurimum sint imbecilliores. Affectuum rheumaticorum curationem à sanguinis detractioe auspiciandam esse. In ijs neutrius plenitudinis signa expectanda esse. Vulnerum & phlegmonarum curationi phlebotomiam vel purgationem esse præmittendam.

CAPVT VIII.

NON solum autem ubi adest plenitudo, vel ad vires, vel ad vasorum humores continentium capacitatem, dicta missio sanguinis plurimum iuvat. Sed & citra plenitudinem incipiente phlegmone aut propter ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatem. Quippe dolor ipse sanguinem ad inflammationis locum trahit: & multoties partium imbecillitas inflammationem citra totius corporis plenitudinem excitat. Demonstratum enim est in commentariis de Naturalibus facultatibus, imbecillam naturam partem prompte gravari, ubi vel paulo

plus excrementi in ea coacervetur. Quin-
etiam quod quælibet pars facultatem ut fa-
miliarium attractricem, ita etiam alienorum
excretricem obtineat. Tum quod duplex sit
alienum, alterum quantitate, alterum qua-
litate. Proinde et si pars aliqua ab humori-
bus in se contentis non gravatur, tamen,
quia excrementa quædam in qualitate præ-
ter naturam habet, ad eorundem excretio-
nem per venas quæ in ea sunt; tanquam per
canales, excitari. Cæterum si quod propul-
satur pravus fuerit sanguis, aut alius humor,
ut ad aliquam propinquâ veniat partem ne-
cesse est. In ea alterum duorum eveniet, ut
aut concoctus, aut per halitum digestus in
aliam tertiam haud transluet: aut si neu-
trum prædictorum assequatur, denuo ex se-
cunda parte in aliam confluat, deinceps ex
illa rursus in aliam, & id ipsum non desinet
fieri, quoad in talem quampiam decumbat,
quæ amplius quod in ea redundat in aliam
propellere nequeat. Accidit vero hoc ipsum
illis partibus, quæ facultatem excretricem
vicinis omnibus imbecilliores habent. Si-
quidem non iam in illas quæ propter robur
quod obtinent haud assument, id quod mo-
lestat propellere valent. Demonstratum
enim à nobis hoc quoque in illis est com-
mentariis, quod quælibet pars non solum
quod supervacuum est in vicinam protru-
dat: verum etiam quod suscipiat, sæpe vero
contra remittat & propellat, in se haud assu-

mens. Atque in hoc certamine validior vincit. Quapropter partes omnium imbecilliores excrementitiis morbis primæ capiuntur. Hac quapiam ratione è fluxione natos affectus fieri scito, universo videlicet corpore imbecillo existente, quæ una aliqua est mali habitus species: principibus illius partibus, etiamsi paucus in ipsis est sanguis, gravari solitis, eumque ad carnosas iuxta cutem partes protrudentibus, magisque ad glandulas excipiendo supervacuo idoneas, tum propter substantiæ laxitatem, tum quia inter alias partes infirmissimas habeant facultates naturales, quemadmodum etiam pinguedo. Nam quum quatuor eæ sint, ut ostensum est, prima quidem attractrix, altera retentrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix, alias quidem tres imbecillimas glandulæ carnesque obtinent: alteratricem vero solam haud ita multo cæteris partibus minorem. Post glandulas pulmo fluxioni recipiendæ promptissimus est. Nam & hic tres facultates imbecillas obtinet, & corpus laxum. Deinceps lien. Cerebrum autem perinde ut illæ, aut etiam plus excipiendo fluxui est habile. Cæterum hoc illis meliore est conditione, quod constructionem habet excrementis ijs quæ suscipit promptam. Magnos enim ventriculos obtinet, qui pronis meatibus vacuantur. Quibus igitur pulmo, lien ac cerebrum carno genere natura robustiora sunt, in ijs ad glandulas & carnes fluxiones

perveniant, ubi nimirum universus corporis habitus imbecillus fuerit, sicut in affectibus è fluxione natis accidit. Meritò itaque curationis horum scopus est non quidem vacuatio, sed totius corporis roboratio: quam curationis initium in iis à sanguinis missione sit. Si vero excrementa prava etiam qualitate sunt prædita, purgationem quoque adhibemus. In quibus maximè corporibus neutrius plenitudinis proprium symptoma expectare oportet, gravitatem quidem eius quæ ad vires dicitur, tensionem verò eius quæ ad vasa. Pari ratione in iis quibus aliqua pars graviter iccta est, sive aliter quomodocunque incipientè obtinet phlegmonem, ubi magnam ipsam fore suspicamur, curationem à vacuatione ordimur, aut purgantes, aut venam incidentes, prout alteram altera magis convenire vacuationem iudicamus.

Quando incidenda vena. Plenitudinem phlebotomia non esse primum scopum, sed morbi magnitudinem. Primarios scopos esse morbi magnitudinem & vires. Sanguinem etiam detrahendum ante morbi adventum. Quo pacto intelligendum quod de etate dictum est. Crudorum humorum copiam phlebotomiam non prohibere, nisi quatenus indicat virium debilitatem. Omnia alia signa, præter tres scopos de quibus egit; non alio spectare, quam

ad indicandum quantum sanguinis sit demendum, non autem verum detrahendus sit sanguis.

CAPUT IX.

Recte igitur in iis quæ de victu acutorum morborum proposita & disputata sunt admonemur, ut sanguinem mittamus, ubi magnus fuerit morbus, & æger florentis ætatis, illique robur aderit. Perperâ quoque Menodotus in sola syndrome plethorica vocata venæ sectionem observari tradit. Contra enim in universum sanguinis mittendi scopi plenitudinem in se primo haud complectuntur, sed suspicionem eius quod adhuc sit mali. Nam si magnum fore appareat, sanguinem mittemus, etiam si nulla plenitudinis nota adest, ætatem, regionem & vires considerantes, quæ sola etiam in iis quæ de victu acutorum disputantur dicta esse conspiciuntur. Vigentes enim ætate, propter pueros & senes, ad distinctâ explicationem assumpit. Primi autem & maxime proprii sanguinis mittendi scopi sunt, morbi magnitudo, & robur laborantis. Et hanc primam esse syndromen dicere oportet, haud plethoricam, in qua sanguinis missio observata sit: quippe in illa & hæc comprehenditur, ut quæ morbi magnitudinem adaugeat. Non solum enim ubi iam adsit morbus magnus, sanguinis mittendi occasio est, sed & ubi su-

rurum esse suspicio est. Doctrina enim quam Hippocrates tradidit antevertit, docens nos quæcunque præsentibus iam morbis rectè faceremus, melius esse ut hæc incipientibus ipsis, aut iam imminetibus antevertendo faciamus. Proinde & prædictos scopos ad sanos transferre licet. Siquidem & iis sanguinem mittes, ubi magno aliquo capi morbo suspicio est: ætatis tamen & roboris habita ratione: Nam si quis ut magnum incurrat morbum habilis sit, etiamsi nullum adhuc in corpore symptoma apparet, sanguinem tamen mittendum censemus. Satis est enim ætatem una cum viribus considerasse. Tria itaque sunt, quæ dignotionem continent, morbi magnitudo, aut præsens, aut imminens, ætas vigens & virium robor.

Verum negligentius fortè in iis quæ in libro de Victus ratione acutorum proposita sunt, sola particula ætatis exposita esse videbitur. Neque enim vigentium ætatem solum dixisse recte se habet, sed & eam quæ hanc præcedit, & quæ illam sequitur, ut scilicet duæ tantum distinctione ipsa, nempe puerorum & senum, exemptæ sint. Sed senum ætas in verbo virium complecti potest: nulli enim qui in ea ætate est constitutus, robor inest. Quibusdam vero Medicis, ne pueris quidem robor inesse visum est, sed malè rem intelligentibus, ut alibi à nobis est demonstratum. Sanguinem itaque mittemus, ubi magnum fore morbum suspicabimur, aut

præsentem iam intuebimur, aut incipientem, robur virium considerantes, pueris tantum ex oratione exemptis. Dicimus etiam minus perfectæ dignotionis quæ ab ætate fit ab eo qui proposita libri de Victus ratione scripsit, mentionem factam fuisse. Sufficiunt enim ad mittendum sanguinem hi soli scopi. Neque enim ubi copia crudorum humorum tanta est coacervata, ut sanguinis missionem prohibeat: sermo redarguitur, quippe virium robur istis non adest. Estque ipsa hæc nota quod illi sanguinis missionem perferre haud queant, quando vnà cum colore totius corporis qui tum accidit, sanguinem redundare significante, pulsus fuerit in vehementia & magnitudine inæqualis, per eius inæqualitatem superantibus debilibus & parvis.

Tribus itaque scopis mittendi sanguinis definitis, magnitudine nimirum morbi, aut præsentem, aut imminente, aut incipiente, vigente ætate, & robore virium, extra puero- rum ætatem, ad alias prædictas mittendi sanguinis notas, quas non pauci medicorum adiecerunt, accedamus, qui quantitatem quidem detractionis, non ipsam sanguinis missionem simul indicarunt. Proinde è morbo, ætate & viribus quod mittendus sit sanguis cognoscitur: quantitas autem vacuationis, non solum existis, sed & aliis deprehenditur. Hæc vero sunt plethorica vocata syndrome, ambientis nos aëris temperatura,

in tempus & regionem divisa, & quæ in antea-
ta vita circa ciborum tum qualitatē, tum
quantitatem acciderunt, excretiones item
ac motiones aut factas, aut non factas.

Sanguinem præcautionis gratia mittendum esse,
ut ipsemet Galenus præstitit, & in quibus.
In victu temperantes, bene habitos, nec mor-
bis qui sanguinis detractioe opus habuerint
laborantes, quavis alia evacuatione curari
posse, modo eorum sanguis non sit crassior.
Humores crudos in febre non esse vacuan-
dos. Signa ad humorum cruditatem digno-
scendam. Audacter ijs sanguinem esse mit-
tendum, quibus hamorrhoides suppressæ sunt,
tametsi magno aliquo morbo non teneantur,
maxime si pravam pectoris conformationem
sortiti sint. Phlebotomiam etiam vel scarifi-
cationem in mulieribus menstruorum sup-
pressionem laborantibus celebrandam esse. Va-
cuationem eo sine semper è cruribus esse per-
agendam. Scarificationem albidis & obesiss,
phlebotomiam vero nigricantibus & gracili-
bus magis esse consentaneam.

CAPVT X.

DE differentia quidem illorum paulo
post videbimus, de utriusque autem
plenitudinis notis in præsentiarum contem-
plabimur, num mittendus omnino sanguis
sit quando hæ in homine solita adhuc obeū-

te negotia apparuerint, aut necessarium non sit ubi nulla magni morbi fuerit suspicio. Porro quid hac de re sentiam, vobis perspectum est, ut qui sæpe adfueritis mihi sanguinis missionem suadenti aut podagricis, aut arthriticis, aut comitiali morbo obnoxiiis, aut melancholicis, aut iis qui sanguinem antea expuissent, aut iis qui crebro corripuntur angina, vel peripneumonia, vel pleuritide, vel hepatitide, vel vehementi ophthalmia, vel ut summatim dicam, magno quopiam morbo. Quippe in iis omnibus sanguinis missionem necessarium esse præsidium arbitror, confestim adhibitum post habitam virium & ætatis rationem. Hæc si aliquando non dicantur, subaudire tamen oportet. Verum iis qui nihil tale antea perpessi sunt, omniumque corporis partium inculpatam habent constitutionem, geminam me viam vacationis proponere nostis. Per sanguinis quidem missionem, si in victus ratione fuerint intemperantes: citra hanc, si temperantes, licet enim & frictione multa, & balneis, & ambulationibus, aliisque motibus, adhæc unctionibus discutientibus, celeriter plenitudinem vacuare, modo tibi haud videatur nonnunquam crassi sanguinis esse redundantia. Talis est maxime melancholicus ut plurimum sanguis: raro vero crudorum vocatorum humorum. Atqui in melancholica nominata redundantia sanguinem mittere præstat, aut omnino medicamento nigros

humores purgante uti. Crudis autem humoribus redundantibus, antequam agrotare inceperint, cautè vacuabis. Vbi verò iam febricitant, ut antea dixi, nequaquam. Cæterum eorundem notam habebis tum plumbeum colorem, aut ex pallido album, omniaque magis quam rubrum, & pulsuum inæqualitatem. Si verò admodum creverit eiusmodi plenitudo, etiam gravitas illis adest, & ad motus pigritia, mentisque tarditas & sensuum hebetudo. Contra verò quibus exretentis hæmorrhoidibus coacervatus sanguis fuerit, iis audacter sanguinem mittes, etiam si antea magnum morbum experti non sunt: fieri enim potest, ut apti sint ad eiusmodi aliquem, cæterum propter hæmorrhoidum vacationem nondum perpessi. Quod si verò illorum partes pravam sortite sunt structuram, potissimum quæ in thorace sunt, omnino eis celeriter sanguinem mittes.

Idem me sentire nostis etiam de mulieribus quibus menstrua est suppressa purgatio. Neque enim in iis prorogare vacationem oportet, quanquam venam incidere non est necesse. Nam malleolorum scarificationes ad vacuandum supervacuum sufficere possunt, quæ & aliud habent commodum, nempe quod mensium motum concitant, quemadmodum etiam in malleolis & poplitibus sectæ venæ. Quippe plenitudines à retentis menstruis natas, ex cruribus omnino vacua-

bis, sive venam incidere, sive scarificare oporteat. Sanguinis enim ex gibbero missio, purgationes muliebres revellere consuevit. Cæterum quæ inter mulieres candidiores sunt, hæ sanguinem magis tenuem coacervare solent: quapropter malleolorum scarificationibus maximè iuvantur. At quæ nigriores sunt, secta vena curato: crassio rem enim & magis melancholicum sanguinem congregant. Idque magis etiam si magnas habuerint venas. Hoc autem gracilioribus & nigrioribus accidit. Obesis vero & candidis, exiguæ sunt venæ. In iis quidem malleolos scarificare præstat, quam venam incidere. Nam venas in cruribus hæ exiguas habent. Proinde si etiam probe incidantur, mediocris tamen non profluit sanguis.

A N N O T A T I O

in caput X.

Ingenue profiteor, Galenum in omnibus ingenij monumentis admiratione esse dignissimum, tum ob insignem perspicuitatem qua in illius propositionibus elucescit, potissimum in hoc capite, tum ob egregia præcepta, quæ brevi perstringit oratione, quæque ad complurium morborum curationem & præcautionem usui esse possint, phlebotomia præsidio usurpato, cuiusmodi sunt arthritidis, epilepsia, hæmoptysis seu sanguinis sputum, alique qui non nisi ab im-
pura

pura humorum plenitudine proficiuntur, qui in aliquo corporis loco cumulantur, unde postea in partes decumbunt imbecilliores, ubi graves creant morbos. Quibus curandis præcavendisque auxilium tutissimum phlebotomia est, maturè totiesque administrata, quoties sanguinis redundantia postulat, & Medicus ordinarius è re esse iudicaverit. Quotidiana enim deprehendimus experientia illum, qui æstate arthritide corripitur consueverat, si ritè & ex arte sub veris finem sanguis detractus fuerit, vel omnino ab arthritide immunem fuisse, vel certè quam leuissime vexatum, maximè si cum iuvamento quod à sanguinis missione percipitur, legitimam vivendi normam servet, qualem tenere debent, qui morbis periodicis, quique certo tempore recurrunt, sunt obnoxii, sive ex partium humores excipientium imbecillitate, sive ex humoris morbifici multitudine.

Sanguinis missionem auxilium etiam esse revulsorium. Quantum vacuandum quando revulsionis gratia phlebotomia usurpatur. Ex qua parte mittendus sanguis in narium hæmorrhagia. Quidvis aliud revulsorium præsidium præ sanguinis missione debilissimum esse. Plethoricam syndromen non semper esse phlebotomia scopum, quandoquidem ad revulsionem sanguis detrahatur.

CÆterum haud oportet nos contemne-
re sanguinis missionem, ac si esset au-
xilium minimè revulsorium, quum me sæ-
penumero cōspexistis in sanguinis è naribus
eruptione vehementi, eò remedio usum ef-
se, & repente effluxum sedasse. Convenit
autem, uti vidistis, non expectare donec ad
extremum imbecillitatis vires perveniant,
sed ubi quod moderatum est iam vacuatum
esse videtur, prorumpentisque sanguinis
impetus validus permanet, secare in gibbe-
ro venam convenit, dextra quidem nare san-
guinem profundente è dextra manu, altera
autem, è sinistra. Simul vero cum hæc agis,
artibus inijcito vincula ex fasciis, aut lanis:
& hypochondrio quod è directo supponitur
cucurbitam affigito. Hæc enim & nos quum
faceremus, ut nostis, semper erumpentem
è naribus sanguinem compescuimus, quum
antea experiremur medicamenta quæ scri-
bunt naribus esse inferenda, & fronti illi-
nenda, omnia infirma esse. Proinde ad ea
quæ supra de sanguinis missione dicta sunt,
& hoc quoque rationem Menodoti convin-
cit, putantis plethoricam nominatam syn-
dromen remedij nos admonere. Nam affe-
ctus qui nunc expositus est, plethoricæ syn-
dromæ planè contrarius est. Usurpamus au-
tem in eo venæ sectionem, non ut vacuato-
rium, sed ut revulsorium præsidium.

Nihil Medicinam adeo coniecturalem reddere, quam remedij incertam quantitatem. Medicamenti purgantis dosim postquam habstum est imminui non posse, verum sanguinis detractionem ad Medici libitum cohiberi posse. Quando satius sit sanguinem per vices seu per epaphoresim detrahere, & quæ ratio ineunda cum humores sunt crudi. Quando confertim & semel mittendus sanguis, & quandiu fluere sinendus. Quo tempore instituenda hæc sanguinis missio. Mittendum esse sanguinem vsque ad animi deliquium. Hoc in casu pulsus imminutionem esse attendendam. Vacuationem semel & assatim factam maxima cum cautela celebrandam esse. Vacuationem iteratis vicibus revulsionis ergò usurpatam, esse valde commendam.

CAPVT XII.

Nihil æque Medicam artem in suis actionibus coniectatricem efficit, atque cuiusque remedij quantitas. Quippe quum frequenter exquisitè sciamus tempus instare exhibendi aut cibi, aut potus, eiusque aut calidi, aut frigidi: tamen quantum dandum sit, certe haud novimus. Idem in purgantibus etiam medicamentis usu venit. Nam quod ægrotanti præbendum sit medicamen-

tum, quod aut bilem flavam aut atram, aut pituitam, aut serosa excrementa vacuet, exquisitè novimus, cæterum quantum dari oporteat, ignoramus.

Verum quod ita datum est correctionem subinde nullam admittit. Nam quod semel in ventrem ingestum est medicamentum, quo minus totum devoratum sit fieri non potest: neque licet ubi plus iusto iam purgatur homo, partem eius quod oblatum est auferre. At in sanguinis missione maximum id bonum est, vacationē ubi voles posse sistere, ac rursus quo utique placuerit tempore, iterum ut fluat permittere, quoad rectè tibi habere videatur. Quocirca præstat, si nihil urgeat, prima detractione parcius facta, iterum auferre, imo si volueris etiam tertio. In quibus igitur multa vacatione est opus, vires autem sunt imbecilliores, in iis vacationem recondere convenit, quemadmodum nimirum & me in iis qui crudorum humorum copia laborabant facere conspexistis. Nam paucò sanguine vacuato, protinus mulsam probè coctam, cum extenuantium medicamentorum quopiam, aut hyssopo, aut origano, & nonnunquam calamintha, aut pulegio exhibeo: aut cum mulsâ oxymeli, aut oxyglycy. Deinceps rursus sanguinem aufero, interdum quidem eodem die, interdum vero postero, in quo rursus similiter prædictorum medicamentorum quodpiam exhibens, iterum sanguinem de-

traho, ac tertio die similiter bis.

Porro ubi ferventis sanguinis copia acutissimam accendens febrem inierit, confestim vacuare expedit, eumque usque ad animi deliquium educere tentandum, virium inspecto robore. Proinde novi quibusdam sex detractas esse cotylas confestim, nempe secundo vel tertio, vel quarto die: nonnunquam primo quoque die, quum febris noctis initio cœpisset, aut medio, ac quæ pridie comederant recte fuissent concocta. Quibusdam autem pridie inæqualitatem, aut sudorem, aut capitis dolorem, aut alterius cuiuspiam partis se sentire, querentibus, ac propterea parçè victitantibus, febricitare autem præcedente nocte incipientibus, primo die desinente sanguinem me detraxisse memini. In quibus enim tibi ferventis sanguinis copia apparet, quam ocysimè vacuare conator, priusquam in principem aliquam partem cum impetu decumbat. Quocirca per noctem nonnunquam incidere venam ne cuncteris. Quippe ridiculum est quod quidam faciunt, à secunda diei hora ad quartam aut sextam solummodo sanguinem mittentes, alio autem nullo tempore, quos nisi clysteribus, cibi oblatione, aliisque remediis quocunque tempore noctis uti conspexissem, graviter utique in eos inveherer. Quum vero omnia agunt non præfinito horarum numero uno, & in omnibus morbis communi, sed ut malum utique iubet, in sola missione

O o iij

fanguinis prædictum modo tempus semper observant, maxime tolerabile est illorum erratum. Sic itaque affectis ægrotis, ut diximus, ad animi usque defectionem sanguinem detrahere convenit. Novi enim quosdam illorum ex animi deliquio esse refrigeratos, ac toto corpore succedentibus madoribus, alio soluta, celeriter morbo liberatos.

Bonum itaque est pulsum imminutioni attentum esse, tangentibus nobis eos sanguine etiamnum fluente, quemadmodum in aliis quibus sanguis mittitur, facere sum solitus, ne aliquando nobis tale opinantibus pro animi deliquio mors succedat, quod tribus sane accidisse medicis novi. Unus eorum mulieri febricitanti venam incidit. Aliorum uterque viro. Sed ad tantam duxere animi defectionem, ut refici amplius haud potuerint. Quocirca præstat confertas has vacationes vitare ac fugere, nisi magna quædam necessitas ut id faciamus iubeat. Quin etiam revulsio ipsa, non leve existens auxilium, per sanguinis quoque missionem sæpius facta, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficacior fit. Hæc itaque præscisse melius est.

A N N O T A T I O
in caput XII.

Caput hoc ita perspicuum est, ut nulla explicatione indigeat. Ob præceptorum tamen que in illo continentur utilitatem, nonnulla hic aspergam. Medicina, ait, est coniecturalis, tum propter medicamenti purgantis quantitatem, tum propter diagnosim, cum primo intuitu vera morbi essentia atque idea, primaque origo dignosci difficulter valeant, Galenus phlebotomia præstantiam præ alijs auxilijs colligit, quum ex incisa vena non nisi quantum libet sanguinis auferimus. Verum ex medicamento purgante devorato nihil imminuere illudque moderari non licet, nobisque inuitis vires suas omnes exerit.

Porro sub huius capituli medium, Galenus liquido nebulonibus empiricis qui hodie regnant, aliisque ignaris demonstrat magnam phlebotomia in varijs morbis efficaciam: docetque exemplo proposito, quantum sint improbandi, qui Parisienses Medicos de frequentiori sanguinis missione incusant, quippe qui eam instituant principum Medicine magistrorum Hippocratis & Galeni, exemplo. Quorum prior phlebotomiam adeo in delicijs habuit præ alijs præsidijs, ut non nisi per excellentiam de ea meminere. Alter vero semel usque ad septemdecim pebviculas sanguinem detraxit, ut

O o iij

ipſemet hic refert : alia etiam vice quatuordecim , ut poſtea dicit ; quod huius temporis audaciſſimi non audent , tametsi id iure legitimeque fieri poſſit , quum res exigit in corpore robusto tantaque vacuationis capaci.

Que in phlebotomia rite peragenda attendenda. Plus ſanguinis demendum , quum plures ſcopi concurrunt ; minus vero , quum pauciores. Sanguinem etiam eſſe mittendum in humorum cruditate , ſi morbus ſit magnus & vires valide. Vacuationem augendam vel minuendam pro temperamento & peculiari hominum conſtitutione. Cur pueris ſanguis ante annum 14. non minuendus.

Quando poſt hanc etatem phlebotomia indigeant , & quo pacto celebranda. Pulſum ſignum eſſe non mendax ad virium dignotionem. Septuagenariis ſanguinem detrahi poſſe , & quibus de cauſis. Non numerum annorum , ſed totius corporis ſtatum ſpectandum eſſe. In ſenibus rarius parciusque ſanguinem auferendum eſſe quam iuuenibus.

CAPVT XIII.

Rurſum vero ab initio ad propoſitam nobis ſpeculationem revertentes , exponamus , quæ ſummè eſſe neceſſaria iis qui ſemper ſanguinis miſſione citra noxam uti vo-
lent , compertum habemus. Primum quidem

omnium scire oportet, dum prædicti huius præsidij scopi augmentur, maiorem indicari vacationem. Imminutis vero, tantum de quantitate vacationis detrahendum, quantum illi imminuti fuerint. Morbi igitur magnitudo una cum robore virtutis primi mittendi sanguinis scopi fuerit: ille quidē quod facere oportet indicans, hic vero tanquam illum haud impediens, quod simul indicare nonnulli recentiorum medicorum vocant. Interdum enim affectus ipse sanguinem mittendum esse iubet, virium vero imbecillitas prohibet. Ambobus autem iis scopis præsentibus, constat quidem, ut dictum est antea, nullam plenitudinem crudorum humorum tantam talemque esse, ut hoc remedium impedire queat. Deinceps autem considerandum erit, quale sit hominis naturale temperamentum. Nam amplas habentes venas, mediocriterque graciles, & minimè candidos, neque tenera carne præditos, liberalius vacuabis: eos autem qui contra se habent, parcius. Quippe sanguinem exiguum habent, carnemque facile transpirabilem. Hac igitur de causa neque pueris sanguinem mittes usque ad 14. ætatis annum. Post hunc vero, si sanguis multus coacervatus appareat, tempusque anni vernum fuerit, & regio natura temperata, puerique natura sanguinea, sanguinem eo magis auferes, si vel peripneumonix, vel anginx, vel pleuritidis, aut alterius acuti ac vehementis morbi periculum

immineat. Primum autem, ut plurimum, cotylam auferes. Quod si postea tibi vires expendenti validæ permanere videantur, dimidium eius iterata detractioe adijcies. Didicisti vero vehementi pulsui cum æqualitate, tanquam certo & minime fallaci robustæ virtutis signo fidendum esse, ex abundantia aut etiam magno. Proinde & septuagenariis, prædictis pulsibus præsentibus, quando iubet affectus sanguinem mittes. Sunt enim nonnulli etiã in hac ætate multi sanguinis, unã cum validis viribus, sicuti alij sicci & pauci sanguinis, facileque quacunq; corporis parte percussi nigrescentes. Itaque non numero solum, quod quidam faciunt, animum advertes, sed & corporis habitui. Nam sunt qui sexagesimo ætatis suæ annò sanguinis missionem non ferunt, quum septuagenarij ferant. At qui minus iis utique auferes, etiam si eundem affectum quem florens corpus habere videantur. Optimum quidem erit priusquam incidatur vena, hæc omnia expendere, maximè de retentis hæmorrhoidibus & purgatione muliebri.

A N N O T A T I O

in caput XIII.

O Per æpretium est notare hoc in capite, Galenum prohibere ne ante 14. annum pueris mittatur sanguis, ne nimium debilitentur ex hoc

de sanguinis missione. 592

presidio : tametsi pluribus alijs in locis Lectorem monuerit , non adeo spectandam esse etatem , modo ager ferre possit. Et revera hodierna praxis contrarium luculenter ostendit , cum duorum triumve mensium infantibus sanguis saepenumero detrahatur , qui facile ferunt indeque sanantur. Primo , secundo , tertio anno venam incidere res perquam tritissima est. Infantem quinque duntaxat mensium videre nobis licuit , magnis frequentibusque convulsionibus correptum , cui dua exigua venae sectiones , semel ex quoque brachio , uniusque unciae utraque vice vitam tutatae sunt. Alterum etiam vidimus , cui licet solum trimestriter totidem continuis diebus , sanguis detractus fuit , ob erysipelas malam occupans , quod usque ad fauces vergebat. Infinita in hac populosa urbe eiusmodi spectare licet exempla. Veteres etiam hanc praxim tenuerunt. Magnus Fernelius methodi lib. 2. cap. 11. ait Arabem Avenzoar utiliter filio suo trimo sanguinem detraxisse. Quapropter recte intelligendus est Galenus , benigneque explicandus , dicendo , ex illo magnam sanguinis copiam semel unaque vice non esse demendam , ut veteribus in aegrotis proVectioribus solenne erat.

Quid attendendum fluente sanguine. In magnis inflammationibus detrahendum esse sanguinem usque ad coloris mutationem. An semper eiusmodi signum expectandum.

Illud autem considerandum, si vires sint valide, aërique temperatus. Iustam vacuationis copiam cognitu esse difficilem. Quibus minus sanguinis detrahendus. Vix ac ne vix quidem iustam vacuandi humoris copiam decerni posse. Semel unaque vice sanguinem usque ad 22. pelvulas detraxisse, citra ullam virium iacturam. Exilium venarum sectionem modicæ esse utilitatis.

CAPVT XIV.

QVando igitur incisa vena sanguis effluit, mutationi eius, præsertim iam ubi phlegmone adest, & labascenti effluxionis robori, potissimum vero mutationi pulsuum, tanquam indicio nequaquam mendaci, animum attendere oportet, confestimque quiescere pulsu vel in magnitudine, vel in quavis inæqualitate mutato. Nam de mutatione in imbecillitatem quid attinet dicere? Quippe didicistis in huiusmodi qualitate certum validarum & infirmarum virium fieri discrimen. In quibus autem prope sectam venam ingens quædam phlegmone est, optimum fuerit sanguinis & in colore, & in consistentia mutationem expectare, quemadmodum etiam Hippocrates in libro de Victu acutorum, de pleuritide verba faciens, significavit. Alius enim qui iuxta phlegmone hæret sanguis est ab eo qui secundum naturam se habet, utpote plus cale-

factus. Si enim antea crudus erat, rubicundior & flavior fit. Sin eiusmodi prius erat, adustus in nigrum convertitur. Quocirca Hippocrates de pleuriticis ita scriptum reliquit. Incidenda vero in gibbero interna vena, nec cuncteris copiose auferre donec rubicundior flaviorque multo effluat, vel pro puro & rubicundo lividus, utrumque enim accidit. Nam signum aliquid sanguinis eius qui est prope phlegmonen in sectam venam assumptum esse, in hoc quod mutatio in eo appareat. Non tamen omni ex parte hanc expectare oportet, verum accidit interdum ut antequam hæc fiat cessandum sit, duabus de causis, quod videlicet imbecilla sit virtus, aut phlegmone maligna. Nonnunquam enim nihil concedit, sed vehementer impactus est sanguis. Si itaque virtus vacuatione nondum exolvi videatur, pulsus iam ipsorum attingens, ubi is cui sanguis mittitur ætate viget, mutationem expectare convenit. Idque magis si ambiens temperatus fuerit.

Duo enim hæc sunt propter quæ maximè conjecturalis in hoc præsidio vacuationis quantitas efficitur, nempe quod qualis sit laborantis natura nobis exquisitè cognoscere non liceat, & ambientis temperamentum quale sit à missione sanguinis futurum. Quando enim febrilis calor multum sanguinis discutit, æger vero tenui utitur victu, necessario illum alimentum ex sanguine bre-

vi deficit, interimque virtus exoluitur. Absumitur autem ob ægrotantis temperamentum, si quidem calidum & humidum existat, quale etiam est puerorum. Propter vero ambientem, si regio calida, & hora æstiva fuerit. Quocirca minus detrahimus quam plenitudo imperat, per ætates quidem, in pueris: per corporis habitus, in ijs quibus mollis teneraque est caro, & candidis, quales sunt Galli. Per tempus autem, sub Cane. Similiter vero per regiones & temporum constitutiones. Alia autem ratione, ut antea est comprehensum, in contrariis, hoc est, in frigidis temporibus & regionibus, largam sanguinis vacationem vitamus, propter sequentem nimirum refrigerationem. Quapropter unum in unoquoque dictorum scripto definire vacationis modum haud licet. Novi enim quibusdam sex libras sanguinis detractas abunde fuisse, ut febris confestim extingueretur, nec ulla virium sequeretur afflictio. Nonnullis vero sesquilibram, haud citra leve saltem aliquod virium detrimentum. Quibus si quis duas vacuasset, summè utique læsisset. Proinde novi etiam quibus unam utiliter detraxi libram, & hac nonnunquam etiam minus, idque à venis gibberi, poplitis, & tali. Nā ex venis quæ ad magnos sunt oculorū angulos, aut sub lingua, nihil effatu dignum effluere solet: sicuti nec si quis in pedibus, aut summa manu incidat venam, quemadmodum qui lienem curari

arbitrantur à venæ quæ ad secundum parvorum digitorum est sectione, de qua fufius deinceps dicetur.

Non posse scripto mandare omnia que de sanguinis missione Medici dixerunt. Que dicuntur in hoc capite experientia quotidiana confirmari, ut & in alijs opinionibus. Sanguinem mittendum esse è directo ad imitationem nature.

CAPVT XV.

Siquidem quæcumque à Medicis de hoc consilio dicta sunt scribere vellem, libro mihi esset opus magno, & per se perfecto. Quemadmodum vero in alijs quæ hucusque definita sunt meam vobis sententiam exposui, qui eam in artis operibus probari conspexistis: ita nunc quoque faciam, initio sermonis ab ijs quæ quotidie in laborantibus manifestè videntur sumpto, quæ primus Hippocrates diligenter observans scripsit. Est vero eorum unum & primum caput. Quæcumque sanguinis eruptiones κατ' ἔξιν sunt, maximam ægrotantibus commoditatem afferre. Quod vero κατ' ἔξιν vocat secundum rectum, omnibus confessum est, quod ipse manifestè hac voce κατ' ἔξιν sæpe numero in hoc utatur significatu. Quæ vero contra sanguinem excernunt, nihil iuva-

re, aut etiam nocere, quod scilicet interdum
 citra mali levamen vires exolvant. Neque
 enim liene magno existente è dextra nare
 sanguis erumpens, neque in iecore è sinistra
 ullam adferre utilitatem: sed revulsio qui-
 dem quæ in rectum fit manifestam utilita-
 tem celeriter ostendit: in quibus autem con-
 tra accidit, nequaquam. Dextra igitur nare
 sanguinem effundente, ad dextrum hypo-
 chondrium affixa cucurbitula sanguinis eru-
 ptionem clarè celeriterque sistit: perinde at-
 que ad sinistrum, sanguinem excernente sinistra.
 Porro si in eruptionibus sanguinis quæ in
 rectum fiunt, revulsionis gratia sanguinem
 mittas, mox conspicuam videbis utilitatem.
 At si contra venam feces, nullum sequetur
 commodum.

*Venam è directo sectam lienis affectibus con-
 ferre. Hoc in casu per vices vacationem
 esse molendam. Pleuriticis atque ophthal-
 micis ex eiusdem lateris humeraria sangui-
 nem auferendum. Sanguinis missionem per
 epapharesim seu per vices celebratam ea
 commodiorem esse quam unversim instituitur.
 Quæ vena in gibbero eligenda, maximè va-
 rietatis affectuum habita ratione. Sanguinem
 è directo vacuum magno iuvamento esse.*

C A P V T X V I.

Sic itaque liene laborante, incisio eius ve-
 næ, quæ est ad anularem digitum sinistrae
 manus

manus iuvat æquè, ac si internam quæ in gibbero est secueris. Siquidem multum iuvat lienem male affectum sanguinis ex sinistra manu vacuatio. Præstat autem non semel quod convenit vacuare, sed in duos parti dies. Scire nequeo qua de causa Medici lienosis sanguinem mittere neglexerint. Ego enim semper magnam sequi utilitatem cognovi, si etiam libram unam vacuasssem. Verum vacuationis quantitatem ac mensuram ex prædictis scopis conijcere oportet. Quinetiam pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris facta est venæ sectio, evidentissimam sæpe utilitatem ostendit: quæ vero ex manu contraria, aut omnino obscuram, aut longo post tempore. Ad hæc oculorum vehementissimos dolores persæpe intra horæ unius spatium humerariæ vocatæ venæ sectio compescuit.

Conari vero in omnibus malis præstat, ut post mediocrem sanguinis missionem factam iteratò sanguis auferatur: interim quidem eodem die, quando sic facere expedit; interim postridie, nisi ubi, ut antea dictum est, ad animi usque defectionem vacuare conemur. In oculorum itaque doloribus tum humeraria vocata vena, tum quæ ex ea derivata est in gibbero incisa, manifestum celeriter commodum adferunt. Laborante autem latere, aut pulmone, aut septo transverso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, ea quæ per alas ad gibberi iuncturam

pertingit: secunda vero tum maximè interior erit. Quod si non, ea quæ ab ipsa deducta in iuncturæ flexura apparet. Cognovisti sane paulo ante ab humeraria vena deduci prædictam, connectentem ipsam. Tres enim hi sunt mittendi ex gibbero sanguinis loci, interior, exterior, medius. Interior igitur, in quibus partes quæ infra collum sunt, laborant, utilis est. Exterior verò quibus partes quæ supra collum sunt, ut facies, aut caput malè afficiuntur. Medius locus interdum utrasque habet deductas venas, in anteriorem manus partem protensas: ac deinde hic coeuntes: interim vero statim in ipso iuncturæ flexu in unum mutuo congregientes, nonnunquam manifestam earum alteram, obscuram vero alteram. Proinde ubi vena laboranti parti propria obscurior existit, & ad mediarum aliquam accedis, conare eam quæ à propria derivatur potius incidere. Accidit autem ubi & quæ inferiores sunt gibberi iunctura, eas nimirum quæ in cubito sunt, secare nihil impediat, non apparentibus ijs quæ in gibbero sunt: atque harum quidem eas quæ in rectum sunt laborantium partium. Porro tam perspicuam sæpe celeriter utilitatem quæ in rectum sunt laborantium partium venæ sectiones afferunt, ut & qui laborant, & familiares ipsorum sæpenumero obstupescant.

*Curatio insignis secta venae beneficio in quodam,
qui gravissimo periculosissimoque oculorum
affectu laborabat. Scopi in hac historia oc-
currentes.*

CAPVT XVII.

EGo itaque rogatus sum aliquando à di-
vite quopiam viro in suburbio Romanæ
urbis habitante, ut suarum rerum œcono-
mum inviserem, cui cæcitatæ imminabat
periculum (hoc enim ipse dicebat) vehe-
menter dolentem, idque propemodum die-
bus viginti. Erat autem familiæ divitis il-
lius præfectus Medicus Erasistratius, studio-
sè semper venæ sectione abstinens. Vbi igitur
laborantem inspexissem, iuvenemque
esse multi sanguinis, oculosque nondum
exulceratos habere deprehendissem, cæte-
rum phlegmonem, fluxionemque maximam,
& in ambabus palpebris densitatem, in al-
tera etiam asperitates iam quasdam, à quibus
obtenebratione orta magis dolebat, &
phlegmone defluxioque ipsa exacerbaban-
tur: ijs inquam conspectis, cognitaque om-
ni curationis qua medicus ille usus erat ra-
tione, me quidem non posse assiduè in sub-
urbium venire dicebam, ex usu vero esse ut
homo triduum, ut minimum, brevibus in-
tervallis à me inspiciatur. Permite igitur

Pp ij

illum, inquam, mihi per hosce tres dies. Imo vero, ait, hoc abs te contendo, gratiamque habebo: quin iam hominem ad ædes tuas abduc. Venit autem horam circiter quintam, ac prima statim detractione sanguinis libras tres exhausti, dein hora nona aliam extraxi; à quibus plurimum levatur. Postridie levium quopiam collyriorum, cui admixtum erat id quod ex vino conficitur, inunctus est, veluti in eiusmodi facere consuevimus, inunctione sub palpebris per summum cuspidis specilli facta. Id autem primum mane factum est, dein hora tertia, postea nona, à quibus inunctionibus, sub occasum solis lotus est. Postero deinceps die palpebris extra versis bis inunctus est, maiore copia collyrij illius quod vinum recipit molli collyrio admixta, postea ad vesperam lotus est. Sequenti die mane diviti illi obviam factus eo loci ubi è vehiculis descendere solent, salutavit illum oculis apertis, phlegmoneque ac fluxione liberis, qui ante biduum palpebras præ fluxione ac dolore aperire non potuit. Quapropter res incantationi cuidam similis visa est, ita ut & ille ipse curationis celeritatem admiratus exclamaret, omnesque qui cum eo erant similiter in clamorem prorumperent, quum nos haud magnum quippiam fecissemus, nisi comparatione medici eius familiaris, qui propter metum venæ sectionis maximum malum attulerat. Porro opus erat laboranti,

ut ex palpebris extergerentur, tum densitates, tum asperitates: id quod citra mordax medicamentum fieri haud poterat. Tale autem nihil fere potuit, nisi prius vacuatus foret. Dictum enim iam, & saepe nobis demonstratum est, omnia acia medicamenta partibus quibusdam admota, nisi universum corpus vacuum fuerit, & exquisitè excrementorum expers, fluxionem attrahere, phlegmonemque efficere. Percontatus igitur est tum dives, quænam incantatio curationis fuisset, & cum omnia quæ facta sunt audivisset, ab eo tempore Erasistratum illum Medicum sanguifugum nominavit. Hæc itaque narratio utriusque indicationem continet, tum quod in eiusmodi affectibus sanguinem mittere oportet, quod in præsentem sermone nobis propositum non erat: tum quod in rectum laborantium partium secare venam conveniat, & quod humerarias venas, ubi partes superiores laborant incidere oporteat.

Quæ corporis partes venarum inferiorum incisione subleventur. Quæ vena secanda in renum affectu. Venas inferiores in uteri inflammatione esse aperiendas. Quæ succedant incommoda ex incisione venarum brachij in uteri affectibus. Quæ vena incidenda ad menstrua cienda, atque obiter quibus medicamentis provocentur. Ex tibus se-

Etionem ischiadicis opitulari. Scarificationem in ischiade non usurpandam.

CAPVT XVIII.

Quemadmodum omnes prædictæ partes venæ sectione in gibbero facta, ut dictum est, iuantur : ita quæcunque ijs inferiores sunt, eorum quæ in poplite & malleolis inciduntur. Sunt autem prædictis inferiores, quæ iuxta coxam, vesicam, & uterum sunt. Renes autem ancipites sunt, siquidem inferiores sunt ijs quas prius recensuimus : superiores autem ijs quas secundo commemoravimus. Quapropter venæ sectionibus in gibbero factis interdum auscultant, quando nimirum phlegmone recens fuerit, & sanguinis redundantia affuerit. Qui verò affectu illo laborant, quem proprie Nephritin nominant, eam quæ in poplite est tum incidere oportet, aut omnino eas, quæ sunt in malleolis venas.

Porro uteri phlegmonæ magis quam renum, à venis in cruribus incisis iuantur. Vacationibus enim quæ in gibbero fiunt, aliud etiam quoddam accedit malum, quippe menstruas purgationes supprimunt, eo quod sanguinem ad superiora corporis revellunt. Quæ vero ex cruribus fiunt, non solum revellunt, sed & menses evocare solent. Ac quando hoc facere volueris, prope tempus consueti mulieri circuitus, tribus

aut quatuor diebus antevertas, aut venam incidens, aut malleolos alterius cruris scarificans, partim vacuato, ut tamen unà istis diebus in quibus ita vacuas, & ante hos aliis quatuor aut quinque de extenuante victu prospicias. Scriptus est à nobis seorsum unus liber de Extenuante victu. Verum mulieribus etiam citra huiuscemodi victus rationem menses abunde provocant & calaminthe & pulegium. Dare vero ea oportet in mulsa cocta: & arida tusa, cribroque subtili transmissa, ac rursus in mortario trita ut pollinem referant, mulsa insperge. Tempus vero potionis optimum est à balneo, involutis adhuc linteo. Hæc itaque mitia sunt medicamenta. Vehementiora autem sabina & dictamnium: cæterum usus prædictis similis. Datur vero hoc etiam tempore medicamentum quod propriè amarum nominatur, centum habens drachmas mixtas, aliorum cuiusque medicamentorum drachmas sex. Optimum autem est quando Cinamomum acceperit. Hæc quidem obiter dicta sint, quanquam à re ipsa non aliena, eo quod de- lationi sanguinis ex utero auxiliantur, cum vacuatione quæ ex cruribus fit, sine malleo- lis scarificatis, aut incisa quæ ad talum est, aut in poplite vena.

Scio & ischiadas uno die vacuatione ex cruribus sanatas esse, quæ scilicet non ex frigore, sed à vasis quæ in coxa sunt sangui- ne impletis factæ erant. Quocirca sic affecti

sanguinis missio à vena poplitis, quam in malleolis commodior est. Scarificatio autem illos manifestè haud iuvat.

Qua ratione sanguinis missio usurpanda phlegmones initio & in situ. Qua vena incidenda in antiquis faucium & oculorum inflammationibus, ut & in capitis gravitatibus & doloribus. Cucurbitulam cum vel sine scarificatione etiam capitis gravitatibus & doloribus auxiliari. Venam frontis apertam partis posterioris dolores lenire; sive in principio, sive in statu morbi. Quandoque quasvis ad libitum venas incidere liberum. Qua vena in podagricis, epilepticis, vertiginosis, hemorrhoidè laborantibus, & mulieribus ad menses ciendos, incidenda. Quando fluxus muliebris sistendus. Qua ratione ineunte vere sanguis mittendus.

C A P V T X I X.

CÆterum ut summatim dicam incipientes phlegmonas revulsoriè vacuare oportet: quæ vero diuturnæ sunt ex ipsis, si fieri potest, laborantibus partibus. Sin minus, ex ea quæ in maximè vicina est. Incipientibus enim, id quod influit avertere convenit. In diuturnis autem ipsum tantum quod laboranti parti impactum est vacuare oportet. Vacuabitur vero id optime per

venascoeutes cum ijs quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Huic rationi experientia quoque ipsa testimonio est. Quocirca ijs qui in faucibus & arteria vehementi laborant phlegmone, in principio quidem quæ in gibbero est, post hanc quæ in ipsa lingua magnificè auxiliatur, ambabus nimirum quæ in ea sunt venis incisis. Sic etiam in oculis induratas phlegmonarum reliquias vena quæ est ad magnum angulum secta iuvat: quemadmodum capitis gravitates & diuturnos in ea à plenitudine dolores, vena in fronte incisa manifeste levare solet. Incipientes autem & vigentes revulsio per cucurbitam in occipite, interim quidem ipsam solam, interim etiam cum scarificationibus appositam. Verum universum corpus antea vacuatum esse oportet. Eadem ratione dolores in posteriore capitis parte incipientes & vigentes, vena in fronte secta iuvat. Quippe revulsiones cum vacatione magis fluxionibus incipientibus fieri oportet. Quæ vero ab ipsis laborantibus partibus, aut illis vicinis vacuant, in phlegmonis iam veluti induratis.

In quibus autem corporibus nulla dum particula laborat, cæterum vere ineunte vacationem antevertimus, in ijs, si quidem homo ille quotannis æstivo tempore febrilibus morbis capi consuevit, dum redundantiam eorum, quæque morborum generationi opitulantur, vacuare studemus, quævis

pars ad sanguinis detractionem eiusdem conditionis & fortis est, quemadmodum utique si arthriticus fuerit omnibus articulis laborans. Quibus vero pars quæpiam, nisi prius vacuati fuerint, præcipue infestatur, haud æque ex quavis particula vacuationem moliri oportet, sed perinde atque in ijs quæ iam laborare incipiunt. Quocirca podagricos ex gibbero vacuabis: comitali morbo & vertigini obnoxios potius ex cruribus. Si vero propter retentas hæmorrhoidas sanguinem miseris, si quidem cohibere has voles, eas quæ in manibus sunt. Sin elicere, eas quæ in cruribus sunt secare oportet. Verum in ijs quibus suppressa sunt menstrua, semper quæ in cruribus sunt. Non enim ut in hæmorrhoidibus quidam liberari eiusmodi vacuatione volunt, quidam vero habere cupiunt: ita quoque in menstrua purgatione res se habet. Quippe vacuatio per hæmorrhoidas suspecta est ne in tantam evadat immoderationem, ut aut hominem profus interimat, aut omnino hydròpicum, aut malo corporis habitu præditum reddat. At per uterum purgationibus, ut quæ naturales sunt, tale nihil accidit. Evenit tamen aliquando ut etiam ex utero propter erosionem sanguis erumpat, in quibus non idem est curationis scopus. Non enim effluere sanguinem, uti in menstruis, sed plane sistere consilium est. Communis igitur in ijs omnibus, qui vere ineunte ad sanguinis missio-

nem veniunt hæc ratio est, si quidem præcipuè infirmam aliquam partem habeant, in quam quæ coaccervatur plenitudo decubat, revulsione ut vacuemus. Si vero tale nihil fit, unde cuique magis placebit, excepta tamen hæmorrhoidis, aut mensium suppressione; ut paulò antè definitum est.

*Numerum dierum in sanguinis detractio-
ne non esse considerandum. Quid Medici hoc
in negotio attendebant. Quovis tempo-
re sanguinem mittendum, ubi adsunt indi-
cationes. Quo pacto phlebotomie occasio tem-
pore elabatur.*

C A P V T X X .

DE hoc quidem in superioribus potesta-
te dictum est. Verumtamen præstat &
nunc omnia percurrere, omnibus quæ ante
dicta sunt in unum hunc sermonem coacer-
vatis, & unà definitis quæ minus sunt di-
stincta. Igitur in summa hoc sciendum pri-
mum, quod in sanguinis missione dierum
numero non sit attendendum, quemadmo-
dum nonnulli scripserunt, & quidam utique
admodum ridicule post tertij diei accessio-
nem, quando videlicet, ut aiunt, iam digno-
tionem aliquam habemus qualis sit forma &
moribus, totaque sua natura morbus. Alij
vero extremum terminum mittendi sangui-

nis quartum definiunt diem, infra quem utique ut sanguis mittatur in accessionum intervallis, quando libuerit, decernunt. Alij vero auferre festinant, quibus sanguinis de- tractionem ex usu esse definiunt, eo etiam- num transfluente, & nondum in aliqua parte supervacua recipiente firmiter retento, unum solummodo considerantes, num cibi in ventriculo concoquendi corruptio aliqua facta sit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi ab eo amplectantur. Quod igitur maturan- dum sit in quibus vacuatio ex usu est, nisi ubi prius cibos, & in primis venis semicoctos humores concoqui oporteat, rectissime di- cunt, eisque credendum est. Verum quo- niam sæpe postquam aliquis dies iam quin- que aut sex ægrotavit, ad curationem accer- simur, expediet utique sanguinem mittere, etiam si huius remedij prima occasio sit præ- termissa. Quocumque enim die mittendi san- guinis scopos in ægrotante inveneris, in eo præsidium hoc adhibeto, etiam si vigesimus ab initio morbi dies fuerit. Quinam vero fuerunt hi scopi? Magnus morbus, virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente nos aëre admodum calido. Quoniam vero temporis progressu in plurimis morbis vir- tus exoluitur, ideo mittendi sanguinis oc- casio dierum numero amittitur, non quod id ipsum primario efficiat, sed interveniente aliquo, priusquam scilicet virtus dissolva- tur. Proinde ubi altero à principio die ali-

quando virtus exoluta videtur, à missione sanguinis abstinemus.

*Quo tempore & qua hora mittendus sanguis.
Et qua ratione sanguis per vices detrahendus.*

C A P V T XXI.

QVod vero in ipso rursus die in quo sanguinem mittimus, observare oportet febris inclinationem, notum esse arbitror. Quanquam quibusdam non est cognitum, qui manè tantum venam secandam esse præcipiunt, aut quod longissimum est usque ad quintam aut sextam horas. Verum si quis memoria tenet, quæ antea toto hoc libro dicta sunt, nihil in iis errabit, quavis utique diei noctisque hora, modo respiciat in febricitantibus particularium accessionum declinationem, sanguinem mittens. In quibus vero, vel propter lippitudinem, vel aliud eiusmodi citra febrem hoc auxilio opus est, non declinationem omnino non existentis febris, sed magnitudinem doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quæ sanguinis missione opus est, inspicere convenit.

Quum vero nihil eiusmodi urgeat, aut prohibeat, præstat manè venam secare, non confestim à somno excitis, verum horam circiter unam iam antea vigilantibus. Dictum

est autem quod & uti balneo quibusdam expedit. Quod si verum est, & præeunte quoque deambulatione uti nonnullis utile est. Cæterum quibus incunte vere venam incidere conamur propter febris metum, aut alterius cuiuspiã affectus, quibusdam etiam postquam solitorum operum quippiam obiissent, sive in ludo literario, sive in officinis, sive in foro, sive in ædibus misisse me sanguinem novi. Iteratæ tamen detractionis, in quibus utique simpliciter vacuare studemus, tempus eodem die esto. At in quibus revelere conamur, si vel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. In omnibus vero his laborantis vires te attendere oportet, manu illius arterias contingentem. Sunt enim quidam, quorum vires tam facile laborant, ut confertam vacuationem ferre non queant. In quibus resecto primo die ægrotante, secundo detractionem iterare convenit.

Agit de arteriarum sectione. A veteribus arterias venarum nomine nuncupatas fuisse. Cur hic de sectione arteriarum meminit. Que arteria secanda pro morborum varietate. Cur Medici arterias incidere reformidant.

CAPVT XXII.

Quod autem veteres arterias appellant venas, & à nobis alibi demonstratū est,

& ante nos aliis cōfessum fuit. Ob hoc igitur ipsum, & præterea doctrinæ affinitate melius esse mihi visum est haud scribere aliū de arteriarū sectione librum, sed orationi de venæ sectione adnectere, & hoc ipsum in ea parte in qua consideramus, quas venas in quibus laborantibus partibus incidere oporteat. Ut enim alias venas in aliis partibus secandas esse monstravimus: sic utique & quæ in temporibus sunt arterias, & quæ post aures Medici incidere consueverunt. Eas quidem quæ in temporibus sunt, in defluxionibus ad oculos tum calidis, tum spirituosis. Post aures vero in iis qui vertigine laborant potissimum, & iis qui diuturnis capitis calidis & spirituosis doloribus infestantur. Iam vero & propter alia mala in capite consistentia diuturna, nonnulli arteriarum post aures sectione usi sunt, non tamen in alia aliqua parte laborante hoc usi sunt remedio, tametsi multi sunt, quibus eo magis quod venæ sectione opus est. Vbi enim calidus sanguis & spirituosus in arteriis coacervatus infestat, hic communibus laboranti parti sectis arteriis opus est. Verum quum arteriæ difficulter compescantur, ideo Medici eas incidere non audent. Quum etiam si qui secantes vulnerarint arteriam, ægrè confestim sanguinis eruptionem sistant, ac ubi res optime cadat ad cicatricem perducta divisione, tamen aneurysma fiat.

Symptomata à Galeno ex arteriarum sectione observata. Cur Medici ab arteriarum sectione abstinent. Nullum esse in exilibus arterijs periculum, ut nec in mediocribus. Sanguis ex arteria fluens quomodo sistendus. Quomodo Galenus in arterijs secandis audacior factus fuerit. Quibus de causis arterias inciderit.

CAPVT XXIII.

Quin & interiisse quosdam novimus à sectione arteriæ interiori in gibbero venæ subiectæ. Nonnullos autem confestim ob vinculum iniectum, Medicis errantibus, ut sanguinis eruptio in gangrænam transfiret: alios postea in chirurgia aneurysmatis trucidatos. Necesse enim est hic funiculo vasculû complecti. Effatu igitur dignas ac maiores arterias propterea Medici refugiunt, parvas autem tanquam haud plurimum conferre potentes. Quanquam & ipsæ sæpius haud exiguum nobis attulisse commodum visæ sunt, cum eo quod sine aneurysmate cicatricem contraxerunt. Quin etsi maior est arteria, & ipsa quoque citra aneurysma cicatrice clauditur, tota scilicet dissecta: idque ipsum multoties quod ex sanguinis eruptione imminet periculum sustulit. Manifeste enim apparet, quum tota per se totam transversum

versum præciditur, revulsis retractisve utrinque ambabus partibus, unam quidem sursum, alteram deorsum concedere. Atque id etiam venis accidit, sed arteriis semper magis quam venis.

Ego vero qua ratione impulsus sum ut arteriam secuerim, iam tibi narrabo. Monitus per quædam somnia, quorum duo mihi evidenter visa sunt, veni ad dextræ manus inter indicem & pollicem sitam arteriam, permisque ut flueret, donec sua sponte sisteretur sanguis, sic quidem iubente somnio. Effluxit autem non tota libra. Confestim vero diuturnus, qui in illa maximè parte, qua iecur septo transverso committitur, fixus erat dolor, desuit. Hoc quidem mihi ætate adhuc iuveni accidit. Minister autem Dei Pergamæ diuturno lateris dolore liberatus est per arteriæ in summa manu sectionem, ex insomnij quoque monitu illud aggressus. Porro alteri, cui ex malleoli vulnere dissecta arteria fuerat, sanguinis effluxus haud cessavit, donec ego vocatus totam præcidi, ac medicamento ex aloë, & manna, ovorum albo pilis leporinis excepto usus sum: vulnusque citra aneurysma curatum est, osculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille, annis iam quatuor ex intervallis parvis coxæ dolore vexatus, deinceps perfectè sanus erat. Hæc itaque mihi persuaserunt, ut multoties in summis artubus, imo etiam in capite, arterias in omnibus doloribus à calida & spirituosâ

614 *Liber Galeni de sang. miss.*

substantia natis, inciderem, & maxime in
membranis, quarum dolor punctorius est,
sensimque expanditur, punctorio quidem
sensu in una parte, tanquam in centro labo-
rantis loci facto, tensionis vero sensu cir-
cumcirca centrum universo percipiente
musculo.

ARTIFICIOSA

METHODVS

Comparandorum Hortensium
fructuum, olerum, radicum,
uvarum, vinorum, carniū
& iusculorum, quæ corpus
clementer purgent, & variis
morbis, absque noxa & nau-
sea, blandè succurrant.

LECTORI CANDIDO

& amico.

Requenter, amice Lector,
cogito, quæ fiat ut hodie, si alias
unquam, Medica remedia,
præsertim quæ composita vo-
cant, in tantum venerint de-
spectum, & tam præsentem nauseam, ut vel

Qq ij

solo audito nomine medicamenti cuius vis necdum visi, aut gustati, ita ex tempore fremant, vomituriant & impallescant plerique, ut gelida videantur mortis imago. An quod in tam multiplicem & multiformem varietatem venerit Medicina, (qua, Plinio auctore, una & sola imperantibus imperat) ut, vel levi morbo profligando, herbarum, radicum, seminum, florum & aliorum, horrendi plerumque gustus & odoris diversique generis medicaminũ, tota, ut sic dicam, plaustra cumulativim, & (si ita licet loqui) sarciminativim ac variegativim præscribat, & varriè à pharmacopœis miscenda, tribulanda, & ad nauseam usque sumenda exhibeat? cum olim illa ipsa, vel amplissimo Seneca testimonio, paucarum herbarum fuerit scientia, qua in tam variam & tantam alicubi medicamentorum farraginem hodie est progressa, ut vel ad eorum conspectum sicuti diximus, vel mentionem, aut odorem vomituriant fere omnes, imo vero derepente vomant plerique, & nonnunquam per inferiora alvum largiter exonerent, ac si deietorium pharmacum hausissent. prout ventriculi eorum vis expultrix sursum, vel deorsum irritata fuit. Hinc nimirum scri-

bit Antonius Guainerius Papiensis Medicus exercitatisimus, se vidisse Ducis Sabaudie Medicum catapotia è pharmacopolio domum ferentem, ab illis, solo odore tam strenuè purgatum, quam si illam catapotia deglutivisset. Verum enim vero non minus memorabile quam admirabile habendum puto, quod Antonius Musa inter Medicos Italiae celebris, eam in rem de se, nec non de matre, & sorore ad hunc scribit modum. Mihi usu venit, ut dum Colocynthidem tractarem, & presentibus matre ac sorore illam manibus aperirem, ego solo illius tactu, illa verò odore, adeo soluti fuimus, ut nullus nostrum fuerit, cui venter decies magna perturbatione commotus non fuerit. Ex quo mirandum non est, si odore pharmacorum, que huiusmodi simplicia medicamina violenta, turbulenta & pene dixerim venenata admittunt, tactu, nedum odore & gustatu, imo vero cogitatione & apprehensione nonnullos offendant, & in illis deiectionis medicamenti locum obtineant. In quam rem dicam quod mihi aliquando contigit. Imperaveram cuidam sacrisco catapotia, à quibus summe abhorrebat, nihilominus morbi quatum prehendebatur status illa

Qq iij

ferio exigebat. Cum autem ille medicam
nostram schedulam tota die manu medita-
bundus gestasset, nihil magis cogitans, quam
illa catapotiorum sarcina se posse eximere
& liberare, sub vesperam dum pharmaco-
pœum, urgente morbo, adire satageret, ecce
ventris tanta saburra est levatus, ut postri-
die letabundus medicam illam scriptinacu-
lam ad me retulerit, dicitans gestationem
illius, septena purgationis & deiectionis lo-
co ei fuisse precedente nocte, & ob id belle
valere, & immensas gratias mihi agere.
Audis, Lector candide, audis, quid cogi-
tatio & apprehensio pharmacorum, nedum
sapor & odor, in multorum corpora exer-
ceat. Narrabo aliud quod hisce oculis vidi,
nimirum hominem eruditum, qui quoties
iter faciebat proxime pharmacopolium, in
quo purgans aliquod pharmacum misceba-
tur, percepto eius odore vix domum rever-
sus usque adeo soluta erat alvo, ut id ipsum
pharmacum sumpsisse videretur. Notus est
mihi itidem aliter non obscuro loco natus, qui
in pharmacopolio quopiam vel tantillum mo-
ratus, adeo alvum sibi sentiebat mo veri,
ut foras illam depositurus è vestigio exire
cogeretur, excitata facultate expultrice à

viroso & tetro pharmaci cuiuspiam odore,
vel illius saltem apprehensione, à quo tota
abhorrebat natura, id cum plerisque com-
mune habens. Sed in his versatum satis.
E quibus facile colligis, Lector optime,
pharmacorum usum permultis adeo exosum
& præter illorum naturam esse, ut mori cen-
ties malint, quam ab eis semel, ut loquun-
tur, excarnificari ob causas prius enarratas.
Quod cum animadverterem, priscorum ve-
stigia insequendo, & delicatioribus palatis
exactiorisque sensus stomachis inseruendo,
& visui, olfactui ac gustatui omnium ob-
temperando, præsens hocce opusculum, ex pro-
batorum Autorum placitis concinnatum,
auctum & castigatum, multisque locis lo-
cupletatum, in commune bonum foras pro-
dure non recusavi. Quod sælix faustum-
que sit precor & opto.

P R Æ F A T I O .

ELEBRIS ille & eximius Medicus Arnaldus à Villa-nova tradit in eo Opusculo quod de regulis generalibus curationis morborum edidit, prudentem & pium Medicum satagere debere imprimis, ut medicinalibus cibus, potius quam puris medicamentis morbos expellat. Circumspecti itaque, ac sapientis Medici ingenium ac studium eo maxime convertetur, ut purgantium medicamentorum, quæ vel sanis vel ægris imperat & præscribit, sapor, odor, & quoad eius fieri potest, color grati ac blandi reddantur: ut sumentium oculi absque ullo horrore quod offertur aspiciant, nares sine despectu olfaciant, lingua absque nausea degustet, ac ventriculus cum universi corporis assensu iucunde & perlibenter amplectatur. Nec temerè. Nam ut fœtida, ingrata & minus placentia stomachum subvertere ac contristare solent, sic odorata, iucunda ac grata eundem exhilarare & roborare consueverunt. Odore enim iucundo fit, ut non modo iucundius sit medicamentum, sed etiam eo odore spiritus animalis una cum vitali iucundissime refi-

ciatur. Hinc nimirum graveolentia tam sani, quam ægri omnes libenter fugimus. Debent itaque medicamenta purgantia iucunda esse, quatenus licet & fieri potest, ut à ventriculo placidè comprehensa & amplexata in actum facile deducantur: & ne ex insuavitate nauseam, flatum & fluctuationes pariant. Res ea, ardua sane, si aliàs in votis fuit unquam, hoc maxime tempore esse debet. In quo non tam fastidientes sunt stomachi, quam delicatula hominum palata, ac morosi, intractabiles & indignabundi ægrotantes. Nam vel audito solius pharmaci, ceu carnificis cuiuspiam, nomine, nec dum viso eo aut gustato, usque adeo fremunt, nauseant, commoventur, defudant & expallescent, ut nihil mors in illis commutatura videatur. Quod dum sollicitè animadverterem, pretium operæ facturum me putavi, si pro ingenij mei tenuitate, facilem & expeditam methodum proponerem, qua duce quivis deinceps in suo hortulo, ne longius eundem sit, olera, radices, fructus, uvas, & ut paucis dicam, solita alimenta, in pharmaca & medicamenta purgantia, salubriter ac iucundè possit convertere. Qua non minus grata, quam salutari impostura, beneficium nec prævisum, nec expectatum (saltem nescientibus) summum adferent. Nam sive manducabuntur, sive ex decocto vel aliter haurientur, corpus adeo blandè & absque ullo tædio, à superfluis & gravantibus excremen-

tis vacuabunt, ut qui sumpfit, dicat, nihil
 sibi oblatum fuisse, nisi quod assuetum, fa-
 miliare & quotidianum erat, applaudente
 visu, olfactu, gustatu & ventriculi, corporis-
 que universi assensu, ut diximus, & cōplexu
 sane quam grato. Constat tanti artificij lapsis
 hinc annorum duabus chiliadibus, plus mi-
 nus, autores ac inventores omnium primos
 fuisse Pœnorum & Græcorum solertes Geo-
 ponicos ac Medicos. A quibus, ceu per ma-
 nus, tam nobile & salutare inventum acce-
 pit, & diligenter excoluit M. Cato, Diosco-
 rides approbavit, Columella non ignoravit,
 Plinius proposuit, Ioannes Mesue intellexit,
 Palladius non omisit, Arnaldus Villa-
 novanus multum locupletavit, & neotericorum
 Medicorum, qui rerum experimenta profi-
 tentur, diligens observatio apprimè confir-
 mavit, ac mirandum in modum adauxit.
 Beati Medici, inquit summus ille Philoso-
 phus & Medicus à Villa-nova, quibus Deus
 scientiam arcanorum naturæ impertivit, &
 secretorum suorum conscios fecit. Honora-
 tales, ait, quoniam illos elegit Altissimus, &
 naturæ quasi socios esse voluit. Sed pro do-
 lor (inquit) multi sunt ad Medicinam vo-
 cati, pauci electi. His positis superest, ut
 rem, quod dicunt, acu tangamus, & unicui-
 que facili methodo ostendamus, quonam
 pacto deinceps in suo hortulo copiam sa-
 lutarium ac suaviter purgantium medica-
 mentorum, sibi & amicis comparare facile

poterit. Sic itaque à verbis ad rem tran-
seo.

*De eligendis & apparandis medicis materijs
instituto idoneis.*

CAPVT I.

OMnium primum, si fieri potest, ineun-
da est tibi amicitia fidi ac periti alicu-
ius Medici: & eo præfente, apud quempiam
Pharmacopolam vel Herbarium, rerũ medi-
carũ divitem, feligenda (fi aliter non liceat)
fequentium medicamentorum fimplicium,
purgando corpori accommodatorum, fylvu-
la: ut hortenfes materias variè purgantes
experiaris. Sed medicamenta ea recentia, &
quoad eius fieri poterit, fuccofa, ac è multis
felecta effe debent: non exfucca, marcida,
cariofa, olida, & ob id viribus exhausta, fco-
poque tuo prorfus inutilia. Si talia compa-
rari non poterunt, faltetn his proxima eli-
gentur, & ubi operandum erit expurgabun-
tur, eluentur, & fi opus erit, negligenter
contudentur, ac die uno, vel horis aliquot,
ficuti oftendemus, in aqua, vel alio idoneo
liquore macerabuntur: ut ad ingenium re-
deant, & collabentes vires recolligant, ne
frufretur opus, qua dicemus methodo, ag-
grediendum. Verumenimvero, prius quam
illi manum admoveamus, iucundum erit ac

fane quam utile, nosse facultates medicamentorum, quibus hortenses materiae imbuidebent, ut hinc medicatae ac purgantes evadant pro tibi proposito scopo. Auspicabimur itaque catalogum à medicamentis, quibus M. Catonem, & ante illum Pœnorum Græcorumque geponicos ac medicos ea in re usos esse legimus. Hinc gradum facturi ad recentiorum observationes, & eorum maximè, quos arcanorum naturæ locupletes esse novimus. Veratrum seu Elleborus, præsertim niger, quo maximè usi fuerunt prisca, utramque bilem ac pituitam purgat. Colocynthis pituitam & bilem cum humore mucoso à nervis. Scammonea (succus Scammonij plantæ) necnon Diacrydium seu Scammonea præparata bilem atram, necnon flavam ex sanguine & partibus longinquis, perinde atque planta ipsa. Tithymali omnes, quorum genus agnoscit Esula, pituitam & mucos à nervosis partibus. Turbith, pituitam. Lathyris, aquas & pituitam: quomodo etiam Ricinus seu Palma Christi. Thymelæa, quæ Persis Mezereon dicitur, bilem, pituitam & aquas. Hæc à prisca inter arborum & vitium medicamentosas & purgantes materias, connumerata lego. Quæ si quis objiciat recenseri inter violenta pharmaca, & ob id parum tuta esse: huic responsum volumus, illorum vim ac furias frænari & alterari succis contrariarum qualitatum, quibus cum miscentur, & ut ita loquar, con-

De fructibus laxativis. 625

corporantur ac transsubstantiantur. Adde quod illorum impetus frangitur, & si quæ insit virulentia, coërcetur via, modo, ac tempore transmutationis quam subeunt, ut causas alias omittam. Recentiores qui rerum secreta vigili studio rimantur & perquirunt, de observatione sapius repetita promittunt arbores, vites, radices & plantas, etiam medicamentosas evadere, à simplicibus pharmacis purgantibus, quæ hodie nobis in familiari sunt usu, & summa carent violentia. Cuiusmodi sunt Polypodium, Epithymus, Carthamus, Sena, Hermodactyli, Agaricus, Rhabarbarum, Thamar Indi, Myrobalani & alia, ut paulo post dicemus. His iactis fundamentis, structuram medicationum aggredior.

*Quomodo selectarum arbuscularum fructus
ita medicamentosi evadant, ut corpus
clementer & absque molestia
purgare possint.*

C A P V T II.

CVm volueris comparare fructus purgante facultate, aut alia dote, ut scribemus, præditos, eliges de multis arbuscularum, cuius tibi visum fuerit generis, sed ferentem fructus generosos ac suaves, humilem & parum supra terram extantem, iuve-

nem, quæ bimatam, aut trimatam non excesserit: in aëre libero & perflato educatam, læto solo natam, & ab hominum pecorumque iniuria prorsus exclusam. Hanc per veris initia, dum omnis parturit arbor, vel paulo antè, ut feret anni tempestas & natura, non nihil supra radicem, ima parte findes, cortice clementer tractato, & nulla iniuriâ affecto. Deinde impactis fissuræ cuneolis osseis, vel ligneis, per longitudinem ad sesqui-palmum, plus minus, pro arboris corpore & modulo, illam aperies: statimque quod adaperitum erit, emedullabis, si medullam quidem habuerit catidex. Quod si fissuram non possit admittere, non nihil ultra matricem, ex alto terebrabis, & apto instrumento, medullæ portiunculam, vel eius loco matricis, aut cordis, ut vocant, quidpiam auferes, vel derades. Ioanni Mesuæ hic satis est arborem locis duobus vel tribus, unius palmæ intervallo, tenuiter perforari, absque ulla medullæ spoliatione, ut mox dicetur. Quod si nec terebrationem etiam sustinere possit, ineunda erit via alia, sicuti postea docebitur. Vbi fissuram, aut foramen diligenter expurgaveris, pharmaco ex superioribus aliquo, ut ellebero nigro tuso, vel scammonæ, aut colocynthidis succo vel elaterio aut alio, iuxta scopum tuum electo, non nihil tuso. & si opus fuerit macerato, utrumque ita inescabis, farcies ac saturabis, ut proverbij memineras, *Ne quid nimis.*

De fructibus laxativis. 627

Nam ibi quidquam nec pressum, nec plus
æquo addensatum esse oportet, ut nutritio-
ni arboris, & transpirationi suus detur locus,
possitque per medullarem siphunculum, aut
matricis ductum, vis medicamenti una cum
alimento sursum liberè ferri, & formando
fovendoque fœtui sensum subministrari.
Posteaquam id rite peregeris, tum demum
latera plagæ & fissuræ, ablatiis cuneis, ita
committes, & utrinque adduces, ut nihil
interhiet, aut difflatum, vel rimulam admit-
tat: circumposito etiamnum vulneribus Ca-
toniano emplastro, quod argilla constat, vel
creta, & arena, cui bubulum fimum recens
admixtum sit, & ad lentorem usque subactū.
Sunt quibus abundè satis sit, cū Columella,
paleato luto bene subacto, plagas obducere,
& superiori parti vulneris muscū, cæspitem,
ceram aut picem tenero cortice vestitam ap-
ponere, ne pluvia illabatur, vel à frigoribus,
pruinis, nivibus, grandine, aut aliter, arbus-
cula desuper offendatur. Postremò, omnia
vimine aut vinculo alio diligenter obstrin-
guntur, ne diffluant, aut bestiarum occurso
diffiliant. Eadem planè servabitur diligen-
tia in muniendo & resarciendo foramine:
nisi quod ad eius ostiolum, paris magnitudi-
nis & formæ teres lignum sic intrudetur, ut
exactè foramen claudat. His ad unguem &
opportune actis, arbuscula suæ relinquatur
naturæ, ut fructus, favente cælo, probè co-
quat, & suo tempore decerpandos foveat.

Quos experieris eadem facultate præditos, qua intrusa medicamenta. Ex quo verè dici poterit, *Patrem sequitur sua proles.* Ioannes Mesue Arabicæ Medicinæ Doctor præstantissimus, docens quomodo fiant pruna quæ alvum subducant, & corpus vacuent, ad hunc scribit modum. Truncum arboris pruni, duobus locis vel tribus, unius palmæ intervallo, tenuiter perforant, immissoque scammonio lutant: pruna ob id purgantiora evadunt. Dantur succo, vel decocto, cum saccharo, ad unciam unam: quò loco male scribi puto, libram unam. Cæterum, sedulo prospiciendum erit, ne ab erucis, aut aliis germinum prædonibus infestetur medicata arbuscula. Quod rarum esse hætenus observatum fuit, ob vim medicamentorum, quæ etiam in folia diffunditur. Vnde illa ad multa prodesse novimus, raroque vidimus ita medicatarum arborum fructus verminare.

Modi sex medicandorum arborum, ut fructus ferant, qui clementer purgent.

CAPUT III.

QVando arbuscula, quo diximus modo selecta, germinum lactescentes oculos aperire, & carbunculos, florum suorum rudimenta pandere satagit, statim ac sedulo, vitium more, undique est ablaqueanda, aut,

fi

De fructibus laxativis. 82

si familiarius & crassius me loqui iubes, discalceanda usque ad radicem fibras & venulas. Quæ ubi apparebunt, & ritè expurgatæ erunt, illis sursum ac deorsum fasciculos, vel, ut Medice, imo vero Catonianè & rusticè loquar, manipulos aliquot, ex supra memoratis pharmacis, iuxta præscriptam methodum apparabis, sternes, consepelies & infodies, superaggesta terra, optimo fimo debite temperata. Si siticulosa erit anni tempestas, matutinæ & vespertinæ rigationis imbre quandoque recreabitur arbuscula, & ita suæ naturæ in tempus, colligendis eius fructibus opportunum, relinquetur. Hæc prisca est medicandi formula.

Qui subtiliore sunt Minerva, & rerum arcana penitus scrutantur, hanc viam, fœlici successu, inijsse, mihi nuntiarunt. Sub finem Martij, insignem ramum radicis generosæ arboris medium secant: & qua truncum vel caudicem spectat, in vas terreum humidis rebus, ijsque medicamentosis, & purgantibus plenum ita inserunt & hinc inde claudunt ac obstruunt, ut nihil effluere vel difflari possit. Tum demû regesta terra, cælo & aëri arborem in autumnum, vel tempus aliud decerpendis eius fructibus idoneum committunt, quo revoluto, opus, si quidem necesse erit, nitante vere, iterant. Non dissimili artificio, quo Architectos & solertes aliquot lignarios artifices uti novimus: dum sibi arbores comparare satagunt, quorum

R r

ligna variè figurata & picturata conspiciantur. Si quis loco medicamentorum, vel medicamentosarum plantarum, odores vel odoratas aquas, aut quid aliud in vas, quo diximus modo, consepeliendum immiserit, non solum fructus arboris illius, sed folia & cortices, id ipsum miraculo quodam præ se ferre observabit.

Rei huius fidem de experientia sibi factam constanter nobis faciebat anno 1563. amicus noster Petrus Bellonius librorum multorum præstantiù editione & totius Europæ & Africæ peregrinatione celebris, paulò antè quam impius ensis scelerati cuiusdam grassatoris, vel ipsiusmet Bellonij (ut fertur) famuli sub vesperam, non procul à suburbiis Lutetianis, illum nobis sustulisset: dum Regios hostes, quibus erat præfectus, ex mandato reginæ matris, invisere satagebat.

Rem eandem paulò facilius assequeris, si antequam salivet medicanda arbuscula, circumfossis eius radicibus, sed nullo istu iniurioso offensis, aquam macerationis & infusionis electorum scopo tuo pharmacorum vel plantarum purgantium, velut ex ubere sensim instillaveris, & dies aliquot id ipsum opportune repetiveris, vel saltem unaquaque hebdomade sollicitaveris donec defloruerit, & fœtus sui plenum rudimentum tibi exhibuerit: si Aquilo spirabit, & gelu regnabit, defendes, quod dicunt, à frigore myrtos. Quod fiet iniectis ad radices

De fructibus laxativis. 637

arbusculæ tuæ paleis multis fimo pingui superonustis: sed ita ne fimum arborem propius contingat, & putrente suo calore illam funditus perdat. Id laboris & periculi evades, si frigoribus exactis, rem totam aggrediaris. Vbi retorrída erit æstas, sub crepusculum utrunque simili potione, sed paulo dilutiore, arbusculam subinde refocillabis. Modus hic est admodum expeditus, & paratu facilis. Nam cuius promptum est plantas, ut vocant, laxativas ubique invenire, & ex catalogo primi capitis, pro arbitrio seligere, ac nonnihil contusas, diem unum aqua multa macerare, & tum demum illa, quo dictum est modo, uti. Hanc viam omnium præstantissimam esse scribit Arnaldus à Villanova, in operibus medicandarum arborum, plantarum ac vitium, ut proprio dicemus loco. Nam malitia rerum valde alteratur per recessum facultatis earum in aliam substantiam. Ex quo (inquit) sine ulla noxa & periculo facilis sequi solet purgatio ex illis.

Si quis arbusculas huic negotio accommodas non habebit in suo horto, fundo, vel prædio, arbore quantumvis magna, ad hunc modum uti poterit. Eligat ex ea ramum quempiam generosum & belle educatum, quem Gallica terebra, aut aliter, ad medullam, vel matricem usque, & nonnihil ultra, perforet, factó satis amplo foramine pro rami modulo. Deinde foramen illud medicamenti, ut dictum est, inferciat, obturet, ve-

R. ij

stiat, liget, ac ita naturæ regendum permittat, donec maturos reddiderit fructus, & summè medicamentosos, reliquis ex ea arbore nihil tale agnoscentibus. Modus hic tam est certus ac probatus, ut viderim quandoque pomiferam arborem, à perito artifice colono, quem uno aut altero colloquio instituerã, ita medicatam & comparatam, ut quatuor ramis ex eodem trunco natis poma diversarum qualitatum & medicinarum proferret, ac aliis quatuor diversorum saporum & odorum. Quod nec insitione factum erat, nec alio adulterandi artificio, quam eo quod hic describimus. Erat & id summe in ea arbore admirandum, quod neque folia, neque fructus ramorum ita medicatorum ab erucis aliquo modo infestabantur, aliis eiusdem undique populatis & erosis. Venio ad reliquos Dendriatriæ nostræ modos, ut ex pluribus habeas unde seligas.

Sunt qui medicandas arbusculas opportuno tempore transplantent, sed ita, ut scrobi illis factæ & destinatæ, selectas herbas medicamentosas, stercoris loco, largam manu prius substernant, & radicibus defodiendarum circumponant, ac demum adobruant, remisto pingui latamine tetræ. Si fervida sequatur ætas, & insolens grassetur incendium, quale per Caniculæ ardores sevirè solet, aqua macerationis plantarum substratis similium, arbusculam idoneis horis reficiunt.

Modi alij admodum faciles, expediti, & probati.

C A P V T IV.

Quidam ex Dioscoridis consilio, in vino phthorio, plantas multas, quibus inest purgandi facultas, ad imum truncum medicandæ arbusculæ disseminant, vel undequaque implantant, & adeo profundè illarum radices infodiunt, ut radicibus arbusculæ, si fieri potest, adhæreant. Quæ ne resiccantur, aut tabescant, crebra rigatione hinc inde tempestivè occurrunt, sataguntque ut plantarum facultates purgatrices, ea perfusione, quasi vehiculo, alimentis arbusculæ radicatum permisceantur, & sursum, vi ramorum attractrice, emultrice & vegetatrice, ad fructuum formationem & alimoniam, sensim attollantur. Sed ita sunt coarctandæ & disponendæ huiusmodi plantæ, ut arboris truncum amplectantur & coronent. Nam ex illarum effluvio aliquid in amplexatam, insensibili transpiratione abibit & conformabitur. Quod sane absurdum esse non debet: cum videamus arboreos fructus plerosque, certarum plantarum saporibus & odoribus præ se ferre, quas vel substratas habent, vel haud ita procul distitas. Sic quædam mala, brassicam olent, quod illam

R. r. iij

634 *De fructibus laxativis.*

vicinam videant, eiusque diurna & nocturna defluvia exhauriant, ac modo imperceptibili, duce aëre, imbibant. Sic præterea, vina quædam plus aliis diuretica esse experimur, licet in eodem tractu & fundo omnia nata & educata sciamus. Quod vicinis ac fociis herbis ac radicibus, quibus facultas inest ciendi urinas, ascribendum duco.

Non defuerunt, qui fissuras aut terebrationes medicandæ arbusculæ, iuxta primam methodum artificiosè factas, compositis medicamentis purgantibus oppleverint, & reliqua præscripto ordine perfecerint. Quod quam fœliciter, nondum ex illis audire licuit.

Novi quosdam, qui ramum ex selecta arbore ita raptum & vulsum, ut aliquid de ea secum auferret, ac generosis fructibus scateret, figulino vase, aut ligneo cado, stercorata terra saturo, altissime infodiebant, & plantulas purgante facultate præditas, hinc inde comites illi dabant, æstuque vigente, aqua macerationis plantarum consimilium, diluculo & vespere larga manu irrigabant. Id tandiu, positis intervallis, repetentes, donec fructus adultos, & ad unguem maturos iudicarent. Modum hunc verissimum esse, mihi certo asseruit quidam ex eorum ordine, quos Celestinos vocant. Nec aliis plantis se usum assererat, quam iis quæ in publicis cœnobij hortis occurrebant, nimirum Lathyride, Ricino, Tithymalis, Viola martia,

De fructibus laxativis. 639

Malva & similibus. Quarum auspiciis, quo dictum est modo, cerasia, pruna & persica præcocia sibi comparavit, quæ clementer & absque tædio, alvum subducebant, ad tres, quatuor, quinque, plures vel pauciores deiectiones, pro assumptorum quantitate & numero. Addebat, se magnam hinc gratiam & favorem injisse apud multos præpotentes ac divites, quos participes fecerat fructuum suorum medicamentoforum. Quod hic scriptum volui & adnotatum.

Postremum erit, quod una & altera observatione mihi hætenus fœliciter & ex animi sententia successisse deprehendi. Sunt quædam præcocia & fugacia pomorum genera, quæ figlinis aut ligneis vasis capacibus aluntur, crescunt, foventur & maturescunt: dum poma dico, fructus eos cum Grammaticis intelligo, qui molli pelle, vel tunica teguntur. Vbi illorum parentes arbusculas defloruisse, & fœtum adhuc informem, sua forma velle informare observo, tunc liquoribus ex maceratione simplicium medicamentorum purgantium & scopo meo idoneorum, expressis, nascentes & adhuc lactescentes arbuscularum partus, velut ex ubere, blando instillatu & irrigatu foveo, idque electis horis & temporibus, dies aliquot facere persevero, paucis contentus fructibus & arbusculis: sed ijs generosis tamen, & ob id accuratè & sollicitè educatis. Si re-torrída & sicca invalescit tempestas, ut hinc

R. r. iij

fitire videantur, simili liquore opportunis horis etiam refocillo, & ob rapidum æstum siticulosam terram, ad inebriationem usque, diluo & irriro. Hæc de medicandis arborum fructibus ut alvum subducant, satis erunt. Nunc demum nobis explicandæ veniunt aliarum medicationum formulæ, sanè quam iucundæ & utiles.

Arborum medicationes alie, ad particulares effectus, pulchræ & animadversione dignæ.

C A P I T U L U M V.

SI ab arbusculis tui horti, alia exigis medicata auxilia, quam præcedentia (quæ alvum duntaxat lubricandæ fuerunt accommodata, & talibus humoribus vacuandis destinata, quales medicamenta ipsa movere apta sunt) potes, pro concepto scopo tuo, quidquid visum fuerit, arbusculis ipsis, iuxta præscriptos modos, committere, & quodammodo implantare. Itaque si fructus habere voles contra pestem ac venena auxiliares, loco purgantium medicamentorum, commode ac salubriter usurpare poteris theriacam optimam, vel mithridatium, aut radices alexipharmacas, & alia pesti ac venenis adversantia (de quibus multa in nostris contra pestem secretis) iisque arbusculas tuas, qua dictum est methodo, imbuere ac

De fructibus laxativis. 637

faturare. Si fructus somnum concilians habere satagis, plantas, radices, semina soporifera & alia, arbusculis tuis non dissimili accommodabis methodo. Verum enim vero, priusquam manum de hac, quod dicunt, tabula removeam, paucis admonebo quid Ioannes Langius adversus fures fructuum hortensium & arboreorum scripserit. Cantharidum usum, inquit, nusquam commodiorem reperi, quam si crudum earum pulvisculum pomis, prunis, ficibus, persicis quoque & aliis venustioribus fructibus ab ima arbore pendulis inserueris, fissuramque reducta cute, vel putamine celaveris & occultaveris. Hæc si pomorum fures de decerpta gustaverint, intolerabilis urinæ dolor & stillicidium furtum illorum redarguet, ac supplicij gravitate pensabit. Sed de his fatius fuerit tacere, quam plura scribere. Alia, penè innumera, pulchra & utilia ex hisce progymnasmatibus & præludiis nostris, facile excogitare ac invenire poterit Lector ingeniosus & industrius. Nam intelligenti, ut loquuntur, pauca sufficiunt.

Fructibus arborum odores & sapes quosvis, necnon etiam colores, facile comparari posse.

CAPVT VI.

QUæ hætenus de medicationibus arborum tradidimus, eadem etiam ad

638 *De fructibus laxativis.*

odores, sapes, & alia quamplurima, me-
thodo simili, fructibus comparanda & con-
cilianda, transferri aptarique possunt appli-
catione rerum idonearum, pro voto & arbi-
trio tuo selectarum ad id quod quæris &
optas. Hinc scilicet, absque ullo insitionis
artificio & mangonio comparantur fructus,
etiam per summam maturitatem acerbi, alij
acidi, nonnulli austeri: quidam dulces, mel-
liti, saccharati: plerique moschati, cinna-
mati seu canellati, aut alterius saporis, vel
odoris, tam grati, quam ingrati: & ut paucis
dicam, quales perito artificio formare visum
fuerit. Quod verissimum esse, non tam de
auditu, quam ex gustu & odoratu non se-
mel exploravi & observavi. Imo vero (quod
fidem superare multis videbitur) mora lu-
tea, pyra rubra, ac mala cærulea, tam intus,
quam in cute, & ex sua quæque arbore pen-
dencia, non sine admiratione aliquando con-
speximus, contrectavimus, aperuimus & gu-
stavimus, sed nulla saporis gratia, quæ colo-
ribus illis adulterata fuerat, & hinc tota in
pabulum oculorum potius quam linguæ de-
licias migraverat. Miretur hoc qui nescit,
nec intelligit multa in vasto mundi huius
theatro, miraculi loco esse, quæ ingentosa
hominum diligentia, artificioso medicamen-
torum adulterio, & solerti insitione, comite
ubique industria & labore, in lucem protu-
lit. Vnde rectè admodum scripsisse mihi vi-
detur Poëta,

De fructibus laxativis. 639

*Ipsa novas artes varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris ususque magister.*
Causa cum plerosque lateat, illis tantum miraculi & stuporis ingerit, ut præter naturam talia fieri credant. Res ea, cum in his quæ hæcenus docuimus, & deinceps ostensurum sumus, tum maximè in variis arborum insitionibus & florum varietate locum habet. Quarum ope & ingenioso artificio, medicamentorumque & colorum mangonio solerti, fieri plerunque videmus, ut una arbor prodigioso spectaculo, diversi generis, varij gustus, insueti odoris, necnon coloris & facultatis poma, nuces, uvas, flores, & alia ab uno eodemque trunco emergentia proferat. Quod exemplis duobus, penè prodigiosis, demonstrare ac illustrare pergam, licet id extra institutum esse videatur.

Arbores due summe & prodigiose admirationis.

CAPVT VII.

INcomparabilis ille rerum naturæ interpretæ Plinius, de insigni quadam arbore hunc in modum scribit. Vidimus insitam arborem iuxta Tiburtes Tullias, omni genere pomorum onustam: alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, pyris, punicis, majorumque generibus: sed huic brevis vita fuit. Hæcenus ille. Multo mihi prodigio-

640 *De fructibus laxatiuis.*

Lor videtur arborea, quam Ioannes Bapti-
 sta Porta Neapolitanus describit in Opu-
 culo suæ Magiæ naturalis. Vnam, inquit, no-
 vimus arborem, delicias horti nuncupatam,
 crassitudinis & proceritatis non ingrata.
 Hęc trifurcata erat, & in uno ramo uvas duas
 vinaceis vacuas, discoloras & medicatas ge-
 rebat: quarum altera soporem, altera alui
 deiectionem moliebatur. Secundus ramus
 persicum proferebat, ex persico, & nuci per-
 sico, intervallis pluribus, æquè distinctum,
 & absque ullo osse. Quod si cui inerat, nu-
 cleum dulcem uti amygdala dabat: & nunc
 hominum, nunc animalium faciem mentie-
 batur, diuersaque lineamenta demonstrabat.
 Tertius, cerasia exossa, acida ac dulcia emit-
 tebat: ad hæc mala aurea. Cortex floribus
 rosisque consitus erat. Porro fructus ipsi de-
 bitam magnitudinem superabant, ac aliis
 dulciores & odoratiores erant. Verno tem-
 pore efflorescebat arbor, & ultra legitimum
 tempus suos fœtus educabat: nam diu in ar-
 bore morabantur, & continuæ fœcundita-
 tis orbem toto anno ministrabant. Per quos-
 dam enim gradus poma sibi succedebant, &
 fœtura interpolabatur. Denique sic cœlum
 & solum ardori favebant, ut pulchriorem
 in tota vita non conspexerim. Hactenus il-
 le: ex quo tam raræ arboris historiam huc
 proferre voluimus, ut intelligeres

*Quantum ars ipsa valet, quantumque in-
 dustria pollet,*

De fructibus laxatiuis. 642

*Et quantum insitio fœcundos adiuuat hortos:
Necnon ingenium medicandi hortensia solers:
Queis fauet impatiēs otij labor, optimus artis
Cuiuscunque dator.*

Sed dimissa insitione, de qua nuper Opusculum edidimus, institutum repeto, & ex diverticulo in viam cœptam redeo: à qua (occasione data) ideo non nihil deflectere volumus, ut ostenderemus artem medicandarum arborum cum insitione copulatam, plane admiranda moliri, si in peritum & industrium cadat artificem.

*De collectione, repositione, custodia & usibus
fructuum medicamentosorum: & aliis
in hac arte observandis.*

C A P V T V I I I.

ANtequam propositam narratiunculam aggrediar, admonebo artis huius studiosos, quod medicationes hæctenus præscriptæ, minorem materiam, rigationem & sedulitatem exigent in arbusculis fructum parvulum ac molliculû ferentibus, quam iis quæ illum maiusculum ac duriusculum producunt. Primi generis sunt cerasus, morus, prunus, persica arbor, antepersica, præcocia, olea & vitis. Secundi, malus, pyrus, cotonea, amygdalus, iuglans & similes arbores: quarum, uti etiam superiorum, fructus non exacte suas vires medicamentosas exe-

642 *De fructibus laxativis.*

rent ante maturitatem. Per quam die sereno, circa novilunium, alto sole, blanda manu, absque ulla iniuria, læsione & vitio, fructus decerpentur, ac loco idoneo, ut in nostris hortorum secretis docuimus, in usum accuratè reponentur. Si custodiæ non erit locus, vel quod anni tempestas australis & pluviosa illam negaverit, adeo ut hinc à labe & corruptione periclitari videantur: vel quod per imbres & nebulas collecti fuerint, & ob id excrementitio humore, putredinum parente, abundaverint, sublata omni mora, calente clibano (si per solem minus licet) aut craticulis ad focum suspensis integri, si parvi & tenelli erunt: vel bipartito, vel quadripartito divisi, & ab interaneis repurgati, necnon depellati, si magni ac duriusculi aderunt, paulatim resiccabuntur, ac blande torrebuntur. His ita comparatis, illico mundis vasculis, vel calathis, papyro internè vestitis, reponentur, & accuratè servabuntur. Si recepto more condire voles, præclarè ac salubriter ages. Usus omnium erit, vel ex propria cuiusque carne & pulpa, vel ex eiusdem iusculo & decocto, sicuti de prunis fieri solet per Ichthiophagiam & esuriales ferias. Tempus utendi esto matutinum, vel paulo ante pastum, & nonnunquam sub somnum. Quantitas limitabitur pro cuiusque corporis modulo, ætate, sexu, temperamento, movendi facilitate vel difficultate, & medicamentorum quibus imbu-

De fructibus laxativis. 643

ti erunt fructus, natura forti, cita aut debili. In quam rem, tibi prudenter & opportunè consulendi erunt docti atque cordati Medici. Quod ut facias te etiam atque etiam amicè moneo, & valdè cohortor. Pene omittebam quod fructuum medicatorum tam ossa, quam semina, diligenter colligi debent, ac diligentius custodiri, ob vim medicamentosam quæ summa illis inest, non dicam adversus lumbricos & interanea ventris animalia, liberandasque obstructions, sed & alia quamplurima, quæ hic reticere malo, quam paucis explicare. Habent de multis id solenne, quod si implantentur, aut serantur, quæ hinc emergent arbores, medicamentosum nescio quid præ se ferent. Quæ res in surculis aut ramulis, ex simili arbore detractis, & alibi inferendis, vel pangendis, locum vix habet, nec etiam in medicata arbuscula si transplantetur ac transferatur. Nam materni lactis & foli genitalis negata facultate, sublatoque nutricis assueto ubere, succos oblita priores, merito à proprio temperamento, eoque medicato, in aliud degenerare potest. Quare si voles ut ingeniû redeat, & vires medicamentosas, pene exhaustas, resumat, medicata alimonia, quibus dictum est modis, refocillanda ac instauranda tibi erit. Nec id solum in transplantatis & translatis locum habet, sed etiam in ijs quæ nec cælum, nec solum mutant. Vnde par erit quotannis, aut saltem quoque biennio, re-

644 De fructibus laxativis.

cens medicamentum, sive simplex, sive compositum, aut antidotum, vel quidvis aliud, denuo illis accommodare. Quemadmodum ex Græcis Florentini Georgicis, transcripsit Neapolitanus Palladius, & plerique illo antiquiores.

Quomodo non medicati fructus, tam æstivi, quam autumnales, decerpti & domi asservati medicamentosi evadant, ut corpus repurgare possint.

CAPVT IX.

Hic nequaquam silentio dissimulabo, quod à multis summè desideratum, & cupide expetitur scio. Quid illud? inquires. Quomodo citò, facilè, & quovis tempore, quilibet repositos fructus, sive verni fuerint illi, sive æstivi, seu autumnales, ita possit componere, ut clementer & absque nausea alvum moveant, & subducant, corpusque à superfluis excrementis liberè ac blande vacuent. Si patientem aurem mihi præbueris, paucis docebo. Omnium primum à fido quopiam Pharmacopola tibi comparabis purgantia aliquot medicamenta simplicia, ex eorum classe quæ violenta non sunt. Qualia sunt rhabarbarum, agaricus, fena, polypodium, epithymus, semen cartami, myrobalani, thamar Indi, & similia. Vbi
unum,

De fructibus laxativis. 645

unum, aut duo ex his, scopo tuo idoneis, probè selegeris, ex Medici consilio legitimas ac sanas portiunculās, negligenter, si opus erit, fractas & contusas, horis aliquot, cum tantillo cinnamomi & seminum anisi, infundes ac macerabis, in sero lactis, oxymelite, ptissana, vino, aqua, aut blando quopiam liquore, ut visum tibi erit, pro corporis tui & partis anni, nec non aëris temperamento, & statu. Deinde quidquid id erit, percolabis & clementer exprimes, & calidis cineribus, apto vasculo, superpones: ibique horis aliquot insuccabis, ut loquitur Columella, compuncta multis locis pruna, persica, pyra, ficus, cotonea, vel cerasia: ex his quæ tibi ad manum erunt nihil refert, modo solem passa fuerint, vel clibano, ut diximus, resiccata, aut aliter asservata. Vbi liquore illo medicato, & iusculo, affatim imbura erunt, & pro rugosis obesula apparebunt, valdeque turgebunt, tum demum medicamentosa habebis alimenta, quæ absque ulla molestia, corpus, soluta alvo, blandè repurgabunt. Rem eandem fœliciter etiam experieris in uvis, quas Damascenas nuncupant: magno ventriculi ac hepatis commodo, sed detractis prius, & ex illorum pulpa seclusis vinaceis. Si insuavem quempiam gustum, ut amarorem, acerbitatem, vel quid simile præ se tulerint medicata isthæc alimenta, saccharo optimo, aut pulvere glycyrrhizæ, vel cinnamomi, facile regi ac dissimulari po-

sf

646 *De fructibus laxativis.*

terit : ad hæc aniso condito , vel coriandro præparato, aut huiuscemodi artificio quopiã aromatico & dulci , pro cuiusque gustu ac palato. Quidpiam igitur ex iis gustabitur, aut una manducabitur, vel sumpto illo medicamento cibo , statim deglutietur , ut contraria contrariis emendentur.

Est modus quidam expeditus & salutaris, ita coquendorum, & aliorũ quorumcumque fructuũ maiorũ , ut corpus à gravantibus excrementis absque ullo tẽdio, torminibus ac fastidio clemẽter purgent : imo vero purgãdo, viscera robovent. Hunc qui nosse volet, velle autem debent omnes, percurrat aream tertiam, campi septimi, nostri Horti Medici, seu Alexikepi, qui nuper rerum multarum accessione locupletior & emendatior in lucem prodijt : illic inveniet quod placuisse queat. Sed de his fusius agemus paulo post in vino Cydonite, & Hydromelo.

Ioannes Langius, illustrissimorum Comitum Palatinorum Medicus doctissimus, in quadam epistola ad Cyclerum, de medicatis fructibus ad hunc scribit modum. Accipe aquam aut vinum , in qua vel scammonea, vel tichymali cortices, aut turbith, vel id genus fortium medicamentorum maceratum sit : in quo pruna sicca ex Damasco, carica, uvæ passæ, donec turgescant, maduerint. Hæc absque ullis torminibus alvum leniter expurgant. Nam hæc sola virtute medicamentorum, exuta eorum substantia,

imbuuntur. Hactenus ille.

Cognovi qui antea commemoratos nobis succos, tam siccos quam recentes, nullo modo macerabant, sed cum purgantibus medicamentis simplicibus, eis à Medico præscriptis, & modicè fractis, si opus erat, raroque linteolo deligatis, prunorum modo in vino aqua temperato, coquebant: & addito saccharo multo albissimo delicatis palatis edendos proponebāt, vel solum, unum iusculum propinabant, & decoctorum carnem per fetaceum excernebant, ac mundo vasculo repositam, in usum idoneum & tempus opportunum accuratè custodiebant: de eodem bove, ut dici solet, lora trahentes, unaque & eadem fidelia duos parietes dealbantes.

Novi alios, qui fructus iam dictos, post longam macerationem, quo nuper dictum est modo, blande siccabant in clibano, & iterum ac tertio macerabant, & demum reliccatos, pyxide includebant, & quoties opus erat, excludebant, ac in usum opportune convertebant, resperso multo saccharo optimo. Si vigeat æstus, in aqua rosacea macerabant. Si hyems erat, suffocatis in vino pauco aliquot eorum buccellis, & copiosa sacchari aspergine dealbatis, libere utebantur, & quidquid erat vini superbibebant. Sed ut quod sentio verè dicam, non sunt hæc temerè tentanda absque docti Medici consilio, perinde atque alia pleraque hæc-

Sf ij

648 *De plantis medicatis.*

nus scripta. Nam ille selecta medicamenta, ægrotantium affectibus, aut sanorum præcautionibus idonea seliget, & ad legitimum pondus, ac dosim, ut loquuntur, omnia deducet, iudicioque & arte singula temperabit. Imo vero suoapte Marte, iuxta hanc methodum, nova comminiscetur artificia, quando non omnia possumus omnes.

Quomodo lactuca, borrago, portulaca, & olera alia, ad hæc cucumeres, cucurbita, pepones, raphanus, cinara, fraga, grossula, frambæsia, & similes fructus ac planta deiectionis facultates induent, & sapes ac odores varios admittent.

C A P V T X.

SI ad medicationes olerum, radicum & plantarum multarum, prudenter referas, quæ de medicandis arboribus nuper scripsimus, novo hic sermone opus non erit. Verum enim vero, quia plantæ radicibus tam solidis non innituntur, quàm arbores, nec tam robusto donantur corpore, nascunturque plurimum seminibus, vel implantationibus, ac brevioris sunt vitæ, idcirco de illis peculiarem hic instituemus narrationem. Si itaque semina plantarum titulo capituli huius præpositarum, aut aliarum, maduerint triduo, vel quatrinduo (antequam serantur)

in iufculo macerationis purgantium medicamentorum simplicium, initio huius Opusculi descriptorum, & ficcata, vicibus iteratis remaduerint, ac ita optimæ terræ, pingui fimo saturatæ, & diligenter subactæ, commiffa fuerint, quidquid inde nafcetur, medicamentorum feiminum facultates ac ingenium referet.

Idem etiam continget, fi medicamentofa illa macerationis aqua, vel iufculo (feuo cremore quoque) pullulantes plantulas, & adhuc lactefcentes, aliquot diebus, velut ex nutricis ubere, ftillando & non mergendo, aut inebriando, opportunis horis foveris ac rigaveris: hinc enim alvi folutionem facilem & corporis purgationem ab illis conciliabis. Si gravis æftus inferiora torrebit, eodem liquoris hauftu illas fitientes, affatim & identidem, fed tempeftiuè (ut in arboribus dictum eft) refocillare ac recreare poteris.

Sunt qui per adolefcentiam plantarum, radices earum blandè circumfodiunt ad capillares ufque fibras, fed absque ulla iniuriofa tractatione & eradicatione. Tum demum purgantia medicamenta simplicia, propofito feopo felecta, & nonnihil contufa, fi opus erit, earum nudatis radicibus, fparsim injiciunt, ac diffeiminant (ut in arboribus diximus) regeftaque terra adobruunt, confepehant, ac ita educari, crefcere & medicamentari permittunt. Quod à multis fa-

ctum, & salubriter expertum vere scio.

Nonnullis abundè satis est dum plantulas transferunt, in scrobiculum illic defossim mittere ac substernere selecta medicamenta: deinde stercoreata terra, & si opus erit, irrigata, omnia condere, ac ita cælo & solo committere. Modos alios requires ex medicationibus arbuscularum. Et quæ de liquoribus, & succis medicatis ad plantarum radices infundendis, tradita sunt, eadem etiam ad sapes & odores (de coloribus dubito) prudenter ac soletter coaptare poteris, exemplo Aristoxeni Cirenei: qui, ut scribit Plinius, à patria desciscens philosophia, & helluonum voluptati ac collegio subscribens, natas in hortis lactucas, vesperi vino mulso rigabat, eoque potu, donec satis ebibissent, satiabat: ut postridie, cum illuxisset, placentas virides à terra missas, se habere venditaret: dignum helluone inventum, nedum Philosopho. Sed in medicamentofo plantarum mangonio & artificio versatum satis. Manum itaque ex hac tabula movebo, ubi admonuero, quod plantæ, quibus à natura inest purgatrix quædam lubricitas, ut violis martiis & maluis: aut lactea substantia & dulcedo, nonnihil etiam deiectoria, ut lactucis: vel nitrosus succus, & ob id medicamentofo ac deiectorius, ut brassicæ & betæ: aut lenta & excrementitia humiditas, ut portulacæ: hæc, inquam, & similes plantæ, cura admodum sollicita, medicamentisque

multis non indigent, ut medicatę ac purgantes evadant, cum id natura fere comparatum habeant: & ob id modica alteratione indigent, ut medicamentosę fiant. De peponibus, cucumeribus, & huius plumę aliis, non dissimilis erit ratio, ob succum excrementitium, aquosum & nonnihil lubricum, quo largę scatent.

Vites varijs modis medicatas reddere, ut earum ura & vina ex illis expressa, alvum clementer moveant, & corpus absque molestia purgent.

C A P V T XI.

Secundum vindemiam, ubi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot vites ablaqueato & signato: earum radices circum sarrito & purgato. Postea veratri radices in pila contundito & circum vitem ponito: his sterco vetus, & veterem cinerem, ac duas partes terrę circum addito. Radicibus vitis terram insuper injicito. Hoc vinum seorsum legito. Si voles servare in vetustatem ad alvum movendam, servato: nec commisceas cum cętero vino. De eo cyathum sumito, & misceto aqua, ac bibito ante cęnam: sine periculo alvum movebit.

Aliter, cum vites ablaqueantur, signato

ſi iij

652 *De vitibus medicandis.*

quampiam, ne admisceas cætero cum vino. Tres fasciculos veratri atrii circumponito circum radices, & terram insuper injicito. Per vindemiam de his vitibus, quod delegeris, seorsum servato, cyathum in cæteram potionem indito; alvum movebit, & postridie perpurgabit, sine periculo. Hæc ad verbum M. Cato in suis de re rustica Commentariis.

Africanorum & Græcorum geoponici ac Medici, Catone multo antiquiores, hac incedunt via. Sarmentum quod pangendum est, ima parte finditur, trium vel quatuor digitorum mensura, sublataque medulla, simplex medicamentum purgans & deiectorium, ex his quæ primo capite recensuimus, contusum, medullæ loco intruditur. Vel compositi alicuius pulpa (quod præstantius est) immittitur. Postea vulnus aut fissura, ne quid effluat, idoneo emplastro tegitur, deligatur, & ita sarmentum terræ mandatur. Hæc Florentinus, ex Græcorum geoponicis & medicis unus, & post eum Palladius.

Recentiores satagunt ut vitis ablaqueatæ radices emundentur, deinde purgantis alicuius medicamenti compositi succum, vel ex simplicis alicuius maceratione liquorem, affusione & rigatione, per dies aliquot repetita, affatim combibant & exhauriant, maximè, dum nova de gravido palmitè gemma tumet. Hoc peracto, terram radicibus regerunt, & ante omnia diligentes

De vitibus medicandis. 653

cavent, ne tum gelidus & nivofus fpirot Aquilo, radices percellens, ac vires medicamentorum obtundens. Qui ex vite hunc in modum medicata nascentur racemi, deiectorij erunt ac purgantes, perinde atque vinum ex illis expressum, sicuti scripsit & adnotavit idem Florentinus, libro 1. & 2. suorum Georgicôn. Modus hic sane quam facilis est, ac valde expeditus, ut testatur Arnaldus à Villa-nova, ob causas in arboribus expositas. Hinc nimirum visa, repertaque est uva, ut ille idem scribit, cuius acinus quilibet alvum clementer movebat, habebaturque res ea pro summo miraculo. Qui uvis & vinis albis oblectantur, vitem ac vinum huiuscemodi medicata sibi comparabunt: qui rubris, contra: quando velle suum cuique est, nec gustu vivitur uno.

Est alius modus comparandorum huiuscemodi racemorum facultate deiectoria præditorum cum suis vinis, quem nec tacebo, nec tibi dissimulabo. Sarmenta ex generosis vitibus, opportuno tempore seliguntur, & in vas aliquod semiplenum purgantibus potionibus, vel medicamentosis liquoribus, maceratione longa paratis, deponuntur: deinde illis terra optima remiscetur, ac tantisper resolvitur, irrigatur & curatur, donec sarmentorum & flagellorum oculi nitantur exire. Id ubi fit, more vitium cæterarum, idoneo loco circumspicte panguntur, summaque habetur cura, ne iniuriosa tracta-

654 *De vitibus medicatis.*

tione vel tantillū offendantur, & hinc ex suo membro excutiantur. Qui inde nascentur racemi, pro facultate succi ac liquoris, quo imbutus fuerit palmes, medicati evadent, perinde atque vinum quod ex illis exprimitur.

*Alia vitium, uvarum & vinorum medicatio-
nes pulchra & ingeniosa, ad somnum,
contra venena, & alia.*

C A P V T XII.

ET si quæ hic scripturi sumus, facilè & explicatè colligi possint ex præcedentibus, dicam nihilominus de illis aliter, paucis ac breviter, quantum feret materia. Si loco purgantium medicamentorum compositorum, aut diluti eorum, vel decocti simplicium, quidpiam ex ijs antidotis, quæ somnum conciliant, in liquorem solutum, ad vitis radices ablaqueatas, tempestiva rigatione effuderis, vel hypnoticas & somniferas plantas ijsdem radicibus consapeliveris, aut circum plantaveris (ut vult Dioscorides, in vino phthorio) tam uvæ quam calcata & pressa ex ijs vina, somnum facilè conciliant. Idem fiet, si truncum vitis selectum, ut de arboribus diximus, Gallica terebra, aut alia perforaveris, & eadem antidota forami- ni intruseris, ac vulnus, quo ostensum est

De vitibus medicatis. 655

modo, tractaveris, obduxeris, ligaveris, ac Deo & naturæ permiseris. Si theriacem, mithridatum, aut alexipharmacum aliud eo intruseris (sublata si opus erit medulla) vel diluto eorundem, aut liquore macerationis plantarum venenis pugnantium, radices imbueris, & frequenti rigatione, eaque tempeſtiva perfuderis, vitem habebis antidotariam, alexipharmacam, peſtifugam, & venenorum ac venenatorum omnium hoſtem capitalem: adeo ut nullum animal veneno imbutum, ſub ea ſtabulari audeat, ac ſtationem aliquam capere. Quin etiam aiunt, acetum ex vino vitis huius antidotariæ & theriacalis factum, nec non uvas paſſas, miram habere facultatem contra toxica, peſtilentem aërem & morbum, venenatorum morſus ac alia pleraque. Quibus deficientibus, proderunt etiam, vitis eiufdem folia trita, & venenatorum ictibus appoſita. Quod ſi rurus horum omnium penuria fuerit, cinis farmentorum hominem à periculo vindicabit. Nam & citra theriacem vitis cuiuſque farmentum, adverſus morſum mire auxiliatur, modo non fuerit rabidus. Autores ſunt (ne quis putet meum eſſe commentum) Pœnorum & Græcorum geponici ac medici, & inter hos Florentinus, qui hæc poſteritatem latere noluit. Cæterum hic nec omiſſum velim, nec intactum, quod ſi de huiuſmodi vitibus medicatis farmentum transferendum, aut inferendum accipiatur, vires

fui medicamenti, ut de arboribus diximus, vix resipiet, nec materni medicaminis gustum retinebit. Quare oportebit nova infusione, eaque assidua, vim senescentis succi iterare & suscitare, ut scribit Neapolitanus Palladius, rerū agri doctor non aspernandus.

Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum, columborum, phasianorum, pullorum, anserculorum, turturum, alaudarum, turdorum & similium alitum: Ad haec hœdorum, agnorum, lepuseulorum, cuniculorum, porcellorum, & similium quadrupedum medicamentosa fiant, ut corpus ab excrementis blande purgare queant.

C A P V T XIII.

EX præcedentium explicatione & doctrina facile fuit colligere, non posse rationi, aut sensui, aut experientiæ, aut doctorum virorum sententiæ consentaneam illorum esse opinionem, qui negant vires seu potestates certo generi à forma substantiali contributas (quæ in temperamenti aut materiæ proprietate consistunt) aliis nonnunquam rebus natura & specie distinctis communicari: id quod viis multis & exemplis compositionum, transmutationumque variis, in fructibus, oleribus, radicibus, vitibus & vinis, hætenus pro tenui nostra Mi-

nerva utcunque ostendere fatemur. Hinc nimirum, nec frustra, nec temere Galenus multis in locis testatur lac capræ, quæ scamoneam & tithymalos vel marinam brassicam depasta fuerit, purgatorium evadere. Id quod etiam Hippocrates non de capra modo, verumetiam de mulieribus affirmat: putatque hinc non parum referre, quo sive mulier, sive animal cibo usum sit, cuius lacte salubriter uti velis, sive sanus, sive marasmode ægrotans febre, aut ad infantulorum probam alimoniam. Cum itaque sic res habeat, ut quo cibo vescuntur animalia, illius odorem & vires resipiant ac redoleant quodammodo eorum carnes: cum lactigeræ pecudes, & boves, quem delinxere salem (ut est apud poëtam) referant in lacte saporem: imo vero in butyro & caseo, cum iuniperum oleant turdi qui illius baccis perlibenter vescuntur, quidni etiam alitum quarundam & quadrupedum iuniorum medicatis rebus & pabulis, ut mox dicemus, educatorum medicatas eorundem vires & facultates in propria carne & pulpa referant, & hinc medicamentosa ea caro & purgatrix evadat? Sed quonam, inquires, modo id assequetur? Ut priscos medicos & philosophos, qui ea de re scripserunt, in præsentia omittam, ex recentioribus pro multis, Thomam Erastrum proferam, quem paucis audire grave non erit. Docuit me (ait) aliquando præceptorum meorum unus, purgatorias reddere gal-

658 *De carnibus medicatis.*

linarum carnes, & bene successit in hunc modum. Decoquenda sunt purgantia pharmaca, ut helleborus, scammonium, agaricus, rithymali & similia, cum tritico, aut hordeo. Hoc solo exsiccato si vescantur longo tempore gallinæ (vel huiusmodi volucres aliæ) purgabit earum caro comesta, nec erit admodum insuavis & gustui ingrata. Hæc ille. Quod artificium non ad solas gallinas, capones, perdices, phasianos, & huius plumæ alites alias, sed etiam ad quadrupedia animalcula quædam, ut hædos, agnos, lepuculos, porcellos, & huius pili similia, prudenter accommodabis, medicato, ut diximus, domestico eorum pabulo. Nam de agrestibus hic non loquimur, sed domi vel educatis, vel educandis. Verum enim vero pretium operæ istius fuerit eundem Erastum rursus audire, eam in rem alibi paulo plenius & planius ad hunc philosophantem modum. Hellebori radix, inquit, in aqua cocta medicatam eam reddit & purgatoriam: in qua si maceratus panis aut triticum à gallina dies aliquot comedatur, & in chylum, sanguinem & carnes in eis permutetur, tum demum occidatur, coquatur, & à quopiam homine edatur, proculdubio purgandi vim & facultatem, ab helleboro contractam per tot substantiales mutationes conservasse deprehendetur. Hoc si est, quis, obsecro, adeo insaniet, ut in tali carne formam hellebori, aut huius essentialem potestatem quærat? Erunt

itaque hæc, cum in præcedentibus, tum iis quæ deinceps dicentur accipienda de viribus, quæ in temperamenti aut materiæ proprietate consistunt. Non sum nescius plerisque etiã magnates superiores alites vel animalcula exenterata ac plumis & corio exuta, infarcire purgantibus medicamentis simplicibus, ut rhabarbaro, agarico, foliis fenæ, semine cartami, radicibus polypodij, epithymo & similibus, uno, duobus, vel pluribus simul, addito cinnamomo, semine anisi, vel fœniculi, necnon herbis parti ægrotanti idoneis, & congruis: tum demum hæc omnia ventri alitis, vel animalis inserta, confutoque ostiolo, per quod immissa erunt, igni lento torrenda committere: ut vaporosa medicamentorũ horum substantia imbuta caro, & ut sic dicam, insuccata medicamentosa & purgatrix evadat. Alij fæctam in hunc modũ alitem, & his medicis miscellaneis intus saturatam, pingui iusculo incoquendam deponunt, eoque decocto purgante una cum carnibus salubriter utuntur: & hinc corpus à gravantibus excrementis blandè repurgant. Sed de his hæctenus scriptum sit, ut aliis suum demus locum & ordinem.

Hæc itaque de medicandis arboribus, fructibus, oleribus, radicibus, vitibus, uvis, vinis & carnibus satis erunt. Quæ si placuisse, & grata fuisse intellexero, quæ apud nos latent & pulchriora & præstantiora, ex umbra in lucem communi iuvandi studio proferemus.

Artificia elegantia & expedita componendorum vinorum, quæ diversis morbis blandè ac iucundè succurrant: cum prisco ac recentè quorundam catalogo.

CERTUM est priscos Medicos summo studio ac diligentia perquisivisse, quoniam modo diversis affectibus corporis & animi, cum curandis, tum excitandis, vina artificiosè concinnarent, & medicata factitarent. Qualia sunt Theophrasti apud Heracleam Arcadiæ, quæ viros dementabant: Athenæi apud Thasios, quæ somnum accersebant & fugabant: Plinij Arcadica, quæ fœcunditatem fœminis importabant, & viris rabiem. Ad hæc Træzenia, quæ qui biberant, negabantur generare: & Lycia, quæ qui gustaverant, his soluta alvus firmabatur. Hinc scilicet variæ illæ, apud M. Catonem vinorum concinnationes ad varios affectus: necnon apud Dioscoridem: & ante iam dictos omnes apud Pœnorum & Græcorum geponicos ac Medicos, sicuti suo loco deinceps ostendemus. Horum artificia omnibus penè morbis, citò, tutò, ac iucundè, necnon (ut aliquid de meo addam) quam minimo, auxiliantia, cum legissent posteriores Medici (hinc fortasse) consulto moti fuerunt, ut medicamenta quædam purgantia, vino macerarent & horis aliquot infunderent, ad
conci-

De fructibus laxativis. 661

conciliandam ei medicamentosam facultatem. Quod (Dij boni) quanto applausu & totius corporis consensu sic hauritur! Quas, obsecro, vires in corpore elementer ac blandè ita non exerit? Quam suavitate medicamentis & rebus, quibuscum miscetur, non adfert? Quas facultates cerebri, ventriculi, iecinoris, cordis & intestinorum non roborat, substantiæ ac naturæ suæ familiaritate, quæ nobis amica est, assueta, & pene dixerim, congenita? Hinc nimirum Galenus noster, Falernum Mithridatio & Theriacæ miscendum præcepit, ut multorum amarorum, quibus constant antidota illa, iniucunditatè tegat, & ventriculo qui amara averfatur, suavitatem conciliet, contentricemque eius vim roboret. Rectè itaque ac prudenter solertes Medici factitia vina excogitarunt, quæ facultates impressorum illis medicamentorum, celeriter ac iucundè toti corpori, essentiæ tenuitate ac familiaritatè distribuerent, & à variis affectibus illud opportune liberarent, absque noxa, tædio, ac nausea. Horum compositiones multiplices, & artificia diversa, tibi candidè, ut omnia, proponere ac paucis exponere, nec detrectabo, nec gravabor: ut habeas è multis quæ pro arbitrio seligere & sequi possis.

T a

Vinorum medicamentosorum artificiosa aliquot concinnationes, tam per vindemiam, quam alio quovis tempore agredienda.

CAPVT I.

Indemix tempore, mustum ex albis racemis, iisque optimis, ac minime vitiatis expressum (si albo vino delectaris) vel ex aliis comparatum seliges ac sepones, & antequam efferveat, in doliolum, cadum, lagenam, vel aliud vasculum, ex munda & proba materia concinnatum opportunè infundes. Sed ita, ut prius selectæ materiæ tuæ medicæ, lotæ ac purgatæ, in dictum vasculum descenderint: sive herbæ fuerint illæ, seu radices, flores, semina, species, aromata, fructus, grana, aut res aliæ quævis medicamentosæ, quarum facultates mustum imbibere, ac præ se ferre satagis. Quod equidem duodecuplam proportionem habere debet ad dictas materias plus, minùs, pro intensiore & remissione illarum sapore, odore & qualitate. Id ubi factum erit, scutella uno latere aperta, vel illo aliquantulum sublata vinarij tui vasis osculum & supremum spiraculum operies, ut fz-

ces sensim ab imo ad summum tendentes liberum habeant emissarium, & quod medicato halitu ac fervore sursum volitat, despumatum ad inferiora retrudatur. Vbi fervor rescedit, & despumatio cessaverit, vas omnino replebitur (quod pro aliis deinceps dictum velim) & ne quid effluat, diligenter stipabitur, ac loco idoneo in usum reponetur: qui post duos menses opportunus erit. Vides quanto artificio hic elaboratur, & quasi à natura conficitur, & ut ita loquar, incorporatur, quod iniectum & comprehensum est. Nam per naturalem multum calorem, validamque ebullitionem, interna rerum infusarum, necnon confusarum fit agitatio, velitatio & impressio. Qua vinum, multo superius, viribus propriis eas spoliare, sibi que proprias facere, imbibere, & ut theologicè loquar, transsubstantiare, vijs modisque omnibus molitur, ac tandem assequitur. Ex quo medicamentosum evadit, & hinc vi admodum penetrabili, artifice industria, infinitas conceptasque rerum immissarum sibi que creditarum facultates, ad omnia corporis membra, in nictu oculi, iucundè perfert ac distribuit, absque ullo naturæ gravamine, tædio, nausea aut fastidio: sicuti probatum, expertum, ac summè observatum habemus, scimus ac vidimus. Hoc primum est concinandorum vinorum artificio, paratu admodum facile, sed mihi utcunque suspectum. Nam periculum est ne multo immer-

T t ij

ſæ, aut natantes materiæ, ex mora, loci natura, difflatione præpedita, & aliis vitium trahant, ac vinum ita labefactent, ut ætatem ferre non poſſit, ſed in vappam illico abeat, aut ante tempus aceſcat. Quare præſtaret, fervore vini ſedato, & deſpumatione facta, illud elutriare & in alterum vas transfundere: incluſasque materias excludere & procul amandare. Niſi malles aliud muſtum illis ſuperfundere, & hinc comparatum vinum, quod priore multo erit imbecillius, pauperibus ægrotantibus elargiendum cuſtodire.

Est alter modus quamplurimis uſitatus ac familiaris, cuius talem habeto formulam. Medicæ materiæ, pro concepto cuique ſcopo electæ, in optimi muſti iuſta quantitate (comparato ad id vaſe idoneo) tantisper coquantur, & temperato igni ex ſemiuſtis carbonibus accenſo, tandiu leniter bulliunt, ſpuma ad unguem excluſa, donec pars tertia, plus, minus, abſumpta fuerit: aut muſtum ipſum, rerum immiſſarum ſaporem ac odorem exactè imbiberit: id ubi factum eſt, noctem integram ad opertum vaſ, cum ſuo vino & materiis quieſcit: ſequenti luce, per vimineum colatorium omnia tranſmittuntur, ac vinum ita percolatum alteri muſto (ſed minoris quantitatis) vaſe ad id accommodo, diligenter remiſcetur, & tranſvaſatur: aptato ad ſummum eius ſpiraculum & emiſſarium operculo, qua nuper ſcriptum

est formula : ubi perfectè deferbuit, & defæcatum est, rite impletum, operculatum & clausum, loco idoneo, in usum custoditur ac seponitur. Sed rursus modus iste (quamquam non ignobilis) sua non vacat suspitione, ob rerum immixtarum ebullitionem, plus æquo (fortasse) maiorem vel minorem, intensiorem aut remissiorem, nulla graduum basi in his præscripta & observata. Nam sunt multa quæ longam coctionem sustinent, alia vero brevem : cuius si non habeatur perspecta ratio, vires decoctorum resolvuntur, & in fumos illico abeunt. Quare satius esset, ac multo consultius, medicas materias tandiu in musto macerare, donec illarum naturam ac facultates, tam gustatu, quam odoratu, induisse ac ebibisse deprehendatur. Quod ubi constabit, lenta ebullitione eaque leni, negotium, quo dictum est modo, facile absolvetur.

Alia eorundem vinorum artificiosa compositiones, magis trita ac vulgares.

C A P V T II.

SVnt aliæ medicandorum vinorum methodi, quas paucis tibi expediam. Medicæ materiæ recentes, aut si id minus licet, semisicæ & negligenter contusæ, lineo, aut cannabino sacculo admodum raro im-

T t iij

nuntur, & ad præscriptas formulas in optimo musto præmadent atque innatant, additis lapillis, si leviores erunt, ut in vino hyssopite docet Dioscorides. Vbi satis emaduerint, & maceratæ fuerint (quod ex sapore & odore musti illis imbuti percipitur) tum demum blande, & quantum licet expedite coquuntur, despumantur, & excluso sacculo, factaque illius forti expressione, vinum ita medicatum, alteri, (sed minoris quantitatis) miscetur, & nonnihil movendo, agitur. Id ubi exactè in suo dolio deferbuit, diligenter repletum & operculatum, diligentius custoditur.

Alij in generosum vinum (nihil refert novum fuerit, necne, adhæc album an rubrum) selectas, pro arbitrio, medicas materias, lotas ac repurgatas immittunt: & horis aliquot, ut dictum est, ibidem macerant, coquunt, despumant, percolant: & absque ulla expressione vinum, in vas mundum deponunt, replent, optimè claudunt, & usui reservant. Hæc via trita est ac vulgaris, quam etiam novit media de plebe popillus. Probarem sanè materias sacculo aut linteo, ubique includi, ut commodè, & absque vini iactura, excludi ac retrahi possint. Quod Dioscorides ubique facit.

Qui solertiores sunt & ingenio perspicaciore secreta rerum explorant, medicas easdem materias, quo dictum est modo apparatus, cum duodecupla quantitate racemo-

rum alborum, aut nigrorum miscent, confundunt, & vindemiæ more, calcant, unaquæ tandiu in doliolo ad id congruo, aliorum vinorum more, effervescente permittunt, donec clarum & defæcatum vinum, ex his miscellaneis secerni possit. Id ubi animadvertunt, transvasant: & ubi iterum deferbuit, replent & custodiunt. Sed ea de re in compositione vini Guaiaci fusius scripturi sumus. Quod ad reliquias materiæ attinet, vinum illis desuper adjiciunt, refervescente sinunt, exhauriunt, ut vina alia curant, & in usum ægrotantis familiæ seponunt. Nam tantum distat inter hoc postremum, & præcedens, quantum distat (quod dicunt) æra lupinis. Hic modus mirum in modum mihi arridet, ob legitimam rerum fermentationem, permissionem, sequestrationem, insinuationem, & alia, quæ sciens omitto, & volens prætereo, ne longa narratio tædio pariat.

Non desunt qui vina ista invalescente æstu (dum infana Canicula messes concoquit, & ardentes contristat Sirius agros) vitreis phialis, ad solis vivificum ignem, conficiant: artificio non damnando, & conatu nequaquam inutili, ob causas alibi à nobis expressas.

*Quaedam observanda, cum in pracedentibus,
tum sequentibus.*

CAPVT III.

Hic supersunt quædam, ex Dioscoride & aliis, nunc demum aperienda, quæ in octo capita paucis digeram. Primum, vinorum factitiorum vasa debere impleri: quia non plenis facile in acorem transeunt vina, & promptissimè corrumpuntur: quod popolare est. Secundum, medicata vina, perinde atque medicamenta, recte valentibus insalubria esse, nisi ad morbi alicuius præcautionem sumantur, ex consilio docti & prudentis Medici. Tertium, febricitantibus summo delectu & iudicio exhibenda esse, imo vero, si Dioscoridi credimus, abdicanda: præsertim quæ cum frigorificis rebus nihil habent commune. Nam vinum ad febrim, est ut ignis ad ignem. Quartum, factitia vina misturarum vires sibi asciscere. Quare non difficile fuerit ijs qui rerum naturas norunt, medicatorum vinorum vires coniectura quadam assequi: ut in vino è Betonica tradit Dioscorides, quod nos paulo post describemus. Quintum, vina ista dum in usum traducuntur, & è suis doliolis identidem hauriuntur, periclitari vapescere, acescere, aut aliter vitari, nisi maturè illis prospiciatur. Quod fiet si optimum oleum

alis expertus superfundatur. Nam veluti testorio quodam ab huiusmodi labe illa defendet. Sextum, medicamentosis vinis, ut etiam aliis, summe commodare, vel incommodare vasa in quibus reponuntur, & ligna ex quibus compinguntur. Sic factum & expertum videmus, ut vinum in cadis vel doliolis Tamaricinis conditum & servatum, lieni ac splenicis magnopere conferat, & in Fraxincis pesti ac venenis constanter repugnet, & ita de multis, ne sim narrando molestus. Septimum, vina medicata quæ cum musto fiunt, non esse usui ante 40. dies, vel menses duos ab eorum deservefactione, secus autem de aliis. Octavum, absque arduo labore & sumptu, vinum medicatum fieri sine igne & ebullitione, si quæ visum erit in fasciculū deligaveris, & vino immerferis, adiecto lapide pendulo, ut materia, hoc veluti pondusculo degravata, in vinum descendant. Idem fiet, si linteolo raro, vel sacculo mundo materias incluseris, & ut dictum est, in vinum demiseris. Quod diebus nonnullis hinc exactis gustandum erit, & paulo post regustandum: & tandiu repetendum, donec vinum, rerum infusarum saporem ac odorem in se transtulisse & exactè ebibisse videbitur. Quod ubi deprehendes, tum demum materias excludes, & vinum habebis pro illarum facultatibus medicamentosum, tibi sedulo custodiendum, & ne difflatum admittat, accuratè obturatum.

dum. Superioribus addere parergum non erit, quod quæ insignem habent qualitatem, & vino remisceri debent, parva mole, maximam illius quantitatem exigent, ob saporis vel odoris excellentem vim, citam penetrationem, & extemporaneam insinuationem, quæ & gustui & olfactui se se statim imprimunt. Hæc si nimia erit, & ob id ingrata, dulcibus, odoratis ac suavibus emendari, vel saltem regi & dissimulari poterit, sicuti in medicatis fructibus docuimus. Sed de artificii vinorum medicatorum hæc satis erunt. Nunc demum restat, ut particulares aliquot eorundem formulas tibi proponamus, cum propriis singulorum auxiliis, usu & remediis: gradatim ab antiquorum placitis & formulis, ad recentiorum scripta, modos & experimenta eundo. Quod ut dictum, ita etiam factum agnoscas, sic verba ad rem confero & deduco.

Vinorum medicatorum & medicantium particulares aliquot formulae, & praesidia, ex Gracis Florentini Georgicis.

Vinum factitium ex Rosis, Anetho, & Aniso.

IN vinum, mustum, vel aliud, conjicito rosarum exunguium & montanarum, necnon anisi & mellis partem, cum modico croco: simul ligato omnia. Id commodum erit

stomachicis & pleuriticis. Colligato præterea Anethi semen in linteo, & in vinum demittito : somniferum erit, urinam movebit, ac cibos concoquet. Rursus Anisi semen, vino ut dictum est, indes, & urinam emendabit, ac visceribus summè proderit.

Vinum ex Asaro, Pulegio, & Fœniculo.

Primum urinam elicit, hydropicos & ictericos iuvat, hepaticos corroborat, ischiadicos & tertianarios recreat, ac febrium rigores soluit. Secundum, adversus serpentium & reptilium venena utile est. Tertium, lapsam appetentiam erigit, stomachum firmat, & urinas movet.

Vinum ex baccis Lauri, Petroselino, & Conyza.

Vinum ex baccis Lauri, tussi, pectori, torminibus & difficultatibus urinæ auxiliatur, senibus prodest, aurium doloribus succurrit, serpentibus ac reptilibus adversatur, & mulieres, quibus uterus strangulationem minatur, apprimè iuvat. Ex petroselino, ventriculum roborat, eius flatus discutit nauseabundos, appetentiam excitat, urinam ducit, & somnum conciliat. Ex Conyza, stomacho est valdè accommodum : paralyticis, stupentibus, tremulis, torminosis & nephriticis opitulatur, pestilentibusque morbis summè conducit.

Vinum ex Ruta, Fœnograco, Hyssopo & Apio.

Primum adversus venena, venenata medicamenta, flatus & reptilia auxiliare est. Secundum hepati plurimum prodest, præsertim si Fœnum-græcum fuerit contusum. Tertium, pectus purgat, coctionem iuvat, & alvo est utile. Quartum confert lotio reddendo, appetentiæ ac nervorum præcordiorumque doloribus. Sed Apij semen debet mitti contusum in vinum.

Vinum ex Absinthio & Thymo.

Absinthij, maximè Pontici, drachmas octo contunde, & raro linteolo illigademum in amphoram cum cassia injice, & mustum optimum superfunde, relicto spiraculo, ut ferveat: deinde reple, & serva. Usus erit ad præcordiorum ac hepatis dolores, necnon ventriculi cruditates, & affectus alios eiusdem. Ejicit etiam animalia quæ in intestinis connutriuntur. Vinum ex Thymo sic concinnatur. Thymum dum floret collectum & siccatum, terito: deinde in dolium chænicas quatuor indito, & vini albi metreta affusa dolium ad dies 40. oblinito. Potens est mulieri lac attrahere, & ægrotudines fœmineas emendare.

*Medicamentorum & medicantium vinorum
particulares aliquot formulae, &
praesidia, ex Dioscoride.*

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Rosarum contusarum minam linteolo deligatam, in musti sextarios octo demergito, & post tres menses defaecatum vinum transfundens recondito. Vtile est his qui febre carent, & ad ventriculi coctiones, eiusque dolores à cibo potum. Valet etiam contra humiditas alvos & dysenterias.

Vinum Absinthites.

Variæ sunt apud Dioscoridem vini huius concinnandi formulæ, ex quibus hanc paratu faciliorem tibi selegimus. Absinthij Pontici mina tusa, & raro linteo deligata, in cado musti maceratur binis mensibus. Vtile est vinum id stomacho, urinam movet, coctionem tardam accelerat. Hepaticis, regio morbo, & renum vitiis auxiliatur: fastidia discutit, & iis prodest, quibus ventriculus negotium exhibet. Valet contra longam præcordiorum distensionem, & inflationes, teretesque ventris tinea & remoratos menses.

Vinum Hyssopites.

Libra foliorum hyssopi tusorum, & linteo-
 raro cum quibusdam lapillis involuto-
 rum (ut degravatis pondusculo fasciculus
 fidat) in musti amphoram conjicitur. Vinum
 post 40. dies defæcatum elutriatur. Prodest
 contra pectoris, laterum & pulmonis vitia,
 veterem tussim & suspiria. Urinam cit, tor-
 minibus & horroribus febrium circuitu re-
 petentibus auxiliatur, ac menses movet.

Vinum è Betonica.

Herbam semine prægnantem cum suis
 ramulis, libræ unius pondere, congiis
 duobus vini macerant, & post septimum
 mensem transfundunt. Ad multa interanco-
 rum vitia, ut frutex ipse, pollet. Et, ut in uni-
 versum dicatur, factitia vina, misturarum
 vires sibi asciscunt. Quare non difficile fue-
 rit iis qui illarum naturas norunt, vinorum
 vires coniectura quadam assequi. Verumta-
 men vinorum usus febricitantibus abdican-
 dus est. Fit etiam è Betonica acetum ad ea-
 dem vitia utile.

Vinum Thymites seu è Thymo.

Valeat contra ægras coctiones, fastidia,
 dysenteriam, nervorum & præcordie-

rum dolores, hybernos algores, & venenata animalia, quorum morsum frigus insequitur, aut putrescit locus. Ad eadem pollet vinum Origanites.

Vinum Salviatum & Marrubiatum.

QVod prius est, valet contra renum, vesicæ, & laterum dolores, sanguinis reiectiones, tussim, rupta, vulsa, & suppressos menses. Posterius convenit vitiiis pectoris, & omnibus morbis, quibus marrubium confert.

*Vinum ex Apio, Anetho, Fœnitulo
& Petroselino.*

OMnium eadem est conficiendi ratio, & vires eadem. Sumuntur seminis apij recentis maturi & cribrati uncia novem, linteo raro colligantur, & in musti amphoram demittuntur. Appetentiam excitat, stomachicis auxiliatur & difficili urinæ, ac faciles spiritus facit.

Vinum Granatorum.

EX variis artificiis quibus vinum istud concinnatur, hic aliquot Dioscoridi ac recentioribus probata conscribemus. Succus exprimitur ab acinis Punicorum, quibus lignosus abest nucleus (apyrena vocant) &

ad tertias decoquitur, ac ita reponitur. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alvi profluvio exortam. Vrinam movet, alvum astringit, & stomacho admodum est utile. Alij repurgatos Punicorum acinos, statim prælo subjiciunt, & expressum succum vitreis amphoris recondunt, ibique per se tandiu effervesce sinunt, quousque defebuerit & subsidat fæx. Deinde in alias transfundunt amphoras, quod à fæcibus repurgatum eximunt, & oleum superaffundunt, ne mora longa vapescat, vel corrumpatur & acefcat. Sunt qui repurgatos acinos cum pari mensura uvæ nigræ, saporis austeriusculi, remisceant, calcant, & per se effervesce sinant, quoad vinum clarum evadat. Deinde percolatum, in doliolis adservant: sic enim gustui plurimum arridet.

Vinum mirabile pro melancholicis.

Qui laborant melancholia ex bile adusta in vasis hepatis ac venarum, aut natura sunt biliosi, componant sibi vinū secundū aliquā ex præcedentibus formulis, quod capiat buglossi, melissæ, scolopendriæ, epithymi, behen albi & nigri, polypodij querni, foliorum senæ, rosarum rubrarum exunguium, florum borraginis & buglossi, singulorum mundatorum, quam voluerint partem, iuxta proportionem vini concinnandi. Huius usus salubris erit, per veris & hyemis tempora,

tempora, & maxime autumnus, in quo præcipuè viget melancholia. Si diu seruari debet, fruendæ tantum sanitatis gratia, & non profligando præsentis morbo, excludetur sena, & loco eius substituetur behen albi & rubri, ana (ut loquuntur) hoc est singulorum uncia una. Vinum id melancholicis tristitiam aufert, ærumnosas cogitationes abigit, lætitiã inducit, rationem componit, cor exhilarat, & humorum incinerationes emendat. Valet etiam adversus quartanas ex adustione factas, & sanguinem à limo ac sæcibus repurgat, corporisque habitum reparat. Potest id vinum alteri misceri, & solito modo sumi, si paulo potentius ac medicamento-
sius esset.

Vinum Cardiacum seu cordiale.

FIt ex borragine, melissa, buglossò & cinnamomo. Prodest adversus cordis palpitationem, & cardiacum affectum. Sanguinem corruptum emaculat, scabiem abolet, lepram curat, spiritus recreat, & animum exhilarat. Melancholicos humores & adustos per urinas educit, ac cerebrum à crassis, turbulentis & ærumnosis melancholicis fumis expedit. Quibus addo (ait Villanovanus) quod dementes & furiosos, vinculis retinendos, plurimum recreat, & ad rationis discretionisque usum perbelle reducit. Testis est mihi conscientia, inquit, nisi viderina

matronam quandam hinc liberatam : quæ frequenter ex quavis iracundia, velut demens & imposanimi efficiebatur, dicenda tacenda loquebatur, & adeo furiosa & intractabilis fiebat, ut ligari cogeretur, donec deferbuisset furor, & illa ad se redisset. Fuit ei præstantissimo auxilio, & præsentissimo remedio vini istius usus, indicatus à peregrino homine quodam, eleemosynam pro foribus dictæ matronæ implorante, ut ille idem Villa-novanus scribit. Qui etiam testatur succum borraginis, aut buglossi defæcatum, seu (ut loquuntur) clarificatum, ad superiores affectus valde prodesse, si vino misceatur, & quotidie hauriatur : nec indiget ulla dulcoratione, quod ex se multum sit dulcis ac suavis succus ille.

Vinum Passulatum, vel uvarū Damascenarum.

PAssulæ & Damascenæ uvæ, succosæ & à suis vinaceis, vel nucleolis repurgatæ, ac parum contusæ, mittuntur in vas idoneū, cui superfunditur mustū, & quibus dictū est modis perficitur. Vtile est senibus, valetudinariis, pituitosis, melācholicis, & mulieribus delicatulis. Pectus lenit, iecur & ventriculū roborat, sanguinem emendat, putrefactioni resistit, nauseas tollit, corpus impinguat, ac belle nutrit. Asthmati & tussi auxiliatur, coctricem facultatem cum aliis naturalibus summe iuvat, & lienteriam alvique flu-

xiones compescit. Syncopen tollit, humiditates consumit, ac hydropi aquosæ succurrit. Paucis, qui hoc vino utitur, à pituitosis infirmitatibus defenditur.

Vinum Cydonites seu Cotoneorum.

VInum melites, seu cydonites sic fit. Mala cotonea, seminibus suis castrata, frustulatim scinduntur, rapi modo, ut scribit Dioscorides; & duodecim librarum pondus, in musti metretam diebus 30. macerantur: postea defæcatum vinum reponitur. Id astringit, roborat & recreat. Vnde cardiacis, stomachicis, hepaticis, dysentericis, nephriticis, & urinæ difficultatibus summe prodest. Qui post macerationem exempta cotonea coquere volet, ac per saccum excernere, & saccharo condire, habebit cydoniatum satis laudabile, & familiæ ægrotanti salutare. Est & Hydromelum multis celebratum, ac falso Hydromel à plerisque nuncupatum, cum nihil mellis admittat, & nomen habeat ab aqua, & cydoniis, quæ Græci *μύλα* nuncupant. Huius compositio hunc habet modum. Novis imbribus, nimirum vernis, cælestis aqua mundo vase excipitur, diu in umbra quiescit, percolatur defæcata, & in ea tandiu macerantur cydonia, suis interaneis purgata, & frustulatim divisa, donec succus transisse videatur in colorem vini gilvi, aut pallidi. Demum aqua illa per dies caniculares longo tempore insolatur, vel

V u ij

lento igni, ex carbonibus absque fumo excitato, coquitur ac despumatur: postea in vas refunditur, quod diligenter opertum, loco idoneo servabitur. Post septimum mensem pro vino uti licebit, ad omnia corporis vitia, quæ robore virium & astrictione indigent: cuiusmodi sunt resoluta, dissoluta, imbecilla, sudoribus diffluentia, & similia. Viscera omnia laxa recolligit, nauseam & vomitum compefcit, lapsam appetentiam erigit, ventriculum firmat, lubricas alvos retinet, hepatis calidum emendat, hæmoptoicis seu sanguinem spuentibus succurrit, coctionem adiuvat, ac reptantes in cerebrum vapores deprimit. Ante cibum retentricem facultatem stabilis, intestinis robur addit, & depravatum illorum motum componit. Vfus eius omni ætati, sexui ac regioni, ut scribit Avicenna, valde congruit, lætitiã inducit, sitim restinguit, colorem faciei reparat, debiles renes confirmat, ebrietati ac crapulæ occurrit, & convalescentibus omnibus valde prodest. Sed de multis id illi est admirabile, quod contra auram pestilentem, venena ac venenata divinitus opponitur, & præbicitur, quemadmodum sæpius exploratum vidimus. Cæterum si quis volet ex tempore vinum cydonites sibi comparare, sed superiore multo infirmius, assata cotonea, depellata & adhuc calentia in vinum generosum mittat, & horis aliquot inibi maceret, deinde vinum illud percolet. Vel purgata cydonia &

exenterata, in vino albo perstrenuo ac subtili, diem unū vel alterum insuccari, & inebriari sinat, postea igni lento, & vase mundo, ad id accommodo, excoquenda componat, vinumque illud transcolet, ac in usum custodiat. Si reliquias cotoneorum, ut paulo ante ostendimus, condire volet, habebit cydoniatum non ignobile. Cui post secretionem & sacchari misturam, si una etiam Rhabarbari optimi, & subtiliter pulverati idoneam portionem adiecerit, aut clementer purgans simplex medicamentum aliud addiderit, & miscellanea illa confuderit, tribulauerit, & recoxerit, habebit præstantissimum cydoniatum, & valde accommodum alvo movendæ, & corpori vacuando, idque multo certius & salubrius, quam ex eo quod scammoniatum & diagridiatum Lugduno affertur: in quod scammonium seu diacrydium ingreditur, medicamentum periculosum, ex quo gravia perniciosaque symptomatica contigisse sæpius deprehendi.

Vinum obstructions aperiens, & melancholiam emendans.

FIt ex foliis & radicibus cichorij, scolopendriæ, endiviæ, & aliquot summitatibus absinthij. Quæ post longam macerationem in vino, & sufficientem decoctionem percolantur, & vinum aliud superfunditur, recoquitur, ac postremo per colatorium ex-

V u iij

ceptum, priori miscetur, & in vase idoneo reservatur. Si insignem amarorem aut gustum aliquem ingratum præ se tulerit, emendabitur, quo dictum est modo in fructibus medicatis. Valet tale vinum ad tollendas obstructions hepatis, lienis & viscerum; amolendosque affectus hinc natos: quales sunt icterus, nubilium pallidi colores & similes. Si uncia una, vel drachmæ decem epithymi & polypodij quercini modicè contusorum, macerentur in selibra generosi vini albi, & leniter ferveant, deinde percolentur & hauriantur, melancholicis opem miram adferent, si potio per aliquot dierum intervalla repetatur.

Vinum Euphragiatum ad oculos.

Mittitur Eupragia in mustum, & quibus dictum fuit modis conficitur vinum, cuius usu oculi senum iuvenes fiunt. Nam impedimenta quibus visio depravatur, aut imbecillior evadit, ab omni homine, cuiuscumque fuerit ætatis, habitus & temperamenti aufert. Novi quendam, inquit Arnaldus, multo tempore nihil videntem, & hinc vitam misere trahentem, qui intra annum, præsidio huius vini, visionem sibi reparavit. Nam eo privilegio dotata est planta unde conficitur, ut vitiatis oculis præsentissimo sit remedio: adeo quod si pulvis eius cum vitello ovi exhauriatur, rem miram

in restauranda visione præstabit. Idem fiet, si cum vino albo propinetur, cui præmacerata vel præbullita sint aliquot fœniculi grana. Cuius rei testes sunt multi adhuc superstites (inquit Arnaldus) & fide digni, qui facto experimento, literas etiam minusculas & subtiles legerunt, cum antea, absque perspicillis & ocularibus, ne maiusculas quidem videre possent. Si id vini aqua fœniculi temperaveris, eius vires summe augebis.

Vinum enulatum.

Vinum in quo per triduum macerata fuerit enula campana, seu Helenium, mirabili effectu visum illustrabit, & pesti pugnabit, menses ac urinas movebit, inflationibus, torminibus, serpentium moribus, & tussi ac pectoris vitiiis etiamnum auxiliabitur.

Vinum salviatum.

Quocumque fiat modo vinum è salvia, sive per decoctionem plantæ in vino, sive per suspensionem eiusdem in sacculo, mirabilis est usus & facultatis adversus gingivarum vitia & relaxationes, dentium vacillantium dolores, nervorum & nervosarum partium affectus, paralytim, contractionem, convulsionem, tremorem, & similes. Nam nervos valde roborat, recreat ac sustinet, tam potu, quam calente fotu, post longam &

V u iij

blandam frictionem. Nec quidquam est, ut tradit Arnaldus, eo præsidio certius ac melius. Prodest etiam adversus epilepsiam, quæ vitio stomachi, vel uteri, per partium sympathiam & consensum excitatur.

Vinum Hyssopites.

HOc vinum cum glycyrrhiza dulcoratum, vel saccharo, proprie & peculiariter vinum senum dici solet. Nam vim habet digerendi, incidendi, tenuandi, tergend, aperiendi, attrahendi, & urinas movendi. Magno est auxilio in humida tussi, & epilepsia, maximè puerili. Humiditates ventriculi & uteri desiccatur, potu & fotu. Pulmonis bronchia ab infarctu & obstructione liberat: vias omnes vocales à pituita expedit, hydropicos iuvat, & humiditate laxatas partes, fomentis calidis desiccatur, reuocat ac roborat.

Vinum Fœniculatum.

Conficitur hoc vinum ex semine Fœniculi, valetque plurimum adversus oculorum caliginem, ventris flatus & tormina, hydropem & cachexiã, seu malum corporis habitum, in pueris maxime, quod se expertum tradit Arnaldus. Præterea venenis ac cibis malarum qualitatatum occurrit, & contra tusses, pulmonisque vitia summè opi-

De vinis medicatis. 685

culatur. Lac & genitale semen multiplicat, nauseam tollit, laterum dolores sedat, colicos cruciatus demulcet, ventos internos dissipat, coctionem iuvat, obstructa aperit, splenis, hepatis ac ventriculi labores finit. Si ex radicibus componatur id vinum, nephriticis & renum calculo vexatis medebitur, urinas proliciet, vesicæ commodabit, ac menstrua solvet.

Vinum Eryngiatum.

FIt, ut cætera vina, tam ex radice quam tota planta. Stranguriam & urinæ stillicidium statim solvit addito saccharo, & ad generationem mulieres cessantes excitat, imo etiam viros, semen augendo. Menses ac urinas pellit, & tormina inflationesque discutit. Prodest etiam contra iecinoris vitia, venena, pestem, & alia à multis experta.

Vinum Anisatum.

Obstuccionem internas liberat, flatus discutit, ructus acidos componit, coctionem reparat & colici excarnificationes emendat. Sed omnium maximè mulieribus prodest, quibus lac multiplicat, si comite optimo saccharo affatim diebus aliquot hauriatur: nam sic efficacissimum esse censetur. Renum dolores & vitia ex flatibus amolitur, ac arenulas ab iisdem clementer ex-

cludit : maximè si quis præsumpserit dianisum & diatragacanthon. Nam statim cruciatibus sedatis , à congestis arenulis emundantur renes , & una cum urinis eluuntur.

Vinum Rhodites , seu è Rosis.

Astivum dici potest vinum hoc , quod per æstatem & calores corporibus summè conveniat. Fit ex rosis rubris exunguatis , desiccatis , & musto , ut dictum est , impositis ac tractatis. Idem multo citius , sed imbecillius , concinnabitur , si in vini amphoram tantum rosaceæ aquæ immittatur , quantum cuiusque gustus & odoratus ferre poterit. Internos æstus refrigerat , cor & viscera roborat , facultates corporis vaneſcètes sustinet , membrorum laxitatem firmat , dissoluta refarcit , dissipata recolligit , diffluentes sudores continet , putredini resistit , & pestilenti auræ ac feбри , præstantissimum est remedium. Biliosis & calidis naturis admodum est salubre , efficaciterque prodest contra lienteriam , dysenteriam , retentricem imbecillam , vomitum , nauseam & syncope , maximè si aqua pluviali & chalybeata temperetur. Si eo frequenter os colluatur , præterquam quod dentes imbelles firmabit , & fluidas gingivas roborabit , etiam halitus summam gratiam præstabit. Si facies eo lavetur cum succo limoniorum , indicibile

decus, & admirandam venustatem illi comparabit. Si guttula una oculis instilletur, illorum aciem emendabit. Nam ratione vini detergebit ac mundabit: & rosarum causa, oculorum substantiam roborabit, recolliget ac firmabit.

Vinum Halicacabi seu Alkekengi.

HOc vinum fit ex Halicacabi acinis seu cerasiis, quando sub vindemiam in suis vesiculis flavescunt, & hinc maturitatem præse ferunt. Compositio cadit in aliquem modorum initio descriptorum. Si ad extemporaneam concinnationem urgeret necessitas, hac incedes via. Aliquot ex dictis cerasiis in generosissimo vino albo conterentur, macerabuntur, una ebullitione fervebunt, percolabuntur, & addito saccharo, vel tantillo cinnamomi, si opus erit, vinum haurietur. Valet contra dysuriam, urinæ invitam retentionem, ac difficilem eius expulsionem. Nam statim illam elicit, & quantumcunque suppressa fuerit, abunde fluere cogit: unâ è renibus arenulas adeo copiosas & attritos calculos fecum educens, ut mane excipi & facile discerni possint. Hinc fit, ut assuetus, & domesticus illius usus nephriticos & calculosos multos à sævissimis cruciatibus, ceu à quopiam immani tortore, quasi divinitus, memoratore & consultore, eripuerit. Sed usum illius imperabam circa novilunia & paulo

post, repurgato prius corpore cum recenti cassia rhabarbarata. Si inveteratus erit affectus, ut in senibus, longiore mora & usu opus erit. Sed eam in rem succurrit historia, ab Arnaldo Villa-novano ad hunc descripta modum. Fuit tempore meo Cardinalis quispian, cui per totum quadriduum adeo urina supprimebatur, ut iam totus venter inferior, utris modo, miserè turgeret: ex quo nihil promoventibus remediis, pro deplorato & conclamato habebatur, nisi quidā Medicus Empiricus, velut ad machinas deus, opportunè illi adfuisset, & magno ac fœlici successu, vinum halicacabi propinasset: nam hinc usque adeo solutus fuit ei vesicæ sphincter & ostiolum, ut concham unam, inquit Arnaldus, iugiter effuso & reddito lotio, impleverit. Quo solo experimento medicus ille, alioquin ignobilis & parum eruditus, magnus ac dives evasit.

Vinum Caryophyllatum.

CAryophylli sacculo aut linteo raro inclusi merguntur intra mustū: vel, quod satius est, suspenduntur. Vnum valebit contra asthma antiquum, & putrem senum tussim, syncopen & epilepsiam. Coctionem iuvabit, frigidum stomachum recreabit, & halitus suavitatem conciliabit. Verum enim vero quia corpus summè calfacit, consultissimum fuerit, ei vel saccharum vel glycyrrhizam addere, aut aquam rosaceam.

Vinum Gramineum.

Componitur ex radicibus graminis seu centinodiæ, vel polygони probe mundatis & elotis. Lumbricos occidit, renes ab arenulis vindicat, vesicam lotio gravidam & impeditam exonerat, obstructions hepatis aperit, necnon mesaraicarum, quæ ex cruditatibus fiunt. Dolores arthriticos placat, vacuata eorum materia pituitosa per urinas. Nam radix graminea etiam inter diuretica recensetur. Si vinum id concinnare voles ex polygono mare, seu centinodia, quam officinæ corrigiolam vocant, & linguam passeris, habebis præstantissimum auxilium, mihi sæpenumero in quamplurimis fœlicissimè expertum ad vitia omnia renum & vesicæ, maximè contra arenulas, calculum, nephritim, dysuriam, & colicos ex his cruciatus.

*Vinum Ebulatum, seu ex Ebulo vel
Chamaecte.*

Vinum hoc solutivum est alui, & fit ex acinis ebuli maturis. Qui vindemiæ tempore parum calcati in musto fervent, despumantur, per colatorium vimineum transmittuntur, & vinum defæcatum usui custoditur. Aliter, cum musto, lento igni fervent, donec pars tertia absorpta fuerit: deinde

spuma exclusa, nocte una sub dio quiescunt: postridie, ut prius, percolantur. Sunt qui pro acinis radices usurpent, & quo dictum est modo, componant. Pituitam & bilem trahit, hydropi medetur, vulvarum claustra aperit, ulceribus tam internis quam externis prodest, ac omnium maximè ischiadicis, podagricis, & lue Venerea infectis. Nam vi sua deiectoria, dolores eorum mirificè demulcet, vacuata & revulsa materia, quæ ad fluxum parata erat, & iam iam fortassis viam sibi fecerat. Sed stomacho nonnihil incommodat, ob id odoratis in vinum missis recreandus ac roborandus erit.

Vinum Guaiaci est eius legitima compositio ac vera exhibitio: cum exacta methodo curanda lue Venerea, seu scabiei Hispanica, aut morbi Neapolitani, ex Petro Andrea Matthiolo Senensi.

CAvendum est à quibusdam impostoribus, qui cum sint earum ignari rerum, quæ ad Medicæ facultatis contemplationem spectant, dum lignum Guaiaci, vel eius cortices ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityusam, colocynthidem, & turpetum admiscunt, atque alios mille cacadamones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, sexus, nec ætatis ratione, singulis diebus huiusce decocti tepidi cya-

thum omnibus indifferenter potandum exhibent. Quo fit, ut si forte quadam unum quandoque perfanent, decem postea iugulent, tanquam improbi carnifices. Verum ut quisque horum manus evitare, atque effugere possit, operæpretium visum est vini Guaiaci conficiendi rationem subiungere, ac subinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præstantissimi, lima in scobem tenuissimam attriti, aut tornatili instrumento minutim concisi, libras quatuor, corticum eiusdem libras duas: cardui benedicti libram unam & semis: adianti, asplenij, florum utriusque buglossi, cuiusque libram: cassiæ odoratæ drachmas sex: feminis anisi sesquiunciam, sacchari libras quinque. Deinde conijciantur omnia in cadum vinarium mundum aptæ capacitatis, desuper affusis vini albi quamoptimi & ferventis, libris centum & quinquaginta. Mox diligenter vas operculetur, omniaque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum vero liateo percolentur, asserveturque huiuscemodi macerationis vinum in alio vase ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quam in cæna, secundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque vesperi serapij vice, quemadmodum temere multi facere consueverunt. Hoc idem vinum longe etiam melius, & maiore quantitate vindemiarum tempore confici potest, admixtis ligno, cortice, cæterisque aliis, recentibus uvis albis

in mustum compressis, ibique tandiu dimissis, quousque mustum effervesce desinat, & pellucidum clarumque reddatur: verumtamen multiplicanda sunt omnia, quæ conveniunt medicamenta pro uvarum ratione.

Præter huius vini potum cibis associandum, bis in die, mane scilicet & vesperi, tribus aut quatuor horis antea quam sumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua, secundum communem medicorum usum, senas uncias, admixtis unciis duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito, primum adianti, lupi salictarij, fumarizæ, asplenij, senæ, singulorum manipulos tres, radicem centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriusque buglossi, singulorum uncias quatuor: seminis anisi, melanthij, florum sativi & erratici buglossi, omnium santalorum, cassiæ, quam cinnamomum vocant, singulorum drachmas quinque. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor, decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præstantissimæ senæ libras duas: conijcito in vas fictile oris angusti, demum percolatum decoctum fervens superimponito, ac inde obturato fictilis ore pulvinari anserinis plumis facto, ignique prius calefacto, fictile involuito, & loco calido collocato, ac ita per diem & noctem reponito. Postridie vero manibus sena premitur, mox dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti rosarum efficaciter alvum subducentis libræ sex, sacchari libræ octo:
effic.

De fructibus laxativis. 693

effervescunt deinde simul, subiecto igne quousque tertia pars vanescat. Quo facto additur electissimi Rhabarbari minutim concisi uncia, ac ita iterum fervent omnia, donec zupapij modo consistat liquor. Postremo percolatur linteolo, & vase vitreo reconditur. At si ægrotantes multa pituita redundent, decocto præscripto, optimi turpeti uncia utiliter addi potest.

Supereft victus ratio, quæ ægro talis præscribenda est, scilicet ut tam in prandio, quam in cœna edat panis ternas tantum uncias, sitque is similaceus, ac probè in clibano coctus: ad hæc tantundem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac avicularum, in sylvis, vineis ac montibus victitantium, assatæ potius quam elixæ: quin & uvæ passæ modicum. Bibat autem oportet præscripti vini æquam cum cibo mensuram. Quod si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua, quæ in phialis vitreis, addita Guaiaci unciola, brevi temporis spatio efferbuerit.

Tempus huic curationi aptissimum est Ver, Martio, Aprili, & Maio mensibus. Quod si hoc tempore fieri non possit, fiat mense Septembri in Autumno. Nam sicut æstivis ardoribus, & exurente iam Sirio, non modo diuturna pharmaca, sed ne brevia quidem tolerant homines: ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sævit hyems. Interea ægris sine metu noxæ indulgere licet, modo

cæli serenitas adsit, ut quandoque in proximis hortis ac viridiariis, solatij causa, lento gradu deambulent. Quippe, quoniam huiusmodi hortorum amœnitate animus plurimum levare solet.

In hac etiam curandi ratione, quosdam magis, alios minus perseverare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione vinum Guaiaci exhibitum, non modo medetur cuique acerrimo luis & Neapolitani morbi incommodo, sed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, ventriculi, iecinoris, lienisque morbis à pituita genitis mirificè succurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modo diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porro etiam illud in hoc observandum est, quod ego Guaiaci vinum iis tantum potandum exhibeo, quibus tantum pituita redundet, vel saltem non exuperet bilis: siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco semper cum cibis præbendum censui, ut communiter ab aliis fieri solet. Hactenus Andreas Matthiolus Senensis, medicus doctiss. & diligentiss. suis in Dioscoridem Commentariis.

*Compositio præstantissimi vini & diluti è sena,
secundum Ioan. Mesuem, & Andream
Matthiolum.*

VIno musteo albo, inquit Mesues, miscbat quidam vim magnam senæ, post

tres menses potandum dabit, sicque purgabat cerebrum, & sensoria instrumenta, gaudiumque augebat. Sunt qui decocto fenæ cum prunis & spica feliciter purgent: sed modicam coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad unciam unam. Clementer deturbat melancholiam & bilem ustam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate & liene. Proindeque morbis dictarum partium, ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, ut melancholicis febribus & antiquis: gaudium gignit, ablato humore sine causa externa tristante. Flavidum corpus efficit, & viscerum obstructions aperit. Venio ad eximiam illam & exactam præparationem diluti fenetici, aut, si mavis, è fenâ, quam Andreas Matthiolus medicus celeberrimus hunc in modum præscribit. Sumuntur foliorum electissimæ fenæ drachmæ sex: zinziberis, aut cinnamomi contriti drachmâ una: storum buglossi drachmæ duæ: miscenturque omnia, & fictili vitrato aut stanneo vase angusti orificij excipiuntur, affusisque ferventis aquæ, vel seri caprini uncis decem vasis osculum adeo occluditur, ut nullus omnino spirandi pateat exitus. His peractis, pulvinari plumis anserinis farto, ignique calefacto vas involvitur, reponiturque in arca, ubi pernoctare finitur. Sic enim conservato calore, dilutum omnem facultatem in se recipit. Educet non solum bilem utramque, ut ex Mesue diximus, sed etiam

pituitam, ut tradit Actuarius, & experientia probat, ad hæc aquas & serosa excrementa. Mundat cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertque omnibus eorum incommodis: auget iuventutem, senium tardat, & animi hilaritatem inducit. Cor roborat, maximè si commisceatur medicamentis, quæ illi sunt amica, ut violis, rosis, floribus utriusque buglossi & similibus. Præterea delirio, ut tradit Serapio, mirificè prodest, necnon amentia, resolutioni nervorum, phtiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu & epilepsia. In universum medicina est optima, morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, cerebrum & nervos lotionem roborat, aciemque oculorum & auditoriam facultatem plurimum emendat. Sed prætereundum non est, quod in morbo Hispanico, ex Manardi sententia, maximopere pollet, putres materias ac pituitam, contra Averrhois opinionem, vacuando & expurgando. Verum in facultatibus senæ hic versatum satis: quas qui fusissime nosse volet, legat opusculum de sena supra insertum, planta hominibus inter alias omnes beneficentissima & saluberissima. Illic inveniet quæ didicisse iuvel.

*Observationes & Annotationes quadam in
precedentes vinorum medicatorum
& medicantium compositiones.*

Vina quæ in usum medicum seligere & concinnare voles, alba vel pallida, aut ijs media è generosa vite, & bene maturis uvis, non vitiatis, nec putribus esse convenit: in quibus certis ex arte proportionibus, ut medica ars exigit, materiæ suis viribus exspoliandæ immergentur, mundo vase & ex legitimo ligno conformato: nisi mavis priscorū more, in vitratis testaceis & probe coctis figlinis, id exequi. Quo loco naturali vini ebullitione à natura perficietur, quod arte est quæsitum, atque ita natura & ars mutuo se iuvabunt, mutuasque operas invicem præbebunt. Res enim in musto positæ, dum per naturalem eius ebullitionem in vase invicem colluctantur, à vincente & fortiore musti virtute suis exuuntur facultatibus, ipsique musto, ceu hospiti, libenter committunt, & una corpus unum efficiunt, eoque modo, ut ita dicam, concorporantur & transsubstantiantur, ut cum Theologis loquar, vini calore id moliente. Quod quidem vinum, quo generosius & suavius fuerit, eo penetrabilius erit, & per singula corporis membra subtiliori actione ac velociori suas vires diffundet. Ex quo refocil-

X x iij

lata corporis natura, fortius & alacrius resistet his affectibus qui illam premunt, gravant & lædunt. Adde, quod dum medicæ materiæ in musto fervent & ebulliunt, id habent commodi, quod earum virtus nequaquam in auras resolvitur & vanescit, nec aduritur, debilitaturve, aut fumum olet, ut fieri solet cum à materiali igne res ea à popularibus pharmacopœis perficitur. Sulcipit itaque & imbibit vinum qualitates rerum quibuscum miscetur, estque illarum gratus ac iucundus citusque delator ad minimas & occultas corporis partes, à quibus ob naturæ familiaritatem & delectationem, sane quam libenter excipitur, & obuiis, quod dicunt, manibus plausibiliter amplectitur, absque ullo metu & horrore, ut fieri videmus in purgantibus medicamentis, ob tetrum illorum odorem, ingratum colorem, & abominandum saporem, qui longè absunt à medicatis hisce vinis, aut si adsunt, odor præsertim & sapor, facile & derepente occultari & emendari possunt, saccharo, melle & glycyrrhiza, uvis passis, pulveribus odoratis, vel similibus stomacho non ingratiss nec insuavibus. Sed in omnibus omitendum non est, quod vinorum istorum penetratione, celerique distributione per occultos corporis meatus vna eademque via corpus expurgatur, & viscera ab infarctu & obstructionibus, vino viam vi faciente, illico liberantur, expe diuntur & roborantur: ma-

gno corporum commodo, & incomparabili iuvandi compendio. Nam referatis obstructionibus libera datur excurrenti via spiritibus, nativo calore comitatis, in quo omnium vita iacet. Quandoquidem natus calor pressus & conculcatus, adeo debilis evadit, ut solita obire munia vix possit, & concoquendo, purum ab impuro secernere: unde cruditates, putredines, & ex iis morbi. Sed hæc quia huius non sunt instituti & scopi nostri, idcirco verbum non amplius addam.

CORPORA
MORTUA
CONDIENDI
MODVS.

AD LECTOREM.

*VLTOTIES miratus sum
(amice Lector) quod hac
tempestate vita functorum
corpora tam negligenter &
imperitè condiuntur , ut per
breui spatio ita corrumpantur , ut quocum-
que loco ponantur , eorum faëtor ferri non
possit , ideoque protinus altè humi defodien-
dà sint , unde affinium sequuntur querimo-
nie aduersus Chirurghos , minime licet
culpandos. Quamobrem quorundam ho-
noratorum illustriumque virorum precibus
adductus Corpora mortua condiendi me-
thodum paucis paginis complexus sum ,*

simulque balsama aliaque ad hoc institu-
 tum spectantia apparandi. Primum mo-
 dum trium ventrium evacuandorum inci-
 sionesque in partibus musculosis faciendi:
 tum aceti compositi, balsamorum & lini-
 menti ad universum corpus inungendum
 rationem trado, postquam scilicet corpus
 conditum est. Verum Chirurgum qui balsa-
 mum condiendumque corpus suscipiet, mo-
 nitum volo, ne plus a quo in medicamento-
 rum suaeque operae solutione exactum se
 praestet. Medicina enim, cuius Chirurgia
 pars est, ars est liberalis, quae liberaliter
 exerceri debet. Ideoque ei consulerem, ut
 Medicum advocaret, tam ut praedicti aceti
 compositi & balsami confectioni intersit,
 quam ipsi conditura, ad iusti praemij solu-
 tionem decernendam, artis gloriam, af-
 finium amicorumque vita functi deside-
 rium.

CORPORA MORTVA CONDIENDI MODVS.

IMPRIMIS longam incisio-
nem Chirurgus efficiet, quæ
à collo, parte interna, sub
mento parte editissima inci-
piet, ut sub gulæ nodo, pro-
trahenda secundū sterni lon-
gitudinem, idque in medio, supra ventrem
secundum lineæ albæ ductum, usque ad os
pubis. Quæ in thorace & sterno fit, ad os
usque adigetur: quæ vero in abdomine seu
ventre inferiori, capacitatem subibit. Sectio
isthæc hac ratione administrata cutem &
musclos in pectore sicos simul divellet, id-
que iuxta costas, ex utroque latere, usque ad
axillarum regionem.

Hoc peracto sterni cartilagine utrinque
incidentur, hinc sternum secto mediastino
(quod pulmones in partem dextram & fini-
stram dirimit) extrahetur. Qui præsentem
aderunt, si pulmones, cor, partesque alias in
thorace contentas videndi desiderio tenean-
tur, singulas seorsim ostendet.

Deinde in principio & summitate incisio-
nis in gula celebratæ, per transversum aspe-
ræ arteriæ partem editiorem cum œsophago

secabit, & statim thymum, pulmones, cor cum pericardio ad diaphragma deprimet.

Si cor servandi seorsimque condiendi consilium sit, in pericardio, in quo includitur, incisio fiet, extrahetur ex illo, seponeturque; sin minus, cum pulmonibus relinquetur.

Paulo post dispicientur (si opus sit) patentque partes in inferiori ventre comprehensæ, quæ sunt epiploon, ventriculus, inspecto utroque illius orificio superiori & inferiori; hinc intestina, iecur, lien, renes, vesica, uterus in mulieribus, unaquaque parte diligenter observata, si ita postuletur.

Omniis illis partibus, tam pectoris, quam ventris inferioris animadversis, universus diaphragmatis ambitus incidendus, quam proximeque à dicto ambitu, cui secundum rotunditatem colligatum est diaphragma, secernetur: & illico deorsum detrahetur, quicquid in thorace & ventre inferiori continetur, elegantiori quoad poterit ratione, omniaque isthæc interanea in ingentem pelvim imponenda.

Vtroque illo ventre vacuato & mundato, hoc est, exsucto cum crassioribus spongiis sanguine ex venis & arteriis amplioribus effluxo, ad caput progrediendum erit.

Calvaria seu cranium in circuitu serra accuratè secandum, prout in dissectione Anatomica celebratur, incisa primum cute, exquisitèque raso circa incisionem pericranio;

apertoque cranio cerebrum cum omnibus partibus, si ita flagitetur, considerabitur.

Deinde penitus extrahetur, in pelvimque immittetur cum extis, quæ postmodum in doliolo benè compacto servabuntur, cum sanguine ex tribus dictis ventribus, capite scil. pectore, & ventre inferiori expresso, prout dictum est, adipibusque secretis: & quamprimum doliolum à viatore undiquaque humi defodiendum compingetur.

Sin autem asservanda exportandaque fuerint extra atque cerebrum, hunc in modum condientur.

Vacuato haustoque sanguine, ichoribus excrementisque intra cum illo contentis, primum abluenda erunt oxycrato tepido, ex quatuor aquæ partibus atque una aceti generosi composito, deinde ex aceto composito etiam tepido, posthac describendo; vel aceto solo, si ingredientia ad acetum compositum necessaria desint, ea undique altero ex balsamis inibi descriptis conspergendo. Postea in doliolum optime foris & intus picatum conjicientur, rite obturandum, rursusque partibus adiectis picandum; in fascem demum seu sarcinam contexendum ex tela cera illita & undique funibus colliganda: in manusque dolium immittetur, rite pariter occludendum ad itineris & vecturæ agitationem subeundam.

Capite, pectore, & ventre inferiori sic vacuatis mundatisque, eorum conditura

fufcipietur, à capite incipiendo, cuius partibus internis rite lotis perfufisque dicto aceto composito vel fimplici, illo deficiente, alterutro balfamo illitis, præfto erunt ftupæ electæ vel goffipium, unde ftрата concinabuntur: quæ dicto aceto composito imbuta, balfamoque inebriata, fuperimponuntur, ufque ad integram cranij farturam opletionemve. Quo factò, refidua cranij pars obtegens, aceto eodem irrigata balfamoque perfufa, per totum ambitum elegantiffime futura pellionis confuetur.

Eadem ratio in thorace intus & foris fervabitur, perforatis (antequam iftæ partes aceto foveantur) intime undiquaque craffifufculo mucrone aut veruculo transfigendis lardo carnibus, mufculis carnibusque ad cutem ufque, citra tamen huius fodicationem, tum ad venarum occurrentium sanguinis effluxum, tum ad aceti penetrationem. Idem in ventre inferiori adminiftrabitur.

Aurium foramina, ut & nares & os, ftupis vel goffipio implebuntur, dicto aceto balfamoque imbutis.

Pecten & fcrotum hoc pacto condies. Incifione facta ab extremitate glandis inferne, recta per fcroti lineam ducta, ourethra fefta, dictoque fcroto profunde bipartito ufque ad perinæum: illæ omnes partes aceto abluentur, balfamo implebuntur, atque concinnè fuentur.

Partibus dictis probè conditis, longæ atque incisiones in brachiis, dorso, coxis, cruribusque, maxime circa ingentes venas & arterias, celebrabuntur, ad exprimendum exorbendumque cruorem spongiarum ope, hincque ad eas aceto perfundendas, balsamumque imponendum, sic procedendo.

Primum, in brachiis fiet incisio, à summo sub axilla ad metacarpium ducta adactaque ossium tenus, eademque opera venæ arteriæque axillares, aliæque incidentur: hinc dicto mucrone seu veruculo, muscoli carnesque undique transfigentur (intacta ut dictum est cūte.) Postea dicto aceto abluentur, incisionesque stupis vel gossipio balsamo insuccatis infarcentur, futuraque pelionis apte compingentur.

In coxarum parte interna eadem ratio quæ in brachiis celebrabitur, ab inguinibus secando ad genua usque, venis cruralibus popliteisque &c. incisus, musculis carnibusque omnibus penitissimè confossis, aceto, balsamo, futuraque ut supra adhibitis.

His omnibus exactè celebratis, cadaver in ventrem reclinabitur, incisioque in dorso ex utroque latere instituetur, ab emunctorio pone aurem, ad omoplatam continuabitur, iugulares externas internasque in transitu secando, arteriasque caroticas in collo existentes, curando ut sanguis probe effluat, dictam incisioem secundum dorfi longitudinem per nates, coxas, suras ad

talum ducendo, & ad ossa usque adigendo. Sanguine ut decet evacuato, carnes transfigentur, fofus, perfusiones, fartura, futuraque modis expositis peragentur.

Ita sectio in manuum volis per medium fiet, à metacarpio, parte interiori, usque ad medij medicique digiti interstitium, ut etiam in pedum plantis, à talo usque ad medios digitos utriusque pedis, musculis circum circa penitus confossis, illæsa cute, ablutis, balsamo delibutis affabreque confutis.

Quod ad manuum pedumque digitos attinget, cuique digito longa incisio parte interiori, adigetur, dicto aceto fovebitur, balsamo stipabitur, aliquot punctis acu fuetur.

Condiendæ autem nequaquam partes erunt, quin prius fotæ ablutæque fuerint aceto, vel simplici, vel composito infra describendo.

Hac conditum ratione corpus, extra undique terebinthina communi vel Veneta, in oleo communi, rosaceo vel spicato dissoluta illinetur, deinde linteo vel tela cera inducta operietur, sarcophagoque plumbeo includetur: cuius partes vacuæ herbis aromaticis exsiccatis implebuntur, cuiusmodi sunt ruta, absinthium, thymus, scordium, maiorana, aliæque in balsamorum descriptione proponendæ, deinde occludetur consolidabiturque.

Modus condiendi cor.

COr dicto aceto lotū, in illo infundetur
 intra vas fictile vitratum, stanneum vel
 argenteum, probe operculatum, atque pasta,
 vel glutine obductum (ne aër intro subeat)
 per quinque sexve dies: quibus exactis, di-
 ctum cor extrahetur, perque venas & arte-
 rias ambo ventriculi balsamo implebuntur,
 stupis vel gossipio aceto madidis involvetur,
 sacco ex tela cera illita imponetur: qui
 sacculus probè consuetur, hinc in thecam
 plumbeam, vel argenteam, vel stanneam in
 formam cordis vel aliam immittetur, pro-
 beque consolidabitur ad securam transla-
 tionem.

Dominus Guillemeau Chirurgus Regius
 ordinarius, *tractatu de modo corpora mortua
 condiendi* rationem condituræ describit citra
 incisionē eviscerationemque, ut integra ser-
 ventur, quam observasse se tradit in Belgio
 in cuiusdam illustris viri corpore, cuius affi-
 nes expetebant ut integrum in Hispaniam
 veheretur.

Modus id præstandi inibi patet, quo Le-
 ctorem ablego.

Advertendum, simplicia quæ balsama de-
 scribenda ingrediuntur, cuiusmodi sunt ra-
 dices, herbæ, semina &c. si humidiora fue-
 rint, priusquam triturentur pulverentur-
 que, debere in umbra exsiccati, vel supra,
 vel

vel intra clibanum, extracto pane, cavendo ne torreantur.

*Descriptio aceti compositi ad tepidum partium
fotum, ante unius ex balsamis applica-
tionem.*

Accipe absinthij sicci si non adsit viride, quinque sexve manipulos; incidantur frustillarim, forcipibus vel cultro; poma colocynthidis in quadras divisa, non eiecto semine, numero triginta; aluminis Romani vel rotundi, & salis communis, cuiusque libram unam. Bulliant omnia in aceti generosi libris circiter 28. seu pintis Parisiensibus 14. ad consumptionem quartæ partis. Colentur & exprimantur ad usum dictum.

Si in aceto hoc pacto composito, colato expressoque duæ pintæ seu libræ quatuor aquæ vitæ addantur, efficacius præstantiusque erit.

Vel, si dicta ingredientia non suppetant ad incoquendum cum dicto aceto, sumantur aceti optimi partes tres, aquæ vitæ pars una, misceanturque citra calefactionem, eodem fine.

Balsamum septuplex ad inspergendum partes, in easque illud immergendum.

Balsami primi descriptio.

Accipe salis communis ficci, & aluminis Romani vel glacialis, cuiusque libram unam. Contuso in pila alumine; addetur sal, utrumque simul in pulverem redigetur, qui seorsim servabitur.

Deinde accipe herbæ balsamicæ, seu menthæ hortensis, absinthij, menthæ aquaticæ, salviæ, rorismarini, origani, calamenti, satureiæ, putegij, thymi, costi hortensis, centaurij maioris & minoris, scordij, cuiusque manipulos sex. Dicta simplicia prius ficcari debent, ut supra notatum est. Deinde in maiori mortario æneo vel ferreo triturbantur, traicieturque pulvis cribro setaceo communi, quale est illud quo cernitur farina ad panem cibarium conficiendum. Quod traici non potuerit, dicto mortario reddetur, iterum pulverabitur, transmitteturque, quoad totum in pulverem redigatur, cum quo leniter in dicta pila cum pistillo pulvis præcedens miscebitur, eritque balsamum usurpandum.

Descriptio secundi balsami.

Accipe hyssopi, thymi, salviæ, lavendulæ, rorismarini, absinthij, maioranæ, rutæ, matricariæ, scordij, cuiusque manipulos octo; iridis Florentiæ, zingiberis, piperis communis, pyrethri, rosarum rubrarum exsiccatarum, cuiusque libram semissem; salis communis tantundem. Fiat pulvis in hunc modum.

Sal pulverabitur seorsimque servabitur.

Iris, piper, zingiber, pyrethrum, in primis probe conquassabuntur simul in mortario. Deinde alia simplicia, cum rosis rubris adijciuntur. Omnia in pulverem redacta, tamisio, ut dictum est, cernentur. Pulvere concinnato, cum illo in pila sal pulveratum permiscebitur, eritque secundum balsamum.

Descriptio tertij balsami.

Accipe cyperi, ireos Florentiæ, gentianæ, corticum citriorum & aurantium, zingiberis, baccarum iuniperi, nucum cupressi, benjoini, thuris, aloës, myrrhæ, cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque libram semissem; rorismarini, salviæ, lavendulæ, anethi, origani, cupressi, absinthij, melissæ, thymi, scordij, cuiusque manipulos octo. Sic balsamum accuretur.

Primo in mortario simul rite conquassa-

Y y ij

buntur cyperus, iris Florentiæ, gentiana, baccæ iuniperi, cortices citriorum & aurantiorum, nuces cupressi, cinamomum, caryophylli, zingiber, additis deinceps reliquis simplicibus. Postea omnia per setaceum commune traicientur modo exposito, pulvisque separatim condetur.

His peractis pulverabuntur in dicto mortario unumquodque seorsim (mortarij fundo pistillique extremo oleo communi, rosaceo, vel liliaceo inunctis) benjoinum, aloë, myrrha, thus: hinc simul permiscebuntur in mortario, adiecto alio pulvere, confectumque erit balsamum. Advertendum, si ad dicta balsama præparanda quæpiam ex prædictis simplicibus non suppetant, ex arbitrio Medici, aut illo absente, Chirurgi unum vel plura iusta quantitate substituenda erunt.

Descriptio quarti balsami.

ACcipe aloës socotrinæ & myrrhæ, cuiusque libras sex; thuris communis, camphoræ, benjoini, caryophyllorum, cuiusque libram unam. Fiat balsamum.

Dicta medicamenta in pulverem, unumquodque seorsim, in maiore mortario redigentur (utin tractatu præparandorum medicamentorum in libro *Pharmacopœi domestici* nomine inscripto docui.) Deinde simul miscebuntur.

Notandum, thus per cribrum ad aloëm

focotrinam dicatum transmitti non debere, ceu in unguentorum confectione observatur, verum in mortario duntaxat tritulari debere, traicique per setaceum crassius.

Descriptio quinti balsami.

Accipe aloës hepaticæ libras octo; piperis communis, zingiberis, thuris, seminis anisi, cuiusque libras duas; camphoræ libram unam. Fiat balsamum.

Aloë, thus, & camphora, unumquodque separatim, pulverabuntur. Piper, zingiber, anisum simul tritularabuntur. Deinde reliqui commiscebuntur pulveres in eodem mortario.

Descriptio sexti balsami, urgente necessitate conficiendi.

Interdum dicta simplicia præsto non sunt, ut in castris, urbibus & arcibus obsessis, ubi aliqua illustris persona fatis concedit, cuius consanguinei, vel amici aliquandiu cadaver tueri exoptant, ut maiorum sepulchro reddatur, tum industria in hoc defectu elucescet. Tres enim ventres modo descripto vacuati, atque etiam incisiones aceto abluentur communi, si non suppetat commoditas compositum parandi. Si vero acetum desit, aqua marina ex sale communi in aqua fuso composita, substituetur, & aliquo

Y y iij

ex sequentibus balsamis , prout ostensum est , implebuntur.

Accipe cinerum sarmentorum , aut ligni quercini , cribro communi traiectorum , gypsi eodem modo creti , cuiusque quantitatem sufficientem . Misceantur simul , balsamumque illud erit quod insumetur .

Vbi vero gypsum non occurret , calx extincta & exsiccata adhibebitur , simul pulveranda dictisque cineribus commiscenda .

Vel sumatur dictæ calcis extinctæ , vel gypsi traiecti cribro , vel cineris etiam traiecti partes tres ; zingiberis vel seminis anisi viridis , vel cumini , vel piperis communis pulverati , partem unam sive medietatem , hoc est partem unam cum dimidia . Misceantur omnia .

Pulvis quernus coriarius apprimè ad condiendum idoneum est , eadem ratione , quo reliqui pulveres descripti , impositus .

Corpus sic conditum , forisque undique dicto aceto ablutum , vel infra descripto linimento perfusum , balsamoque conspersum , loco frigido collocabitur , non autem calido vel humido : perque tempus notabile conservabitur .

Descriptio linimentorum ad corpus universum post condituram illinendum .

Accipe olei communis vel rosacci , vel spicati , vel alterius idonei , partem

Corpora mortua. 715

unam, terebinthinæ Venetæ, vel communis, partes duas ; fiat linimentum arte sequenti.

Calfiat modicè oleum igne leni, dein addatur terebinthina, quæ simul cum oleo dissoluetur, utrumque simul blande cum spatula versando. Sicque confectum erit linimentum, quo corpus universum perungetur.

F I N I S.

Summa Privilegij.

REgia autoritate cautum est, ne quis *Medici officiosi* librum è Gallica in Latinam linguam versum imprimat, citra consensum G. SAVVAGEON Doctoris Medici, intra decem annos à die absolutæ primæ editionis computandos, sub multa quingentarum librarum Turonensium, aliisque pœnis diplomate Regio sancitis; Dato Lutetia 18. Maij 1648. Signato per Regem,
D V M O L L Y.

Dictus SAVVAGEON ius superioris Privilegij concessit STEPHANO MAUCROY.

*Prima editio absoluta fuit die 14.
Augusti 1649.*

I N D E X
R E R V M M E D I C I
F A M I L I A R I S
E T D O M E S T I C I.

M odus parandi clysteres,	pag. 1
Modus parandi glandes,	8
Remediū certum in astricta alvo, pro iis qui clysteribus vel glan-	
dibus uti detrectant,	10
Modus parandi iniectiōnes,	12
Modus parandi pessaria,	13
Modus parandi ptisanam simplicem ad po-	
tum ordinarium,	14
Modus parandi aquam hordei,	15
Aqua refrigerans pergrataque in febribus continuis usurpanda,	15
Modus sumendi pulverem bezoardicum, expresso pretio cuiusque grani,	15
Modus parandi Hydromel simplex & com-	
positum,	16.17
Modus parandi ptisanas laxatiuas, 17. & seq.	
Modus parandi aquam Cassiæ,	21
Modus parandi aquam Rhabarbari,	23
Potus singularis gratissimusque ad refrige-	
randum sedandamque sitim in febribus ardentibus,	23

Ius senæ purgans,	24
Modi Medicamenta purgantia multifariam parandi,	25. & seqq.
Modus præparandi bolos ex cassia,	30. 31
Modus parandi vomitoria,	33
Modus parandi masticatoria,	34
Modus parandi gargarismata,	35. 36
Modus parandi emulsiones,	37. & seqq.
Modus parandi lac amygdalinum,	40
Modus parandi hordeum mundatum,	42
Modus parandi saccharum rosatum tabella- tum,	43
Modus parandi frontalia,	43. & seqq.
Modus parandi oxycratum,	45
Modus parandi oxyrhodinum,	46
Modus parandi hydrelæum,	46
Modus parandi epithemata,	46. & seqq.
Modus parandi sternutatoria,	49
Modus parandi suffumigia,	49
Modus fomenta & sacculos parandi, & seqq.	50
Modus parandi cataplasmata,	52. & seqq.
Modus parandi linimenta,	54
Vnguentum ad ambusta cuiusdam nobilis matronæ ex sancti Germani suburbiis,	55
Modus parandi ceratum refrigerans odora- tum,	ibidem,
Modus parandi collyria,	56
Modus parandi vesicatoria,	57
De pedum & tiliarum lotionibus,	58
De balneis,	58
Antidotum singulare contra pestem,	59

Catalogus utensilium seu instrumentorum ditioribus necessariorum,	60
Catalogus medicamentorum opulenti cessariorum,	61. & seqq.
Catalogus utensilium & medicamentorum, à mediocri fortunæ hominibus com- parandorum,	67.68
Admonitio gratiosa ad populum,	68
Admonitio ad Medicos,	69

*Index Tractatus de pretio Medicamento-
rum.* 73. & seqq.

S implicium medicamentorum pretium,	80. & seqq.
Syrupi violati,	81
Syrupi de tussilagine,	82
Syrupi de floribus persicorum,	83
Syrupi rosarum pallidarum,	83
Syrupi de æluropo,	83
Syrupi de papavere simpl.	83
Syrupi papaveris rhœados,	84
Syrupi de nymphæa seu nenuphare,	84
Syrupi capilli veneris communis,	85
Syrupi de quinque radicibus,	85
Syrupi de althæa,	85
Syrupi de cichorio compositi cum Rhabar- baro,	86
Syrupi de cichorio simplicis,	ibidem.
Syrupi de endivia simplicis,	87
Syrupi de fumaria,	ibidem.
Syrupi de succo buglossi,	ibidem.

Syrupi de succo oxalidis,	87
Syrupi byzantini simplicis,	88
Syrupi byzantini compositi,	ibidem.
Syrupi acetosi,	88
Syrupi oxyacanthæ seu berberorum, limo- num, granatorum acidorum, ribesiorum seu grossulorum rubeorum,	89
Syrupi de agresta,	89
Syrupi de moris.	ibidem.
Syrupi cydoniorum simplicis,	90
Syrupi de pomis simplicis & compositi,	ibid.
Syrupi de mentha simplicis,	91
Syrupi rosarum siccarum,	ibidem.
Iulepi rosati,	ibidem.
Syrupi de absinthio & stœchade,	91. 92
Syrupi de liquiritia & iuiubini,	92. 93
Syrupi de hyssopo & prassio,	93. 94
Syrupi de raphano,	ib.
Syrupi de artemisia,	ib.

De Syrupis mellitis.

O Xymelitis simplicis,	95
Oxymelitis scillitici & compositi,	95. 96
Aceti scillitici,	96
Hydromelitis simplicis,	96. 97
Mellis despumati,	97
Mellis rosati,	ibidem.
Sapæ seu defruti,	98

De Conservis.

C onservæ violarum,	99
Conservæ rosarum,	ibidem.
Conservæ florum nenupharis,	ibid.
Conservæ florum buglossi, borraginis, anthos, & florum betonicæ,	ibid.

De Electuarijs purgantibus.

E lectuarij Diacassia,	100
Electuarij lenitivi & Catholici,	100
Electuarij diaprunis simplicis & laxativi,	101
Electuarij de dactylis seu Diaphœnicum,	101
Benedictæ laxatiuæ,	102
Confectionis Hamech,	ibid.

De Hieris.

H ieræ picræ Galeni,	102
Pulveris hieræ simplicis sine aloë, & cum aloë,	103
Hieræ picræ cum agarico,	ib.
Hieræ diacolocynthidos Pachij,	ibid.

De Electuarijs solidis.

E lectuarij diacarthami,	104
Electuarij de succo rosarum,	104
Electuarij de citro solutivi,	105

De Trochiscis purgantibus.

T Rochiscorum de Rhabarbaro,	105
Trochiscorum de Agarico Bauderoni,	ibidem.
Trochiscorum alhandal,	106
Pilularum stomachicarum,	ibidem.
Pilularum Rufi,	106. 107
Pilularum mastichinarum,	107
Pilularum de tribus solutiuis,	ibid.
Pilularum imperialium,	ibid.
Pilularum <i>sine quibus</i> ,	108
Pilularum aurearum, de agarico, & coccia- rum,	108
Pilularum de hermodactylis maiorum,	109
Pilularum aggregatarum,	ibidem.
Pilularum <i>de lapide lazuli</i> ,	ibid.
Pilularum alcephanginarum,	110
Pilularum de cynoglossa,	ibidem.
Pilularum bechicarum, albarum & nigra- rum,	ibidem.

De Pulveribus & Tabellis.

P ulveris diamargariti frigidi,	111
Tabellarum diamargariti frigidi,	ibid.
Diamargariti simplicis, aut <i>Manns Christi</i> cum perlis,	112
Pulveris Electuarij dianthos,	ibid.
Pulveris Electuarij pleres archonticon,	ibid.
Pulveris diatragacanthi frigidi,	113

Pulveris diaireos simplicis & compositi,	113
Pulveris Electuarij diacalaminthes, & diam- bra,	ibidem.
Pulveris Electuarij de gemmis, vel de perlis,	114
Pulveris Electuarij aromatici rosati,	ibi.
Pulveris Electuarij diarrhodonis Abbatis,	ibidem.
Pulveris Electuarij trium santalorum,	115
Pulveris Electuarij exhilarantis,	ibid.
Pulveris Electuarij lithontryptici,	ibid.
Pulveris Electuarii diamoschi,	ibid.

De Antidotis humidis.

P Hilonii magni,	116
Requiei Nicolai,	ibidem.
Rosatæ nouellæ,	ibidem.

De Trochiscis.

T Rochischorum de vipera,	117
Trochischorum hedycroi,	ibidem.
Trochischorum scilliticorum,	118
Trochischorum cyphios,	ibid.
Trochischorum de capparibus,	ibidem.
Trochischorum de eupatorio,	119
Trochischorum diarrhodonis Abbatis,	ibid.
Trochischorum alkekengi,	120
Trochischorum de myrrha,	ibidem.
Trochischorum de terra Lemnia,	ibid.
Trochischorum de caphura,	ibid.

Trochiscorum de carabe,	120
Trochiscorum de Gallia moschata,	121
Trochiscorum de alipta moschata,	ib.
Trochiscorum alborum Rhafis,	122
De aquis destillatis,	ibid.
De oleis,	ibid.
De unguentis & emplastris,	123

*Index Pharmacopœi familiaris &
domestici.*

C atalogus supellectilis pharmaceuticæ seu utensilium instrumentorumve ad officinam medicamentariam instruendam,	130. & seqq.
De clarificatione,	133
Modus clarificandi decocta & infusiones seorsim absque saccharo,	136
Modus clarificandi apozemata, syrupos & serum lactis,	137. 138. 139
Modus extrahendi succos,	139
Modus extrahendi succum cydoniorum,	140
Modus extrahendi succos rosarum rubrarum & pallidarum,	141
Modus extrahendi succos grossulorum rubeorum seu ribesiorum,	ibidem.
Modus extrahendi succum è moris,	142
Modus extrahendi succum è cerasis,	142
Modus extrahendi succum è pomis, illumque defæcandi,	143
Modus coquendi saccharum in consistentiam	tiam

tiam idoneam, ad tabellas sacchari rosati conficiendas,	145
Modus coquendi saccharum vilius ad tabel- las cum pulveribus concinnandas,	146
Modus coquendi saccharum ac mel ad legi- timam consistentiam ad electuaria mollia conflanda,	147
De infusionibus ad syrupos parandos,	149
Notæ seu signa coctionis syruporum,	ibid.
Modus extrahendi pulpam è dactylis ad E- lectuarium Diaphœnicum,	152
Modus extrahendi pulpas cassiæ, prunorum, tamarindorum, easque ad electuaria mol- lia apparandi,	153
De medicamentis qui in puluerem redigun- tur, ac primum de sena,	155
Modus exsiccandi nonnulla medicamenta ad faciliorem triturationem,	156
Modus pulverandi aloën, myrrham, rha- barbarum, croctum & assam fœtidam,	157
Modus pulverandi benjoinum,	158
Modus pulverandi scammonium,	ibid.
Modus pulverandi mastichem,	ibid.
Modus pulverandi trochiscos de agarico,	158
Modus pulverandi camphoram,	159
Modus pulverandi cinnamomum,	160
De oleorum infusione,	ibidem.
Modus dignoscendi oleorum coctionem,	ib.
De oleorum in balneo Mariæ seu diplomate coctione,	161
Modus dignoscendi emplastrorū coctionē,	162
Modus lauandi adipem suillum ad unguen-	

tum rosatum,	162
Modus cerussam abluendi,	163
Modus parandi lithargyrum,	164
Modus plumbum urendi ad triturationem, abluendiq; ad unguentū pōpholygos,	165
Modus facilior plumbum pulverandi,	166
Modus tuthiam parandi,	ibid.
Modus vitriolum Romanum calcinandi,	167
Modus cremorem & salem tartari parandi.	168. 169

Tractatus secundus de Syrupis.

M odus parandi syrupum violatum ex succo,	170
Modus conficiendi syrupum violatum ex mantili,	171
Modus syrupum violaceum ex tribus infu- sionibus parandi,	172. 173
Alter modus parandi syrupi violati,	175
De violarū rosarumq; pallidarū mucaro,	176
Modus parandi syrupum de cussilagīne,	176
Modus parandi syrupum de floribus persi- corum ex novem infusionibus,	178
Modus parandi syrupum rosarum pallidarū laxativum ex novem infusionibus,	179
Modus parandi syrupum rosarum pallida- rum cum agarico,	180
Modus parandi syrupum de pede cati,	ibid.
Modus parandi syrupū papaveris rhæados,	ib.
Modus iulepum rosatum parandi,	181
Modus parandi syrupum de nenuphare,	ib.
Modus parandi syrupum capilli veneris,	ib.

Modus parandi syrupum oxymeliti simplici æquivalentem,	182
Modus parandi syrupum iuiubinum simpli- cem & compositum,	182. 183.
Modus parandi syrupum de althæa,	184. 185
Modus parandi syrupum de cichorio tripli- cato rhabarbaro,	185
Modus parandi syrupum cum rhabarbaro laxativum,	188
Modus parandi syrupum de papavere sim- plicem,	189
Modus parandi syrupum de ribes,	190
Modus parandi syrupum ex succo granato- rum acidorum, limonum, cydoniorum, de fumaria,	190. 191
Modus parandi syrupum Saboris, seu de po- mis compositum,	193
Modus parandi syrupum ex moris,	194
Modus conficiendi syrupum cerasorum,	194
Modus parandi syrupum rosarum siccarum,	195
Modus parandi syrupum de absinthio,	195
Modus parandi syrupum de artemisia,	196

De Syrupis mellitis.

M odus parandi mel despumatum,	197
M odus conficiendi mel rosatum,	ib.
Modus parandi mel violatum,	199
Modus parandi mel mercuriale,	199. 200.

De Conservis.

M odus parandi conservam violarum,	200
M odus parandi conservam rosarum,	201

- Modus parandi conservam nenupharis, 201
 Modus parandi conservam tussilaginis, 201
 Modus parandi conservas borraginis, bu-
 glossi, rorismarini, & betonicae, 202

De Electuarijs.

- M**odus parandi Electuarij lenitivi pro
 divitibus, 202. 203
 Modus parandi Electuarium lenitivum pro
 egenis, 203
 Modus parandi Catholicum, 205
 Modus parandi diaprunum simplex & com-
 positum, 206
 Electuarium vice confectionis Hamech, iu-
 cundius molliusque purgans, 207
 Modus parandi Electuarium de Dactylis,
 vulgo Diaphœnicum, 208
 Modus parandi Benedictam laxativam, 209
 Modus parandi hieram simplicem, 211
 Modus parandi hieram picram cum agarico, 212
 Tabellæ ex Mechoacan, quæ tabellis Dia-
 carthami æquivalent, 212

De Trochiscis.

- M**odus parandi trochiscos de agarico, 214
 Modus parandi trochiscos alhandal, 215
 Modus parandi trochiscos de myrrha, 216

De Pilulis.

- M**odus parandi pilulas stomachicas, *an-*
te cibum dictas, 217
 Modus parandi pilulas *sine quibus*, 217

Modus parandi pilulas de agarico,	218
Modus parandi pilulas ex tribus purganti- bus,	219
Modus parandi pilulas de rhabarbaro,	219
Pilulæ somniferæ,	219
Pilulæ de terebinthina sola, vel cum rhabar- baro,	221
Modus terebinthinam potabilem efficien- di,	221

*De pulveribus & tabellis cordialibus dictis
& corroborantibus.* 222

P ulvis trium santalorum, qui inservire po- test pro pulvere Diarrhodonis Abbatis, Diamargariti frigidi, & Triasantali,	223
Tabellæ Triasantali cum rhabarbaro,	224
Pulvis Diambrae, qui vicem pulverû Diam- brae, Aromatici rosati, & trochiscorum de gallia moschata subire potest,	225
Pulvis Diarragacanthi,	226
Pulvis glycyrrhizæ,	228
Modus parandi tabellas ex prædictis pulve- ribus cordialibus,	229
De confectionibus de Hyacintho, Alkermes & Theriaca,	230
Modi varij parandi oleum rosatum,	230
Oleum violatum,	232
Oleum nenupharinum,	ibid.
Oleum chamæmelinum,	ibid.
Oleum liliaceum,	ibid.

Oleum hypericinum,	ibid.
Oleum anethinum, rutaceum, sampsucinū, de absinthio pontico,	234
Oleum mastichinum,	ibid.
Oleum cydoniorum,	ibid.
Oleum myrtinum,	235
Oleum myrtillorum,	ibid.
Oleum de capparibus,	ibid.
Oleum de castoreo,	236
Oleum lumbricorum,	237
Oleum amygdalinum dulce & amarum,	ibid.

De Vnguentis.

M odus parandi unguentū Basilicon,	238
Vnguentum Aureum,	239
Vnguentum Ægyptiacum,	{ 240
Vnguentum mundificativum ex apio,	241
Vnguentum album Rhasis,	ibid.
Vnguentum desiccativum rubrum,	242
Vnguentum Pompholygos,	243
Vnguentum populeum,	244
Vnguentum rosatum Mesuei,	245
Vnguentum, stpticum seu astringens, quod unguento Comitissæ substitui potest,	246

De Emplastris.

M odus parandi emplastrum Diachylon album,	247
Emplastrum Diachalciteos,	249
• Emplastrum divinum,	ibid.
Emplastrum de ianua,	250
Modus parandi telam Gualteri,	251

Index.

751

De Aquarum distillatione. 252
DE aqua theriacali, 255
Modus parandi aquã cinnamomi, 255
Modus parandi vinum hippocraticum exi-
mum, 256
Modus alter dictum nectar parandi, 256
Modus parandi Hippocraticũ aqueum, 257

*De electione & facultatibus medicamento-
rum.* 258

DE Prunis, 259 De Ialappa, *ibid.*
De Tamarindis, De Colocynthide, 271
ibidem. De Saccharo, *ibid.*
De Myrobalanis, 260 De Saccharo rubro,
De Dactylis, 261 *vulgo Cassonada,* 272
De Injubis, 262 De Manna, *ibid.*
De Rosis, 263 De Melle, 273
De violis, *ibid.* De Myrrha, 274
De Cassia, 264 De Camphora, *ibid.*
De Rhabarbaro, *ib.* De Mastiche, 275
De Agarico, 265 De Opio & Meco-
De Scammonio, *ibid.* nio, 276
De Alie, 266 De Castoreo, 277
De Polypodio, 267 De Terebinthina, *ib.*
De Sena, *ibid.* De Liquiritia, 278
De Turbith, 268 De Succo Liquiritiæ,
De Hermodactylis 269 *eiusque* extrahendi
De Mechiacan, 270 *modo,* *ibid.*

Index tractatus de Sena. 279

Quibus nominibus vocetur sena apud
varias gentes, 280

Z z iiiij

- Senæ descriptio, pictura & delineatio, ib.
 Senam non esse eandem cum Colutea, & de
 utriusque discrimine & pictura, 281
 Quibus partibus suæ plantæ sit præstantior,
 efficacior & purgantior sena, 284
 Senæ bonitas, electio & præstantia, 286
 Quo pondere & modo exhibeatur sena, Ara-
 bibus, Græcis ac Latinis Medicis, 287
 Facultates & probata senæ præsidia, ex Græ-
 cis Medicis, ibid.
 Facultates & auxilia senæ, ex Arabibus Me-
 dicis, 288
 Quibus morbis succurrat sena, & quæ præ-
 stet auxilia hominibus, ex Latinis Medi-
 cis, 289
 Compositio præstantissimi diluti è sena, ex
 Andrea Matthiolo, 292
 Vinū è sena medicatū, ex Ioanne Mesue, 292

*Index methodi gelatinas carniuum & piscium
 conficiendi, &c.*

- G**elatina pro opulentis, 293. & seqq.
 Gelatina pro tenuioris fortis homini-
 bus, 296
 Album, ut vocant, eduliū pro ditiorib. 297
 Gelatina ex piscibus in gratiam opulento-
 rum, 299. & seqq.
 Gelatina pro pauperibus, 301
 Gelatina cardiaca ex cornu cervi rasura, 302
 Alia gelatina ex cornu cervi cardiaca, dyfen-
 teriis aliisque fluxibus accommodatissima,

De Conditis.

DE conditis falsis, primumq; de olivis, 305
 De Capparibus, 307

De Conditis cum aceto.

DE Capparibus, 308
 Portulaca condita, 309

De Conditis cum sapa sive musto. 310

Conditum cydoniorum cum musto, 311
 Conditum pyrorum, persicorum, duracino-
 rum, prunorum in musto, 312

De Conditis in sapa. 313

Modus saram parandi, 313
 Modus defrutum parandi, 315

De Conditis liquidis cum saccharo. 316

Cerasa condiendi modus, 318
 Modus condiendi cerasa frambesiata, ib.
 Syrupus cerasorum absque saccharo, 319
 Frambesia condita, 319
 Cerasa acidiuscula seu agriota condiendi mo-
 dus, 320
 Modus condiendi agrestam, 321
 Modus condiendi grossula rubra, vulgo *ribes*, 322
 Modus condiendi mora, 323
 Modus condiendi mala Armeniaca, 323
 Persica condiendi modus, 324
 Persica *pavia* Gallis vocata condiendi modus, 325

Pruna condiendi modus,	ibid.
Pyra condiendi modus,	326
Pyra autūnalia hybernaq; cōdiendi modus,	326
Iuglandes virides condiendi modus,	327
Alius modus iuglandes virides intra biduum condiendi,	328
Modus cōdiendi iuglandes virides, ita ut albæ continuò perstent, idque intra unū diem,	329
Modus condiendi cydonia per quadras,	ibid.
Modus parandi cydoniatum,	330. & seqq.
Cydoniatum præstantissimū ad alvi fluorē,	333
Cydoniatum laxativum,	334
Cydoniatum Lugdunense,	334
Gelatina ex Cydoniis,	335. 336
Gelatina ex cerasis acidiusculis, agriotis, gros- sulis rubeis & agresta,	337
De Conservis & primū de Cōserva Rosarū,	338
Conserva Rosarum pallidarum laxativa,	339
Conservæ Violarum, Buglossi, Nenupharis,	339

Index libri de Valetudine tuenda. 341

D E Aëre, 343. & seq. De Cibo, 349. & seq.	
De Potu,	400. & seqq.
De Somno & Vigilia,	418. & seq.
De Motu & Exercitio, 421. De Quietē,	422
De Excrement. vacuati, 423. De Venere,	424
De mulierum menstrua purgatione,	431
De alvi excrementorum, urinæ & sudorum evacuatione,	433. & seqq.
De Animi pathematis,	438. & seq.
Operis conclusio,	444

Quæstio Medica de sobrietate. 446. & seq.
Tractatus de Peste, eiusque præcavendæ modo.
 465. & seq.

A Nnotatio prima de causis Pestis, 468
 Annotatio secunda, de præfidiis cardia-
 cis, eorumque abusu, 499
 Annotatio tertia, de Mithridatio illiusque
 compositione, 502
 Annotatio quarta, de Arsenico ex collo suspen-
 so ad pestis prophylaxim, 506
 Annotatio quinta, de perlis, auro, cornu Mo-
 nocerotis, Bezoardico, Lapide, Mithridatio,
 Theriaca, confectioe Alkermes, &c. ¶ 510
 De Moscho, 511. De Ambra, 512. De Perlis, ib.
 De Auro in Medicos usus non adhibendo, 513
 De Monocerote, 515. De Bezoardico lapide, 517
 De Theriacæ & Mithridatio, 524. & seqq.
 De confectioibus Alkermes & de Hyacin-
 tho, 529. & seqq.
 De Aquis Theriacalibus, Imperialibus, Marci-
 panibus, manus-Christi-Perlatis, &c.

*Index libri Galeni de ratione curandi per
 sanguinis missionem.* 583

Q Væ ad phlebotomiam rite administran-
 dam attendenda, 547
 De Sophistarum circa sanguinis missionem ma-
 lignitate. Qui inter illos eam maxime impro-
 barunt, 549

- De significatione vocabuli phlebotomię, &c. 551
 Qui sint affectus qui evacuatione indigent, &c.
 554. 555
 Quid proffit sanguis in corpore, eiusque cum li-
 gno in foco comparatio, &c. 558
 Quibus demendus sanguis. Quę attendenda
 ante phlebotomiam, &c. 562. 563
 Quibus præcautionis gratia sanguis auferendus,
 vel catharticũ ineunte vere instituendũ, 566
 Quando aperienda vena, &c. 568
 Ad præcautionem sanguinem esse detrahen-
 dum, &c. 575. Annotatio in caput 10. 580
 Sanguinis missionem auxilium esse revulso-
 rium, &c. 581. 582
 Nihil Medicinã a deo cõiecturalẽ efficere, quã
 incertitudinem quantitatis remedij, &c. 583
 Annotatio in caput 12. 587
 Quę perpendenda ad sanguinis missionem re-
 ctè peragendam, &c. 588
 Annotatio in caput 13. 590
 Quid considerandum quum sanguis fluit, &c.
 591. 592
 Quęcunque à Medicis de phlebotomia dicta
 sunt, ea scriptis mandari non posse, &c. 595
 Lienis affectibus phlebotomiam è directo fa-
 ctam opitulari, &c. 596
 Curatio insignis, beneficio sanguinis missi in
 quopiam cui cæcitas impendebat, &c. 599
 Quę corporis partes venarum cruralium aper-
 tione levantur, &c. 601. 602
 Quomodo sit adhibenda sanguinis missio, in
 principio & in statu phlegmonarũ, &c. 604

Numerum dierum non esse expendendum ad phlebotomiam, &c.	607
Quo tempore quave hora sanguis detrahendus. Et quomodo sanguinis missio per vices seu epaphæresim administranda,	607
De arteriarum incisione,	610
De incommodis ex arteriarum incisione,	610
De incommodis ex arteriarum apertione subsequitis,	612

Artificiofa methodus comparandorum in hortis fructuum, olerum leniter purgantium.
615. & seqq.

D E eligendis & apparandis medicis materiis instituto idoneis,	623
Quomodo selectarum arbutularum fructus ita medicamentosi evadant, ut corpus clementer & absq; molestia purgare possint,	625
Modi sex medicandarum arborum, ut fructus ferant, qui clementer purgent,	628
Modi alij admodum faciles, expediti & probati,	633
Arborum medicationes alix, ad particulares affectus pulchræ & animadversione dignæ	66
Fructibus arborum odores & sapes quosvis, necnon etiam colores, facilè comparari posse,	637
Arbores duæ summæ & prodigiosæ admirationis,	639
De collectione, repositione, custodia & usu	

- fructuum medicamentosorum: & aliis in hac
arte observandis, 641
- Quomodo non medicati fructus, tam æstivi
quam autumnales, decerpti & asservati me-
dicamentosi evadant, ut corpus repurgare
possint, 644
- Quomodo lactuca, borrago, portulaca & aliæ
plantæ deiectionis facultates induant, 648
- Vites variis modis medicatas reddere, ut ea-
rum uvæ & vina ex illis expressa, alvum mo-
ueant, 651
- Aliæ vinorum medicationes ad somnum, con-
tra venena & alia, 654
- Quomodo carnes gallinarum, caponum, per-
dicum & aliæ medicamentosæ fiant, ut cor-
pus ab excrementis blādè purgare queât, 660
- Artificia componendorum vinorum diversis
morbis succurrentium, 660
- Vinorum medicamentosorum artificiosæ ali-
quot concinnationes tam per vindemiam,
quam alio quovis tēpore aggrediendæ, 662
- Aliæ eorundem vinorum artificiosæ composi-
tiones magis tritæ ac vulgares, 665
- Quædam observanda, cum in præcedentibus,
tum sequentibus, 668
- Vinum factitiū ex Rosis, Anetho, & Aniso, 670
- Vinum ex Asaro, Pulegio & Fœniculo, 671
- Vinum ex baccis Lauri, Petroselino & Co-
nyza, 671
- Vinum ex Ruta, Fœnogræco, Hyssopo &
Apio, 672
- Vinum ex Absinthio & Thymo, 673

Index.

759

Vinum Rhodetis, seu è Rosis,	673
Vinum Absinthites,	673
Vinum Hyssopites,	674
Vinum è Betonica,	674
Vinum Thymites seu è Thymo,	ibid.
Vinum Salviatum & Marrubiatum,	675
Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo & Petro- felino,	675
Vinum Granatorum,	675
Vinum mirabile pro melancholicis,	676
Vinum cardiacum seu cordiale,	677
Vinum passulatum vel uvarum Damascena- rum,	678
Vinum Cydonites seu cotoneorum,	679
Vinum obstructiones aperieris, & melancho- liam emendans,	681
Vinum euphragiatum ad oculos,	682
Vinum enulatum,	683
Vinum Salviatum,	684
Vinum Hyssopites,	685
Vinum Fœniculatum,	685
Vinum Eryngiatum,	685
Vinum Anisatum,	685
Vinum Rhodites, seu è Rosis,	686
Vinum Halicacabi seu Alkekengi,	687
Vinum Caryophyllatum,	688
Vinum Gramineum,	689
Vinum Ebulatum seu ex Ebulo vel Chamæ- æte,	689
Vinum Guaiaci & eius vera exhibitio, cum exacta methodo curandi morbi Neapolitani, ex Andrea Matthiolo Senensi,	690

Compositio præstantissimi vini & diluti è sena,
secundum Mesuem & Matthiolum, 694
Observationes in præcedentes Vinorum com-
positiones, 697

Corpora mortua condiendi modus, 702

Modus condiendi cor, 708
Descriptio aceti compositi ad tepidum
partium fotum, ante unius ex balsamis ap-
plicationem, 709

*Balsamum septuplex ad inspergendum parte,
in easque illud immergendum.* 710

Balsami primi descriptio, 711
Descriptio secundi balsami, ibid.
Descriptio tertij, quarti, quinti, sexti balsami,
urgente necessitate conficiendi, 711. & seqq.
Descriptio linimentorum ad corpus univer-
sum post condituram illinendum, 714

FINIS.

*Criticis minor ut suppetat carpenti seges, Errata
praeteris hac emendantur.*

PAg. 297. lin. 28. lege album edulium. 343 lin. 24.
lege attinent. 374. lin. 16. lege extenuatis. 453. lin.
11. lege ἀλισσαρόν. 546. lin. 10. lege ad symbolam.
626. lin. 21. lege medicandarum.

